

במסכת גיטין

במסכת גיטין

מפתחותא

שיעוריםח

א. בפ"נ, שלישו

ב. סוגיית שליש סוגיא דסנהדרין ל"א דהיא איתתאיח

ג. עדי מסירהכא

ד. זמןכח

ה. כתב על גבי כתבלב

ו. גדול עומד ע"גלו

ז. בסוגית אומר אמרו ושליח עושה שליחמ

ח. בסוגית כנסי שטר חובמז

ט. גט בידה ומשיחה בידונ

י. בסוגית מעמד שלשתןנא

יא. מחוברנג

יב. בסוגיא דגט שיש עליו עד כותי ושטרות העולים בערכאותנד

- סימן א בסוגית בפ"נ.....נו
- תמצית הדברים בקצרה.....סח
- סימן ב בסוגית דגמ' שיש' עליו עד כותי' ושטרות העולים בערכאות....קז
- תמצית הדברים בקצרה.....קיא
- סימן ג בסוגית זמן.....קכד
- תמצית הדברים בקצרה.....קמז
- סימן ד כתב על גבי כתב.....קנד
- תמצית הדברים בקצרה.....קנח
- סימן ה עדי מסירה.....קעה
- סימן ו בדין שני יוסף ב"ש.....קפח
- סימן ז בסוגית שליש.....רד

מפתחות

בסוגיית בפ"נ

מפתחות לשיעורים

א. בביאור כח שטר ונאמנות השליח. - דין שטר דוקא כשנשלם העדות בזמן החתימה.

ב. בהא דאשה נשאת בגט שאין בו קיום. - מ"ט אין האשה נאמנת כדין האומרת גרשתני.

ג. בביאור התועלת במה שהשליח אומר בפ"נ, שהרי החשש שהוא זיף, וכן באשה עצמה, ובעבר.

ד. ב' ב' רבה אמר לפי שאין בקיאתן לשמה. - שם ע"א נאמן באיסורין. - שם רוב בקיאתן, בדהתו' שהחשש רק ללעז.

ה. ב' ב' ע"א נאמן באיסורין, בביאור הס"ד לדמותו לאיסורים. - שם אבל הכא איתחזק איסורא כו'. - שם סתם ספרי דייני מגמר גמירי.

ו. שם ורבנן הוא דאצרוך, בביאור הלשון דמשמע שיש מקום שצריך תרי.

ז. ג' א' האי קולא הוא חומרא הוא כו'. - שם דאי מצרכת לה תרי לא אתי כו' השתא אתי כו'. - שם כיון דאמר מר כו'.

ח. ג' א' ורבא מ"ט לא אמר כרבה.

ט. שם אי מפשת ליה דיבורא כו' השתא נמי אתי למגזייה.

י. שם ורבה מ"ט לא אמר כרבא. - שם אתי לאחלופי בקיום שטרות כו'. - שם התם ידעי' הכא בפני כו'.

יא. ט' א' אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו, בביאור הלשון אם יש עליו עדים.

יב. ה' א' הב"ע כגון שנתנו לה כשהוא פקח כו' בכל הסוגיא. - ה' א' ת"ש דבעא מיניה שמואל מר"ה כו'.

יג. ה' ב' דרשב"א אייתי גיטא כו'.

סימן א

בסוגיית בפ"נ ובפ"ג

א. ב' ב' שאין עדים מצוין לקימו, בביאור התועלת שנוסף בזה באמירת בפ"נ. - שם מה"ט תיקנו ב' דברים, שלא תנשא בלא קיום, ושמהני בפ"נ כקיום.

ב. שם לפי שאין בקיאתן לשמה, בדהתו' שהוא כדי שלא יוציא לעז. - האם מהני לרבה בפ"נ לענין קיום (וע"ע סוף סק"ד)

ג. שם דאתוהו בי תרי. - בדהתו' דהומ"ל גט מקוים א"ב. - בדין שנים שאמרו שאמר להם הבעל שנכתב לשמה.

ד. ב' ב' ורבנן הוא דאצרוך והכא כו'. - ג' א' האי קולא כו' לא אתי לאורועי נפשיה. - תוד"ה חד.

ה. ב' א' מתני' בפ"נ ובפ"ג, לכאור' הול"ל בפני נכתב ונחתם (וע' בסוף הס"ק) - ג' א' ורבא מ"ט לא אמר כרבה. - האם לרבא אין כלל חשש לשמה גם כשערער. - שם השתא נמי אתי למגזייה. - שם חדא תרתי לא גאיז.

ו. ג' א' התם ידעי' הכא בפני ורבא כו' אם יש כאן פלוגתא בדין ידענו. - בדהתו' ד' ב' ד"ה רבא, ואם בא"י לרבה צ"ל לשמה, ובדין קל קולמוסא. - בדברי הרמב"ן ה' א' דלמס' אית ליה לרבה לטעמא דאיחלופי.

ז. בכל פירוש הגמ' את המשנה, אי קאי גם למס' דרבה אית ליה דרבא.

כ. עוד בענין הנ"ל, ובאופן שהאשה אומרת שהשליח שמסר לה אמר בפ"נ אי מהימנא.

כא. ה' א' הוא עצמו שהביא גיטו כו'. - שליח שא"ל הבעל שהגט נכתב ונחתם בא"י אם צ"ל בפ"נ.

כב. בגדרי לשמה, זכחים ב' ב' זכחים סתמן לשמן אשה לאו לגירושין, ובדברי מרן זלה"ה שצריך שידעו שיש ענין לשמה, ובקו' הגרע"א ז"ל היכי משכח"ל חתימה של"ש.

כג. ד' א' תוד"ה מודה.

כד. ה' ב' אתא לקמיה דר"א ור"א א"ל ל"צ כו'. - שם אפי' לא כתב בו אלא שיטה א' לשמה. - בתו' ג' א' ובראשונים דלרבא אין חילוק בין חצי ראשון לאחרון. - בדברי הרמב"ן דלמ"ד שצריך לעמוד על כל אות ה"ה בטופס.

כה. ו' א' אפי' שמע קן קולמוסא.

כו. רא"ש ס"ג ומדבריהם למדנו שא"צ שיראה הקלף. - בדברי היש"ש ועוד, דבחתימה נמי מהני קן קולמוסא. - בדברי מרן זלה"ה שאם אמר שמעתי קן קולמוסא ולא אמר בפ"נ פסול. - אם צריך שידע השליח בשעת כתיבה שהוא נכתב לשם הגירושין הללו.

כז. ה' ב' דמ"ד בפני שנים קסבר לפי שאין בקיאין לשמה.

ערכאות

סימן ב

כל גט שיש עליו עד כותי

א. י' א' מתני' כל גט כו', בכל הסוגיא. - שם אי ת"ק אפי' שאר שטרות נמי. - שטרות כתיבא ולא אחזק, וביאור דעת רשב"ג לפ"ז. - שם ב' א"ה אפי' שאר שטרות נמי, מהו החילוק למסקנא בין גיטין לשאר שטרות. - שם א' לעולם ר"א וכגון דחתים כו'. מ"ט לא תירצו לעולם ובדלא אחזק.

ה. ט' א' אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו. - ה' א' תוד"ה אלימא כו' בדין אלם. - ה' א' א"ה יכול נמי כו' בכל הסוגיא.

ט. ה' א' הוי לא הוצרכו כו' לרבא ניחא. - שם וכ"ת להחמיר עלה כו'. - שם תוד"ה כשניסת. - שם אמר בפני נחתם לחוד ונשאת אם תצא. - בדברי הרמב"ם דמשמע דאם לא אמר בפ"נ לא תצא.

י. ה' ב' תוד"ה כיצר, אבל לאחר נשואין מסתברא דלר"מ אין תקנה כו'. - שם גמ' יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה כו'. - שם תוד"ה יטלנו. - בדברי התוספתא שאם לא נכתב ונחתם בפניו עושה קיום בב"ד דאומר שליח ב"ד אני.

יא. ט"ז ב' תוד"ה אלמא.

יב. ט"ז ב' לישנא אחרינא כו'. - שם תוד"ה במאי פליגי. - שם תוד"ה ומ"ס.

יג. ט"ז ב' במאי קמיפלגי מ"ס לפי שאין בקיאין כו' בכל הסוגיא.

יד. ה' א' תוד"ה בי תרי.

טו. בשו"ע אה"ע סי' קמ"ב סי"ח בהגה וי"א דאם בא הבעל וערער צריך להתקיים בחותמיו, בדין אם השלוחים נאמנים להכחיש את הבעל, ואם צריך עדות גמורה או סגי שאמרו שהבעל שלחם, בד' הרמב"ן והטור בזה, ובד' תו' והרשב"א והרא"ש.

טז. בדין תרי דאייתי גיטא אם צריכים להעיד בפני ב"ד שהבעל שלחם.

יז. ברא"ש פ"א ס"ב דהימנוהו שהבעל עשאו שליח, ובדברי הרא"ש בתשו' שהשליש אינו נאמן כשהבעל טוען שנפל ממנו או גזלו.

יח. כ"ג ב' אשה נאמנת להביא גיטה.

יט. בפלוגתת הראשונים באשה שנתגרשה במדה"י והביאה עמה גט שאנו מקרים, אי חיישי' לערעור הבעל.

סימן ג

זמן

סימן ד

בסוגית כתב ע"ג כתב

מפתחות לשעורים

א. המעביר דיו כו' חייב שתיים, בביאור הא דחשיב כותב ומוחק ולא כצובע בעלמא

ב. שם משום מוחק, יל"ע דהא מוחק היינו תיקון הנייר לכתובה

ג. שם דיו ע"ג דיו, מיירי כשהיה הראשון חזק [ויל"ד כשהיה חלש]

ד. שם סיקרא ע"ג דיו, בביאור הא דלא חשיב כותב וחשוב מוחק

ה. הרי שהיה צריך כו' בהא דנקט לה כה"ג שטעה שתי טעויות

ו. שם מעביר עליו קולמוס ומקדשו, במה שפרש"י דעל כל אות ואות

ז. שם וחכ"א אין השם מן המוכחר, משמע משום ואנוהו, ומנ"ל לר"ח דס"ל דאינו כתב

ח. שם ואנוהו, בביאור החיסרון בזה

ט. בפלו' תו' והרמב"ן אם לר"י דוקא בלשמה מהני, או בכ"מ כתב עליון כתב - בטעמא דר"י דמחייב בשבת כתב ע"ג כתב, ובדברי הרמב"ן

י. אפ"ל דמורה ראב"י דלתנא דמתני' דשבת אף בגט וס"ת פסול

יא. הסוגיא י"ט א' מתפרשת אחר שידעו המשנה דשבת

יב. בדין כתבו במחובר או חק תוכות ואח"כ כתב לשמה

יג. מהא דמהני כתב ע"ג כתב מבואר שאין חסרון חציצה בין העליון לקלף, ונ"מ לרצועות תפילין

— שם וכגון דחתים ישראל לבסוף, היכן זה מרומז במתני'. — שם לא מחתים לי' מקמי', ביאור נאמנות זו. — שם אי ממתני' הו"א, ביאור דברי הגמ' למסקנא, ומנו האי תנא, שם אמר אב"י תני עדו.

שטרות העולם בערכאות

ב. י' ב' מתני' אע"פ שחותמיהן גויים. — בדקדוק הלשון, ומ"ט לא למדו דין מזוייף מתוכו ממתני'. — לענין מה מהני דינא דמלכותא. — שם והא לאו בני כריתות נינהו כו', לענין אלו דברים יש לערכאות נאמנות. — שם מודה ר"א במזויף מתוכו שהוא פסול. — בטעם הדבר ובהא דערכאות שאני. — י"א א' בשמות מובהקין. — שם היכי דמי שמות מובהקין. — שם אבל בשמות שאינן מובהקין כו', בטעם פסול שמות שאינן מובהקין, ושמות מובהקין שנעשו בהדיוט. — שם ה"נ קאמר בד"א בשמות מובהקין כו', — שם ואבע"א סיפא כו'. — שם תניא אר"א כו'. — שם שמא בשמא מיחלף.

בדין מזויף מתוכו

ג. בדין מזויף מתוכו דפסול אם הוא דוקא מזוייף במוחלט, או גם בדבר שאפשר לטעות. — בביאור הא דפשיטא לן דבנעשו בהדיוט אפי' שמות מובהקין פסול.

עירי מסירה בשאר שטרות

ד. בביאור דעת רש"י דע"מ מהני בשטר מתנה, בדברי התו' בזה ובדעת הרמב"ן.

שטרא פרסאה

ה. י"א א' אמר רבא האי שטרא פרסאה כו', אם יש חילוק וזה דין שטרי מלוה לשטרי מקח. — בקושית הרא"ש ובתירוצו דבאינו חתום מיירי. — בתו' ד' א' שהוכיחו משמעתיך דהלכה כר"א אף בשטרות, ובדברי שאר ראשונים ז"ל בזה. — לענין הלכה.

שמותיהן כשמות עובדי כוכבים

ו. י"א ב' לא בא לדינו לא לוקוס ולוס, בחילוק שבין לוקוס ולוס לשאר שמות.

סימן ד

בסוגית כתב ע"ג כתב

א. י"ט א' לאתויי הא דתני ר"ח כו' תני ר"ח כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר

ב. שם איתמר המעביר דיו ע"ג סיקרא כו' - שם אחת משום מוחק - שם דיו ע"ג דיו - שם א"ל חייב מוחק הוא - שם א"ל אינו כתב - שם והלא למדתנו כו' - שם באבר ס"ד

ג. תוד"ה דיו, אבל הכא שכתב השני אינו מתקן כלום כו' - שם בא"ד משום דמתני' משמע ליה דבכל ענין פטור - בתירוצי הרמב"ן דלראב"י מתני' דשבת בסיקרא ע"ג דיו, או דלענין שבת שאני - היה אפ"ל דמודה ראב"י דהמשנה בשבת דלא כר"י

ד. עוד בשיטות הראשונים ביישוב הסוגיות

ה. בדיני רצועות התפילין בשחור ע"ג סיקרא, ובשחור לשמה ע"ג שחור של"ש, ולענין שבת בזה

ו. באיסור מחיקת השם בדיו ע"ג סיקרא ובדיו ע"ג דיו ובדין שלא כסדרן

ז. בדין כתב תחתון לשמה ועליון של"ש, ובתחתון לשם גדולה ועליון לשם קטנה - בדין טיפת דיו שנפלה על קווי האות, וגרר הדיו, ובדיו ע"ג סיקרא והעביר הדיו

ח. כ' א' א"ל רבינא לר"א רושמא מיחרץ חריץ כו' - בדין חק תוכות בשי"ן של תפילין, ובעשייתו ע"י דפוס

ט. י"ט א' כתב עליון כתב או אינו כתב, אם מיירי בסיקרא רחב מהדיו מ"ט פסול - ס"ת שכתבו בסיקרא לשם ס"ת אם מהני העברת דיו - במ"ש תו' ט' ב' לישב פרש"י דמסרטין על הנייר ולא חשיב כתב ע"ג כתב - בדין כותב בעט ברזל

י. ב' תוד"ה מקרעין, ברשב"א ותורא"ש שפי' דלרש"י מרחיב השריטה - בהא דנגדיה ר"כ

לההוא דעבד הכי בשטרות - בהשמטת הרי"ף ורא"ש ורמב"ם דברי הירוש' דמרחיב הקרעים

י. שם איתמר עדים שא"י לחתום רב אמר כו' בכל הסוגיא

יא. י"ט ב' א"ל עולא לא צריכת כו' ודוקא ר"נ כו'

סימן ה

בסוגית עדי מסירה

א. כ"ב א' תוד"ה לא, בקו' הגרע"א ז"ל, שם גמ' מאן חכמים כו' למה נשנו הדברים ע"ש ריב"ב, צ"ע בדברי הריטב"א שכ' דבדאיכא ע"ח חשיב מזויף מתוכו.

ב. שם ב' ואר"א לא הכשיר כו' אם כשר לאלתר לראי' או דרך לחלות הגרושין מהני, ואם יש עדים איזו תועלת יש בראי', ואי מיירי שצריך לכתב השטר ניחא, ולא נתחדש כאן דלא סמכינן אעדים, ובדברי הרמב"ן בזה.

ג. שם ור"י אמר אפי' בשטרות, לכאור' בגט המעשה ידוע והחשש רק תנאי, אבל בשטרות יכול לשנות בעיקר המעשה, שם והכתיב כו' יעוי' בתו', ופשיטא להו דרק אם אינו ראי לעמוד אפי' ימים מועטים יש לפסלו, דאינו ראוי לעיקר ענין שטר, שם ואר"א לא הכשיר, יש להבין מ"ט פסלה תורה שטר שא"ר לימים רבים, שם תוד"ה אבל כו' ה"מ בשטרות, צ"ע למה סתמו בגמ' לשון גיטין, ואם אפשר לפרש הנדון דסוגין רק בראי' של השטר, ובתירוץ תו' בב"ב שכתבו בכת"י.

ד. דעת הרמב"ן דשטרות דשמעתין שטרי ראי', ומ"מ ההיא דפ"ו ב' פ"י אף בשטרי קנין, וראיתו מההיא דכתובות צ"ד ב', רש"י פ"ו ב' פ"י דלא קי"ל כר"א בשטרות משום קרא דוכתוב בספר וחתום, ואין להקשות משמעתי' דלמען יעמדו משמע כעין ציווי, ואפשר הטעם משום דבגט הקלו, לשיטת תו' דלר"א רק ע"מ כרתי יש להצריך בשטרות גם ע"מ וגם ע"ח, ול"מ כן, וי"ל דמהני

לקנין אף בלא עדים ע"י שמסר לו הכתב, ובדברי הראשונים והאחרונים בזה.

ה. י"א א' צריך שיחזור כו' אי מיירי בע"ח פרסיים ניחא דסגי בשיטה אחת, אבל בלא ע"ח צ"ל שלא משאירין ריוח אלא שורה אחת, דמה יועיל מהדר מענינו כי יכול לחזור פעמיים מענינו.

ו. י"ט ב' ואלא מאי קמ"ל כו'

ז. שם אמר שמואל נתן לה ניר חלק כו' שמואל נמי חיישינן קאמר

ת. שם צריכי למקרייה, בנדון בראשונים ז"ל אם

בדיעבד לא תנשא, שם מזוזתא ביני דני לא שכיחא.

ט. פ' ב' ה"ד לאלתר כו'.

י. כ' א' ודילמא אקנויי אקנו לי' רבנן.

סימן ו

שני יוסף

בסוגיית בפ"נ

שעורים – א

א. בפ"נ

הוא באחריותו, כמו כל חפצי האדם שאם ימצאו ביד אחר, אמרין שהוא מסרם לו, ה"ה בשטר, (ולכן א"צ דרישה וחקירה כ"כ כי לא הי' מעשה), ואסתכל באורייתא וברא עלמא שאינו יכול להתקיים בלא דין שטר, כי א"א לשמור עדי קדושין וגירושין ומכירות ומתנות, וע"כ לסמוך על שטר חתום, וממילא נקבע גם בגט כח חתימות להוכיח על גירושין, וסמכו ע"ז שאם יזייף יתפסוהו בחקירות, כי אם יעלים הכרת העדים כבר יחזיקוהו כחשוד, ואין אדם עשוי להחזיק עצמו כחשוד.

דין שטר דוקא כשנשלם העדות בזמן החתימה

דין שטר שנחתם שהוא כעדות, הוא דוקא כשבשעת חתימה נשלמה עדותם, אבל עדים שחתמו בלי תורף ואח"כ השלימו התורף לא חשיב שטר כלל, כיון שבשעת חתימתן לא נשלמה עדותן, וכן אם חתם העד קודם ציווי המתחייב אע"פ שהשאיירו תח"י, מ"מ לא מהני אפי' בשאר שטרות, דבעינן שתושלם העדות בזמן החתימה, וכ"מ בתו' ד' א' ד"ה מודה דבחתמו על ניר חלק והם השלימו מלמעלה פסול גם בשאר שטרות, וכן שטר שנמחל שעבודו א"א לחזור וללוות בו, אפי' באופן שאין שום חסרון בהוכחה של השטר ובאמיתותו, דמ"מ בטל מיניה שם שטר כיון שחתמת העדים לא נעשית להלוואה זו.

ולפ"ז עדים שחתמו בלא ציווי הבעל הר"ז חסר בעיקר דין שטר ולא דוקא משום לשמה, אפי' באופן שהבעל אמר לסופר

בביאור כח שטר ונאמנות השליח

א. מתני' המביא גט ממדה"י כו' עיקר נאמנות השליח הוא מפני שעדים חתומין על הגט, וכמו שאשה המוציאה גט חתום נאמנת שנתגרשה בו, ולא חיישין לגנבי שגנבתו מהבעל או שזייפתו, ה"ה דהשליח נאמן שנמסר לו מהבעל, ואפי' לר"א דעדי מסירה כרתי, ואפי' לדעת תו' דדוקא עדי מסירה, מ"מ מהנו עדי החתימה להוכיח שנמסר כדין, והיינו דקתני שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם, דיש בזה תיקון שיסמכו על עדי החתימה.

עיקר הדבר דעדים החתומין על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד הוא חידוש גדול, דאין יתכן שעדים צריכין דרישה וחקירה ובשטר אדם יכול לכתוב בעצמו, ושוב לא יחקרו אחריו כלום, והי' מקום לומר דאדם מתירא לזייף שמא ימצאו שלא זייף יפה, אבל בפשוטו מדאורייתא א"צ להכיר את העדים בענין שיוכלו לדמות חתימתן, דיכול לומר שעברו כאן שני ישראלים והחתמתים ואיני מכירן, וממילא לא יוכלו לדמות חתימתן, ויכול לכתוב כפי מה שירצה, וכמדומה שבנה"מ מבואר שצריך להכיר העדים מדאורייתא, אבל מש"פ ל"מ כן.

אלא הענין נלמד מהללמ"מ שיש דין שטר, ואמנם עיקר שטר הוא עדות על דעת המתחייב ולא על מעשה שהי', אלא שהמתחייב ביקש לכתוב עבורו שטר, וממילא

וכשיבא האדון יוכל להחזירו אם יטעון מזויף. וב"ד פוסקים רק על היתר בת חורין וזה חשיב איסורא כמו גבי אשה.

מ"ט אין האשה נאמנת בדין האומרת גרשתני
יש לעי' באשה עצמה למה צריכה קיום תיפו"ל דאשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת, וכשיבא הבעל לא נחוש לערעורו, ואפשר דכיון דעכשיו אין זה בפניו לא שרינן לה על סמך שתכחישנו אח"כ בפניו, שהרי כל אשה שאומרת גרושה אני לא מהימנא, ואמנם כאן החשש רק שמא יערער הבעל ויוציא לעז, מ"מ אין לסמוך ע"ז להחזירה, וגם י"ל דלאחר שנשאת מעיזה, וגם דבמסייע לה שטרא מעיזה, ואפשר דנפ"מ למפרע ולכתובה, ואפשר דכיון דלא מהימנינן לה למפרע בגט זה, ממילא לא מהימנא כלל שהרי אומרת שאם נתגרשה זהו רק בגט זה ולא פלגינן דיבורה.

בביאור התועלת במה שהשליח אומר בפ"ג, שהרי החשש שהוא זייף, וכן באשה עצמה, ובעבד

ג. ויש לעי' במתני' שהצריכו בפני נחתם משום קיום, וכן בא"י דמהני בפ"ג לקיום, מה תועלת יש בעדותו אם אנו חושדים אותו שהוא זייפו, הרי כמו שחציף לזיופי יאמר ג"כ בפני נחתם, ואין לומר שלא חשדו השליח כיון שאינו נוגע בדבר והו"ל כעד אחד, דאכתי באשה עצמה שהביאה גיטה מאי איכא למימר, דהתם נמי נאמנת כמו שליח, ואפי' יטעון הבעל מזויף לא מהימנינן ליה, שאם לא תועיל אמירתה למה הצריכוה לומר, ובהדיא אמרינן ג' א' הכא בע"ד מהימן, והיינו דנאמנת לקיום שו"ר כ"ג ב' שלמדו נאמנות אשה מחמש נשים.

ונראה מדברי הראשונים ז"ל שעיקר התקנה היתה שיעיד השליח בפני ב' וג' שהוא שלוחו של הבעל, וכשצריך לומר כן בפני שנים מירתת טפי, דילמא חקרין ליה

לכתוב, ואמר לעדים בתחלה שרוצה שיחתמו, דמ"מ כ"ז שלא צוה לחתום, חסר בעיקר דין שטר, מיהו יש אופנים שחשובין כציווי לשטרות ולא הוי לשמה, כגון שהבעל הזמינם כדי לחתום וגילה דעתו שרוצה שלאחר הכתיבה יחתמו כגון שאמר לסופר והם שמעו, אבל לא צוה להם בפירוש, דבכה"ג חסר בלשמה אבל השטר כשר כיון דאיכא גילוי דעת גמור, וערמב"ן שלהי התקבל בדין אומר אמרו.

בהא דאשה נשאת בגט שאין בו קיום

ב. שם במשנה ואם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו, מבואר כאן דאשה נשאת בגט בלא קיום, ופי' תו' דמשום עיגונא אקילו בה רבנן, וק"ק דלא אשכחן תקנה כזו, ואפשר להוסיף דעיקר התקנה היתה כשהבע"ד טוען מזויף להצריך קיום, ולכן בממונות שאם יבא הלוח לטעון מזויף, כבר נתאכלו המעות ויפסיד, ע"כ להצריך קיום גם שלא בפניו, אבל באשה לא תרויח בהיתר זה כיון שכשיבא הבעל לאח"ז תצא מזה ומזה, ודי לנו להצריך קיום כשהבעל טוען מזויף, ועוד דלא חשודה לקלקל עצמה, כיון שיאמינו לבעל.

ויש עוד סברא בראשונים שאשה אינה ממונו של בעל, והיינו דדוקא כשב"ד צריכין לגבות מנכסי הלוח ע"פ השטר הצריכו קיום, שאין לירד לנכסי אחר אלא בדבר ברור, אבל להתיר לאשה להנשא אין זו ירידה לנכסי הבעל, שא"צ להוציאה מרשותו דנימא שעשו ב"ד מעשה בלא ברור גמור, וכמו שאין מוציאין ממלוה שהוא מוחזק, אפי' באופן שאם ה' הלוח טוען מזויף היו מוציאין ממנו, וה"נ האשה מוחזקת בעצמה ואין להוציאה מהיתרה כ"ז שלא ערער הבעל.

וכ"ל טעמים אלו שייכי בעבד, שא"א לאסרו בבת חורין כשהוא אוסר עצמו בשפחה, ואין אנו כמוציאין אותו מרשות האדון כיון שכעת בלא"ה אין האדון משתעבד בו,

שם ע"א נאמן באיסורין

שם ע"א נאמן באיסורין, ואשה לעצמה ודאי מהימנא, שהרי יש כאן רק חשש איסור.

שם רוב בקיאי, בדהתו' שהחשש רק ללעז

שם רוב בקיאי, הן כו' בתוד"ה לפי כתבו דלרבה נמי אנן לא חיישינן לשלא לשמה, אלא כדי שלא יוציא הבעל לעז, וביאור הדברים דבאמת גם לאחר ערעור הבעל הגט כשר מדאורייתא, ולכן זה נקרא רק לעז, אבל מ"מ לא נתינה להנשא כשהבעל יטען כן, כיון שגם בלא טענתו יש חשש כזה במיעוטא דמיעוטא, וכיון שלא נוכל להכחישו בודאי, א"א להתירה להנשא במצב כזה, וכמו שמתפרש לרבא דלא חיישינן למזויף, ומ"מ כשטוען כן א"א להתירה להנשא.

ובזה מיושב הא דאמרינן האי קולא הוא חומרא הוא כו' ולכאורה אינו מובן דמנין פשיטא לגמ' דחיישינן שהבעל יערער על שלא לשמה, הרי י"ל שאינו נאמן לומר שעשה עוול ומסר גט פסול, וגם אין לחוש שיערער לומר על עצמו שהכשיל אותה בטעותו, ול"ד למזויף שמכחיש כל הענין, וא"כ מאי פריך האי קולא הוא כו' הרי באמת הועיל הקולא שאנו לא נחוש לשלא לשמה, ואי משום ערעור הבעל לחוד אנן לא חיישינן להכי כלל, אבל אם האמת שכל החשש הוא מכח ערעור הבעל, אלא שאם אנחנו בטוחים בחשש שלא לשמה לא נתחשב בערעורו, אבל כיון שרבנן ג"כ חוששין לזה מעט, ממילא יתחזק ערעור הבעל כי לא נכחישנו, ונמצא שיש כאן צירוף חשש אמיתי, שהוא משלים לכח טענתו של הבעל, ואע"פ שאנו נוטים יותר שהבעל משקר, ולכן הקשו דחומרא היא כיון שעיקר החשש הי' משום ערעור הבעל.

ולפ"ז מתפרש ורבנן הוא דאצורין לרבה כמו לרבה דרבנן אצורין כשיטען הבעל מזויף או כשיטען שהי' שלא לשמה, או שמא

ויתברר שקרו, משא"כ כשנותן לה ואינו מעיד בפניהם, ועיקר נאמנותו מפני הגט החתום, וכנגד חשש מזויף הצריכוהו להעיד כן בפני שנים, והוסיפו שיעיד בפני נחתם שזה מחייבו יותר בגדרי עדות להעיד על מעשה, אבל עיקר הסמך הוא על זה שאינו מוסרו בינו לבין עצמו, ומירתת מהעדים, וענין זה מהני גם באשה שמביאתו, ואמנם אין זה מועיל לגמרי לגבי האשה, מ"מ הקלו מפני הצורך.

ומעמא דמילתא לפי שגט הנשלח ממדנה"י יש בו יותר חשש שהבעל יערער, ולכן הוצרכו לתת לשליח ולאשה כח קיום כנגדו, משא"כ באשה שנתגרשה מיד הבעל דלא חיישינן שיערער שלא כדין, ואם אח"כ בא הבעל ומערער יש לחוש באמת למזויף, ולא מהני דבריה, משא"כ כשהיתה שליח להולכה שבזה גם כשמערער מסתבר שזה לעז, ולפי שהחשש רחוק שתזייף ותאמר שהיא שליח להולכה ותעיד בפני שנים בפ"נ ובפ"נ הימנוה רבנן.

ולכאורה הי' מקום לומר דעבד לא מהימן להביא גיטו, דחשיד לזיופי ורק באשה בצירוף כל הטעמים האמינוה, אבל בגמ' ח' ב' מבואר דעבד ג"כ נאמן, וכפשטות הדברים דשוו לכל מילי.

ב' ב' רבה אמר לפי שאין בקיאי לשמה

ד. **ב' ב' מ"ט** רבה אמר לפי שאין בקיאי לשמה, כשהשליח מעיד בפני נכתב ודאי מתפרש שהבעל קרא לו שיהא נוכח בזמן הכתיבה כדי שיוכל לשלוח הגט על ידו, שלא מסתבר שבמקרה זה שראה כתיבת הגט החליט לנסוע לארץ ישראל, וכיון שהבעל הזמינו לכך, ממילא רואה את הלשמה, שאם הסופר מקדים לכתוב קודם ציווי הבעל, גם השליח לא ירגיש בכתיבתו, שהרי הבעל מודיע לשניהם שיראה השליח כתיבת הסופר.

הבע"ד, ובגט אין האשה ממנו של בעל וחששו רק משום איסורא.

שם אבל הכא איתחזק איסורא כו'

שם אבל הכא אתחזק איסורא דא"א כו' לכאורה כל האריכות מיותרת דהול"ל גט לאו איסורין הוא אלא דבר שבערוה, וי"ל דאם הוה סתים הכי הי' משמע שהקושיא ע"א נאמן באיסורין נכונה, והוה ילפינן מזה דבעלמא ע"א נאמן אפי' בדאתחזק איסורא, והרי ביבמות פ"ח א' נשאר ד"ז בספק, לכן ביארו כאן דאין לנו ראי' דע"א נאמן בדאתחזק, ואפי' נימא דנאמן אכתי הכא דבר שבערוה הוא.

שם סתם ספרי דדייני מגמר גמירי

שם סתם ספרי דדייני מיגמר גמירי כו', לפרש"י ותו' באמת אין לחוש לספרי דלא גמירי כלל, והכי הול"ל ספרי דדייני ודאי גמירי, וסתם גט נכתב גבי ספרי דדייני, ורבנן אצרוך לחוש לגט שלא נכתב אצל הסופרים, אלא מצאו בן עירו כו', או שהוא עצמו מצאו אצל תלמידי הסופרים, וכן בסברא שלא יהא דין שיעמיד סופר שאינו בקי בלשמה, אבל סתמות הגמ' משמע דחיישינן לספרי דלא גמירי.

שם ורבנן הוא דאצרוך, בביאור הלשון דמשמע שיש מקום שצריך תרי

ו. **שם** ורבנן הוא דאצרוך והכא כו', הלשון משמע דיש מקום שהצריכו רבנן תרי, וכאן הקלו בחד משום עיגונא, ואם נימא דבמקום שנשאת בלא בפ"נ, או בבעל עצמו שא"צ לומר בפ"נ, ובא הבעל וערער משום לשמה חיישינן אפי' במקומים, וכגון שטוען דלא גמיר ובטעות נתנו, נחא דרבנן אצרוך בכה"ג תרי, ומשום עיגונא הקלו בחד.

מיהו ד"ז דבעל שהביא ולא אמר בפ"נ, וחזר וטען שלא ידע לשמה צ"ע אם נאמן, ופשטות הדברים שאין בעל יכול לפסול גט

יטען, וכ"מ בגמ' ה' א' גבי בעל טעמא מאי אמור רבנן כו'.

עיקר התקנה לפי רבה היא שלא ישלח הבעל גט אלא ביד מי שיודע להעיד פרטי הדברים, ולא לסמוך על עד מפי עד וכיו"ב, שאם נסמוך על כל שליח, הרי יתכן שלא נוכל לידע כלום על אופן ציווי הבעל וכתובת הגט, ואין ראוי לחכמים לסמוך על דבר מפוקפק, גם בלי שנתייחס לחשש מסוים, ואחרי שנדע פרטי הדברים ממקור ראשון, נדון אם יש חשש או לא, אבל לקבל דברים סתומים זהו דבר שאינו הגון, דבאופן כללי במשך הזמנים בודאי ימצאו מכשולות, בין כאלו שראוי הי' לחוש להם ובין כאלו שלא הי' ראוי לחוש להם, ואמנם כשדנים על כל גט באופן פרטי אמרינן דאין לחוש שבו אירע המכשול שאינו מצוי, אבל בהשקפה על כלל הגיטין, הרי תקנה זו מונעת מכשול.

ב' ב' ע"א נאמן באיסורין, בביאור הס"ד לדמותו לאיסורים

ה. **ב' ב' ע"א** נאמן באיסורין, יש לעי' מאי ס"ד לדמוייה לאיסורין, הרי הדבר ידוע שגט צריך שני עדים, כמו שמעיד בפני נחתם בשני עדים, וכיון דידעו שעיקר כן גט צריך שני עדים, ממילא כל הכשר הגט צריך שני עדים, ואפשר דסברו בגמ' דדין לשמה הוא כפסול של הלכה ולא בקיום הדבר של עיקר הגט, וכמו שהסופר נאמן שכתבו לשמה וכן העדים שחתמו לשמה כך נאמן השליח, וכמו שהשליח שהביא לבעל את הגט מהסופר נאמן לומר שזהו הגט שנכתב לשמה, כך השליח שנותנו לה.

מיהו בדרכא א"א לפרש כן, וצ"ל דס"ד שקיום הגט אינו כקיום שטרות שניתקן שלא להוציא ממון בשקר, אלא שלא להכשל באיסור א"א, ולכן חשיב איסורין, אבל עיקר הגט צריך שני עדים לקיום הדבר כלפי כל העולם, אבל חשש מזוייף חששו רק כלפי

לא חיישינן מידי כדחזינן בבעל שהביא גיטו וכמ"ש תו', וכיון שכל הקולא היא לענין שיבא הבעל, פריך שפיר דחומרא היא דפסיל ליה בעל, וכן מתפרש לשון זה בדרבא דרבנן אצורוך כשיבא הבעל ויערער, אבל אנן לא חיישינן מידי, שהרי אשה נשאת בא"י בלא קיום, ולענין חשש מזויף אין חילוק בין א"י לחו"ל.

שם דאי מערכת לה תרי לא אתי כו' השתא אתי כו',

שם דאי מערכת לה תרי לא אתי כו', לשון הגמ' אתי ולא אתי, משמע שלא יבא, וכן לא אתי לאורועי נפשיה משמע טפי הבעל, וא"כ כל הנדון אם יבא או לא, ומשני שלא יבא כיון שידוע שלא יאמינוהו, אבל לא ביארו בגמ' מה הדין אם יבא, אלא ש"ל שגם בקושיא ידענו שלא יאמינוהו ואיכא רק לעז, והקושיא היתה שאם נצריך תרי לא יבא כלל, ומשני דכיון שידוע שהשליח דייק, לא יבא לקלקל לעצמו כי לא יאמינוהו.

ולפ"ז לשון הגמ' סתום שביארו למה הבעל לא יבא, אבל לא ביארו למה השליח נאמן יותר מהבעל כשיבא, והתשובה לזה דמשום עיגונא אקילו בה רבנן, ומ"מ שפיר הקשו האי קולא הוא כו' דכיון שמעיקרא הי' החשש משום לעז, השתא נמי איכא לעז, ואמנם מעיקרא אצורוך לחוש לעז, ועכשיו לאחר שהעיד לא חיישינן לעז לפי שהשליח נאמן, אבל אכתי אין זה ריוח גמור, כיון שהבעל יערער ואיכא לעז, ומשני שהבעל ג"כ לא יבא, והרווחנו בזה שלא יהא ערעור, וגם הקלו שיועיל נגד ערעור, ובשניהם הטעם משום דמידק דייק.

שם כיון דאמר מר כו'

שם כיון דאמר מר כו', כיון שהצריכו את השליח למסור עדותו בפני ב' וג' הרי הוא מדקדק בראיתו בפניו היטיב, והבעל יודע שדקדק יפה, וחושש שיתפסוהו בשקרו, ומה

שנתנו כדין, וצ"ל דאמנם יהא לעז, אבל ע"כ לא נחוש לעז, כיון דמעיקר הדין אין לחוש שנכתב שלא לשמה, ולדעת רש"י דבאמת חיישינן שלא לשמה, בלא"ה צ"ע מההיא דבעל שהביא, וניחא בזה דליכא נפ"מ בין רבה לרבא בבעל שהביא, אם לא נחדש דגם לרבא חיישינן ללשמה כשהבעל טוען כן במדנה"י.

ומ"מ בנשאת בלא בפ"נ בגט מקוים לא סגי בע"א ואפי' בלא ערעור הבעל לא שרינן לה להנשא, שהרי לר"מ הולד ממזר, וניחא שפיר הא דרבנן הוא דאצורוך, ובלא"ה ל"ק כ"כ כיון שבאמת החשש דרבנן מחייב שני עדים שאין לתקן בדרבנן חשש דליסגי בע"א, דאתי לאיחלוףי בדבר שבערוה דעלמא, וע"כ דאצורוך שני עדים, ותיקנו בפני, שהוא אופן מיוחד משום עיגונא.

וי"ש לפרש ורבנן הוא דאצורוך לחוש כשיבא הבעל ויערער, וכיון שאם יבא נחוש לדבריו, הצריכו עדות השליח מעיקרא, כדמתפרש לרבא ורבנן הוא דאצורוך לחוש לזיוף אם יערער הבעל, [שהרי קודם ערעורו נשאת בלא קיום כיום בא"י], ולכן הצריכו בפני נכתב ובפ"נ לפי שאין עדים מצויין לקיימו כשיערער, וה"נ לרבה לפי שלא יוכלו להוכיח כשיערער, והקלו בע"א משום עיגונא, ולפ"ז ניחא הלשון דמשמע דאצורוך במקום אחר והכא הקלו, דבאמת אצורוך כשיבא ויערער, והקלו עכשיו דסגי בע"א, וממילא גם לא נחוש לערעורו, אבל לשון והכא מתפרש עכשיו כשמעיד קודם נתינת הגט.

ג' א' האי קולא הוא חומרא הוא כו'

ז. ג' א' האי קולא הוא חומרא הוא כו', יש לעי' מה ענין זל"ז, דאמנם תיקנו קולא לסמוך על ע"א לחשש לשמה שחששו רבנן, וזוהי קולא, ועכשיו יש לשאול ואכתי ניחוש לערעור הבעל, ונראה מזה שכל החשש דרבנן הוא רק מפני ערעור הבעל, אבל אנן

לדרכו], אבל אם יש צורך גמור בעדותו לא שייך לשאול דאתי למגזייה.

וְלִפְיֵי צ"ע מאי פריך השתא נמי אתי למגזייה, דודאי מאי דאית לן לתקוני מתקנינן, וכל תיבה נוספת מגדילה את חשש השכחה, ואפי' אם חזא מתרתי נמי גיז, אין לנו לוותר על הכתיבה והחתימה, (ודוחק לומר דחשש חתימה שלא לשמה רחוק, וכמשה"ק הגרע"א ז"ל, או דכיון שהכתיבה לשמה מסתמא גם החתימה לשמה, ואם הי' חשש גזייה הי' ראוי לוותר על החתימה, דלא משמע כן בגמ' כלל, ובפרט לפי האמת דרבה אית ליה דרבא), ואפשר דהמקשן רצה להוכיח מזה דסמכינן על הא דשיילינן ליה, או דלא חיישינן לשכחה מדלא עבדו תקנה להנצל מחשש זה.

שם ורבה מ"ט לא אמר כרבא

י. שם ורבה מ"ט לא אמר כרבא, לכאורה מוכח כאן ג"כ דלרבה מהני בפני נחתם כקיום, דאל"כ מאי קושיא שיחדש רבה דמהני ע"א לקיום.

שם אתי לאחלוףי בקיום שטרות כו'

שם אתי לאחלוףי בקיום שטרות דעלמא, טפי הול"ל אתי לאחלוףי בקיום גט, ואפשר דאה"נ שיאמרו דמשום עיגונא סגי בקיום דע"א בגט כמו בשליח.

שם התם ידעי' הכא בפני כו'

שם התם ידעינן הכא בפני כו' ורבה אטו כו', פשטות הדברים דלא פליגי בדיני, אלא בטעמא דאיחלוףי דלרבא חיישינן, ומפרש רבא דכיון דקיום דידענו מהני, הר"ז מוכיח דקיום גט כקיום שטרות וממילא אתו לאיחלוףי, ורבה פליג דלא אתי לאיחלוףי מבפני לידענו, ואפשר דרבא נמי קאמר דאתו לאיחלוףי לומר דמהני בפני דעד אחד בקיום שטרות.

שהצריכו שהשליח יעיד זהו כדי שיהא לזה תוקף של עדות ואנו נאמינו יותר, ונמצא שאמרו בפני כמה כו' כדי שיהא לו נאמנות, וממילא יודע הבעל שיש לו נאמנות ולא אתי לאורועי נפשיה הבעל, דאי אשליח קאי הרי הנדון על שליח שקרן, ואילו האי דמידק דייק הוא שליח אמת, ולא מתפרש יפה מעיקרא מידק דייק השליח האמיתי, ולא אתי שליח שקרן להביא גט כיון שחושש שיחקרוהו, ואין במשמעות הגמ' אלא השליח הזה והבעל, אלא כלפי שאמרו אתי בעל ומערער משני דלא אתי לפי שלא ירצה לבא לאורועי נפשיה.

ג' א' ורבה מ"ט לא אמר כרבא

ח. ג' א' ורבה מ"ט לא אמר כרבא, יש לעי' מאי קושיא הרי רבה נמי אמר דליכא למיחש לשלא לשמה אפי' לר"מ, ומהיכי תיתי לחדש דרבנן אצורן, ועוד דרבה נמי מודה דמהני לקיום, וגם רבה אית ליה דרבא, ומה שייך להקשות למה לא חידש רבא שיש טעם נוסף מלבד קיום, ונראה דכונת הגמ' להקשות משום בפני נכתב, שזה כמפורש שיש ענין בכתיבה, ובפרט שלרבא ג"כ עיקר העדות על הכתיבה מתפרשת שהיתה לשמה, דלא יתכן להצריך עדות על הכתיבה אם אין שום ענין בכתיבה וכמש"כ להלן ד"ה ונראה, ואי לאו דקשיא ליה דניתני בפ"נ לשמה, הי' ראוי להוכיח דחיישינן ללשמה.

שם אי מופשת ליה דיבורא כו' השתא נמי אתי למגזייה

ט. שם אי מופשת ליה דיבורא אתי למגזייה, פ"י כיון דבפני נכתב לחוד נמי סתמא לשמה קא מסהיד, אלא דבעינן שיאמר מפורש לשמה כיון שלכך תיקנו אמירתו, כלפי זה קאמר רבה שהחשש דאתי למגזייה עדיף לחוש לו, שיש בזה חשש עיגונא, [שהשליח יאמר בפ"נ ולא יאמר לשמה, ואח"כ ישאלו ב"ד לאשה ולעדים איך אמר, וכיון שלא אמר לשמה לא תוכל להנשא, והשליח כבר הלך

מתפרש כאילו שייך מצב שאין כו' ובוזה הוצרכנו לבפ"ג, ולפ"ז תוכן המשנה כמש"כ אם יש עדים לקיימו, אלא דלשון עליו משמע חתומין, ואיהו דחיק ומוקי אנפשיה שהכונה דעד השתא הוצרכנו לבפ"ג בגלל שלא הי' קיום.

ה' א' הב"ע כגון שנתנו לה כשהוא פקח כו' בכל הסוגיא

יב. ה' א' ואר"י הב"ע כגון שנתנו לה כשהוא פקח ולא הספיק כו', מיירי כגון שידענו שרצה לומר בפני נכתב, שהרי העמיד עדים או ג' לומר בפניהם, אלא שבאמצע נתחרש, אבל אם לא ידענו שהי' בפניו יש להסתפק אם סמכין על סתמא.

ויש לעי' דלכאורה הציור הזה רחוק ביותר דמיירי כגון שהקדים נתינתו לאמירתו ובאמצע נתחרש בתוכ"ד, ונראה דמתני' כוללת אופנים רבים שאינו יכול, דעיקר פירושה לרבא שאפי' בשעה"ד לא שרינן לה לינשא בלא קיום, ואפי' באופן שהשליח ראה בפ"ג והבעל יודע שהשליח דייק ולא אתי לאורועי נפשיה, אפ"ה לא תנשא בלא קיום, ונפ"מ שגם בשאר אונסים לא תנשא.

שם לרבא ניחא לרבה קשיא, דאין לחדש שחשש לשמה קל יותר והתירו בשעה"ד, דודאי כולה מתני' שוה, והרי בלא קיום לא שרינן אפי' כשאין עדים לקיימו, ואם יודה רבה דחשש לשמה קיל טפי מקיום יצטרך להודות לרבא לגמרי, דהא רבה אית ליה דרבא אלא דס"ל שהתנא כלל כאן עור ענין לשמה, ואם תקנה זו קיל מתקנת קיום אין לכללה במתני', דנמצא שבפני נכתב אינו כבפ"ג.

שם הב"ע לאחר שלמדו, מיירי בדידעין שבאותו מקום למדו, דודאי אם יחזור הדבר לקולו יחזור בכל מקום לעצמו, מיהו אפשר דסמכין נמי אסתמא.

ונראה דאם לא הי' דין לשמה בגט, לא שייך להצריך בפני נכתב משום איחלופי, דכיון דכו"ע ידעי שאפי' מצאו באשפה כשר, לא קיימא האי תקנתא להצריכו לומר בפני נכתב, ולכן פשוט לגמ' דהאי תנא דמצריך בפני נכתב, אפי' אם זה משום איחלופי, מ"מ ס"ל שיש תועלת בידיעה זו, והיינו משום דבעינן כתיבה לשמה.

ט' א' אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו, בביאור הלשון אם יש עליו עדים

יא. **מ' א' מתני'** המביא גט ממדה"י כו' אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו, לשון אם יש עליו עדים צ"ב דהא קתני שאינו יכול לומר בפני נחתם, הרי שיש עליו עדים, והול"ל יתקיים בחותמיו ותו לא, והנה עיקר כונת התנא לרבא להשמיענו דאף בכה"ג שאינו יכול לומר, אפ"ה לא תנשא בלא קיום, ואם הי' שונה יתקיים בחותמיו הי' משמע כמו בארץ ישראל שאם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו, והשתא קמ"ל שמיד צריך קיום, ואם אין עדי קיום לא תנשא, וזהו לשון אם יש עליו עדים דאי כשהבעל מערער אין שייך לשון תנאי אם יש כו', מיהו בב"מ כ"א א' משמע דיש עליו עדים מתפרש חתומין, או עדים ממש או קיום ב"ד, אבל לא אם יש עדים להעיד עליו ולקיימו.

ואאמו"ר שליט"א אמר דאי הוה קתני סתם יתקיים בחותמיו הי' משמע דרק בדיעבד מהני קיום, ולרבא הרי קיום עדיף, ולכן הוסיף התנא אם יש עליו עדים לומר שגם בעלמא מהני קיום, וכאילו נשנה כך המביא ואינו יכול לומר יתקיים בחותמיו, או המביא ויש עליו עדים יתקיים בחותמיו, ואחי הר"מ נ"י הטעים הדברים דעי"ז נבין שבירישא הוצרכנו לבפ"ג מפני שלא הי' לנו עדים לקיימו, ואמנם לשון עליו עדים מתפרש חתומין, אבל כיון דקתני אם יש כו' הר"ז

משאר נשים, ולפ"ז מה שהיא צריכה לומר בפני נחתם משום קיום זה פשיטא, אבל הא דקתני ובלבד לרבה היינו דלא סגי בקיום ובעינן נמי לשמה, והיינו דפרכינן אמאי.

שם שלא תחלוק בשליחות, פי' תו' בשליחות דיכול, וכונתם דלהורות לכתחלה שא"צ לומר, בזה שייך טעמא שלא תחלוק בשליחות, אבל בשעה"ד כשלא הספיק לומר, בזה לא שייך לומר שלא תחלוק כיון שגם לו הצריכו לראות בפניו ולהעיד, אלא שאירע שלא יכול, ובזה לא גזרו.

שם א"ה בעל נמי, כתבו תו' דלרבה ניחא שאינו חשוד להכשילה במתכוין, ולכאורה פשוט שכל שטר שיוצא מתח"י המתחייב הר"ז כעדות שהוא כשר, ואי הוה חיישינן למתכוין להכשילה, מה תוסיף אמירתו בפני, ועיקר כונתם דערעור הבעל בלשמה הוא שלא ידע, ולכאורה ג"ז צ"ב דודאי בעל צריך שידע שהגט נעשה בכשרות, וכשמקבל מן הסופר יודע שצוהו, וזהו לשמה, וא"כ הר"ז כעדות על לשמה, אבל שליח א"צ שידע הוא בעצמו שנעשה לשמה, וקושיית הגמ' מתפרשת בבעל שנחוש שהוא עדיין לא יודע שצריך לשמה ונותנו לה בחזקת כשר, וניחוש אנן שמא הוא שלא לשמה, ואי משום דמיירי לאחר שלמדו, אכתי כל מה שגזרו קודם שלמדו גזרו גם לאחר שלמדו, ומשני שגם קודם שלמדו החשש הוא רק בצירוף ערעור הבעל, וכאן ליכא למיחש לערעור הבעל, מפני שהוא כמעיד שהגט כתיבוננו, והוא צריך לערער נאמנותו אח"כ, ובודאי לא יעשה כן, ולפ"ז לא הוזכר בגמ' שהבעל יאמר לא ידעתי, אלא דהקושיא היתה שמא הבעל עדיין לא יודע, ואנן ניחוש ללשמה, ומשני דאנן לא חיישינן והבעל לא יערער, וגם אם יערער שלא ידע לא יהא נאמן, דנתינתו כעדות שהוא לשמה, ולפ"ז מתפרש מינקט נקיט ליה כו' הרי ערעורו כאומר שקרתי אמש, ולא מהימן אע"פ שאומר טעיתי, ועי' תו', וצ"ע בזה.

שם א"ה יכול נמי, לרבה דקמ"ל דאע"פ שאינו יכול צריך קיום ניחא, אבל לרבה דקמ"ל דוקא מפני שאינו יכול קשיא, ואין לומר דלרבה נמי כרבה, דודאי לרבה שהי' ענין לשמה, צריך התנא להשמיענו שיש אופן שאין חוששים ללשמה, וכיון דאשמועינן ד"ז רק באינו יכול, ש"מ דביכול צריך שיאמר בפ"נ משום לשמה, וזה כפי' ר"ת בתו', ובאמת ראוי לפרש גם מתני' דריש פרקין לאחר שלמדו, שהרי נשנו סתמא שתי המשניות בזמן רבי, וא"כ מפורש דרישא ביכול צריך שיאמר ובאינו יכול סגי בקיום, ואמנם מצינו משנה ראשונה שקודם הזמן הזה, אבל סתמא דמתני' מתפרשת הוראה למעשה, וש"מ דהאידינא לאחר שלמדו צריך שיאמר.

שם גזירה שמא יחזור הדבר לקלקלו, בארץ ישראל ובבבל לא גזרינן כיון דלמדו ע"י הישיבות דשכיחי מתיבתא, אבל כשלמדו רק לשמה דגיטין יש לחוש שיחזור הדבר לקלקלו, ושמעתי בשם מרן זלה"ה שלמדו כן מכח תקנת בפ"נ וא"כ כשיבטלו התקנה תבטל הידיעה ג"כ, ולפ"ז אצ"ל שבקיאין לשמה אלא שיודעין שהשליח צריך לעמוד על הגט וממילא יהא לשמה, ולשון לאחר שלמדו ולשון דורות האחרונים דבקיאין לשמה משמע בקיאין ממש, מיהו י"ל דעי"ז כבר למדו ג"כ, מיהו לענין הגזירה בלא"ה ג"כ יש לגזור כיון שאין הבקיאיות קבועה כ"ז שאין שם ישיבות וכמש"כ.

שם א"ה אינו יכול נמי, יש לעי' מאי קושיא אם הקלו חכמים בשעה"ד, ולמה צריך להגדיר ד"ז כמילתא דלא שכיחא, הרי יותר מובן אם לא החמירו בגזירה שמא, בשעה"ד כזה, ואפשר דקושטא קאמר דבמילתא דלא שכיחא לא גזרו אפי' בלא שעה"ד, ועי' להלן.

שם ובלבד שהיא צריכה לומר כו' ברישא קמ"ל דאשה עצמה אע"ג דחשידא טפי נאמנת ובסיפא קמ"ל שלא הקלו בה טפי

ה' א' ת"ש דבעא מיניה שמואל מר"ה כו'

יג. **שם** ת"ש דבעא מיניה שמואל מר"ה שנים שהביאו כו' אם הספק הי' כרבה או כרבא, הול"ל סתם ספרי דדייני מיגמר גמירי ולא חיישינן, וע"כ דלרבא הספק אם סגי שיאמרו שהבעל שלחם, או שלא תחלוק בשליחות בעינן שיאמרו ידענו או בפנינו, שהבעל שלחם לחוד אינה עדות על הגט אלא על רצון הבעל.

שם אם נתקיים בחותמיו כשר, בזה כשר למפרע, דלא שייך להכשירו לאחר הקיום מכאן ולהבא, שהרי לא היתה נתינה חדשה, משא"כ בכפ"נ שחזרו ונותנו לה, דבזה שייך לומר שהגט הראשון נשאר פסול מדרבנן, ורק הנתינה השני' קובעת הגירושין.

ה' ב' דרשב"א אייתי גיטא כו'

יד. ה' ב' דרשב"א אייתי גיטא לקמיה דריב"ל א"ל צריכנא למימר כו' מהא דבעא מיניה מוכח דהוה איניש אחרינא בהדיה, דאל"כ מאי מספק"ל מתני' היא, ומשו"ה לא א"ל ואי עבדת אהנית דכיון דאיכא תרי לא בעינן קיום, וללשמה לא חיישינן לאחר שלמדו, והא דקאמר מפני כבודו של ר"ש היינו שצריך עוד שליח עמו, דלא ניחא לן למימר דרשב"א וההוא גברא אייתו גיטא, ובאמת רק הוא בא לפני ריב"ל, ולכן סתמו בגמ' בלשון קצרה.

שם ועד נעשה דיין, מבואר כאן דלענין מידק דיין סגי בהגדה בפני שנים לכו"ע, והא דצריך שלשה היינו לקבוע שהגט מקיים ומותרת לינשא, דלהוי כקיום שטרות דעלמא.

ב. שליש**סוגיא דגיטין ס"ד א'****בעל אומר לפקדון כו', היכן הגט נמצא כעת**

א. ס"ד א' אתמר בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגרושין כו', פשטות הגמ' שהגט ביד השליש, וע"כ דהוי שליח לקבלה דאל"כ הרי הבעל יכול לחזור בו קודם שיתננו לה, אבל לקמן בגמ' אמרו בעל אומר לגירושין כו' והיא אומרת נתן לי כו' ומשמע שהוי שליח להולכה, וא"כ גם כאן יש מקום לפרש כן, דמייירי לאחר שנתנו לה, דכיון שהיא קיבלה הגט ממנו חשיב שפיר נפיק גיטא מתותי ידיה, וא"כ י"ל דהכא מייירי כשכבר נתנו לה, ומיושב בזה שלא טוען הבעל שהפקידו אצל השליח לקבלה, שזו טענה משונה, ואם יש עדים שעשאתו שליח לקבלה קודם שנתנו לו הבעל, א"כ יש ריעותא כשאומר שלא נתנו לו לגרושין, וגם לא נזכר בגמ' ענין זה שעשאתו שליח לקבלה, והרי

המחלוקת לא נשנית על משנה זו, אלא דמייתו לה הכא בגמ' משום קושיא דמותיב ממתני', מיהו מקושית הגמ' ממתני' דניהמניה לשליש משמע דלר"ה ניחא אפי' בשליח לקבלה, עיי' להלן ד"ה מקושית.

לדידה הוה יחיב – למה הוי ריעותא

ב. **שם** ר"ה אמר בעל נאמן דאם איתא כו', יש לעי' איך אפשר לקבוע שיש ריעותא במה שלא נתנו ליד האשה, הרי הדבר תלוי לפי הענין, והנה ר"ח לא השיב דליכא ריעותא, אלא דאף באופן שיש ריעותא מהני הא דהימניה, וא"כ י"ל דר"ה סבר דבלא ריעותא הוי ספק, ובאופן שיש ריעותא הבעל נאמן, שזה מכריע הספק לנאמנות הבעל, ולמ"ש הרמב"ן דהריעותא למה לא מסרו ליד האשה ניחא, ועי' להלן.

ביאור נאמנות השליש לר"ח

ג. שם ר"ח אמר שלישי נאמן דהא הימניה, הא דשליש נאמן לכו"ע בדליכא ריעותא, היינו משום דסתם שטר וגט ניתן למסירה, ולא חיישינן לפקדון, ועדיף מכלים שאין עשויין להשאל ולהשכיר דלא מהימן לומר לפקדון נתתיו, שהרי עיקר שטר למסירה נכתב, וטענת פקדון רחוקה כאומר על חפץ שמכרו לו לאחר ל' וחזור בו, והלה טוען שמכרו מיד, דודאי המוחזק נאמן, וה"נ עיקר שטר למסירה נכתב, וכמו שהזכר נאמן כך השליש נאמן.

ופשטות לשון הגמ' דלר"ח נאמן השליש שבאמת מסרו לגרושין, ולא דהימניה שאפי' ישקר נותנו לו לגירושין, וביאור הדברים דכיון שהבעל אמר להאמינו, ה"ז כהודאת בע"ד שהוא נאמן יותר ממנו, ועכשיו כשחוזר, וטוען שהוא משקר, אמרינן שהוא נוגע בדבר ואינו נאמן להיות חוזר ומגיד, וכן משמע מהא דמתיב ר' אבא מהא דשליש נאמן משניהם, ומשני שאני ממון דאיתיהיב למחילה, אלמא לר"ח גם בלא מחילה ניחא הא דשליש נאמן, והיינו משום דהימניה ואינו נאמן לחזור בו, וכמו שהוא נאמן כ"ז שהבעל אינו מכחישו.

מיהו אפשר שאין לבעל לסמוך על נאמנות של יחיד, וצריך להחליט בדעתו למסרו לו לשם גירושין אם ישקר, אבל אנן סמכינן על דברי הבעל שהשליש נאמן.

יש לעי' במה הימניה לשליש, הרי אם יתנו לאשה והבעל יערער היא ג"כ לא תנשא, ול"ד לממון ביד שלישי ששני הבעלי דברים יש להם ידיעה בעובדות, ואם יתן השליש לאחד מהן יפסיד השני, אבל כאן שאין האשה יודעת א"כ לא הימניה לשליש, ואם נימא דבגט ביד האשה לכו"ע שלישי נאמן י"ל דהימניה בזה שהי' יכול למסרו לה, ואם נימא שגם בגט ביד האשה פליגי, יש לפרש

הימניה למסרו לה והיתה נשאת קודם שיערער הבעל, דסתמא ודאי אין לה לחוש שנמסר לו לפקדון, ויתכן דהימניה שאם תרצה תוכל לשקר כשיתננו לה, כמו בלוה שיטען פרוע בשקר.

ופירוש הרמב"ן לדידה הוה יהיב – שהשליש היה נותן לאישה

לפי הרמב"ן דאמרינן אם איתא דלגרושין כו' הי' השליח נותנו לאשה ולא מעכבו בידו, הרי מפורש שאם כבר נתנו לה תו לא חיישינן לפקדון, דודאי כיון שעיקר שטר למסירה נכתב, אין לחוש לפקדון כלל, ורק כשיש ריעותא שלא נמסר, אמרינן דלכך נשאר במקומו מפני שהוא פקדון, דרשות השליש כרשות נפקד במנה שלישי דמי, ב"מ ג' א' ע"ש, כיון שאילו מת הי' הדבר ספק, ולא אמרינן דודאי לגרושין ניתן לו, אבל כשנמסר לאשה חזר הדין לפשטות הדברים, ולא חיישינן לפקדון כלל, מיהו בגמ' משמע קצת שאפי' גט בידה בעינן למיגו דלדידה יהיב לה.

שם שאני ממון דאיתיהיב למחילה, פי' תו' דסברא זו שייכא אף בגט, במאי פליגי ר"ה

ד. שם שאני ממון דאיתיהיב למחילה, פי' תו' דר"ח סבר דאף באיסורין שייך להתיר כעין טעמא דמחילה, והיינו שנותנו לו באופן שאם ישקר, הרי הוא מכוי' לגירושין, ומשמע דר"ה לית ליה האי טעמא כלל, ויש לעי' א"כ בעיר אחרת שגם ר"ה מודה דשליש נאמן כיון דליכא ריעותא, איך זה מועיל כשהבעל טוען לפקדון, ואם מודה ר"ה בעיר אחרת א"כ חזר דין איסורין כדין ממון, ואפשר דדוקא כשיודע שמסירתו לשליש מתפרשת לגרושין גמר ונתן לשם גירושין, אבל בעיר אחת שיש הוכחה שכונתו לפקדון לא גמר בדעתו שיהא לגירושין, משא"כ בממון דאמרינן ליה דאיהו דאפסיד אנפשיה, ואע"פ שמתחלה לא גמר בדעתו למחול, הרי הוא כמוחל עכשיו.

שם תינח אמרה כו' ביאור הקושיא

ה. שם תינח אמרה קיבל ל"ל, אפשר דהקושיא דתסגי בבפנינו קרע, דסגי במה שראו הגט בידו קודם שקרע, ותינח אמרה דבעינן דוקא אמרה, אלא קיבל דוקא למה לי, אבל לר"ה ניחא דבעינן שידעו איך שקיבל.

בפירוש הרי"ף דמיירי בשליח להולכה, ביאור הטענות לפ"ז

ו. לפ"י הרי"ף דמיירי בשליח להולכה יש לפרש שהבעל טוען שנתנו לו לפקדון ע"מ שיגרשנה בו כשיאמר לו, והוא הלך ונתנו לה מיד, והיא אינה יודעת לשם מה נתנו הבעל, ומיירי באופן שא"צ שליח להוליכו, ולכן איכא טענה דאם איתא כו', והא דחשיב הימניה כיון שא"צ לחוש שנתנו לפקדון, ויכולה להנשא בו כ"ז שלא ערער הבעל. – ובקושיית תו' דניחוש שהבעל יטען לפקדון נתתיו, י"ל דלא חיישינן להכי, דאם שלחו ממדה"י הרי ליכא ריעותא, ואם הוא עמה בעיר הרי יחקור מיד לדעת ענינה, ורק מזויף מצי טעין שלא ידע מענין הגט כלל.

שם קיבל למה לי, משמע דמיירי אף בשליח קבלה

ז. מקושיית הגמ' ממתני' לר"ח, יש לדקדק דאף בשליח לקבלה נאמן הבעל לומר דלפקדון נתתיו, שהרי הגמ' הקשתה לר"ח למה לי בפנינו קיבל דהיינו ששמענו שאמר לו הבעל לגרושין, ניהמניה לשליש כשהגט בידו וראינו שקרעו, אלמא דלר"ה ניחא דבעינן שישמעו שבפנינו קיבל לגרושין, ואע"פ שיש עדים שבפנינו אמרה ה' הבעל נאמן לומר לפקדון, מיהו י"ל דהו"מ למדחי דגם ר"ה מודה בזה, תדע דהא קודם ערעור הבעל י"ל דמודה ר"ה דלא חיישינן, ומתני' מתפרשת שאסורה להנשא בלא עדים שבפנינו קיבל, וע"כ דהכא גרע משום דלא נפיק גיטא

מתותי ידיה, וממילא י"ל דר"ה מודה בכה"ג, אבל לשון הגמ' סתום ומשמע שאינו מודה בכה"ג.

ביאור הטענה דאם איתא כו' לדידה הוה יחיב כו', האם זו ריעותא, או שחסר בהפקעת הגט מהבעל

ח. בלשון הגמ' דאם איתא דלגרושין כו' יש מקום לפרש דה"ק גט ביד שליח הר"ז במקום מסופק, ואין חזקת שטר אלא כשהוא ביד הזוכה, וכל זמן שהוא במקום המסופק הר"ז בחזקת שניהם, וכאילו אמרו ר"ה אמר בעל נאמן דלית ליה הימניה, ובלא הימניה הרי רשות השליש אינה כברשות האשה, דאם איתא שהשטר בחזקת האשה ה' לו להמצא בידה, ולא משום שיש כאן ריעותא, אלא שחסר בהפקעת הגט מרשות הבעל, אבל מהא דאמרין באשה מיגו דאי בעיא אמרה לדידה יחיב לה, משמע שאפי' גט בידה צריכה למיגו, והיינו משום ריעותא דלא יחיב לה. ויש ליישב דג"ז לאו מכח ריעותא, אלא כיון דמכחו אתיא הרי ה' כאן מצב של שליח שמורה על ספק פקדון, ואמנם כן נאמנות המיגו מפני שהשטר בידה.

ובזה מיושב הכל, דתוכן הדברים ר"ה אמר בעל נאמן דלית ליה הימניה, ובעיר אחרת ג"כ בעל נאמן, שאין עיקר הטענה מכח אם איתא, ולשון אם איתא פירושו כל בעל נאמן לפי שהגט ביד השליש, ולא מפני שיש ריעותא שה' לו ליתנו לאשה, אלא דסו"ס הגט נמצא במקום שיש ספק שהוא לפקדון, שאם תרצה מקום שהוא ודאי הר"ז רק בידה, ושקבלתו ממנו לגירושין, ולכן מאן דלית ליה הימניה אינו יכול להכריע הספק לנאמנות השליש, ואוקמוה בחזקת אשת איש, ושיעור הלשון דכיון שנתנו לשליש הר"ז סמך גדול שנתנו לפקדון, ואמנם אין זה אלא ספק ולא ריעותא בגירושין, מ"מ זה גורם להצריך הימניה.

שעליו להסכים שיהא לגרושין, אבל הפוסקים לא נקטו כן, והיינו משום דאם הסכים שיהא גרושין כלפי שמיא אם לא יתגלה לעולם, ראוי שיסכים כן מיד כשתנשא, ותו לא פקע.

ולפ"ז בגט כח ההימניה גדול מבממון, שהרי בממון כשיתגלה האמת יצטרך להחזיר, שהרי אין סיבה להאמינו כלפי שמיא, באופן מוחלט, אבל בגט שגורם איסור לאשת איש שתנשא ע"פ ב"ד, צריך להחליט להאמינו, לקבוע גט גם אם ישקר, ופשטות הגמ' דהימניה דממון וגט שוין לר"ח.

עיקר הדבר מחודש מאוד, שלא יוכל להפקיד בלא להתכוין לגירושין

יב. ועיקר הדבר מחודש מאד שלא יוכל אדם להפקיד גט במאה עדים, עד שיחליט שאם יארע שלא ימצא את העדים הרי הוא מכין לגירושין, והרי באמת אין לך לא הימניה גדול מזה שהעמיד מאה עדים בשעת הפקדון, ולמה נתחייב לתקן העולם ולתת כח לשקרנים, ולמה לא נפרש הגמ' כפשטה, דהאומר נאמן עלי פלוני וחזר בו, הרי"ז כחזר בו מהודאתו ומש"ה לא מהימנין ליה, ואנו סומכים על דבריו הראשונים שהשליש נאמן.

ומה שאמרו ע"ז ב' נאמנת עלי שלא באתי או שלא פייסתי מתפרש בפשוטו דלא חיישין שנתפייסו וחזרו ונתקוטטו, ואמר נאמנת עלי להחליט אם הי' פיוס גמור, ואנו מאמינים באמת שלא הי' פיוס, כמו שמאמינים לשליש שהוא דובר אמת, ולא שנותן לגירושין לצד שתשקר, אלא שפטר אותנו מלחוש לשמא פייס ונתן לה כח נאמנות כנגדו בזה, וזה כח הודאת בע"ד כמו בשליש.

הפקיד שטר מלוה ביד שלישי והוא אומר שלא פרע

יג. יש לעי' הפקיד שטר מלוה ביד שלישי והוא אומר שלא פרע, איך מועיל

שו"ר בספר מרן זללה"ה סי' ק' ס"ג ל"ד שביאר כן בדברי הריטב"א עי"ש.

בתורה שלישי דאפי' העמיד עדים דלפקדון, חשיב הימניה

ט. במ"ש תו' דאפי' העמיד הבעל עדים לפקדון חשיב הימניה דלצד שלא ימצא העדים יהא לגרושין, צ"ע הרי בלא העדים לא חל גירושין למ"ד רק עידי מסירה כרתי, ונמצא שאם לא האמינו שלא ישקר ונתן לו בעדים ששמעו שנותן לפקדון, יהא דין הימניה שיחולו הגרושין, ואם הימניה ומסר לו שלא בעדים לפקדון לא היא דין הימניה לגירושין שהרי לא היו עדי מסירה, ועו"ק דאיך מועילין העדים לגרושין מכח עדי מסירה, הרי כח עדים הוא שיתפרסם שגירשה ע"י העדים, והרי ע"י העדים האלו יתפרסם רק פקדון, ואיך יחשבו עדים לקיום הדבר של גרושין.

האם מוכח משמעתין דאף עדי מסירה כרתי י. ולכאורה יש להוכיח משמעתין דאף עדי מסירה כרתי, ומיירי במסר לו שטר חתום בעדים, ולא היו עדים בשעה שמסרו לו, ולדעת תו' צ"ל שעדי המסירה יודעים שנמסר שטר חתום ויסמכו שנמסר כדן, והרי הם עדי מסירה לגט אם לא יתברר הפקדון עד שתנשא.

במ"ש תו' דהימניה אף אם ישקר, האם היינו גם אם יתגלה האמת

יא. בסברא הי' נראה דאף לפרתו' דהימניה שנותן לגרושין אם השליש ישקר, היינו רק אם לא יתגלה צדקו לעולם, אבל אם יתגלה האמת בעדים אפי' לאחר שנשאת תצא, דלא אשכחן לקבוע עולם ע"פ שקר, ולא אמרו אלא שכשהאמין לשליש יותר ממנו, נתן לו גם כח שיחול לגרושין, אבל כ"ז כשלא נתגלה שקרו, דלא מצינו בהימניה אלא שיוכלו ב"ד להתנהג בכח הודאת בע"ד להאמין לשליש באופן ודאי, ובזה חידשו תוס'

ההימניה לגבות ממשועבדים, הרי הלוח גורם הפסד ללקוחות, וצ"ל שהלקוחות יודעים שעלול וכאילו ישאר השיעבוד, ולקחין אדעתא דהכי. להיות פרעון שלא יפטור את הלוח מן החוב,

שיעורים - ב

סוגיית שליש סוגיא דסנהדרין ל"א ההיא איתתא

שם כמאן כרבי - ביאור כח השליש אם אותיות נקנות במסירה

ב. שם א"ל רבא לר"נ כמאן כרבי כו' פי' דאם אותיות נקנות במסירה הר"ז כשומר שמעיד על פקדון שבידו שהוא שייך לפלוני שנאמן, ואע"פ שכל אחד טוען אני הפקדתי מאתים וזה שלי, והשומר מודה שאינו שלו, מ"מ הוא נאמן, וה"נ אם אותיות נקנות במסירה חשיב השומר מוחזק, אבל אם אין אותיות נקנות במסירה א"כ תפיסת השומר לגבי נפשיה לאו כלום היא, והו"ל רק כעד אחד ולא כמוחזק.

ויש לשאול מה היתרון שיש לשומר כשיכול לטעון שזה שלו, סו"ס הרי עכשיו הוא מודה שאין זה שלו, והו"ל רק כעד אחד, והתשובה לזה שהשומר שיש מעות בידו חשיב שאנן סהדי שזה שלו, וכשהוא מודה שאינם שלו הר"ז כהודאת בע"ד, ולכן יש לו נאמנות גמורה, שהרי אילו לא אמר כלום או שמת היו נותנין לו המעות ולירשיו, אפי' בלא טענה והפה שאסר הוא שהתיר לומר של מי זה, משא"כ בשטר שאינו נקנה במסירה, שיש לסמוך על דבריו לחוד והו"ל כע"א בלבד.

כשהשליש טוען שלא קיבל את השטר מהמלוה ג. ויש לעי' מה הדין אם השליש טוען שלא קיבל השטר מהמלוה כלל, אלא הלוח מסרו לו לאחר הפרעון, האם גם בכה"ג אינו נאמן לל"ב, או"ד דוקא כשידעינן שהמלוה הפקידו בידו, דהו"ל רשות שליש כרשותו של

מהו תפקיד השלישות שלה וכיצד ראוי לה לנהוג

א. **סנהדרין ל"א א' ההיא איתתא דנפיק שטרא מתותי ידה, פרש"י** שהאמינה הלוח והמלוה לשומרו, ואם מיירי שנתנהו לה לאחר ההלואה כפשטות הדברים, א"כ האמינה שאם תאמר שראתה פרעון הרי היא רשאית ליתנו ללוח, ומה שהאמינה הלוח היינו שאם תאמר שלא פרע לא יהא נאמן לומר פרעתי, והשטר לא קרעתי לפי שהי' בידה.

ויש לעי' מה הי' ראוי לה לעשות מכח תנאי השלישות, אם התנו ביניהם שאם יפרע תקרע השטר או שתתננו ללוח, א"כ למה עיכבה השטר בידה, ואם הלוח הסכים שתעכבנו בידה עד שיגיע אצלה, א"כ מה ריעותא יש בזה שלא קרעתו.

ונראה שאין בזה תנאים מבוררים, והנהגת השליש נקבעת לפי נאמנותו בב"ד, שאם הדין נותן ששליש שהביא שטר לב"ד אינו נאמן לומר שהוא פרוע, א"כ יש לו להזהר שלא להביאו לב"ד, כי עי"ז הוא מפסיד ללוח, ואם הדין נותן שהוא נאמן אינו חייב לקרעו מיד, ורשאי להביאו לב"ד ולהעיד שהוא פרוע, ואמנם יש להניח שאשה זו בתמימותה חשבה שב"ד יאמינה, ולכן לא קרעתו תחלה, אבל הדין כבר נקבע לפני המקרה הזה, ונמצא שמפני חוסר ידיעתה הפסידה ללוח, ועי' להלן.

למשמעין דכל אדם נאמן בדאית ליה מיגו כזה, א"נ טעמא דשליש נאמן משום דהימניה בזה שנתן השטר בידו דאי בעי קלייה, ועיי"ז יש גמירות דעת להימניה כמו ע"י קנין, וכן משמע בל"ב דרבא אמר לר"נ אי בעיא קלתיה, ורבא גופיה ס"ל דשליש נאמן, כדאיתביה לר"נ מברייא, הרי דאי בעיא קלתיה ונאמנות שלישי חדא מילתא היא, דדוחק לומר דלטעמיה הקשה לו אי בעיא קלתיה, ואיהו ס"ל טעם אחר, ומיושב בזה שלא איתותבו תרתי לישני דר"נ, מיהו פשוט הגמ' דכל מי שיכול לשורפו נאמן אבל מסתברא דדוקא לשורפו היינו שלא להוציאו מתח"י דהו"ל כשליש, דכיון שהוא המביא את השטר יש לו קצת כח של הפה שאסר וכשיכול לשורפו נאמן. אבל לגרום נזק לשטר שביד אחר או המלוה או ביד ב"ד לא מיקרי מיגו, דלא מהני מיגו אלא לבעל דבר שיש לו שייכות לחפץ לטעון עליו, והמיגו מחזק כח טענתו.

שם כיון דאתחזק בבי דינא כו', בטעם הדבר, ואימתי חשיב אתחזק בבי דינא

ז. **שם ב'** כיון דאתחזק בב"ד אי בעיא קלתיה לא אמרינן לשון זה משמע שכבר ידענו מסיפור העובדא שבגמ' דאתחזק בב"ד, שאם כאן ה' מאורע שהוציאתו תחלה ולא אמרה כלום ואח"כ אמרה, א"כ הו"ל מעיקרא ההיא איתתא כו' ובתר הכי אמרה ליה לר"נ דפריע הוא, א"נ הו"ל שאני הכא דאתחזק בב"ד, ולשון הגמ' מתפרש דנהי דאי בעיא קלתיה והיתה עושה כדין, אפ"ה השתא דלא קלתיה תו לא מהימנא, וכ"נ ברמ"ה.

וביאור הדברים דכיון דר"נ לא ס"ל שיש נאמנות מיוחדת לשליש, א"כ הו"ל עד אחד בעלמא, וע"א עם מיגו לא מהימן נגד שטר, וממילא נקבע הדין ששליש אסור לו להראות השטר לב"ד אלא לקרעו תחלה, דמציאות שטר ביד שלישי כביד מלוה דמיא

מלוה, בזה אמרינן דשליש כעד אחד, אבל כשהגדון מי מסרו לידו הרי השומר נאמן, כמו שומר שיש בידו שטר של יוסף בן שמעון והוא אומר שקיבלו מיוב"ש בן יעקב ויש יוב"ש בן יצחק שטוען שהוא מסרו לו, דמסתברא שהשומר נאמן אע"פ שאין לו כח מוחזק לעצמו, כיון שאין לשני כח בפקדון הזה, וא"כ י"ל דה"ה כשאומר שקיבלו מהלוה, מיהו ל"ד דשטר זה יש בו זיקה ללוה ולמלוה, שהרי ה' ביד המלוה, ול"ד לשני יוב"ש שאין לשני שום קשר לשטר הזה.

ואפשר לומר דאפי' אם נימא דכשהשליש טוען שלא קיבלו מהמלוה נאמן, אבל כ"ז שאינו טוען כן אין לו מיגו בזה, כיון שהדבר זר שימסור לו הלוה לשומר השטר ולא קרעו, והרי ידעו שכבר לזה בו, ולכן לא חשיב מיגו לטענה גרועה כזו, ואפשר דחשיב אגן סהדי שלא בא לידו מהלוה.

בלשון הרי"ף ורש"י בהא דתלוי באותיות נקנות במסירה

ד. **מ"ש** רש"י דאי אותיות נקנות במסירה הוי כדידיה, ומ"ש הרי"ף דאית ליה מיגו דלקוח, חד טעמא הוא, דהיכא שהשליש בדין מוחזק וקודם שאמר דבריו או שמת, אמרינן דחזקה מה שתח"י הרי הוא שלו, יש לו נאמנות גמורה, דחשבינן ליה כמודיע על חפץ שמוחזק כשלו, שהוא מופקד אצלו מפלוני, ומיגו דלקוח והוי כדידיה, היינו הך.

שם דאי בעי קלת' - חילוקים בין זה לשאר מיגו
ה. **שם** א"ל שאני הכא דאי בעיא קלתיה, מיגו זה עדיף מכל מיגו דמה לו לשקר, דכאן גם אם האמת כדבריו רשאי לשורפו, ולעומת זה גרע כיון דאמרינן לה למה באמת לא שרפתו.

למה לא אמר ר"נ טעמא דשליש נאמן

ו. **ויש** לעי' למה לא אר"נ טעמא משום דשליש נאמן, ואפשר דאתא

שנמסר לו השובר מיד המלוה, ועדותו זו כקיום חשיבא, אבל אינו נקרא שלישי אלא כשהשטר בידו, ולכן א"א לסמוך על שובר שביד אחר לחוד.

ולתירוץ בתרא דתו' מיירי שהשובר מקויים, אלא שהמלוה טוען שנתנו לשליש ליתנו ללוה אם יפרע, ועדיין לא פרע, והשליש טוען שכבר פרע, דאי לאו דשליש מהימן הוה חשבינן ליה כשובר ביד מלוה, כ"ז שלא יצא מהשליש ללוה.

ויתכן גם לפרש ויוצא מתח"י שלישי, השטר, ולא קאי על השובר כלל, ומתפרש שאין לסמפון עדים, אבל יש שלישי שעושה סמפון על השטר בעדותו.

למה אין השלישי נאמן במיגו שהיה מוסר השובר ללוה

ט. **לתירוץ** בתרא דתו' שהשובר מקויים, יש לשאול שיהא השליש נאמן במיגו שהי' מוסרו ללוה, ותירץ בתו' הרא"ש ב"מ כ"א א' דכיון דאיתחזק שובר בב"ד לא מהימן, כמו שאמרנו בשטר, ויש מקום לומר דדוקא אי בעיא קלתיה אמרינן, דלענין המיגו שהי' מוסרו ללוה אמרינן ליה למה באמת לא מסרת, אבל לשורפו מצי אמר שאין ראוי לשרוף שטר של אחר, ועוד דלשרפו עדיף שהוא הביא השטר והכל על פיו, אבל בשובר הרי צריך את השטר ואין זה בכח אי בעי שתק.

כשיש עדים שהשליש מסר השטר או השובר ללוה

י. **נראה** שאפי' יש עדים שראו שהשליש מוסר השטר או השובר ללוה, אע"פ שהמלוה טוען ששלא כדין מסר לו, הרי הלוה נאמן, אפי' לל"ב דר"נ, ואע"פ שאין לו מיגו שקיבלו מהמלוה, מ"מ שטר ביד לוח תו לא שייך ביה שטרך בידי מאי בעי, ומצי אמר פרעתי.

ונקטינן שאינו פרוע, ואם השליש יודע שאירע שלא הספיק לקרעו, עליו להזהר שלא יראהו בב"ד, אבל אם אמרה לב"ד שיש בידה שטר פרוע בביתה, כ"ז שלא ראוהו בב"ד, והם מסתמכים על דבריה, הרי היא רשאית לשורפו ולא להביאו לב"ד, אבל כיון דאיתחזי השתא בב"ד תו לא מהימנא.

ולפ"ז כל שלישי שמוציא שטר לפנינו ואומר פרוע הוא חשיב איתחזק בב"ד ולא מהימן, כי הי' לו לשורפו קודם שיראנו לב"ד, ואין החסרון במיגו למפרע, אלא דע"א עם מיגו טוב לא מהימן נגד שטר, וכ"נ לשון הרמ"ה דכשמוציא השטר שאינו קרוע חשיב איתחזק בב"ד, אע"פ שטוען שהוא פרוע.

ובזה מיושב בפשיטות הא דמייתי רבא מבריייתא דשליש נאמן אע"פ שמוציא השטר שלם לפנינו, ועל הסמפון אין עדים וע"כ אנו סומכין על דברי השליש, הרי דאע"פ שיש שטר לפנינו שלישי נאמן, וא"צ לאוקומה בגונא דאיכא ריעותא שהוציאו השליש תחלה ולא הראה אז את השובר.

לשון הגמ' לא הימנה ר"נ משמע שגובין בשטר, שאם נפ"מ רק לענין תפיסה הול"ל ויהא מונח, ואמנם יש ליישב דלא הימנה והו"ל כשתקה והדין יהא מונח, אבל יותר מיושב דאף בשתקה יחזיר למלוה, מיהו אפשר שד"ז דוקא קודם דידעינן דשליש נאמן, וא"כ הו"ל כשומר של המלוה, ומייתנין דשליש נאמן, ואז הו"ל כרשותו של הלוה ג"כ, וא"כ י"ל דבמת לא יהיבין ליה למלוה ויהא מונח.

למה צריך שובר אם השטר ביד השליש

ח. **ויש לעי'** אם השטר ביד השליש למה לי שובר הרי הוא נאמן לומר פרוע בלא שובר, וי"ל כגון שבשובר כתוב שפרוע חציו, דלא מצי למקלייה לשטר מפני חצי החוב הקיים, א"נ שהשליש אינו יודע בפרעון אלא

בהא דתניא סימפון שיש עליו עדים יתקיים בחותמיו, ביארו בגמ' ב"מ יתקיים מחותמיו, והיינו שישאלו אותם אם חתמוהו לאחר שראו הפרעון, ויש לזה דין שטר כיון שנכתב מדעת המתחייב לטובת הלוה, ולא כהגדת עדות מפי הכתב, או שחתמוהו למלוה, ויש לעי' מאי קמ"ל שזה יודע הלוה לברר אם יש לו עדים על הפרעון, והול"ל הר"ז אינו כלום כיון שברשות מלוה הוא, וממילא נדע שאם יעידו העדים שפרע יפטר, והערוני

דשמא קמ"ל שאינו יכול לגבות חובו כ"ז שלא חיזר אחר העדים לשמוע דבריהם, ולפ"ז אם מתו עדי השובר אינו יכול לגבות בשטר, ולשון הבריייתא משמע איפכא, יתקיים בחותמיו ואם לא יתקיים בטל השובר ונשאר השטר, והכי מסתברא דבלא עדות חותמיו גובה בשטרו, וקמ"ל דלא הוי ספק פרוע, וגם נפ"מ שאם אין העדים זוכרים סכום הפרעון סגי שיעידו שחתמוהו לאחר הפרעון מדעת המתחייב.

שעורים - ג

עדי מסירה

פ"ו א' מתני'

א. פ"ו א' מתני' כתב בכת"י ואין עליו עדים, הא דכת"י מהני לקיום הדבר בלא עדי מסירה, היינו משום דגם גט עם עדי חתימה הרי אין העדים מעידין שנתגרשה, אלא שהי' הגט ביד הבעל וממילא נקטינן שמסרו לה מדעתו, ונמצא שקיום הדבר נעשה ע"י האנן סהדי שהבעל מסרו לה, ודכוותה שייך לומר בכת"י דכיון שהוא בידה אנן סהדי שהוא מסרו לה, ולא חסר בעדים לקיום הדבר כיון שיש לה שטר של כת"י ויכולה להראותו לב"ד ולחייבו על פי זה, הרי זה כיש עדים על הגירושין, וה"ה על קדושין כה"ג, ועי' תו' יבמות ל"א ב' ד"ה למעוטי. **אם** הפסול של כת"י הוא רק מחסרון זמן, צ"ל דמתני' קמ"ל שהגט כשר, ולכן נמנה בפ"ע.

אם כת"י כשר גם לר"מ, א"כ בפשטיה דקרא וכתב לה, יש גם עדי חתימה אם הבעל בעצמו כתבו.

שם יש בו זמן ואין בו אלא ע"א, למ"ד כתב סופר ועד שנינו, צ"ל שזהו דוקא בידוע שהוא סופר ממונה לגיטין, ואף אם אינו ספרא

דמובהק מ"מ סופר הוא, ובזה י"ל שכל סופר אסור לו לכתוב גט בלא ציווי הבעל, כיון שיסמכו עליו כע"א, אבל בכתב של כל אדם פשיטא דלאו כלום הוא, שהרי רשאי לכתחלה לכתוב גט ולהשליכו לאשפה, ועי' לקמן פ"ח א' שאף בכתובת חתנים סבר לאכשורי בכתב סופר, וא"כ צריך ראי' שבשאר שטרות לכו"ע לא מהני, מיהו בסברא יש לחלק דע"י הכתובה יהא הוכחה שנתקדשה, ולכן הסופר נזהר שלא לכתוב משא"כ בממון לחור.

שם יש בו זמן ואין בו אלא ע"א, לכאורה משכח"ל ע"א על הזמן כשלא הי' זמן בגט, והעד השני כתב באתי על החתום ביום פלוני, דהשתא איכא ע"א על הזמן, ושמא ס"ד דכת"י עדיף, א"נ גט שאין בו זמן בתוכו, אע"פ שהעדים חתמו זמן בחתימתם לא מהני, וצ"ע בזה דבסברא יש להכשיר אם לא מפסול בגדר התקנה.

שם רא"א אע"פ שאין עליו עדים כו' במילתיה דת"ק אין ראי' שצריך עדי חתימה דוקא, שהרי גם לר"א מהנו עדי חתימה לקיום הדבר או לראי', וקמ"ל ברישא שלא יתירוה להנשא ע"פ גיטין אלו, וא"כ אין

ש"פ שאין סומכין על עדי החתימה פסול, וה"נ אע"פ שאין חשש כעת לזיוף, מ"מ כיון שהוא שטר שאפשר לזייף בו פסול, אבל ל"מ כן מהראשונים ז"ל.

ואפשר דבאמת בחרס לא הוצרך ריב"ב להשמיענו, אבל בהני שקשה לזייפם ס"ד דכשר מדאורייתא מיהא, או כשהבעל מודה, וקמ"ל ריב"ב דפסול, וגם יש חזקה דלא חציף איניש לזיופי, דהא מדאורייתא א"צ קיום, ואפי' בשמות בנ"א שאינם ידועים דלא שייך שיתפסו שזייף, מ"מ סמכין מדאורייתא דלא חציף לזייף שטר, ועי' י"א א' י"ט ב' דגוים לא חיישי לזה.

שם תוד"ה לא

שם תוד"ה לא, שהכתב על הנייר כו' לפ"ז הגט ניכר שהוא אמת, והחשש הוא שמא ימחק ויכתוב שטר אחר ע"ג העדים, ולפ"ז יש חידוש בדריב"ב דפסול, אבל אכתי דיפתרא מאי איכא למימר, וטעם הפסול משום דחשיב כעדים פסולים, שניכר שהם חותמין על השטר בלי התבוננות על חתימתן, שהרי יכולים למחק ע"ג חתימתן ולכתוב שטר אחר, ואין ראוי לסמוך על עדים כאלו, ואף אם אינם נפסלין לעדות עכ"פ בכה"ג שצריך לזייף, [ועד אחד או עדים שחתמו על נייר חלק והניחו מקום לכתוב מלמעלה שטר, והשליכו הניר, שמעתי מאמור"ר שליט"א בשם מרן זללה"ה ששאל האם הם נפסלין לעדות עי"ז מיהו דוקא כשחתם שמו ושם אביו או שכתב שהוא עד, כמבואר במתני' פ"ז ב' ובבב"ב קס"א א' וכ"ה בשו"ע סי' ק"ל סי"א י"ב דבלא כתב עד פסול], מ"מ יש פגם בעדות זו שניכר שנעשית בלא אחריות.

מיהו יותר מיושב לפרש שהכתב על המחק ועדים על החלק, שיכול לזייף ע"ג החתימות, ואין בטוח שהשטר אמת, וכן יש להוכיח מהא דפסל ר"א מכאן ועד עשרה ימים, ואם כפי' תו' הרי ידענו שכאן לא זייפו

ראי' דאיכא מאן דפליג אר"א, אלא מלישנא דר"א אומר, מיהו י"ל דלישנא דג' גיטין פסולין משמע פסולין במוחלט אפי' בע"מ, שלעולם אין לגרש בגיטין כאלו, ואילו לר"א בע"מ יש להכשירן, שהרי יודעים מתי נמסר ורואים שאינו מוקדם.

שם אע"פ שאין עליו עדים, יש לעי' אם לר"א דוקא ע"מ כרתי מהו הלשון אע"פ שאין עליו עדים, דמשמע דיש עליו עדים עדיף, הכי הול"ל ר"א לעולם אינו גט עד שיתגנו לה בפני עדים כו', (ועו"ק למה תיקנו זמן בגיטין הרי לעולם צריך ע"מ, וי"ל בזה דכיון דמהנו עדי חתימה לראי' לא יביאו הע"מ וחיישינן לחיפוי ולפירות).

ענין עדי קיום הדבר בקידושין וגיטין, היינו מפני שיודע שב"ד לא יאמינוהו במידי דחב לאחרני, וממילא חסר גם בגמירות דעתו, שהרי יודע שזה מעשה שלא יהא לו קיום בעולם, ואף ביבום שא"צ דעתו מ"מ לא מהני בלא עדים, כיון שמצות ייבום היא שתהא אשתו וכיון שלא יסמכו על דבריו ולא יחזיקה כאשתו הרי זה חסר בעיקר המצוה ולכן לא חל.

פ"ז ב' לעולם לא תצא, יש לעי' א"כ מ"ט קתני הולד כשר ולא קתני לא תצא, וי"ל דקמ"ל שלכתחלה יתן לה גט כשר, כמ"ש בשו"ע ק"נ ס"א, ובעלמא לא תצא מיירי במת שלא שייך תיקון, וכאן יש יותר חידוש מההיא דלעיל ה' ב' דהתם מכשיר את הגט הראשון, מיהו עי"ש בתו' דלר"מ לא מהני לולד.

כ"ב א' חכמים כו' בטעמיה דריב"ב

ב. **כ"ב א'** מאן חכמים אר"א ר"א היא כו' משמע דריב"ב סבר כר"מ, ויש לעי' א"כ פשיטא כיון דיכול להזדייף מה עדות יש בשטר זה, ויותר הי' מיושב לומר דריב"ב נמי כר"א ס"ל, ופסל ליה משום שיכול לזייף התנאי וכעין פסול דמזויף מתוכו,

בגט לפנינו שיש כמה סיבות שלא לחוש לתנאי, דלא חשידא לזיף, וגם העדים היו מכירין בשינוי, וגם חוששת שמא העדים כן יזכרו ולכן לא מזיפא ליה, אבל בדליכא גט לפנינו לא סמכינן שמסתמא היו זוכרין אם הי' תנאי, או"ד גם בעדות על פה קאמר, ומסתברא דדוקא בשטר קאמר שהרי הוא מתייחס בדבריו לכשרות הגט, דלא חיישינן שהי' בו תנאי, ולא מפני שסומך על העדים בלבד.

כ"ב ב' לא הכשיר ר"א אלא בגיטין

שם לא הכשיר ר"א אלא בגיטין כו' דכתיב ונתתם כו' יש לעי' הרי התם עיקר הקנין הי' בכסף והשטר לראי', דנהי דדרשינן קדושין כ"ו א' מספר המקנה שעושה קנין, אבל אכתי כיון שעיקרו לראי' ע"כ צריך שיעמוד ימים רבים, ואפשר דס"ל לר"א שאין לך בו אלא חדושו, שלא חידשה תורה ענין כמי שנחקרה בשטר, אלא כשיש בו עיקר התועלת של שטר שנעשה לימים רבים, ואם נימא דר"א לראי' קאמר וכתיבין תו' ניחא, אבל לשון הגמ' סתום דמשמע שאינו שטר אף לא לחלות קנין דומיא דגט.

שם ור"א אפי' בשטרות, בפשוטו ר"י מכשר ליה אפי' בימים רבים דומיא דגט, ומבואר מזה דאף בעיקר העדות אמרינן דמידכר דכירי, ולא רק בתנאי שהוא דבר משונה קצת, דאל"כ הרי בשטרות יש לחוש יותר שאין התוכן העיקרי ידוע כבגט, שיכול לשנות כל השטר הסכום והשדה והלוה, וע"כ שג"ז מידכר דכירי, ואולי אף לר"א דכירי.

ד' א' בענין מזויף מתוכו

ג. ד' א' מודה ר"א במזויף מתוכו שהוא פסול, ענין מזויף מתוכו הוא שהשטר כתוב בענין שיכולין להשתמש בו לרמאות, כגון בדחתימי קרובים דלמאי הלכתא חתמינהו אם הם פסולים ע"כ כונתו שיחשבו שיש כאן עדים והר"ז שטר המשמש שקר,

כלום, ואם מפני שיש חסרון בחותמין, הרי כאן הגט הי' כשר לאלתר.

שם מאן חכמים כו'

שם מאן חכמים אר"א ר"א היא כו' אפשר דהי' מקום לומר דשטר שיכול להזדייף אין לו מעלת שטר כמו כתב שאינו יכול להתקיים, דאע"פ שיש טביעות עין שלא נזדייף מ"מ ניר כזה חסר בחשיבותו, וקמ"ל דכשר.

כ"ב ב' לא הכשיר ר"א אלא לאלתר כו'

שם ב' ואר"א לא הכשיר ר"א אלא לאלתר אבל מכאן ועד עשרה ימים לא, יש לעי' מה הדין בחמשה ימים, דהא מכשיר רק לאלתר ופסל רק עשרה ימים, וי"ל דבזה תלוי לפי הענין אם יש לחוש שהמתנה כדי לזייפו, או שהיו סיבות אחרות להמתנה, ועוד דעד עשרה ימים גם ר"א מודה דמידכר דכירי, ולכן תלוי לפי הענין אם יש לחוש ששכחו, ולר' יוחנן אפי' לעולם כשר דהא לא יהיב שיעורא, ומתפרש דכ"ז שהם זוכרים הגרושין להיות עדי מסירה יזכרו ג"כ אם הי' תנאי, וכ"ג בשו"ע שסתמו דכשר, ולא הגבילו בזמן.

שם חיישינן דילמא הוה ביה תנאה וזייפתיא, יש לעי' עדי מסירה שמעדין על גירושין ונקרע הגט האם חיישינן שהי' בו תנאי, ואם לא חיישינן לתנאי, א"כ למה נחוש בשיש גט לפנינו, וי"ל דאה"נ אם העדים מעדין שנתגרשה בפניהם הרי זו עדות גם שלא הי' תנאי, לפי שסומכין עדותם על הראי' בלבד, אבל אם הם אינם יודעים להעיד על גירושין מוחלטין, רק מעדין שכתב זה נמסר בפניהם, הרי אנו סומכין על השטר.

שם ור"י אמר אפי' מכאן ועד עשרה ימים דאם איתא כו' פי' דמיירי שהעדים זוכרין הגירושין, ומכירין הגט בטביעות עין, אבל אינם זוכרים להעיד בודאי שלא הי' בו תנאי, וקאמר ר"י דיש לסמוך שאם הי' תנאי היו זוכרים, ויש להסתפק האם ר"י אמר כן דוקא

וחכמים פסלו להשתמש בשטר של שקר אפי' לחלק האמת שבו.

ויש לעי' מה זיוף יש ע"י עדים שחתמו שלא לשמה, אם ישתמשו בהם לראי' שנמסר כדין, ולדעת תו' דלעולם בעינן עדי מסירה קשה טפי, שהרי אין שום צד זיוף בדבר, דלגבי עדותם שנמסר כדין אין יתרון בלשמה, ויתרצו בתו' דגזרינן חתימה שלא לשמה אטו כתיבה, ויש לשאול א"כ למה אמרו טעמא דמזויף מתוכו, דהול"ל דחכמים פסלו גט שנחתם שלא לשמה, וצ"ל שאם לא הי' פסול של מזויף מתוכו לא היו חכמים פוסלין גט כזה, אע"פ שעבר על תק"ח שאמרו לחתום לשמה.

ולדעת הרי"ף נראה שאם גירש בלא ע"מ בעינן חתימה לשמה מדאורייתא, ולכן אף שהשליח מגרשה בפני שנים ושלשה ואיכא ע"מ, אפ"ה פסול משום מזויף מתוכו שיכולין לסמוך על החתימות בלא ע"מ, אבל אכתי צ"ב מנלן להצריך חתימה לשמה מדאורייתא, הרי וכתב אכתיבה קאי, ועדי החתימה כעדי מסירה שאינם חלק מהגט, אלא כמוכיחין שנמסר מהבעל לאשה, וסגי בעדות זו בלא לשמה.

ואפשר דאי לא דוכתב כולל חתימה לא הוה מכשרינן עדי חתימה לקיום הדבר דילפינן דבר דבר מממון להצריך עדים ומנלן להכשיר חתימה במקום עדים, וע"כ דמפרשינן שבכלל וכתב דקרא גם ספר כריתות שהוא לבדו כורת בלא עדי מסירה, וממילא קאי גם ע"ז וכתב לה לשמה.

ולפ"ז אפשר דאי לאו דעדי חתימה נמי כרתי, לא היו עדי חתימה מועילין לתיקון העולם, דמנלן שהתורה סומכת על עדי חתימה בגט לומר שנמסר כדין, אלא כיון דמהנו ע"ח לקיום הדבר ש"מ שיש להם מעלת עדים, וממילא מהני נמי לומר שנמסר כדין, כגון שחתמו שלא לשמה דמהני מדאורייתא אם היו

עדי מסירה, מיהו יתכן דגם לראי' צריך שיהא לחתימתם דין גט.

שז"ר שכ"כ אאמו"ר שליט"א בס"א ס"ק י"ט, ועי' בספר מרן זלה"ה סי' פ"ז ס"ק ל"ט שכתב דאפי' סמכינן שהבעל מסרו לשליח אפי' בחתמו שלא לשמה, אבל לא תוכל להנשא ע"פ גט זה, כיון דלא סמכינן שמסתמא גירשה בע"מ.

ולדעת תו' דעדי חתימה מהנו רק להוכיח שנמסר כדין צ"ע מנלן ד"ז, ואפשר דילפינן לה מהא דמהנו עדי חתימה גבי ממון כדכתיב בירמיה, והלכתא גמירי לה ואתא ירמי' ואסמכיה אקרא, וכי היכי דחשיבי עדים גבי ממון ה"ה בגט, ועבהגר"א סי' קל"א סק"ח ואין מדברי התו' ראי' דלדעת הרי"ף נמי כשר מדאורייתא לקיום הדבר.

שם רב אשי אמר הא מני ר"י היא כו' אפשר דטעמיה דר"א משום דלא ניחא ליה למימר שתיקנו בפ"נ משום פסול דרבנן, ולכן אוקמה כר"י דפסל מדאורייתא, אבל לא משמע כלל דר"א פליג וס"ל דלא הוי מזויף מתוכו, שלא הוזכר בגמ' הא דמזויף מתוכו כחידוש דין, אלא החידוש הא דמוקמינן לה משום פסולא דרבנן, [ובאמת זהו חידוש שחששו ללעז של הבעל בדבר שאינו פסול גמור, דבשלמא אם חיישינן שבאמת הוא שלא לשמה יש לחוש גם לפסול דרבנן, אבל כיון שהחשש רק ללעז אין לחוש כ"כ, ואפשר דבאמת לא היו מתקנים משום זה לחוד, אלא מכיון שתיקנו בפני נכתב, הוסיפו גם בפני נחתם שתהא כשרותו מושלמת], ושדיניה דר' אבא מוכח במתני', וצ"ע בבהגר"א סי' קל"א סק"ז בזה.

ל"ז א' והעדים הותמים על הגט כו' בכל הסוגיא ד. ל"ז א' דאורייתא הוא דכתיב וכתוב בספר וחתום, יש לעי' היכי שמעינן מהאי קרא לגט, ואפשר דפשיטא לגמ' דספר כריתות בלא עדים לאו כלום הוא, וכיון

על היכר כתיב, ולא תיקנו חתימת עדים להפסיד המעלה שנהגו בה בע"מ, אלא אמרו תוספת תיקון.

שם ר"י אמר אפי' תימא לר"מ התקינו כו' יש לעי' היכן מרומז ד"ז במתני', ובאמת גם לרבה יש לשאול דהא מודה ר"א שהתקינו שיהיו מפרשים שמותיהם ומסתמא זה הי' בכלל התקנה דהעדים חותמין, והיכן מרומז זה במתני', ואפשר דלשון העדים משמע העדים הידועים, ואם אין שמותיהם מפורשין אינם ידועים והול"ל שיהיו עדים חותמין, ואפשר דפשיטא לן שבכלל תיקון העולם שיהיו שמותיהם מפורשים, שחתימות לחוד לא יועילו אם לא יכירום, ומתפרש שהעדים חותמין על הגט באופן שיהא בזה תיקון העולם.

שם בראשונה הי' כותב כו' לכאורה האי ברייתא ר"מ היא, דלר"א בתקנה אחת תיקנו שיהיו חותמין בפירוש, דלא מסתבר שהשמיטו תקנה זו ממתני' וכמש"כ לעיל, ויש לדחות דה"ק בראשונה גם אם היו חותמין לא היו מדקדקים לפרש שמותיהם.

שם אני פלוני חתמתי עד, פרש"י שבמקום ראובן כתוב פלוני, וצריך טעם למה נהגו להסתיר שמותם במתכין, ואמנם באמוראים ג"כ מצינו שלא חתמו שמם כדבסמוך, וזה ממדת ענוה, אבל אכתי לכתוב פלוני זהו לשון משונה, ולכאורה נראה דפלוני היינו שמו אני ראובן חתמתי עד, כדמתפרש במתני' פ"ז ב' איש פלוני עד דהיינו שמו ולא שם אביו, והכונה שהי' שמו בלתי ידוע לחפש אחריו כמו ראובן ושמעון, והתקינו שיהיו מפרשים שמותיהם באופן שמתוך חתימתם יכירום, וזה תלוי לפי הענין כגון שיכתוב שם אביו או שם משפחתו כמו משפחת הקהתי וכיו"ב, או סימן אחר, והתנא סתם לשונו לפי שלא חייב לכתוב שם אביו, אלא שיהא שמו מפורש מחתימתו והכל לפי הענין.

דאשכחן בקרא שאפשר לצרף חתימת עדים לכתב ולחשבם עדי קיום, מסתבר לפרש כן ספר כריתות דקרא, ולפי' הרי"ף דקושטא הוא דמהני עדי חתימה נחא דפריך בפשיטות הכי שג"ז בכלל וכתב לה ספר כריתות, ולפי' תו' צ"ל דפריך דספר בלא חתימות לאו כלום הוא כדחזינן בקרא דבעינן וחתום דוקא, וה"ה דהו"מ למיפרך מסברא דכתיבה בלא חתימה אין בה כח עדות כלל.

שם עדי מסירה כרתי, הרי"ף כתב דלכתחלה צריך ע"מ ונראה דכן משמע הלשון שהעדים חותמין מפני תיקון העולם, ואם תיקנו שיגרשו בעדי חתימה א"כ העדים חותמין לקיום הדבר, אלא משמע שלאחר התקנה לקושטא דמילתא חתימתן רק לתיקון העולם.

שם תקינו רבנן עדי חתימה, היינו דוקא קודם הגרושין, אבל אחר הגירושין לא מהניא חתימתן על הגט שאין לחתימתן דין שטר והו"ל מפי כתבם.

שם דזימנין דמייתי סהדי כו' לפי' הרי"ף הא דסמכינן על עדי חתימה פשוט שהרי מדאורייתא בע"ח סגי, אבל לפי' תו' הו"ל לגמ' לפרושי מנלן דסמכינן עליהו לראי', ואף אם ניישב הדברים בסברא, אבל בלא פסוק א"א לקבוע שתנשא ע"פ חתימה, בזמן שקיום הדבר מצריך ע"מ דוקא, ועו"ק מ"ט לא מהני אם העמיד עדים שיראו הגט בידו לומר דמסתמא כדין מסרו, דכיון שידוע שהעדים מכירין הגט להוכיח שמסרו לה, מיזהר זהיר ביה כמו בגט עם עדים חותמין, וכ"ת ה"נ א"כ א"צ לא ע"ח ולא ע"מ, שו"ר במלחמות.

הא דבעינן נמי ע"מ פי' הראשונים ז"ל כדי שלא תצטרך לשמור גיטה, ולא תדע להביא עדי החתימה שאינה מכירתם, אבל ע"מ ידעה שפיר בפני מי נמסר הגט, ואפשר דודאי עדים עדיפי מחתימות, שיש כאן ידיעה ברורה ומפורסמת, ואילו חתימות סמכינן רק

שם אם כת"י יוצא ממקו"א, שמצאו עוד שטר שכתוב בו אני ראובן חתמתי עד, וקיימוהו ב"ד.

לכאורה התקנה היתה רק בגיטין, אבל בשטרות אין חיוב לחתום, ולא לפרש שמותיהן וא"כ הו"מ למימר שרבנן פרסמו חתימתן בשאר שטרות, אבל באמת שטרות אין בהם פרסום כמו פסקי ההלכות שיודעים מי החותם, ולכן תירצו בגמ' האמת, ועוד שהאמת שהם היו מפרשים שמותיהם גם בשטרות דהכי עדיף טפי, כ"ז שלא נתפרסמה חתימתן, ומשנתפרסמה חתמו כן גם בגיטין.

פ"ו ב' מתני' שנים ששלחו שני גיטין, משמע ידיעין ששלחו, ולכן לא חיישין שמא שניהם נכתבו ע"י אחד מהן, והיינו דכל שליח נאמן לומר שפלוגי מסר לו גט, ולא חיישין שמא השני מסרו לו, כיון שהוא מביא חתימות, ונצטרך לחשוד שני השלוחים בשקר, והוצרכנו לזה אם נימא דלא מיירי בכתבו סימן ועדיין צ"ע בזה.

פ"ו ב' מתני' לפיכך אם אבד א' מהם כו' ובגמ'
מאן תנא כו'

ה. **פ"ו ב' מתני'** לפיכך אבד אחד מהן הרי השני בטל, בפשוטו לא בטל לגמרי שהרי אם נתנו לה הויא ספק מגורשת, וא"כ פשיטא, ותירץ אאמו"ר שליט"א דקמ"ל שאפי' יכתוב גט נוסף לשם זו שאבד גיטה לא מהני דחסר בכתובתו לשמה, והיינו דקאמר שהשני בטל שאין בו שום תועלת. מיהו אכתי צ"ב מה צורך ראה התנא להשמיענו נפ"מ זו, שהיא רחוקה במציאות, שהרי השולחים אינם באים לכאן ורחוק מאד שיזדמנו שניהם לכתוב גט יחד בתנאי, ואפשר לדייק מזה דדוקא אבד, אבל נתנן בזא"ז כשר, וגם יתכן לדון דגט שאינו עתיד להתברר הרי בודאי אינו גט, שהרי אם אחרים יעידו על הגט השני לא תועיל עדותם כמש"כ בסמוך, מיהו זה מחודש וצ"ע.

שם גמ' מאן תנא אר"י דלא כר"א כו' נראה שאם שני עדים ראו מסירת גט אחד ושנים אחרים מסירת הגט השני הר"ז חסר בעיקר העדות, שכל כת אינה יודעת בגירושין, ורק מכח ממ"נ נעשה ראייה על הגירושין, והיינו דקאמר ר"י דה"נ באותה כת אם נתנן בזא"ז חסר בעדות ברורה על גירושין, וכיון שנעשה מכח ממ"נ הר"ז חסרון בלשמה, וה"ה בב"א שלא עדיף מבזא"ז, דחשיבי כשתי נתינות, ואמנם העדים מעידין מכח ממ"נ, אבל חסר בקיום הדבר בכל מעשה בפ"ע.

וי"ש להסתפק אם טעמיה דר"י משום לשמה או שחסר בכח העדות, מיהו אם העדים יודעים, אף אם השליח אינו יודע, חשיב נמי נתינה לשמה, כיון שנותן ע"ד העדים, וכן כשעומד להתברר מסתבר דחשיב לשמה, ורק בספק מוחלט נקבע חסרון בנתינה, ולישנא דאב"י נתינה לשמה מי בעי אינו מוכרע, דאפשר לפרש דבאמת היינו טעמיה דר"י, ואפשר לפרש דכדי להבליט שאין כאן חסרון בעדות נקט הכי, ומתפרש לשון מי בעי בתמיהה שהדבר ידוע שא"צ נתינה לשמה, מיהו מדהזכיר כתיבה לשמה משמע יותר שלר"י יש חסרון לשמה, דאל"כ הול"ל אטו נתינה לשמה בעי.

בתו' כ"ד ב' ד"ה כתבו דמיירי במוכח מתוכו ע"י סימנים או דורות, ולכאורה היינו דוקא לר"מ, מיהו י"ל דכיון שאין מגרשין זה שלא בפני זה כדאמר ב"ב קס"ז ב', א"כ צריך שיהיו מסומנים אף לר"א בכה"ג ששלחו הגיטין ואינם זה בפני זה.

מידו עיקר פי' תו' דשויין דקתני היינו שאין אנו יודעים ביאור הסימנים, מי כהן ומי לוי, אבל באמת אינם שוין דחוק טובא, שהתנא מטעה אותנו לחשוב דשויין ממש ג"כ מגורשת ואפשר לומר דחשיב שפיר מוכח מתוכו, כ"ז שהספק בין שני אנשים בלבד, שהרי יכולין לכתוב הרשאה ודוקא בשם

ודוחק דהא אפי' מתו העדים אפשר דכשר, מיהו י"ל דלר"א ע"כ המסירה בכלל וכתב לה, שהרי צריך עדים והם אינם מפורשים בתורה, וע"כ שהם נכללים בכתב לה ספר כריתות ונתן, שהם יצטרפו לכח הספר, ולכן יש מקום להצריך בהם ביורור כדין לשמה, אבל לר"מ נשלם הוכתב בחתימה.

מעשה מסופק פוגם בשלימותו באופן ודאי, ולא רק במדת הספק שבו, שכל מעשה כשנעשה הוא גרוע בשלימותו ואף כשיצטרף ממ"נ, מ"מ בכל מעשה הי' חסרון שלימות הדעת, ואין שני החצאים מצטרפין לדבר אחד שלם.

פתם שלוח שמביא גט מיירי בעדי חתימה דאל"כ אינו נאמן שהוא שליח, ואם באנו לאוקומה בלא ע"ח צ"ל דאתויהו בי תרי, ולפ"ז מתפרש דלא כר"א במקרה מיוחד, ולא בגונא דמתני', [מיהו עמש"כ לעיל די"ל דאף לר"א בעינן מוכח מתוכו] מיהו י"ל דכי היכי דר"א מחמיר טפי מר"מ ומצריך כתיבה לשמה גם בדאיכא ע"ח, ה"ה דלר' ירמיה מצריך נמי נתינה לשמה שג"ז בכלל וכתב כדפרש"י.

ולפמשי"כ הר"ן דלהרי"ף הא דמהני עדי חתימה לר"א היינו שהם כעדי מסירה. שהם מוכיחים על המסירה, א"כ י"ל דבכה"ג תו לא הוו כעדי מסירה, שאינם עדיפין מעדי מסירה שלפנינו, ויש לדון בזה דכיון שהם מסומנים כמ"ש תו' כ"ד ב' א"כ יתברר הדבר לבסוף, שעדי החתימה כן יודעים מי המגרש.

שכולל הרבה אנשים ככהן ולוי וכיו"ב, בזה י"ל שאינו מוכח מתוכו.

יש לעי' אם הגיטין מוכחים מתוכן ע"י שכתבו שלשה דורות אמאי לא חשיב שעומד להתברר, והרי אם יתברר לבסוף לא מסתבר לפסול בגלל שבאותה שעה לא נתברר עדיין, וצ"ל דמיירי באופן שאין עתיד להתברר ואין דעתם להתעסק בבירורם, ובכה"ג נקבע הדין כספק גמור, ועכ"פ כ"ז שלא נתברר חשיב שיש חסרון בעדותם, וכן הנתינה אינה מבוררת וכ"ז שלא נתברר חסר בלשמה, דדיינינן לה כאין עתיד להתברר.

לכאורה שני גיטין שיש ספק בהלכה מי כשר, חשיב כיכול להתברר, כיון שאין הספק מכח הגט השני, אלא כאילו נתן רק גט אחד ויש ספק בהלכה אם הוא כשר, דלצד שהוא כשר כבר נשלם מצד עצמו, וגם נתינתו מוחלטת לגירושין מכח עצמו, משא"כ בשני גיטין שאחד ודאי פסול ואחד כשר דדמי לשני גיטין, כיון שהספק הוא מכח התערובת והממ"נ קובע את ההכשר, אבל ספק בהלכה אינו ספק בנתינה אלא כספק בדבר חיצוני, וכמו שבחתימה אין חסרון לשמה כשחותמין על גט שיש בו ספק בהלכה, ויש חסרון לשמה כשחותמין על גט שאין ידוע של מי הוא.

במעמא דר' ירמ' פרש"י דוכתב ונתן תרויהו לשמה בעי, וצ"ע דונתן בידה כתיב, ועוד דאף לר"מ וכתב אחתימה קאי ומ"מ א"צ ונתן לשמה, מיהו י"ל דהעדים ידעו בחתימתן, ונותן ע"ד העדים שחתמו,

שעורים - ד

זמן

פסול גמור לרבנן, ורק משום תקנת זמן יש לפסלו, ובזה מצינו שהקלו ביש לה בנים, אבל אם היה פסול גמור לא מהני הא דר"ש, כמש"כ לקמן ס"ק י"ט.

שם ר"ש מכשיר שהיה רש"א כו' לכא' הול"ל דסובר כיון שנתן עיניו לגרשה כו'

ג. **שם** ר"ש מכשיר שהי' רש"א כו' לכאורה הול"ל שהי' רש"א כיון שנתן עיניו לגרשה אין לו פירות, ומה ענין להזכיר שמודה בכל השטרות דמוקדם פסול, ואפשר דה"ק דטעמא דמכשר לאו משום דיום ולילה שאחריו לא חשיב שינוי זמן כ"כ, דמודה בשאר שטרות דחשיב מוקדם, חוץ מגיטי נשים שבאופן זה של נכתב ביום ונחתם בלילה חשיב שנתן עיניו לגרשה וכשר, וולאפוקי אם כתב גט כדי להפחידה דלא חשיב נתן עיניו לגרשה, ובזה לכו"ע אמרינן שמא פייס, ולא דוקא פייס אלא דמעיקרא לא חשיב נתן עיניו לגרשה בזה], ושעור לשון המשנה ר"ש מכשיר ולא משום דלא חשיב מוקדם, אלא מטעם אחר.

ולפ"ז משמע דהי' מקום להכשיר גם לרבנן נכתב ביום ונחתם בלילה מדאיצטריך ר"ש לומר שהוא מודה לרבנן דחשיב מוקדם, והיינו משום דס"ד דקלא אית ליה, כמו בעסוקים באותו ענין.

מפני מה תיקנו זמן בגיטין, המקור לזה

ד. **שם** גמ' אתמר מפני מה תיקנו זמן בגיטין, היינו ממתני' פ"ו א', אבל מהא דצריך לשייר מקום הזמן אין רא' שתיקנו זמן, וכן לא ממתני' דהכא דהא מוקדם ודאי גרע טפי וכמש"כ.

ביאור החידוש בנכתב ביום ונחתם ביום בלילה ונחתם בלילה

א. **י"ז א' מתני'** נכתב ביום ונחתם ביום כו' פי' נכתב ביום ולא נחתם מיד עם הכתיבה אלא לאחר כמה שעות באותו יום, וס"ד שלא יחתמו אא"כ עסוקין באותו ענין, דכיון דלא מיפרסמא מילתא יחשבו שנמסר בתחלת היום, קמ"ל דבאותו יום כשר, ואם כתוב שעה בגט מסתברא שאסור להם לחתום בשעה אחרת דהו"ל מוקדם.

ומשמעות המשנה דלא זו אף זו קתני, ויש לעי' מה חידוש יש בלילה ונחתם בלילה טפי מביום, בשלמא בלילה ונחתם ביום ס"ד שיש לכתוב יום ולילה דמינכר הרחקה טפי משעות, אבל לילה ולילה דמיא ליום ויום, ואפשר לומר דרק כדי לסיים בלילה ונחתם ביום כתוב כן, ואפשר לומר דבלילה לא מיפרסמא מילתא כביום, ולעומת זה אין דרך למכור בלילה לחוש משעת כתיבה עד שעת חתימה, ולכן יש חידוש להזכיר כולהו.

אם נכתב ביום ונחתם בלילה פסול, היינו גם לפני תקנת זמן

ב. **שם** נכתב ביום ונחתם בלילה פסול, בפשוטו פסול מוקדם הי' קודם תקנת זמן, דהו"ל עדות שקר, וכדמסיים בדר"ש שמודה בכל הגיטין דמוקדם פסול (אע"פ שאין בהם תקנת זמן), ונפ"מ שאם נשאת תצא, והכי משמע לישניה דר"ש דמודה לרבנן בשאר גיטין ופליג עליהו רק בגיטי נשים, וש"מ דטעמייהו דרבנן משום פסול מוקדם כשאר שטרות.

מיהו ממה שאמרו י"ט א' כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעה"ד, משמע שאין כאן

או החתימה, (או משום דלית ליה קלא בלא חתימה), ולכן מסתבר יותר לומר דרבנן פליגי על עיקר דין נתן עיניו לגרשה.

שם אליבא דר"ש לא קאמינא

י. שם אליבא דר"ש לא קאמינא, אין הטעם משום דלר"ש זנות לא שכיחא, אלא משום דבעינן לברר זמן הכתיבה משום פירות, ואם באמת נתן עיניו לגרשה מזמן הכתיבה, אין ראוי לחייבו לכתוב גט אחר ולהפסיד לה הפירות, וזהו הפסד גמור שגובר על חשש חיפוי, ועוד דעיקר חשש חיפוי כשאין זמן בגט כלל, אבל כאן שיש זמן כתיבה לא שכיח לחוש לזנות שמזמן כתיבה עד שעת נתינה, שהרי העדים צריכין לדעת שנכתב הזמן באמת ולא הקדימו, ואם נימא דר"ש סבר זנות לא שכיחא, י"ל שמתקנת זמן הבין ר"ש דנפ"מ לפירות.

שם היינו דאיכא בין ר"ש לרבנן, ר"ש לשיטתו דע"מ כרתי, וצ"ל דלרבנן יש יתרון בחתימה אע"פ שע"מ כרתי, מיהו אפשר דאפי' למ"ד ע"ח כרתי, מ"מ סגי בזמן הכתיבה להפסידו פירות, כמו שי"ל דסגי מתחלת הכתיבה שכתוב הזמן, וא"צ להשלים כל הכתיבה, עי' בסמוך ס"ק י"א.

שם פירי דמשעת כתיבה עד שעת חתימה א"ב, בביאור הפלוגתא בזה

יא. שם פירי דמשעת כתיבה עד שעת חתימה איכא ביניהו, לפ"ז לכו"ע משנתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירות, ופליגי מה נקרא נתן עיניו, דרבנן סברי דוקא גט מוכן לגירושין, ועוד דדוקא כשכבר נתפרסם ע"י עדים הוי נתינת עין מוחלטת יותר לגירושין, ור"ש סבר דסגי בכתיבה לחוד, ויש להסתפק אם מודה ר"ש דבעינן כתיבת כולו שיהא ראוי לגירושין בעדי מסירה, [שו"ר שכ"מ בתו' עי' בסמוך, ודברינו לפי ההסבר דפליגי מהי נתינת עין], או דתחלת כתיבה ג"כ חשיבא נתינת עין לגרשה ובדרך כלל הזמן נכתב תחלה, ואפי'

למה לא תיקנו משום פירות בשאר שטרות

ה. והא דהוצרכו לתקן משום פירות טפי משאר שטרות היינו משום דבכל השטרות יש שני צדדים והלוקח והמלווה יתבעו הזמן, משא"כ בגט אשה שאינו תלוי בדעתה ולכן הוצרכו חכמים לקבוע תקנה לזה, ופסלו הגט בלא זמן.

משום ב"א, בביאור הענין

ו. שם רי"א משום בת אחותו, אפשר שעיקר הכונה כדי שלא ירד פחד המיתה מן הנשים ע"י שיחשבו שיש עצה ע"י גט, ולאחר שתיקנו זמן לא חששו שהבעל יסייע לה ע"י גט בלא זמן, דודאי לא נחא ליה שיאמרו עליו שמשמיע ידי עוברי עבירה, ועיקר התקנה למנוע שלא יהיו סתם גיטין בלא זמן.

שם ר"ל מ"ט ל"א כר"י, לכא, הרי מדר"ש מוכח כן

ז. שם ר"ל מ"ט לא אמר כר"י כו', יש לעי' אם האמת דמשעת חתימה אין לבעל פירות הרי ודאי שצריך לומר כר"ל, ומדר"ש נשמע לרבנן, ונראה מזה דר"ל חידש ד"ז מכח תקנת זמן, ולא קים ליה מעלמא דלרבנן בחתימה תליא מילתא, ולכן שאלו מ"ט לא אמר כר"י, ור"י לא רצה לחדש מכח זה דלרבנן שעת חתימה קובעת.

שם ב' זנות לא שכיחא, בדעת ר' יוחנן בזה

ח. שם ב' זנות לא שכיחא, לפמשנ"ת דהחשש שלא ירד הפחד מזנות, מצינן למימר דלר"י נמי לא שכיחא, אבל ראוי להנהיג כן למנוע המכשול, ובזה מיושב גם בזה"ז דליכא מיתה, מ"מ לא ידעו מתי נתגרשה ולא כסיפא לה מילתא.

שם קסבר יש לבעל פירות כו'

ט. שם קסבר יש לבעל פירות כו' דלא מסתבר ליה לפרושי דר"ש ורבנן פליגי מה היא נתינת עין לגרשה אם הכתיבה

ונראה דבאיזה יובל לא מהני, דשבוע מיקרי זמן, כדתנן בסנהדרין שבודקין את העדים באיזה שבוע, אבל יותר מזה לא מקרי זמן בגדרי התורה.

תוד"ה איפוך כו' פי' משעת חתימה

טו. **שם** תוד"ה איפוך כו' פי' משעת חתימה, יש לעי' א"כ מה ראה ר"ל לשנות דבריו כר"ש, ולא אמר בהדיא משעת חתימה, ונראה דבאמת אף לרבנן מוציאין משעת כתיבה דהא אין העדים חותמין אלא ביום הכתיבה, ונמצא דלמעשה זמן הכתיבה מעיד גם על החתימה, ואין נפ"מ בין ר"ש ורבנן אלא לכתוב ביום ולחתום בלילה, או בגירש בעדי מסירה בלא חתימה, או באותו יום לבעל שידוע האמת, שלא יאכל שלא כדק.

תוד"ה עד

טז. **שם** תוד"ה עד, פי' בקונטרס הלכך זמן כתיבת הגט לא מהני כו' לכאורה אפי' אם נאמר שמסתמא ביום שנכתב נמסר, מ"מ א"א לומר שתיקנו זמן משום פירות, דכיון שהזמן הזה אינו מעיד באמת אלא בכח מסתמא, א"כ לא זהו הזמן האמיתי, וטפי הו"ל לתקן שיכתבו זמן המסירה.

בא"ד אא"כ מלוה עמו כו'

שם בא"ד אא"כ מלוה עמו כו' יש לעי' מאי מהני מלוה עמו אם לא ראו ההלוואה, הרי אסור לחתום על סמך מסתמא, ואם כבר לזה הר"ז כותבין שטר למלוה מדעת הלוה, וי"ל דבאמת עדות העדים היא על דעת המתחייב לחוד, וכמו שגט ודאי נכתב קודם הגירושין, וכך ציותה תורה ויכולין לסמוך שמגרש בו, דעדותם רק על דעת הבעל, ומה שהצריכו מלוה עמו אינו לעיקר עדות החתימה, אלא כדי שלא יצא מכשול, ובזה סגי מה שבסתמא עומד ללוות מיד, ואפשר שחייבין להמתין ולראות ההלוואה אבל אין זה בכח העדות, אלא בחיוב הזהירות.

נמשכת הכתיבה אח"כ נשאר הזמן של תחלת הכתיבה.

שו"ר בתו' ד"ה ור"ל שכתבו דלכו"ע ראוי שיפסיד משעת כתיבה אלא משום דלית ליה קלא אמרו רבנן משעת חתימה דוקא, וק"ק למיעבד פלוגתא בחשש כזה, וגם חידוש הוא שיתנו לו פירות שלא מגיע לו.

שם מה הועילו חכמים בתקנתן כו', אהנו דלכתחילה כו'

יב. **שם** מה הועילו חכמים בתקנתן, פי' כיון שטעם התקנה משום מאורע של רמאות, א"כ יש לחוש שיכתבנו בלא זמן כשירצה לחפות או לאכול פירות, אבל אם היתה התקנה לצורך אחר יש תועלת גם בלכתחילה, ומשני אהני דלכתחילה לא תנשא ופרש"י שלא יכתבו לו הסופרים גט כזה, שהרי ניכר שמכוין לרמאות, וטפי הול"ל כיון דלכתחילה לא תנשא לא כתבי ליה, ונראה דשיעור הלשון דאהני דסתם גיטין יהיו עם זמן כיון דלכתחילה לא תנשא, וממילא מובן שהוא צריך לבקש גט מיוחד ולא כתבי ליה וגם חייש שיתפסוהו.

שם לרמאי לא חיישינן

יג. **שם** לרמאי לא חיישינן, פי' שאין הבעל רוצה שירגישו שמשותף עמה לסייע ידי עוברי עבירה, ורק בדרך הערמה עלול לעשות כן.

שם אהני לשבוע דקמיה כו'

יד. **שם** אהני לשבוע דקמיה כו' נראה דאין הכונה שבאמת הרווחנו בזה החשש המצוי בחיפוי ופירות, אלא דרבנן תיקנו זמן, ולא חילקו איזה זמן בתקנתם, וממילא א"א לפסול גט זה כיון שסו"ס יש בזה תועלת לזמן מסוים, ולכן תנשא לכתחילה, ולענין חיפוי לא חיישינן כיון שג"ז בכלל רמאי שירגישו בו ולא ירצה בכך, וכן בפירות.

בא"ד דאיתרע בנפילה כו'

שם בא"ד דאיתרע בנפילה כו' אפשר דחיישין שגירשה בגט אחר בתשרי, ולכן זה אבד, מיהו א"צ לזה דגם בלא הסבר איך הריעותא קשורה לנפילה, מ"מ כיון שאין כאן כח שטר הרגיל, צריך רא' לכל חשש.

בא"ד וא"ת ולר"י כו'

שם בא"ד ויכתבו לה שמאותו יום נתגרשה, בכלל דבריהם שיכולה לתבוע הפירות בו ביום בב"ד.

שם בא"ד וא"ת ולר"י היאך כותבין כו' פי' בלא תקנת זמן ניהוש לקנוניא, אבל בגמ' הקשו משום תקנת זמן דמה הועילו בכך"ג.

י"ז א' תוד"ה ור"ל, ולא תפסיד פירות עד שעת נתינה

יז. י"ז א' תוד"ה ור"ל, ולא תפסיד פירות כו', וא"ת כיון דסתמא אמרינן דביום שנכתב נמסר, א"כ מה ראו לתקן זמן בשביל מאורע רחוק, וי"ל דכיון שתיקנו שיפסיד פירות משעת כתיבה, ע"כ שיש לחכמים להתייחס לזמן הזה, ואם לא יהא הזמן תחבטל תקנת חכמים, ויהא בזה רק כדי לעזור מדנים.

בא"ד מפני שיכול לעשותו פשוט

שם בא"ד מפני שיכול לעשותו פשוט, פשטות הלשון משמע שהוא כשר כדין מקושר והיינו שמגרש בו מיד כיון שיש לו תורת שטר פשוט, תו לא חיישין למוקדם שבו כיון שניכר שהוא מקושר, וצ"ע שם.

במה שנקטו קושייתם רק לר"ל

מה שהקשו תו' רק לר"ל י"ל משום דלר"י חושש שיכירו שאיחרו במתכוין, ולרמאי לא חיישין פי' שהבעל אינו רוצה שיחשדוהו שמשותף עמה ומחפה עליה, מיהו אכתי יש להקשות משום פירות אליבא דר"ש, אבל לר"י ל"ק דנימא ביום שנכתב נמסר כיון שיכולה

להביאו לב"ד מיד וכמ"ש תו' לקמן ב' ד"ה עד.

מ"ט דר"ש

יח. י"ח א' מ"ט דר"ש קסבר כיון שנתן עיניו כו', יש לעי' האם בלא מושב ב"ד לתקן כן, שייך לקבוע מסברא לחוד שמשעת כתיבה פקעה התקנה, הרי לענין מזונות בודאי יש לה אפי' בספק מגורשת, ומנלן להמציא שרבנן הפקיעו פירות קודם הגירושין ממש, ולעומת זה לא משמע שישבו ב"ד לתקן כן שאין זה צורך גמור לקבוע שיפסיד משעת כתיבה, ואפשר דכיון שהגוף שלה הרי הפירות הנלקחין ממנה צריכין כח ב"ד, וכאילו ב"ד נוטלין הפירות כל הזמן ממנה, וכיון שנתן עיניו לגרשה אין להם ליטלן ממנה וממילא מפסיד, ובפשוטו אם נשבית בין כתיבה לנתינה א"צ לפדותה, ולא חששו לשעה מועטת זו, ואם נימא דלר"ש זנות לא שכיחא י"ל שמתקנת זמן למד ר"ש שאין לו פירות.

כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעה"ד

יט. י"ט א' כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק, יש לעי' מאי מהני לן ר"ש, הרי גם ר"ש מודה שאם יש לבעל פירות עד שעת נתינה הר"ז פסול, ועכשיו שאנו סומכין על ר"ש ג"כ לא יפסיד פירות משעת כתיבה, וא"כ מודה ר"ש דלדין הגט פסול, ונראה מזה דנקטינן מדר"ש דלא חייש לחיפוי, ולכן יש להכשיר גט זה, באופן שידענו שאין הפסד פירות [דבפשוטו נראה שקודם גירושין באו לפני ריב"ל, והשנים שקיימו שליחותם לא הי' להם כח שליחות לחתום על גט אחר כיון שחתמו כדן, והבעל הלך ואיכא למיחש לעיגונא].

ומשמע שגט זה פסול רק כאין בו זמן, ולא כעדות שקר, והיינו משום דלענין פירות לא אזלינן בתר הזמן אלא מכח מסתמא

ולכאורה לר"ל אין להכשיר כדר"ש אפי' בדשעה"ד דחשיב עדות שקר כיון שגם לרבנן תיקנו זמן משום פירות, אא"כ נימא דהכא שחתמו שנים בזמנו עדיף, והפוסקים לא סייעו לדר' יוחנן מריב"ל.

ביום שנכתב נמסר, ובדאיכא קלא לא אזלינן בתר הזמן ולכן לא חשיב פסול גמור לרבנן, ולכאורה הי' אפשר למחוק הזמן קודם נתינה, אלא שבזה יפסל גם לר"ש, והעדיפו שיהי' כשר לכה"פ לדעת ר"ש, ועדיין צ"ע.

שעורים - ה

כתב ע"ג כתב

י"ט א'

המעביר דיו כו' חייב שתים, בביאור הא דחשיב כותב ומוחק ולא כצובע בעלמא

א. י"ט א' איתמר המעביר דיו ע"ג סיקרא בשבת כו' חייב שתים כו', יש לעי' אמאי חשיב כותב ומוחק ולא צובע בעלמא, ששינה צבע הכתב מאדום לשחור, ואפשר דבאמת הצובע אות בולטת שהיא גוף בפני עצמה כמו השי"ן של התפילין, אם היתה צבועה אדום וצבעה שחור, או שלא היתה צבועה כלל וצבעה, אין זה ענין לכותב אלא לצובע, לפי שהגוף הבולט מהווה את הכתב בעצמו, והצבע הוא כצובע שלחן, אבל באות הכתובה ע"ג ניר, הרי הצבע מהווה את כל הגוף, וכשסילק הצבע התחתון ע"י צבע אחר, לא אמרינן שצבע את התחתון אלא שסילקו לגמרי, והעמיד אחר במקומו.

מיהו אכתי לאו סברא פשוטה היא כדחזינן בגמ' שלא רצה לעשות מעשה לענין חתימת עדים, וגם לענין שבת הי' מקום לדון שחסר בחשיבות הכתב כיון שכבר הי' הכל כתוב, וכן לענין גט שהי' כתוב שלא לשמה בסיקרא יש לדון אם מהני לשמה בדיו, וכן לענין סיקרא ע"ג דיו לא חשיב כותב.

שם משום מוחק, יל"ע דהא מוחק חיינו תיקון הנייר לכתובה

ב. שם ואחת משום מוחק, יש לעי' הרי מלאכת מוחק עיקרה תיקון הנייר

לכתיבה, שהרי אף המוחק טיפת דיו גדולה ויש במקומה לכתוב שתי אותיות חייב משום מוחק כמבואר בתוספתא בשבת, ובשו"ע סי' ש"מ ס"ג, והרי הכותב בדיו על טיפת סיקרא גדולה או ניר צבוע אדום, ודאי לא חשיב מוחק, וא"כ גם כאן לגבי תיקון הנייר אין זה מוחק, וי"ל דכשהנייר צבוע אדום הרי הוא ראוי לכתוב ע"ג בשחור, ולכן לא חשיב תיקון הנייר כלל, אלא כותב, אבל כשיש כתב באדום הרי הכתב הזה מקלקל את הנייר מפני חשיבותו שכתוב כאן דברים, וסילוק הכתב הזה חשיב תיקון לנייר שיהא ראוי לכתוב עליו כתב אחר, וכאן עשה שניהם כאחת, סילוק הכתב הראשון וכתובה חדשה בדיו.

שם דיו ע"ג דיו, מיירי כשהיה הראשון חזק [ויל"ד כשהיה חלש]

ג. שם דיו ע"ג דיו, בפשוטו מיירי כשהדיו הראשון הי' חזק, וקמ"ל דאע"פ שסילק את התחתון ועכשיו משמש רק העליון, אפ"ה לא מיקרי כותב, דכיון שאין כאן שינוי בכתב, הרי"ז כצובע את התחתון, ובלא תועלת, ולפ"ז אם התחתון הי' חלש וחזיקו בעליון יש לדון אם חייב משום צובע או מכה בפטיש שמשלים או משביח את התחתון, ולענין קדושת לשמה יתכן דסגי בזה, מיהו לשון רש"י בשבת שחידש את האותיות, ומשמע אע"פ שהי' חלש וחזיקו.

עוד בענין דיו ע"ג דיו, פשטות הדברים דדיו ע"ג דיו לא חשיב העליון לחוד כתב,

למה חשיב מוחק, וצ"ל דכיון שרוצה לסלק הכתב הקודם מיקרי מוחק, ולא מקלקל כיון שחפץ באדום, ומ"מ בתועלת האמיתית של כתב לא חשיב כותב, כיון שהי' כתוב יותר טוב מזה, [אבל לענין שיוכל לכתוב ע"ז בדיו כנראה בתו' צ"ע, ובפשוטו שחור ע"ג שחור בלא אדום עדיף, ועוד דודאי הכותב בסיקרא על ניר שחור אין לזה מעלת מוחק, כ"ז שאינו צובע כולו אדום, ויש לחלק שכאן יכול לכתוב על הניר הלבן ועל הסיקרא ביחד].

בירושלמי מבואר דסיקרא ע"ג דיו כדיו ע"ג סיקרא, ולמדנו מזה שבמציאות נמחק הדיו וניכר רק הסיקרא, וכ"נ מדחשיב מוחק בתלמודן, והא דפטור בשמעתין י"ל דהיינו משום מקלקל, ולפ"ז י"ל דלעדים הוי כמו דיו ע"ג סיקרא, דנהי דמקלקל אבל מ"מ רק הכתב העליון כתב, מיהו קצת משמע דעדים ושבת שוין, והיינו משום דכתב חלש יותר לא מיקרי כתב לבטל התחתון ברגע הכתיבה.

שם בעא מיניה ר"ל מר"י כו', יש לעי' במה נסתפק ר"ל, אם לא ידע לחלק בין שבת לעדים, וגם מה הוסיף לבאר כתב עליון כתב או אינו כתב, דמשמע מזה שהוא מסתפק בעיקר הדין, ולא רק בהנהגה הראויה, ואפשר דמספק"ל כמ"ש בירושלמי לענין מקרעין דכתב ראשון הוא, הובא תו' ט' ב', וכשר"י השיבו שאינו כתב רצה לברר מאיזה טעם חשיב כן.

ובאמת בתלמודן סתום הא דמרחיבין להם את הקרעים ואדרבה קתני ממלאין את הקרעים וכן בסיקרא שיהא רחב מן הדיו, ויתכן לומר דסגי בזה שיש עדים שראו אותם חותמין, ונפ"מ במי שחתם באופן שונה מכתב ידו הרגיל אם זו חתימה מדאורייתא, שהרי עיקם לעשות חתימה של אחר, או"ד כיון שחתם בעצמו שפיר דמי.

דכיון ששניהם ענין אחד הרי השני מחזק את הראשון ולא מבטלו, [מיהו לענין שבת אף אם העליון הי' מבטל את התחתון י"ל שאין זו מלאכת מחשבת כיון שאין תועלת במלאכתו], ומה"ט י"ל דמהני עליון לענין לשמה כיון שהכל כתב אחד ויש בו גם כח לשמה.

ואם הדיו הראשון הי' דיהה ובהיר והעליון דיו גמור, יש להסתפק אם גם ככה"ג אמרינן שהעליון מחזק את התחתון והם כגוף אחד בלבד, ויש להביא ראיה מדאמרינן באבר ס"ד והתני ר"ח כו' ופרש"י דהו"ל כדיו ע"ג סיקרא, [והרי אבר צבעו אפור כמו עפרון], וש"מ דחזק ע"ג חלש העליון עיקר.

מידו בלשון הגמ' יש לדקדק איפכא מדאמרינן באבר ס"ד, ומאי קושיא הרי ר"י ור"ל ס"ל דכתב עליון עיקר, אלא שחששו להחמיר, אבל אם נימא דשחור ושחור נעשין כתב אחד, א"כ בזה לכו"ע פסול, והיינו דאמרינן באבר ס"ד, ויש ללמוד דגם שחור בהיר וע"ג דיו שחור גמור דחשיב הכל כתב אחד.

ויש ליישב פרש"י דכיון דשמואל אמר אבר, ולא אמר סיקרא ש"מ שרצה דבר שאינו כתב, דסתמא אומרים סיקרא ולא אבר שהוא אופן משונה, וכיון שכן ש"מ דס"ל דאבר אינו כתב, וע"ז הקשו אבר ס"ד והא תני ר"ח דאבר הוי כתב כשר, ולא עדיף מסיקרא.

שם סיקרא ע"ג דיו, בביאור הא דלא חשיב כותב וחשוב מוחק

ד. **שם** סיקרא ע"ג דיו, בפשוטו מיירי שניכר רק סיקרא למעלה, וכ"נ בתו', ודומיא דדיו ע"ג סיקרא, ולכן חשיב מוחק שסילק כתב התחתון, ומ"מ לא חשיב כותב, דלא עדיף מדיו ע"ג דיו, שהרי לא השביח הכתב שהי' כאן, ואף בדיו ע"ג דיו ניכר רק העליון ופטור, ויש לעי' כיון דכותב לא חשיב, א"כ

כ' א'

הרי שהיה צריך בו' בהא דנקט לה כה"ג שטעה שתי טעויות

ה. כ' א' דתניא הרי שהי' צריך לכתוב בו' יש לדקדק מ"ט נקט לה בכה"ג שטעה שתי טעויות, ונראה דנקט גונא שגם ה"א אחרונה הי' שלא לשמה, דבעלמא כשנזכר יש מקום לדון אם הכונה בסוף השם מכשיר את הכל, ואפשר דבכתוב ס"ת כתיקנו אמרינן סתמא לשמו הוא וכשר, ולכן נקט אופן ברור דשלא לשמה, ואין נראה לומר שאם כתב השם שלא לשמו אבל כתבו לשם כתיבת השם שיהא אסור לתקנו משום מוחק את השם, ואע"פ שכתב עליון עיקר, מ"מ כל שמחזק ומוסיף בתחתון לא מסתבר שיחשב מוחק, כמו כל כתב חלש שאפשר לחזקו אף לר"י.

שם מעביר עליו קולמוס ומקדשו, במה שפרש"י דעל כל אות ואות

ו. שם מעביר עליו קולמוס ומקדשו, פרש"י גבי גט על כל אות ואות, ולשון רש"י בשבת על כל אותיותיו כאילו הוא כותבו, וכונתו שלא נטעה לפרש העברת קולמוס בענין אחר, ולכאורה משמע מזה שמי שכתב ג' אותיות הראשונות של השם ע"מ לכתוב יהודה, ונזכר בה"א אחרונה וכתבה לשם השם לא מהני, אע"פ שהשלמת התיבה הי' לשמה, ויש לדחות שכאן כבר הי' כתוב כל השם, ואינו משלים עיקר משמעות התיבה ולכן לא סגי באות אחרונה, משא"כ כשלא היתה כתובה כלל, ומ"מ צריך רא"י להכשיר.

שם וחכ"א אין השם מן המובהר, משמע משום ואנוהו, ומנ"ל לר"ח דס"ל דאינו כתב

ז. שם וחכ"א אין השם מן המובהר, לשון זה משמע כדראב"י משום ואנוהו, ויש לעי' מגליה לר"ח דלרבנן אינו כתב, ובירושלמי אמרו דלדבריו דר"י קאמרי, שאפי'

אם זה כתב אין ראוי לעשות כן, אבל אכתי מגלן דרבנן פסלי לגמרי, הרי הם אומרים לר"י שאין לעשות כן אפי' אם זה כשר, וא"כ י"ל שהם מודים שזה כשר, ואפשר דממתני' דשבת דייק לה, דע"כ דאתיא כרבנן, וראב"י דחי רק דמהא ליכא למישמע מינה, אבל ממתני' דשבת שפיר שמעינן דפליגי, ור"ח עיקרו לומר דלר"י כשר הגט, והוה פשיטא ליה דלרבנן פסול.

שם ואנוהו, בביאור החסרון בזה

ח. שם ואנוהו, בפשוטו היינו משום מנומר שנראה שונה מהשאר, אבל לפ"ז אין החסרון בשם דוקא, דה"ה תיבה אחרת, ואפשר שיש עוד חסרון שהשם כנטפל לחול שהי' כתוב קודם לו, ואין זה מן המובהר להדביק את השם לחול.

- הוספה -

כ' א' והעביר עליו קולמוס לשמה, בדיו ע"ג דיו נקטינן לדעת תו' שאין כתב עליון ותחתון אלא הכל כתב אחד שהעליון מחזק את התחתון, ולפ"ז י"ל שרק לגבי לשמה מהני כתב עליון לר"י, ששייך למזג שניהם לכתב אחד שיש בו קדושת לשמה, אבל בעדים לא חשיבא חתימת ידם, ולפ"ז לענין פסול מחובר י"ל דלא מהני כתב עליון בתלוש, ויש לעי' א"כ מ"ט לא מוקמינן מתני' דשבת אף כר"י וכגון שלא תיקן בעליון ענין הלשמה רק חידש הכתב הישן כלשון רש"י שם, ושמא משמע לגמ' דבכל ענין פטרה מתני', ודוחק, דא"כ הו"ל לגמ' לפרושי ד"ז, ולדעת הרמב"ן ניחא טפי דבכל ענין סבר ר"י דכתב עליון עיקר, ולענין שבת בלא תועלת פטור משום מלאכת מחשבת, או דלר"י בכל גונא חייב, ובפרט בדיו חזק ע"ג דיו חלש.

ל'ישנא דחכמים אין השם מן המובהר צ"ב דמשמע שזה חסרון בשם דוקא, והיינו משום לשמה, ולא מפני שאין הכתב יפה, וזה

לשמה על שלא לשמה מודה ראב"י דחייב, דודאי אהנו מעשיו, שאין לכלול בתירוץ בתרא דהרמב"ן אלא בסתם כתב ע"ג כתב, שהרי למעוטי בפלוגתא עדיף ור"ח סבר דבכל ענין חייב לדעת הרמב"ן, וכן לראב"י לתירוץ קמא דהרמב"ן ואין לנו לפרש בתירוץ בתרא אלא כשבאמת אין שום תועלת בכתב השני.

מה שתירץ הרמב"ן דראב"י מוקים למתני' דכתב ע"ג כתב פטור בסיקרא ע"ג דיו דחוק טובא, וביותר קשה דהא בשמעתין י"ט א' לכו"ע לאו כותב הוא, וי"ל בזה דודאי לר"ח דכתב עליון אינו כתב לא חשיב כותב, אבל לראב"י דכתב עליון עיקר איצטריך לאשמועינן דפטור.

אפ"ל דמודה ראב"י דלתנא דמתני' דשבת אף בגט וס"ת פסול

י. **לכאורה** אפשר לומר דמודה ראב"י דלתנא דמתני' דשבת אף בגט וס"ת פסול, אבל מברייתא דר"י ליכא רא"י כיון דרבנן נקטו לישנא דאין השם מן המובחר, ואיכא למימר דאינהו נמי כר"י ס"ל, וגמ' לא חש להאריך דכיון דאשכחן מתני' דשבת, מסתברא דהיינו נמי טעמייהו דרבנן הכא, דהא לעומת זה קשה לישנא דאין השם מן המובחר.

הסוגיא י"ט א' מתפרשת אחר שידעו המשנה דשבת

יא. **סוגית הגמ'** י"ט א' מתפרשת לבתר ידיעין מתני' דשבת דכתב ע"ג כתב פטור, ועלה קיימין לכל חד כדאית ליה, דהיינו לתו' דמתני' דוקא בשניהם שוין לשמה או שלא לשמה, בהכי איירי נמי סוגיין, ולהרמב"ן מיירי בכל גונא כתנא דמתני', או כרבנן דר"י וכו"ח.

בדין כתבו במחובר או חק תוכות ואח"כ כתב לשמה

יב. **לדעת** הרמב"ן אליבא דר"י אפי' כתבו במחובר או חק תוכות ואח"כ כתב

דלא כראב"י ולעומת זה לשון אינו מן המובחר לא משמע פסול גמור.

בשבת קל"ג ב' תניא ספר תורה נאה וכתוב בו לשמו בדיו נאה בקולמוס נאה כו', משמע שלשמו שייך בנאה, ואינו מובן כ"כ, וראיתי בילקו"ש בגרסת הגמ' ספר תורה לשמו, וכתוב בו בדיו נאה כו', דלשון לשמו נאמר על הס"ת ולא על הנאה שבו.

בפלו' תו' והרמב"ן אם לר"י דוקא בלשמה מהני, או בכ"מ כתב עליון כתב

ט. **יש** להסתפק אליבא דר"י בכתב לשמה על לשמה או כתיבה בעלמא כתב ע"ג כתב, האם הכתב העליון כתב, או דדוקא לענין חשיבות לשמה מהני, אבל בעלמא לא אמרינן דכתב עליון כתב, ונחלקו בזה תו' והרמב"ן, ולכאורה יש להביא רא"י מהא דעדים החותמין על הגט דהוי לשמה על שלא לשמה, ולא הזכירו בגמ' שתועיל חתימתם מה"ט, וגם סתמות הגמ' בשבת דאר"ח מתני' דלא כר"י, ולא קאמר דאי כר"י הא משכח"ל דחייב כגון לשמה על שלא לשמה, ועוד דהיכי יליף ר"ח לשמה דגט מלשמה דס"ת הרי י"ל דחשיבות לשמה דגט כיון שאינו ענין קדושה לא דמי לס"ת שנוסף קדושה בכתב העליון.

בטעמא דר"י דמחייב בשבת כתב ע"ג כתב, ובדברי הרמב"ן

מיהו צ"ב מ"ט דר"י דמחייב בשבת כתב ע"ג כתב הרי אין שום תועלת בכתב השני, וי"ל דכיון שהכתב העליון סילק את התחתון והוא העיקר, נמצא שעשה מלאכת כותב, ואמנם קודם שהתחיל לכתוב אמרינן ליה שאין לו צורך בכתיבה זו, אבל לאחר שכתב, לא שייך לומר שלא כתב, שהרי כעת רק הכתיבה האחרונה משמשת, והרמב"ן בתירוץ בתרא כתב דלראב"י היינו טעמא דפטור כתב ע"ג כתב משום דלא הוי מלאכת מחשבת שלא אהנו מעשיו, ומסתברא דבס"ת וגט

דעד כאן לא פליגי אלא באותיות ע"ג אותיות שאין כאן גוף שהצבע מתייחס אליו, ולכן אם צבע את האות הכתובה בדיו, שייך לדון שהאות הראשונה קיימת ולא נסתלקה ע"י הצבע, משא"כ ברצועות שהצבע מתייחס לגוף הרצועה, ולא אמרין שהוא כצובע את הצבע התחתון, אלא את גוף הרצועה, והרי גוף הרצועה ודאי צבועה רק בצבע העליון, ויש לדון רק אם הצבע התחתון חוצץ, וזה למדנו מדברי ר"י שאינו חוצץ, ונפ"מ נמי לחומרא בשלא לשמה על לשמה, ונפ"מ בצבע במתעסק או שנשפך צבע ע"ג הרצועה דמהני לצבוע ע"ז לשמה, דכיון שא"צ התייחסות לצבע התחתון רק שלא יחצוץ, ואפי"אם העור של הרצועה שחור בביראתו מהני צבע עליון, (מיהו רצועות שמעובדות כולן בצבע שחור יש להסתפק אם חשיבי רצועות צבועות בשחור, שאם נאמרה הלכה לצבען שחור הרי אלו אינם צבועות כלל אלא גופן מעובד כך, מיהו י"ל דכיון שהכל בצבע אין מגרע מה שכולן צבועות, וצ"ע), מיהו בבה"ל סי' ל"ג ס"ד השווה רצועות לכתב, וצ"ע לדינא.

לשמה כשר, דהא כתב עליון עיקר, ורק לדעת תו' דר"י רק בלשמה על שלא לשמה קאמר דמהני כתב עליון להכשירו, בזה יש מקום לדון דדוקא כשהי' כתב גמור וחסר לשמה מהני תיקון ע"י כתב עליון לשמה, ומ"מ פשטות הדברים דג"ז שפיר דמי, וצ"ע בטעמיה דסה"ת שכתב דפסול, וכ"כ מרן זללה"ה דכתבו במחובר והעביר עליו קולמוס פסול, דרק לענין פסול שלא לשמה דקיל מהני תיקון דהעברת קולמוס, וצ"ע.

מזה דמהני כתב ע"ג כתב מבואר שאין חסרון חציצה בין העליון לקלף, ונ"מ לרצועות תפילין יג. מזה דמהני כתב ע"ג כתב לר"י, ולדעת הרמב"ן רק העליון כתב, יש ללמוד מזה שהדיו התחתון מתבטל לקלף, ואינו חוצץ בין הקלף לעליון, ולא נחלקו רבנן אלא דכתב התחתון נשאר כתב, אבל בסברא דחציצה לכו"ע בטל התחתון.

ונפ"מ לענין רצועות תפילין שצבען שלא לשמן וחזר וצבען לשמן, דיש מקום לומר שבזה כו"ע מודו דצבע העליון עיקר,

שעורים - ו

גדול עומד ע"ג

כשר, והכי מסתברא שכל כתב כשר, כמו שנוהגין בשאר שטרות כגון כתובה לכתוב על שטר מודפס, וש"מ שאין דינים בכתיבה דוקא, ולמ"ד דמיירי בטופס צ"ל דקמ"ל דלא גזרו טופס אטו תורף, ומתפרשא דומיא דמתני' דלעיל דאין כותבין היינו טופס, ובמחובר יש לגזור טפי טופס אטו תורף למאן דלא ידע פסול מחובר, אבל חש"ו ידעי דבעינן לשמה, ועוד שהכותב טופסי גיטין זוהי מלאכתו ויש לחוש טפי לכתיבת תורף, אבל מאורע של חש"ו ידעו להזהר.

כ"ב ב' מתני' הכל כשרים כו'

א. כ"ב ב' מתני' הכל כשרים לכתוב את הגט אפי' חש"ו, אם נימא דחק תוכות פסול גם לר"מ דחסר בעיקר הכתב יש חידוש דחש"ו כשר, אבל אם כתבו קוף ג"כ כשר לר"מ מה החידוש בחש"ו, טפי הו"ל לאשמועינן דאפי' כתבו לשם אחר כשר, ואפשר דהני מאורעות נינהו אם מצא באשפה או שמצא כתוב לאחר, והתנא שנה הוראה למעשה שרשאי לכתבו ע"י חש"ו, א"נ הא גופא קמ"ל שאין שום דינים בכתב ולכן חש"ו

שם האשה כותבת כו' בביאור החידוש בזה

ב. שם האשה כותבת כו' לכאורה החידוש דלא חיישין שלא תקנהו בגמירות דעת, כיון שידעת שמחזירו לה, וזהו ג"כ החידוש בשובר, והא דאיצטריך לאשמועין בשובר היינו משום דבגט תיקנו רבנן שהיא תכתוב והם יקנוהו לבעל, [עי' כ' א' וברש"י שהביא מב"ב שתיקנו כן משום עיגונא], אבל שובר לא, ואי אשמועין שובר משום דאיש ידע לאקנויי וגם לא חמיר כגט, ובמקו"א כתבנו דקמ"ל דלא בעינן שיהא כתב סופר לעדות כדאשכחן מ"ד דמהני לקמן פ"ו א' ב', ובפרט בעל דבר דמיחזי טפי כדיוף.

שם גמ' והא לאו כו' גדול עומד על גביו, בביאור הא דמהני גדול עומד על גביו

ג. שם גמ' והא לאו בני דעה נינהו, אר"ה והוא שהי' גדול עומד על גביו, מהא דמהני גדול עומד על גביו מוכח דמיירי שיש להם דעה לעשות אדעתא דגדול, וגם צריך שידעו מה הם כותבים, דאם אמר להם הגדול כתבו כאן שם שמעון בן יעקב בלי לידע שזוהי כתיבת גט לא מהני, אפי' אמרו הרי אנו כותבים על דעתו של הגדול, אלא בעינן שיבינו שזוהי כתיבת גט, וא"כ צ"ב מאי קשיא לן והא לאו בני דעה נינהו, הרי כמו שיש להם דעה לכתוב ולהבין שזה גט ולכוין אדעתא דגדול, י"ל נמי שיש להם דעה לכתוב לשמה בלא גדול עומד על גביו.

ונראה דבאמת ר"ה לא קשיא ליה דלאו בני דעה נינהו כלל, דודאי יש להם מעשה ומחשבתם ניכרת מתוך מעשיהם, אלא דכיון דלאו בני דעה נינהו יש לחוש שהסיחו דעתם וכותבין לפי מה שעולה בדעתם בשעת כתיבה, ולזה מהני גדול עומד על גביו, והכי משמע לישניה דר"ה שאמר והוא שהי' כו' ולא אמר הב"ע כו', וש"מ שאמר דבריו על המשנה ולא על הקושיא והא לאו כו', ועוד שלא הסביר

איך מהני גדול עומד על גביו, אלא מוקים למתני' בגדול עומד על גביו וממילא מיושב, וש"מ דהקושיא היתה רק שאין לסמוך שיעשו על דעת ציווי הבעל, ולזה מהני גדול עומד על גביו.

ובזה מיושב הא דקתני מתני' סתמא דחש"ו כשרים ולא קתני גדול עומד על גביו, כיון דבאמת חש"ו ידעי למיכתב לשמה והיינו מתני', אלא שיש חשש שמסיח דעתו לדברים אחרים ומשנה את מחשבתו, וכלפי זה מהני גדול עומד על גביו, אבל בעיקר הכתיבה סמכין אחש"ו.

ענין הלשמה שידעו שע"י כתיבה זו יתייחד הגט לאשה זו, ובלא כוונה לא נעשה גט שלה, ומה"ט בעינן ציווי הבעל, כיון שבלא הידיעה שהוא ישתמש בגט זה, אין כח ביד הכותב להחליט כן, וממילא יודע שחסר בלשמה, שהוא החלטת הגט שישימש כגט שלה.

לשון המשנה אפי' חש"ו מתפרש קולא בגט שא"צ דעת טפי, ולא משום שיש בהם דעת ללשמה, דא"כ מאי אפי' חש"ו, ואפשר דבאמת הטעם משום דלא בעינן דעת כקדושת השם וכיו"ב, ולכן סגי בדעת החש"ו, אבל בכתיבת השם אפי' גדול עומד על גביו לא מהני.

כ"ג א' אלא מעתה עכו"ם כו' משמע דר"נ סובר שגוי פסול בעומד על גביו

ד. כ"ג א' אל ר"נ אלא מעתה עכו"ם וישראל עומד על גביו ה"נ דכשר, לשון זה מתפרש דר"נ ס"ל דאפי' גדול עומד על גביו פסול, דאם ס"ל דכשר אלא דלא ניחא ליה לאוקמי מתני' בכה"ג, הול"ל א"ה גוי אמאי פסול, אלא ודאי ר"נ הוכיח מזה דלא מהני גדול עומד על גביו כלל, וכן יש לפרש למסקנא דר"נ דלא ס"ל דמהני גדול עומד על גביו, וצ"ע בפוסקים.

שם תוד"ה אלא מעתה

ה. **שם** תוד"ה אלא מעתה כו' פי' בשלמא כו' וא"כ הדק"ל כו' לדבריהם סבר ר"ג דחש"ו כשרים כשמחשבתם ניכרת מתוך מעשיהם, דכיון שכתבו כמו שציוו הבעל מסתמא כתבו לצרכו, אבל בגוי שיש בו דעת אין המעשה מוכיח על המחשבה, ומ"ש והדרא קושיא לדוכתין היינו אליבא דרב הונא, שהרי לר"ג גופיה ניהא אלא שלר"ה לשיטתו דחה תירוצא דגדול עומד על גביו.

וביאור הדברים דבחש"ו כיון שאין בהם דעה ורצון לעשות מעשה, א"כ זה גופא שכתבו את הגט מוכיח נמי על לשמה, שהרי אין שום סיבה שהם יכתבו גט, אבל נכרי שיש בו דעת יתכן שכותב מסיבה אחרת, וממילא לא ידעין אם כתב לשמה.

ואפשר לומר בלשון אחר דבשלמא אם סמכין על חש"ו שלא בפנינו, מובן דעל נכרי אין לסמוך, אבל אם גדול עומד על גביו מהני שלא יסיח דעתו בחש"ו, דין הוא שיועיל בגוי שיש לו דעה ואין לנו לחוש שישנה דעתו בדוקא לכוונה אחרת.

שם גמ' לדעתיה דנפשיה עבד

ו. **שם** עכו"ם לדעתיה דנפשיה עבד, משמע דאם מכיון לשמה שפיר דמי, ואין חסרון בזה שהוא נכרי ואינו בתורת גיטין, ולפ"ז הוי ספק גט כיון שקרוב הדבר שמכיון לשמה, מיהו אפשר דלדעתא דנפשיה זוהי סברא מוחלטת שעושה ע"פ דעתו ולא על דעת ישראל כלל, והו"ל כחש"ו שאין גדול עו"ג שג"כ שייך לדון דהוי ספק, ובפשוטו פסול בודאי כיון שאינם ראויין לסמוך עליהם לכתוב לשמה, הרי ממילא אין הבעל יכול למנותם לצורך גיטו.

בדין חש"ו נכרי

בפשוטו נכרי חש"ו מהני עומד על גביו, ומ"מ מדרבנן אין להכשיר חש"ו

כשגדול פסול, ושמעתי שברשב"א כתובות י"א א' מבואר דפשיטא ליה דפסול.

שם הדר אמר ר"ג כו'

ז. **שם** הדר אמר ר"ג לאו מילתא היא כו' פי' דמעיקרא סבר ר"ג דנכרי גרוע מחש"ו, ותנא דמתני' מכשיר רק חש"ו, והדר אמר איפכא דתנא דמתני' מכשיר אפי' חש"ו וכ"ש נכרי, והדר ביה נמי ממה שסבר להשוות מתני' וברייתא, דהא מוכח דפליגי, וכיון דמתני' וברייתא פליגי בדין נכרי, א"כ מוכח דמתני' ר"מ וברייתא ר"א, דאל"כ במאי פליגי.

שם ההיא ר"א היא כו' אומר היה ר"מ כו'

ח. **שם** ההיא ר"א היא דאמר כו' אומר הי' ר"מ כו' הלשון משמע דמעיקרא סבר דאף לר"מ בעינן לשמה, עי' תו' לעיל ד"ה והא, ועכשיו חידש דלר"מ לא בעינן מידי ואפי' מצאו באשפה שאינו יודע מי כתבו ולצורך מי נכתב כשר, ודלא כמו שסבר מעיקרא דלר"מ נמי בעינן מקצת לשמה.

שם תוד"ה עכו"ם

ט. **שם** תוד"ה עכו"ם, אבל מילה סתמא לשמה קיימא, פי' שמצות מילה אין לה שום משמעות אחרת, זכר לדבר השורף את האשרה שלא שייך לדון שלא לשמה כיון שזוהי המצוה ושייך רק לדון שיעשה במתכוין שלא לשמה, וג"ז לא פשוט ששייך ד"ז, כיון שאין ענין בזה רק משום מצות התורה, ולא שייך שיכוין בביעור האשרה לשם ע"ז, כיון שהלשמה זהו רק כדי לקיים המצוה במטרה זו, וכמו שאין שייך לשחוט עולה שלא לשם עולה כיון שיודע ששוחט עולה, אלא שנתחדש בתורה שאפשר לקלקל במעלת הקרבן ע"י כונות אחרות.

כ"ב ב' תוד"ה והא, לר"א פריך כו'

י. **כ"ב ב' תוד"ה** והא, לר"א פריך כו', ק"ק שלא אמרו מני אי ר"מ אפי' באשפה כשר אי ר"א והא לאו בני דעה נינהו,

ואע"פ שאין בזה גמירות דעת, מ"מ יש כאן דעת כגדול עומד על גביו, וזהו מ"ש שב"ד מזהירין אותו.

בא"ד דוכתב לאו אבעל קאי

שם בא"ד דוכתב לאו אבעל קאי, וראי' לזה דהא לר"מ וכתב היינו וחתם, וסתמא היינו חתימת עדים ולא חתם ידו, וש"מ דלאו אבעל קאי, מיהו נראה דמוכתב ילפינן צווי הבעל, ולא סגי בכתבו לשמה מדעתם, ומוכתב לחודיה שמעינן שצריך לכתוב עבורה, דאל"כ הול"ל ונתן לה ספר כריתות, וערמב"ן ס"ו ב' ד"ה קשיא לי שכתב דוכתב אבעל קאי עי"ש.

בא"ד וי"ל דחשיבי בני כריתות כו'

שם בא"ד וי"ל דחשיבי בני כריתות הואיל ואם הגדיל כו' לכאורה אין זה עיקר הטעם אלא דחסרון דכריתות שייך רק בחסרון במהותו כעבד ונכרי, ולא חסרון בדעת, ותדע דאשה בת כריתות היא אע"פ שמתגרשת בע"כ כקטנה ושוטה, - תירוצ' זה אמת אף דשייך לומר דמכשרינן נמי גוי בזה כמ"ש בסמוך.

בא"ד ונראה דלא שייך למיפסל כו'

שם בא"ד ונראה דלא שייך למפסל כו' בכתבת הגט אינם עושים שום חלות, דאכתי בעינן ע"מ או ע"ח, אבל בחתימה שנעשה תוקף של שטר בעינן בני כריתות.

- נמצאו דברים במקו"א -

כ"ב ב' מתני' האשה כותבת כו'

כ"ב ב' מתני' האשה כותבת כו' והאיש כותב כו' בשובר אין דין כלל שיהא של האשה כמ"ש הרשב"א כ"א א', וע"כ דאין חידושא דמתני' בהקנאה, וגם איש ידע לאקנויי, ויש לפרש דקמ"ל שאין אנו סומכין על עדות הסופר, דהא אשכחן פ"ו א' למ"ד כתב סופר ועד שנינו, וא"כ הי' מקום לומר דבכל דוכתא סמכין גם על עדות הסופר בצירוף ע"ח, ולפ"ז הדין נותן כשהבעל דבר

ויש ליישב דפשיטא לן דמתני' ר"א דלר"מ פשיטא שהרי אפי' בהדיא לשם אחרת כשר, ולפ"ז יש ליישב נמי דאכתי לא נחתין בגמ' כמאן אזלא מתני', אלא דקשיא לן מהא דמשמע מתני' שצריך כתיבה בהכשר, אלא שחש"ו כשרים, וע"ז הקשו והא לאו בני דעה נינהו.

בא"ד והא דתנן בפ"ק דחולין כו'

שם והא דתנן בפ"ק דחולין כו' התם מיירי כו' עיקר מתני' מפורשת שהחשש שמא יקלקלו, ומבואר דאי לא הכי א"צ רואין אותן, וש"מ דלא בעינן כונה, וממילא גם הא דקתני רואין היינו אפי' בלא ידיעת החש"ו, ויש לעי' איזו כונה בעינן בשחיטה, אם הידיעה שהשחיטה מתרת הרי יכול ללמדה לחש"ו קודם שחיטה וא"צ עומד ע"ג, ואם חיתוך סימנים בפשוטו החש"ו יודע מה הוא חותך, ואפשר דמדמכשרינן כל חש"ו משמע אפי' כשאינו יודע שחותך סימנים, אלא שהגדול אומר לו חתוך בצואר, ולפ"ז אפשר שדעתם קלישא משל חש"ו כותבי הגט, ועכ"פ מתני' דקתני וכולן ששחטו כו' ודאי מתפרשא שאין הגדול עומד כדי ללמדו.

בא"ד ולהכי נמי בפ' מצות חליצה כו'

שם בא"ד ולהכי נמי בפ' מצות חליצה כו' לכאורה בחליצה שפוטר אותה מזיקתה אליו, בעינן דעת להסכים לשלחה, כענין שאמרו חלוץ לה ובכך אתה כונסה, וה"נ שוטה אינו יודע שהוא פוטר בכך, ול"ד לגט שא"צ שום נתינה משלו.

בא"ד שב"ד מזהירין אותו כו'

שם בא"ד שב"ד מזהירין אותו כו' לכאורה איצטרך קרא שאפי' גדול עומד על גביו פסול, ואין ראי' דסתמא הכי הוא, אבל האמת דסתמא מיירי באומר לא חפצתי לקחתה, ובחרש שאינו מדבר הרי הוא רומז לזה,

כתבו פסול, והיינו דקמ"ל מתני' שאין קיום הגט אלא כו'.

כ"ג א' והוא שגדול עומד על גביו

כ"ג א' אר"ה והוא שגדול עומד על גביו, יש להבין מאיזה חשש בא הגדול לאפוקי, שאם אין לקטן דעת כלל וכמעשה קוף דמי אף גדול לא מהני, ואם יש לקטן דעת למאי נחוש לי', אטו לא ידעינן שכתב גט זה מפני שציווי הבעל, שהרי ביקש לו והלך וכתב והביאו לו, ומהיכי תיתי נחוש שמא לדעת אחרת נתכוין, ובתו' כתבו דכונתו סתמא, וצ"ב האי סתמא מאי ניהו, ואפשר שדעת' קלישתא ולא דכיר שזה גט וכותב מפני שציווהו הבעל לכתוב כך, וצריך הזכרת גדול שהוא כותב גט המתיר את האשה, אבל בגדול גופי' א"צ לחשוב כן כיון דפתיכא בדעת' ענין גט, א"צ לזכרו בשעת כתיבה.

ובפשוטו משמע דלר"ה מתני' אף בתורף, [אם כי לישני' דר"נ לאו מילתא היא דאמרי, ולדידי' פשוט דתורף פסול צ"ב סתימת הלשון], ולפ"ז הדין נותן דלמאי דמוקמינן בטופס, א"צ גדול עומד על גביו, אבל א"כ אין מקום לחלק בין גוי לקטן, ואיכא למימר דאה"נ, דהא ר"נ לא מחלק ביניהם, אבל בשו"ע חילקו בזה, וע"כ דלכתחלה בעינן טופס לשמה מדרבנן, ורק מפני תקנת הסופר התירו, וללשמה דרבנן סגי בגדול עומד על גביו, משא"כ בגוי דליכא לשמה כלל, ובדיעבד בשניהם כשר, ככותב טופסי גיטין.

לכאז"ל ר"נ ור"ה פליגי בענין הלשמה דבעינן בגט, דלר"ה סגי בדעת כל דהו, דהעיקר שלא יהא שלא לשמה, וכיון שהרי נכתב בשביל זו סגי, ולר"נ בעינן דעת גמורה לכיון לשמה דוקא.

שיעורים - ז

בסוגית אומר אמרו ושלוח עושה שליח

שם ואמרו לסופר, ילח"ס אם סופר דוקא

ב. שם ואמרו לסופר, יש להסתפק אם ה"ה אמרו לאחר, או דסופר דוקא דרק לגבי הסופר שייך לומר דהוי כאומר אמרו, עי' בסמוך.

שם ומספקל מילי כו' במה שמבואר ברמב"ן דשלוח קבלה ג"כ אינו עושה שליח

ג. שם ומספקל"ל מילי אי מימסרן לשליח כו' ברמב"ן ד"ה קשיא לי מבואר דאף שליח קבלה אינו יכול למנות שליח משום דהו"ל מילי, ומבואר מזה דאע"פ שנתנה לו כח להיות במקומה מיקרי מילי, כיון שאין לו דבר בידו להעבירו לשליח, ולא רק בכתיבת הגט שאינו שליח עם כח לחלות, כדאשכחן

ס"ו ב'

שלחו ליה כו' במה שלא שאלו מה"ד לכתחילה בזה

א. ס"ו ב' אריב"א שלחו ליה מבי רב לשמואל כו' ואמרו לסופר וכתב כו', יש לדקדק למה לא שאלו לכתחלה מהו שיאמרו לסופר ויכתבו, ואפשר דמעשה שהי' כך הי', (ולכן הזכירו שאמרו לסופר ולא שאמרו לאחר), כדמשמע מדא"ל תצא, שאם הי' שאלה להלכה הול"ל הדבר צריך תלמוד, וממילא ידעו להחמיר במקום הספק, ואפשר שלא רצו לשאול לכתחלה, שמא ישיב שלא יכתבו והטעם משום גזירה כדאמרינן ס"ז א' באומר אמרו, והם נסתפקו אם תצא.

שליחותו, ולכאורה זוהי סברא בדרכן ולא בעיקר כח שליחות מדאורייתא, וכן יש לדקדק מדר"מ מחלק בין ב"ד לשנים.

ביאור החילוק בין אומר אמרו לאומר סתם

ו. ויש לעי' מה בין אומר אמרו דמימסרן, לאומר סתם דלא מימסרן, ואמנם כבר נתבאר בראשונים דבאומר אמרו הרי השליח השני שליח של הבעל, והשליח הראשון מודיעו שהבעל שולחו, אבל אכתי צ"ב בהא דאמרינן דאי כתבו כתב ידם הוא כתיבת הגט נעשה כאומר אמרו, מה בין זה למילי, הרי בתרוייהו אמר להם לכתוב, ואינו מקפיד אם יאמרו לאחר, ומה חילוק יש אם אמר להם אמרו למי שתמצו, או שמוכן שאינו מקפיד אם יאמרו למי שירצו ואם דוקא באמרו לסופר מהני, יתכן לומר שכונתו לסופר בהדיא, אבל ל"מ כן, ועי' תו' ותו' הרא"ש.

ואפשר דהיכא שיודע בודאי שהם לא יכתבו, הר"ז כאומר אמרו, שהרי לא קיבלו ממנו על דעת לכתוב, ובכ"ה ג מתייחס המינוי לבעל, אבל היכא שאמר להם לכתוב לא עלה על דעתו למנות אחר, ולכן חשיב שהם הממנים אותו, ואע"פ שאינו מקפיד מ"מ א"א לייחס המינוי לבעל, ולפ"ז אם אמר בפירוש כתבו אתם או תנו למי שתמצו היינו נמי אומר אמרו, דכל דנחית בהדיא למינוי של אחרים, הרי המינוי שלו.

בלשון רש"י ע"א ב' דרך ארץ הוא לעשות שליח כו'

ז. ל"שון רש"י ע"א ב' מילי מימסרן לשליח דרך ארץ הוא לעשות שליח לדברים והוי נמי בדברים שלוחו של אדם כמותו הלכך היכא דהו' ג' כו' ואפשר דכונתו ליישב מ"ש שנים משלשה דאי מימסרן לשליח למה לי שלשה, ולא ס"ל דאלימי ב"ד למימסר מילי, ולכן פירש הענין בדעת הבעל.

דאפי' חש"ו מהני לר"ה בגדול עוצ"ג, ולפ"ז אף בתרומה אין שליח עושה שליח, וצ"ע ובירור בד"ז, דבפשוטו שליח קדושין עושה שליח אף אם השליח נותן המעות משלו, שהרי המעות אין ניכר בהם זיקת קידושין, אלא די"ל דמ"מ בהרגשה יש כאן תוקף שליחות גמורה.

בלשון לא מימסרן לשליח אי קאי על השליח הראשון או השני

ד. ל"שון מילי לא מימסרן לשליח מתפרש בפשוטו על השליח השני שהשליח הראשון יש לו רק מילי ואינו יכול להעבירם לשליח, אבל אפשר גם לפרש דקאי על השליח הראשון שאין המילים נמסרים לו, לעשותו עי"ז שלוחו כמותו, ויש לו רק ציווי ואינו שליח, ונפ"מ בשלשה שעשאן ב"ד לר"מ דמהני אם אמרינן דמילי מימסרן לב"ד, או דב"ד אלימי למימסר מילייהו לשליח, דאי קאי על שליח הראשון נחא טפי שלא ביארו דמילי מימסרן לב"ד ולא לשליח, אבל אי קאי אשליח בתרא הול"ל מילי דב"ד מימסרן לשליח, ויש בזה לשונות בראשונים ז"ל ערשב"א ד"ה ומסתברא שכתב דשלשה ב"ד נינהו ומילי מימסרן לשליח עי"י ב"ד, ולשון רש"י מפורש כן לעיל כ"ט א' שלא מסר להם אלא דברים ואין בדברים כח להיותם חוזרים ונמסרים לאחר, אבל גט דאית ביה מששא חוזר ונמסר, והובא ברי"ד שם, וכ"נ בתו' שם שכתבו שיכתבו ולא ימסרו לשליח, ועי' לשון הריטב"א ס"ו ב' בזה.

בלשון רש"י משמע שחיסרון מילי הוא בגמירות דעת

ה. מ"שון רש"י למדנו שחסרון דמילי מפני שחסר בגמירות דעת, דכיון שהשליח מוסר רק מילים לשליח שני, אין כאן הרגש של שליחות גמורה, משא"כ כשמוסר לו דבר שיש בו ממש, דמינכר כח

כ"ט א'

ורמינהו אמר לשנים כו' אבל שליח לא, המשנה מתפרשת אפי' חלה

ח. כ"ט א' ורמינהו אמר לשנים כו' אינהו אין אבל שליח לא, מתני' ודאי מתפרשת אפי' חלה, דאמר לב"ד הגדול לא גרע מחלה, שהרי ענין חלה דוקא היינו משום דבלא צורך אינו רוצה שימסרנו ביד אחר, ולענין זה ודאי דב"ד הגדול חשיב צורך שלא להטריחם בכתיבה, ועוד דאם צריכין ללמוד הו"ל צורך כחלה, ולכאורה כל ענין הא דקתני שילמדו לאשמועין דאפי' באונס קצת לא מהני למסור לאחר, ועוד ככולה מתני' לאשמועין דמילי מימסרן לר"מ, ואם בחלה מימסרן א"כ אין כאן נדון בכח דמימסרן.

- הוספה -

עיקר הקושיא ורמינהו לא קיימא על דברי הגמ' בדרשב"ג ורבנן, אלא לכל התירוצים קשה, דפשטא דמתני' דיכתבו ויתנו בכל ענין בלי יוצא מן הכלל, ואמנם הרושם מתקבל מדברי ר' יוסי, אבל בלא"ה כך מתפרשת הרישא דבלא כח ב"ד לא יתכן שיאמרו לאחרים ויכתבו.

בדין חלה דמתני' יש מקום לומר דבכל מקום הצורך לא קפיד בעל, ויש מקום לומר דחלה דמתני' היינו חולה גמור שלא ידוע אם יבריא, ובזה ודאי מובן דניחא ליה לבעל שיתננו לשליח אחר כדי שיתקיים הגט, אבל כל עיכוב של זמן מועט או אפי' יותר מזה, י"ל דניחא ליה שימתין, אבל בתו' הרא"ש כתב דילמדו דב"ד חשיב אונס, וש"מ שא"צ אונס שמבטל לגמרי נתינת הגט, אלא כל צורך של סיבה נכונה לא קפיד, ואפשר דילמדו לא נעשה ממילא, אבל להתרפא ממילא עתיד להתרפא.

שם טעמא מאי משום בזיון דבעל, בפ' הריטב"א בשם ר"ח ובפרש"י

ט. שם אמר אביי התם טעמא מאי משום בזיון דבעל הכא בעל לא קפיד, יעוי' ריטב"א בשם ר"ח דהבזיון שמפרסמים ענין הגירושין, משא"כ בשליח הגט שכבר הוחלטו הגירושין מצדו, ובסברא מיושב כן דמה בזיון הוא שאינו יודע לכתוב גט, הרי כו"ע כותבין אצל ספרא דדייני כדאמר ב' ב', מיהו סתמות הגמ' שלא ביארו מ"ט הכא לא קפיד משמע דהכא ליכא מידי להקפיד, ועוד דכיון דא"ל כתבו ותנו הרי כבר החליט גם הגירושין בידם, ומניין פשיטא לן דקפיד בין כתיבה לנתינה, ולכן צ"ל כפרש"י דקפיד על הבזיון שאינו יודע לכתוב, ואמנם סתמא אין בזה בזיון, אבל אין להחליט כן בלא רשות מהבעל, א"נ אפשר דכשהבעל הולך לסופר והוא משגיח על ענינו ליכא בזיון, משא"כ כשמוסר ביד אחרים כל ענין הכתיבה, וזה אפשר גם לכיון בפ' ר"ח דכשאחרים מתעסקים בגירושין אשתו יש בזה בזיון, ולפ"ז אם אמר להם כתבו והביאוהו לי י"ל דכשר לאביי, ויש לומר דמ"מ התעסקות של עדים וסופר יש בזה בזיון כאשר מתפרסם יותר.

שם רבא אמר משום דמילי כו' לר' יוסי לכו"ע משום מילי ופליגי לר"מ

י. שם רבא אמר משום דמילי ניהו כו' בדעת ר' יוסי גם אביי מודה דטעמא משום מילי כדאמר ע"א ב', ופליגי בדעת ר"מ אם ס"ל מילי מימסרן לשליח, או דדוקא ב"ד אלימי למימסר מיליהו לשליח אבל בעלמא כגון שליח לקבלה אינו עושה שליח אף לר"מ, אע"ג דליכא בזיון דאשה.

שם איכא ביניהו שליח מתנה

יא. שם איכא ביניהו שליח מתנה, לפי ר"ח ניחא טפי דבמתנה ליכא בזיון כלל, ורש"י פי' דשטר מתנה אין הנותן צריך

לכתוב, ובפשוטו אין רגישות לבזיון אלא בבעל המגרש, מכמה טעמים.

שם ובפלוגתא דרב ושמואל

יב. **שם** ובפלוגתא דר"ש כו', אם ר"ש נחלקו אליבא דר"מ, אפשר שלא נחלקו לדינא אלא בפירושא דמתני', דכיון דשמואל פסק כר' יוסי ואליבא דר"י כו"ע מודו דמילי לא מימסרן, א"כ למה חלק עם רב אליבא דר"מ, ועוד דק"ל ר"מ ור"י הלכה כר"י, ורבי פסק כותיה ס"ז א', ולא מסתבר דרב פליג עליה.

להרמב"ן הומ"ל נ"מ בשליח קבלה

יג. **לדעת** הרמב"ן הו"מ למימר נפ"מ בשליח לקבלה, אלא דבעי לאשכוחי נפ"מ בשליח דכתיבה.

לכא' במשנה ע"א ב' ליכא בזיון דבעל ולמ"כ יד. **לכאורה** במתני' ע"א ב' ליכא בזיון דבעל אם מיירי בשכיב מרע, או אפי' בבריא שיש סיבה שנתעוררו לומר לו נכתוב גט לאשתך, אבל רש"י הזכיר שם ג"כ טעמא דבזיון, והדבר מוכח בגמ' שם דהב"ע דלא אמר לבי תלתא אבל לפי' הריטב"א הנ"ל מיושב טפי, דהבזיון הוא בעצם כתיבת הגט, מיהו בשכיב מרע גם בזה ליכא בזיון כ"כ שפוטרה מזיקת ייבום.

למ"ד מימסרן לב"ד הוי מדרבנן וא"כ י"ל דכ"ה לבו"ע

טו. **למ"ד** מילי לא מימסרן לשליח אבל מימסרן לב"ד [דהיינו לרבא אליבא דר"מ, מיהו יתכן דבג' מהני משום דהו"ל כאומר אמרו, ולא משום דאליהם כח שלשה כב"ד, ערמב"ן ור"ן בזה] מסתברא שזהו חסרון מדרבנן, דמדאוריתא אין לחלק בין שנים לשלשה, [בפרט שלא הוזכר חילוק שיהיו שלשה דיינים], והענין שחסר בכח השליחות כשאין בידו דבר של ממש, וזה ענין של הרגש בגמירות דעת, ולפ"ז צריך ראי'

דלמ"ד מילי לא מימסרן אפי' לב"ד דלדידיה הוי פסול דאורייתא, אבל שמעתי שבספר מרן זללה"ה נקט שזהו פסול דאורייתא, וכ"ה לשון המשנה ע"א ב' הרי הגט בטל, ועוד העיר בני יוסף נ"י דבמתנה אין ראוי לפסול מדרבנן, ומהא דפשיטא לן דלרבא פסול במתנה ש"מ שהפסול מדאורייתא.

מתני' המביא גט בא"י, ביאור החידוש למבר"א ואם נחשב שלוחו של ראשון

טז. **כ"ט א'** מתני' המביא גט בא"י וחלה הר"ז משלחו כו', עיקר חידוש המשנה דשליח עושה שליח, אלא דקמ"ל נמי דלא קפיד בעל, ויש לעי' בשלמא לרב אשי דמת שליח ראשון בטל שליח שני א"כ השליח הוא זה שעשה שליח, אבל אם כמר בר רב אשי א"כ הרי הוא שליח של הבעל ואין כאן שליח שעשה שליח, ואפשר דכ"ז שהראשון קיים הרי הוא שלוחו של ראשון, אלא שהבעל מסכים שאם ימות הראשון יהא הוא המשלח, ול"מ כן, ואפשר שהשליח עושה שליח שיהא כמותו לגמרי דהיינו כאילו הבעל מינהו, אבל כחו הוא מכח הסתלקותו של ראשון שעשאו כמותו, ועכ"פ המינוי אינו בשליחות הבעל אלא שהרשהו למנות מכחו מי שירצה וקבעה תורה שיהא דינו כשליח הבעל, ותדע דלענין מילי באומר אמרו מימסרן מיליה, וכשהשליח עושה שליח אמרין דמילי לא מימסרן, וש"מ למבר"א דמת שליח ראשון לא בטל השני, מ"מ כח המינוי הוא מהראשון, ולכן במילי לא מהני, ואפשר שאם נשתטה הבעל ג"כ יכול הראשון לעשות שליח שיועיל לכשישתפה, משא"כ באומר אמרו שצריך שיהא שפוי בשעת המינוי.

ועוד נפ"מ שהשליח הראשון לא נסתלק משליחותו ויכול ג"כ ליתן הגט, ואם הי' הכל מכח הבעל יתכן שכבר בטלה שליחותו, ומסתבר גם שהראשון יכול לבטל את השני, משא"כ באומר אמרו.

דאתא לרבוויי כל אונסין, כדפרש"י וכ"ה בגמ' לקמן האי נמי אנוס הוא, ואפשר שהוא מרמז בזה לאחד התירוצים שבגמ', דאי כשינויא קמא דלעולם בעינן חלה, משמע ליה דמתני' אף בהולך סתם ואפ"ה חלה תנן, או דמתני' סתמא קתני דבכל גונא חלה שרי.

ענין ההיתר בחלה יכול להתפרש בשני פנים, א' שהשליח חלה חולי גמור ואם לא יעשה שליח לא תתגרש כלל, דספק אם יבריא ולכמה זמן, ב' דרך בלי סיבה אמרינן שלא יעשה שליח, אבל אם יש לו אונס מסוים, לא קפיד בעל, ולפ"ז א"צ חולי גמור, וכל צורך שמתקבל על הדעת שפיר דמי, וכמ"ש בתו' הרא"ש דסנהדרין שילמדו לכתוב חשיב אונס גמור, ואפשר דכל אונס שהשליח לא קיבל עליו לטרוח כ"כ יכול למנות אחר, כיון שהבעל יודע שהוא לא יוליך הגט במצב זה אע"פ שאין זה אונס גמור.

בשליח שני שממנה שלישי אי בעינן חלה
כ. **בפלוגותא** הראשונים אם שליח שני עושה שלישי בלא חלה, י"ל שהבעל סומך על שליח ראשון שיבחר אדם הגון, ולכן אין ראוי שהשני ימנה שלישי אלא בחלה, דלכתחלה רוצה הבעל שרק זה שמינהו הראשון יוליך.

רשבג"א ב"כ וב"ב אין השליח עושה שליח
כא. **שם** רשבג"א ב"כ וב"כ אין השליח עושה שליח, אם מודה בחלה הול"ל לא יעשה שליח, אלא קמ"ל בלשון זה דלא חל אפי' בדיעבד כאילו שאין שליח יכול לעשות שליח וגרסת תו' בין כך ובין כך לא ישלחנו ביד אחר כמו ברישא.

וא"ת אמאי לא משני דנקט חלה לרבנותא דסיפא שאע"פ שחלה מפסיד הגירושין לא שרינן לשלוח אחר, וי"ל דכיון דחלה לרבנותא נקט, שוב אין לנו מקור דבלא חלה נמי שרי ורק אם אורחא דמילתא נקט שייך לומר דה"ה לא חלה.

ואפשר שאם הבעל מודר הנאה משליח שני ג"כ מותר לו להוליך, כיון שאת הטובה הוא עושה לשליח ראשון, ואין הבעל חייב לו כלום תמורת שליחות זו, עכ"פ כ"ז שהראשון קיים.

ובפשוטו אם הבעל ביטל את הראשון ממילא בטל השני, ויש להסתפק אם הוא יכול לבטל את הראשון ולקיים את השני, מי אמרינן כיון שביטלו מכאן ולהבא הר"ז כמת ראשון, או"ד הו"ל מכאן ולהבא למפרע כאינו שלוחו של בעל ובטל גם המינוי שמינה את השני.

שם שאין רצונו שיחא פקדונו ביד אחר
יז. **שם** שאין רצונו שיחא פקדונו ביד אחר, מדקתני ליה הכא ש"מ שזה ג"כ פסול בגט, שאם זה רק דין בפקדון הול"ל ד"ז גבי שומר שמסר לשומר, ולכאורה הי' נראה דכיון שידע הבעל שלא ישלחנו ביד אחר בגלל הפקדון, לא הוצרך לומר שלא ישלחנו בגלל הגט, וא"כ יתכן שהבעל מקפיד אלא שלא הוצרך לומר לו שהוא מקפיד, מיהו אפשר לדחות דבסתמא נקטינן שאינו מקפיד, גם כשלא הי' לו אפשרות להודיע אם הוא מקפיד, וכ"נ בגמ' בדרי"י ור"ל ולע"כ.

בקו' הגרע"א ז"ל דנימא לגבי הגט אין רצונו יח. בקושית הגרע"א ז"ל למה לא אמרינן לגבי הגט אין רצונו, לכאורה י"ל דחשש גניבה ליכא בגט, וגם אם יאבד יחזירוהו לו, ושמעתי מאמור"ר שליט"א דבגט ליכא קפידא כלל, דכיון שעיקר שיווי הגט הוא כדי לגרש בו, הרי יגיע למטרתו יותר מהר ובטוח ע"י השליח, ממה שישאר בידי החולה, ולא אמרינן אין רצונו אלא בדבר ששוה לו לכל צרכיו, ואין הנתנה לידי אחר נצרכת לעיקר מטרתו.

שם גמ' אר"כ חלה תנן
יט. **שם** גמ' אר"כ חלה תנן, לכאורה הול"ל דוקא חלה ולא חלה תנן, ויתכן

שם אבע"א את הולך וחלה שאני

כב. שם אבע"א את הולך וחלה שאני, יש לעי' למה באמת בהולך לחוד מותר בכל ענין, הרי סתמא דעתו של אדם שהשליח יוליך, ואפשר דלפ"ז מתפרש לשון הולך שישתדל שיוליכו הגט, ואם לא אמר את הולך לא נתכוין כלל שלכתחלה הוא יוליך.

שם אר"ל כאן שנה רבי אין השואל רשאי להשאל כו', יש לעי' מה ענין שואל לכאן, הול"ל שומר, ועוד דודאי גרע שואל ושוכר שמשמש בלא רשות משומר שענינו רק נאמנות, וצ"ע.

ולכאורה איסור להשתמש בשל חבירו שייך אף בקרקע אע"פ שאין מוסר פקדונו ביד אחר, דקרקע ברשותא דמרא קיימא, אבל מהא דאר"ל שהטעם שאין השואל רשאי להשאל זהו משום אין רצוני כו' יש לדקדק דבקרקע שרי, וכ"כ הרשב"א בתשובה הובא ב.. אבל רש"י פירש כאן דעובר על דעתו ומקניטו וטעם זה שייך גם בקרקע.

שם אלא זימנין דגיטא נמי לא הוי כו', הלשון משמע דגיטא לא הוי בגלל ששלחו ביד אחר, ולפי הנראה בגמ' אין חילוק בינו לשלוחו, ובתו' כתוב דבאמר טול החפץ תחלה פסול בשלח ע"י אחר אפי' נטל החפץ תחלה, והדברים סתומין, שהעיקר חסר בגמ', ואולי אפשר לפרש דנפקה לאפיה דשליח שני לקבל הגט ומעצמה נתנה לו החפץ, דלא שייך לומר אין רצוני כיון שהיא עשתה כן מדעתה, ואין הבעל יכול לתבוע כלום מן השליח, דהו"ל כשלחה לו החפץ ביד אדם מן השוק, שאין חילוק בין שליח ראשון לשני לענין החפץ שבלא"ה אינו בידה, אבל אם נתנה לו החפץ רק בגלל שהתנה שלא תקבל הגט עד שתתן החפץ, בזה י"ל דקפיד הבעל משום דאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר, דכיון שנתנה החפץ רק מכח גיטו

הרי יכול לתבוע שלא ישלחנו ביד אחר, ואכתי קשה מנלן דר"ל פליג בנתן הגט תחלה דכשר, הרי י"ל דפליג רק בנתנה החפץ תחלה שכשר אף בשליח שני, ואפשר דאם איתא דבשום צד מודה ר"ל שהכשר הגט תלוי בפקדון, ה"י מודה דה"ה בשליח שני, וע"כ דס"ל דלא תלי הא בהא כלל.

כ"ט ב'

א"ל זיל יהביה לאבא בר מניומי כו' מהו החיסרון שלא ניתן לגירושין בכאן

כג. כ"ט ב' א"ל זיל יהביה לאבא בר מניומי כו' יש לעי' לרב אשי דמת

ראשון בטלו כולם, מה הדין במת השליח שמינה את אבא בר מניומי, ולכאורה פשוט גם בלא קרא דשליח עושה שליח שמועיל המינוי בכה"ג, דהו"ל כאומר אמרו, שהבעל הוא הממנה והשליח רק מודיעו על כך, ולפ"ז צ"ע מה החסרון בזה שהוא שליח שלא ניתן לגרושין, הרי אינו עושה שום חלות בשליחותו רק מודיע לאבא בר מניומי שהבעל שולחו.

ואפשר דאף באומר אמרו לסופר ויכתוב לא מהני אם יאמרו לאחר שיאמר לסופר, או משום קפידא דבעל, או שבאמת יש בזה איזה כח מינוי, ולכן לא מהני כאן בלא רשות מהבעל, והא דתלו לה בגדר שליח שניתן לגירושין, היינו משום שבזה נתרבה בפסוק ששליח עושה שליח, וש"מ שיש רשות וכח לשליח לעשות שליח.

מיהו יותר מיושב אם יש חסרון בכח השליח ולא רק גילוי בדעת הבעל, דכיון שלא ניתן לו כח לגירושין, לא ניתן לו כח לעשות שליח, שאינו לגמרי במקום הבעל, וקרא אשמועינן רק בשליח גמור שעושה שליח.

אב"ל קשה א"כ מ"ט באשה עצמה אע"פ שלא ניתנה לגירושין יכולה למנות שליח בציווי הבעל, ואפשר דהתם כל השלוחים שהיא ממנה הם כאבא בר מניומי, והם שלוחים של הבעל.

שם א"ל מסור מילך קמן

כד. שם א"ל מסור מילך קמן, היינו בפ"נ ובפ"נ כדפרש"י, ומשמע שאם הוא ה"י מסור לאבא בר מניומי ה"י מועיל באמירתו בפ"נ, אע"פ שלא ניתן לגירושין, דכיון שניתן לו למסרו לשליח לגירושין הימנהו רבנן.

שם איכסופו

כה. שם איכסופו, מבואר דסברי כותיה דמיקרי לא ניתן לגירושין, וא"כ רב אשי פליג אכולהו וארבא.

שם מי קא"ל אב"מ ולא את

שם מי קאמר ליה אבא בר מניומי ולא את, לרב אשי יכול השליח לגרשה מכח מינוי הבעל, אבל לא סגי בזה שידענו שהבעל אינו מקפיד ממה שרצה למסור לו תחלה, דבעינן מינוי גמור, והנדרן אם כה"ג חשיב כנשאר במינויו.

ס"ז ב'

מתני' מפני שעשאן ב"ד

כו. ס"ז ב' מתני' מפני שעשאן ב"ד, לישנא דמתני' משמע דב"ד פשיטא ליה דמהני, וקמ"ל דשלשה עשאן כב"ד, ור' יוסי השיב שאפי' אם הם כבר ב"ד לא מהני, ואם הנדון משום בזיון דבעל, הר"ז מוכן שהכל תלוי בכונת הבעל, אבל אם הנדון משום מילי צ"ל דר"מ הוה פשיטא ליה דמהני ב"ד, וקמ"ל דשלשה עשאן ב"ד, ובאמת החילוק בין אומר אמרו לעשאן ב"ד הוא דק מאד, שהרי אם כתבו היינו כת"י, הרי כתב הגט כאומר אמרו דמי אע"פ שלא אמר, וא"כ דכוותה בשלשה ג"כ י"ל דכיון דעשאן ב"ד כאומר אמרו דמי, שהרי זה ענין מסירה לב"ד ע"מ שיצאו לאחרים, אלא דר"מ סבר דמילי מימסרן לב"ד גם כשהמינוי מכח ב"ד.

שם גמ' כתב הגט נעשה כאומר אמרו

כו. שם כתב הגט נעשה כאומר אמרו, יש לעי' הרי מבחינת השליח לא נחלש כשא"ל הבעל כתוב ואם תרצה תאמר לאחר ויכתוב, וא"כ למה אלים כחו כשא"ל מתחלה תאמר למי שתרצה, הרי סו"ס השליח בוחר וממנה כרצונו, ויכול בעצמו לכתוב, ומשמע מזה דחסרון דמילי הוא מפני שלא מינהו הבעל בהדיא למנות, אבל ז"א דמשמע רק אומר אמרו מהני כיון שהמינוי מכח הבעל.

לשון קצרה בנדון מילי

מציינו דשליח שעושה שליח בעינן פסוק לזה, וש"מ דכמותו של כמותו זוהי דרגה נוספת, ואמנם לאחר המינוי נעשה השני כמותו של הבעל, כמר בר רב אשי כ"ט ב', מ"מ המינוי נעשה מכח כמותו של כמותו, וכיון דחידוש הוא פליגי אם יש לו כח גם למילי או רק לדבר ממשי כמסירת גט, ובפשוטו זהו חסרון בגמירות דעת, א"נ השליח אינו כמותו ממש, וכשיש לו דבר בעין הרי המינוי מתייחס גם לבעל, ומ"מ מסתברא שהשליח עושה שליח גם בשעה שהבעל נשתטה, ויועיל כשישתפה לגרש מכח זה.

מציינו בדברי רבא כ"ט א' דאע"פ ששנים לא יכולים למסור מילי לאחרני אבל שלשה שעשאן ב"ד יכולים למסור, ונאמרו בזה שני פירושים, א' דאלימא מילתא דב"ד, ב' דנעשה כאומר אמרו, ער"ן ורמב"ן ולפי' קמא ה"י נראה שזו סברא בדרבנן, דמדאורייתא ליכא כח ב"ד בגירושין טפי משליח בעלמא, שאין כאן תיקון העולם שנמסר לב"ד ועוד שהרי אפי' אמר לשלשה הדיוטות הדין כן מפני שהבעל כעשאן ב"ד, וקשה מדתנן ע"א ב' הרי הגט בטל ש"מ דפסול דאורייתא הוא, ועוד משליח מתנה שלא ה"י ראוי להחמיר בו מדרבנן, אם מדאורייתא שפיר דמי, ומנין פשיטא לגמ'

דה"ה במתנא לרבא, ובאומר אמרו כתב הרמב"ן דבמתנה כשר לכו"ע.

והא דבשלשה נעשה כאומר אמרו, היינו מפני שידוע שמילי לא מימסרן לשליח, ובשלשה הו"ל כאמר להם בהדיא כתבו אתם או אחרים, ממילא הו"ל בכלל דבריו שיכתבו אחרים באופן המועיל על פי דין, והיינו כשיאמרו להם שהוא הממנה אותם, וע"ז אר"י שאפי' אמר לב"ד הגדול שודאי כונתו ליתן להם כח מינוי ולא שהם בעצמם יכתבו, אפ"ה לא מהני.

ובדין אומר אמרו בפשוטו אין דברי השליח אלא גילוי מילתא שהבעל ממנהו, בין אם אמר לפלוני ופלוני, ובין אם אמר לכל מי שיחפוץ השליח, ולמ"ד דר' יוסי פליג אף באומר אמרו, כתב הרמב"ן דכיון דבעינן

לשמה ובעינן וכתב הבעל, בעינן שישמעו מפיו דוקא, כלומר שאין חסרון בכח המינוי, אלא חסרון בשלימות ההרגשה של השליח, וזהו חסרון בלשמה בלבד, ולא בשאר שטורות.

והא דא"ר יוסי נומינו לשליח כו', יש לעי' אם טעמיה דר"ח איש אונן משום דבשלשה הו"ל כאומר אמרו, הו"ל לר' יוסי למימר ליה דאפי' אמר בהדיא אמרו לא מהני, ואפשר דדברי ר"י מתפרשים כלפי עדותו של ר"ח מפי ר"ע שהיה בבית האסורים, דבאמר לשלשה עשאן ב"ד א"ל ר"י שהוא שמע מר"ע דאפי' הם כבר ב"ד ואפי' ב"ד הגדול לא מהני, וכ"ש דלא מהני עשאן ב"ד ורק זו היא העדות ששמע ר"י מר"ע, אלא דר"י סבר שהטעם משום דאומר אמרו נמי לא מהני, אלא שאין לו עדות לומר ע"ז אף אנו מקובלים.

שיעורים - ח

בסוגית כנסי שטר חוב

א"ל כנסי שט"ח זה כו', ומה צריך לזה הרי כנסי שט"ח שייך לפסול גם בלא קרא דושלחה מביתו, דהו"ל כמבטל הגט, ויותר חידוש הוא מה שצריך שיאמר הר"ז גיטך ולא סגי במה שכתוב בתוכו, דבשטר מתנה מסתברא דבכל ענין מהני, וזהו מה שנתחדש בקרא דושלחה מביתו, ויש ללמוד מכאן דבשטר מתנה אפי' אמר כנוס שט"ח זה קנה, דדוקא מקרא דושלחה ממעטינן כנסי שט"ח זה.

ואם נימא דבשתק הויא ספק מגורשת, דלא ממעטינן מקרא אלא ספק גמור בכנסי שט"ח זה, אבל בשתיקה תלוי לפי הענין דפעמים שאין מקום להסתפק הוי כעסוקין באותו ענין, ניחא דמכאן אמרו דפסול ודאי לא הוי אלא בכנסי שט"ח, אבל ספק פסול

כנסי שט"ח כו' במה שלא הזכירו עיקר הדין שצריך שיהא מדבר עמה על עסקי גיטה, ובספרי דדריש ליה מושלחה

א. **ע"ח א' מתני'** אמר לה כנסי שטר חוב זה כו' פשוט המשנה משמע דרק בגלל שאמר לשון שמטעה אינו גט, אבל בשתק הוי גט, אבל במע"ש פ"ד מבואר דדוקא במדבר עמה על עסקי גיטה ונתן לה גיטה הוי גט, ומשמע דבשתיקה אינו גט, ואמנם אמת הוא דבאמר כנסי שט"ח הרי הוא מבטל את המשמעות של עסוקים באותו ענין, אבל אכתי מתני' סתמא קתני ולא הוזכר דמיירי במדבר עמה, והו"ל לאשמועינן ברישא דבעינן מדבר עמה, ואפשר שהתנא סמך על מתני' דמע"ש, אבל ק"ק דבספרי אמרינן ושלחה מביתו שיאמר זה גיטך מכאן אמרו

שם או שמצאתו מאחוריו

ב. **שם** או שמצאתו מאחוריו, קמ"ל דנתינה כזו מגרעת את העסוקין באותו ענין, שהרי אינו נותנו לה בצורה נכונה שזה יתפרש כהמשך לענין שעסוקין בו, ושייך לומר שחזר בו מדבריו.

שם קוראה והרי הוא גיטה

שם קוראה והרי הוא גיטה, משמע שרק עם קריאתה נתברר לה שזה גט, וש"מ שלא הי' ברור שנתינתו כהמשך לעסוקין, וקמ"ל דלא מהני קריאתה, אע"פ שנתברר דמחמת כיסופא אמר שטר חוב.

שם עד שיאמר לה הא גיטך

שם עד שיאמר לה הא גיטך, הלשון יכול להתפרש באופן כללי שכל גט צריך לומר לה הא גיטך, ויכול להתפרש על הגט הזה שלא יחול עד שיאמר לה עליו הא גיטך, ומבואר בגמ' דלהכשיר גט זה קאמר שלא יתוקן אלא באמירה זו, אבל בעלמא סגי בעסוקים באותו ענין.

שם נתן בידה והיא ישנה כו' החידוש דמהני הא**גיטך וברישא החידוש דאינו גט**

ג. **שם** נתן בידה והיא ישנה כו' מבואר בגמ' דהחידוש הוא דמהני לומר אח"כ הא גיטך, ואע"פ שלא היתה נתינה הראויה כלל, ולפ"ז ע"כ דרבנן דרישא היא בהא דאינו גט, והיינו דס"ד דכמו דאמרינן כ"ד א' דבאמר לעדים ראו גט זה כו' הוי גט, ה"ה בדלא אמר להו כיון דעסוקין באותו ענין אמרינן דמחמת כיסופא הוא דאמר הכי, וקמ"ל דאינו גט דכיון דמצי למימר שלא נתכין לגרש, אפי' אם מודה שנתכין לגירושין וסתמא הכי הוא, מ"מ חסר בכח עדים.

בהא דלא אמרי' דאי בטליה הוה מחיק לסהדי ויש לעי' במסר לה גט חתום מ"ט לא אמרינן אם איתא דבטליה הוה מחיק לסהדי,

הוי בכל שתיקה, א"צ ה"ק מכאן אמרו דכנסי שט"ח בעסוקין באותו ענין פסול כיון שזה עושה ספק, ומקרא למדנו דכל שאינו ודאי לגירושין אינה מגורשת כלל, דבעינן שיהא ברור ששלחה בזה, וספק שילוח אינו גט כלל.

עוד במה ששנינו במתני' א"ל כנסי שט"ח זה, ולא שנינו עיקר הדין שצריך לפרש הא גיטך ולא מהני נתן בשתיקה, י"ל דהתנא שונה כאן דבר המצוי שמשום כיסופא אומר כנסי שט"ח או שעדק לה חרציה או שנותנו כשהיא ישנה, וזה גם המשך להזורק גט לאשתו שג"ז עושה משום כיסופא, אבל נתינה בשתיקה אינה דבר המצוי כ"כ, ויש בזה גם חידוש דלא מהני איגלאי מילתא דמשום כיסופא אמר כן, וכן חידוש דמהני חזר ואמר הא גיטך.

ומה שסתם התנא ולא שנה דמיירי בעסוקין באותו ענין, י"ל שלא רצה ליכנס לפלוגתא דר"י ור"י ושנה דבריו בסתם לומר דאף בלא היו עסוקין, מהני חזר ואמר הא גיטך.

הא דבעינן עסוקין באותו ענין היינו בשביל העדים שידעו שנותנו לגירושין כדאמר נ"ה א', אבל לר"מ דעדי חתימה כרתי לכאורה אפי' נתן בשתיקה מהני, שהרי הם מעדין על מה שבתוכו, ולפ"ז ניחא דקתני בכנסי שט"ח דלר"מ ג"כ לא מהני, כיון שאין נתינתו מבוררת.

אליבא דרשב"א הי' מקום לומר דבנתן סתם מהני חזר ואמר הא גיטך, אבל לפמ"ש במלחמות דבעסוקין באותו ענין הרי הלשון כנסי שט"ח אינו מגרע אלא שמפסיד את ההוכחה של העסוקין, א"כ הו"ל כנתן בשתיקה, ואפ"ה לא מהני לרשב"א וכן הדין נותן דכל שלא אמרינן איגלאי מילתא למפרע, לא מהני תיקון האמירה לגבי מכאן ולהבא אליבא דרשב"א.

בכסף, ואין יתרון בנתינה מיד ליד, וא"כ צ"ב מ"ש גט דמפרשין דנותן היינו מעשה נתינה.

ואפשר דחסרון דטלי גיטך מעג"ק הוא שלא יושלמו הגירושין ע"י מעשה דידה, דדמיא כמגרשת את עצמה בהסכמתה, וזהו מה שמיעטו מקרא דנותן ושלחה, ובזה יש ליישב הא דמהני בנתנו הבעל תחלה לידה ואח"כ אמר לגרושין, דכיון שכל המעשה מתייחס רק לבעל, לא קרינן ביה טלי גיטך.

יש להסתפק בנתנו מתחילה לט"ם פקדון אם מהני אליבא דרבי ואליבא דרשב"א

ה. **ויש** להסתפק אם הא דמהני הכא נתינה קמייתא מפני שמפרש דבריו שמתחלה נתנו לגירושין, ולכן מצרפינן מעשה הנתינה לדיבור שאח"כ, אבל אם נתנו מתחלה לפקדון לא מהניא אמירתו, או"ד נתינה לפקדון חשיבא ג"כ נתינה ידידה, שהרי האמינה כשליש שיכולה להתגרש בו, וכנותנו על תנאי אם ירצה לגרשה חשיב, [נוותר נראה דאם מהני בפקדון א"צ נתינה מידו לפקדון וכמש"כ בסוה"ד], ואם נימא דטעמיה דרשב"א דפליג משום דחסר בנתינה, יש לנקוט דעד כאן ל"פ אלא בנתנו לגרושין, אבל אם טעמיה מפני שזכתה בו ותו לא מהניא אמירתו, לפ"ז י"ל דמודה בפקדון דמהני שיאמר הא גיטך, אבל לשונו שאמר לעולם אינו גט ל"מ כן. — אם נימא דבנתנו לפקדון וחזר ואמר התגרשי בו מהני לרבי מיהת, י"ל דאפי' אמר לה טלי פקדון מעג"ק מהני, דבפקדון אין נפ"מ איך קבלתו, דכל הנתינה היא משעה שנותנו לגירושין, ולא מצרפינן נתינת הפקדון, וכמו שמהני אם נתנתו עג"ק לאחר שהפקידו בידה וחזרה ונטלתו.

שם שלפתו נמי הא בעינא ונתן בידה וליכא

ו. **שם** הא בעינא ונתן בידה וליכא, פי' דאכתי טלי גיטך חשיב, ונהי דלא מצי לאקשווי אכתי טלי גיטך מעג"ק הוא, אבל

שהרי נותן בידה גט שעדים מעידים על גרושין, וע"כ דמשום כיסופא אמר לה כנסי שט"ח, וי"ל דבאמר לעדים תחלה ראו גט זה הר"ז כמוסר מודעה שמשום כיסופא יאמר לה הכי, אבל בגט חתום איכא למימר דבטולי בטליה וסומך על נאמנותה, כמו שסומך עליה להפקידו בידה.

גמ' כי א"ל הא גיטך כו' בכנסי שט"ח לא קשיא וכן למסקנא יל"ע איך מצטרף הנתינה להאמירה

ד. **שם** גמ' כי אמר לה הא גיטך מאי הרי כו' אימא ששלפתו כו' מבואר דאכנסי שט"ח לא קשיא לן, והיינו שמסרו לה בידים, וכן למאי דמשני ששלפתו מאחוריו אכתי באותה שעה לאו לגירושין הוי, ואפ"ה מהני הא גיטך, ויש לעי' איך מצטרפת הנתינה הראשונה עם האמירה האחרונה, ובאמת בהא פליגי רבי ורשב"א, אלא דבטעמיה דרשב"א י"ל דאין החסרון משום טלי גיטך אלא שכבר זכתה בו כההיא דמשני ר"י לקמן פ"ד ב'.

מעיקרא ס"ד שמצאתו ע"ג קרקע כשנפל מאחוריו, ומשני ששלפתו מאחוריו דהיינו שנטלתו ממנו ולא מהקרקע, ומתני' דקתני שמצאתו כיון שהי' פשוט לתנא דלא מיירי בלוקחתו שלא מדעתו, לא חש לשנות מצאתו, והיינו כגון שהמציאו לה, דלא שייך לשון מציאה במה שמחובר לגופו אלא באופן שהמציאו לה ליטלו ממנה.

בביאור החיסרון דטלי גיטך מע"ג קרקע

ועוד יש לעי' מהו החסרון של טלי גיטך מעג"ק, הרי בכל מילי חשיבא הנתינה מכח הבעלים כשנותן רשות ליטול את שלו, ואין ענין במסירה מיד ליד, ובסברא הדבר פשוט דבקדושי כסף מהני טלי פרוטה מע"ג קרקע, [מיהו בקדושי שטר יש מקום לדון בזה, והאחרונים ז"ל דנו גם בקדושי כסף], דענין קנין כסף הוא העברת הזכות להשתמש

כיון שהטעם משום ונתן הרי גם טלי גיטך מע"ג גופי כמעג"ק חשיב.

שם דערק לה חרציה ושלפתיה, בפרש"י ובפיר"ח

שם דערק לה חרציה ושלפתיה, דכיון שהבעל מסייע בשעת נתינה קרינן ביה שפיר ונתן, וכמשנ"ת לעיל דעיקר החסרון הוא מפני שמעשה הגירושין מתייחס לאשה, ובכה"ג כיון שהבעל מסייע וגם עיקר הנתינה מכח הסכמתו קרינן ביה ונתן, ולפר"ח שמצמצם מתניו חשיב כעושה מעשה בשעת נטילתה, שאם לא יפעל צמצום מתניו כל הזמן הרי ישתחרר גופו למקומו, ודמי לניקף דחשיב כעושה מעשה בהטיית ראשו, ולפרש"י צ"ל דהטיית גופו מעוקם חשיב ג"כ מעשה, אבל אם מתקרב אליה בגופו לא חשיב מעשה, ולשון הגמ' מיושב טפי לפר"ח דשלפתו היינו הוצאה ממקום מחובר, כמו ושלפה נעלו מעל רגלו, אבל לפרש"י שנטלתו מגופו, והמעשה בעיקום מתניו, א"כ לא נתבאר בלשון שלפתו עיקר המעשה שלו, שהשליפה לא מעלה ולא מוריד, אבל לפר"ח מובן שאינה יכולה לשלוף אלא בסיועו לצמצום מתניו, - אם אמר לה שלפי גיטך הר"ז כהא גיטך ומגורשת.

שם תנ"ה או ששלפתו כו' ובהא דלא קתני במתני' שלפתו

ח. **שם** תנ"ה כו' או ששלפתו כו' משמע דלהכי מייתי הברייא, וצ"ב מ"ט לא קתני במתני' שלפתו, וברש"י משמע דיש דלא גרסי בברייא שלפתו, ולפ"ז מייתי תנ"ה דמתני' כרבי, ולא קאי אשינויא דשלפתו, ולפ"ז י"ל דלא נקט במתני' שלפתו מפני שעדיין צריך לפרש דערק לה חרציה, ולכן שנה מצאתו שזה מובן שאינו כפשוטו, וממילא נבין לאוקומה כשסייע בנתינתו, דעיקר כונת התנא להשמיענו שצורה זו מבטלת את המשמעות של עסוקין באותו ענין, וממילא מובן דלא מיירי כשיש כאן חסרון אחר של טלי גיטך מעג"ק, אבל בלשון שלפתו היינו טועים דסגי בזה.

שם נתנו בידה והיא ישנה ניעורה כו'

ט. **שם** נתנו בידה והיא ישנה כו' אינו גט כו' הומ"ל נתנו בידה והיא ישנה ניעורה ואמר לה הא גיטך הר"ז מגורשת, דהא דאינו גט זהו פשיטא, אלא אגב רישא נקט כן, ועוד דאמר לעדים לא מהני לישנה שהרי חסר בעיקר הנתינה.

שיעורים - ט

גט בידה ומשיחה בידו

מתכת ושל עץ לא אמרינן כמאן דפסיק, הרי בכל משהו חשיב כתפוס בכולו, ואף בניר והוא תפוס בצדו י"ל דחסר בנתינה גם בלא טעמא דכמאן דפסיק דמי.

מה שחסר בכריתות מפני שהמשיחה בחלק מהגט ולא באפשרות גזל

ב. **והא** דחסר בכריתות היינו דוקא מפני שהמשיחה בחלק מן הגט במדה

ע"ח ב' גט בידה ומשיחה בידו כו' היינו כשכל הגט בידה דאל"כ אי"ז נתינה

א. **ע"ח ב' אר"ח** גט בידה ומשיחה בידו כו' בב"מ ז' א' מבואר דבעלמא אמרינן כמאן דפסיק דמי, וגט שאני דבעינן כריתות, והיינו דוקא כשכל הגט בידה, אבל אם הוא תפוס במקצת הגט, אף בעלמא לא חשיבא נתינה, דאף לגבי ידיה אמרינן דמה שבידו כמאן דפסיק דמי, ואם בטבלה של

ונתן בידה, כיון שהנתינה הוחלטה ע"י עזיבת ידו מן הגט במצב הזה שהיא תפוסה בו.

שם בתו' אלא נראה לר"י דמייירי שכבר היתה ידה קפוצה כו'

ד. **שם בתו'** אלא נראה לר"י דמייירי שכבר היתה ידה קפוצה כו' לכאורה אם ידה קפוצה מכח רצונה לדחוק היד כאדם שתופס דבר, הרי כל הזמן התפיסה מתייחסת לפעולה שהיא דוחקת ידה, מיהו משכח"ל בידה קמוצה והוא תוחבו מן הצד בדוחק, ומ"מ אפשר דאף כשדוחקת ידה מרצונה כיון שתחבו במצב זה חשיבא נתינה מכחו.

שם ור"ת מפרש כו'

שם ור"ת מפרש כו' סתם משיחה עשויה לתפוס בה הגט, וצ"ל דכאן המשיחה רק לנוי, שהרי הגט כבד וא"א לתפסו במשיחה זו, ולשון לנתקו ולהביאו משמע שהיא תפוסה בו בכח וצריך ניתוק.

שם אע"פ שביד הבעל להדק מתניו

שם אע"פ שביד הבעל להדק מתניו כו' לפמש"כ לעיל לא מהני יכול לנתקו אלא כשנשאר הגט בידו, אבל בעדק לה חרציה כל הגט בידה, וצ"ל דס"ל שבתוך חגורתו כבידו דמי, כיון שנמצא בחלל גופו.

מסוימת, דהיינו שהיא נעשית לתפיסת הגט או לכריכתו, אבל אם יש לו אפשרות אחרת לנתקו, כגון שידה עטופה בבתי ידים והוא תפוס בידו במשיחה הקשורה לבתי ידים, ויכול לנתקן עם הגט אליו, לא הוי חסרון בכריתות, דאפשרות דגזל לא הוי חסרון כריתות, ואם תפוס צבת בידו ותופס הגט מסתברא דכידא אריכתא דמיא.

בקושיית תו' דהו"ל טלי גיטך מעג"ק

ג. **במשה"ק תו'** שאם אינו יכול לנתקו בגלל שהיא קופצת ידה הו"ל טלי גיטך מעג"ק, לכאורה כל מוסר חפץ לחבירו הרי המקבל קופץ ידו ומקבלו ורק אח"כ מושך הנותן את ידו ממנו, ובכה"ג הרי הנתינה נקבעת רק מכח משיכת הנותן את ידו, ואין בזה חסרון דטלי גיטך מעג"ק, שהרי רק הוא הנותן, ואפי' אם שייך לומר כמאן דפסיק במה שבידה, לא אמרינן כן אלא כשהוא נותנו לה לקבל מה שבידה, אבל כשאינו נותנו לה כולו, לא חשיבא קבלה אפי' בשאר חפצים.

ולפ"ז מתפרשים דברי ר"ח בנתינה רגילה שמסרו לידה וקפצה ידה, ואח"כ עזב ידו מן הגט ונשאר תפוס במשיחה, דאם אינו יכול לנתקו מפני שקופצת ידה חשיב שפיר

שיעורים - י

בסוגית מעמד שלשתן

אבל אכתי במלוה דקנין נמי לא מהני, איך יתכן שמעמ"ש יועיל, ויש להסתפק לר"ז דאמר רב רק בפקדון, אם ג"ז כהלכתא בלא טעמא או דמהני הגמירות דעת קנין דעלמא.

שם נעשה כאומר לו כו' לא מסתבר דמעמ"ש דמלוה מהני מטעם אחר דמעמ"ש דפקדון, אלא יש לפרש דהאי טעמא מהני לשוויי מלוה כפקדון, וביאור הדברים כמ"ש הרמב"ן דרק למאן דאתי מחמתך בגמירות

י"ג ב' אר"ה א"ר מנה לי בידך כו' לכאו' הול"ל תן מנה שיש לי בידך לפלוני, ואפשר שיש לדקדק מזה שאם הנפקד אינו מודה בפקדון בשעה זו לא מהני, אף אם הודה אח"כ, ואף אם מעמד שלשתן מהני בע"כ.

שם מסתברא מילתי' דרב בפקדון כו' לכאו' למסקנא אף פקדון הוי כהלכתא בלא טעמא, ורבא ה"ק דאף שיש סברא לומר דמעמ"ש איכא גמירות דעת ומהני כקנין,

שם ה"נ דלא קנו וכת' ה"נ כו' יש לעי' ור"א מאי קסבר, ואם נימא דלא מהני מעמ"ש בע"כ, א"כ סבר ר"א דסתמא דמילתא בכל גונא דניחא לי' ש"מ דאיכא הנאה, ואם לא ניחא לי' לא יסכים, ואפ"ה פרכינן בדבדי בר אלישיב אפי' אם מסכים היינו משום שרוצה לעשות טובה למלוה, אבל ודאי דלית לי' הנאה, וא"כ נתת דבריך לשיעורין לדון אם ניחא לי' משום הנאה או לא.

שם כהלכתא בלא טעמא, יעוי' ברש"י, והנה בעלמא כה"ג אמרינן דמדרבנן הוא ומפרשינן טעם התקנה, ונראה ביאור הדברים [דומיא דאינך תרתין] דירדו חכמים לסוף דעתן של בריות דבכה"ג גמרה דעתו והקנין מיותר, [עיקר הענין מפני שהחפץ יצא מרשותו באמירה זו שהרי הנפקד יתנונו למקבל, וממילא יודע דלאו דברים בעלמא ניהו, ועי"ז גם סמכא דעתיה דמקבל לזכות], ואמנם בגדרי הקנינים של התורה אין יוצא מן הכלל, וכאן תקנו חכמים שיועיל כאילו היתה הל"מ שיועיל, כיון שהאמת שצריך להועיל, ולא מפני צורך תקנהו, אלא מפני שזהו האמת דגמר דעתו בהכי, אלא שאין בידינו לחדש שיועיל בלא קנין, וזה תקנו חכמים כאילו היתה הלכה דגם אופן זה של גמ"ד מועיל. מיהא אין זה ברור, ורבנו גדול י"ל דתיקנו מפני שהספק מתעורר אח"ז, והבן נותן דעתו לקנות, ואילו האב לא פירש בהדיא.

נראה דמי שמונח ברשותו חפץ של פלוני ואינו שומר כלל, אין מועיל לומר לו במעמ"ש. — ויש לדון דשטר לא מהני אפי' בממון מעין טעם זה, דכיון שהנפקד אינו מוחזק בשטר שכתוב ע"ש אדם אחר, אינו יכול להעבירו במעמ"ש.

י"ג א' תוד"ה תנו, יש להוכיח דבריהם מדלעיל ט' ב' דלא פרכינן למ"ד בבריא ותו לכתא.

עת משתעבדנא, ודין מעמ"ש שוה במלוה ופקדון דבהכי גמרה דעתו, אלא דבמלוה בעינן נמי לשעבוד דמעיקרא.

שם אלא מעתה הקנה לנולדים כו' יש לעי' מאי קסבר אמימר, אם סובר דלנולדים לא מהני, ולא חייש לחלק כן, או דסבר דהאי טעמא מהני אף לנולדים, [ומהא דלא פריך א"כ נתת דבריך לשיעורין אין ראי' דאמימר סבר דאף נולדים קנו, די"ל דלא חשיב לשיעורין אלא בדבר שצריך לשער בכל מעשה בפ"ע אם יש הנאה, אבל לומר דנולדים לא קנו לא חשיב שיעורין אלא בדבר שצריך לשער בכל מעשה בפ"ע אם יש הנאה, אבל לומר דנולדים לא קנו לא חשיב שיעורין], ואפשר דאמימר סבר דהא דלא מהני לדבר שלא בא לעולם היינו דוקא כשבא להקנות באופן פשטי לדשלב"ל דבזה אמרינן דליכא גמירות דעת בדבר שאינו נראה לעינים ורחוק מן הלב להחליט מעשיו, אבל כשמשעבד לכל העולם בלי יוצא מן הכלל אין חסרון בגמירות דעת לנולדים, דגם בנמצאים לא נתייחס באופן פרטי, אלא גמר דעתו בשעבודו למלוה, ורב אשי סבר דמ"מ לא מהני, ואפשר דר"א סבר דא"א להקנות למי שאינו בעולם אף אם הי' גמ"ד, דחסר במעשה הקנין, דבענן מעשה לזוכה.

י"ד א' בההיא הנאה כו' יש להסתפק שעבוד נכסים ממתי חל למלוה השני, ובפשוטו בנולדים ודאי חל רק מהשתא, וממילא ה"ה בכולן, ולפ"ז אפשר דאף לקושטא דמילתא כ"ה הדין במעמ"ש שהשני זוכה רק מכאן ולהבא, ול"מ כן, - יש לדקדק מכאן דאף שהראשון הלוהו סתם הלוואה לי' יום, וכבר עברו לי' מ"מ משבאה ליד השני הו"ל כמלוה חדשה ויש לו לי' יום, וצ"ע. — יעוי' ברמב"ן שביאר אף בדר"א כבאמימר דרק לאחר דאיכא מעמ"ש סמכה דעת' שזוהי מלוה חדשה ומשעבד נפשיה.

שיעורים - יא

מחובר

כ"א ב' ר"י פוסל עד שתהא כתיבתו וחתימתו **שם גמ' וה"ק אין כותבין טופס שמא יכתוב בתלוש**

א. **כ"א ב' ר"י** פוסל עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש, לכא' נראה דלר"י ע"ח כרתי ומ"מ בעינן גם כתיבה לשמה דילפינן מוכתב, ולפ"ז תרוייהו פסילי מדאורייתא, והכי משמע כ"ו א' דר"י גזר טופס אטו תורף אלמא דתורף פסול מדאורייתא, ואי ס"ל ע"מ כרתי אין חתימת עדים רק מפני תיקון העולם, ומדמחמיר ר"י בחתימה ש"מ דגם חתימה דאורייתא, וממילא מוכח דע"ח כרתי.

וי"ש לעי' למאי דמוקמינן בגמ' חתמו דמתני' דהיינו תורף א"כ מנ"ל דחתימתו דר"י היינו חתימה דילמא איהו נמי תורף קאמר, ופסל אף בטופס, כדפסל לק' כ"ו א' דגזר טופס אטו תורף, וי"ל דמייתורא דייקנין מדקאמר עד שתהא כתיבתו וחתימתו ולא קאמר סתם ר"י פוסל, ע"כ לאוסופי אתא דכל הכתיבה והחתימה מעכבת, ונתעוררתי לזה, ואמנם אף בטופס פוסל, ור"י לטעמי' דגזר טופס אטו תורף, ונלפ"ז מוכח ממתני' דלא גזרינן טופס אטו תורף ולא קיי"ל כר"י דגזר דשמואל ור"א ור' יוחנן מוקמי לת"ק דמתני' דלא כותי', וניחא פסק הרמב"ם שפסק בההיא דטופסי גיטין דלא כר"י.

וי"ש המשנה מוכיח דכתבו דסיפא אינו ככתבו דרישא, דאם הכונה רק דרישא לכתחלה וסיפא דיעבד הול"ל אין כותבין במחובר ואם כתבו כשר ובלבד שתהא חתימתו בתלוש, ולשון כתבו במחובר מתפרש כבבא בפ"ע, ולכן מתפרש אין כותבין בין טופס בין תורף, וא"כ הרישא כוללת גם בדיעבד דפסול, וכאילו נאמר גט במחובר פסול מיהו אם חילק הכתיבה וכתב רק טופס במחובר כשר.

וי"ש להקשות לאוקימתא דר"ל מ"ט קתני עד שתהא כתיבתו כו', וי"ל דת"ק אסר רק תורף ור"י אסר אף טופס, וכמשנ"ת דר"י לטעמי', והעירוני לזה, ור"ל דנקט תורף קושטא קאמר דאי משום פשטא דמתני' לא הוזכר חילוק בין טופס לתורף.

ועי' לק' כ"ג א' דג"כ מוקמינן מתני' בשייר מקום התורף, והתם דוחק הוא טפי למיסתם כותבין על כונת טופס, וצ"ל דסמך ארישא דמתני' שנתפרש כן.

עמ"ש"כ במקו"א דכתבו וחתמו ונתנו משמע שהכל עשה הבעל וממילא היינו תורף, דאל"כ הול"ל והחתמו והעירו בזה דר"ל אמר חתמו פי' שחתמו העדים, והנדון אם חתמו בחול"ם שנינו או חתמו בשורו"ק.

שם תוד"ה יצא

ג. **שם** תוד"ה יצא, אלא משום רבותא דאביי כו' צ"ב מאי רבותא כיון דבתרווייהו הגזירה שוה שמא יקטום, וי"ל דעציץ נקוב אין דרך לתלשו כולו דמפסיק יניקתו, ולכן ס"ד דיותר קרוב לחוש שיתלוש.

ולדעת הרי"ף דאף ע"מ כרתי מיושב טפי, וכדאמרי והוא ששייר מקום התורף, ולא קאמרי מאי חתמו תורף, דלפ"ז באמת חתמו כולל חתימה ממש, אלא דלר"א אף תורף כחתימה, והרי הענין מדוקדק במה ששנה התנא בשני ענינים אין כותבין כו' וכתבו כו' דאין כתבו דסיפא כולל הכל ככרישא, וה"ק אין כותבין טופס כתבו ותלשו וחתמו, והיינו חתימת עדים ואף תורף בכלל לר"א כשר.

ודאתאן עלה אית לן לפרושי לפרתו' חתמו בפשוטו, ונלמד מזה דאף חתימה במחובר פוסלת לר"א, כדגזרינן בשלא לשמה בחתימה אטו כתיבה, עתו' ד' א', אלא דמוספינן והוא ששייר מקום התורף, וזה למדנו התנא מדנקטי' בבבא בפ"ע כתבו במחובר כו' כדלעיל.

שיעורים - יב

בסוגיא דגט שיש עליו עד כותי ושטרות העולים בערכאות

אע"פ שחותמיהם גויים

בלא זה דסמכינן אחתימות הגוים יש כאן פסול בגיטי נשים, והיינו משום מזויף מתוכו, דכל בעש"ג הרי הם חותמין ג"כ, ונמצא דה"ק כל השטרות העולין בעש"ג בין בעדי מסירה בין בלא עדי מסירה כשרין חוץ מגיטי נשים דתרווייהו פסולין, וזה אם נימא דת"ק נמי ר"א היא.

מ"ט לא למדו דין מזוייף מתוכו ממתני'

פשטות הגמ' דדין מזויף מתוכו חידש ר' אבא ואין הדבר מפורש במתני', ויש לעי' דלכאורה מפורש כן במתני' בדברי ת"ק ור"ש, וי"ל דמתני' מצינן לפרושי דלר"ש מהנו ערכאות לומר דמסתמא כדין נמסר, ות"ק סבר דלא סמכינן עליהו באיסורין כלל, אבל בדאיכא ע"מ קמן לכו"ע כשר, ונלא הוזכרו כו' לגיטי ממן כדמשני לקמן], אבל לקושטא דמילתא דמפרשין מתני' דפסול אף עם ע"מ

מתני' כל השטרות העולין בערכאות ש"ג אע"פ שחותמיהן כו' יש לדקדק מאי אע"פ שחותמיהן הרי החידוש רק בזה שחותמיהן גויים מהני לראי', והול"ל כל השטרות העולין בעש"ג שחותמיהן גויים, ועוד דפשיטא דבעש"ג חותמין גויים דאל"כ במה עלו בעש"ג, ואם הכונה לאפוקי כשחתמו גם ישראלים, דאז גם גיטין כשרים, א"כ לא הול"ל אע"פ, ואפשר שבלשון זה השמיענו התנא דליכא ע"מ, וה"ק אע"פ שאין לנו עדות על הענין אלא הם, וכיון דסיפא דר"ש מיירי בע"מ בסתמא, לכן הוצרך לפרש, דרישא סמכינן רק על הערכאות, מיהו זה אינו מתיישב עם הגרסא לקמן י"א א' ואפי' גיטי נשים כו', ואפשר עוד דכאן מבואר בדברי ת"ק פסול דמזויף מתוכו, והיינו דקמ"ל דאף

באמת מבואר במתני' דין מזויף מתוכו דפסול לר"א.

לענין מה מהני דינא דמלכותא

שם אמר שמואל דינא דמלכותא דינא, משמע שאמר כן על משנה זו.

הא דמהני דינא דמלכותא היינו לחלות הקנין במתנה, אבל לענין נאמנות לא מהני דינא דמלכותא, כגון אם המלך סומך על שקרנים, דהו"ל כמוכס שאין לו קיצבה דלא מהני דינא דמלכותא לנהוג דבר שאינו ישר, וניחא בזה דמתני' מתפרשא בכולהו בין במכר בין במתנה, דקמ"ל דלא מרעי נפשיהו ונאמנין, ולא בהלכות דינא דמלכותא.

ואפשר עוד דבאמת בשטר של ערכאות יש גמירות דעת לקנין ככל שטר מתנה, שענינו כיון שמוסר לו כתב תעודה המחייבתו גמר ומקנה, אלא שאם אין דינא דמלכותא דינא וחספא בעלמא הוא אין בידנו לחדש קנינים נוספים מכח גמירות דעת, אבל אם התורה אמרה להתחשב בדיניהם, הרי"ז נותן לשטרם תוקף שטר לחלות הקנין, וניחא בזה דמתני' קמ"ל דכולם כשרים בדין שטר, מיהו גם למש"כ לעיל ניחא דבכולהו מהימני.

שם תני חוץ מכגיטי נשים, והא דמפרש בהדיא שחרורי עבדים, זה כדי למנות את הדרכים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים.

שם אר"ז ירד ר"ש לשיטתו של ר"א כו', הלשון משמע דת"ק כר"מ וכדדייקינן לעיל ט' ב', ונחלקו בזה רש"י ותו', ויש לעי' איך סתם ר"ש דבריו דכשרים ולא פירש דהיינו דוקא בעדי מסירה, ובשלמא לתו' דרק ע"מ כרתי, י"ל דסמך ר"ש שנדע דלא עדיפי ערכאות משני עדים ישראלים כשרים, אבל להרי"ף דע"ח נמי כרתי הו"ל לפרש דמיירי בע"מ, וזה מסייע לפי' תו' כאן דלמסקנא ת"ק נמי סבר כר"א ופסל אפי' בשמות מובהקין, וכיון דת"ק פסל אף בע"מ שפיר קאר"ש אף

אלו כשרים, באופן שת"ק פוסל דהיינו בע"מ ושמות מובהקין.

י"א א' ה"ד שמות מובהקין אר"פ כו', יש לעי' מה למדנו מדר"פ, האם קמ"ל דדוקא מובהקין ביותר, ומעיקרא מספק"ל דסגי במובהקין קצת, ויותר נראה דבעינן שמות של דייני גוים, וכל הני יש תוכן בשמותיהן לשון דיינות ושררה, דכיון דלא מכשרינן אלא בערכאות, בעינן נמי שמובהקין בערכאות, דהיינו שמות דיינים.

שם ה"ג קאמר בד"א בשמות מובהקין כו', נעשה כמי שנעשו בהדיוט ופסולין, יש לעי' היכי משתמע הכי במתני', ונראה דכיון דלא מכשרינן שמות מובהקין בהדיוט, ובעינן דוקא שיהא מהות של שטר אחר דהיינו ערכאות, ובעינן תרתי לטיבותא שמות מובהקין ושטר ערכאות ונמצא דפסולא דהדיוט הוא ג"כ משום מזויף מתוכו, אפי' בשמות מובהקין, שפיר קאמר דבעינן שיהא ניכר שזה ערכאות דאל"כ הו"ל כנעשו בהדיוט שאינו ניכר, וה"פ לא הוזכרו ערכאות דפסול בגיטי נשים אלא בזמן שנעשו כבהדיוט שאין ניכר שזה ערכאות.

ואפשר עוד דדברי ר"ש מתפרשים לא הוזכרו גיטי נשים לפסול טפי משאר שטרות, שהרי זהו מה שמשיב לת"ק מה ששמעת פסול מיוחד בגיטי נשים היינו בזמן שנעשו בהדיוט, והרי זה אינו אמת דבהדיוט כולן פסולין, וע"כ דקמ"ל פסול בערכאות שכשרים בשאר שטרות ופסולין בגיטין, והיינו בשמות שאינן מובהקין, וקמ"ל דכיון שאין ניכר שזה ערכאות יש כאן פסול של הדיוט, דהו"ל מזויף מתוכו.

שם ואבע"א סיפא כו', נראה דלא פליג על ל"ק בדינא, אלא דדוחק לו לפרש דה"ג קאמר.

שם וה"ק לא הוזכרו גיטי ממון דפסולין כו', יש לעי' פשיטא וכי איצטריך לאשמועינן שלא לסמוך על הגוים אשר פיהם דיבר שוא, והרי בהדיא קתני ערכאות דוקא.

סימן א

בסוגית בפ"נ ובפ"ג

תמצית הדברים בקצרה

בעל כו' ובשלמא אם כל התקנה משום אתי בעל, שפיר ביארו בגמ' איך בטל החשש, אבל אם הי' לשמה חשש אמיתי, וסגי להו לרבנן בע"א, איך אפשר להקשות דחומרא הוא וכו' משום ערעור הבעל, הרי התקנה הוצרכו לה רבנן לברר האמת אף כשאין לחוש לבעל שיערער וע"ז הקלו בע"א, ואי משום בעל י"ל דלא מהימנינן ליה, ולא חיישינן לדבריו אפי' ללעז, דלא מהימן לומר שעשאו שלא כדין, ול"ד לזיוף שטוען להד"מ, וכן יש לדקדק מלישנא דורבנן הוא דאצרוך דמתפרש לרבה כמו לרבא, וכ"מ לשון הגמ' ה' א' ב' טעמא מאי אמור רבנן דעיקר התקנה קודם שלמדו היתה מחשש זה, וערשב"א ה' א' דלכאור' יש סתירה בשני הדיבורים בדין בעל קודם שלמדו, ועב"ש סי' קמ"ב ס"ק כ"ז, ועי' לק' סק"ח.

יש להסתפק אם לס"ד דרבה לא חייש לקיום, אם הועילה אמירתו שלא יצטרכו לקיים אף כשהבעל מערער, כענין שמצינו בא"י דא"צ לומר ומהניא אמירתו, מיהו כיון דלא נחתו לחדש שתועיל אמירתו במקום שנים, אין לנו לחדש כן, ונראה דאם עדיין הבעל נאמן לטעון מזויף הדין נותן שיהא נאמן אף בערעור דלשמה במגו דמזויף, ולא הו"ל לחכמים לתקן נאמנות השליח אא"כ נאמן על קיום השטר, וכן הוכיח בחדושי הר"ן ה' ב' מדלא קאמר בגמ' נפ"מ זו, וכ"ה פשטא דמתני' דרק בא"י צריך קיום בעוררין.

ג. **שם** דאיתוהו בי תרי, לפי' הראב"ד יש בזה חידוש דלא חיישינן שיאמר שבעצמו זייפו, ולפי' הרמב"ן ג"כ יש חידוש שא"צ למסור עדותם בפני אחרים, אע"פ שזוהי עיקר הנאמנות בחד כמש"כ סק"א, ואפשר דר"ה ורבב"ח ה' א' ט"ז ב' שהשיבו מה אילו יאמרו כו' הבינו שנסתפקו אף למ"ד משום קיום, שמא יצטרכו הגדת עדות, דאל"כ הי' להם להשיב רוב בקיאי

א. **בי' בי'** לפי שאין עדים מצויין לקיימו, יש לעי' הרי הקיום הוא כלפי מה שהבעל טוען מזויף, והיינו שהשליח זייפו, וא"כ מה נוסף בנאמנותו כשאמר בפ"נ, אם חיישינן שזייף יש לחוש ג"כ שאמר שקר שבפ"נ, ויעזי' ברמב"ן בשם הראב"ד שהק' ל"ל בפ"נ יאמר בפני ב' או ג' שהבעל שלחו ותו לא חיישינן לזיופי, ועיי"ש מה שתירצו בזה, ומבואר מדבריהם דבאמת אין מתאמתת עדותו ע"י בפ"נ טפי מע"י שיאמר שלוחו אני, ונראה מזה דעיקר התקנה שיצטרך השליח למסור עדותו בפני ב' או ג', דעיי"ז ירא מלשקר כי יחקרוהו לברר הדברים לאמיתם, אבל אי לאו התקנה אף אם צריך ע"מ דוקא, מ"מ א"צ לקבל ממנו עדות, אלא רואים מה שמודיע לאשה, ובכה"ג לא דייק, ולפ"ז אף אם הי' מעיד שהבעל שלחו יש בזה היתרון לנאמנותו, ותיקנו בפ"נ דדייק טפי ועוד יתרונות כמ"ש הראב"ד והרמב"ן.

שם לפי שאין עדים כו' שני דברים תיקנו, א' שלא תנשא בלא קיום, ב' שיועיל בפ"נ הקיום, דכיון שאין עדים מצויין לקיימו אם יבא הבעל ויערער לא יהא מי שיקיים ונפיק מיני' חורבא, לכך אסרוה לישנא בלא קיום, וזהו שאמרו ורבנן הוא דאצרוך שחייבו לעשות קיום מיד, משא"כ בא"י שלא חייבוה לקיים, מיהו עס"ק י"ט שמ"מ גדר התקנה הי' רק במטבע הגט שיאמר בפ"נ.

ב. **שם** לפי שאין בקיאי לשמה, יעזי' בתו' דאנן לא חיישינן אלא כדי להשקיט לעז הבעל, ונראה דגם בקיום דזיוף מתפרש כן, וביאור הדברים דאף לאחר ערעורו הגט כשר מדאורייתא ונקטינן שמשקר, מ"מ נכנס קצת ספק בלב כיון דקאי וטעין שמא האמת כדבריו, וכיון שעדיין הדין מדאו' דכשר, היינו דחשיב רק ערעור לעז, ויש להוכיח כן מדפריך האי קולא הוא כו' אתי

ה. ב' א' מתני' בפ"נ ובפ"נ, יש לעי' תרי זימני בפני ל"ל, וי"ל דקמ"ל שאפשר לחלק הכתיבה והחתמה, כגון שראה הכתיבה היום ולאח"ז החתים הבעל בו עדים והשליח מכירו בטב"ע או בסימנים, ואפשר דהמעיד על הכתיבה צריך להעיד על כולה ולא מהני חצי כתיבה או חצי חתימה, אף כששנים מעידין על חציו השני, ועוד דבכתיבה סגי בחציו ראשון, ואח"כ א"צ לראות, ונמצא שמפסיק בינתיים, וגם ל"ד בחיוביהו, מיהו העד מעיד בפני נכתב ונחתם, ועמש"כ ג' א'.

ג' א' ורבא מ"ט לא אמר כרבה, צ"ע דהא דברי רבה מחודשים לומר דאח"כ למדו, וגם רבה אית לי' דרבא ומנ"ל לחדש עוד חשש, וא"כ בלא הכרח ממתני' אין לומר כדבריו, וי"ל דהקר' מכת בפ"נ ל"ל, ואם נימא דמודה רבא דבאתיהו בי תרי ולא העידו על לשמה ובא הבעל וערער חוששין לערעורו כמו לרבה, פריך שפיר א"כ מ"ט לא ס"ל שהצריכו לומר גם משום לשמה, מיהו פשטא משמע דלא חייש רבא ללשמה כלל, שם השתא נמי אתי למגזייה, יש לעי' בשלמא לשמה אפשר לסמוך דסתמא לשמה קמסהיד, אבל בהני א"א למעט בעדותו, ואפשר דפירושא הוא דבחדא מתרי אין לחוש, ואם רבא לא ס"ל דסתמא לשמה י"ל דהקר' דגם לשמה א"א למעט מדבריו, ול"מ כן, ואפשר דהמקשן רוצה להוכיח דסמכינן שישאלוהו, ולכן אפשר לתקן אף לשמה, ומשני דבתרתי לא יצטרכו לשאלו, מיהו אין ללמוד מכאן שאין מועיל שאלה עד שיאמר מעצמו, דשפיר חששו דילמא גיזי ולא ישאלוהו, מיהו מרש"י דשיילינן לי' בלשמה, משמע שצ"ל מעצמו, שו"ר ברשב"א בזה. שם חדא מתרתי כו' כבר פי' בתו' הרא"ש דר"ל נכתב או נחתם, אבל לומר בפני בלא נכתב אינו ענין לתרי או תלת, שהרי אין לדבריו מובן, ועמש"כ במשנה דהשליח אומר בפני נכתב ונחתם.

ו. שם ורבה מי דמי כו' אטו הכא כי אמרי כו' בפשוטו בסברא פליגי אם יש לחוש לאיחלופי כיון דסו"ס במקום קיום הוא דגם בגט מהני ידענו, או"ד הכא בפני, ורבא סבר דאתי לאיחלופי שיועיל בפני בשטרות בע"א, אבל בתו' פירשו דבדינא פליגי, ורבה סבר דלא מהני ידענו

הן ולא חיישינן או דל"ג שמא יחזור במילתא דל"ש, ועי' לק' סק"ח עוד בזה, ולכאוי' לרבה ג' שהביאו גט אצ"ל בפני אחרים לשמה דהא ידעי הני בהני, וכן שנים סגי להו בעוד אחד.

בתו' וברמב"ן כתבו דגט מקוים לרבה צ"ל בפ"נ, וסתם מקוים היינו שקיימוהו כאן, דאל"כ אכתי צריך קיום לקיום עצמו, ובכה"ג באמת פשוט דלא מהני יתקיים בחותמיו לרבה אף קודם שמסרו לה, אבל יש מקום להסתפק אם הי' שייך קיום ממדה"י שיועיל כאן, והבעל מסרו לידו מקוים אם חשבינן לי' כבעל עצמו וכשליח לקבלה, מיהו כיון שאין כזה מושג של קיום מוחלט, מסתברא דלא מהני, וכן אם יעידו השנים שאמר שעשאו לשמה, בפשוטו לא מהני.

ד. שם ורבנן הוא דאצרוך והכא כו' לכאוי' כאן הצריכו וכאן הקילו, והלשון משמע שהצריכו במקו"א, וכאן הקלו, וי"ל דרבנן אצרוך כשיערער הבעל קיום גמור, והקלו במעיד מעיקרא, מיהו גם אצרוך שיעיד ולא תנשא בלא עדותו. ג' א' האי קולא כו' אם סבר המקשן דכשיערער נפסול הגט, א"כ חסר בתירוץ דלא מהימנינן לבעל, ואם ידע דאהני להאמינו נגד הבעל, איך מקשה דחומרא הוא, וי"ל דכיון דעיקר התקנה משום ערעור שפיר פריך איך הועילו בתקנתם לסלק חשש זה, ומשני דכיון שצריך למסור עדותו בפני שנים תו לא חיישינן למשקר, שלא יבא להרע עצמו השליח, ואם מפרשינן לאורועי נפשי' הבעל, ה"פ דהבעל יודע שהשליח דקדק בדבר ומסר עדותו בב"ד ויודע ששוב לא יאמינוהו, ולשון הגמ' מיושב יותר דאבעל קאי, דבאותו אופן שהשליח דייק לא אתי לאורועי נפשי', וכ"מ לכאוי' בתוד"ה חד, ולשון התו' והרא"ש לק' גבי שליח אפשר שהוא לשון מושאל מכאן, ועמהרש"ל בחכמת שלמה בשם רשב"א ועריטב"א. ולפ"ז מבואר בגמ' היתרון בבפ"נ שהשליח צריך לדקדק ויודע הבעל בכך וימנע מלערער וגם מי שאינו שליח ימנע מלשקר ועסק"א.

שם תוד"ה חד, יעוי' בתו' הרא"ש דהרא"י ממתני' אף לרבה, וש"מ דלרבה מהני בפ"נ אף לקיום.

דעת הרמב"ן ה' א' דלמסקנא חייש רבה לאיחלופי כרבא, וההוכחות שהביא מא"י ואחר שלמדו כבר נתיישבו בתו', אבל הרא"י שהביא מר"מ צ"ע, ובתו' הניחוה בקו', והרמב"ן ג' ב' וכו' בתו' הרא"ש ד"ל דלדבריהם דרבנן נקט בפני נכתב, ובאמת בסברא כיון דמכשר ר"מ מצאו באשפה אין לחדש שיראה הכתיבה, אבל ע"כ לרבא הדין כן אף לר"מ, וש"מ דחידשו משום איחלופי ענין מחודש דבפ"נ, אבל לעומת זה פ' הרמב"ן מחודש, דסתמו בגמ' טעמי' דרבה לס"ד ולא ביארו למסקנא, וגם קשה למה חידש רבה חשש לשמה מאחר שבמתני' כבר למדו ואין לו הוכחה מבפני נכתב, וגם מה ענין איחלופי לקיום דנימא שממילא מוכן שחושש לכל החששות.

ז. **בתו' ג' א'** כתבו דסוגיא דמאן האי תנא כו' קיימא אף למסקנא, ועי' מלחמות, וכן שינויא דמובלעות, ויש להסתפק אם גם גזירה דמולך אטו מביא קיימא למסקנא לרבה, ונפ"מ בהולכיהו בי תרי ואם צריך שידע שנעשה לשמה, מיהו לענין לשמה י"ל דמשום קיום צריך נמי לשמה וכמש"כ סק"ו, ומסתברא דלענין בי תרי פליגי ת"ק ורבנן, דדוחק לומר לרבה דלפרושי קאתו שאין זה פירוש לת"ק דמצריך נמי משום לשמה, וכן שינויא דממדינה למדינה בא"י הוא דא"צ ג"כ קאי לרבה למסקנא, ורק לרבא יש חילוק בין הלשונות, ולהאמור כל הסוגיא בפירושא דמתני' קיימא למסקנא.

ח. **מ"י א' מתני'** אם יש עליו עדים, פ"י עדים שיוודעין לקיימו, דהא קתני בפני נחתם, וכו' מבר"ן, ויש לעי' דהול"ל יתקיים בחותמיו ותו לא, ואפשר דאם יש עליו עדים בא לומר דאע"פ שאין עליו עוררין חייב לקיימו, וקמ"ל שלא הקלו בכה"ג לדונו כבארץ ישראל וגם כי הבעל הסיח דעתו מלערער כי מעיקרא מידק דייק השליח ואח"כ נתחרש, מיהו אין להוכיח ממתני' דאם לא אמר פסול כדדייק ברפ"ב, דהכא צריך לקיימו קתני דומיא דצריך שאמר דרישא, ועיקר הדבר דמהני קיום אחר הנתינה הוא אף ביכול.

שוב הערני אחי הר"מ נ"י דאי לאו דקתני אם יש כו' הוה משמע דבדיעבד סגי בקיום,

אף לטעמא דקיום, ואף שאין לזה סברא, מ"מ הכי קים ל' לרבה מדיוקא דמתני' דרפ"ב, וה"ק ל' רבה לרבא כיון שאף אם אפשר טעמא דקיום ידענא ממתני' דידענא לא מהני, א"כ תו ליכא איחלופי, וצ"ע דא"כ הו"ל לרבה לפרושי עיקר הוכחתו ממתני' דטעמא משום לשמה דאילו משום קיום לא מסתבר שלא יועיל ידענא, מיהו לפי דברנו קשה מנ"ל לגמ' דבפ"נ דמתני' משום לשמה דפרכינן מאן תנא, וכמשהק' תוד"ה מאן.

וי"ל דפשטא דמתני' דבחד ענינא בעי לאסהודי תרווייהו, וכן רבה לא הזכיר אלא חשש לשמה וש"מ דסגי בזה להצריך תרווייהו, דהשתא ס"ד דרבה ל"ל דרבא, ולכן לא הוצרכו לבאר בגמ', אבל האמת קים לגמ' דרבה מפרש מתני' דאף באותה מדינה במדה"י צריך בפ"נ ובפ"נ, ועתו' הרא"ש בסוד"ה מאן, וצ"ע אם כונתו כמש"כ דל"צ לדיוקא דרפ"ב כלל.

בתו' ד' ב' הקשו לרבה ל"ל למימר בפני נכתב מהגמוניא להגמונא בא"י, הא רבה לא חייש לאיחלופי, ותיצרו דמודה דכדי שלא לבטל בפ"נ סגי בטעמא דאיחלופי, וה"ה בא"י דנתקן כבחור"ל, וכו' ה' א', ויש להסתפק אם צריך השליח לדעת שהי' לשמה בא"י, ובפשוטו נראה להשוות כל האמירות אף לענין לשמה, לא מיבעיא החתימה שצריכה קיום, אלא אפי' הכתיבה דמשום איחלופי, מ"מ כל תקנת בפ"נ שוות, ויש להקשות להסוברים דלרבא לא סגי בקן קולמוסא או בשיטה אחת א"כ נמצא דאף בטעמא דאיחלופי פליגי רבה ורבא, דלא מסתבר כלל לומר שלא יועיל לרבה קן קולמוסא בא"י מה שמועיל בחור"ל, ולפמש"כ דרבה מצריך נמי לשמה משום איחלופי ל"ק, דכיון דמהניא עדות ללשמה חשיבא עדות על כל הכתיבה, וגם א"צ לתקן טפי מדמעיקרא, ובסברא נראה דאף לרבא כל שחשיבא עדות על לשמה חשיבא נמי על הכתיבה, מיהו אם נימא דלרבה נמי א"צ לשמה י"ל דה"ז לא מהני שיטה אחת, ול"ק דאין יגרע מכתובה דלשמה, דהא בהא תליא אם צריך להעיד לשמה הר"ז מעיד על כל הכתיבה, אבל כנגד זה שא"צ לשמה בעינן עדות על הכתב. ועסק"ז.

גזרו, וי"ל דלא חשיב לא שכיח אלא כשנשתנה ענין השליחות כגון בעל ואשה שאין מקום לשליחות או שנים שא"צ קיום, אבל שאר אופנים לא חשיבי שליחות שונה, ועו"ל דבא"י לומר כיון שלא יוכל להעיד כלל הר"ז כא"צ קיום, משא"כ אשה ושנים פסולין, ואף באותה מדינה מיקרי קיום כיון דאי אמרה אהנית, ולישנא דמה אילו יאמרו כו' בא לומר דזו, ועמש"כ בזה לעיל סק"ג.

שם א"ה אשה כו' א"ה בעל כו' יש לעי' הא כבר תירצו כן לעיל, ובאשה י"ל דס"ד שלא תחלוק בשליחות דיכול, וכיון דחזינן בשנים דאע"פ שיכולין א"צ לומר, הדר פריך א"ה אשה נמי, ובבעל י"ל דמעיקרא ס"ד דבעל לא חיישינן לערעור דזיוף אבל חשש לשמה קיים אלא דל"ג שמא יחזור לקלקלו במקום דליכא צורך בקיום, וכיון דחזינן דבשנים מספק"ל, הדר פריך א"ה בעל נמי, ומשני דבעל א"צ תקנה כלל.

ט. **שם** הוי לא הוצרכו כו' לרבא נחא, דמעיקרא תיקנו להצריך קיום והקלו דסגי בבפ"ג, ולכאור' בבא זו מיותרת, והעיר אחי הר"מ נ"י דכיון דמשמעות הרישא דסגי בקיום רק בדיעבד, ואדרבה קיום עדיף, לכך הוסיף התנא לבאר כן בלשון הוי לא הוצרכו כו', שם וכ"ת להחמיר כו' לפרתו' צ"ב מאי הוי לא הוצרכו כו' אכתי משום דניסת הוא, וצ"ל דשינויא קמא נמי אטעמא מאי סמך, ופולוגתתם רק אם סגי בזה לקודם שלמדו, וזה סייעתא לגרש"י וכ"מ ברמב"ן רשב"א ר"ן פ"ו ב', גם קשה לפרתו' מנ"ל לגמ' לחדש קולא בחשש לשמה אליבא דרבה, וכיון דניחא בתירוצא קמא אין לחדש כן בלא הכרח, וי"ל דלשון הוי לא הוצרכו משמע בעיקר התקנה ולא רק לאחר שלמדו, מיהו אף לפרש"י הכונה משום דמעיקרא תקנו להקל עלי' שלא יציא לעז, ולא משום דבאמת חיישינן להכי, לכך יש להקל בניסת.

שם תוד"ה כשניסת, לכאור' לר"מ אם הנתינה הראשונה מתכשרת בלא נתינה נוספת גם הולד כשר, בקו' תו' דליחשבי' בהדי ג' גיטין, בפשוטו י"ל דלא חשיב האי דלאחר שלמדו הוא דכשר, וגם דפסולו לכתחלה שמא יחזור לקלקלו ואז שוב יפסל, וי"ל דקו' תו' מכת האבע"א דאף קודם שלמדו כשר, ולפ"ז מיושב נמי קו' הגרע"א

וקמ"ל בהאי לישנא דעד השתא לא הוצרכו לעדים, ולרבה קמ"ל דאע"פ שיש עליו עדים דוקא מפני שאינו יכול סגי בקיום.

ה' א' תוד"ה אילימא, קושיתם רק על קו' אילימא, וכן תירוצם, וכ"מ בתו' הרא"ש, ברם עיקר הדבר דנקטו שאלם א"י לומר בפ"ג בכתיבה או ברמזיה צ"ע דהא במתני' מבואר דהכל כשרין להביא אפי' אלם, ואפי' נדחוק דמתני' בא"י אכתי צ"ל שהבעל שלחו וה"נ יאמר בפ"ג, ומשמע דס"ל שאצ"ל בפירוש שהבעל שלחו משא"כ בפ"ג, שו"ר בזה מחלוקת הראשונים ובב"י וב"ש.

שם בגמ' א"ה יכול נמי כו' יעוי' בתו' שכ' דאין לפרש דקושית הגמ' מכת בפני נכתב דשפיר מודה רבה דלאחר שלמדו צ"ל בפ"ג משום איחלופי, ולכאור' נראה דמ"מ שפיר פריך מכת זה דחזינן שלא חזר הדין כדמעיקרא, ואמנם הו"מ לתרץ דכיון דתקון תו לא ביטלוהו, ומשני קושטא דמילתא כדמוכח בפ"ב וכן מלישני' דרבה דסגי בטעמא דלשמה אף לדין ולא רק דמעיקרא ה' טעם זה, מיהו א"צ לזה דפשיטא לן דלרבה דוקא מפני שא"י סגי בקיום, דאל"כ לשמעין רבותא טפי, וגם פשוטו הדברים דנשאר טעמא דלשמה לרבה, דאם מודה שטעם זה בטל והמשניות מתפרשות בלא לשמה כלל, ל"ל לחדש טעמא דלשמה, לגרסת תו' לק' ב' אבע"א, הו"מ לשנויי דאף קודם שלמדו הקלו בלשמה, אלא דקושטא קאמר שאין ללמוד ממשנה זו להקל אלא לאחר שלמדו כיון דמתני' דפ"ב לאחר שלמדו, וכן כל המשניות מיירו אף לאחר שלמדו, וברייטא דלק' שאני דקתני הוי לא הוצרכו כו' ומשמע בעיקר התקנה, שם א"ה אשה כו' פ"י דצריכה לרבה היינו ככל צריך דמכילתין דלא סגי בקיום, שם א"ה בעל כו' מהא דלא פריך לרבא נחא כו' ש"מ דהאי נחא אף קודם שלמדו, ועתו' הרא"ש שהוכיח מזה דאין הקו' על לשמה, שם מה אילו יאמרו כו' כבר כתב הרשב"א ללמוד מזה דשתי נשים או קרובים או פסולין צ"ל בפ"ג, ולכאור' הו"מ לשנויי דבעל ושנים כיון דא"צ קיום לא גזרו נמי משום לשמה, אבל היכא שהזקק לומר בפ"ג משום קיום חששו נמי ללשמה, אבל בגמ' לא אמרו כן, וי"ל הטעם משום דבא"י לומר אכתי צריך קיום, וא"כ יש לשאול מ"ט בשני פסולין

ז"ל דניחא להו לתרין לאבע"א דמשמע לי' דברייא מייירי קודם שלמדו וכמש"כ לעיל, ואמור' שליט"א כתב ג"כ דק' תו' לאבע"א, אבל בתירוצם פי' דמתני' דג' גיטין כרבא, משום דלא מסתבר לי' לומר דאע"פ שניסת תצא, וקצת דוחק לאוקומי סתם מתני' לר' יוחנן דלא כהלכתא דאיהו סבר משום לשמה, ולפמש"כ דקושייתם רק לאבע"א בזה שפיר י"ל דתצא ואדרבה הכי מסתבר טפי וכגרש"י.

יש להסתפק לא אמר בפנ"כ ונשאת מאי, ולרבא אף דהגזירה משום איחלופי לא מצינו קולא בניסת אבל לרבה לאחר שלמדו או לגרסת תו' אף קודם שלמדו יש להסתפק בזה, וכן בארץ ישראל, דגזירת איחלופי קילא לרבה מלשמה, ופשטות הדברים דלא הקלו בזה כלל, ויש לפרש הטעם דכל שלא אמר כתיקון חכמים לא מהני, ולא מחלקינן מאיזה טעם תיקנו האמירה בענין זה, משא"כ בנתקיים בחותמיו דלא אתינן עלה משום אמירה.

הרמב"ם בפ"ז ה"ז כתב דאם לא אמר הגט פסול עד שיתקיים, ובפ"י כתב דגט פסול לא תצא, וצ"ע דכאן מבואר בברייא דתצא בלא קיום לרבה, ולא אשכחן דרבא פליג בהא, וכן משמעות הברייא דלק' דאמרו אין הולד ממזר דמ"מ יוציא, וכ"נ לכאור' לק' פ"ו א' דלמ"ד בג' גיטין ל"ת לא מני הא משום דתצא, מיהו בה"ז כתב בנשאת דהגט פסול, וצ"ל דלכתחלה ראוי להוציאה, כמ"ש בפ"י ה"ב, שו"ר ברמב"ן פ"ו ב' שהביא דברי רה"ג והר"ף בזה, והביא דמניסת דשמעתין אין ראי' להרמב"ם, ולמש"כ קו' היא, ואמנם בשם הר"ף כתב שתצא, וכן ה"י דעתו ז"ל אי לאו דברי הגאון, והובאו הדברים ברשב"א ור"ן שם.

י. ה"י ב' תוד"ה כיצד דלר"מ אין תקנה כו' ביש"ש סי"א כתב דבנתקיים בחותמיו מהני להכשיר הולד אף לר"מ, ואמור' שליט"א תמה עליו דמ"ש הרי השתא נמי נתקיים ע"י העד ואנו מכשירין גט זה מכאן ולהבא, וע"כ דכל שנשאת באיסור דרבנן משוי לי' ר"מ ממזר, וה"ה בנתקיים בחותמיו, וכ"מ בדברי מרן זלה"ה סי' קי"ג סק"א, ונראה דיש לחלק בין היכא שהנתינה הקודמת נכשרת לבין היכא שצריך נתינה שני

מדרבנן, דלא מצינו למעבד תרתי דסתרי לר"מ שהיא מגורשת מנתינה ראשונה ומ"מ הולד ממזר, אבל בלא אמר בפ"נ שהצריכוהו לחזור ולינתו לה שפיר קבעו בזה שהנתינה הראשונה פסולה במוחלט מדרבנן והולד ממזר לר"מ, וע"ע בזה להלן ע"ד הגמ', ואין קו' בזה שחזור להכשרו דאם ערער הבעל לכר"ע הולד ממזר ספק או ודאי, ומ"מ קיום מהני, דנהי דעכשיו יש לנו להתייחס לזה בחזקת איסור, מ"מ מהני איגלאי מילתא להכשיר למפרע, ולכן בקיום אין סברא לפסול, מיהו יש לעי' אם יש הכרח לומר דבפנ"כ לא מתכשר לר"מ למפרע, דלכאור' פלוגתתם כשלא אמר ולא יאמר, דגם בזה ס"ל לרבנן דהולד כשר, וא"כ מתפרשים דברי ר"מ בכה"ג, וכ"מ ברשב"א שאין הדבר מוכרע בדעת ר"מ, שו"ר דברש"י בקו' הגמ' אר"מ משמע דמפרש הקו' מ"ט עבד לי' ר"מ ממזר לאחר שאמר בפ"נ, אבל אין לזה הכרח בגמ' דשפיר הקשו דגם בלא אמר כלל לא יהא ממזר שהרי בא"י א"צ לומר ונשאת בלא קיום, ואפשר דכונת רש"י משום דמשמעות הברייא דקתני כיצד יעשה משמע דאף ברישא ידעינן שנכתב בפניו ומ"מ הולד ממזר כ"ז שלא אמר בשעת נתינה, ועי' להלן בזה.

שם גמ' כיצד יעשה יטלנה הימנה כו' אפשר דתקנו כן כדי שתקבע נתינה קמייתא בפסול מוחלט, דחששו חכמים שתנשא בלא קיום, דאיהי מהימנא לי' ולא תחוש לערעור, אבל בגט פסול לא תנשא, וערפ"ב דשנינו פסול ועי"ש בגמ', ובה מיושב הא דחשבו לי' משנה ממטבע כו' דבדוקא קבעו כן שיחשב ממטבע הגט ויפסל במוחלט, ולפ"ז מיושב כפרתו דלר"מ תו לא מתכשר, וכ"ה פשטות הברייא דמייירי בדידעינן שהי' בפניו כדקתני כיצד יעשה, ואפ"ה קתני רישא הולד ממזר, ואם הכונה עד שיתן הו"ל למתנייה לבסוף כיצד יעשה כו' ואם לא חזר ונתן רמ"א כו', ואי קשיא לך אכתי אין מתכשר בקיום, וי"ל דאם נתקיים אגלאי מילתא שלא הי' גט זה בכלל התקנה, וכלא בא ממדנה"י חשבינן לי' דגדר התקנה המביא גט שא"א לקיימו צריך שיאמר כו', ועוד דגדר הפסול שחשבוהו חכמים כאילו כבר ערער הבעל, ואז לא מהני עדות השליח.

המוסר ג"כ לא מהני שהרי דבריו בכה"ג, והנה פשוט דמודו הרמב"ן והטור שהם נאמנים להכחיש הבעל, אלא דס"ל שאין הגדתם כעדות בב"ד ולא הקלו אלא בקיום השטר, וכאן שמעידין שהבעל שלחם צריך פסק ב"ד לקיים השטר מכח עדות זו, וקצת משמע שאפי' יבאו לב"ד לא יקבלו עדותם אלא בפני הבעל, וערמב"ן ב' ב', אבל ממהש"ק תו' והרשב"א והרא"ש דאטו בכפא תלי להו מבואר דשוב א"צ לעדותם, וע"כ דחשבו חכמים גם עדות זו ככפ"ץ ומהני לקיום, וע"ע לק' ס"ק ט"ז בכ"ז.

ולכאור' יש להוכיח כדעת תו' מדא"ל ריב"ל לרשב"א ה' ב' לא צריכת, ומבואר בפשוטו שבפניו נכתב ומ"מ א"ל ל"צ, ואם איתא שיש תועלת באמירתו הול"ל ואי עבדת אהנית כדאמרו ר' ב', והרי בגמ' מוקמינן דאיניש אחרינא הוה בהדי, וש"מ דבבי תרי אין שום יתרון באמירת בפ"נ, וגם פשטות הסוגיא ט"ז י"ז משמע דכשר דר"י וכשר דרבנן דינם שוה דתו לא משגחינן בערעור הבעל, וכבר כתב בתו"ג לפרש כן כונת הטור, ועמש"כ בזה אאמור"ר שליט"א, ומרן זללה"ה ג"כ הוזכר אפשרות דכונת הטור מפני שלא העידו בב"ד.

נמצינו למידין לדעת תו' צריכין לומר בפני ב"ד שהבעל שלחם, או דסגי בשלישי, שהם מעידין כל אחד בפני חבריו והשלישי, ואח"כ הם נעשים דיינים כדין שליח באמירת בפ"נ, ואם מסרו לה בפ"ע לא תנשא דאין כאן קיום, ולדעת הרמב"ן מוסרים לה בפ"ע אבל אם ערער הבעל צריכין להעיד בב"ד, ולא מהני מה שאחרים יעידו ששמעום לומר שהבעל שלחם, שאין השומעים כב"ד אלא כדין קיום שהקלו בזה, ולא חששו לאטו בכיפא תלי להו דכיון שנתברר בודאי בשעת מסירה בעדים גמורים ולא חיישינן לשקר כלל תו לא חיישינן לערעור דחשש ערעור הוא בצירוף חשש רחוק של זיוף, ויתבאר עוד בס"ק ט"ז בכ"ז.

טז. בדין בי תרי דמייתו גיטא, יש להסתפק אם צריכין להעיד תחלה בב"ד שהבעל שלחם, או, דסגי שימסרוהו לה בפני שנים או דיכולין למסור לה בינם לב"ע, ומרן זללה"ה כתב בדעת תו' דצריכין להעיד תחלה בב"ד דאל"כ

יד. ה' א' תוד"ה בי תרי, מ"מ נקט בפנינו כו', הגרע"א ז"ל בגהש"ס תמה דבגונא דמתני' בפנינו דוקא, ומרן זללה"ה פ' דדעת תו' דסיפא דמתני' בגט יוצא מתח"י עדי חתימה, ואאמור"ר שליט"א הק' דהא כל עיקרה דמתני' לאשמועינן דבשנים אומרים בפנ"ח כשר ומשא"כ בפנ"כ, ואי מיירי ביוצא מתח"י השנים ה"ה באומרים בפנ"כ או שאין מעידין כלל, ומרן זללה"ה השיב דדעת תו' דיש לפרש כולה דמתני' בגט יוצא מתח"י עד החתימה, דאין לפרשה בב' אופנים, ולא ידענא מאי ק' דכולה דמתני' מיירי בגט יוצא מתח"י אחד דאם יוצא מתח"י שנים אצ"ל כלל בפ"נ, והעתקנו לשונו ז"ל בפנים.

ובעיקר דברי התו' שהבין הגרע"א ז"ל דכונתם דבגונא דמתני' מהני ידענו, אפשר דאין כונת תו' כן, אלא קושייתם דאם לאחר שלמדו א"צ בפנינו דוקא, והיינו כששנים הביאו, א"כ א"א לומר שמשנה זו מוכחת דבפנינו דוקא, כיון שבגונא דמתני' יש אופנים דא"צ בפנינו, וע"ז תירצו דמתני' נשנית משום דקודם שלמדו אין שום אופן דבפנינו לאו דוקא, ועיקר דבריהם על הוכחת רבה דאף אם לא יהא הטעם משום לשמה ע"כ ממשנה זו חזינו דבפנינו דוקא, וכמ"ש ג' א' ד"ה הכא, וזה א"א להוכיח אם האמת דאיכא גונא דבפנינו לאו דוקא.

טז. שו"ע אה"ע סי' קמ"ב סי"ח בהגה וי"א דאם בא הבעל וערער צריך להתקיים בחותמיו, משמע קיום דוקא ומדלא מהני שיעידו השנים שהבעל שלחם ע"כ דהחשש שיאמר שבעצמו זיפו, אבל הרמב"ן כבר דחה דברי הראב"ד דאין הבעל נאמן לטעון כן, וגם הטור לא הי' סותם לשון ערעור דמתפרש מזויף, וכן הרמב"ם בפ"ז הכ"ד נקט ד"ז למשל דודאי לא חיישינן לגט שמא עדים פסולין בו או שלא לשמה דאטו נחוש כן לגט שהבעל נותנו בפנינו, וע"כ צ"ל דכונת הטור דה"ה אם יתקיים ע"י העדאת אלו שהבעל שלחם, וראיתי הדין מבואר ברמב"ן רפ"ב בחידושים ובמלחמות שכ' דאף דמהני לר"י שנים אומרים בפנינו נכתב משום דשנים אצ"ל בפ"נ, מ"מ אם יבא הבעל ויערער משגחינן ב', דמדין אמירת בפ"נ לא אמר כתק"ח, ומבואר מדבריו דאע"פ שמסרוהו בפני ב' או ג' כדין שליח

הו"ל להרשב"א ליישב בפשיטות מ"ט נקטו שהגט יוצא מתח"י.

ולפ"ז יש לנקוט דאף שנים צריכין למוסרו לה בפני ב"ד, אלא דאפשר שהם מצטרפין לב"ד, וגם יש לנקוט דהשנים שמוסרו לה בפניהם דינם כב"ד לענין זה, ואף לענין עדי קיום דעלמא או לאחר המעיד על השליח סגי בהני ב' או ג', מיהו באחר המעיד יש לדון אם השליח נעשה דיין כיון שהעדות עליו, ובשנים שאומרים בפנינו מסתברא דסגי בשלישי או בשליח שהוא יהא השלישי, ולדעת הרמב"ן והטור משמע דעדיין לא נתקבלה עדותם בב"ד ורק בקיום הקלו, וצ"ל דבכה"ג לא חששו לערעור כיון שמסירת הגט נעשית באופן שלא יוכל הבעל להכחישם, ואמנם אם יבא הבעל נצטרך לעדותם אבל אין כאן מצב של ספק דכו"ע ידעי שהיו שנים במסירתו ויביאום להכחישו, וגם י"ל דחשש ערעור הוא בצירוף חשש מועט של מזויף, ובכה"ג דהו"ו תרי תו לא חיישינן, ומתירין אותה להנשא גם ע"פ עדים שראו מסירתם ולא חשיבי עד מפני עד, אבל לערעור הבעל לא מהני, והפוסקים נקטו כדעת תו' דלא משגחינן בי, אלא דלדעת מרן זלה"ה מיירי שמעידין תחלה בב"ד.

ואאמור ר' שליט"א בס"ק י"ב בסוה"ד כתב דשנים יכולין למסור בינם לב"ע דכיון שהם שלוחים חשיבי אמירתם כהגדה בב"ד כיון שאומרים כן בשעת חלות המעשה שנמסר בידם והם נאמנים עליו, ואף עדים שראו מסירתם יכולין להכחיש הבעל ולא חשיבי עד מפני עד אלא עדי מעשה, ואין להקשות אטו בכיפא תלי להו, כיון שכל הרואה יכול להעיד ע"ז, ולפ"ז מיושב פשטות הדברים דבאיתוהו בי תרי אין דינים כלל, ודינם כמביא גט בא"י, ואמנם מתני' דשנים אומרים בפנ"ח, מיירי בב"ד, התם מיירי כדקתני א' אומר שנים אומרים ומתפרש דומיא דשליח האומר, אבל שנים שאמרו בגמ' שאצ"ל מיירי אף בינם לב"ע, אם נימא דשליח בא"י סגי לי' בעוד אחד, ועמ"ש בזה הגרע"א ז"ל ו' ב' ולע"כ, מיהו לפ"ז הו"מ הרשב"א ליישב בפשיטות מ"ט נקטו שהגט יוצא מתח"י שניהם דבעד אחר צריכין להעיד בפני שנים, ועדיין צ"ע.

קשה אטו בכיפא תלי להו, והדבר תוסם בפשטות הגמ', וכן בההיא דריב"ל ה' ב' לא משמע דבלא צריכת יצטרך להעיד תחלה בב"ד, וכן הסוגיא ט"ז ב' מתפרשת דבאותו אופן של אמירת בפ"נ כשר לר"י, וכ"כ בתו"ג דלא אשתמיט שום פוסק לכתוב כן וגם מנהג העולם אינו כך, ובאמת פשטות הדברים בדמקום שאצ"ל בפ"נ אף ליכא דינא דבפני כמה נותנו לה, וכך מתפרשת הגמ' ב' ב' דבי תרי ובאותה מדינה דינם שוה, וכן ה' ב' ט"ז ב' דכיון שאינם בתקנת בפ"נ מנ"ל לחדש דין דבפני כמה נותנו לה, אבל קשה א"כ איך נתקיים הגט במסירתם.

ולכאוי יש להוכיח מהא דתנן ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר דמיירי סתמא במעידין בפני ב"ד, דהא מוקמינן בגמ' שאין השנים שלוחים, וא"כ הרי הם כשאר עדים דעלמא המעידין על הקיום, והדין נותן שיעידו בב"ד, ומדקתני סתמא כשר, ש"מ שאין ללמוד מסתמות הדברים שאין עדותם בב"ד, ודוחק לומר דבפנינו עדיף והקלו בעדותם כעדות השליח דבפ"נ, ונראה מזה דדינא דבפני כמה נותנו לה חשיב כב"ד גמור ומהני אף לקיום מפי עדים דעלמא, ויתכן דמשה"ה קתני א' אומר בפנ"כ כדי שיהיו ג', דאל"כ הרי עדותו מיותרת כמ"ש תו', ועכ"פ מתני' מתפרשת במעידין כמו שהשליח האומר בפ"נ מעיד וש"מ דיש כאן קבלת עדות בב"ד, ואמנם ראיתי שכ' מרן זלה"ה דהשנים והשליח צריכין שיהא בהם תנאי דיינים עי"ש סי' ק"ג ס"ק ט"ז ול"ע בזה.

וממ"ש תו' והרשב"א ט"ז א' דה"ה בשליח ואחר מעיד עליו שהוא שליח הבעל דג"כ חשיבי כבי תרי, יש להוכיח דבעינן ב"ד דעדותו של האחר ודאי כעדות דעלמא חשיבא, ומה שסיים הרשב"א ע"ד הרמב"ם ובעל הלכות דלכך כתבו שהגט יוצא מתח"י שניהם לאפוקי שליח שבא אחר בחבורתו, והוכיח מרן זלה"ה דמיירי שלא העידו בב"ד דאל"כ גם בכה"ג כשר, לכאוי נראה דכונת הרשב"א לומר דבכה"ג צריך להעיד על החתימות ואילו הרמב"ם ובי"ה כתבו אופן שאצ"ל להעיד על החתימות כלל, וכן הק' ע"ד רש"י ב' ב' דאם מעידין על החתימות הר"ז כבפנינו דדא ודא אחת היא עי"ש, ואם באנו לומר דבשנים א"צ ב"ד ובאחד המעיד על השליח צריך ב"ד, א"כ

הנתינה, ואנן לא חיישינן לזה כלל, ולכך שרינן ליה ליתנו לה.

ואפשר דנחי דבשטר מקיים מהני הא דהימני' אבל כאן שהקלו דשליח מהימן הי' מקום להצריך הרשאה דכמה דאפשר לתקוני מתקנינן, וע"ז כתב הרא"ש בשם התו' דהימנוהו כגט מקיים בעדים, והרא"ש הוכיח כן מדלא הצריכוהו קיום, גם יתכן דס"ל להרא"ש דאף בא"י מביא שטר הרשאה, ובוה סמכינן דמצויין לקיימו, אבל ל"מ כן דא"כ גם בחו"ל צריך להביא שטר הרשאה אלא שא"צ קיום, ובוה פשוט לכו"ע דא"צ להביא, וכ"מ מקו' תו' והראשונים ס"ד א' ובטור ס"ו קמ"ב בשם הרמ"ה, ולע"כ בדין הרשאה בגט.

יח. כ"ג ב' אשה נאמנת להביא גיטה כו' לישנא דמתני' ג"כ מתפרשא דהחידוש דהאשה נאמנת, דאל"כ הול"ל האשה שהביאה גיטה צ"ל בפ"נ, וכתב הרמב"ן דבא"י פשיטא דנאמנת דאיכא חומר בסופה דלא מהימנא נגד הבעל, אבל כשאומרת בפ"נ ותו לא משגיחין בבעל איצטריך למילף בק"ו, והק"ו מתפרש דחזינן דכתב מוכיח עדיף ומהני אף לה' נשים, ועי' להלן היכי חזינן דהכתב מוכיח לאב"י, אבל עכ"פ ד"ז מבואר במתני', והא דהדר יליף דצ"ל בפ"נ, אין הכונה דבלא בפ"נ הוי חידוש טפי, דהא התם איכא חומר בסופה, אלא זהו לימוד אחר דשמא לא נחוש לערעור הבעל באשה עצמה, אם מפני שהוחלטו הגירושין בדעתו, או משום דחומר שבסופה מחליט הנאמנות, וע"ז קאמר כיון דעיקר הא דידעינן דאשה נאמנת עם בפ"נ נלמד מסתמות הדברים שאמרו דאף ה' נאמנות כ"ש אשה עצמה, ממילא מהאי סתמות גם נשמע שאשה עצמה בכלל כל השלוחים וצ"ל בפ"נ.

הא דתנן שהכתב מוכיח כבר הקשו דלאב"י לאו בכתב תליא אלא אי מקלקלא לה, ותיריך אאמו"ר שליט"א בשם המהרש"א ביבמות דגם במיתה אין הקלקול מצוי משום דדייקא וגם באומרת בפ"נ אכתי שייך קלקול בעדים, ובוה החילוק מפני שהכתב מוכיח, והא דחיישינן בא"י אף בכתב מוכיח היינו מפני שהקלקול קרוב וחיישינן אף לזיוף, וממילא באשה עצמה איכא חומר בסופה אף בחו"ל אם מהני שעדים יכולין

יז. רא"ש פ"א ס"ב הימנוהו נמי לומר שהבעל עשאו שליח כו' יש לעי' מה טוען הבעל, אם טוען מזויף ולא שלחתי ממיילא נאמן מכח בפ"נ, דכיון שמקיים הוא הא הימני, וע"כ כתב הגרע"א ז"ל בשם המפרשים שהבעל טוען נפל ממני, וכמ"ש הרא"ש בתשו' הובאה בש"ך ס"ס, דשליש נאמן רק כשהבעל מודה שעשאו שלישי, ולא כשטוען נפל ממני או חטפו ממני, ויש לעי' כיון דס"ל להרא"ש דאף בשטר מקיים נאמן הבעל לטעון שלא עשאו שלישי א"כ מנ"ל דמהני בפ"נ לענין זה, הרי בפשוטו לא תיקנו שבפ"נ יועיל טפי מקיום, ואי משום דחזינן דלא חששו לזה, הרי שפיר י"ל דאין מצוי שיטען כן ולכך מותרת, דמה"ט מותרת בגט מקיים בלא בפ"נ, ובאמת כבר הק' כע"ז בתו' ס"ד א' ובראשונים ז"ל לענין שיטעון לפקדון מסרתיו, ומוכח בדבריהם דלא מהני בפ"נ לבטל טענה זו, וכ"ה בתו' הרא"ש שם, אבל תירוצם לא מהני לטענת נפל ממני, ובאמת פשטות דברי הרמב"ן בהשמות ס"ד א' וכן ברשב"א שם דלא מהימן הבעל בטענה זו, דלא חיישינן לנפילה.

ובעיקר הדברים אם לדעת הרא"ש בתשו' נאמן הבעל לטעון שנפל ממנו ג"כ יש לדון, שהרי כתב הגרע"א ז"ל דבגט ביד האשה לא מהימן לומר כן, וה"ה ביד שליח לקבלה וכ"כ אאמו"ר שליט"א ליישב הק' מגמ' ס"ד א', וה"נ יש לדון דמשמטרו לה השליח שוב לא יוכל הבעל לערער, ואמנם ל"ד לגמרי דהתם באשה ושליח י"ל דלא חיישינן לנפילה שהיא תמצאנו משא"כ בשליח להולכה דכל מוצא יכול להוליכו, אבל י"ל דעיקר טעמי' דהרא"ש מפני שביד השליש אין לזה חלות דין שטר ונאמנותו מכח הוכחות ולזה מהני טעמא דנפל, אבל משנמסר הגט לידה וחל בו דין שטר תו לא חיישינן לנפילה לפוסלו, ואפשר גם להטעים הדברים בסברא דביד השליש חיישינן שעושה קנוניא עם האשה ולכן לא מהימנינן ליה למוסרו לה, אבל כשהוא ביד האשה והיא נאמנת עליו, נאמנת נמי לומר שאין לה קנוניא עם השליש במיגו דהבעל מסרו לה, וערמב"ן ס"ד א' שג"כ הזכיר אפשרות דביד האשה עדיף אע"פ שכל כחה מכח השליש, ולפ"ז אין לפרש דברי הרא"ש משום חשש שערער בנפילה, דערעורו מועיל רק קודם

פלוגתתם כפי קמא אם תיקנו בפ"נ כשכבר נתגרשה.

והנה תקנת בפ"נ היא דוקא בשעת גירושין, דהא משנתגרשה לא מהימנא לומר בפ"נ לענין ערעור הבעל, עי' כ"ד א', ואם באנו להצריך קיום בנתגרשה במדה"י צריך לחדש דמלבד בפ"נ תיקנו איסור לינשא במקום שאין עדים מצויין לקיימו, והדבר תמזה דא"כ לא תוכל אשה לינשא אלא במקום כתיבת הגט, ואף כשתבא עם בעלה השני למקום מגורי הראשון יאמרו לה שתצא, ועוד דלא מצינו כלל שתיקנו דבר אלא במביא גט ממדה"י לגרש, אבל אחר שכבר נתגרשה לא תיקנו כלום, וכדמוכח נמי ה' ב' דקתני כיצד יעשה כו' ונתבאר סק"י שהתקנה היתה שהגט פסול בלא בפ"נ, אבל משנתגרשה כדין לא נאמרו הלכות בפ"נ כשתבא לינשא, וא"ת א"כ למה הוצרך הר"ן לטעמא דתו לא אתי בעל ומערער בש"ק, י"ל דבש"ק כיון שהנתינה בזמן שהאשה במדינה אחרת ה' מקום לתקן גם בנתינה זו בפ"נ, (בזמן נתינתו לאשה), דזהו כמגרש במדינה אחרת, אבל כשהאשה מתגרשת במקום הבעל אין שייך למעשה הגירושין מה שדעתה לחזור לארצה אחר הגירושין, ועוד דגם טעמי דהר"ן אמת שא"צ לתקנה כלל בכה"ג, אם מפני שהחליט בדעתו כמ"ש הר"ן, וגם אינו מעיז בפני האשה שיודעת שנתנו לה, וגם הדבר מתפרסם כשחל הגירושין וירא לערער, משא"כ בשליח, ועוד דלא מצינו שתיקנו לחצאין שתנשא בגט זה במקום כתיבתו ולא במקו"א, וכיון שהותרה במקומה הותרה בכל מקום.

ב. ויש להסתפק באשה שגט בידה ואומרת שהשליח הביאו ממדה"י ואמר בפ"נ אם נאמנת, ונראה דבדאית לה מיגו שהיא קיבלתו ודאי נאמנת, ואף בדידיעין שלא הלכה למדה"י, מ"מ מסתברא דזה שהגט בידה חשיב הוכחה שנמסר כדין, כדמהני לענין ע"מ לר"א, וה"נ כיון שתיקנו שלא ימסרנו לה אלא באמירת בפ"נ הרי הגט שבידה מוכיח ע"ז, דלא תיקנו דין בפ"נ אלא בהלכות הגירושין שלא ימסרנו בע"א, אבל משנמסר באופן שכשר חזר דינה כגט בא"י, תדע שהרי אף אם תביא עדים עכשיו ותנשא על פיהם, לא יהני הדבר לערעור הבעל, אא"כ יכתבו לה קיום על הגט או מעב"ד, ולא מצינו שתיקנו כן,

להכחישה או דעצם זה שהבעל כאן ומערער חשיב קלקול בפרט אם היא עצמה הביאה דמשקרת במזיד, וע"ז עבדינן ק"ו דהכתב מוכיח מהני לזה, ועי' בתשו' הגרע"א ז"ל סי' רכ"ב ובספר מרן זללה"ה סי' ק"ד סק"ט.

כ"ד א' אשה מכי מטא כו' להסוברים דצריכה קיום לא מהני אמירתה, ולהסוברים דא"צ קיום א"צ לומר בפ"נ.

יג. בדין אשה שנתגרשה במדה"י והביאה גיטה בידה אם יכולה להנשא בלא קיום נחלקו הרמב"ם והראב"ד בזה, ויש שני אפשרויות בביאור פלוגתתן, א' דבמקום שהשליח נאמן בלא בפ"נ אף אשה נאמנת בלא קיום, והנדון רק אם אשה שכבר נתגרשה עדיפא משליח כיון שאין לחוש לערעור, וזוהי הסברא שכ' הר"ן והריטב"א, א"נ כמ"ש להלן דלא תיקנו כלל בפ"נ אלא בשעת גירושין, ב' דאף בא"י אשה לא מהימנא בלא קיום, דחיישינן לשיקרא דנוגעת בעדותה ורק השליח לא חשד, מיהו בפ"נ במקום קיום קאי, ולהרמב"ם ודעימי' אשה עדיפא כשכבר נתגרשה, וה"ה ש"ק, ולק"ס סק"כ נתבאר דברי מרן זללה"ה דאף לצד ב' מ"מ בא"י לכו"ע מהימנא.

ולצ"ד דהאוסרין אף בא"י מצריכין קיום קשה דלפ"ז צריך לחדש שתקנת בפ"נ הועילה במקום קיום אף לחשש משקר, ולא מצינו כן אלא נגד ערעור הבעל, אבל לא כשהשליח עצמו חשוד, ואם באשה עצמה יש חשש משקר אין ללמדה משליח, דלא תיקנו בחו"ל אלא במקום שכה"ג בא"י נאמן, ואילו אשה בא"י נמי לא מהימנא לפ"ד, והנה הרמב"ן כתב דבא"י מהימנא טפי משום חומר דסופה, וגם מהא דחזינן דבא"י א"צ קיום יש ללמוד דבגט לא טענינן מזויף כלל, ולא משום שתיקנו דשליח נאמן, ועוד דהא קרוב ופסול נמי מביא וכשר, וכיון שכן אין לחדש דבאשה טענינן מזויף, ועוד דלפ"ז מצינו תועלת בבפ"נ בא"י באשה עצמה, ובגמ' משמע שרק לענין שלא תזקק לעדים יש תועלת בזה, וברייב"ש באמת פי' דבא"י לכו"ע מהימנא, אבל דברי הרמב"ם מתפרשים בכל גונא, והו"ל להראב"ד לפרש בהשגתו דבחול קאמר, וכן ברשב"א מיייתי מהאשה שאמרה גרושה אני, עכ"פ להריב"ש

א"ו לא תיקנו שיושלם הקיום קודם הנשואין אלא שיהא אפשרות לקיים כגט דא"י, ולכן לא תיקנו שתוכיח בשעת נשואין אלא בהלכות גירושין שלא לגרש בלא בפ"נ.

ומרן זללה"ה כ"כ בדעת הרמב"ם והר"ן דאף באומרת שהשליח אמר בפ"נ נאמנת, ובדעת הראב"ד והרשב"א נקט דבא"י נאמנת, ורק במקום שתיקנו בפ"נ לא האמינוה לומר שנמסר כדין, דתקנת בפ"נ היתה להצריך קיום בגט זה, ואיהי לא מהימנא במקום קיום, בין שאומרת שהבעל מסרו לה או שהשליח אמר בפ"נ, אלא כשאומרת בפ"נ, ונקט דבהביאה מעב"ד נאמנת דלא תיקנו לחשדה בזיוף אלא שמא לא נמסר לה כדין, דהיינו שהשליח לא אמר בפ"נ, ולכן מהני מעב"ד, ולפ"ז ש"ק נמי לא מהימן בלא מעב"ד, ולחשש זיוף אף מעב"ד לא מהני עד שיקיימו חתימות הב"ד.

נמצינו למידין, אשה שהביאה גט בא"י נשאת בלא קיום, דלא נתברר שיש חולקין בזה, דהריב"ש וכן מרן זללה"ה נקטו דאף הראב"ד והרשב"א מודים בזה, וכ"ד הרמב"ן דבזה פשיטא דנשאת. — הביאה גט ממדה"י ואומרת שנתגרשה שם מיד הבעל, להרמב"ם והריטב"א והר"ן וכ"ד רש"י והמ"מ נאמנת, וכן אם אומרת ששליח הבעל נתנו לה כאן ואמר בפ"נ כדין, ולהראב"ד והרשב"א אינה נאמנת וצריכה קיום, ולא מהני בפ"נ כיון שכבר נתגרשה, ולמאי דמחמירין כותיהו אין אשה יכולה לינשא במדינה שהוחזקה בה כא"א ע"י גט, אא"כ כתוב עליו מעב"ד, או שהעדים ממדינה זו, ובלא"ה כהיום צריך מעב"ד כיון שאין כותבין מקום הדירה וחיישינן לשני יב"ש. — כ"ז לענין לינשא, אבל אם בא הבעל וערער בכל גונא צריכה עדים.

כא. ה' א' הוא עצמו שהביא גיטו כו' הבריתא מתפרשת סתמא אף בע"מ, ובזה לרבא פשיטא דהו"ל כאתיוהו בי תרי ועדיף מזה, וקמ"ל דלא חיישינן ללשמה, ולכן לא הוצרכו לבאר טעמא דלא אתי ומערער אלא לרבה, אבל לפי האמת לר"מ דא"צ ע"מ וכן לר"א להסוברים דאף ע"מ כרתי יכול ליתנו לה בלא עדים, ובזה אף לרבא הטעם משום דלא חיישינן שיערער, ויש

לע"י שליח שא"ל הבעל בחו"ל שהגט הזה נכתב בא"י, וכן גט שנמסר לו בא"י וא"ל הבעל שנכתב בחו"ל מאי, ולכאור' לא פלוג חכמים וכל המביא צריך לומר בפ"נ, והמקבל בא"י אצ"ל, ולפ"ז אף אם בא הבעל למקום האשה ומסרו שם לשליח אצ"ל בפ"נ, דכל שמקבלו במקום האשה א"צ לשאול מקום כתיבתו, ואפשר דכיון שיודע שהבעל דר בחו"ל צריך לחקור על מקום כתיבתו, ולפי טעם זה לא מהני שהבעל כאן לומר שלא יערער דלא אמרו כן אלא כשהגירושין נחלטין מידו, תדע דבמסרו שלא במקום האשה אע"ג דשכיחי שיירתא ודאי אין הטעם דנקיט ל' ביד' לומר שלא יערער, ואע"פ שאילו קיבל ממי שדר כאן אצ"ל.

כב. בזבחים ב' ב' מפרשינן טעמא דזבחים סתמא כלשמן משא"כ בגט, ולכאור' ביאור הדברים דזבחים שם הקרבן ובעליו עליו, ושפיר מתייחס סתמא לדבר הידוע בו, ודכוותה בגט אם כבר נתגרשה והיה הגט נכתב לראי' ה' מועיל גט בשמות אלו ליחשב לשמה, דלעולם הסתום נגרר אחר המפורש, אבל הסתמא אינו נגרר על מה שיתפרש אח"כ לחשבו לשמה, ולפ"ז אם כותבין ע"פ ציווי הבעל הדין נותן שיחשב סתמא כלשמה, דיש כאן דבר המפורש, וכ"ש אם אמרו או חשבו קודם כתיבתן לשמה דא"צ שיתנו דעתם לכך בשעת חתימה ממש, דכל כה"ג סתמא כלשמה, ועמש"כ בזה אאמור"ר שליט"א בסק"א, ואם כונתו באופן שאין יודעין ברגע החתימה שכעת זהו הגט, כגון שהכינו ג' שטרות לחתום עליהם בזא"ז וחשבו שהשלישי הוא הגט, והשני שטר אחר וחתמוהו, בזה יש לדון משום מתעסק, ואם לא חשיב מתעסק דמהני נתינת הדעת דמעיקרא על הכל, א"כ י"ל דגם לשמה חשיב, ומרן זללה"ה צידד דלא סגי בכותבין לציווי הבעל עד שידעו שיש מצות לשמה ומכוונין לענין זה, ובפ"ת בשם התו"ג הוכיח מרש"י ותו' דא"צ דיבור, וכ"כ מרן זללה"ה ממשמעות תו' והר"ן, ובריטב"א מפורש דסגי בכותבין מחמת ציווי הבעל.

הגרע"א ז"ל הק' היכי משכח"ל חתימה שלא לשמה, דאם חתמו שלא מדעת המתחייב בשאר שטרות נמי פסול, ויש לע"י מנין פשיטא ל' דבשאר שטרות פסול הרי שפיר י"ל דכיון

כג. ד' א' תוד"ה מודה, מה תקנה יש בכך אם נסמוך עליהם, מבואר דמהני גט שלא לשמה לראי', ונראה דהיינו לשיטתם דלר"א רק ע"מ כתי, ומ"מ תיקנו חכמים שהעדים חותמין על הגט ומהני לקיום, אע"פ שמדאורייתא אין בחתימתם כלום, וע"כ שחידשו כח שטר ראי' לחתימתם, ולית לן לתקן בו לשמה, אבל לדעת הרי"ף דאף ע"ח כתי לא תיקנו אלא שיהא הגט כשר למסרו בלא עדים, ונמצא שכח השטר שבגט הוא מדאורייתא, ואין לחדש שיועיל שלא לשמה, כיון שאינו גט.

כד. ה' ב' אתא לקמי' דר"א ור"א כו' ר"א ור"א כהני חשיבי דאי' ניהו, ומבואר דאף במקום שא"צ לשמה א"צ כולו, וכן ר"א הצריך כל אות אף בא"י, ויש לדחות דגורי' מוליך אטו מביא, א"נ דלרבה בכל דוכתא בעינן לשמה.

שם אפי' לא כתב בו כו' בפשוטו כל הנדון על התורף, דאף ר' אחאי לא הצריך כל אות מטופס, דלא נאמרו הלכות אחרות בכתיבת גט הנשלח למקורא, וא"כ מתני' דהכותב טופסי גיטין כוללת כל הגיטין, ולא אמרו אלא שהשליח יראה החלק שצריך לכתוב לצורך גט זה והיינו התורף, ולפ"ז ע"כ דר"א שיטה אחת מהתורף קאמר וא"צ כולו, והא דהזכיר ר"א בדבריו לשמה אפשר דאם לא שמע לשמה דהיינו שאינו יודע שהסופר כותבו מחמת ציווי הבעל א"כ אין לו סמך מראיתו שיטה אחת שאמנם ישלימנו, ורק כשיודע שהסופר כותבו לשם גירושין אלו מוכיח תחלתו על סופו, ולכן בלא סמך מתחלה לא מהני אע"פ שרואהו כותב אח"כ, א"נ י"ל דבידוע שכותב לשמה סגי אף בשיטה אחת מהטופס, דג"ז מוכיח על השלמתו, וראי' מקול תיקון הקולמוס לפרש"י, וכ"מ ברשב"א שפי' פשטות מימרא דר"א דאף מהטופס מהני, ואמנם אם כתב הטופס שלא לשמה בהדיא אף שדעתו לגרושין אלו לא מהני שיטה אחת.

בתו' ג' א' ד"ה אתי ובראשונים בשמעתיך משמע לכאור' דלרבה אינו בדין שיועיל שיטה אחת ורק משום ששם התורף סגי בזה, וצ"ע אם שיטה אחת הוכחה על כולו לשמה, מאותו טעם תהא הוכחה על כתיבתו כולו, וכל שיכול להעיד שכולו לשמה יכול להעיד נמי בפנ"כ, מיהו באינו יודע

שאין דינים במעשה הכתיבה יכול העד לחתום מדעתו וליתנו ללוה אם ירצה והגדת העדות תחשב במסירה, ואמנם שני עדים צריכין לזוהר שלא להניח השטר ביד השני, אבל עכ"פ אין זה פסול בשטר, ובאמת הפוסקים בסל"ט ס' בדין אין כותבין שטר למלוה עד שיהא לוה עמו, לא הזכירו אלא טעמא דמיחוי כשיקרא ושמא יחטפנו המלוה, וראיתי בריטב"א שכ' בהדיא דשלא לשמה בחתימה מיירי שחתמו קודם כתיבת התורף, ומבואר דבשאר שטרות כשר, אבל בתו' ד' א' ד"ה מודה וכן ברשב"א שם כתבו דבחתמו ואח"כ כתבו אף בשאר שטרות פסול, ובפשוטו מיירי כשלא הוציאוהו מתח"י עד אחר הכתיבה, וש"מ דלא מקיימא עדות במסירה לחוד, וערז"ה יבמות פ"ג (דף ט' ברי"ף), וראיתי מציינים לרמ"ה ב"ב גבי אין כותבין למלוה כו' משמע דהשטר כשר, ול"ד לשטר שנמחל שעבודו שכבר נתפרסם שנמחל שעבודו, וההיא דלק' כ"ט א' במתנה לכאור' שאני מפני שמסרו שלא בציווי, וצ"ת.

ובעיקר הקו' כבר תירץ מרן זללה"ה דבאומר אמרו החסרון משום לשמה וכשר בשאר שטרות, ואף בגילה דעתו לחוד י"ל דכשר בשאר שטרות, וזהו דבר המצוי שיחתים הסופר עדים כשרואה שהבעל מחפש עדים, ומשכח"ל נמי שאמר לעדים שאין דעתו לגרשה בזה אלא להפחידה, ועיקר הא דצריך פסוק ל"ק כלל, דה"נ איצטריך בקדשים לאפוקי במחשב בהדיא של"ש אע"פ שסתמו לשמה, וה"נ אחר ציווי הבעל נהי דסתמו לשמה מ"מ של"ש פסול, ומרן ז"ל צידד דבעינן כונה בהדיא לענין שציוותה תורה שיהא לשמה, אבל אין כן דעת הראשונים ז"ל, וע"ע אופנים שכ' הגרע"א ז"ל ואאמור' שליט"א. — עיקר הדבר שחששו בגט לשלא לשמה יתכן שחששו אע"פ שפסול בשאר שטרות, דבגט חמיר טפי שהוא לקיום הדבר, וגם אין מצוי שימסור אדם חובתו לאחרים אבל בגט אשתו עמו ולא חייש, וגם לימוד הסופרים מצוי בגט, אלא דבגמ' ג' ב' מבואר דמאן דל"צ לשמה בגט אצ"ל בפנ"ח, וש"מ דהחשש לדבר שכשר בשאר שטרות, מיהו סגי בצד רחוק להצריך אמירה לשמה, כיון דבדרך כלל צריך בפנ"ח משום קיום, וסגי בצד רחוק לקבוע דלעולם בעינן בפנ"ח.

אם הוא לשמה, בזה י"ל דאין ראי' מתחלתו על סופו, וצ"ל דס"ל דכיון שאין לנו צורך בעדותו אלא שיהא בפניו, בזה בעינן בפניו ממש, שו"ר דהרמב"ן פשיטא ל' דכל דמהני לרבה מהני לרבא, ול"ק ל' אלא מ"ט הזכיר ר"א לשמה וכן בבריתא חשש דאיניש אחרינא וכן כל אות משום לשמה, אבל ודאי כל שמועיל משום לשמה מועיל אף לרבא, ועס"ק כ"ה דאף בדעת תו' אפשר לדחוק כן.

ברמב"ן מבואר דלר' אחי צריך לעמוד גם על הטופס, וצ"ע מ"ט, ומדבריו ז"ל נראה דלא נזכר בשמעתין הוכיח תחלתו על סופו, וכולהו מיירי שרואה כל מה שצריך לראות, ור"א מצריך כולו ממש, ור' אלעזר מצריך תורף, ורב אשי סגי ל' בשומע כתיבתו, ונכנס ויוצא כרואה כולו, ואפשר דמשמע ל' לישנא דאפי' לא כתב בו שוב א"צ, דא"צ משום לשמה טפי, מדלא אמר אפי' לא ראית אלא שיטה אחת, ומזה מוכח דר' אחי הצריך טפי, וכ"מ מרש"י ט"ו א', ומש"כ די"ל דלא קי"ל בהא כר"א כונתו במה שאמר לשמה, אבל במה דסגי בשיטה אחת קי"ל כותי', והנה הרמב"ן טרח לבאר למה צריך כולו או כל התורף לרבא, אי משום לשמה אי משום איחלופי, והיינו דה' מקום לומר דסגי בחציו אחרון, אבל פשטות התו' ג' א' דלרבא בעינן טפי כיון דל"צ לשמה, אבל באמת הדברים מחודשים להצריך לרבא טפי מלרבה, ועס"ק כ"ה.

לכאוי להמצריכין תורף אין מקור לחלק בין שם האיש והאשה להרי את מותרת, וכ"מ בר"ן, וצ"ל דרש"י ותו' קיצרו במובן, וכ"מ בר"ן, מיהו קשה בדסדר הגט לא משכח"ל כולהו בשיטה אחת, שכתבו הפוסקים הרי את מותרת לכ"א בסוף הגט.

כה. וי' א' קן קולמוסא, לפי' קמא דרש"י קשה כיון דא"צ להכין הקולמוס והקלף לשמה איך סתם כן ר"א הרי אין זה אלא אם אירע שאמר כן והוא שמע, ולישני' דר"א משמע שבכל גט יש כן וסגי במה ששמע, וכן בברייתא דהוא בבית וסופר בעלי' א"א לסתום כן משום מאורע שאמר, ועוד דסתמא דמילתא הקלף כבר מוכן וגם כבר כתוב בו הטופס וכן הקולמוס אינו

מתקנו לפני כל כתיבה, וגם הלשון משמע ששמע הקן קולמוסא ולא ששמעו בשעת קן קולמוסא, וא"ת לפי' בתרא מאי אפי', הא בקן קולמוסא שומע כל הכתיבה ולא רק שיטה אחת, וי"ל דכיון דבתרווייהו איכא החסרון שלא ראה ממש אלא לפי המסתבר, שפיר קיים לן מסברא דראה ממש אפי' מעט עדיף מקן קולמוסא, דיש כאן ראי' גמורה שלא מצאו באשפה, ועוד דסגי בקן קולמוסא של שיטה אחת, ערשב"א רפ"ב, ועתו' בשמעתין לק' סק ולפ"ז נחא נמי הא דאמר' בסמוך נכנס ויוצא מיבעיא דקים לן דק"ו הוא, ועוד דסתמא אינו שומע כל אות בקן קולמוסא, והו"ל כיוצא ונכנס, ועי' תו' הרא"ש.

עיקר דין קן קולמוסא אתי שפיר כרבא אף לפי' קמא דרש"י דכיון שיכול להעיד מכח זה על לשמה סגי בזה לענין איחלופי ג"כ, וכ"ש הוא כמש"כ ס"ק כ"ד, וכ"מ ברמב"ן שטרח לבאר מ"ט צריך אליבא דרבא כל התורף או כל הגט, אבל פשיטא ל' דאין להצריך לרבא טפי מלרבה, מיהו באינו יודע אם נכתב לשמה בזה י"ל דלרבא נמי בעינן כל התורף דוקא, דאין הוכחה מתחילתו על כולו אלא מכח הלשמה דלצורך זה גם יסימינו, ואפשר שזו כונת הרשב"א במ"ש ומיהו לשמה ודאי צריך עיי"ש, וכ"נ ברא"ש וטור שהעתיקו דסגי בקן קולמוסא כשני הפירושים, ובאמת גם דברי התו' בכאן סתומין, דהו"ל לפרושי דשמעתין דלא כרבא ולדיד' חציו ראשון דוקא דבעינן כל התורף, וסתמות כל הראשונים כפירושן דאין חומרא בדרבא טפי מדרבה, ואפשר שצריך לדחוק בדבריהם ג' א' דקשיא להו מ"ט לא סגי לרבא בחציו אחרון, דמאחר שהקלו בחציו ראשון אם איתא דמשום איחלופי סגי בחציו אחרון הו"ל להקל גם בזה, וזוהי קו' הרמב"ן שתירוציו באין ליישב מ"ט בעינן לרבא כולו או כל התורף, ותירצו דבלא תורף אין להקל אף לטעמא דאיחלופי, ואמנם צריך להוסיף ע"ז דסגי בשיטה אחת או בקן קולמוסא להוכיח על כל התורף, ועכ"פ במעיד לשמה וכמשנ"ת, ועי' לעיל סק"ו.

כו. רא"ש ס"ג ומדבריהם למדנו דא"צ כו' לכאוי י"ל דהוצרכו לטעם זה לפסול סומא ונתפרח אחר הכתיבה, ואמנם כ"נ דעת הראשונים ז"ל דא"צ לראות הקלף קודם הכתיבה וסגי בשמע

לו הגט הכשר, וצ"ע מנ"ל לתו' ד"ז, ובפשוטו ברפ"ב מוכח דכל בפנ"ח מועיל לקיום, כדתנן שנים אומרים בפנ"ח כשר, וגם לא מרע נפשי' כשאור' שזהו הגט, וגם למה יתקנו חז"ל כן, וכי יש צורך להתיר קן קולמוסא.

כתב מרן זללה"ה להוכיח מהרא"ש דבאמר ששמע קן קולמוסא פסול עד שיאמר כתק"ח בפ"נ, וצ"ע למה יתקנו חז"ל שאם מפרש כל ראיתו יפסל, ויעדיפו שיאמר לשון סתום, ושמה יש לדחות דכונת הרא"ש שסומא א"י לומק כתק"ח וחשיב כאינו ראי לבילה, ואם יאמר כתק"ח בפ"נ על כונת קן קולמוסא מיחזי כשיקרא, וצ"ע. כתב אאמו"ר שליט"א דאף להסוברים שא"צ השליח לידע שנכתב לשמה מ"מ צריך שידע בשעת כתיבה שנכתב בציווי הבעל לגרושין אלו, ולכאור' זהו ידיעה לשמה כמ"ש הריטב"א בריש פרקין, ובפשוטו אף בא"י כלום סגי דרחוק שיודמן שיראה גט שנכתב לשם אחר וימסר לו, וסגי בזה שיודע שלא נכתב שלא לשמה בודאי שם בדין העיד על התורף בלא הרי את כו'.

כז. ה' ב' בפני שנים, הא דלא סגי בשליח ועוד אחד, כדכשר לענין עדי מסירה כמ"ש הגרע"א ז"ל היינו משום דתקנת בפ"נ שימסור עדותו בפני שנים דאז מידק דייק.

קן קולמוסא ואח"כ רואה הגט כתוב, אבל בלא ראהו אחר הכתיבה, כיון שאין מתאמת בלבו שזהו הגט שראה כתיבתו, לא חשיב בפני, מיהו אף בנתפתח מיד אחר הכתיבה י"ל דסומא לא חשיב בפני דקן קולמוסא ששומע כשאינו רואה אין בו כדי לאמת הדבר בלבו וממילא לא מהני אפי' נתפרח אח"כ, מיהו בתופס הגט בידו כל הזמן י"ל דפסולו משום דמיחזי כשקרא, ואם לא שמע קן קולמוסא אע"פ שרואה הגט קודם כתיבתו ואחריו לכאור' נראה דפסול ביש"ש ובש' ועוד הוכיחו מתו' דאף בחתימה סגי בקן קולמוסא, והיינו מסתמות דבריהם, אבל עיקר תירוצם הוצרכו לו דאף בנתפתח אחר הכתיבה קודם החתימה פסול, וכן כשיש שנים המעידים על החתימה בדלק' י"ז א' בל"ק, ובעיקר הדברים לכאור' אין להכשיר בפנ"ח בעדות כזו שאינה מועלת לקיום שטרות דעלמא, וא"כ הנדון רק על אמירת בפני, כגון שמכיר חתימת העדים, ולענין בפני י"ל דסגי בקן קולמוסא, אבל אכתי בסומא לא משכח"ל אלא במכיר העדים בטב"ע דקלא וגם מכיר חתימתן ונתפתח אחר החתימה וזהו אופן רחוק ביותר, ואם לא יצא הגט מתח"י והם הגידו לו כשהם חותמין ומכירים בטב"ע דקלא צ"ע אם מהני, שו"ר דמרן זללה"ה כתב דסגי בעדות שהי' ביד הבעל גט כשר, וא"צ לדעת שזהו הגט, דתלינן שהבעל נתן

סימן א

בפ"נ ובפ"נ

בתקנתם שיתאמת הענין יותר, הרי בלא תקנת בפ"נ ג"כ אומר השליח שהבעל שלחו, וכלפי מה שהבעל מערער ואומר שלא שלחו, וממילא הוא מזויף, לא נתאמת יותר ע"י אמירתו בפ"נ.

ונראה מדבריהם ז"ל דהתקנה היתה שיעיד בפני שנים שהוא שלוחו של הבעל, ולר"מ דבעלמא א"צ עידי מסירה, תיקנו כאן עדים שיעידו שאמר בפניהם שהבעל שלחו, וכן להסוברים דלר"א אף ע"מ כרתי,

ב' ב', שאין מצוין לקימו, בביאור התועלת שנוסף בזה באמירת בפ"נ

א. **ב' ב' ורבא** אמר לפי שאין עדים מצויין לקימו, יש לעי' הרי מה ששייך לחוש הוא שמא השליח זייפו, וא"כ איך נתברר ע"י אמירתו בפ"נ שלא זייפו, ובאמת זוהי קו' הראשונים ז"ל דתסגי בזה שיאמר בפני ב' או ג' שהוא שלוחו של בעל לגרש, אבל מדבריהם נראה דל"ק להו אלא מה יתרון יש בבפ"נ, ואנן קשיא לן מה חידשו חכמים

לק' ס"ק י"ט שלא תיקנו שתי תקנות אלא הכל בתקנה אחת דכיון שראוי לאסרה לינשא בלא קיום יש להצריך בפ"נ במקום קיום משום עיגונא.

שאינ בקיאיין לשמה, בדהתו' דהוא לעז

ב. שם רבה אמר לפי שאין בקיאיין לשמה, יעוי' בתוד"ה לפי, שכתבו דלרבה נמי לא חיישינן שמא לא נכתב לשמה, אלא כדי שלא יוציא הבעל לעז על הגט, וביאור הדברים כמו בחשש זיוף דמצרכינן קיום, אע"ג דידעינן עיקר הדין מדאורייתא דא"צ קיום ואין לחוש לזיוף, ה"נ בחשש לשמה קים לן דמדאורייתא הגט כשר, אבל באמת אף בטענת מזויף אפשר להגדיר החשש שמא באמת מזויף הוא, דנהי דמעצמנו לא נחדש לחוש אבל כשהבעל טוען שהוא כך, נכנס ספק בלבנו שמא באמת כן, וה"ה בלשמה, ונראה דאה"נ, אלא דאכתי גם במצב זה הרי הוא כשר מדאורייתא, והיינו דאית לן למינקט דמשקר, ונמצא שערעורו אמנם יכנס ספק בלבנו אבל הדין נותן שלא לחוש לזה, והיינו לעז, שאין כאן חשש גמור אבל לבנו נוקף, ואיכא לעז.

וי"ש להוכיח כן מהא דפריך האי קולא הוא כו' חד אתי בעל ומערער כו' ואם חששו רבנן ללשמה אף בלא ערעור הבעל, וסגי להו בע"א, מנ"ל לאקשוויי דניחוש לערעור הבעל בזה, בשלמא בחשש זיוף טוען הבעל שלא גרשה, אבל בחשש דחוסר ידיעה שחדשו חכמים לחוש מה הפשיטות להקשות דחיישינן שיערער, ועוד שהרי אין לו בזה זכות טענה כמו שטוען מזויף, ושפיר אמרי' ל' דלא מהימן לומר שעשאו שלא כדין, וגם מה"ט אין מצוי שיערער כן, אבל אם עיקר הא דאצורן רבנן הוא כנגד ערעור הבעל, שפיר ביארו בגמ' איך יסתלק חשש הערעור, כדמפרשינן אליבא דרבא, וכן יש לדקדק מדאמרי' ורבנן הוא דאצורן כו' ומתפרש

ולהסבירים דלר"א בעינן ע"מ דוקא, תיקנו כאן שיעיד עדותו בפניהם כעין קבלת עדות בב"ד, ולא רק שישמענו במסירתו לאשה שא"ל שהבעל שלחו, דבכה"ג לא דייק, כיון שאינו צריך להעיד בפניהם, מיהו מפני יתרונו שיש בבפ"נ ובפ"נ תיקנו שיאמר כן, אבל יסוד הדברים הוא שהאמינו השליח בלא קיום על סמך הגט החתום שבידו, דמדאורייתא סגי בהכי ככל דין שטר היוצא מתח"י דכנחקה עדותן בב"ד, והצריכו שיעיד כן דלהוי קבלת עדות כדי שידייק, דכל מאי דאפשר לתקוני מתקנינן.

ולפ"ז עיקר התועלת באמירת בפ"נ ובפ"נ שלא יוכל אדם לרמות ולומר שליח אני, כיון שיצטרך למסור עדותו בפני שנים, ואמנם עיקר העדות שיאמר שלוחו אני דתו ליכא למיחש לזיופי, כיון שהבעל מסרו לו, אבל תיקנו בפני נחתם דיש כאן יותר עדות גמורה, וגם אם יתברר שהוא מזויף ניכר שקרו טפי, משא"כ כשאומר שהבעל שלחו יכול הוא לטעון שהבעל זייף החתימות בעצמו.

שם, שאין מעיזין לקיימו, מה"ט תיקנו גם שלא תנשא בלא קיום, ושמוחני בפ"נ בקיום

שם לפי שאין עדים מצויין לקיימו, שני דברים תיקנו מה"ט, א' שלא תנשא בגט זה בלא קיום, ב' שתועיל אמירת בפ"נ במקום קיום, דכיון שאם יבא הבעל ויערער לא יהיו עדים שיקיימוהו, ונפיק מיני' חורבא, לכך תיקנו שלא תנשא עד שתקיימוהו, והיינו דאמרי' לק' ג' א' ורבנן הוא דאצורן, שהצריכו קיום בגט זה עכשיו, ולא רק כשיערער הבעל, וול"מ לפרושי דאצריך רק בשאר שטרות, דהא בדרכה מתפרש לשון זה בגט, והרי בא"י לא אצורן, אלא ודאי אצורן בבא ממדנה"י שלא תנשא בלא קיום, והא דתניא ה' א' הוי לא הוצרכו לומר כו' ה"ק אחר שתיקנו דצריך קיום, הויא אמירת בפ"נ קולא, אבל בא"י קיל טפי שא"צ קיום וא"צ לומר בפ"נ, מיהו עי'

בדרכה כמו בדרכא, וכמו שלרבא בא"י לא חששו להצריך קיום, וע"כ דהחשש שמא כשיצטרכו לקיים לא יהא מי שיקיים, ה"נ לרבה אצרוך להקדים הקיום דלשמה שמא יערער ולא יהא מי שיקיים, וכ"מ בלשון הגמ' ה' א' גבי בעל טעמא מאי אמור רבנן כו' ולשון זה מתפרש דבעיקר התקנה ה' מטעם זה, וש"מ דאף קודם שלמדו אין להצריך גבי בעל בפ"נ, וכמ"ש תו', וערשב"א לק' שם דבד"ה הא דאמרי' כדי שלא תחלוק כו' משמע דרק לאחר שלמדו לא מצרכינן בבעל, אבל בד"ה הא דפרקינן משמע דאף קודם שלמדו אין לחוש בבעל, אלא שהוסיף שם דאיהו גופי' מידק דייק עיי"ש. ועב"ש סי' קמ"ב ס"ק כ"ז.

האם מהני בפ"נ לרבה לענין קיום

יש להסתפק אם למאי דס"ד דרבה לית לי' דרבה אהני בפ"נ ובפ"נ אף לענין קיום, דכיון שלא תיקנו חכמים לענין קיום, לית לן מהיכן לחדש סמכו כאן על ע"א אף לענין קיום, אבל לפ"ז צריך לפרש מתני' דאם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו דאמביא ממדה"י נמי קאי, ול"מ כן כמ"ש תו' ג' א' דהו"ל לתנא למתני' ברישא וכ"ש אסיפא, ועוד דהו"ל לגמ' למימר נפ"מ זו דאי אתי בעל ומערער לרבה צריך קיום, [שו"ר שכ"כ בחדושי הר"ן ה' ב' ראי' זו, וכ"כ בתו"ג], ועוד הוכיח אאמור"ר שלט"א בס"א סק"ג ממתני' ט' א' ומבריייתא ה' א' דמצרכי קיום בדלא אמר בפ"נ ותיקשי לרבה מ"ש מדה"י מא"י דלא מצרכינן קיום כ"ז שלא ערער, ובשלמא אם מועיל קיום י"ל דמיירי כשהבעל מערער, אבל אם אין אמירתו מועלת א"כ לא שייך ענין קיום לבפ"נ כלל, ועי"ש עוד ממתני' דרפ"ב אלא שכ' לדחות דהומ"ל גם מהני דרבה אית לי' דרבא, ועתו' ה' א' בשם רש"י דחזינן דליכא לאוכוחי ממשנה זו.

ולכא"י יש להוכיח כן, דאם ה' הבעל נאמן לטעון מזויף הדין נותן שיפסלנו בטענת שלא לשמה במגו דמזויף, ולא ה' להם לחכמים לתקן נאמנות לשליח כשלבעל יש יתרון בטענתו, [וביותר למ"ש תו' דעיקר התקנה משום ערעור הבעל, א"כ קשה לומר דכל עיקר תקנת השליח להועיל באופן שהבעל יכול לטעון מזויף ולפסלו, בשלמא אם תיקנו משום חשש שלא לשמה בלא ערעור הבעל, שפיר י"ל דתו לא חששו אבל כשעיקר התקנה כן לא הו"ל לתקוני הכין, ולפ"ז מעיקר תקנת נאמנות לשמה צריך לתקן נאמנות נגד מזויף, וניחא טפי מתני' דלק' ט' א' ובריייתא ה' א' דשפיר הצריכו קיום אף כשאין הבעל טוען מזויף דיש בזה יתרון לכשיטען שלא לשמה, שלא יהא לו מגו, - ועי' לק' סק"ה דאם רבא חייש ללשמה מהני לי' אמירת בפ"נ.

שם דאתיהו בי תרי

ג. שם דאתיהו בי תרי, לפמ"ש הרמב"ן בשם הראב"ד דתקנו בפ"נ כדי למנוע חשש שיאמר הבעל שהוא בעצמו זייפו, יש בזה חידוש דלא הצריכו לומר בפ"נ, דמשום האי חששא לחוד לא מתקני שיאמרו בפ"נ, ואף לדעת הרמב"ן דלא חיישינן להכי יש בזה חידוש, כיון דתקנת בפ"נ עיקרה שיעיד בפני שנים כענין קבלת עדות בב"ד וכמש"כ סק"א, ובתרי לא מצרכינן שיעידו כלל בפני אחרים.

ואפ"ר דר"ה לק' ה' א' ורבב"ח ט"ז ב' שהשיבו מה אילו יאמרו כו' הבינו שהספק אף לטעמא דאין עדים מצויין לקיימו, דכיון שלא קיבלו עדותן, אכתי אין כאן קיום, וכמש"כ דמה"ט גרע מאחד, וכ"ש לפ' הראב"ד דניחא, וע"ז השיבו דבכה"ג לא תיקנו להצריך בפ"נ, אבל אם ה' הספק אם חיישינן ללשמה הו"ל רוב בקיאי הן, וכן לרבה הו"ל דכיון דל"ש ל"ג, מיהו האמת דרב יהודה דבעא מיני' דרבב"ח לא נסתפק דלפי הטעם שאין עדים מצויין לקיימו א"צ לומר

בפ"נ, ומ"מ שמע מתשובת רבב"ח דלאחר שלמדו אין חוששין לשמה, [והוה פשיטא ל' לרבב"ח דל"ג, כדחזינן במתני' דבאינו יכול לומר סגי בקיום], ולפ"ז אי הוה בעו מיני' שלשה שהביאו גט, הוה ידע דהספק משום לשמה, דלא תהא שמיעה גדולה מראי' דידעי הני בהני, מיהו להראב"ד אף בג' יש חידוש, [ועמש"כ בזה לק' סק"ח].

ולכאוי אף לרבה ג' שהביאו גט א"צ להעיד בפני אחרים, וסגי בזה שיאמרו לאשה בפנינו נכתב ונחתם, וכן בשנים סגי שיראוהו בפני שלישי ויאמרו בפניו, דהא חזינן לגבי קיום דהשליח נעשה דיין כדאמר ה' ב', וכ"ש לגבי לשמה דסגי בתרי'.

בדין שנים שאמרו להם הבעל שנכתב לשמה

יש להסתפק באמרו השנים שהבעל אמר להם שנכתב לשמה אי מהני די"ל דבחד לא מהני דבעינן מידק דייק, אבל בתרי דבעינן רק הידיעה שנכתב לשמה דלא ליתי בעל ויערער, יש לדון דסגי בזה דתו לא אתי ומערער, אבל פשטות הדברים דבעינן בפ"נ דוקא.

שם ורבנן הוא דאצרוך והכא כו'

ד. **שם** ורבנן הוא דאצרוך והכא כו' פ"י דרבנן אצרוך לחוש כשיערער הבעל, וא"כ צריך שני עדים, ומ"מ אקילו בכה"ג דאצרוך לחוש דיהני בפ"נ, ועי' לעיל סק"א דנהי דעיקר הא דאצרוך היינו כשיערער, מ"מ כיון שאין מי שיקיים הלשמה כשיערער, הצריכו מיד שלא תנשא עד שיעידו על הלשמה.

האי קולא הוא חומרא הוא כו' ולא אתי לאורועי נפשיה

ג' **אי** האי קולא הוא חומרא הוא כו' אם ידע המקשן דאהני התקנה שלא נחוש לערעור הבעל צ"ע מ"ט נקט האי לישנא, הול"ל ואכתי נחוש דילמא אתי בעל ומערער, ואם סבר דעדיין יחוש לערעור הבעל הו"ל לתלמודא לשנויי דלא חיישינן, ולשון הגמ' מעיקרא מידק כו' אינו מבאר בהדיא דלא חיישינן לערעורו, ואפשר דכיון דעיקר התקנה הואי משום ערעור הבעל שפיר פריך מה הועילו חכמים בתקנה זו להשקיט הערעור, סו"ס הו"ל חד לגבי חד.

ומשני כיון שצריך למסור עדותו בפני שנים, לא אתי לאורועי נפשי', והר"ז מוכיח

בדהתו' דהומ"ל גט מקוים א"ב

בתוד"ה מאי, כתבו דה"ה דהומ"ל גט מקוים איכא בינייהו, אלא דהוי בכלל דאתוהו בי תרי, ולפמשנ"ת איכא חידוש טפי באתוהו בי תרי, וכ"כ הרמב"ן דבמקוים פשיטא דלרבא אצ"ל ולרבה צריך, והנה אם קיימוהו במקום הבעל אכתי צריך לקיים את הקיום, וא"כ מתפרשים דבריהם בשקיימוהו כאן קודם שננתנו לה, ויש להסתפק אי משכח"ל קיום שאין לחוש בו למזויף, כגון דקיימוהו בי דינא דפקיע שמיהו וחתימתן ידועה במקום האשה, אם גם בזה צריך שיאמר לרבה, וכגון שהבעל מסרו לידו מקוים, ומקום הספק דכמו ששליח לקבלה א"צ שיאמר בפ"נ כמ"ש הר"ן, ה"נ גט מקוים תו לא תקנו בו דבר, שכבר נמסר ע"י הבעל בשלימותו מיהו אין לחדש כן, כיון דאין קיום שינוי במהות הגט, והר"ז כהחתים עדים ממקום האשה דלא מהני, [ואף לרבא י"ל דצריך קיום בכה"ג], דה"נ אין הקיום הזה מועיל במדינה אחרת, ואף אם הי' שייך קיום שמועיל בכל העולם ג"כ יש להסתפק בזה. (שו"ר ברמ"א סו"ס קמ"ב הביא תשו' השב"ל להקל במקום דחק ועיגון בגט מקוים, ועי"ש

אבל לרבה ההוכחה רק לשיטתם דלשמה נמי
רק משום ערעור הבעל.

בפ"נ ובפ"נ, לכא' הול"ל בפני נכתב ונחתם

ה. ב' א' מתני' בפ"נ ובפ"נ, לכא' הול"ל
בפני נכתב ונחתם, ותרי זימני בפני
ל"ל, וי"ל דקמ"ל דכתיבה וחתימה תרי מילי
נינהו, ונפ"מ שאפשר לחלק ראית הכתיבה
לחד והחתימה לחד מעיקר התקנה, אי לאו
חשש איחלופי כסוגיא דרפ"ב ולר"י מהני
לדינא בא' וא' לל"ב, א"נ באחד ושנים לכו"ע
עי"ש, אבל א"א לחלק חצי הכתיבה או חצי
החתימה אפי' שנים ע"ז ושנים ע"ז, וצ"ע
בזה, אבל בחד וחד מסתברא דלא מהני שלא
תיקנו להאמינו אלא בדבר שלם, ועוד קמ"ל
דא"צ שיראה הכתיבה והחתימה באותו מעמד,
ושמעין מזה דיכול לסמוך על טביעות עין
או סימן מובהק שהרי בין הכתיבה לחתימה
בסתמא הגט ביד הבעל, ואח"כ כשרואה
החתימה מכירו בטב"ע, ועוד דל"ד ראית
הכתיבה לראית החתימה דבכתיבה סגי בקן
קולמוסא, ועוד דכיון דסגי בחציו ראשון
ממילא מפסיק בין הכתיבה לחתימה ומתפרש
מלשון בפני ובפני שהיו כאן שני מעשים
בפ"ע, וכל אחד הי' בפניו.

רבא מ"ט לא אמר כרבה

ג' א' ורבא מ"ט לא אמר כרבה, יש לעי'
מה צריך טעם לרבא, הרי לרבה
צריך לחדש חשש נוסף דלשמה, [דהא טעם
זה יש לקיים למסקנא אף דרבה אית לי'
דרבא], וצריך לחדש דמתני' דלק' וברייתות
לאחר שלמדו, ובלא הכרח ממתני' אין
להמציא כן, וי"ל דקו' זו מתפרשת לבתר
דידעין טעמי' דרבה דבפני נכתב ל"ל, וס"ל
לגמ' דאי לאו דקשיא לי' לרבא מי קתני
לשמה, לא הי' מפרש משום איחלופי, דמודה
רבא דמעיקרא לא היו בקיאין לשמה כמו
שאמר ריב"ל ה' ב'.

דהאמת כדבריו, ואם מפרשין לא אתי
לאורועי נפשי' אבעל, ה"פ דכיון שהבעל יודע
שהשליח דייק מעיקרא ומוסר עדותו בב"ד,
יודע שלא יאמינוהו ולא יבא לערער עצמו
שיחזיקוהו בשקרא, ולכא' הלשון משמע
דאבעל קאי, דאי אשליח שלא יבא לרמות,
א"כ לא קאי על האי דמידק, דאז מתפרש
דסתם שליח מידק דייק ורמאי שמזייף לא יבא
להעיד שמא יתפסוהו בשקרו, וא"כ אין זה
ענין למה ששליח בעלמא מידק דייק אבל אי
קאי אבעל ניחא, דכיון דהשליח מידק דייק
לשמוע ציווי הבעל והכתיבה והחתימה לשמה,
יודע הבעל שמוסר עדותו בדקדוק ושוב לא
יאמינוהו, ולכא' כ"מ בתוד"ה חד שכ' ומשני
מידק דייק ולא אתי בעל לערער, וכן פירשו
דברי רש"י, ומ"ש בתוד"ה הכא וכן ברא"ש
לשון מרע אנפשי' בשליח, אפשר שהוא לשון
מושאל ממ"ש בגמ' אבעל, ועמהרש"ל בח"ש
בזה, ובחידושי ריטב"א יש שני הפירושים.

ולפ"ז ביארו בגמ' דכיון שהצריכו להעיד
בפני שנים צריך לדקדק מעיקרא
וממילא ידע הבעל מזה ושוב לא יבא לערער,
וגם ביארו דעי"ז צריך לדקדק יותר ולא
חיישינן דמשקר, ועסק"א בדברי הרמב"ן ובשם
הראב"ד שלא הזכירו טעמים אלו.

תוד"ה חד

שם תוד"ה חד, נראה מדבריהם כמש"כ סק"ב
דאף לס"ד דרבה ל"ל דרבא מ"מ אהני
אמירתו שלא יצטרכו קיום, דאל"כ מאי מייתו
ממתני' דמיירי לענין קיום מחשש זיוף, א"ו
ה"ק אם איתא דלא מהני לרבה משום לשמה
נגד ערעור הבעל, ה"ה דלא מהני לענין זיוף
וא"כ אם יש עליו עוררין אף ברישא יתקיים
בחותמיו, וכ"מ בתו' הרא"ש דראי' זו אף
לרבה, והראי' השני' דמה הועילו חכמים
בתקנתן לרבא הרי היא מוכרחת דהא בא"י
א"צ קיום וש"מ דכל הקיום לערעור הבעל,

נימא דרבא ס"ל דאין לסמוך דסתמא לשמה קמסהיד, מתפרש הכי דכי היכי דבנכתב ונחתם שהם עיקר העדות לא מציל למעט בדבורו משום חשש למגזייה, לענין לשמה נמי זהו מעיקר העדות, אלא דלפ"ז לא אהדר לי' טעמיה.

ואפשר דהמקשן רצה להוכיח דאי גיזי מידי שיילינן לי', וממילא גם אפשר לתקן שיאמר לשמה, ולמאי דמשני דחדא מתרי לא גיזי יש להסתפק אם הכונה דלא מהני שיילינן לי', כיון שלא העיד כן מעצמו, דחיישינן שיוסיף לחזק הגט כפי מה שישאלוהו, ולא האמינו ע"א אלא במה שמספר מעצמו, או"ד חיישינן דאתי למיגזייה ולא ישאלוהו השנים שאמר בפניהם, ונראה דצריך ראי' לפסול באופן שהעיד כן עי' ששאלוהו, מיהו קצת משמע כן מפרשי' דשיילינן לי' לשמה, וש"מ דמעיקרא ע"ז סמכינן, ואפ"ה חששו למגזייה, דכיון שתקנו צריך שיאמר כן מעצמו, וצ"ע, שו"ר ברשב"א שכ' דשמא י"ל דלא מהני אי שיילינן לי' עי"ש, ובעיקר קושיתו לכא' י"ל כמש"כ דהחשש שלא ישאלוהו, אבל אם ישאלוהו מהני.

חדא מתרתי לא גאיז

שם חדא מתרתי לא גאיז, פרש"י בפני נכתב, ולכא' בזה אף אם הו' תלתא לא גאיז, דאין מובן לתיבת בפני בלא נכתב, ולכא' ה' נראה דתרתיה היינו נכתב ונחתם, דאמירת בפני אינו צריך לזכור, וגם א"צ לומר בפני תרי זימני, [ועמש"כ לעיל בטעמא דקתני הכי], ואם ה' צריך לומר בפני נכתב ונחתם לשמה איכא למיחש דגיזי חד מינייהו, שו"ר שכ"ה בתו' הרא"ש, אבל שם משמע שאומר בפ"נ (לשמה) ובפ"נ (לשמה), וברמב"ן נראה שאומר בפני נכתב ונחתם, שו"ר ביש"ש סי"ג והצריך לכתחלה לומר ובפנ"ח, ואמנם כ"מ ברש"י, והכשר בדיעבד, וכן עיקר, (יש לעי' לר"מ דא"צ כתיבה לשמה אם יעיד בפ"נ

מב"ד לרבא בחשש לשמה, כשבא הבעל וערער והי' מקום להסתפק אם רבא לית לי' כלל חששא דלשמה במדנה"י, או דס"ל שלא תיקנו משום זה בפ"נ, ונפ"מ באתיהו בי תרי או באותה מדינה במדה"י, ולא אמרו בפ"נ ואח"כ בא הבעל ומערער, אי חיישינן לערעורו, ולפי צד זה מתפרשים דברי רבא כמו שמתפרשים דברי רבה למאי דס"ד דלית לי' דרבא, דכמו דלרבה לא תיקנו בפ"נ משום קיום ומהני במקום ערעור הבעל, ה"נ לרבא בלשמה, ולפ"ז מבואר בפשיטות הא דפריך ורבא מ"ט לא אמר כרבה, כיון דמודה שקיים חשש זה, וניחא הא דאיצטריך לאשמועינן ה' א' דבעל שהביא גטו א"צ שיאמר כו', וניחא דיש חילוק בין א"י לחו"ל אף בלא טעמא דשיירות מצויות, ואפשר ליישב בזה הא דאר"א שיטה אחת לשמה כו' דאף לרבא הרי הוא מעיד על לשמה, אבל מקו' הראשונים ז"ל שם לכא' ל"מ כן, וצ"ע שם ועי', ולפ"ז אף לרבא רבנן אצריך במקום ערעור הבעל, ואין זה ממילתי' דרבה, אבל פשטות הדברים דרבא לא חייש ללשמה כלל, וס"ל דחו"ל כא"י לענין זה, [ואם נימא דרבא לא ס"ל סתמא לשמה קמסהיד, ע"כ דלא חייש ללשמה, דלא נחלקו באמר בפ"נ דלכו"ע מהני אף אם ערער הבעל שלא נכתב לשמה].

השתא נמי אתי למגזייה

שם השתא נמי אתי למגזייה, יש לעי' מאי קושיא, בשלמא גבי לשמה אפשר לסמוך דסתמא לשמה קמסהיד, אבל גבי בפ"נ א"א למעט בדיבורו, וי"ל דלאו קו' היא אלא דפרושי קמפרש דאם לא ה' חילוק בין חדא מתרי או מתלת, לא היה לן למיחש למגזייה, [הוספה - פשיטא דכל שמוסיף בדבריו יותר יש לחוש למגזייה, אלא דכיון שאין תיקון גמור גם בלישנא דבפ"נ בלא לשמה תו לית לן לתקן שלא יאמר לשמה, דע"כ סמכינן שלא ישכח או דשיילינן לי', אבל אם בתקנה דבפ"נ יצאנו מחשש שכחה הכי עדיף מלתקן לשמה וליכנס לחשש שכחה], ואם

לשמה, ולמסקנא דרבה אית לי' דרבא נחא, ולע"כ).

התם ידעי' הכא בפני, אם יש פלוגתא בדין ידענו, ובדהתו' בזה

ו. שם ורבה מי דמי התם ידענן כו' ורבא אמר לך אטו הכא כי אמרי כו' בפשוטו אין מחלוקת בין רבה לרבא כלל בדין ידענו, דלטעמא דקיום סגי בידענו, אלא דרבה סבר שלא ילמדו מכאן לקיום בע"א, דהא לא דמי לקיום דעלמא, ורבא אמר לך דכיון דאמירה זו במקום קיום היא אתי לאיחלופי, ונראה דר"ל דאתי לאיחלופי ולומר דאף בקיום שטרות מהני בפני דע"א כדמהני בגט, דאתו למימר דבפני דייק טפי ולא אתי לאורועי נפשי' כמ"ש תו', וא"ת א"כ אתי לאיחלופי ולומר דאף בקיום שטרות מהני בפ"נ ובפ"נ בע"א, לאו קו' היא דמידע ידעי דדין כתיבה שייך רק בגט ומדהצריכו כתיבה ש"מ שזה דין מיוחד בגט, אבל בפני סברי דמשום דדייק הוא, ורבה סבר דמזה לחוד נמי ידעי.

אבל בתוד"ה הכא וד"ה מאן, פי' דרבה ורבא פליגי בדין ידענו לטעמא דקיום, וכדמפרש לפרש"י בידעתי, וקשיא להו מנ"ל לרבה שלא יועיל ידענו אף לטעמא דקיום, ותירצו דמתני' דרפ"ב דייק דידענו לא מהני, ולכן אף אם הי' מפרש כרבא משום קיום, הי' מקיים ד"ז דידענו לא מהני, אבל עכשיו מפרש הטעם דמתני' משום לשמה, אלא שאם הי' מפרש כרבא הי' מחדש מכת מתני' דאף לטעמא דקיום לא מהני ידענו, וצ"ע דא"כ הכי הו"ל לרבה למימר מדתנן דאף בשנים בעינן בפנינו, ש"מ דהטעם משום לשמה, דהא אין סברא כלל שלא יועיל קיום דידענו בגט לחשש זיוף, אבל לפמש"כ מודה רבה דידענו מהני בשנים ומודה רבא דבחד בעינן בפני, ופליגי אם בכה"ג חיישינן לאיחלופי.

מידו לפ"ד קשיא קו' תוד"ה מאן, מנ"ל דטעמא דמתני' בחתימה משום לשמה,

דהא אף לרבא בעינן במתני' בפני משום קיום, ובפשוטו י"ל דפשטא דמתני' דבפ"נ ובפ"נ בחד ענינא בעי לאסהודי, דאם הי' מודה רבה דמתני' מתפרשת בפני נחתם בלא לשמה, הי' דוחק לפרושי דנכתב היינו אף משום לשמה, [ויעזי' בתו' הרא"ש שם בסוה"ד דלכאו' כונתו כמש"כ דא"צ לחדש פלוגתא בין רבה ורבא לדינא, ורק לפרש"י פליגי בדין ידעתי, וא"צ לדיוקא דמתני' דרפ"ב שכ' ע"ז שזה דוחק, אבל סדר הדברים שם צ"ת לפ"ז, וגם הו"ל לפרש מנ"ל דבפ"נ משום לשמה], וכ"מ מדלא הזכיר רבה בתחלת דבריו טעמא דקיום, ש"מ דטעמא דכולה מתני' בלשמה לחוד סגי, וערשב"א שג"כ העתיק דברי התו' בלא הראי' ממתני' דרפ"ב, וצ"ע.

בדהתו' ד' ב' ד"ה רבא, ואם לרבה בא"י צ"ל לשמה, ובדין קל קולמוסא

בתו' ד' ב' ד"ה רבא הקשו ל"ל למימר בפני נכתב מהגמוניא להגמוניא לרבה, הא רבה לא חייש לאיחלופי, [ומה שתלו הקו' בהא דידענו לא מהני, עמש"כ בזה אאמו"ר שליט"א בס"א סק"ה, ובתו' הרא"ש הקו' בסתם דהא רבה לא חייש לאיחלופי], ותירצו דלבתר דתיקנו בפ"נ משום לשמה במדה"י, לא ביטלו הבפ"נ אף במקום דליכא לשמה, דסגי בטעמא דאיחלופי שלא לבטל בפני נכתב, וכ"כ לק' ה' א' סוד"ה א"ה, ובדבריהם שם מיושב דלא יליף רבה מדרי"ט ט"ז ב' דחיישינן לאיחלופי, דטעמי' דר"י רק דלאחר שלמדו אין לבטל התקנה כיון שעדיין יש בה תועלת משום איחלופי.

ובפשוטו נראה דאף לשמה בעי רבה בא"י, דכל תקנת בפ"נ ובפ"נ שוין, וכ"ה פשטא דמתני' בדרישב"ג ב' א' ובדרי"ט ט"ז א', ואע"ג דכולי' בפני נכתב משום איחלופי, מ"מ מה"ט אוקמוה אתקנת בפ"נ דחו"ל, וכן המביא גט בא"י דאם אמר מהני לקיום היינו כשאמר נמי לשמה, [ואמנם סתמא לשמה,

אבל כשאמר שלא יודע אם הי' לשמה לא מהני, ובאמת בא"י הדבר פשוט כן, דהשוו כל האמירות בכל מקום, אבל לאחר שלמדו לר"י דלא חייש שיחזור לקלקולו, יש מקום לדון אם צריך להעיד לשמה.

ויש להקשות להסוברים דשיטה אחת לשמה וקן קולמוסא מהני רק לרבה בטעמא משום לשמה, אבל לרבה בעינן כל התורף, א"כ נמצא דאף בטעמא דאיחלופי פליגי רבה ורבה, דהא לא מסתבר כלל דלאחר שלמדו יצריך ר"י שיראה כתיבת הגט טפי מקודם שלמדו, וכיון דלרבה מהני קן קולמוסא משום איחלופי, למה לא יועיל לרבה, ולפמ"ש"כ דרבה מצריך נמי לשמה ניהא דכיון דהויא עדות לגבי לשמה חשיבא שפיר עדות על הכתיבה, אבל אם נימא דלאחר שלמדו א"צ עדות על לשמה, יש להוכיח מזה דאף לרבה סגי בקן קולמוסא, [מיהו י"ל דהא בהא תליא דכיון שא"צ לשמה צריך כל התורף ולא חשיב חומרא כיון דא"צ לשמה] וכן אם נימא דלר"מ נמי בעינן בפ"נ משום איחלופי, והרי לדידי א"א להצריך בפ"נ לשמה כשכשר שלא לשמה, [וכ"מ בגמ' דמתני' דלא כר"מ לרבה, ויש לקיים ד"ז למסקנא], והרי לא מסתבר כלל דקן קולמוסא יועיל לרבנן ולא לר"מ, ולפמ"ש"כ לק' ס"ק כ"ה לכו"ע כל המועיל לרבה מועיל לרבה עיי"ש.

שו"ר דאפשר דלא תיקנו כלל לשמה בא"י לרבה, שהרי אף בכתומא א"צ לחוש, וא"כ בזה רבה ורבה שוין, וזה תלוי במש"כ לק' סק"ז בדין גזירת מוליך אטו מביא עיי"ש, מיהו למש"כ שם דנפ"מ לאתוהו בי תרי אין ראוי משם.

בד' הרמב"ן דלמס' רבה אית ליה טעמא דאיחלופי

דעת הרמב"ן ה' א' דלמסקנא דרבה אית לי' דרבה ס"ל נמי טעמא דאיחלופי עיי"ש, וראיותיו מהגמוניא להגמוניא, ומגט בא"י,

ומר"י דרפ"ב, ומר"מ, וכל הראיות מלבד דר"מ כבר פי' תו' דסגי בטעמא דאיחלופי להשאיר התקנה ולהשוות כל האמירות, מיהו בדברי ר"מ ליכא האי טעמא, [שו"ר במלחמות רפ"ב שכ"כ], ואמנם הרמב"ן ג' ב' כתב ד"ל דלר"מ אצ"ל בפני נכתב לרבה, ונקט לישנא דבפ"נ ובפ"נ משום רבנן, ובאמת הדבר מחודש להצריך בפ"נ כשמצאו באשפה כשר, דאין להמציא משום איחלופי דברים שאין להם ענין, ול"ד לדרכא דסו"ס בעינן כתיבה לשמה ויש תועלת בבפני דסתמא לשמה קמסהיד, ולפ"ז אף לרבה אליבא דר"מ אצ"ל בפ"נ, ול"מ כן, דאיך יועיל הקיום בכתומא ולא נחוש לאיחלופי, והתו' ג' ב' ד"ה דתנן הניחו בקושיא הא דאשכחן דר"מ מצריך בפ"נ, ובתו' הרא"ש בשם הר"מ תירץ דמשום רבנן נקטי', וכמש"כ בשם הרמב"ן, ולדעת הרמב"ן ניהא אבל הדבר מחודש, חדא דלא הו"ל לתלמודא לפרושי טעמי' דרבה לפי הס"ד ולא לפרושי לפי האמת, ועוד דמה יישוב הוא בזה דרבה לא אמר כרבה משום דס"ל לחוש לכל החששות הרי הקו' דסתמא דמתני' לא מדכרא לשמה, וגם סיפא לאחר שלמדו, ואין לרבה להמציא חשש לשמה אלא בהכרח גמור דס"ל דבפני נכתב מתפרש משום לשמה, אבל מסברא לא הי' דוחק כן במתני', וגם לא תליין החששות זב"ז, דנהי דחייש שלא יצא לעז על הגט כלל, אבל אין זה ענין לגזירה דאתו לאיחלופי, ואיך סתמו בגמ' בפשיטות דהשתא חייש רבה לכולהו חששות, [מיהו אם נימא דרבה מודה שאם ערער הבעל משום לשמה מקבלין ערעורו ניהא קצת אבל ל"מ כן כמש"כ סק"ה], וצ"ע.

בכל מש"פ בגמ' את המשנה, אי קאי למס' דרבה אי"ל דרבה

ז. כתבו תו' ג' א' ד"ה מאן דסוגיא דמאן האי תנא כו' אתיא אף למסקנא דרבה אית לי' דרבה, עיי"ש, וכן שינויא דמובלעות וסמוכות ד' א' נמי ע"כ קיימא

למסקנא אליבא דרבה, אלא דצריך להוסיף גם דמשכח שכיחי כדרבא.

ויש לעי' אם גם שינויא דמשנינן ד' ב' דת"ק ורבנן פליגי במוליק אטו מביא קאי למסקנא לרבה דע"כ אף דת"ק לא הזכיר מוליק, מודה הוא דאף במוליק צריך שיאמר משום קיום, אבל אכתי נפ"מ אם צריך לידע שהי' לשמה, וכן נפ"מ באתיוהו בי תרי, דלרבנן בתראי ודאי מתפרש דמוליק ומביא שוין, ודוחק לומר דלפרושי מילתי' דת"ק אתו, כיון שבאמת אין זה פירוש אלא גזירה מחודשת, וכיון דת"ק קאמר רק מביא מנ"ל דס"ל דה"ה מוליק.

מידו אפשר דכיון דרבה אית לי' דרבא לא מיקרי כלל גזירה מוליק אטו מביא, אלא מעיקר הדין אף מוליק צריך שיאמר, וממילא מובן שהשוו כל האמירות דבעינן נמי לשמה, וכמש"כ סק"ו, ומ"מ אכתי איכא נפ"מ באתיוהו בי תרי דמסתברא דבא"י א"צ לומר אף לרבה, דהא לי"ש גזירה שמא יחזור הדבר לקלקולו, ול"ג אטו חו"ל.

ונראה דלענין אתיוהו בי תרי אפשר לקיים דבהא פליגי ת"ק ורבנן, דאף אם לת"ק צריך שיאמר אף לשמה במוליק, מ"מ ק"ק לחשוב דברי רבנן כפירוש לת"ק כיון שיש לדון בדבר, [ול"ד דלרבא שזהו רק גילוי מילתא בטעמ' ת"ק], וא"כ מיושב טפי לומר דבגזירת מוליק אטו מביא פליגי, אבל בנדון אם צריך להעיד גם על לשמה, זה תלוי אם מהגמוניא להגמוניא בא"י צ"ל לשמה לרבה, דאם שם צריך ה"ה במוליק, אבל אם שם רבה כרבא ולא מצריך לשמה א"כ י"ל דג"ז תלוי בגזירת מוליק אטו מביא, ובפשוטו נראה להשוות כל האמירות אליבא דרבה, שו"ר בתו' ו' א' ד"ה ומבי שכתבו דלמסקנא לכו"ע ל"ג מוליק אטו מביא.

שו"ר במלחמות רפ"ב דלמסקנא איכא לאוקומי מתני' אף כר"מ וש"מ דאף

לר"מ בעינן לשמה אע"פ שהטעם משום איחלופי, מיהו ע"כ לר"מ לא בעינן לשמה בכתיבה, ומעיד על כל מה שצריך, אבל אין מזה ראי', וכך מתפרשים דבריו בחידושו ג' ב', דצריך להעיד לשמה לדידן משום איחלופי, ומ"מ פשטות דבריו משמע כן.

וישינויא דמשנינן לרבה במדינה למדינה בא"י ג"כ קאי למסקנא, אלא דל"ק לא מייתרא מתני' לרבא, דקתני המביא בא"י וקתני ממדינה למדינה במדה", לומר דבא"י אפי' ממדינה למדינה א"צ, ובחו"ל באותה מדינה א"צ, ולל"ב דדייק לה מרישא א"כ מייתרא לאשמועינן דאפי' לכתחלה א"צ, א"נ אף לל"ב הו"מ למידחי דאי קתני ממדינה למדינה סתם הו"א דבחול' אף באותה מדינה צריך, אלא דסמך איתורא דסיפא.

נמצא לפ"ז דכל הסוגיא קיימא אף למסקנא בפירושא דמתני'.

ט' א' אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו

ח. **פ' א' מתני'** המביא גט ממדה"י כו' אם יש עליו עדים כו' אין לפרש אם חתומין עליו עדים, דהא קתני רישא וא"י לומר בפ"נ ובפ"נ ש"מ דחתמי אלא שהוא א"י לומר, ועוד דבלא חתימה לא מהימן השליח שהבעל נתנו לו, אלא אם יש עדים שיכולין לקיימו, וכ"כ הר"ן אם יש עליו עדים או העדים עצמן או אחרים יכירוהו (ולא פי' כן ביתקיים בחותמיו דלעיל מיני'), ולכאור' תיבות אלו מיותרות דהול"ל יתקיים בחותמיו ותו לא, ואפשר דאי לאו אם יש עליו עדים הוה מפרשין לה כשיערער הבעל, ואז הי' מתפרש דקמ"ל מתני' דלא חיישינן ללשמה, לרבא לעולם, ולרבה לאחר שלמדו, והשתא מתפרש שמיד יתקיים בחותמיו, וקמ"ל מתני' דאף בכה"ג שהי' בדעתו לומר ונתחרש מ"מ הגט פסול בלא קיום, [אף דיש סברא דתו לא אתי בעל ומערער, שמעיקרא אסח דעתו

ה' א' תוד"ה אילימא, בדין אלם

ה' א' תוד"ה אילימא חרש ולא בעי למימר כגון אלם, קושיתם באילם חרש והיינו אלם מעיקרו, וע"ז תירצו דהול"ל ולא אמר כיון שיודע מעיקרא שלא יוכל לומר, ובתו' הרא"ש חילק הקושיות, ובאלם הק' דנימא בנתאלם, וכתב דאין בזה חידוש, ולכאור' אף בנתחרש אין שום סברא לפסול, [ושמא נחוש שכבר התחילה חרשותו קודם], מיהו אין באלם יתרון טפי מנתחרש, [ויש להסתפק אירע אונס אחר מאי, כגון שחלה אבל עתיד לחזור להכשרו אם יכולה להנשא בקיום, וכן אם מכח האונס נתבטלה אמירתו והלך למדה"י אם גם בזה לא גזרו, או"ד רק כשנתבטלה אפשרות אמירתו לגמרי, וצ"ע וצריך ראי' להקל].

ברם עיקר הדבר הנקטו שאלם א"י לומר בפ"נ צ"ע דהא במתני' מבואר דהכל כשרין להביא את הגט והיינו אף אלם, וע"כ שיכול להעיד שהבעל שלחו אם בכתב או ברמיזה, ודכותה נמי בפ"נ, וגם פשטא דמתני' גם בגונא דצ"ל בפ"נ [שו"ר בלח"מ פ"ז הי"ח שהק' ממתני' עיי"ש], ומשמע מדבריהם דבמקום שאצ"ל בפ"נ, נותן לה בשתיקה ואצ"ל כלום, [שו"ר בב"מ סי' קמ"ב ס"ו כתב דלזה מהני כתב] וצ"ע.

שו"ר בר"ן ט' א' שכי' דאלם יכול להעיד מתוך הכתב, וכ"כ שם הרמב"ן [נדפס בהשמטות], ועתו' הרא"ש ד"ה והוינן בה ובחדושי הגרע"א ז"ל, ובב"י סי' קמ"ב ביאר טעמייהו עיי"ש, וצ"ע מנ"ל לחדש פסול זה, והרמב"ם והטור י"ל שכתבו נשתתק מפני שנתחרש הוה משמע רק שאינו שומע, ולא נחתו לבאר מה יהא הדין אם יאמר מתוך הכתב, ופשטות הגמ' דנתחרש דוקא, [אא"כ נאמר כמ"ש בתו' הרא"ש דיש חידוש בנתחרש וה"ה נתאלם].

מלערער, וגם במאורע לא הו"ל למגזר, והו"ל לאוקומי אדינ' כא"י, דכ"ז שלא ערער, כשר].

וא"ת לק' ברפ"ב דמפרשינן דקמ"ל מתני' דהתם דאם לא אמר פסול תיפו"ל ממשנה זו דקתני יתקיים בחותמיו מיד, וש"מ דבלא זה פסול, וי"ל דאמנם דינא קתני שראוי לטרוח בקיומו מיד, כמו שראוי לומר בפ"נ, אבל אכתי לא שמעינן דבלא קיים פסול.

שוב העירני אחי ה"ר מאיר נ"י דאי הוה קתני המביא כו' ואינו יכול לומר כו' יתקיים בחותמיו הוה משמע דבדיעבד סגי בקיום, והרי לרבא אדרבה קיום עדיף, לכך שנה התנא אם יש עליו עדים לומר דעד השתא לא הוצרכנו לעדים וכיון שא"י לומר צריך לברר אם יש עדים אבל בדאיכא עדים אינהו עדיפי, [ובשם אאמו"ר שליט"א אמר דראוי לפרש יש עליו עדים חתומין, וקשה דהא קתני בפני נחתם ופשיטא דיש עדים וע"כ דהמשנה מתפרשת כך, המביא כו' וא"י לומר יתקיים בחותמיו, וכן המביא ויש עליו עדים יתקיים בחותמיו, ושנה כן לומר דקיום עדיף ולא רק מפני שא"י לומר, דהשתא מתפרש אם יש עליו עדים כאילו זה דין בפ"ע דלא קאי ארישא דהא ברישא מיירי ביש עדים], ולרבה מתפרש דאף ביש עדים בפ"נ עדיף, וכאילו נשנה המביא ויש עליו עדים, אם א"י לומר כו' יתקיים בחותמיו, ובאמת בב"מ כ"א א' מבואר דלשון יש עליו עדים מתפרש חתומין דוקא או עדי קיום חתומין, עיי"ש, מיהו י"מ שם אין עליו עדים שאין קיום ענמו"י בסנהדרין ל"א ב' וכן ברשב"א הביא פ"י זה בב"מ שם.

עיקר הדבר דמהני קיום לאחר הנתינה אינו דוקא בא"י לומר, כדחזינן בברייתא דלק' דמהני קיום, ולרבא מיתוקמא אף בשלא נשאת.

ה' א' א"ה יכול נמי כו' בכל הסוגיא

שם גמ' א"ה יכול נמי כו' בתו' כתבו דאין לפרש דהקו' מדצ"ל בפ"נ, דהא אשכחן לר"י דאף אליבא דרבה אית לי' דצ"ל בפ"נ משום איחלופי, דכיון שתיקנו כבר בפ"נ, סגי בטעמא דאיחלופי שלא לבטלו, ולכא' אפשר לקיים דהקו' מדאיצטריך בפ"נ, ש"מ דאכתי חיישינן ללשמה ביכול, ולא סגי בקיום, ואמנם הו"מ לשנויי דההוא משום איחלופי, אלא דקושטא קמשני דלרבנן גזרינן שמא יחזור לקלקלו, אבל אין זה דבר פשוט שלא להקשות מכח זה א"ה יכול נמי, נוגם אפשר דאיחלופי דר"י הוא בצירוף שמא יחזור לקלקלו], ולפ"ז גם קו' דא"ה חד נמי אפשר לפרש דאבפני נכתב קאי, א"נ בגט יוצא מתח"י אחד באופן שא"צ קיום.

מיהו כבר פי' ז"ל דלרבה מתפרשת המשנה לומר דבא"י הקלו דסגי בקיום, אבל יכול חייב, דאל"כ לשמעין רבותא טפי בלאחר שלמדו, ועוד דלא משמע שבמשנה זו נשתנה כל הנשנה מעיקרא, ומעתה א"צ לשמה, ובאותה מדינה במדה"י אצ"ל בפ"נ, א"ו כולה כדקיימא מעיקרא, וכל חילי' דרבה תלוי בזה שעדיין המשניות שנויות במקומן בחשש לשמה, דאם למעשה בטל חשש לשמה, ראוי לפרש משנתנו כרבא בדיוקא דמדנה"י, וכן בכל הדינים.

למי"ש תו' לק' ב' ד"ה אבע"א דבשניסת הקלו בלשמה אף קודם שלמדו ולא הקלו בקיום, ה"נ הו"מ לשנויי קודם שלמדו ובא"י הקלו, אלא דכיון דמתני' דפ"ב מתפרשא לאחר שלמדו, ומשנה זו נשנית אחר דין המביא בארץ ישראל ולא גבי מדה"י, מסתבר לפרושי דגם ד"ז לאחר שלמדו דוקא, ועוד שהרי כל המשניות לאחר שלמדו, ואין לנו לחדש קולא באינו יכול אלא לאחר שלמדו, אבל הברייתא דאמרה הוי לא הוצרכו כו' אפשר לפרשה בעיקר התקנה ג"כ.

שם א"ה אשה נמי כו' דמתני' מתפרשא לרבה דצריכה לומר בפ"נ ולא סגי בקיום, כדמתפרש כל דין בפ"נ דמכילתין לרבה.

שם א"ה בעל נמי כו' יעוי' בתו' הרא"ש שכ' מדלא אמרי' ת"ש לרבה ניחא כו' [וכן הו"מ למימר א"ה תרי נמי דבעא מיני' כו'] ש"מ דהאי א"ה לא קאי ארבה ורבא אלא אשינויא דשלא תחלוק בשליחות, ומזה יש לדקדק נמי דלמסקנא לא צריכין לאוקומה לאחר שלמדו, ואפשר נמי דגם המקשן ידע דבעל מיירי גם קודם שלמדו וקשיא לי' דמשום לא תחלוק נצריך גם בבעל בפ"נ, ומשני דטעמא דמינקט נקט לי' בידי' מהני שלא לגזור בו כלל, ועמש"כ סק"ב בדין בעל קודם שלמדו.

שם מה אילו יאמרו כו' בי תרי דמיתו כו' מדקאמר טעמא דמה אילו יאמרו כו' משמע דדוקא שנים הכשרים לעדות, ואילו טעמא דלא שכיח שייך בכל שנים, ונפ"מ בשתי נשים שהביאו באותה מדינה במדה"י או גט מקוים אם צריכין לומר בפ"נ, ולכא' הי' נראה דכל שצ"ל בפ"נ משום קיום הר"ז בכלל שלא תחלוק בשליחות, ורק בעל ושנים דא"צ קיום ל"ג בהו שמא יחזור לקלקלו, אבל לפ"ז הו"ל לשנויי הכי באשה בהדיא, וע"כ דמדמצרכין באשה באותה מדינה ש"מ דמשום שמא יחזור גזרו אף במקום שא"צ קיום, וכן באינו יכול ל"ג אף בצריך קיום, ש"מ דלאו בהכי תליא, מיהו מ"מ יש לקיים דלא חשיב מילתא דלא שכיחא אלא כשיש כאן מציאות שונה, דהיינו אשה או בעל שהם הבעלי דברים ואין כאן מקום לשליחות, או שנים דא"צ קיום, אבל שתי נשים לא חשיב אופן בפ"ע שצריך לדון אם לגזור בו, והר"ז בכלל הגזירה ממילא, וראיתי שכבר כתב הרשב"א דבקרובים ופסולים צ"ל אף בשנים, וכ"ה בשו"ע סי' קמ"ב סי"ח.

מאי כו' יש לפרש דהכא ה"ק הוי לא הצריכו לאחר שלמדו לומר בפ"נ בכל החומר דקודם שלמדו, ולכן בנשאת סגי בקיום, ודוחק, וצ"ל דל"ק נמי אבע"א סמך, ובתרווייהו מתפרש דכיון שעיקר התקנה לא הואי משום חשש גמור, אלא למנוע לעז, הלכך כשדנים אם להחמיר לאחר שלמדו שמא יחזור הדבר לקולו, מפני האי טעמא דעיקר התקנה מעיקרא רק לטובתה נתקנה, דלא חששו רבנן באמת שמא לא נכתב לשמה אלא טעמא מאי דילמא אתי בעל כו', ולפ"ז לא מתפרש להקל עלי' שלא תזקק לעדי קיום, אלא לבטל ממנה לעז הבעל דלשמה, ועתה חומרא היא לה כיון שנשאת, ולהאמור נחא טפי כפרש"י כיון דטעמא מאי כו' ע"כ הוא סיומא דתירוצ' ראשון.

ובאמת לפרתו' קשה מנ"ל לחלק אליבא דרבה בין חשש לשמה לחשש קיום, דקתני אם לא נתקיים פסול, הרי קודם שלמדו ס"ל לרבה שחשש שניהם שוה, כדמוקמינן מתני' דאי' לומר דוקא לאחר שלמדו, וכן בסברא אם הי' מודה שאין זה חשש גמור כקיום, א"כ טעמי' דרבא עדיף דהא רבה נמי מודה לי' שאין לחוש כ"כ ללשמה, ולמה נכנסו בגמ' בדוחק הזה לשנויי אבע"א כו', וי"ל דלשון הוי לא הוצרכו כו' מיושב יותר בעיקר התקנה ולכן נחא לן לפרושי' גם קודם שלמדו, מיהו מ"מ פרש"י מיושב טפי, [וכ"נ גרסת הרמב"ן והרשב"א והר"ן פ"ו ב'].

שם תוד"ה כשניסת

שם תוד"ה כשניסת, והא דתניא לקמן כו', כללא דמילתא לר"מ כל שגט זה בעצמו מתכשר וא"צ לחזור וליתנו לה הולד כשר, והיינו נתקיים בחותמיו, אבל בלא אמר בפ"נ שצריך לחזור וליתנו לה א"כ נתינה דמעיקרא לא אהני והולד ממזר, ועמש"כ בזה לק' סק"י.

שם בא"ד וא"ת ליחשבי' בהדי ג' גיטין כו' בפשוטו י"ל דלא חשיב אלא הני דבכל

ולפ"ז אפשר לבאר הא דאמר מה אילו יאמרו כו' דלרבה בא לומר דרק לקיום חיישינן, ולרבה בא לומר דרק בכה"ג לא גזרי', ולא בכל שנים אע"ג דלא שכיח, ועמש"כ בזה לעיל סק"ג.

שם א"ה אשה נמי כו' א"ה בעל נמי כו' יש לעי' הא תו ל"ל, ובשלמא באשה י"ל דמעיקרא ס"ד דלא מחלקינן ביכול כלל, והשתא דקאמר דשנים א"צ לומר אע"פ שיכולין, הדר מקשי מאשה, ודחי דמ"מ דמיא אשה טפי לשליחות דחד, [ועוד דכל שצריך קיום מלבד השליח מיקרי שליחות], אבל מבעל קשה דכבר שנינן לעיל דליכא למיחש שיערער ואינו בכלל שליחות, ואפשר דמעיקרא ס"ד דשאני בעל שא"צ קיום כיון שהוא עצמו הביאו ולא יערער בזיוף ובכה"ג גם ל"ג משום שמא יחזור לקולו, אבל השתא דחזינן דאף בשנים מספק"ל, ואע"פ שא"צ קיום מ"מ י"ל דצריכין לומר, נהי דפשיט להו דשנים אצ"ל אכתי אין ללמוד בעל משנים, דשמא רק בשנים לא גזרו אבל בחד בכל ענין גזרינן שלא תחלוק בשליחות, והדר משני דבעל אינו בכלל התקנה כלל ועדיף משנים.

שם הוי לא הוצרכו כו' לרבא נחא

ט. **שם** הוי לא הוצרכו לומר כו' לרבא נחא, וא"ת הרי בארץ ישראל א"צ כלום ומאי קולא היא, וי"ל דמעיקרא תיקנו שבחו"ל לא תנשא בלא קיום, והוסיפו דאמירת השליח בפ"נ יועיל במקום קיום, וד"ז להקל עלי' שלא תצטרך עדים, ויש לעי' מאי קמ"ל תנא בהוספה זו, ותירץ אחי הר"מ נ"י דמהרישא לחוד הוה משמע דבפ"נ עדיף אלא שאם לא אמר, סגי בקיום, ולכן הוסיף התנא לבאר דאדרבה קולא היא דסגי בבפ"נ, ולאפוקי מדרבה.

שם וכ"ת להחמיר עלה כו'

שם וכ"ת להחמיר עלה ולפקה הוי לא הוצרכו כו' לפרתו' דגרסי' אבע"א טעמא

זמן כך דינים, ואילו פסול לשמה קודם שלמדו הגט פסול ואע"פ שנשאת תצא, מיהו י"ל דקושייתם אף לל"ב דקודם שלמדו ג"כ לא תצא, ולפ"ז י"ל דס"ל להתו' דל"ב משמע לי' הוי לא הוצרכו כו' דהיינו בעיקר התקנה אף קודם שלמדו, ולכך לא תירצו דר' יוחנן מוקים לברייתא לאחר שלמדו, ותתיישב המשנה כמש"כ, דל"ב ס"ל דדוחק לפרושי הכי לישנא דהוי לא הוצרכו דמתפרש בעיקר התקנה, ומיושב בזה משה"ק הגרע"א ז"ל דנוקמה כר"י דל"ג שמא יחזור הדבר לקלקולו, דל"ב לא בעי לאוקומי ברייתא רק לאחר שלמדו, ואאמו"ר שליט"א בס"א סק כתב דכונתם דנוקים מתני' דג' גיטין כרבא, וק"ק לפרושי סתם מתני' כרבא לר' יוחנן דהלכה כסתם משנה, ועי"ש שתמך עיקר הדברים מפני שיש לקיים הדין דאם נשאת לא תצא, [ואם כונת תו' דהביריתא כרבא א"כ לדינא אם נשאת תצא], וכתב ג"כ דכונת תו' משום ל"ב דאף קודם שלמדו לא תצא, ולפמש"כ חדא מתרצא בחברתה דאמנם לא מסתבר דלאחר שלמדו אם נשאת תצא, אבל קודם שלמדו בפשוטו הדין דתצא וכמש"כ לעיל, וכונת תו' דביריתא דמשמע דאף קודם שלמדו לא תצא אתיא כרבא, אבל לאחר שלמדו לא תצא ולא מוקמין מתני' רק אחר שלמדו, [ונגם הו"מ לאוקומי מתני' כר"י דנשאת לכתחלה לאחר שלמדו], - וע"ע בתו' לק' ט"ז ב' ד"ה ומ"ס דסוגיא דהתם לא ס"ל לחלק במילתא דל"ש, ולפ"ז לסוגיין, דפשיטא לן למגזר, שמא יחזור וס"ל דרבנן לג' בשנים [כדמוכח מתשובת רב הונא דלכו"ע קאמר], ע"כ לאוקומי פלוגתא דר"י ורבנן בדרכה ורבא, ולכך נקטו התו' הכא תירוץ זה, ועי' לק' ס"ק י"ב, (ועתו' הרא"ש דלא ברירא לן דר"י לג' וחדא מתרי טעמי נקט).

קולא באמירת בפ"נ, ואע"פ שעיקרה משום איחלופי, מ"מ כך תיקנו חכמים שיאמר, וכל שלא אמר כתק"ח לא האמינוהו, אבל לרבה דבפ"נ משום לשמה יש להסתפק מה הדין לאחר שלמדו, ולדעת תו' באבע"א דאף קודם שלמדו לא תצא משום לשמה, א"כ ה"ה דיש להסתפק קודם שלמדו משום בפ"נ, וכן יש להסתפק המביא בארץ ישראל לרבה דהטעם משום איחלופי כמ"ש תו' ד' ב', והרי לדידי' איחלופי גרע מלשמה שלא היו מתקנים משום איחלופי לחוד, ואם נימא דלא תצא, א"כ מצינו קולא בגזירת איחלופי דרבה, דכיון שעיקרה משום לשמה לא חמירא מלשמה, ולדעת הרמב"ן דלמסקנא רבה אית לי' גזירת איחלופי כרבא ניחא טפי, דלא משתמיט קולא בלא אמר בפני נכתב.

ומסתמות הדברים נראה דלכו"ע אם לא אמר בפני נכתב תצא, ואפי' אחר שלמדו, ואף לגרסת תו' דקודם שלמדו ג"כ לא תצא משום לשמה, דכל שלא אמר כתק"ח לא האמינוהו, אע"פ שהתקנה משום איחלופי וגריעא מלשמה, דמ"מ כיון שתיקנו כך, צ"ל כתיקון חכמים, ורק בנתקיים בחותמיו שלא הוצרכו לנאמנות, בזה יש לדון כמה החמירו בחשש לשמה, שו"ר בספר אאמו"ר שליט"א ס"א סוסק"ד שכ' דמשום איחלופי תצא אף לרבה, אבל נקט הטעם משום דאיחלופי חמיר טפי.

במה דמשמע ברמב"ם שאם לא אמר בפ"נ לא תצא

הרמב"ם בפ"ז ה"ז כתב דאם לא אמר בפ"נ צריך קיום ואם לא נתקיים ונתן לה הר"ז פסול עד שיתקיים, ודקדקו מזה הב"י והב"ש סי' קמ"ב סק"ד דאם נשאת לא תצא לפי הכלל שכתב בפ"י ה"ב דכל מקום שאמר פסול אם נשאת ל"ת, וצ"ע דהא לרבה מבואר בביריתא דדוקא אם נתקיים לא תצא, ולית לן לשויי פלוגתא בין רבה ורבא בזה, וכ"נ

אם אמר בפני נחתם לחוד, אם תצא

יש להסתפק אמר בפני נחתם ולא בפני נכתב ונשאת אם תצא, ולכאור' לרבא לא מצינו

בברייתא לק' ב' דר"מ אמר יוציא והולד ממזר ורבנן אמרי אין הולד ממזר ומשמע דיוציא, דאל"כ לשמענין רבותא טפי דלא יוציא, וכ"נ בסוגיא פ"ו א' דמנינא דסיפא למעוטי לא אמר בפ"נ, והיינו דלמ"ד תצא מוקים לה כר"מ ולדידי' בהא הולד ממזר, ולמ"ד ל"ת ממעט הא משום דהכא תצא, כ"נ לפו"ר שם, ובאמת בהי"ז כתב הרמב"ם דאע"פ שנשאת נוטלו הימנה כו' ואם לא נטלו הימנה הר"ז פסול עד שיתקיים בחותמיו, ומבואר כאן דקרי לי' פסול אע"פ שנשאת ולמאי הלכתא אם א"צ להוציאה, והנה הרמב"ם בפ"י ה"ב כתב דאם הבעל ותיק וגרשה הר"ז משובח אם אין לה בנים, וכתב אאמו"ר שליט"א שם דצ"ל דהרמב"ם מפרש כן לברייתא דהא דקתני שבלא קיום פסול אע"פ שנשאת כדמוקים לה בגמ', היינו שראוי לגרש, שו"ר ברמב"ן פ"ו א' ציינו המ"מ בפ"י שם שהביא דברי רה"ג דבכ"מ שהולד כשר ל"ת, והביאו הא דשמעתין דל"ת אלא דהתם פי' הטעם משום דהשתא בעל כו' וסיים ואע"פ שאינו מחזור בטלה דעתנו אצל הגאון, ואח"כ הביא דברי הרי"ף בתשו' דבהני דריש פ"ק תצא והולד ספק ממזר, [מיהו בברייתא קתני אין הולד ממזר ודוחק לומר דהיינו ספק ממזר], עיי"ש, והובאו הדברים ברשב"א ובר"ן שם.

בדהתו' דלאחר נשואין אין תקנה לר"מ

י. ה' ב' תוד"ה כיצד, אבל לאחר נשואין מסתברא דלר"מ אין תקנה כו' לעיל א' ד"ה כשניסת כתבו דהאי ברייתא כשלא נתקיים בחותמיו, ופשטות דבריהם דאפי' לר"מ בנתקיים אפי' אחר שניסת ל"ת והולד כשר, דהא אולד ממזר דר"מ קיימי, וכן מתני' דג' גיטין מוקמינן התם כר"מ, [ואמנם יש לדחות דר"ל דניתנו נתקיים בחותמיו קודם הנשואין, ומ"מ הו"ל לפרושי דבריהם יותר], וכ"נ ברשב"א שם, ויש לעי' מ"ש ממ"ש הכא דתו לא מהני בפ"נ שלא תצא, וי"ל דכל היכא שהגט מתכשר מעיקרא וא"צ ליטלו הימנה

ולא גט אחר כשאר פסולי דרבנן, בזה מודה ר"מ שאם נתברר כשרות הגט לא יוציא, דאין כאן גט הפסול בעצמותו אלא משום חשש זיוף והרי נתקיים, הגע עצמך גט בא"י ובא הבעל וערער הרי אסורה לינשא לכו"ע והולד ממזר [ספק או ודאי עי' שו"ע ס' ... ובפוסקים], ומ"מ אם נתקיים אח"כ בחותמיו אינו ממזר לרבנן, וה"ה לר"מ, אבל היכא דכשרותו משום בפ"נ, דצריך ליטלו הימנה ולחזור וליתנו לה, בזה כתבו תו' דלר"מ לא יתכשר הולד ותצא כיון דנתינה דמעיקרא פסולה מדרבנן, ואין להקשות הרי אם יתקיים בעדים כשר ועכשיו ג"כ נתקיים ע"י השליח, דכיון שלא האמינוהו חכמים להכשיר הנתינה הקודמת נמצא שהגט הקודם הי' פסול במוחלט, ודינו כגט שלא נתקיים ולא אמר בפ"נ, ואמנם גם בזה אם יתקיים יתכשר למפרע, מ"מ דינו כערער הבעל בארץ ישראל ואח"כ נתקיים, דהאיסור הי' מוחלט ומ"מ חוזר להכשרו, ואין לומר דשאני התם שבשעת נתינה הי' הגט כשר, דה"ה אם לאחר הקיום נעשה כשר למפרע דינו כאגלאי למפרע, וכמשנ"ת, ואמנם גם בפ"נ אינו פשוט דלא מהני להכשירו למפרע אף לר"מ, ובאמת הרשב"א כתב בזה שני האפשרויות בדעת ר"מ.

ובבר כתבנו כן לעיל סק"ט, אלא שראיתי בספר אאמו"ר שליט"א שם ס"ק ט"ו הביא דברי היש"ש שכ' דלר"מ בנתקיים בעדים לא תצא, ותמה עליו דמ"ש, השתא נמי נתקיים ע"י השליח ואגלאי דכשר הי', ולמש"כ נתיישב דהכא שאני דלא מכשרינן אלא הנתינה השני' והא דחשיב לי' ר"מ ממזר ודאי צ"ב, דסו"ס איגלאי מילתא דכשר הי', וזוהי קו' על פרתו' דמסתבר לומר דאף בפ"נ חוזר להכשרו, וצ"ל דחשיב לי' רבנן כמגורשת רק מכאן ולהבא, ומ"מ אין לך בו אלא חדושו בגט שהצריכו רבנן נתינה אחרת דחשבינן לי' כפסול ודאי וכאילו לא נתנו לה עדיין, ואין

ר"מ דהולד ממזר, ואמנם אין זו הידיעה
הברורה דשעת נתינה מ"מ שפיר פרש"י דהק'
אלימא טפי דאע"פ שאומר כן בפני ב"ד מ"מ
הולד ממזר, ועי' להלן בביאור הגמ'.

שם יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה כו'

שם גמ' יטלנו הימנה ויחזור כו' אפשר
שתיקנו כן כדי שע"ז תקבע נתינה
הראשונה בפסול מוחלט, והוצרכו חז"ל לפסול
דאל"כ תנשא אע"פ שלא אמר בפ"נ, דאי לאו
דפסלוהו הו"ל רק איסור דרבנן שלא תנשא
ולא ידקדקו בדבר, כיון דאינהו לא חיישי
לערעור הבעל וגם חושבים שיקיימוהו, ולכן
הוצרכו לפסול הגט דכיון דלאו מגורשת היא
מדרבנן יזהרו בדבר, וכן שנינו בפר"ב פסול
ועי"ש בגמ'.

וזהו שאמרו בגמ' דהו"ל משנה ממטבע כו'
כיון שחכמים קבעו גט זה כפסול
במוחלט, אבל אם הי' רק חיוב בירור, לא
חשיב משנה ממטבע, ולפ"ז יש ללמוד
מפשטות הגמ' כפתרו' דהולד ממזר במוחלט
ולא יתכשר באמירת בפ"נ שבנתינה שני' אלא
מכאן ולהבא, וכ"ה פשטות הבריתא דבכה"ג
דידעינן שבפניו נכתב קתני יוציא והולד ממזר
כדקתני בהאי גונא כיצד יעשה ולא מסתבר
לפרושה דכ"ז שלא יחזור ויתננו הולד ממזר,
דא"כ הו"ל למתנייה לבסוף ולימא הכי כיצד
כו' לא חזר ונתן ר"מ אומר יוציא כו' וחכ"א
כו', [מיהו בתו' פ"ד ב' כתבו דבאמירה
שבשעת נתינה דייק טפי].

וא"ת כיון דחכמים פסלוהו עד שיחזור ויתננו
לה, למה הכשירו ע"י קיום בחותמיו
את הנתינה הזו, הול"ל דיחזור ויתננו לה אחר
הקיום, [וזה מבואר בנתחורש דע"כ אינו חוזר
ונותן לה, וכן מתפרשת הברייתא דלעיל א'],
ונראה דכך תיקנו חכמים דגט הבא ממדנה"י
שאין מי שיקיימוהו הרי הוא פסול אא"כ קיימו
השליח, אבל אם נתקיים בחותמיו אין זה
בכלל גט ממדנה"י וכאגלאי מילתא דמאותה

לנו לומר כן בנתקיים בחותמיו וכמשנ"ת,
ודעת מרן זללה"ה בסי' ק"ג סק"א נראה
כדעת אאמו"ר שליט"א, וצ"ע, שו"ר בסי' ק"ג
ס"ק י"א שדן לחלק ביניהם עיי"ש.

עיקר דברי התו' שדייקו מהא דהולד ממזר
שלא יועיל יחזור ויתננו לה צ"ע, דהא
ר"מ ורבנן פליגי בלא חזר ונתן, או בלא נכתב
ונחתם בפניו, אם החמירו חכמים לפסול הגט
לגמרי דהולד ממזר, אבל אכתי אין מזה ראי'
דכשיתברר דכשר הוה, שלא יחזור הולד
להכשרו וכמש"כ לעיל דבערער הבעל אסורה
לינשא והולד ממזר ודאי או ספק אף לרבנן,
ומ"מ אם נתברר שכשר הי' הולד כשר, וה"נ
י"ל דאע"פ שהצריכו לחזור וליתנו לה מ"מ
נתינה קמייתא נמי מתכשרא בהכי, וזה כפי'
שני שברשב"א, (ד"ז כבר נתבאר, ונכתב כאן
שוב בלשון אחר), ועי' להלן נתפרש כדבריהם
ז"ל.

לדעת הר"י מקינן שברא"ש ובמרדכי דמהני
אמירה בפני עדי מסירה, ה"נ לא יהא
הולד ממזר לר"מ לפמש"כ, מיהו אם לא מצא
העיד מסירה וחזר ונתנו לה, יש לדון בזה,
ומסתברא דגם בזה הולד כשר.

שו"ר דברש"י משמע דמפרש קו' הגמ' ור"מ
משום דלא אמר וכו' דהיינו מ"ט הולד
ממזר אחר שחזר ואמר בפ"נ, דרש"י פי' והא
גט כשר הוא ובפניו נכתב כו' ומנלן דבפניו
נכתב כ"ז שלא אמר כן, ואי באמר אחר נתינה
הא בעינן עדות שבשעת נתינה דדייק טפי,
[כמ"ש תו' פ"ד ב'], ומשמע דקו' הגמ' למה
לא נתקן הולד למפרע, ולפ"ז ניחא הוכחת
תו', אבל בפשוטו קו' הגמ' בעיקר הדבר אפי'
לא נכתב בפניו מ"ט הולד ממזר, הרי הגט
כשר והבעל לא ערער, נהי דתיקנו להקדים
קיום לערעורו אבל לא לפסול הולד, ואפשר
דכונת רש"י ג"כ קודם האמירה שבשעת
נתינה, אלא דהברייתא דקתני כיצד הוא עושה
כו' משמע דאף בדידעינן שבפניו נכתב אמר

ט"ז ב' תוד"ה אלמא

יא. מ"ז ב' תוד"ה אלמא וא"ת ולרבה נמי כו' גרסת מהרש"א ולרבה נמי ועיי"ש, ונראה דגרסא דידן עיקר, וכ"מ בתו' הרא"ש, וכוונתם להקשות מנ"ל דטעמא דכשר משום דסגי בקיום כרבא ולא חיישינן ללשמה, דילמא כיון ששניהם שלוחים מהניא עדות כל אחד מהם כתרי, ויש כאן עדות על הלשמה, [אבל אין כונתם דילמא גם משום קיום צריכין לומר, דבזה אין חולק דשנים כקיום חשיבי, וכ"מ בתירוצם דד"ז פשוט עי"ש, ואלמא קסבר פירושו אלמא קסבר דלא חיישינן ללשמה כרבא, משא"כ אליבא דרבה ששייך לדון בדין שנים], ומ"ש ולרבה נמי כונתם דקו' זו אף לפרש"י, וכ"ש לרבה דשייך להקשות כן.

ולכאוי אפשר לומר דמסיפא דפליגי ר"י ורבנן מוכח דלא מהני מדין עדות כשאומר בפנ"ח לחד, דאם איתא דכל שהוא שליח ומעיד נאמן כתרי, א"כ שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפנ"ח מ"ט פסול לרבנן, אם הגט יוצא מתח"י עד חתימה אף לרבנן כשר, ואי ביוצא מתח"י עדי כתיבה לא יתכן שיכשיר ר"י, דע"א שאינו שליח לא הימנהו כלל, ובדוחק י"ל דהוה מוקמינן טעמייהו דרבנן משום איחלופי, ודוקא בשניהם שלוחים לא חיישינן לאיחלופי אע"פ שאחד מעיד על החתימה ואחד על הכתיבה דמ"מ בשליחות הגט העידו על שניהם, אבל שנים מעלמא שהעידו על הכתיבה לא מהנו לעד החתימה שלא יחשב כחד, ודוחק, שו"ר בתו' הרא"ש שכ"כ בד"ה וכי, [ועוד דא"כ חזינן דחיישינן לאיחלופי אף לרבה, וממילא מוכח תירוץ התו', מיהו הכא עדיף כיון דאכתי בעינן קיום, שהרי רק עד החתימה שליח], ונראה דמשמע להו להתו' דמעיקר המימרא מוכח כן ולא רק מדיוקא דסיפא, דהדר בעא מיני' במאי פליגי.

מדינה הוא, וכן לענין לשמה אם באו עדים שבפניהם נכתב ונחתם לשמה אין זה בכלל מדנה"י.

ויש להוסיף דאם בא הבעל וערער אחר שנתנו לה קודם שאמר בפ"נ הדין נותן שלא יהא נאמן, דלא האמינוהו אלא כ"ז שאין ערעור, [וכה"ג מצינו בעד מיתה, שו"ר שכ"כ מרן זלה"ה בסי' ק"ג ס"ק ל"ב בשם הב"ש] ותיקנו חכמים להתייחס לגט כאילו ערער הבעל על הנתינה הראשונה, אבל לענין קיום דאף לאחר שערער מהני קיום אין סברא לפוסלו.

תוד"ה יטלנו

שם תוד"ה יטלנו, לאחר כד"ד מספקא לר"י כו' וקודם נתינה מספקא לר"י כו' לפמש"פ תו' פ"ד ב' דהטעם משום דמידק דייק בשעת נתינה יש להסתפק בזה, ולפי מה שצדדנו דחכמים קבעו גט שלא אמר בפ"נ כגט פסול, לפ"ז נראה דאם העדים מכירין הגט קודם הנתינה שאמר עליו בפ"נ ועכשיו מוסרו לה שפיר דמי, ואחר הנתינה לא מהני אלא תוכד"ד בזמן שנאמן לומר כך וכך התנה הבעל וכיו"ב אבל אח"ז אינו נאמן שכבר נקבע הגט בפסול ולא מתכשר בלא נתינה שנית.

בד' התוספתא שאם לא נכתב ונחתם בפניו עושה קיום ואומר שליח ב"ד אני

תניא בתוספתא פ"א ה"ג דאם לא נכתב ונחתם בפניו עושה לו קיום בב"ד בחו"ל ואומר שליח ב"ד אני, [ולרבה הקיום אף על לשמה, דשליח ב"ד אני להוליכו לא"י], משמע דצריך שיאמר כן, ולא מהני קיום וכמ"ש הפוסקים דצריך לקיים הקיום, [וערמ"א סו"ס קמ"ב], ואמירה זו דינה כאמירת בפ"נ ולע"כ.

ותירצו דלכו"ע אין מועיל חד אחתימה כשצריך לעדותו, דמשום איחלופי בעינן שיעיד ג"כ על הכתיבה, ואע"פ שעתה א"צ קיום, מ"מ כיון שצריך עדותו על החתימה משום לשמה, אתי לאיחלופי בקיום דעלמא, וסברתם מוכחת בל"ב דשנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם אם יחזור הדבר לקלולו פסול ואע"פ שהגט יוצא מתח"י כולם [נכפשות הדברים דבכל ענין פסול], ואע"פ שעתה א"צ קיום מ"מ לא מהני חד אחתימה דלשמה, ואילו בכתיבה כה"ג מהני כדאמר לק' בגט יוצא מתח"י עד כתיבה.

ובתו' הרא"ש הוכיח כן מהאי לישנא דאי ס"ל דאף שנים שהביאו גט צריך שיאמרו, ע"כ הטעם משום לשמה, ואכתי מ"מ לא מהני אחד אומר בפנ"כ ואחד בפנ"ח ע"כ הטעם משום איחלופי ואף בחשש לשמה לחוד, וזה כראי' שכתבנו מל"ב.

ויש להסתפק אם גם בגט מקוים והשלוח מעיד רק משום לשמה ג"כ חיישינן לאיחלופי כמ"ש תו', או"ד דוקא הכא דנהי דא"צ קיום מ"מ עדותו מועלת גם לקיום ושפיר החמירו בזה משום איחלופי, כיון שמסירה זו היא קיומו של הגט, [ואם יעידו עדים על עדותו של שליח זה לחוד ג"כ יועיל לענין ערעור הבעל, ועוד] שאין כאן קיום גמור אלא עדות המונעת ערעור הבעל, והיא חלק ממסירת הגט, משא"כ בגט מקויים עדותו רק משום לשמה י"ל דלא חיישינן לאיחלופי, דהא כי אמרי ידענו לא מהני לזה, ובסברא מיושב טפי כצד זה דהשתא לא חידשו כולי האי משום איחלופי לרבה, אלא אוקמוה אמעיקרא כ"ז שיש תועלת יותר באמירה כתיקנה, ולא תיקנו להקל בע"א, שו"ר לשון הרמב"ן ד"ה מ"ס שכ' כיון שהגט מתקיים בחותמו ע"פ היחיד, וזה כמש"כ אבל מהמשך דבריו נראה דעדות החתימה הוי קיום, ועדותן שהם שלוחין צריכה עדות בב"ד.

ובעיקר קושייתם י"ל דפשטא דמתני' בשכולן שלוחין דלא הו"ל תנא למסתם דינ' בשרק אחד שליח, אבל אם שנים אצ"ל בפנ"א"כ לא מיירי מתני' בהכי דמתני' מיירי בשצריך לומר, ולכן אם ר"י מוקי מתני' באין יוצא מתח"י שניהם ע"כ דס"ל דאצ"ל, דאם הם צריכין לומר אלא דסגי באמירתם א"א לסתום מתני' דפסול ונימא דהיינו כשאנים שלוחים, ועמש"כ ס"ק י"ב דמה"ט לל"ב פשיטא לן דכולה מתני' ביוצא מתח"י כולן, ואחי הר"מ נ"י העיר דמש"ה קאמר ל"ש אלא שאין הגט יוצא כו' ולא קאמר ל"ש אלא ביוצא מתח"י אחד, אלא הטעם כמש"כ דלא שנו באופנים שאצ"ל ולכן מתפרשא מתני' באינם שלוחים.

שם וכי אין גט כו' מ"ס גזרין כו' אבל ברישא מודה ר"י דכיון דעד הכתיבה אינו שליח לא מהימן ונמצא שאין כאן עדות על הכתיבה וממילא איכא משום איחלופי, וצ"ע בתו' הרא"ש שכ' תירוץ אחר, וכדבריו כ' במהרש"א ד"ה ומר.

ט"ז ב' לישנא אחרינא כו'

יב. **שם** גמ' לישנא אחרינא כו' דעת תו' דלהאי לישנא מיירי מתני' בגט יוצא מתח"י שניהם ברישא ושלשתן במציעא, [א"נ שנים], והדבר מוכח כדבריהם מדמכשר ר"י אף ברישא ואי באין שניהם שלוחין מ"ט מכשר, ומדפרין בפשיטות וליפלוג נמי ברישא נמי מוכח דמתני' מיירי בשניהם שלוחין, דאי מיירי אף בשעד החתימה לחוד שליח מאי פריך דליפלוג ברישא הא בכה"ג ברישא פסול ולכן לא פליג ברישא, ועוד ראי' מדאמרי' דר"י סבר לא גזרי' שמא יחזור כו' וש"מ דאם יחזור לקלולו פסול, ואי בגט יוצא מתח"י עד חתימה נמי מכשר ר"י במציעתא, א"כ גם כשיחזור לקלולו כשר שהרי שנים מעדיין על הכתיבה, ומשום איחלופי ליכא כדמהני לקיום,

א"ו לא מכשר ר"י אלא בשנים שלוחין ומשום דס"ל דאצ"ל בפ"ג.

וזהו שהק' בתוד"ה במאי דנוקים פלוגתיהו באיחלופי, דהא לא מכשר ר"י אלא בכולן שלוחין, [אבל אם הי' ר"י מכשיר גם בשעדר החתימה שליח, לית לן לחדושי דלרבנן חיישינן אף בכולן שלוחין לשמא יחזור ולאיחלופי, ולר"י לא חיישינן לאיחלופי אף באינם שלוחין, וגם צריך לפרושי טעמיהו דרבנן דלא הוי דומיא דל"ק דפליגי בחד גונא], וכן בתוד"ה ומר הקשו מנ"ל דפליגי ר"י אף בחד, והיינו משום דמתני' מפרשי לה בכולן שלוחין וכמש"כ.

ברם יש לדייק לישנא דקאמר אפי' גט יוצא מתח"י שניהם פסול, דמשמע דמתני' מיירי אף ביוצא מתח"י אחד, וכן אביי דקא"ל אלא מעתה כו' אפי' גט יוצא מתח"י שניהם פסלי רבנן, משמע דר"י מכשיר אף בא"י מתח"י שניהם, [אח"כ ראיתי בבעה"מ עד"ז עי"ש] ולפ"ז אפשר לפרש בשתי אופנים א' דמתני' מיירי בין בעדי הכתיבה לבד שלוחים ובין בעד החתימה לבד, ב' דמתני' מיירי בשהיחיד (עד החתימה) שליח ור' יוחנן קמ"ל דה"ה בשניהם שלוחים פסלי רבנן, ואאמו"ר שליט"א בס"א סק"ד פי' כלשון ראשון.

ולשני הפירושים קשה מאי קאמר וליפלוג נמי ר"י ברישא הא מתני' מיירי גם כשרק אחד שליח ובזה פסיל אף לר"י, וי"ל דאה"נ מה"ט לא נחלק ר"י על הרישא, וקו' הגמ' רק דהו"ל למיפלג כששניהם שלוחים, ולמאי דמשני דחלוק הי' אף בראשונה הכונה בכה"ג, ומ"מ לא חלק בהדיא כיון דמתני' מיירי אף באינם שלוחין, ומיושב בזה הא דפלגינהו בתרתי למיתני פסול פסול, ואם איתא דר"י פליגי אתרוייהו הו"ל למיתני חד פסול אתרוייהו, ולפי' הב' אפשר נמי לומר דר"י מכשר בגט יוצא מתח"י עד החתימה, וסגי בע"א אומר בפנ"כ משום איחלופי,

ואמנם ל"ק לא ס"ל הכי (כמש"כ סוס"ק י"א), היינו משום דמיתוקם לי' דלא פליגי ר"י כלל ברישא, אבל לל"ב דע"כ פליגי, מפרש דפליגי אף באחד שליח, מיהו דוקא המעיד בפנ"ח, ואיתא כולה מתני' בשהיחיד שליח מיהו דוקא בדאיכא קיום דשליח או דעדים, [וקו' הגמ' וליפלוג ר"י ברישא הואי מכח שניהם שלוחים, אלא מדלא משני דלכך לא פליגי משום דמתני' אף בחד שליח, יש מקום לפרש כפי' הב'].

ומשה"ק לעיל דמשמע דבזמן שאין בקיאינן לשמה לא מכשר ר"י, לפי' א' ניחא דהוכחת הגמ' מדמכשר ר"י אף בגט יוצא מתח"י עדי הכתיבה והיינו משום דשנים שהביאו גט א"צ לומר בפ"ג, ובזה אם יחזור לקלקולו פסול, אבל אם נימא כפי' הב' דלא מיירי ביוצא מתח"י עדי כתיבה, אבל בגט יוצא מתח"י עד חתימה נמי מכשר, א"כ גם כשיחזור לקלקולו כשר, ומנ"ל דשנים אצ"ל דילמא מכשר מפני שגט יוצא מתח"י עד חתימה כדס"ל לל"ק, ובדוחק י"ל דכשיחזור לקלקולו כיון דבעינן בפנ"כ משום לשמה יש לחוש לאיחלופי בעד חתימה, כיון שהוא מעיד רק על חתימה, אבל אחר שלמדו דכל עדות של הכתיבה משום איחלופי סגי בהכי למהוי היכירא ולא אתי לאיחלופי.

ולאמור פי' קמא עיקר דלית לן לדחוקי בהכי, וקו' דחלוק אף בראשונה גם לפי' ב' אינה בכל האופנים, ולפי' הא' מהלך הגמ' פשוט יותר, ואף דרישא ומציעתא מפרשינן בכולהו גוונאי, אבל סיפא מיירי רק בגט יוצא מתח"י עד כתיבה, [ולפי' ב' ניחא טפי דכולהו מיירי ביוצא גם מתח"י היחיד], וי"ל דסתים לה תנא משום דלר"י כשר בכל גוויי בסיפא.

אבל הראשונים ז"ל פשיטא להו דלהאי לישנא מיירי מתני' רק בגט יוצא מתח"י שניהם, וכמש"כ בדעת תו', אבל ביוצא מתח"י

באחרת, ואי גזר ר"י שמא יחזור לקלולו א"כ פשיטא דלא מהני בפנ"ח לחוד דהא ליכא עדות על לשמה, א"ו ל"ג שמא יחזור וס"ד דל"ג נמי משום איחלופי, גם י"ל דיותר חידוש הוא לומר דר"י מתיר אף קודם שלמדו ולא חייש לאיחלופי, וכיון דמתני' מתפרשא לאחר שלמדו שנשנית אחר מתני' דאינו יכול דפ"ק, ועכ"פ מיירי אף אחר שלמדו אין לנו ללמוד מכאן אלא שריותא לאחר שלמדו והיינו דל"ג שמא יחזור.

תוד"ה ומ"ס

שם תוד"ה ומ"ס, קושיתם דמנ"ל לתלמודא דר"י ל"ג כלל שמא יחזור, ונפ"מ דבנתקיים בחותמיו כשר, דילמא מודה דפסול, ורק בשנים שהביאו דלא שכיחא מכשר כדס"ל לגמ' ה' א', ותירוצם דהך סוגיא לא ס"ל לחלק דמשום מילתא דל"ש ל"ג, וכ"כ הרמב"ן, (ועי"ש שהזכיר אפשרות לומר דתרווייהו אית לי' לר"י וחדא מינייהו נקט, [וכ"כ בתו' הרא"ש], דגזירה דהשתא עדיפא לי' משמא יחזור), ובאמת בלא הכרח לא הוו מפרשי בגמ' דר"י פליגי אמתני' ט' א' דסברה דגזרי', ועכ"כ דס"ל דליכא לאוקמי פלוגתיהו בנדון אי גזרו בדל"ש.

ולפ"ז יש לעי' במ"ש בתוד"ה ורבה, דמצי לאוקומי דרבה נמי כל"ק, (וכונתם דלא נידוק מהכא כפרש"י בתוד"ה אלמא), ולכאוו' כיון דסוגיין לא סברה טעמא דלא שכיחא, לכך לא אוקמו דרבה כל"ק, [וערמב"ן שכו' דל"ק לא אתיא כרבה, דלרבה עדיף לפרושי מתני' קודם שלמדו ובשלוחין, וקמפלגי באיחלופי, מיהו בזה י"ל דניחא לי' לאוקומי מתני' לאחר שלמדו כמתני' דא"י לומר ט' א'], וי"ל דאה"נ אלא דאכתי רבה דסבר הכי מצי לפרושי דל"ק כותי'.

ואפ"ר דלא ניחא לי' לגמ' לפרושי פלוגתתם אם גזרו במילתא דל"ש, דלפ"ז אין זה ענין כלל לאמירת בפ"נ ובפ"נ, ולישנא

אחד פסול אף לר"י, וטעמייהו [מלבד הקו' דפריך נפילוג נמי ברישא וכמש"כ לעיל], דלית לן לחדושי שתי מחלוקות בין ר"י ורבנן, וכן מתפרש לשון במאי פליגי דרק זוהי מחלוקתם, שהרי האי לישנא לא הזכיר כלל פלוגתתם באיחלופי, ועוד דפשטא דמתני' בכולן שלוחין, אלא דלל"ק דשנים אצ"ל בפ"נ, ע"כ לא מיירי מתני' בהכי, אבל לל"ב דרבנן פסלי אף בשנים מיירי מתני' בכולן שלוחין, ועלה פליג ר"י, והיינו דפרכינן דניפלוג נמי ברישא, וכן בברייתא לא ממעטינן ולא באחרת בהאי בבא גופה כשאין שניהם שלוחין, וסיפא דמודים חכמים נמי מתפרשא בכולן שלוחין אלא דה"ה בשעד כתיבה שליח.

ולפ"ז לל"ב בגט יוצא מתח"י עד חתימה מודה ר"י דפסול, והטעם משום איחלופי כדסברי רבנן בל"ק, דאין לנו בדברי ר"י אלא דשנים אצ"ל, ול"ג שמא יחזור לקלולו, שו"ר בבעה"מ בזה, וכעת ראיתי בחידושי הגרע"א ז"ל על רש"י ועל הגמ' עיי"ש.

תוד"ה במאי פליגי

שם תוד"ה במאי פליגי וא"ת ולימא דפליגי באיחלופי כו', דלפי האמת חיישינן לרבנן לאיחלופי גם בכה"ג דהא פסלי אף בשלשתן שלוחים, וקשיא להו דנימא דהינו טעמי' דר"י דמכשר, ונראה דהיינו דוקא בששניהם שלוחין אבל בגט יוצא מתח"י עד חתימה מודה ר"י דפסול, דלהאי לישנא מתני' בכולן שלוחין, ונראה דלפי קושיתם ג"כ חולק ר"י בראשונה, דלא מסתבר לומר דרק שנים שלוחים מהנו לאיחלופי, מיהו אפשר ליישב קושיתם דא"כ מ"ט פליג ר"י בסיפא, בשלמא אם טעמי' משום דשנים אצ"ל, א"כ אין חילוק בין הרישא לסיפא, אבל אם טעמו משום דמהני עד דבפנ"כ, א"כ לישמענין ברישא וכ"ש בסיפא, גם י"ל דברייתא דממעטא בזה ולא באחרת מתפרשת דהי' מקום לומר דפליג נמי

חד מתרץ לטעמי, אבל רשב"י אמנם סבר דתנאי היא.

שם ובגזירה שמא כו' ומ"ס ל"ג, יש לעי' א"כ הו"ל סתם ואח"כ מחלוקת, דמתני' ט' א' מוקמינן לה משום גזירה שמא יחזור, ואפשר דכיון דלא קתני בהדיא דביכול צ"ל, לא חשיב סתם לענין זה, דמה שנשנה בהדיא אמת הוא אף לר"י, וגם יש בזה חידוש דבעינן בפנ"כ משום איחלופי.

שם ר"י מכשיר בזו ולא באחרת, אפשר דתיבות ולא באחרת פירושא דגמ' הוא ולא לשון הבריתא, כעת ראיתי בחדושי הגרע"א ז"ל שהק' נימא דאתא למעוטי בשאינם שלוחים, ולכאנ' נראה דללישנא דמתני' בשלוחים לא מיירי כלל באינם שלוחים וכמשנ"ת לעיל ס"ק י"ב דסתמא דכל המעידים בפני הם שלוחים, ורק בהכרח מפקינן שנים שלוחים ממתני', ובריתא מתפרשת למעוטי אחד מדיני המשנה דלא נימא דר"י קאי אף ארישא.

שם איתמר נמי אר"י שנים שהביאו כו' לפי סוגיין ה"ה דגט מקוים באנו למחלוקת ר"י ורבנן, דמאן דמוקים פלוגתיהו בד"ז לא מפרש לה משום דשנים לא שכיח.

שם רבב"ח חלש עול לגבי' רב יהודה כו' מה אילו יאמרו כו' מדלא תלי לה בדר"י ש"מ דס"ל כל"ק דבהא כו"ע מודו דכשר, ורב יהודה לא קיבלה מיני', וכן בפ"ק ה' א' מפרשינן האי לישנא אף לרבה כרבנן, ובאמת בלא הכרח אין לחדש דר"י פליג אמתני' ט' א', אלא דסוגיא דל"ב ס"ל דרבנן גזרי אף בשנים כמ"ש תו' דלס"ל טעמא דל"ש.

ה' א' תוד"ה בי תרי

יד. ה' א' תוד"ה בי תרי, מ"מ נקט בפנינו משום דקודם שלמדו כו' הגרע"א ז"ל תמה דבגונא דמתני' בפנינו דוקא, דכיון שאין השנים שלוחים, לא חשיב מילתא דלא

דמתני' שנים אומרים כו' מתפרש דמפני אמירתם מכשר ר"י, ובשלמא אם ר"י קמ"ל דלאחר שלמדו לא חיישינן ללשמה, שפיר מתפרשים דבריו דמכשר בלא עדות על הכתיבה כפי שראוי קודם שלמדו, אבל אם גם לאחר שלמדו בעינן עדות על הכתיבה, והכשרו דר"י משום דתרי לא שכיחא, א"כ ההכשר מטעם צדדי, ולא משום דפליג ארבנן בעיקר הדברים, (אע"פ שגם בזה טעמו משום דלמדו, מ"מ הרי למדו לחוד לא מהני שלא לגזור), ואפשר שזו כונתם בתירוצם, ולפ"ז לל"ק דל"פ בנדון אי גזרינן בדל"ש, שפיר מפרשינן טעמי' דר"י כרבה.

ועיני' דאם טעמי' משום דל"ש הו"ל למיפלג ברישא וכ"ש במציעתא, דהא תלתא הוו טפי ל"ש, אבל אם טעמי' משום דל"ג שמא יחזור, א"כ הכל טעם אחד, וגם בברייתא דמפרשינן בזו ולא באחרת עדיף לפרושי בטעם אחד ממש, דאל"כ מתמעט נמי דינא דרישא, (וגם אפשר דניחא לן לפרושי ברייתא דלאו לאפוקי מטעותא בעיקר טעמי' דר"י אתיא, אלא דקושטא הוא שהי' לו להכשיר בכולן לפי טעמו אלא דמשום גזירה אחריתא פסל).

ט"ז ב' במאי קמיפלגי מ"ס לפי שאין בקיאיין כו' בכל הסוגיא

יג. **שם** גמ' במאי קמיפלגי מ"ס לפי שאין בקיאיין כו' רב שמואל ב"י ס"ל כסוגיין דפ"ק דראוי לגזור שמא יחזור וכדמשכחא מתני' ט' א', ולכן לא ניחא לי' לפרושי דר"י פליג ע"ז, ובטעמא דל"ש לכו"ע לא מוקמינן פלוגתיהו בהכי, וכמשנ"ת לעיל סוס"ק י"ב, ולכן ע"כ דטעמי' דר"י משום דס"ל לפי שאין עדים מצויין לקיימו, ובריתא דבזהו ולא באחרת מתפרשא משום איחלופי, וק"ק דאטו ס"ד דר"י לא מצריך כלל בפנ"כ.

שם לימא דרבה ורבא תנאי היא, פ"י דליכא פ"י אחר במתני' אלא דבהא פליגי, וכל

כלל בפ"נ, וממילא מובן דהשליח הוא היחיד, [עב"י סו"ס קמ"ב בשם מה"ר חביב], והנני מעתיק לשונו ז"ל דכמדומה שלא נדפס, וז"ל י"ז א' זמנין אשכחי כו', מתני' לא יתכן לפרשה דאיירי בב' אופנים [דלא שייך לכלול בלשון זה] וע"כ להאי לישנא איירי מתנ' כולי בבי דאותן שהן שלוחים הם המעידים על החתימה וממילא משתמע דשנים אומרים בפנינו נחתם הם השלוחים, ורהיטת הדברים כן שהרי תרי בבי קמייתא שאחד מעיד על החתימה ודאי איירי שהוא שליח דאל"כ אין כאן קיום כלל, ולל"ק בבא בתראה לא איירי דומיא דרישא, וע"כ הנדון בפירושא דמתנ', דאי מתנ' לכו"ע איירי באין המעידים על החתימה שלוחים, לא היה כאן מקום לקבוע שאלת ב' שהביאו גט על בבא דמתנ', סוף דבר רבותנו בעלי תו' פירשו כן דמתנ' לל"ב איירי בגט יוצא מתחת ידי האומרים בפנינו נחתם, עכ"ל.

בש"ע בהג"ה די"א דאם ערער הבעל יתקיים בחותמיו, ובדין אם השלוחים נאמנים להכחישו, ואם צריך לזה עדות גמורה, או סגי שאמרו ששלחם, בד' הרמב"ן והטור בזה, ובד' תו' ורשב"א ורא"ש

טו. **ש"ע** אה"ע סי' קמ"ב סי"ח בהגה וי"א דאם בא הבעל וערער צריך להתקיים בחותמיו, לשון זה משמע דבעינן קיום החתימות דוקא, ולא מהני שיעידו עתה בב"ד שהבעל שלחם, וע"כ צ"ל שהבעל מערער שהוא בעצמו זייף החתימות וכמ"ש הרמב"ן ב' ב' בשם הראב"ד, ותמוה דסתם ערער הבעל מתפרש דמזויף הוא והו"ל להטור לפרש דבריו, וגם הרמב"ן דחה דברי הראב"ד בזה דהבעל לא מהימן לומר שבעצמו זייף, ולא הי' הטור סותם ד"ז, בפרט שהערער אינו מצוי והי' צריך לבאר טענת הבעל, ולכן נראה יותר דכונת הטור שהבעל יטען מזויף, ולא שלחם מעולם, ומ"ש צריך

שכיחא, וכיון דצ"ל בפ"נ, גזרינן אף לאחר שלמדו דבעינן בפנינו דוקא, ואפשר דאין כונת תו' לומר דבפנינו דמתנ' לאו דוקא, אלא לפי שביארו לעיל ג' א' ד"ה הכא דמקור דברי רבה דידענו לא מהני הוא ממתנ' דמצרכא בפנינו אף בתרי, קשיא להו הרי האמת דמהני ידענו לרבה לאחר שלמדו כששניהם שלוחים ואיך אנו אומרים שממשנה זו דמיירי לאחר שלמדו הוכיח דלא מהני ידענו, הרי בשניהם שלוחים דלא מצרכינן שיאמרו סגי בידענו או גם בלא ידענו כיון שהבעל שלחם, וע"ז תירצו דבפנינו דוקא משום דקודם שלמדו לא מהני ידענו, ואמנם לקושטא דמילתא דטעמא משום לשמה בגונא דמתנ' שאינם שלוחים בפנינו דוקא, אבל כל דבריהם לבאר הוכחת רבה מהא מתנ' דאף אם יהא הטעם משום קיום לא יועיל ידענו, וזה קשה להוכיח ממתנ' אם בגונא דמתנ' דהיינו לאחר שלמדו מהני נמי ידענו כששניהם שלוחים.

ומרן זללה"ה בסק"ג ס"ק י"ט כתב דדעת תו' דמתנ' דשנים אומרים בפנינו נחתם נמי מיירי בגט יוצא מתחת ידיהם, והק' אאמו"ר שליט"א דא"כ מאי מחלקינן במתנ' בין שנים אומרים בפנינו נכתב לשנים אומרים בפנינו נחתם הא בתרווייהו אם גט יוצא מתח"י השנים כשר, א"ו דסיפא מיירי בגט יוצא מתח"י עד הכתיבה והיינו דקמ"ל דכשר וממילא בעינן בפנינו דוקא לרבה כיון שהשנים אינם שלוחים וכמ"ש הגרע"א ז"ל, וכ"מ ברמב"ן שם דמתנ' בשרק האחד שליח, [ווי"ל דבגמ' אמרי' קושטא דמילתא דאף ביוצא מתח"י שניהם כשר, והרמב"ן כתב דיוצא מתח"י עדי חתימה שבגמ' הכונה אחד מעדי החתימה], ומרן זללה"ה השיב ע"ז דדעת תו' דכולה מתנ' בגט יוצא מתח"י המעיד על החתימה, ולא מפרשינן לה בתרי גונא דבמציעתא נפיק מעד החתימה ובסיפא בעד הכתיבה, ולא ידענא מאי קו' הא כללא דמתנ' דלא מיירי בשנים שלוחים דבזה אצ"ל

כעדות, וקצת משמע דלא יועיל אם יעידו בב"ד בזמן נתינת הגט, דהו"ל קבלת עדות שלא בפני בע"ד ואין ב"ד נזקקין לקבל עדותם עתה, [וערמב"ן ב' ב' בטעמא דלא תקינו שיאמר שהבעל שלחן].

וּלְפָנָיו החילוק בין בפ"נ לבי תרי, דבאמר בפ"נ הרי עדי המסירה מעידין שנמסר גט מקוים, ואין ב"ד צריכין לעדות השליח עתה, אבל בבי תרי לא מהני מה שעדי המסירה שמעו שהבעל שלחם, [וגם א"צ עדי מסירה דהן הן עדין], ואם ערער הבעל צריך שיעידו בב"ד ששלחם או שיתקיים בחותמיו, ולשון הטור יתקיים בחותמיו מתפרש כלשון הרמב"ן שלא תזקק לעדים, וכונתם דגט זה כמביא בא"י שאצ"ל בפ"נ ואם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו, וה"ה דיתקיים ע"י עדותם של אלו השלוחים.

אֲבָל דעת תו' והרשב"א והרא"ש ב' ב' שהקשו לפרש"י אטו בכיפא תלי להו, משמע דאלו השלוחים א"צ להעיד עוד בב"ד, אלא אמירתם שהבעל שלחם כאמירת בפ"נ, והר"ז כקיום הגט דמאחר שנתברר שהבעל מסרו לידם ליכא למיחש לזיוף, ולכן יש בעדותם זו אותה קולא של בפ"נ, דקיום שטרות דרבנן וכל שנתברר שהבעל מסרו זהו קיומו, [ונפ"מ דבליכא עדים חתומים לא מהני, דאין כאן כמי שנחקרה].

וְלִפְנֵי יש להביא רא"י דאמירתם שהבעל שלחם מהני כפפ"נ, מדבעיא מיני' רשב"א מריב"ל ה' ב' אם צריך אני לומר בפ"נ, וא"ל לא צריכת, ומסקינן בגמ' דאיניש אחרינא הוה בהדי', ואם איתא דאמירת בפ"נ עדיפא, הול"ל ואי עבדת אהנית, [דהא משמע שהגט נכתב בפניו, דכיון שהי' מסופק מסתמא דייק מעיקרא לראותו, וכ"ה פשטות הלשון ששאלו אם צ"ל], כדא"ל רב"ש לרב כהנא וכן רי"ש ו' ב', א"ו משמע מזה שאין יתרון באמירתם בפ"נ.

להתקיים בחותמיו לאו דוקא, אלא ה"ה אם השנים יעידו שהבעל שלחם נמי שפיר דמי.

וּרְאִיתִי ברמב"ן ט"ז ב' ובמלחמות שם שכ' ג"כ כדברי הטור, ודבריו הם בשנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפנ"ח דמהני לר"י משום דל"ג שמא יחזור לקלקולו, וז"ל במלחמות ור"י סבר ל"ג הלכך אינן צריכין לומר כלום לא משום קיום הגט ולא משום לשמה וכי אמר נמי לא מהני לקיום ואי אתי בעל ומערער וטעין מזויף הוא משגחינן ב', שאם אתה אומר נאמן ולא תזקק לעדים אכתי איכא למיגזר כדגזרי במביא גט בא"י וחושש שלא תזקק לעדים כו' עיי"ש, וכן לשונו בחדושים ור"י סבר ל"ג הלכך לא בעי למימר כלל ומיהו כי אמרי נמי לא מהני משום קיום הגט ואי אתי בעל ומערער משגיחין ב' כו', עיי"ש. הנה מבואר בדבריו ז"ל דשנים שאמרו שהבעל שלחם גריעי מעדות דפפ"נ ואי אתי בעל משגחינן ב', ומבואר גם שאפי' יאמרו כן בפני שנים לא מהני, שהרי כתב דאפי' אמרו בפנ"כ והשלישי אמר בפנ"ח לא מהני, הרי דאע"פ שמסרו עדותם דומיא דבפ"נ דשליח, אפ"ה כיון דמדין בפ"נ חיישינן לאיחלופי, לא הועילה עדותם שלא להשגיח על ערעור הבעל.

וּנְרָאָה דודאי מודו הרמב"ן והטור שהשלוחים נאמנים להכחיש את הבעל כדאמרי' מה אילו יאמרו כו', [וכ"כ הרמב"ן ב' ב'], אבל ב"ד צריכין לקבל עדותם בכל קבלת עדות דעלמא, וזהו שכ' הרמב"ן משגחינן ב', לקבל טענתו, ולהביא העדים שיכחישוהו, ולא סגי בעדים ששמעו בשעת נתינת הגט עדותם של אלו, דלא תיקנו שהגדה זו תחשב קיום אלא בבפ"נ שמקיימין החתימות, והקלו בקיום שטרות דרבנן, אבל בעדות שהבעל שלחם, אם הבעל מכחיש, בעינן קבלת עדות בב"ד, ולא מהני אמירה בפני שנים דלא מצינו שתיקנו בזה שתחשב

ופשמות הסוגיא ט"ז ב' י"ז א' נמי משמע דכשר דר"י ככשר דסיפא, ולמאי דמוקמינן טעמא דר"י משום דשנים אצ"ל, א"כ כשר דסיפא עדיף מכשר דר"י, (ועוד דבגט יוצא מתח"י עדי חתימה הדין נותן שיועיל בפנינו נחתם לקיום, וא"כ מצינו בפנינו נחתם לחוד דמהני אף לרבה, ולא קו' היא דהיינו קיום, אבל לפ"ז אם הגט יוצא מתח"י עד כתיבה ועד אחד מהחתימה לא מהני אמירתו, ודוחק דכיון דחברי' מסהיד בהדי' תו ליכא למיחש לאיחלופי, ושמא אה"נ בכה"ג מהני, וא"כ מצינו ע"א אחתימה דמהני, ול"מ כן), ועוד דסוגיין משמע שא"א לכלול במשנה כששניהם שלוחין, ואמנם לשון פסול לא יתכן בזה, אבל אכתי דין המשנה איזו אמירה מועלת נפ"מ גם בשנים.

ובתורת גיטין באמת כתב לפרש דברי הטור שהשנים יצטרכו למסור עדותם בב"ד, וכמ"ש בסוף דבריו דאף אם היו עדים בשעת מסירתן לא מהני, ואמא"ר שליט"א שם ס"ק י"ג הק' ע"ד א"כ למה הצריך הטור קיום דוקא דמשמע שאין מועיל העדאת השלוחים, ועמשנ"ת בזה לעיל, וכבר נתבאר דבכפ"נ סגי בהעדאת עדי מסירה ששמעו ממנו, ובבי תרי צריכין להעיד בב"ד כשיערער הבעל, ואמנם לפ"ז יש להקשות אטו בכיפא תלי להו כמשה"ק תו' לפרש"י, דכיון שחסר העדאה בב"ד חשיב שאינם מצויין לקיימו, אבל לפרת"ו דחשיב כנמסר גט מקום, הר"ז ככל עדי מסירה בנתינת הבעל דג"כ צריכה להביאם אם הבעל יכחיש, ועי' בספר מרן זללה"ה סי' ק"ג ס"ק כ"ב שכ' דאם נפרש דעת הטור דשנים שהביאו א"צ העדאה בב"ד הוה ניחא הכל, אבל רחוק הדבר בכונת הטור.

נמצינו למידין לדעת תו' והרשב"א והרא"ש בי תרי דמייתו גיטא אמירתם שהבעל שלחם נחשבת כאמירת כפ"נ, ולפ"ז הדין נותן שצריכין ליתנו לה בפני שלישי והם נעשין דיינים ומקיימין הגט, דנאמנותם בהגדה זו

מצינו רק בקולא דקיום, ושפיר מקיימין הגט כשנתברר לב"ד שהבעל שלחם, ולדעת הרמב"ן והטור כיון שאינם מקיימין החתימות לא נתנו בזה קולא דקיום, וכשיכא הבעל ויערער יעידו בב"ד ששלחם, ולפ"ז א"צ שלישי בזמן מסירתם הגט כיון שאין נעשה קיום כעת, ומ"מ לא גזרו דילמא אתי ומערער דהו"ל תרי ולא פסיל להו בעל, והאחרונים ז"ל נקטו דאם נתברר שנתנו לה שנים ואמרו שהבעל שלחם, לא משגחינן בי', והיינו דכנתקבלה עדותם בב"ד חשיב, או דבעינן באמת שיעידו בב"ד, ולפמ"ש"כ בינם לבין עצמן לא מהני, לענין ששוב לא ישגחו בבעל כלל, דאף לפרתו' מקולא דקיום אתינן עלה, ובעינן ג', ומה"ט דוקא בעדים חתומין עליו, ולא בעדי מסירה לר"א, ואם לא העידו במסירת הגט הר"ז כיש כאן שנים שיכולין לקיים דאמרי' אטו בסיפא תלי להו, אבל לדעת הרמב"ן י"ל דמהני כ"ז שלא ערער, [ואם מהני שיעידו בב"ד לדעת הרמב"ן לענין שלא נחוש לבעל כשיערער בפשוטו לא מקבלין עדות בזה עתה, שהרי באותו אופן שעדות הקיום דבפנינו נחתם מהני, כתב הרמב"ן דעדותם לא מהני כמשנת' לעיל], וע"ע לק' ס"ק ט"ז בכ"ז.

תרי דאייתו גיטא, אם צריכים להעיד בב"ד שהבעל שלחם

טז. בדין בי תרי דמייתו גיטא ואינם אומרים בפ"נ אלא שהבעל שלחם להסתפק אם צריכין להעיד תחלה בפני ב"ד שהבעל שלחם, או דסגי שימסרוהו בפני שלישי והם יעשו יחד ג' דיינים לקיימו, או דא"צ קיום כלל וסגי שימסרוהו לה בינם לב"ע שהן הן עדי המסירה, [ועי' משנ"ת בזה לעיל ס"ק ט"ז] ומרן זללה"ה בסי' ק"ג ס"ק כ"א נקט בדעת תו' שהשנים מעידין תחלה בפני ב"ד, דאל"כ קשה אטו בכיפא תלי להו, אבל אחר שקבלו ב"ד עדותן שהם שלוחי הבעל וממילא נתקיים הגט, א"כ כשיכא הבעל

שהעדים חותמין יכולין לקיים חתימתן), ועי' בספר מרן זללה"ה סי' ק"ג ס"ק ט"ז ולע"כ.

וְלִפְיֵי י"ל דמש"ה קתני אחד אומר בפנ"כ עם השנים דלהוו תלתא לקיים הגט, [וכן בדר"י שנים אומרים בפנ"כ], דאל"כ בשנים שבפנ"ח סגי, ואפי' אם השליח לא ראה כלל, וכמ"ש תו', ונקט הכי לומר שהם ג"כ אומרים באותו מעמד ולכן הוי קיום, אבל לא סגי בידעתם החתימות כמ"ש תו' ב' ב'.

והרשב"א ט"ז א' כתב בשם תו' דהא דשנים שהביאו גט אצ"ל בפנ"כ, ה"ה באחד שליח והשני מעיד שבפניו עשאו הבעל שליח, דהיכא דיש שני עדים על השליחות אצ"ל בפנ"כ, ולכאור' מוכח מזה דיש כאן עדות בפני ב"ד דלומר לאשה לחוד לא מסתבר שיועיל, וגם לא מסתבר דסגי בשלישי כיון שהוא מעיד על השליח וצריך ב"ד חוץ מהעד והשליח, מיהו ממה שסיים הרשב"א ע"ד הרמב"ם [ובעל הלכות, מרן ז"ל העתיק הרי"ף (ע"פ הריב"ש)], אבל לפנינו הלשון כן בבב"ג ולא ברי"ף], דמה שהצריכו שהגט יצא מתח"י שניהם לא באו אלא לאפוקי שליח שבא אחר בחבורתו דקדק מרן זללה"ה שם דא"צ בפני ב"ד, דע"כ אותו שבא בחבורתו מכיר החתימות ואם מעיד כן בב"ד היינו קיום, ואם לא ידענו שמכיר החתימות פשיטא, א"ו מיירי במעיד כן (בפני האשה) בשעת גרושין וכיון שלא נתקבלה עדותו בב"ד לא מהני, וש"מ דבשנים שהביאו מהני אף בכב"ג, ולכאור' נראה דכונת הרשב"א דבכב"ג צריך לומר בפני נחתם או ידעתי, ועיקר הרבנותא דמיירי בשנים שלוחים או מעידין על השליחות שבזה אצ"ל בפנ"כ ולא ידענו, ועי' כתב דבשליח שבא אחר בחבורתו צ"ל ידעתי, וכ"ה בדבריו ב' ב' שהק' לפרש"י מנא ידעינן שהשנים מכירין החתימות ואם העידו כן בב"ד היינו ידענו ולרבא דא ודא אחת היא, ולאפוקי מפרש"י דסגי בזה שהגיעו שנים ממקום כתיבת הגט,

לא משגחינן בי' נגד תרי, אבל הדבר סתום בגמ' שלא הוזכר שמעידין תחלה בב"ד, וכ"כ בתו"ג סי' קמ"ב סי"ח דלא אשתמיט שום פוסק לכתוב כן וגם מנהג העולם אינו כך, וכן בההיא דא"ל ריב"ל לרשב"א ה' ב' לא משמע שאם לא יאמר בפנ"כ צריך להעיד תחלה בב"ד, וכן בסוגיא ט"ז ב' דקתני שנים אומרים בפנ"כ ואחד אומר בפנ"ח פלוגתא דר"י ורבנן, משמע דבאותו אופן של כל הנתינות ר"י מכשיר, ואע"פ שהכשרו משום דס"ל דשנים אצ"ל בפנ"כ, [ובדעת הרשב"א גם מרן זללה"ה נקט כן עי"ש וערשב"א ב' ב' ולהלן].

ומסתמאות הגמ' באתיוהו בי תרי ב' ב' ושנים שהביאו גט א"צ לומר בפנ"כ, וכן דריב"ל לרשב"א ה' ב', משמע דאינם כלל בתקנת בפנ"כ, וא"צ ליתנו לה בפני שלישי, אלא דמדברי התו' משמע שכבר נתקיים הגט בנתינתם, וע"כ צ"ל דמיירי בדיאכא ג' דומיא דהאומר בפנ"כ, או משום דסתמא נותנו בעדי מסירה.

ברם יש לעי' בהא דתנן א' אומר בפנ"כ ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר, ומוקמינן לה י"ז א' בל"ק בגט יוצא מתח"י עד כתיבה, וא"כ עדי החתימה הרי הם כשנים מעלמא שמכירין החתימות ובכב"ג ודאי הדין נותן שיצטרכו להעיד בפני ב"ד, דלא מצינו להקל אלא בשליחות הגט שתחשב הנתינה בפני ב' או ג' כב"ד, אבל עדים מעלמא שמכירין החתימות יש להצריכם להעיד בב"ד, ומדקתני מתני' סתמא כשר משמע דאין ללמוד מזה שא"צ להעיד בב"ד, ואפשר לומר דבפנינו עדיף מידענו דמידק דייקי וא"צ הכרעת ב"ד אם דקדקו יפה בדימוי החתימות, אבל יותר נראה דכל ג' דקיימי בנתינת הגט החשיבום ב"ד להכשיר הגט, והר"ז בקבלת עדות לקיום, (או שלא תהא שמיעה גדולה מראי', דהרואים

והתירוה להנשא ע"פ עדים המעידים ששנים מסרוהו לה והעידו שהבעל שלחם, ולא חשיב עד מפי עד דעדותם כאן היא חלק מהמעשה ושפיר מעידין על המעשה הנעשה ע"י העדים.

ואאמור שליט"א בסוס"ק י"ב כתב דאפי' נתנוהו לה השנים בינם לב"ע אי אתי בעל לא משגחין ב"י, דכל שאומרים שהם שלוחים חשיב כהגדה בב"ד כיון שיש להם נאמנות ורשאות להנשא על פיהם, ושני עדים ששמעו שאומרים כן לאשה במסירת הגט יכולין להעיד שנמסר גט מקוים ע"פ שני עדים, ואע"פ שלא העידו בפני אדם, כיון שכל הרואה יכול להעיד ע"פ ראיתו על גרושין גמורים ולא תחשב עדותו עד מפי עד, ואין להקשות אטו בכיפא תלי להו דכיון שבשעת גירושין נתברר בעדות שהגט אמת, לא תיקנו חכמים יותר, ולפ"ז נחא סתמות הדברים דאתוהו בי תרי כאותה מדינה וכארץ ישראל שלא הצריכום אלא מה שצריך בדיני נתנית גט, והיינו שיהיו שני עדי מסירה, וכאן הן הן שלוחיו ועדיו, מיהו מתני' דשנים אומרים בפנינו נחתם ע"כ במוסרים לה בפני שלישי, ושמא סתם לה התנא מפני שיש שם זה שאומר בפנ"כ וכמש"כ לעיל, ועדיין צ"ע בכ"ז.

ברא"ש פ"א ס"ב דהימנוהו שהבעל עשאו שליח

יז. **רא"ש פ"א ס"ב** הימנוהו נמי לומר שהבעל עשאו שליח כו', הגרע"א ז"ל לק' ס"ד א' הביא דהמפרשים ביארו שכוונתו לבטל חשש נפילה, ור"ל דלענין שאינו נאמן לומר לפקדון נתתיו פשיטא דהא הימני, ועמש"כ בזה אאמו"ר שליט"א בס"א סק"ח ובס"ט סק"י, ויש לעי' אם ס"ל להרא"ש דבכל שטר מקוים ביד שליח יכול לטעון שנפל ממנו, א"כ מנ"ל שתיקנו כאן שיהא כחו של השליח יותר מקוים דשני עדים, הרי פשטות הגמ' לרבא דבפ"נ במקום קיום, והיכא דשנים אומרים ידענו או בפנינו

אי לאו דלא פלוג כמ"ש רש"י ט"ז ב', ואף אם שמענו שמכיר החתימות כ"ז שלא העיד כן לא מתכשר, משא"כ בשנים שאצ"ל כלום על החתימות, אבל אכתי הכל בבי"ד.

ולאמור יש לנקוט דבזמן מסירת הגט יש קבלת עדות, כדאמרי' בפני כמה נותנו לה, ושנים שהם שלוחים מעידין בפני שלישי דנמצא שכל אחד מהם מעיד בפני חבריו ובפני השלישי, ואח"כ עד נעשה דיין, א"כ שניהם מעידין בפני שנים אחרים, והם נעשים ב"ד לקיים הגט, א"נ א"צ קיום בכה"ג וסגי במעידין בפני עדים, עי' להלן ובאחד שליח וחבירו מעיד שהוא שליח אפשר דבעינן ג' אחרים, דיש כאן עדות על השליח ולא על הגט ובזה אינו מצטרף לב"ד, מיהו אפשר דבב' סגי להשליח נעשה דיין כמו בשנים שאמרו שלוחים אנחנו, ובשנים אומרים בפנינו נחתם ואינם שלוחים מסתברא דסגי בשלישי, דלכאור' שלשה שאמרו בפנינו נחתם יכולין לקיימו בעצמם, וה"ה באומרים ידענו, (ולכתחלה צריך שיאמרו קודם נתנית הגט או תוכ"ד).

ולדעת הרמב"ן אין קבלת עדות גמורה בשעת המסירה ואי אתי בעל ומערער צריכין להעיד בב"ד, ורק בקיום הקלו בקבלת עדות כזו בין מהשליח בין משנים אחרים שאומרים בפנינו או ידענו, אבל במעידין על השליחות נהי דשרינן לה להנשא היינו מפני שנתקיים הדבר אצלנו, אבל צריך שיעידו בפני הבעל כשיבא, ולא קשיא לי' בכה"ג אטו בכיפא תלי להו, דכיון שנתאמת הדבר בעדים לא חיישינן שיערער, דבכל שליח דעלמא חשש הערעור מתפרש כאילו גם אנן חיישינן לזיוף, ואמנם אין לחוש כן מדאורייתא אבל מדרבנן כחיישינן לזיוף, ואין כאן אלא ע"א שמאמת הדברים, וממילא יש לחוש שיערער הבעל, אבל משנתאמתו הדברים בעדים אמרי' דל כח השטר מהכא, הא קיימי עדים, וכיון שהדבר אמת גם הבעל לא יבא לערער,

נחתם א"צ השליח לומר כלום, וממילא דכוותה גם בשליח, שלא האמינוהו אלא כגט מקוים, ואי קשיא לך נחוש שהבעל יאמר ממני נפל, תיקשי לך נמי בשנים אומרים בפנינו נחתם דניחוש להכי, וע"כ דלא חששו שיטען כן, [ערא"ש פ' האומר ס"ח ובספר אאמו"ר שליט"א ס"ט ס"ק י"ז], אבל אין מקור לחדש שתיקנו עוד נאמנות, ותדע דבא"י לא מצינו שתיקנו כלום ואפ"ה לא הצריכוהו הרשאה מקוימת, וע"כ דלא חששו שיטען כן, אבל מנ"ל דאי טעין לא מהימן, הרי בא"י לא תיקנו כלום, שהרי יכולין להצריכו להביא הרשאה מקוימת.

ובאמת בתו' ס"ד א' ד"ה בעל ובתו' הרא"ש ובראשונים שם מבורר דלא אהני תקנת בפ"נ לענין שלא יוכל הבעל לערער ולומר לפקדון מסרתיו, אלא שאין תירוצם מועיל לטענת נפל ממני דזה שייך בכל מביא ממדה"י ולא רק באותה העיר [וברשב"א שם כתב דלא מהימן בטענת נפל דלא חיישינן לנפילה, ואפשר לדחות שכ"כ רק בשליח לקבלה וכמ"ש אאמו"ר שליט"א שם ליישב הק' מהגמ' ל"ל קיבל, וברמב"ן בהשמטות מבורר דהשליח נאמן מכל. טענות הבעל אף שיטען שלקחו שלא ברשותו ע"ש, שכ' איהי שקלת' כו' מכל הנך דאמון כו', ודבריו בשליח להולכה], וראיתי בדברי הגרע"א ז"ל שם שדן בזה ע"ד התו', ולא קאימנא בסוגיא שם.

ברא"ש בתשו' שהשליש אינו נאמן, כשהבעל טוען שנפל, או שגזלו

ובעיקר דברי הרא"ש בתשו' שהביא הש"ך חו"מ ס סק שכ' דהשליש אינו נאמן כשהבעל טוען שנפל ממנו או שגזלו ממנו,

לכא' נראה דהיינו דוקא כשהשטר ביד השליש שאין לזה תוקף של שטר, וכמו שחילק הגרע"א ז"ל דביד שליח לקבלה לא מהימן וכמ"ש אאמו"ר שליט"א, ואמנם

ולכא' נראה דנהי דבגט מקוים סמכינן אשליח משום דהימני', אבל אכתי באומר בפ"נ הי' מקום להצריך שטר הרשאה, דכמה דאפשר לתקוני כאילו אינו מקוים מתקנינן, ועוד דזה דרגא יותר מנאמנות למזויף, אע"כ שבעלמא במקוים נאמן בכה"ג וזהו שהביא הרא"ש מהתו' [כ"ה בתו' הרא"ש] דהימנוהו גם על שליחותו, והיינו דחשבינן ל' כקיום גמור, דבזה נאמן משום דהימני', וע"ז הוסיף הרא"ש דע"כ לומר כן שאם נצריכנו שטר הרשאה הרי צריך לקיימו, וממילא גם יכול לקיים הגט, ולפ"ז בא"י ובמקוים פשיטא לן דמהימן דהיכא שהגט מקוים בעדים מיד או כשיערער הבעל היינו דינא דהימני', ורק בחידושא דבפ"נ הי' מקום לדון דהבו דלא לוסיף עלה גם דין הימני'.

ויתכן גם לומר דס"ל להרא"ש דלעולם מביא עמו שטר הרשאה, ובא"י יקיימוהו כשיערער הבעל, אבל לפ"ז הדין נותן שכל שליח צריך להביא שטר הרשאה אף בחו"ל,

אלא שא"צ קיום, ול"מ כן, ועי' טור סי' קמ"ב דבחו"ל א"צ שטר כלל, ואף בא"י הביא בשם הרמ"ה דא"צ וכ"נ מק' התו' והראשונים ז"ל ס"ד א' שהבעל יטען לפקדון נתתיו, ובאיכא שטר הרשאה י"ל דלא מהימן (אף בלא קיום), ובלא"ה הדבר מחודש בסתמות הגמ' לומר דבעינן שטר הרשאה, וערמב"ן ב' ב' בשם הראב"ד ובראשונים ז"ל דלא ס"ד כלל דיש עמו הרשאה, וכן בטור בשם הר"פ הביא דא"צ הרשאה, ועדיין צל"ע בסוגיא דשליש.

שם בק"נ אות , בתשו' הגרע"א ז"ל ח"ב ס [נדפס בחידושים תו' ב' ב'] פי' ג"כ עד"ז, ואפשר לומר דכונת הרא"ש להוכיח אף לדעת רש"י דלא סגי באמירתם שהם שלוחים לקיים הגט, ועמש"כ בזה אאמו"ר שליט"א שם.

כ"ג ב' אשה נאמנת להביא גיטה

יח. כ"ג ב' אשה נאמנת להביא גיטה כו', גם מתני' מתפרשא דהאשה עצמה נאמנת להביא גיטה, [ובלבד כו' זהו ענין נוסף, דאל"כ הול"ל האשה שהביאה את גיטה צריכה לומר כו'], וכתב הרמב"ן דבא"י שאינה אומרת בפ"נ פשיטא דנאמנת דמתוך חומר שהחמרת עלי' בסופה לא מקלקלת עצמה, אבל בשאומרת בפ"נ דתו לא משגחינן בבעל ולא מיקלקלא הי' מקום לחוש שמשקרת, ואם לא היתה נאמנת נגד ערעור הבעל ממילא לא היתה יכולה להביא, דהו"ל כאינו יכול לומר בפ"נ, וזה יליף מק"ו, וביאור הק"ו הוא מכח דהכתב מוכיח, דהא חזינן במתני' דטעם נאמנותם הוא מפני שהכתב מוכיח ולא משום דלא מקלקלא לה עי"ז, כ"ש דיש להאמין לאשה עצמה כשהכתב מוכיח, וביאור הדברים דגם כשלא משגחינן בבעל איכא קלקול כגון ע"י עדים, ולענין זה יש חומר באשה, והכתב מוכיח, כמשי"ת להלן.

ונראה דר"ע יליף לה מסתמות הדברים של חכמים הראשונים שאמרו דאף הנשים

כו' דיש לן לפרש דאשה עדיפא מינייהו, וממילא דבריהם מתפרשים דכ"ש אשה, ולכן מסיים ממקום שבאת כו' דכיון שאשה עצמה בכלל כל הנשים ממילא גם צריכה לומר כו', ואין זה מנדון הרישא ומדין דיו שתהא כמותן, דאדרבה כשאינה אומרת נאמנת טפי דיש חומר בסופה, אלא בזה הנדון שמא אין לחוש שיערער כיון שנתנו לידה, והו"ל כבעל שהביא, וכנתגרשה במדה"י, וגם י"ל דבבירור גמור לא חיישינן הערעור רק בצירוף חשש רחוק שזה שקר, ולזה מהני חומר דסופה שלא לחוש שמשערת], וקמ"ל ממקום שבאת דאין לנו מקור להוציאה מן הכלל שצריכות לומר, כיון דכל עיקר נאמנותה למדנו מן הכלל דגם האשה בכללן, (ואי לאו האי קו' הי' מקום לומר דאשה עצמה אצ"ל בפ"נ בשום מקום וגם אינה נאמנת אפי' אמרה).

הא דתנן שהכתב מוכיח יש להקשות שהרי בא"י חזינן דלא מהני הכתב, והטעם מפני שמקלקלא עי"ז, וא"כ גם במיתה אף אם הי' כתב לא היו נאמנות משום דמקלקלא, [ואפשר שזוהי קושית רב יוסף דכתב ופה מוכיח מיבעיא לי], ותירץ אאמו"ר שליט"א בס"א סק בשם המהרש"א יבמות כ"ה א' דבכה"ג דמיתה אין הקלקול מצוי כיון דדייקא וע"י כתב היתה נאמנת שם, ור"ל דהכא נמי עדיין יש חשש קלקול אם יבואו עדים ויכחישוה בעדותה או בחתימות, ואי לאו הכתב ה"נ לא היתה נאמנת, ונמצא שבדרגת חשש כזה הכתב מוכיח, וממילא באשה עצמה ג"כ איכא חומר בסופה בדרגת החשש הזה שמא תוכחש, ולענין זה מהני הכתב לחזק נאמנותה, כ"מ בדברי אאמו"ר שליט"א שם גם י"ל דהמצב הזה שהבעל מערער יש בו קלקול אף אם לא משגחינן ב", (ואם האשה עצמה משקרת ודאי דמרגישה קלקול בחזרת הבעל), ואי לאו דהכתב מוכיח לא מהימינן לה, וכך מתפרשא מתני' לרב יוסף, דע"כ יש כאן חידוש דלא חיישינן דמשקרי, וש"מ שיש

להם תועלת בשקדם, ובהא דלא מהימנין להו בא"י, י"ל דבמיתה כי אתי בעל נתגלה שקרה, משא"כ בגט דלא משגחין בבעל ואין שקרה מתגלה להדיא, כללא דמילתא הא דחיישין בא"י דמקלקלא לה זהו ענין מיוחד דיש לחוש שמזייפת גט כשקלקולה גמור וקרוב, אבל בחו"ל ובמיתה יש ג"כ קלקול מעט ולזה מהני כתב שו"ר בתשו' הגרע"א ז"ל קמא סי' רכ"ב [ומ"ש באות ג' ערשב"א שכ' דישא אחרת], ובספר מרן זללה"ה סי' ק"ד ס"ק ט' י'.

כ"ד א' אשה מכי מטא כו', פי' וזה אינו ענין לדין בפ"נ, דאם צריכה קיום לא מהני אמירתה, ואם א"צ קיום גם אצ"ל בפ"נ, ובדברי הרשב"א בזה עס"ק י"ט.

בפלו' הראשו' ז"ל, בדין אשה שנתגרשה במדה"י, והביאה גט שאינו מקוים, אי חיישי' לערעור הבעל

יט. **בדין** אשה שנתגרשה במדה"י והביאה עמה גט שאינו מקוים נחלקו הראשונים ז"ל אי חיישין לערעור הבעל כיון שאין עדים מצויין לקיימו, או"ד כיון שהבעל מסרו לה לא חיישין שיחזור ויערער, כ"כ הר"ן והריטב"א דלא חששו לערעור אלא בשליח שחושב שלא הוחלטו הגירושין ועוד יוכל לחזור בו וכשחזור ולא הגיע בשליח קודם שנתן הרי הוא מערער, אבל כשנותנו לה ומתגרשת מיד הרי הוא מסיח דעתו ולא חוזר ומערער, ולפי הסבר זה של המחלוקת, שליח ואשה שוין דבמקום שמצויין לקיימו לא חיישין לזיוף, והנודן רק אם מחדשין סברא זו שבכה"ג אין לחוש שהבעל יערער.

אב"י פשטות דברי הראב"ד פי"ב ה"ב ודברי הרשב"א כ"ד א' משמע דאשה לא מהימנא בלא קיום, משום דאנן חיישין דמשקרא לטובת עצמה, ולא רק שמא יערער הבעל, ולפ"ז אף בא"י צריכה קיום, דכ"ז שלא נתקיים חיישין לזיוף, (ולא מהני מה שעדים מצויין כשהבעל יבא), ולפ"ז הא

דמהני בפ"נ לחשש משקרת היינו משום דדייקא ומרעא אנפשה טפי כשאומרת בפני, וצ"ע היכא אשכחן בתקנת בפני דמהני גם לחשש משקר, בשלמא נגד ערעור הבעל יש יתרון דדייק טפי, דבלא"ה לא חשדינן לי' ומהניא עדותו בכה"ג טפי, אבל מנלן לחדש דבאשה הוסיפו בעדות זו נאמנות גם לחשש משקרת לטובתה, הרי בפשוטו התקנה שנתקנה במביא ממדה"י היא רק במקום שבא"י כה"ג נאמן, ומהא דחזינן דאשה מהימנא יש לנו ללמוד דאף באשה לא חיישין לזיוף, ואדרבה בא"י מהימנא טפי משום חומר דסופה כמ"ש הרמב"ן, וגם פשטות הדברים דהא דבא"י א"צ קיום, היינו משום דבגט לא טענינן מזויף שאם היינו טוענין לא ה"י השליח שהוא ע"א או קרוב ואשה נאמנין לבטל חשש זה, דהא לא תיקנו נאמנות בשליח גט, אלא מעיקר הדין הוא נאמן, וממילא אף באשה עצמה לא טענינן, [וק"ו דר"ע ה"י רק לענין בפ"נ אי מהימנין לה נגד ערעור הבעל כמ"ש הרמב"ן], ועוד דלפ"ז מצינו באשה עצמה בא"י תועלת בפפ"נ אף בלא טעמא דשלא תזקק לעדים, ובפשוטו הא דא"ל ר' ב' ואי עבדת אהנית חידוש הוא, ולא משמע שהוא מבואר בהא דאשה עצמה מביאה גיטה בא"י.

ובריב"ש סי' שפ"ה מפרש דברי הראב"ד רק במביאה ממדה"י, וק"ק שהרי דברי הרמב"ם מתפרשים בכל גונא והו"ל להראב"ד לפרש, וכן ברשב"א שהביא מהאשה שאמרה גרושה אני, משמע דהנודן משום דלא מהימנא ולא משום דאתי בעל ומערער ואין עדים מצויין לקיימו, ובענין נאמנות האשה נקט שם דהיינו דוקא בדאיכא חומר בסופה, אבל ביבמה דליכא חומר לא מהימנא, [ואם נימא דשליח נמי לא מהימן ניהא, אבל לחלק בין האשה לשליח אין לנו מקור, מיהו ע"י קדושין ס"ג ב' אין אדם חוטא ולא לו], ולפ"ד אין לנו אלא נדון הראשון אם גזרו שלא תנשא כשאין עדים מצויין לקיימו, או דבנתגרשה

כבר לא גזרו, ועי' לק' סק"כ בדברי מרן זללה"ה בזה.

ולכאזי אין לחדש כלל שמלבד תקנת בפ"נ, תיקנו גם שאם אין עדים מצויין לקיימו במקום זה, לא תנשא בלא קיום, אפי' נתגרשה כבר, דלא מצינו שתיקנו כן, וגם הדבר תמורה שלא תוכל אשה להנשא אלא במקום מגוריו של הבעל, דבמקו"א לא יועיל אפי' שטר מקום, שעדיין צריך לקיים חתימות הקיום, [ומרן זללה"ה בסי' ק"ג סק"ח כתב דמעשה ב"ד מהני לכו"ע, וכנראה טעמו מהאי קושיא, אבל היכן מצינו שתיקנו כן, ולא אמרו בגמ' לא האיסור ולא העצה של מעב"ד, ולע"כ בזה, שו"ר שכ' שם דלחשש זיוף לא מהני אלא לידע שנמסר במקום הבעל], והנה הדבר פשוט שתקנת בפ"נ היא רק בשעת גירושין, דהא היכא דכבר נתגרשה לכו"ע לא מהני בפ"נ, כדאמר כ"ד א', ואם באנו לאסרה לינשא כשכבר נתגרשה צריך לחדש גזירה נוספת ושלא מצאו לה חז"ל תיקון, ומי מכריחנו לומר כן, ועוד דלפ"ז יש תקנה זו גם במגרש במקומו, ולא מצינו כן כלל, אלא דבזה י"ל דכשתבא עם גיטה למקו"א מהימנינן לה כיון שלא הוחזקה שם אשת איש והו"ל הפה שאסר, וגם כבר נתבאר לעיל סק"י מבריייתא ה' ב' דקתני כיצד יעשה כו' שחכמים תיקנו דין בפ"נ שיהא ממטבע הגט ויפסל הגט כשלא אמר, ולא תיקנו שאסורה לינשא בלא הגט, ומה"ט הולד ממזר לר"מ, עיי"ש, וא"כ נמצא דאף במקום שצ"ל בפ"נ לא תיקנו איסור בנשואין אלא פסול בגט, וא"כ אין מקור כלל לחדש דבמקום שאצ"ל בפ"נ תיקנו איסור נישואין.

וא"ת א"כ למה הוצרך הר"ן לטעמא דלא אתי בעל ומערער בשליח לקבלה, תיפו"ל שכבר נתגרשה, י"ל דבש"ק כיון שהגירושין נעשין באופן שאין האשה במקום

הנתינה והעדים, הי' מקום להצריך בפ"נ, דשייך לקבוע גם בזה הלכות, כיון שבשעת כתיבה יודע הבעל שמוסרו ביד ש"ק שיוליכנו לאשה במדה", [והיו מתקנים שהשליח צריך לראות הכתיבה והחתימה ולומר כן בשעת גירושין בפני העדי מסירה, ואח"כ כשימסור הגט לאשה יצטרך לומר בפני עדים בפ"נ, אבל דוחק לומר שהיו מתקנים שלא יחולו הגירושין עד שיאמר בפ"נ במקומה של האשה], אבל באשה שמתגרשת מיד הבעל, כמו שבמתגרשת במקום מגוריה לא שייך לתקן שתראה הכתיבה לענין שתוכל לינשא במקו"א, ה"ה בהלכה אצל בעלה במדה", דלא תיקנו הלכות בגירושין של האשה מיד בעלה, דזה שבדעת האשה לחזור למקומה אין זה מתבטא במעשה הגירושין, משא"כ בשליח לקבלה, ולכן הוצרך הר"ן לבאר דאין צורך שיתקנו חכמים בזה בפ"נ.

ועוד דג"ז אמת שלא הוצרכו לתקן כלום כשכבר נתגרשה מיד הבעל כיון שאין לחוש לערעור במעשה שנגמר מידו, חדא שכבר החליט הדבר והסיח דעתו כמ"ש הר"ן, ועוד שאינו מעיז בפני האשה שנתנו לה לחזור ולומר לא גרשתי, [וטעם זה ליכא בש"ק, ואפשר שמה"ט הי' פשוט להר"ן באשה עצמה טפי מש"ק], וגם הדבר מתפרסם במעשה גירושין טפי ולא מסיק אדעת' לערער בדבר מפורסם, משא"כ כשמוסר לשליח, [וגם בזה י"ל דס"ל להר"ן דש"ק כש"ה, ורק באשה עצמה מתפרסם כמעשה גירושין], ושפיר ביאר כן הר"ן דאף בש"ק כאשה עצמה דליכא למיחש, ועוד דלא עבדו חכמים לחצאין בגט שתנשא במקום זה ולא במקו"א, אבל תקנת בפ"נ תיקנו הפסול בגט במקום שניתן בפסול זה, ושוב לא תוכל לינשא בו אף במקום הבעל, אלא בקיום, ולא יועיל לה מה שכאן מצויין לקיימו, שו"ר בזה בספר אאמור"ר שליט"א סק"ט עיי"ש.

**עוד בהנ"ל, ובאופן שהאשה אומרת שהשליח
אמר בפ"נ**

כ. וְלֹא־אָמַר נִקְטִינָן לְדַעַת הַרְמַב"ם וְהַר"ן
דאשה נאמנת לומר שהבעל נתן
הגט לידה וא"צ קיום, דלא תיקנו בפ"נ אלא
בשעת גירושין כשמתגרשת במקום שאין עדים
מצויין לקיימו, אבל משתגרשה כדין הרי דינה
כגט בא"י דא"צ קיום וכשיבא הבעל ויערער
יתקיים בחותמיו, ולדעת הראב"ד והרשב"א
משמע דאף בא"י אינה נאמנת בלא עדים, ולא
נתבאר מקור ד"ז, כמש"כ לעיל, והריב"ש
מפרש דבריהם בחו"ל דוקא, ולפ"ד אין ראי'
דהרמב"ן פליג עליהו, אבל פשטות דבריהם
וכ"נ במ"מ וכ"מ שפי' דס"ל דאף בא"י לא
מהימנא בלא קיום, ולפ"ז אף הרמב"ן כדעת
הרמב"ם.

**מיהו יש להסתפק אם האשה נאמנת לומר
שהשליח שמסרו לה אמר בפ"נ, או
שצריכה להביא עדים ע"ז, והיכא דאית לה
מיגו שהיא בעצמה קבלתו מן הבעל (כאן או)
במדה"י, מסתברא דנאמנת לומר שהשליח אמר
בפ"נ, אבל היכא דידעינן שלא הלכה למדה"י
ולא בא הבעל לכאן יש לעי' אם זה שהגט
בידה מוכיח שנמסר כדין אף לגבי אמירת
בפ"נ, ונראה דפשטות הדברים דנאמנת, דבכלל
נאמנות האשה בזה שהגט בידה כל הדינים
הצריכין לכשרות הגט, דהא אשה נשאת בגט
אף לר"א דע"מ כרתי ואף להסוברים דרק ע"מ
כרתי, וש"מ דכל שהגט בידה נקטינן שנמסר
כדין, וה"נ לגבי השליח נקטינן הכי, כדסמכינן
(במדה"י) שהבעל כתבו לשמה ולא זייף
החתומות, וכי היכי דבבאה ממדה"י לא
מצרכינן לה קיום ולא עדים, ה"נ משתגרשה
והגט בידה נקטינן שהכל כדין, דמהא דתנן
העדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם יש
ללמוד דלעולם אשה באה עם גיטה ונשאת,
וא"צ ע"מ כלל ובכלל זה אף לא עדים
ששמעו בפ"נ, וכך מתפרשים דברי הרמב"ם
דלעולם אשה נשאת בגיטה, ועוד דבדרך כלל**

יש לה מיגו שקבלתו מבעלה, וא"כ סתמות
הדברים דאשה שאמרה שהשליח אמר בפ"נ
נאמנת, וכיון שלא חילקו דדוקא בדאית לה
מיגו ש"מ דלעולם נאמנת.

**וב"ז לענין שתהא רשאית לינשא בלא קיום
או העדאת העדים בב"ד, אבל אם בא
הבעל ומערער צריכה להביא עדים ששמעו
שהשליח אמר בפ"נ, [ולכאן] השליח לחוד
אינו נאמן לומר שאמר בפ"נ], והרי אף אם
הביאה עכשיו עדים ששמעו וע"פ זה התירוה
לינשא, מ"מ אם אין בידה כתב ב"ד תצטרך
לעדותם כשיבא הבעל ויערער, ומ"מ לא
הצריכו אלא שיוכל הדבר להתברר בעדים
ממקום הגירושין, דלא מצינו שבכל שליח
כותבין הקיום על הגט.**

**ולפ"ז מתחוויר יותר דכל תקנת בפ"נ הואי
במטבע הגט, שקבעו חכמים לא למסור
הגט לאשה אלא באמירת בפ"נ בפני שנים,
ואחר שקבעו ד"ז סמכו ע"ז שהגט ביד האשה
שנמסר כדין, והרי היא נשאת בגיטה בכל
מקום בלא עדות נוספת, אבל לא תיקנו
להשלים הקיום קודם שיבא הבעל, אלא שיהא
חו"ל כא"י שיוכלו לקיים אם יערער הבעל.**

**ומרן זללה"ה בסי' ק"ג סק"ד כתב בדעת
הרמב"ם והר"ן דהאשה נאמנת לומר
שהשליח אמר בפ"נ וכמש"כ, ובדעת הראב"ד
והרשב"א כתב דלא מהימנא, ודעתו ז"ל
דבא"י לכו"ע א"צ קיום, ורק בגט ממדה"י
ס"ל שתיקנו חכמים דכל גט ממדה"י צריך
קיום ואמירת בפ"נ כקיום, ואשה לא מהימנא
במקום קיום אלא כשאומרת בפ"נ, אבל אינה
נאמנת לומר שנמסר לה מיד הבעל או במקום
העדים או שהשליח אמר בפ"נ, וכתב בזה שני
טעמים אם מפני שהתקנה היתה לחשוב כל
גט ממדה"י כאחר הערעור דבעי קיום, או
דלעולם חיישינן שהשליח מסרו לה ולא אמר
בפ"נ, ונפ"מ בהי' כתוב (עליו) מעב"ד שכבר
נתגרשה דאי לא חיישינן לזיוף מהימנא לינשא**

הוא עצמו שהביא גיטו כו'

כא. די' א' הוא עצמו שהביא גיטו כו' הברייטא מתפרשת שפיר אף בנותנו לה בפני ע"מ כסתם גירושין, ולכן לרבא פשיטא דאצ"ל בפ"נ, דהו"ל כאתיוהו בי תרי ועדיף מינייהו, שהם מעידין שהבעל נתנו לה, ואי משום דצריכין להעיד בב"ד כשהבעל יערער, ה"נ כל עדי בפ"נ צריכין להעיד בב"ד, אבל עכשיו נשאת ע"פ הגט לחוד, וה"נ בבעל, ואין יתרון באמירתו בפ"נ כלום, ולדעת הראב"ד דהאשה צריכה להביא עדים שנמסר לה כדין או קיום, ה"נ צריכה להביא עדי מסירת הבעל או עדי בפ"נ, והא דפרכינן א"ה בעל נמי, אחששא דלשמה קאי, שיש לחוש שיאמר שמצאו באשפה, ומשני דאין לחוש לערעור כשמסרו בעצמו, ונמסר דלא מהימנינן ל' אף קודם שלמדו, אלא דמ"מ אם הי' מקום לחוש לערעור אפשר שלא היינו מחלקים בשליחות ואמר' ל' שיאמר שלא מצאו באשפה או שיאמר בפ"נ, ולכן ביארו דאין לחוש לערעור כלל].

מיהו לר"מ או להסוברים דאף ע"מ כרתי, בכלל הברייטא גם דא"צ למוסרו לה בפני עדים כלל, ובזה גם לרבא הטעם משום דלא חיישינן שיערער, [ואף להראב"ד ל"ח שיערער, אלא דלא מהימנינן לאשה שאמנם הבעל מסרו לה, כמש"פ מרן זללה"ה].

שליח שהבעל א"ל שהגט נכתב ונחתם בא"י, אם ע"ל בפ"נ

יש לעי' שליח שא"ל הבעל שגט זה נכתב ונחתם בא"י אם ע"ל בפ"נ, ולכאור' נראה דלא פלוג חכמים ובכה"ג יצטרך לקיימו קודם הנתינה, שהרי אם החתים עליו עדים מא"י בחו"ל מסתבר דצ"ל בפ"נ, דה"נ איפכא אם החתים עליו עדים מחו"ל בא"י אצ"ל בפ"נ, דהתקנה היא כללית בכל מביא מחו"ל דצ"ל ובא"י אצ"ל, מיהו אם נתברר שכתבו בא"י אפשר דאין זה בכלל מביא מחו"ל, וצ"ע בזה,

בלא קיום הכתב דמעב"ד, מיהו נקט שם סק"ח דמעב"ד מהני, [דגם לטעם ראשון כתב שיש לדון בזה], ולפ"ז ה"ה דש"ק לא מהימן בלא מעב"ד, דלא מצינו שהאמינוהו אלא כאמירת בפ"נ, ולפ"ז אם יש עדים שראו הגט בידה במדה"י מהימנא, שהרי שם מותרת לינשא ע"פ הגט, [עמש"ש סוסק"ג].

נמצינו למידין אשה שהוחזקה כאן בא"א, ובעלה במדה"י, ויש בידה גט שהובא ממדה"י, לדעת הרמב"ם [ודעימי', רש"י כ"ד א', והמ"מ והר"ן והריטב"א בדין ש"ק]. נאמנת לומר שהבעל נתנו לה ונתגרשה במדה"י או שהבעל נתנו לה כאן, או ששליח נתנו לה ואמר בפ"נ כדין, ואפי' במקום שידעינן שהיא לא קבלתו מיד הבעל דליכא מיגו, ולדעת הראב"ד והרשב"א לא מהימנא עד שתביא עדים לדבר' או שיתקיים בחותמיו [שו"ר ברשב"א ותו' הרא"ש י"א ב' בשם רשב"ם דג"כ נראה דנאמנת, שפי' הגמ' בגט הבא ממדה"י ולא ידעינן אם גוים הם, ואם צריך קיום ממילא ידעו מי הם החותמין], וכ"ז לענין לינשא עתה בלא קיום, אבל אם ערער הבעל לכו"ע צריכה עדים לדבריה או קיום.

ולפ"ז אשה שנתגרשה במקום הבעל אינה יכולה לינשא במקו"א ע"י גיטה [אם הוחזקה שם א"א], דמחמירין כדעת הראב"ד, [מיהו בלא"ה בזמננו שאין כותבין מקום הדירה חיישינן לשני יב"ש ואינה נשאת ע"פ גט לחוד], וכתב מרן זללה"ה דאם יש בידה מעב"ד נשאת עפ"ז בלא קיום, ואם יערער הבעל תצטרך לקיימו, וה"ה בש"ק שהביא הגט ממדה"י.

ובמקום שאצ"ל בפ"נ דעת מרן זללה"ה דלכו"ע נשאת בלא קיום, ויש לצרף בזה דעת הרמב"ן, דבדאיכא חומר בסופה נשאת, וכ"כ הריב"ש דהראב"ד מיירי במדה"י דוקא.

ולפ"ז אפשר דשליח המקבל מהבעל גט בא"י אצ"ל בפ"ג, אפי' א"ל הבעל שכתבו בחו"ל, דלא קבעו הלכות בשליח המקבל גט בא"י שיחקור אחר הגט היכן נכתב, וממילא אפי' נודע לו שנכתב בחו"ל אין זה בכלל התקנה, מיהו אפשר דכל שידוע שאין דירתו של הבעל כאן, אין לו להתייחס לרגע המסירה לקבוע שזהו גט מא"י, וצריך לחקור היכן נכתב, ואי משום טעמא דמינקט נקיט לי' בידיו, לכאור' ליכא טעם זה כשמוסרו ע"י שליח, ואפי' נימא דבמוסרו במקום האשה כיון שהביאו בעצמו לשם שייך טעם זה, אכתי במסרו במדינה אחרת בא"י דשכיחי שיירתא, לא שייך למיקריי' נקיט לי' בידיו, ואם בכה"ג חזינן דאע"פ שמסרו לו במקום שאצ"ל בפ"ג, אזלינן בתר מקום דירתו וכתבתו, תו צריך ראי' דבמסרו במקום האשה אצ"ל, ועי' בזה בספר מרן זללה"ה שם ס"ק י"ג, ובמש"כ בזה אאמור' שליט"א שם סק"י, ועי' בלשון הרמב"ם פ"ב שהביאו שם, ולע"כ.

בגדרי לשמה, זבחים ב' ב' דזבחים סתמן לשמן ואשה לאו לגירושין קיימא, ובדברי מרן זללה"ה שצריך שידעו ענין לשמה, ובקו' הגרע"א ז"ל היכי משכח"ל חתימה של"ש

כב. **בזבחים ב' ב' אמרי' דטעמא דזבחים סתמן כלשמן משום דבסתם לשמן עומדין ואשה בסתמא לאו לגירושין עומדת, ולכאור' החילוק משום דזבחים שם הקרבן עליו קודם ההקרבה וכן הבעלים, ולכן אף בלא כונה מפורשת מתייחס המעשה לדבר הידוע בו, משא"כ באשה שתחילת כתיבתו בסתמא ועדיין אין כאן אשה המתגרשת שנייחס הסתמא אליה, ואם הי' הגט נכתב אחר הגירושין הי' ג"כ מועיל סתמא בשמות אלו שיחשב הגט עבודה, דכל סתמא נגזר אחר המפורש בו.**

ולפ"ז אפשר דאם הסופר והעדים כותבין ע"פ ציווי הבעל חשיב שפיר לשמה אף

בסתמא, דהיינו שאין דעתם בפירוש לשמה ברגע הכתיבה והחתימה, דכיון שאשה זו לגירושין קיימא וכתבתה ע"פ ציווי הבעל, אמרי' נמי דסתמא כלשמה דמי, דיש כאן עיקר ידוע שיתייחס אליו הסתמא, מיהו אפשר דמ"מ ל"ד לזבחים שהעיקר הידוע הוא בקרבן עצמו, ולא רק דעת של ציווי הבעל, ומ"מ יש ללמוד משם שא"צ לשמה בהדיא אלא סגי בסתמא לשמה אי משכח"ל גונא שיהא סתמא לשמה, ולפ"ז נראה דעדים שאמרו בתחלת חתימתן שחותמין לשמה, וכן בכתיבה, אפי' הסיחו דעתם לדבר אחר חשיב שפיר לשמה, דבכה"ג ודאי סתמא לשמה, וא"צ את הלשמה במחשבה בהדיא בשעת כתיבה וחתימה, מיהו אפשר דבכה"ג כלשמה בהדיא חשיב ולא רק כסתמא, [ועמש"כ אאמור' שליט"א בס"א סק"א, ומשכח"ל כגון שחותמין על כמה שטרות ואינן שמים לב ברגע שחותמין על הגט ששטר זה הוא הגט, וזה גרע מהצויר שכתבנו דיודעים שחותמין עתה על הגט, מיהו אפשר דג"ז כשר דדעת דמעיקרא מהני גם לזה, ואפשר דאף בזבחים צריך שידע ששוחט עתה הקרבן, כגון ששוחט כמה בהמות של חולין ואחת מהן של קדשים, דנאי דסתמא לשמה מ"מ צריך שידע כששוחט הקדשים כדאמרי' זבחים א' בשוחט משום חולין דהו"ל מתעסק, וה"נ כשיודע שאחת מהן קרבן כיון שאינו יודע איזהו בזמן השחיטה, וצל"ע בזה].

ומרן זללה"ה בסי' ק"ג ס"ק י"ד כתב דאפשר דלא סגי בכותבין וחותמין ע"פ ציווי הבעל, דבעינן שידעו שיש ענין לשמה ויכוונו שמקיימין בזה רצון התורה שיהא לשמה, אבל אם אין יודעין דבעינן לשמה חסר בכונה לשמה, ובפרט אם צריך דיבור, ואמנם בפ"ת סי' קל"א סק"ג בשם התו"ג הוכיח מרש"י ותו' דלא בעינן דיבור, דלא אשכחו בלשמה אלא שני יב"ש או להתלמד, אבל מרן זללה"ה כתב דמהא דאמרי' סתמא פסול משמע דאף

עדות שקר מתח"י, ושפיר חל כח שטר בהוצאתו מתח"י, שאז הוא כמגיד העדות, והרי היא כעת אמת, [ולשון הרמב"ן ואין חוששין שמא אחר כתבו וחתמו ואח"כ מצאו זה, ובכה"ג לכאור' אין כאן עדות כלל על גט זה], ול"ד לשטר שנמחל שעבודו שכבר חל כח שטר על המעשה הכתוב בשטר, ויוצא קול שנמחל שעבודו, ולכן אין חל שוב כח שטר בזה, ומרן זללה"ה שם ציין להא דאמר כ"ט א' דבמתנה נמי פסול, ולכאור' התם גם מסרו השטר ע"פ השליחות, וכיון שנמסר באופן שאין חל דין שטר ע"ז פסול, ואפי' יסכים עתה הר"ז גרע משטר שנמחל שעבודו, קצרן ש"ד כח שטר אפשר שיחול בהוצאת העד מתח"י חתימתו, ולא במעשה החתימה, ואפי' נימא דפסול בשאר שטרות אכתי י"ל דהיינו רק מדרבנן, ובגט פסול מדאורייתא, שו"ר בתו' ד' א' ד"ה מודה, שאם יחתמו תחלה ויכתבו גט ע"ג חתימתן אין כאן עדות כלל ואפי' בשאר שטרות פסול, ומבואר מזה דבעינן דין שטר במעשה החתימה בכל השטרות, דמשמע שאף אם העדים עצמם כתבו ע"ג חתימתן ולא הוציאו חתימתן לחוד מתח"י פסול, והובא בקצוה"ח סמ"ה י"א וכעת ראיתי בריטב"א שכ' דהסופרים יכולין לחתום ואח"כ למלאות שמו ושמה ובכי הא ליכא שקרא ופסולו משום שלא לשמה, ומבואר דלא ס"ל כתו', וע"כ טעמו כמש"כ והכי עדיף שלא נכתב שקר מעולם, ועם גמר הכתיבה נשלם הגט, וראיתי מובא בזה מהרמ"ח דף א' ברי"ף כתב דחשיב מפי כתבם, עי"ש, ולע"כ.

שוב כתבנו במקו"א בסוגיא דכתובות גבי קיום מיחזי כשיקרא לדייק מזה דהשטר פסול וכדעת תו'.

וכבר תירץ מרן זללה"ה דמשכח"ל באומר אמרו, דכשר בשאר שטרות, [נעיי"ש שכ' עוד דבעינן כונה בהדיא לשמה וכמש"כ לעיל בשמו, אלא דבדעת תו' והר"ן לא נקט

בכותב מדעת הבעל צריך כונה, ואמנם בגמ' שם מיירי בכותב טופסי גיטין, מ"מ ס"ל דהגמ' מתפרשת דומיא דזבחים דבעינן כונה בהדיא אע"פ שעושה מדעת בעל הקרבן, ועמ"ש"כ בזה לעיל, שו"ר בריטב"א ב' ב' דכל שא"ל הבעל כתיב גט לגרש את אשתי והוא עשה היינו לשמה וא"צ לכונה אחרת.

הגרע"א ז"ל ב' ב' הק' היכי משכח"ל חתימה דפסולה משום שלא לשמה, הרי אם חתמו להתלמד או שלא מדעת המתחייב אף בשאר שטרות פסול, שאין כאן עדות, דבשלמא מדעת המתחייב אע"פ שעדיין לא לזה חשיבא שפיר עדות על דעת המתחייב, וסגי בזה לקבוע דין שטר כשיגיע ליד המלוה, דכבר נתחייב בכתיבתו בכל מה שהכתיבה עלולה לגרום, וכעין הימני' דשליש ס"ד א', אבל כשחתמו שלא מדעת המתחייב אין חתימה זו מעידה כלום, ולא חל עלי' דין שטר במסירתו, ובענ"ד לא נתברר לי מנ"ל דא"א שיחול כח שטר במסירתו, כגון בעד שרואה שראובן בא ללוות משמעון ומכין שטר עם חתימתו, דאמנם במעשה החתימה אין הגדת עדות, אבל כיון שא"צ לשמה י"ל דאין לנו ענין במעשה החתימה, ורשאי לחתום באופן זה כיון שהגדת העדות תחשב במסירתו, ואין כאן אלא משום מיחזי כשיקרא במעשה החתימה, ואפשר גם שאינו ראוי לעשות כן שמא יאבד או יגזל מעמו, [ובשנים ודאי צריכין ליהזר שאסור לאחד להניח השטר ביד חבירו או שיעמיד עדים על חתימתו], אבל מ"מ שפיר חל כח שטר כשהוציאו מתח"י כדין, ועי' שו"ע חו"מ סל"ט ס' דאם אמר המלוה לעדים שיכינו השטר קודם ההלואה אין שומעין לו דחיישינן שרוצה לגזול עי"ש, ולא אמרו דשטר כזה לא יועיל כיון שנכתב שלא מדעת המתחייב, וכן בראשונים ז"ל בשמעתין משמע דחתימה שלא לשמה נמי מיירי בנכתב להתלמד, ולפמ"ש היינו בכה"ג שהחותם שומרו בידו ולא הוציא

ד' א' תוד"ה מודה

כג. ד' א' תוד"ה מודה, מה תקלה יש בכך
אם נסמך עליהן, לשיטת תו'
דלר"א רק ע"מ כרתי, א"כ תיקנו חכמים
שהיו עדים חותמין על הגט מפני תיקון
העולם שלא תצטרך עדי מסירה, ויש בזה
חידוש שהרי אין לחתימתן כח שטר כיון
שא"צ לעדותם לענין הגט, ואילו לראי'
בעלמא י"ל דהו"ל מפי כתבם, וחידשו חכמים
[מדרבנן, או דמדאורייתא כן], שאע"פ שאין
לחתימתם ענין עם הגט תהני לשווייה כשטר
ראי' דעלמא, (והיינו דוקא כשחתמוהו ביד
הבעל ולא אחר שנמסר לאשה אע"פ שראו
הגירושין, דבזה ודאי חשיב מפי כתבם), ולפ"ז
ניחא הא דנקטו דאין להצריך בזה לשמה
שהרי אין חתימתם מדין הגט כלל, וערשב"א
שכ' דכיון דמהני לקיים הגט עפ"ז, תיקנו
שיהא דינא כגט דבעינן לשמה.

ולפ"ז נראה דאין ללמוד מכאן לדעת הרי"ף
דאף ע"מ כרתי שיועילו ע"ה שלא
לשמה לראי', באופן שמגרשה בע"מ, דלא
תיקנו חכמים כח שטר בגט שאינו מועיל
להלכות גיטין, אלא תיקנו שיעשו גט שראי'
לגרש מפני חתימתו לחוד כדי שתהא הראי'
מזומנת בידה, אבל גט שהוא פסול לגירושין,
אף לראי' לא מהני, שו"ר שכבר כ"כ אאמו"ר
שליט"א בס"ק י"ט, שו"ר בזה עוד בספר מרן
זללה"ה סי' פ"ז ס"ק ל"ט עי"ש.

שם בא"ד והתם ליכא עדות כלל, עסק' כ"ב
בשם הריטב"א דס"ל דכשר והחסרון רק
משום לשמה.

ה' ב' אתא לקמיה דר"א ור"א, א"ל ל"צ בו'
כד. ה' ב' אתא לקמי' דר"א ור"א א"ל ל"צ
כו' לכאו' נראה דבעי לאתויי גיטא
מא"י לחו"ל דהא ר"א ור"א בא"י הוו,
ומדא"ל ל"צ ש"מ דאף במקום שא"צ לשמה
ג"כ סגי בלא ראה כל הכתיבה, ויש לדחות

כן], ואפשר דאף בלא אמר בהדיא אלא
דידעינן דניחא ל', כגון שמחפש אחר עדים,
ג"כ חשיב דעת המתחייב בשאר שטרות, וזה
דבר המצוי שיחתמו ע"פ הסופר וכיו"ב,
ואפשר דאף אם אמר שאינו רוצה לגרשה בו
אלא להפחידה ג"כ כשר בשאר שטרות, דמ"מ
עשו ע"ד המתחייב, וחייב עצמו בזה שיש
שטר כזה בעולם, ומ"מ לא חשיב לשם
גירושין, ועיקר הא דאיצטרין קרא דלשמה
לר"מ דע"ה כרתי מתפרש שפיר לאפוקי שלא
לשמה כמו בקדשים, דנהי דסתמא לשמה מ"מ
איצטרין קרא לאשמועינן דבמכוין בהדיא
שלא לשמה פסול, וע"ע מ"ש אאמו"ר
שליט"א שם.

והנה אין קו' אם חששו בגט גם לדבר
שפסול בשאר שטרות, ואע"פ שבשאר
שטרות לא חששו, אם משום חומרא דא"א,
ובשטרות החשש רק למשעבדי, וג"ז אינו
שלא כדין כ"כ, כיון שנתפרסם כשטר כשר
ואינהו דאפסידו אנפשיהו, ועוד דאין מצוי
שיתן אדם שטר חובתו לאחר, אבל בגט אינו
חושש שימסורו לאשתו ותאמר שגרשה, וכן
סופרים הכותבין להתלמד סתמן בגט שכיח
טפי, אלא דבגמ' ג' ב' מבואר דלמאן דלא
מצריך לשמה אין להצריכו לומר בפנ"ח
לשמה, וע"ז יש לשאול דכאין עליו עדים דמי
כשחותמין באופן שפסול בשאר שטרות, וגם
השליח לא מהימן בלא חתימות, א"ו בפסול
דלשמה לחוד קיימינן, וכ"מ בתוד"ה מודה
שם, מיהו סגי בצד רחוק של של"ש בחתימה
להצריך בפנ"ח לשמה, כיון דבפני בעינן
משום קיום דדייק טפי, וא"כ הנפ"מ רק בגט
מקום שכבר העיד עליו בפנ"כ, ובזה שפיר
השאירו התקנה שיעיד גם על החתימה לשמה
ככל שליח, כיון שיש בזה יתרון לצד רחוק
באופנים שכ' הגרע"א ז"ל ואאמו"ר שליט"א
וכמש"כ לעיל.

דס"ל דגזרינן מוליך אטו מביא ובעינן אף לשמה בא"י, א"נ כמש"כ סק"ו ז' דלרבה בעינן לשמה אף ממדינה למדינה בא"י.

שם אפי' לא כתב אלא שיטה א' כו'

שם אפי' לא כתב בו אלא שיטה אחת לשמה שוב א"צ, לכאור' לא איצטריך לאשמועינן דא"צ לעמוד בכתיבת הטופס, דפשטא דדינא דמתני' דהכתוב טופסי גיטין מהני אף לגט הנשלח למדינה אחרת, ואף ר' אחי לא אמר אלא בחלק הנכתב לשמה, דלא תיקנו דינים בסדר הכתיבה אלא שהשליח יראה, וכיון דבסדר הכתיבה הטופס כבר כתוב, ע"כ שאינו רואה אלא התורף, ומדאמר שיטה אחת ש"מ דסגי בחלק מהתורף, שו"ר ברמב"ן דל"מ כן, עי' להלן.

ויש להסתפק אם סגי בכתב שיטה אחת מהטופס לשמה, דזה ג"כ מוכיח על כתיבת כולו, ונכתב בהדיא שלא לשמה נראה דלא מהני], ואם נימא דמהני ויש לדקדק כן מקן קולמוסא לפי' קמא ברש"י, י"ל דמש"ה הזכיר ר"א לשמה דבזה צריך לשמה דוקא אף לרבה, דכיון שהתחיל כתיבת הגט לשם אשה זו ועכשיו הגט כתוב כולו לפניו חשיב בראה הכל, אבל כשלא התחיל לשמה, א"כ בתחילה לא הי' הסתברות שאמנם ישלים כתיבתו, שהרי אין סיבה שיגמרנו אם לא זו האשה שעומדת להתגרש, ובכה"ג לא חשיב שראה בתחלה הכל, ובאמת מה"ט יתכן דאף בתורף בעינן שיראה לשמה דנהי דבקיאינן לשמה, מ"מ לגבי עדות דבפני, צריך שידע מכח השיטה הזו שבודאי ישלים אח"כ, (ואילו משום בשלה לשמה הרי דבקיאינן ולא שגרשו מכח ראיתו בתחלה אין ראוי שישלים דיתכן שלא יתן גט זה).

בדהתו' והראשונים דלרבה אין חילוק בין חציו ראשון לאחרון

בתו' ג' א' ד"ה אתי וכן בראשונים ז"ל בשמעתינן משמע דלרבה דטעמא משום

איחלופי אין לחלק בין חציו ראשון לאחרון, אלא משום דבבחי' ראשון איכא תורף וסגי בזה, וצ"ב מ"ש דלגבי לשמה אמרי' מדהתחיל לשמה מסתמא סיימו לשמה, ואילו מדהתחיל מסתמא סיים לא אמרי' בכתוב לפנינו, הרי אם יכול להעיד שגט זה כולו נכתב לשמה אין לך בפני נכתב יפה מזה, ומה שיש לדון הוא באופן שאינו יודע אם נכתב לשמה אבל ראה כתיבתו אם נימא, דלרבה לא סגי בהכי, ובזה י"ל דאף לרבה אין ההתחלה מוכיחה על כולו אלא כשנכתב לשמה, דשמה קא גרים לומר שגמר כתיבתו, מיהו גם בזה נראה דכל שראה כתיבתו כשר אף לרבה, דתו לא חיישינן למצאו באשפה כמ"ש הר"ן, וע"ע מש"כ לעיל סק"ו אי משכח"ל חומרא לרבה טפי מלרבה וכן לרבה בא"י טפי מחו"ל, וצ"ל דס"ל דאין לחדש בעדות שעל הכתיבה דבפני, דמהני במסתמא, שהרי עיקרו להעיד שנעשה בפניו, משא"כ בלשמה דשייך לסמוך על מסתמא, אבל ברמב"ן כפי' קמא משמע דלרבה הדין נותן דסגי בבחי' איירינן אי לאו דבעי נמי שיעיד לשמה, עי"ש. שו"ר דהרמב"ן לא ס"ד כלל שיהא חומרא בדברא טפי מדברא, וכ"נ דעת הרשב"א והר"ן.

בד' הרמב"ן שלמ"ד שצריך לעמוד בכל אות, ה"ה בטופס

ברמב"ן נראה דמאן דמצריך על כל אות ואות היינו אף טופס, ור"א אמר דסגי באותן הצריכין לשמה, וצ"ע למה הצריך ר"א לעמוד על כל אות שא"צ לשמה, והרי יכול להעיד שנכתב בפניו שלא לשמה וג"כ כשר, ולא משמע בדבריהם דאמנם ר"א כרבא ס"ל, דאדרבה הקשו מדבריו דאיתין כרבה, ולכאור' נראה דמשמע לי' לישני' דר"א דשוב א"צ, דהיינו בכתב התורף לשמה, וממילא ע"כ דר' אחי הצריך כל הגט, והרשב"א באמת הק' דדברי ר"א מתפרשים שפיר בשיטה אחת בין מהתורף בין מהטופס, ואפשר דלישנא דאפי' ל"א כתב שוב א"צ משמע דאסופר קאי דכיון

ו' א' אפי' שמע קן קולמוסא

כה. ו' א' אפי' [שמע] קן קולמוסא כו' לפי' קמא דרש"י קשה שיסתמו בגמ' ששמע קן קולמוסא דבר שא"צ להיות לא מן הדין ולא מן המציאות, דסתמא דמילתא הקולמוס והמגילה מוכנין קודם בא הבעל, וגם אין דרך לפרש בתיקונו של גט זה הוא מתקנו, [וכ"ש אם כבר כתוב בו התורף דליכא קן מגילתא], ואיך יסתום ר"א וכן הברייתא הכשר זה שהוא רק במאורע, והול"ל אפי' שמעי' דאמר איזיל ואכתוב האי גיטא ונקטי' לקולמוסא ומגילתא בידי' כשר, וכן הברייתא לא הו"ל למיסתם כשר כשזה רק אם יארע כך, אבל לפי' שני ה"ק אפי' לא ראה ממש אלא שמע כתיבתו ג"כ מיקרי בפני.

ואין להקשות מאי אפי' דקא"ר, הרי קן קולמוסא ומגילתא שומע של כל הגט, ואילו בדר"א חזי שיטה אחת ותו לא, דודאי מאן דמכשר בלא ראה משום דחשיב כפניו ותו ליכא למיחש למצאו באשפה, כ"ש דמכשר בראה ממש חלק ממנו ועוד דר"א מכשר קן קולמוסא ומגילתא דשיטה אחת, כגון ששמע, וראה אח"כ שנכתבה שיטה אחת, והלך, ג"כ כשר, [כ"מ ברשב"א רפ"ב, וכ"נ בתו' ד"ה השתא דיוצא ונכנס נמי כשר אע"פ שאינו רואהו כלל], וצ"ע בתו' הרא"ש שהק' מאי פרכינן יוצא ונכנס מיבעיא, הרי בקן מגילתא שומע כולו, ולפמש"כ אעפ"כ הוי ק"ו כיון דמכשרינן לי' מכח הסברא, ויוצא ונכנס עדיף, ועוד דבקן מגילתא נמי חשיב יוצא ונכנס, שא"א לומר ששומע כל אות, וגם אינו משים לב לזה, לפ"ר - אבל מ"מ פשטא משמע דרב אשי ממעט שאפי' מקצת מן הכתב א"צ לראות, וזה מיושב בפרש"י קמא, ואמנם קן קולמוסא לאו דוקא, אלא שלא רצה להאריך, ומתפרש דמה ששמע לר"א בשיטה ראשונה סגי אם שמע קודם תחילת הכתיבה.

דטפי א"צ משום לשמה, משו"ה גם בעדותו א"צ שיהא בפניו, דאל"כ הול"ל כיון שראית שיטה אחת תו לא צריכת.

ועוד נראה דהרמב"ן לא ס"ל שהקלו בתחלת הכתיבה לענין עדות דלשמה לומר דמסתמא סיימו לשמה, ולכו"ע אליבא דרבה צריך להעיד על כל מה שמעכב לשמה, ור' אחי הצריך להעיד על כל הגט ממש, וקשיא לי' דאליבא דרבא אין לקבוע בפנ"כ לפי הנצרך לשמה, ולא לחלק בין חציו ראשון ואחרון, ומסקנתו דאף לרבא אפשר להצריך כל אות וכל התורף דע"ז חל שם בפנ"כ, ומה שהזכיר ר"א לשמה בדבריו אינו אלא סימן לכוונת תורף, א"נ ר"א גופי' ס"ל כרבה, אבל אנן לא קיי"ל כותי' בזה, והיינו דמקיימינן מימרא דר"א בלא תיבת לשמה, אבל ודאי דבעיקר המימרא דסגי בשיטה אחת קיי"ל כותי', והרשב"א נתקשה בזה עיי"ש, ועס"ק כ"ה.

נראה דלדעת תו' דלרבא בעינן שיראה שיטה שבה מקום האיש והאשה והזמן, ה"ה דבעינן שיראה הרי את מותרת לכל אדם, דאין סברא לחדש חילוק ביניהם, ואף במימרא דר"א אין מקום לחלק כן, דאם כונתו השיטה שצריך לשמה, הרי"ז כל התורף, ואם לאו, א"כ סגי בכל שיטה אחת מהגט, וכ"ה לשון הרמב"ן דבעינן תורף, ולשון הר"ן בהדיא דבעינן נמי הרי את מותרת, וכר"י ותו' לישנא דמתני' נקטו, וצ"ע בספר אאמו"ר שליט"א ס"ק ט"ז בדינים העולים דנקט דבדוקא השמיטו הרי את מותרת, שו"ר דבסדר הגט כתבו הפוסקים הרי את מותרת בסוף הגט ואינו בחציו ראשון של הגט, ולפ"ז יש להוכיח מהא דהעתיקו דבחציו ראשון לחוד סגי, ש"מ דא"צ הרי את מותרת, וצ"ע שהרי הר"ן כתב גם ה"א מותרת לכא'.

דבריו, וכן משמע ממה שסתמו תו' בסוגיין ולא ביארו אליבא דרבא ובשני לשונות של רש"י, וסתמות דבריהם דסוגיין ככו"ע, וכן הרשב"א והר"ן לא הקשו אלא מהברייתא ולא משיקר דין קן קולמוסא.

רא"ש ס"ג ומדבריהם למדנו שא"ע שיראה הקלף כו'

כו. רא"ש ס"ג ומדבריהם למדנו שא"ע שיראה הקלף כו' לכאו' י"ל דהוצרכו לטעם זה לפסול סומא ונתפרח אחר הכתיבה, מיהו זה מוכח דא"ע שיראהו קודם הכתיבה, ובאמת נראה דכ"ד הראשונים ז"ל בפ"י בתרא דרש"י דכל ששומע קן קולמוסא ואח"כ מקבל ממנו הגט חשיב בפני, ולא חיישין דגט אחר הוא, אע"פ שלא ראהו קודם הכתיבה, [ערמב"ן ור"ן] בהדיא דנפק לשוקא], אבל אם אינו רואהו אחר הכתיבה לא מהני שמיעתו דמעיקרא, ואפי' בשיטה אחת צריך להכיר שזהו הנכתב כולו, וכ"ש בשמע קן קולמוסא דדוקא כשמקבלו מיד, דאין לחדש חששות רחוקות דהא לא חיישין לקלקול במזיד, בזה מצרפינן שמיעתו לראיתו לחשוב הכל כפניו, מיהו בסומא אע"פ שנתפרח מיד אחר הכתיבה י"ל דלא מיקרי בפניו, דרק כשיכול לראות והדברים מתאמתים אצלו כראי' לא הצריכו ראי', אבל סומא אין שמיעתו כראי' כיון שאינו יכול לברר ואין תמונת הדברים לנגד עיניו, מיהו קושטא הוא דאף במחזיק הקלף בידו עד המסירה לאשה והסופר כותב בעודו בידו אינו כשר לומר בפנ"כ, ובזה כתבו הטעם משום דמיחזי כשיקרא לומר בפני, אע"ג דחשיב כמכירו אח"כ, שהרי לא יצא מתח"י, ולכאו' אף בפתוח שלא שמע קן קולמוסא אבל ראה זה הקלף ביד הסופר ועכשיו הוא כתוב, נהי דמוכח כתיבתו, מ"מ אינו יכול לומר בפני, וצ"ע.

ולכאו' נראה דדינא דקן קולמוסא אף לפי קמא דרש"י אתי שפיר לרבא וכמש"כ ס"ק כ"ד, דכל שיכול להעיד שגט זה נכתב לשמה מכח ראיתו ושמיעתו, אין לך בפנ"כ יפה מזה, דזה עדיף מבפנ"כ ולא ידע אם ציוהו הבעל, וכ"נ ברמב"ן דפשיטא דכל דכשר לרבה כשר נמי לרבא, ולא קשיא לי' אלא דלרבא א"צ כל אות, או לשמה בשיטה אחת, או דלא הוה לן למיחש לאיניש אחרינא משום שלא לשמה כיון דבקיאיין, וע"ז תירץ דאף לרבא צריך כל אות לר' אחאי, ולשמה דקארא' הינו תורף, ובריייתא משום חסרון דבפני קמ"ל ולא משום שלא לשמה, דאם נחוש שיש לו סיבה נוספת לכתוב גט בזה, שמא לא זהו הגט ששמע קולו.

ואפשר שזו כונת הרשב"א במ"ש ומיהו וראי' לשמה בעי כו' דאם בא להעיד על הכל מכח תחלתו (או קן קולמוסא) צריך שידע שכותבו לשם ציווי הבעל דבזה אמרי' מסתמא סיימו לשמה וכמש"כ ס"ק כ"ד, וכן צ"ל בדעת הרא"ש והטור שביארו בדרי"א לשון לשמה, ופסקו כן אף אליבא דרבא, והיינו משום דבלשמה היא הוכחה על הכל, אבל בדלא ידע שכותב לשם צווי הבעל לא מהני לרבא אא"כ נכתב התורף כולו בפניו, וזהו דברי התו' ג' א', מיהו אפשר שצריך לדחוק דכונת תו' ג' א' רק להקשות ל"ל כל הגט תסגי בחציו, ותירצו דבלא התורף איכא איחלופי, [וזה ככו' הרמב"ן שכתבנו], אבל אין כונתם דצריך כל התורף ושפיר סגי בהוכחת הקולמוס על התורף, ואמנם לפ"ז הו"ל לתרוצי בפשיטות דאין חילוק בין חציו ראשון לאחרון אלא שהרואה בתחלה הוא הוכחה על הכל, ובסוף אין מזה הוכחה לחציו ראשון שלא מצאו באיפה, (וכ"ה לשון הר"ח ברשב"א רפ"ב), אלא שביארו למה באמת צריך הכל לאיחלופי, וכ"נ שפי' הרא"ש דאם כונתו משום דלשמה מהני טפי הו"ל לפרש

בד' היש"ש דבחתומה מהני נמי קל קולמוסא

היש"ש ועוד אחרונים הוכיחו מדבריהם דאף בחתימה כשר קן קולמוסא דאל"כ הו"ל לשנויי דסומא פסול משום חתימה, והנה דבריהם אמת דאף בנתפתח אחר הכתיבה קודם החתימה פסול, וכן כשיש שנים על החתימה וצריך לעדותו על הכתיבה כל"ק דר"י ל"ק י"ז א' ג"כ סומא פסול, דהכל בכלל מתני', וא"כ אם היו מתרצין משום חתימה הוה משמע דבהני כשר, מיהו אכתי לא הו"ל למיסתם כ"כ והו"ל לסיים דבלא"ה פסול משום חתימה.

ולכאוי פשוט שאין להכשיר בפני נחתם באופן שאינו מועיל לקיום שטרות דעלמא, ואם שמע קול עד חותם אינו יכול לקיים חתימתו עפ"י, וכן אם ראה תחלת חתימתו, דסו"ס אין כאן עדות ברורה ואין כאן אלא הוכחה וסמך, מיהו משכח"ל במכיר חתימתן אלא שצריך להעיד דבפני נחתם, ובוזה יש לדון דאף בחתימה מהני, כיון שנתברר לו שחתמו וחשיב שפיר בפניו כמו הכתיבה, מיהו בסומא לכאוי אין מקום להכשיר, דצ"ל שמכיר העדים בטב"ע דקלא והם מגידים לו בשעה שהם חותמין ואין הניר יוצא מתח"י משעת חתימתן, והוא שמע קול חתימתן, וכולי האי ואולי, דגם בכה"ג מסתברא דלא מהני לקיום שטרות דעלמא, שאין כאן עדות גמורה, שהרי אינו יודע שהם החותמין אלא ע"פ דבריהם, שו"ר בספר מרן זללה"ה ס"ק ל"ז שכ' דלפ"ד א"צ שידע שזהו הגט הנכתב ונחתם בפניו רק שידע שנכתב ונחתם גט כשר לבעל, וגם יעיד שהבעל מסר לו גט, וצ"ע מנ"ל לתו' לחדש כן, והיכי מרע נפשי' אם יכול לומר שהבעל נתן לו גט אחר, וברפ"ב תנן שנים אומרים בפנינו נחתם כשר, ומפרשין לה משום קיום, ולפ"ד צ"ל דהאי בפנינו ל' לבפנ"ח שהרי אם יאמרו בפנינו נחתם גט לבעל ולא ידענו אם זהו, אין כאן קיום, וגם למה להו לחז"ל לתקן כן אטו יש צורך להתיר בקן קולמוסא,

והרי מדהצריכו בפני, ש"מ דמשום קיום אתינן עלה וראוי שידע שזהו הגט שנכתב ונחתם בפניו, וצ"ב.

בד' מרן זללה"ה שצריך לומר דוקא בפנ"נ ולא שיאמר שמעתי קן קולמוסא

עוד כתב מרן זללה"ה שם ס"ק ל"ח ללמוד מדברי הרא"ש דאם לא אמר בפ"נ אלא שמעתי קן קולמוסא פסול, דאל"כ למה פסול סומא משום מיחזי כשיקרא יאמר בלשון זה ששמע קן קולמוסא, וצ"ע למה באמת יפסלו חכמים בכה"ג, מאחר דס"ל דסגי בקן קולמוסא, מה מגרע אם פירש עדותו, ולכאוי אפשר דכונת הרא"ש דרשאי לומר בפ"נ אבל ה"ה אם אמר ששמע קן קולמוסא שפיר דמי, ומ"מ פסלו סומא כיון שאינו ראוי לומר כתק"ח, ואם יאמר כן על סמך קן קולמוסא מיחזי כשיקרא, ודמי קצת לכל הראוי לבילה כו', ועדיין צ"ע.

אם צריך שידע השליח שנכתב לשם גירושין הללו

כתב אאמו"ר שליט"א בס"ק ט"ז דצריך השליח לידע בשעת כתיבת הגט שכותבין אותו לשם אלו הגירושין בציווי הבעל דבלא"ה לא חשיב עד על הכתיבה כלל, ובענין לשמה כתב דאפשר להקל אע"פ שאין השליח יודע שאמר הסופר לשמה, עי"ש, ולכאוי ה"י נראה דאף באינו יודע כלום סגי, דאם יודע שנכתב בציווי הבעל זהו לשמה וא"צ יותר כמ"ש הריטב"א, ואף באינו יודע בכתיבתו מ"מ למה שחששו חכמים סגי בראה כתיבת גט זה וכמש"כ הרמב"ן והר"ן ב' ב' דרחוק הוא שיזדמן שהוא ראה גט הוכתב לשם אחר ואח"כ הגיע ליד הבעל, וסגי בזה שאין ידוע לו שהי' כאן שלא לשמה.

שם בדינים העולים, א. כתוב להקל בלא הרי את מותרת לכל אדם, בצירוף דעת הרא"ש, ולפי מש"ש לפ"ד הרא"ש צריך להעיד לשמה, וא"כ רק בכה"ג אפשר לצרף

דעתו, מיהו לעיל ס"ק כ"ד נתקשנו מנ"ל לחלק בתורף בין שם האיש והאשה להרי את מותרת לכ"א, עיי"ש, ובעיקר דעת הרא"ש עסק' כ"ה דלא מצאנו בראשונים דבר שיהא כשר לרבה ופסול לרבא, וא"כ דעת הרא"ש לאו יחידאה היא, אלא שיש להחמיר כיון דרש"י והרמב"ן מפרשים שיטה אחת מה שצריך לשמה, ולפ"ז לדינא אפשר להקל כמש"כ אאמו"ר שליט"א כיון דעיקר הדין נראה דדעת הראשונים ז"ל דסגי בשיטה ראשונה. – שם בדין ב' עמש"כ לעיל בסמוך. – בדין ג' עמש"כ ס"ק כ"ה. – בדין ד' עמש"כ בס"ק זה, (מש"כ בדינים אלו צע"ע

בדברי הפוסקים ובספר מרן זללה"ה, ולע"כ כה"צ).

ה' ב' דמ"ד בפני שנים קסבר לפי שאין בקיאים לשמה

כו. ה' ב' דמ"ד בפני שנים קסבר לפי שאין בקיאים לשמה, יש לעי' אמאי לא סגי בחד, דהשתא נמי הו"ל תרי נגד הבעל דהיינו השליח והעד ששמע שאמר בפ"נ, וי"ל דתקנת בפ"נ שיצטרך למסור עדותו בפני שנים דעי"ז מידק דייק וכמש"כ סק"א, ולכן בע"א חסר בעיקר עדותו לבפ"נ, (ועמש"כ הגרע"א ז"ל ע"ד הרשב"א).

סימן ב

בסוגיא דגט שיש עליו עד כותי ושטרות העולים בערכאות

תמצית עיקרי הדברים

במאי דאחזוק גרע טפי ואי ידעינן דלא אחזוק לא נסמוך על ראיות, משא"כ לר"א דלא נקבע הדין לפי מנהגם, ושפיר אוקמוה אדאורייתא בהוכחה זו, מיהו לפי האמת אין לנו דמהני אלא באחזוק וכמ"ש הרשב"א, וממילא לא אתיא כרשב"ג שם וכגון דחתים ישראל כו' צ"ע היכן מרומז כן במתני', ואפשר דכיון דלא קתני סתמא דכשר אלא חוץ מגיטי נשים, סמך התנא דמסברא נדע דמיירי שיש הוכחה מהעד הכשר, ושמא לשון עד כותי מתפרש כשהגט ה' חתום בע"א ה' עליו רק כותי, דאל"כ הול"ל ע"א כותי שם ב' לא מחתים לי מקמי', ואף אם כבר חתם לא ה' ישראל חותם אחריו, ורק ברווחא שבק משכח"ל כדפרשי', ונראה דלאו משום שהישראל נזהר לא נטעה בכותי להכשירו, וסמכינן על עדותו, אלא אנן קים לן דמפני כבודו לא מחתים לי מקמי', וסמכינן על רא' זו משום דסגי לן ברא' מועטת כיון דאחזוק. שם אי ממתני' הו"א כו' צ"ב מהיכא הוה ס"ד לחלק בין תרי לחד, ושמא י"ל דהוה סמכינן מדחתם ישראל עמו ש"מ חסר הוא או דהוה מכשרינן בחתם ישראל לבסוף, פשטות הגמ' דלת"ק אף בשטרות כשרים, ולעיל ט' ב' משמע שהדבר מוסכם דהני ג' איכא בין גיטין לשטרות, ושמא לפי המסקנא אף לת"ק לא סמכינן עליהו בכתיבא אלא במצוות ולא בממון, ות"ק כר"ג ס"ל, שם חני עדו, אפשר שאינו מגיה המשנה אלא דהתנא סמך על הרשיא וה"ק והיתה עדות הגט נסמכת על עדות כותים והכשיר.

ב. י' ב' והא לאו בני כריתות נינהו, לשון זה מתפרש שאין בעדותם לפעול חלות הגט, אבל אכתי יש להסתפק אם סמכינן על עדותם לומר שנמסר הגט מהבעל לאשה, וממילא אמרי' שנמסר כדין, ולכאור' זהו מ"ש תו' דהומ"ל דלאו בני עדות נינהו, ואמנם לשיטתם ע"כ הפסול דמוזיף מתוכו הוא שיסמכו על עדותם שנמסר

א. י' א' אי ת"ק אפי' שאר שטרות כו' פי' דשטרות כתיבא דהיינו עדות שקר, ומבואר בשמעתין דלרשב"ג כתיבא ולא אחזוק לא מהני, דהא פרכינן אפי' גט אשה נמי לא, וכן שטרות, אע"ג דכתיבי תרוייהו, ועוד מצינו לק' דר"ג ס"ל דאחזוק מהני וכמ"ש תו', וכתביבא ולא אחזוק לא מהני, וכ"כ תו' חולין ד' א', אבל בשמעתין כתבו דרך מכה ספק אמרו כן בגמ', שם אר"פ זאת אומרת כו' משמעות הגמ' דאין חילוק בין גיטין לשטרות אלא משום דבשטרות ליכא דינא דאין חותמין אלא זה בפני זה, אבל קשה דלפ"ז טפי הו"ל לתנא לפרושי חילוק זה שהוא עיקר החילוק בין גיטין לשטרות, ועוד דבדר"ג מבואר דאחזוק בהא ולא אחזוק בהא לשינוי אדברא, וכיון דלדיד' חלוקין בעיקר הנאמנות יש לפרש כן אף לרבנן, דאין לעשות פלוגתא במציאות או אחזוק, ולכן נראה דאמנם הגמ' סתמה מעיקרא והשוותה גיטין ושטרות, משום דס"ד דתרוייהו אחזוק או לא אחזוק, אבל לפי האמת הם חלוקין זמ"ז מפני שלא אחזוק בשטרות, ואפי' אם ה' הדין דאין חותמין זה שלא בפני זה לא היינו סומכין על ההוכחה דחבר הוא, ורק בדאחזוק מהני, וכ"מ ברשב"א דס"ל דרך בדאחזוק מהני, וע"כ דהא דפריך א"ה שאר שטרות נמי היינו לצד דתרוייהו אחזוק, אבל לפי האמת לא מהני בשטרות כלל, ור"פ מסברא קים לי' שאם ה' הדין דחותמין זה שלא בפני יש לחוש דרווחא שבק, ובזה מיושב משה"ק אאמו"ר שליט"א עי"ש.

שם א' לעולם ר"א כו' בתו' הרא"ש כתב דהו"מ לאוקמה כרשב"ג ובדלא אחזוק, מיהו לפמשנ"ת דאחזוק בגט לא מיתוקמא כרשב"ג, גם י"ל דלרבנות נקט ר"א דלדיד' אפי' כתיבא ואחזוק לא מהני, וכ"ש דלרשב"ג מהני הא דהתם ישראל לבסוף, גם י"ל דלרשב"ג דנחית לחלק

כדין, וש"מ דלא מהימני, אבל להרי"ף דחיישין שיסמכו על עדותם לחלות הגט, אכתי י"ל דלהא מהימני, ובתשו' הגרע"א ז"ל כתב דאין ראי' משמעתי' שלא האמינו ערכאות באיסור והיתר, וסיים דלפ"ז אם ערכאות מעידים דהבעל אמר בפניהם גרשתי אשה י"ל דמהני, וצ"ע לדינא, ולכא' הא פשיטא דלא מהימני בעדות גמורה ורק בגט יש מקום לדון דחשיב גילוי מילתא כיון שהבעל נזהר מלמסור גט כזה שחתום בערכותא, וכיון שיש עליו תורת שטר לימסר בע"מ מפני ראייתם, וכ"כ בשו"ג בשם ריא"ז דמהני חתימתה ערכאות להוכיח שנמסר מהבעל לאשה, שו"ר דמרן זללה"ה תמה ע"ד, ולק' סק"ג נתבאר דלא מהני.

שם מודה ר"א במזויף מתוכו כו', לדעת הרי"ף יש חשש פסול דאורייתא שיתנוהו בלא ע"מ, ולדעת תו' החשש שיסמכו על עדותם שנמסר כדין, ופי' תו' ד' א' דאף שהעדות אמת אין לעשות אלא ע"פ עדים כשרים, ולכא' ביאור הדברים דכל המחתיים עדים פסולים כונתו לזיוף, דמאחר שידוע שאין תועלת בעדותם למה מחתימם, וע"כ רוצה שיתייחסו לזה כשטר בעדים ומזויף פסלו חכמים, ולפ"ז צ"ב למה הכשירו ערכאות, וי"ל דהתם יש לו תועלת שיהא לגירושיו תוקף בדינא דמלכותא, גם יתכן שהם נאמנין להוציא ממון הכתובה ע"י חתימתן, וכ"ש אם נימא דנאמנין לראי' על הגט דניחא בפשיטתו, ולק' סק"ג נתבאר דכ"ז אינו, וכשיש תועלת בחתימתן לעדות לא חשיב מזויף מתוכו, ואף בלא תועלת מכשרינן כשאין חשש קלקול, ואף כשאין חשש שכונתו לזיוף פסול כשיש חשש קלקול. י"א א' בשמות מובהקין, יש לשאול לאיזה צורך מחתימתן, ושמא צריך כן לדינא דמלכותא ועי' לעיל ולהלן, שם ה"ד שמות מובהקין אר"פ כו' לפי' הרמב"ן לק' ב' דשייך שיקראו ישראל בשמות מובהקין מתפרשים דברי ר"פ לומר דאפי' שייך שיקראו כן וניחא קושיות תו', מיהו לפרתו' לא שייך במובהקין כלל שיקרו ישראל כן, וע"ע לק' שם פי' אחר ברמב"ן, ולפ"ז קמ"ל לאפוקי לוקוס ולוס.

דאשטרות קאי, והרמב"ן פי' דבהדיוט חיישינן שלא נכתב כהלכתו, אבל בערכאות יוצא קולש נעשה ע"י גוים ויבררו העדים מסירה קודם שיזדקקו לו, ועי' לק' סק"ג בכ"ז, ולכא' למ"ש הריא"ז דערכאות מהימני שנמסר מהבעל לאשה, א"כ י"ל דלהכי לא חשיב מזויף מתוכו כיון דמהנו לעדות זו, ואהנו ש"מ שלא יסמכו לגרש בגט בלא ע"מ, אבל בהדיוט שאין שום תועלת בחתימתן נשאר בהם דין מזויף מתוכו, דע"כ לשום זיוף חתמינהו שיסמכו עליהם כעדים, וסומך שלא ידקדקו בשמותן או שיטעו שאפשר לסמוך עליהם לראי', וכן יש ליישב אם נימא דמהנו לראי' לגבית הכתובה, דכיון דהדיוט לא מהני מידי חשיב מזויף מתוכו, א"נ משום דבערכאות צריך לזה לדינא דמלכותא, ולפ"ז ניחא הא דקאמר נעשה כמי שנעשו בהדיוט דהכל פסולו משום מזויף מתוכו, ואילו להרמב"ן הפסול בהדיוט משום שלא נכתב כדינו, וכ"כ הרמב"ן בשם רש"י דמיירי בידעינן שנכתב כדינו וכ"ה בראב"ד וכן חלק בריטב"א בשם רבו על הרמב"ן בזה, ועי' לק' סק"ג בכ"ז.

שם ה"נ קאמר כו' יש לעי' היכי משמע כן, ואפשר דה"ק בד"א בדידעינן שנעשה בערכאות, אבל בשמות שא"מ שלא ידעו שנעשה בערכאות הר"ז כהדיוט דיש לחוש לזיוף שיסמכו עליהם, ויתכן דלא הוזכרו אפלוגתתם בברייתא קאי, ולכן נקט מה שחלקו ר"ע ורבנן, שם ואבע"א כו' נראה דלכו"ע גיטי נשים פסולין בהדיוט, וכ"מ בברייתא לפי' הרמב"ן, ומשום קו' דניפלוג כו' משני הכי, והי' אפשר לפרש דאף ללשון זה ר"ש קאמר לה ואפלוגתא דר"ע ורבנן קאי, אבל אין נראה כן, עי' בסמוך, שם תניא אראב"י כו' הגרסא שברמב"ן וכתב דכ"ה בכולהו נוסחי דגרס ברישא חוץ מגיטי נשים וש"ע לא נחלקו אלא בזמן שנעשו בהדיוט שר"ע מכשיר וחכמים פוסלין רשב"ג אומר כו' כ"נ גרסתו, לפ"ז אפשר לפרש דלכו"ע לא הוזכרו דמתני' אפלוגתא דר"ע ורבנן קאי ופליגי לישני אם נחלקו בגיטי נשים או בשטרות אבל יותר מיושב לומר שלא הכשיר ר"ע בשטרות בלא ע"מ, ולכן לל"ב ע"כ רבנן קאמרי לה, שם שמא בשמא מיחלף, מזה משמע דאטו שמות שא"מ גזירה היא ולא דחיישינן שיסמכו ע"ז, אלא שיטעו להכשיר חתימת שמות שא"מ,

שם אבל בשמות שאינן מובהקין נעשה כו' פשטא משמע דבהדיוט פשיטא דפסול אף במובהקין, ולא נתפרש הטעם, ולכך דחקו רש"י ותו'

משא"כ בהדיוט ואמנם לעיל סברנו דחיישינן שכוונתו לזיוף, ולפמ"ש"כ לא חשדינן לבעל בהכי, מ"מ כיון שאין שום תועלת בזה אא"כ טעה וחשב שמועיל לראי' חשבינן ל' זיוף, ואפשר עוד דבמזויף ממש שזיף בידיות חיתת עדים פשיטא דפסול אף כשאין חשש מכשול, דלא הכשירו שטר מזויף לחלק האמיתי שבו, וגוים הדיוטות דעדי שקר חשבינן להו חשבינן חתימתן בזיוף, דיש כאן חתימה שמעידה על אמת והחותמין האלו חשודין לשקר.

ובריטב"א כתב דבערכאות איכא תרתי קול וש"מ, וצ"ל דמהני הקול גם לאח"ז כשתבא לינשא עם הגט, וכבר הק' לנפשי דא"כ כד פריך דהו"ל מזויף מתוכו הו"ל לשנויי שאני ערכאות, ובאמת הכי משני לה בירר, ותירץ דאה"נ אלא דקושטא משני, ואפשר דכוונתו מדלא מהני ש"מ בהדיוט ש"מ דלא סגי בחדא לטיבותא, וק"ק שלא הוזכר בגמ' טעמא דקול, וטפי הוה ניחא לומר דר"ש סמך רק אקול ולא נצטרך לדחוקי כלום ואתיא מתני' כפשטה, ומזה משמע דלא סמכינן אקול כיון שלאח"ז ליכא קול.

והרמב"ן פי' דבהדיוט חיישינן שלא נכתב כהלכתו, ובערכאות דאיכא קול לא מזדקקי העמ' עד שיברירו, וצ"ע דע"כ הע"מ קמן להעיד על הגירושין ונשיילניהו, וגם לא אשכחן דחיישינן לטעות גבי בעל, ואם הבעל טועה גם העדים יכולין לטעות, וגם לא מצינו שהעדים צריכין לחקור אחר כתיבת הגט, גם קשה הא דאמר' כמי שנעשהו בהדיוט ולכא' לא דמו פסוליהו אהדדי, דבהדיוט החשש שנכתב שלא כדין ולא משום מזויף מתוכו, גם צ"ב ל"ל טעמא דקול הרי בפשוטו אין הערכאות חותמין אלא כשנעשה בפניהם, וממילא ידעי דבערכאות נעשה, והריטב"א בשם רבו חלק בזה דלא חיישינן שלא נכתב כדינו וכן הביא הרמב"ן בשם רש"י, וראיתי שהר"ן בחידושי העתיק פי' הרמב"ן בזהלכות נטה לפי' הריטב"א ע"ש, והרשב"א בשם הרמב"ן כתב דבהדיוט חיישינן שמא עישוהו הגוים שלא כדין, ונמצאו דברים אלו ברמב"ן הנדמ"ח, שכ"כ בדעת רש"י שנכתב ע"י ישראל, ולק' ב' מבואר ברמב"ן דבשעה"ד מקילינן אף בהדיוט.

ויש לדחות דהק' אתרא באתרא לא מיחלף, וידעו שממקום זה בא ולא יסמכו עליו, וערשב"א לק' ב' שהזכיר דהגוירה שיסמכו על הש"מ ג"כ.

ג. בדין מזויף מתוכו יש להסתפק אם זה דוקא במקום שהחתימה משמשת שקר, או דאף במקום שאפשר לטעות בחתימתן כן, כגון ערכאות בשטר מתנה אם נימא דמהנו לראי', ויש לטעות דמהנו לקנין, מי אמרי' דמזויף הוא שיחשבו שהוא כשטרות ישראל, או"ד אין פסול מזויף אלא כשהחתימה משמשת שקר, אבל אם החתימה ראוי' במקומה לראי' אין זה זיוף, ואף שאפשר לטעות, ולכא' נראה שזוהי דעת רש"י והראשונים ז"ל שהקשו דנוקים מתנה בע"מ דכשר, וע"כ טעמם משום דכשר לראי', וש"מ דבכה"ג אין פסול מזויף מתוכו, מיהו לפרתו י"ל דגם בכה"ג פסול, ועי' בזה לק' סק"ד, ודאיתאן עלה ליתא למש"כ סק"ב דערכאות כשרים לראי' ופסולין שמא ישתמשו בהם לגירושין, דלא מצינו פסול מזויף מתוכו בכה"ג כיון שהם משמשים בחתימתן לראי'.

ועיקר פסול מזויף מתוכו אינו משום דחיישינן שכוונתו לזיוף, דהבעל לא חשוד לקלקלה, ויכול ליתן לה גט בלא ע"ח, וגם אין לחוש שיטעה למסרו בלא ע"מ להרי"ף, דלדידי' לא יהנו ש"מ דהא ידע דגוים הם, ולפ"ז אף להרי"ף אין כאן חשש מכשול בדאורייתא, וכל החשש כשיגיע הגט לידנו ונסמוך עליו, וכיון דקושטא הוא שנמסר כדין בע"מ, נמצא דאף להרי"ף ע"כ כפרתו דאין להשתמש בשטר שחלקו מעיד שקר, אע"פ שאנו משתמשים בחלק האמיתי שבו, ודלא כדסברנו לעיל סק"ב דלהרי"ף יש חשש מכשול, מיהו עי' לשון הרשב"א ד' א'.

בביאור הגמ' דמשמע דבהדיוט פשיטא דפסול אף בש"מ, פרשנו לעיל סק"ב משום דבהדיוט אין שום תועלת בחתימתן ולכך חשיב זיוף, ולפמ"שנ"ת ליתא להאי פירושא כיון דאף ערכאות לא מהנו לראי' כמבואר בתו' ובר"ן ובריטב"א, ואם היו מועילין לא הי' חשיב מזויף מתוכו כמשנ"ת, וכן תמה מרן זללה"ה על הריא"ז הנ"ל מה"ט, וגם אין נראה שחתימתן מועלת לגביית כתובה ע"י הגט, מיהו יתכן לקיים מש"כ שם דבערכאות יש תועלת לדינא דמלכותא,

לומר כו' ביאר דאמנם בעינן כתיבת ישראל אף בשאר שטרות כשהקנין ע"י השטר, וזה תמוה כמ"ש מהר"ם.

בדעת הרמב"ן אין הכרע אם מהנו ערכאות לראי' במתנה, וממה שהזכיר דאי בע"מ וש"מ בהדיוט נמי כשר משמע דבש"מ קאמר, אבל עיקר הקו' אינה מיושבת אם בכה"ג גם בהדיוט כשר, וכמש"כ לעיל לפרש"י.

בשאין השליח לפנינו ויש עדים שמסרו לה או במביאה גיטה ממדה"י, וכ"מ בתו' הרא"ש שכו' דמיירי באתיוהו בי תרי, ומשמע דאם השליח לא ידע פסול, אבל בריטב"א פי' דאף בכה"ג כשר.

לפירותיו והרמב"ן ע"כ מיירי בע"מ קמן, דהא מכח דינא דר"ש אתנין עלה, והיינו דבש"מ לא סמכינן על השטר כלל, ודינו כאילו ידענו בודאי שהם גוים, ומיירי בע"מ מעידין שהבעל נתנו לה בפניהם או שלשליח יש הרשאה או עדים שהבעל שלחו או דאתיוהו בי תרי, וק"ק דלא הוי דר"י דומיא דבעיא דר"ל ולא דומיא דברייטא.

לפרש"ב בעא מיני' ר"ל אם חיישינן שהבעל טעה בדין והחתים גוים או שטעה בהכרת העדים וסבור שהם ישראלים, והשיבו ר"י דלא חיישינן שיטעה בדין, אבל אם אין שמותן כשמות עכו"ם חיישינן שיטעה בהכרתם, וצ"ע לפ"ז מאי פריך מברייטא הרי בברייטא מכשרינן מפני שאין כאן ריעותא, ור"ל בעא מיני' כשיש ריעותא אם סמכינן על הבעל, ול"ד לפרתו' דמספק"ל אם זה ריעותא, ויש להסתפק אם לפרש"ב"ם מהני אף בלא ע"מ כיון דהכשרו רק משום דתלינן דישראלים ניהו, אבל הדבר מחודש כיון דלר"ש פשיטא לן דלא אתו למיסמך עליהו, ע"כ דלרבנן לכה"פ ספיקא הוה, ולכן מסתבר יותר דרק בדרבנן הקלו בזה, וכבר האריך מרן זללה"ה לבאר דדוקא בע"מ קמן מכשרינן, ותמה על מה שמשמע בריטב"א דאף באין עדים שעשאו הבעל שליח נאמן, ואמאי הרי אין כאן שטר, ונראה דעת הריטב"א דהשליח נאמן לומר שהחתומין ישראלים, דלא חשדינן לי' בזיוף ואין כאן ריעותא גמורה, ולכן מהימנינן לי' שהבעל נתנו לידו והספק רק

ד. **בדין** שטר קנין של מתנה שנעשה בערכאות נקטנו בדעת רש"י דבנמסר בע"מ מהנו הערכאות לראי', ולכך הק' בפשיטות דנוקים מתני' בע"מ, ולפ"ז אף בשא"מ כשר, אבל אם כונתו דבממון אין לגזור אטו שא"מ, מגליה להקשות כן בפשיטות, והו"ל ללמוד מהגמ' דאף בזה דינם כגיטי נשים ולרבנן פסולין כפשוטתה גמ', מיהו י"ל דרש"י סמך על מימרא דרבא בשטרא פרסאה דלפירושו מיירי בהדיוט, ויש לדחות דרבא כר"ש, ולפי מש"כ בהדיוט מודה רש"י דאפשר דפסול לרבנן, אבל אאמור"ר שליט"א הוכיח מההיא דשטרא פרסאה דלפרש"י כשר אף בהדיוט וש"מ דאע"פ שאין עדותם מועלת לראי' לא החמירו בשטרות, ואין נראה לומר דהתם דוקא בשטרי מלוה שאינם פועלים כלום בקנין, דגם בזה יש פסול דמזויף מתוכו וכמש"כ סק"ה, מיהו אכתי אין מזה הכרח דערכאות לא מהימני לראי', ועוד הביא ראי' דהא לרש"י פסולא דמזויף מתוכו דילמא אתי למימסר קמיהו וזה יש לחוש אף בערכאות, וי"ל דלא חששו כן אלא כשאין תועלת בחתימתן, אבל כשחתימתן מועלת לראי' ל"ג, כמש"כ לעיל סק"ג, ולעומת זה אם דעת רש"י דערכאות מהנו לראי' שפיר הק' דנכלול מתנה ברישא דע"י ע"מ הויא מינה כאינך, אבל אם במתנה אין שום תועלת בערכאות איך אפשר לכללה ברישא ע"י ע"מ, ואמנם ר"ש הבין מת"ק דאף בעמ' פסולין, מ"מ אין קו' דנכלול מתנה בהדיהו.

בדעת תו' נראה דאף לראי' פסול שטר מתנה בערכאות, שהרי לדבריהם אינו מועיל לקנין אפי' בעמ', וממילא אינו מועיל לראי' כיון שאין לו תורת שטר למה שכתוב בו, ול"ד לכל שטר קנין דמהני לראי', ומדכמכשרינן לר"ש רק בש"מ, ש"מ דחיישינן דילמא אתי למיסמך עליהו, ולא מהימני אף לראי', אא"כ נימא דדעת תו' דגם בכה"ג חשיב מזויף מתוכו, עסק"ג, בביאור דברי התו' יעו' בתו' הרא"ש ודעתו דלא מהני שטר קנין בלא ע"מ כלל, ולכן לא תיקנו שיועיל בערכאות ולפ"ז הק' מהו לשון חספא הרי שטר זה מעיקר הדין כלל שטר לקנות בע"מ, אבל אם כל שטר קונה בלא ע"מ שפיר קראוהו בגמ' חספא דלא מהני לחלות הקנין כלל, ובמ"ש תו' ואין

ולפ"ז ה"ק ר"י דלא הכשרנו אלא שמות ישראל המתורגמים ליוונית, דזה דבר המצוי ואינו ריעותא לחשבו כגוי, אבל לא בשמות של גוים, ולפי פ"י זה אתיא כולה שמעתין בריוח, דהבעיא והפשיטות והברייטא הכל בחד ענינא, ואין כאן נדון דע"מ כלל, והכל מיושב שפיר דלא הקלו כר"ש כלל, ולא בהדיוט.

אם הבעל טעה, וכ"נ בחי' הרא"ש דמוקים לה באתויה בי תרי, אבל באמר בפ"נ מהימן, ועדיין צ"ע בד"ז.

הרמב"ן הביא י"מ דלוקוס ולוס שכיחי ישראל למיקרי כן, ולא דחה פ"י זה, אבל כנראה ס"ל דאין ישראל רגילין בשמות אלו, ונראה דל"ק דבשלהי סוכה פרש"י דלוקוס היינו זאב ביוונית,

סימן ב

בסוגיא דגט שיש עליו עד כותי ושטרות העולים בערכאות

נשים אחזק, ולפ"ז ע"כ מתני' דלא כרשב"ג דהא לדידי' אפי' תרי נמי, ועי' להלן.

מהו החילוק למסקנא בין גיטין לשאר שטרות

שם ב' א"ה אפי' שאר שטרות נמי כו' אר"פ זאת אומרת כו' משמעות הגמ' דבאמת אין חילוק בין שאר שטרות לגיטין, אלא דבשאר שטרות ליכא דינא דחותמין זה בפני זה, אבל קשה דלפ"ז טפי הו"ל לתנא לפרושי דינא דחותמין זה בפני זה בגיטי נשים ושחרורי עבדים דבזה הם שונים משאר שטרות, ואילו הדין השני במשנה אינו חלוק בעצמותו אלא שאין לנו אופן להוכיח דהכותי חבר, ועו"ק דהא לאוקימתא דרבא אליבא דר"ג באמת יש חילוק בעיקר הנאמנות בין גט לשטרות, וראוי לפרש דגם לת"ק קיים חילוק זה, ונראה דאה"נ לפי האמת החילוק בין גט לשטרות הוא בהא דבגט אחזק ובשטרות לא אחזק, וכמבואר בדר"ג לרבא, ואף אם היו צריכין לחתום זה בפני זה לא הי' מועיל בשטרות כיון דלא אחזק, אלא דהגמ' השתא מיסתם סתים לה כיון שעדיין לא נתבאר אם בגט אחזק ואם בשטרות לא אחזק, וקו' דא"ה שאר שטרות נמי, מתפרשת לפי מאי דלא מחלקינן בינייהו באחזק, וכיון דתרויהו אחזק או לא אחזק א"כ שאר שטרות נמי, אבל לפי האמת שהם חלוקים בזה דאחזק בהא ולא אחזק בהא, מפרשינן

א' מתני' כל גט כו' בכל הסוגיא

שטרות כתיבא, ולא אחזק, וביאור דעת רשב"ג לפ"ז

א. י' א' אי ת"ק אפי' שאר שטרות נמי, לכאור' פשוט דשאר שטרות כתיבי דהיינו עדות שקר, וכיון דלת"ק תליא בכתיבא אפי' שאר שטרות נמי, ולפ"ז מבואר בשמעתין דכתיבא ולא אחזק לרשב"ג לא מהניא, חדא מדפרכינן ואי רשב"ג כו' אפי' גט אשה נמי לא, אע"ג דכתיבא, וכן משאר שטרות, ועוד דרבא מפרש לקמן דלר"ג אפי' תרי נמי, ופי' תו' דשאר שטרות לא מהני משום דלא אחזק, וש"מ דלר"ג כתיבא ולא אחזק לא מהני, ואמנם איכא למימר דר"ג תרתי בעי, כתיבא ואחזק, אבל מ"מ לית לן לשוויי פלוגתא בין רשב"ג לאבוהי בדין כתיבא ולא אחזק, וכ"כ תו' חולין ד' א', מיהו בשמעתין כתבו שמשפקא לי' לתלמודא ד"ז, ולכאור' אפשר לומר דדין כתיבא ולא אחזק לת"ק הוא דמספק"ל התם דשמא ת"ק תרתי בעי, מיהו בשמעתין נקטו בגמ' ג"ז כדבר מוסכם.

ונראה דשטרות לא אחזק, כמבואר בשינויא דרבא אליבא דר"ג, ולא מצינו פלוגתא במה אחזק, דזוהי פלוגתא במציאות, ואמנם בתחלת הסוגיא אמרי' בהו אי דאחזק, אבל לפי האמת לא אחזק בשטרות, ובגטי

דלרשב"ג גרע לא אחזוק מלר"א, דר"א ס"ל כת"ק למיסמך מדאורייתא אכתיבא, ולא נחית לקבוע הדין לפי מנהגם, אבל רשב"ג דמחלק בין אחזוק ללא אחזוק, א"כ כשידעין דלא אחזוק לא מהימנין להו כלל ולא סמכינן אראי' דחתם ישראל לבסוף, וכ"ז אם נימא דלא כהרשב"א דלר"א מהני אף בדלא אחזוק, אבל לפי האמת ידיעין דאחזוק בהא ולא אחזוק בהא, אין מקור לחדש בנאמנותו בדלא אחזוק, וגם מתני' מיושבת טפי בהכי, וכמשנ"ת לעיל, וממילא לא אתיא אלא כר"א.

שם דחתם ישראל לבסוף

שם וכגון דחתם ישראל לבסוף, יש לעי' היכן מרומז כן במתני', וי"ל דכיון דבמתני' לא קתני דכשר אלא חוץ מגיטי נשים, מתפרש שפיר דיש אופן שכשר, ומסברא נבין דאין לחלק בין אחד לשנים אלא בדאיכא הוכחה מהישראל על הכותי, מיהו אפשר גם דלשון עד כותי מתפרש שרק עד אחד חתום, דאל"כ הול"ל אפי' ע"א כותי פסול, והיינו בדחתם הכותי הראשון, דאז שייך לומר שיש רק עד כותי.

שם ב' לא מחתים לי' מקמיה, פי' דאף אם אירע שחתם הכותי לפניו, לא הי' הישראל חותם אחריו, ומש"ה צריכין לטעמא דרווחא שבק כו' וכדפרש"י, ולא מפרשין דהבעל נתן הגט תחלה לכותי ואח"כ בא אצל הישראל, דאף בכה"ג לא הי' הישראל חותם אחריו.

ונראה דלאו משום נאמנות הישראל אתינן עלה שלא הי' מניח כותי שאינו חבר לחתום, אלא מפני כבודו של הישראל לא הי' מניחו לחתום תחלה ולא הי' חותם אחריו, ואנן הוא דמוכחינן הכי משום דקים לן בדעת בנ"א, ומש"ה לא מהני בחתם כותי לבסוף אע"פ שידע הישראל שיחתום עמו, וכמ"ש הרמב"ן, ועיקר הדברים לפמ"ש הרשב"א דמיירי בדאחזוק (וגם כתיבא, לרבנן דרשב"ג),

שהם חלוקים בעיקר הדין בדלא אחזוק לא מהני ההוכחה דכותי חבר הוא, וכ"מ ברשב"א דס"ל דדוקא באחזוק מהני, וע"כ דהא דפריך א"ה אפי' שאר שטרות נמי, היינו אם בתרווייהו אחזוק, ולמאי דמבאר בדברא דלא אחזוק בשטרות, ממילא ל"ק א"ה שאר שטרות נמי, והא דהוכיח ר"פ זאת אומרת כו' היינו משום דקשיא לי' מסברא דנימא דרווחא שבק, בלא ההוכחה דא"ה שאר שטרות נמי, [שו"ר בק"נ שנתקשה בזה].

נמצינו למידין מדברי הרשב"א דלמסקנא החילוק בין גיטי נשים לשטרות הוא בעיקר נאמנות הכותי, כיון דמבאר בדברא דבשטרות לא אחזוק ובגט אחזוק כמ"ש תו', ואביי נמי לא פליג במציאות זו, אלא דלא ניחא לי' למעבד חסורי מיחסרא, ומה"ט לא הוצרך רבא לבאר ד"ז, דע"כ טעמא דגט משום דאחזוק, אבל בשטרות ידוע דלא אחזוק שאינם מוחזקין לנאמנים במצות שבין אדם לחבירו, וגט שאני, ומיושב בזה דבאמת גט ושטרות חלוקין בעיקר הנאמנות, ואאמו"ר שליט"א בס"ב סק"א רצה לחדש מכח זה דאפי' בידעין דחבר הוא הגט והשטר פסולין, ורק כשמוכח מתוכו שהוא חבר הכשירו חכמים, ולפמשנ"ת אפשר לקיים הדברים כפשטן דכ"ש בידוע שהוא חבר דהגט כשר, דאל"כ לא היו מכשירין ע"י שיחתום ישראל אחריו, ומתני' רבותא קמ"ל כמ"ש תו'.

מ"ט לא תירעו לעולם רשב"ג ובדלא אחזוק

שם א' לעולם ר"א וכגון דחתם כו' יעוי' בתו' הרא"ש דהומ"ל לעולם רשב"ג ובדלא אחזוק, וכבר נתבאר לעיל דלפי האמת הרי אחזוק בגט, ולכן לא מתוקמא כרשב"ג, מיהו השתא דלא ידעין אי אחזוק בגט, אפשר נמי לומר דרבותא קמ"ל דאף לר"א דאפי' כתיבא ואחזוק לא מהני לי', מ"מ מהני חתם ישראל לבסוף, וכ"ש לרשב"ג דאחזוק לחוד מהני, וכ"כ אאמו"ר שליט"א, מיהו אפשר

להסתפק אם נאמנים להעיד שהי' כאן גט כשר כיון דליכא חשש משקר, או דבכל עדות על גט אשה אין ערכאות נאמנים, ולכאור' זהו מ"ש תו' דה"מ למימר דלאו בני עדות נינהו, דאף כשאין הכריתות תלו' בהם מ"מ אין להאמין הערכאות שהי' כאן גט, ועדות ממון דמהימנין להו בשאר שטרות שאני, ויש לדחות דכונת תו' רק לומר דאף בשאר עדויות לא חשיבי עדים כשצריך עדים לקיום הדבר, כגון בשטר מתנה, מיהו ע"כ כ"ה האמת לפרתו' דכל מה שהצריכו שמות מובהקין הוא כדי שלא נסמוך על הערכאות לומר שנמסר כדין, וכמ"ש תו' ד' א' ד"ה מודה דזהו החשש במזויף מתוכו עיי"ש, וש"מ דלא האמינום לעדות גט, אף שהחלות נעשה ע"י ישראל, שו"ר בתו' ט' ב' ד"ה אע"פ מבואר הדברים, ושם כתבו דבכל השטרות נמי נאמנותם רק מתק"ח, אע"פ שא"צ השטר לקיום הדבר, עיי"ש, וכ"כ הר"ן במתני'.

והגרע"א ז"ל בתשו' ח"ב סנ"ד (הועתק בחידושו כאן) כתב דלכאור' מוכח מכאן דלא האמינו ערכאות אלא בממון ולא באיסור והיתר, ודחה דלמ"ש תו' דאף במתנה לא מהני, א"כ אין רא' דלגבי איסורא לא מהני ערכאות, וסיים ע"ז ואם ערכאות מעידים דהבעל אמר בפניהם גרשתי אשתי י"ל דמהני, וצ"ע לדינא, ולכאור' נראה דאם באנו לומר דערכאות נאמנין להוכיח שהגט נמסר מהבעל, היינו משום דלא מצרכינן לזה גדר עדות גמורה, דאף גט בלא חתימות יש לו דין שטר ע"י עדי מסירה, וה"נ כיון שיש שטר לפנינו סמכינן על עדותם כבשאר שטרות, דהבעל נזהר בו כשאר שטרות כיון שהם חתומין עליו ויש רא' מזה שהוא בידה דנמסר כדין, אבל בעדות מה שהגיד להם בע"פ ודאי לא מהימני, מ"מ לענייננו חזינן מדבריו ז"ל דלאו מילתא דפשיטא היא שאין לסמוך על ערכאות להעיד שנמסר מיד הבעל לאשה וממילא סמכינן שנמסר כהלכתו בכתבתו ובע"מ, וכ"מ

א"כ ראוי להכשירם, ולרווחא דמילתא הצריכו שידעו דחבר הוא, והרשב"א כתב דגילוי מילתא בעלמא הוא כיון דסתמן כשרים.

בביאור הגמ' למסקנא

שם אי ממתני' הו"א כו' (אפשר דהוה מפרשינן הכי מכח מעשה דר"ג), צ"ב למה הוצרך התנא להשמיענו דאפי' חד פסול בשטרות, הרי בפשוטו לא הוה ס"ד לחלק בין תרי לחד, ושמא י"ל דהוה מכשרינן בחתם ישראל לבסוף ולא חיישינן דרווחא שבק, וגם דרוב פעמים חותמין יחד, א"נ כל שישראל חותם עמו ש"מ דחבר הוא, כמ"ש ברמב"ן מירו', וכיון דבגט שנים כשרים שמא היינו מקילין בשטרות בכה"ג.

סתמות הגמ' משמע דלת"ק אף למסקנא שטרות נמי כשרין, וצ"ע מנו האי תנא דבסוגיא דלעיל ט' ב' משמע דלכו"ע איכא הני ג' דרכים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים, ויתכן דאף לת"ק פסלו בשטרות דלא מהימנין להו בכתביא אלא במצוות, אבל חשידי לשקר בשביל ממון, ולפ"ז ת"ק כר"ג ס"ל.

שם אמר אב"י תני עדו, אפשר שאינו מגיה המשנה אלא דתנא ארישא קאי דמכשרינן עד אחד בלבד, וה"ק והי' הכשרו תלוי בעדי כותים והכשיר, והא דנקט תנא האי לישנא י"ל דאתא לאשמועינן שהוצרכו לעדים לקיום הגרושין, וכדעת הר"ף דאף ע"מ כרתי, וכאן היו רק ע"ח והכשיר, (ועתוספתא פ"א ה"ח מבואר כרבא).

י' ב' והא לאו בני כריתות נינהו, לענין אלו דברים יש לערכאות נאמנות

ב. י' ב' והא לאו בני כריתות נינהו, פי' שאין כתיבתן וחתימתן מועלת לחלות הגט אף דליכא חשש משקר, משום דבעינן כתיבה לשמה, ובחתימה בעינן גם עדים שהם בתורת גיטין וקדושין, ויש

הגירושין לפי הרי"ף, ולא לעדות שהיו גירושין מיד הבעל לאשה לפרתו, וא"ת א"כ למה הוא מחתימן, כתבנו לעיל דהיינו כדי שיהא לגרושין תוקף בדינא דמלכותא, ויתכן דלגביית כתובה אף לפרתו סמכין עליהו דלא מהימן לומר פרעתי אם כשהגט בידה הוא ראי', דה"נ גט דערכאות חשיב ראי'.

שם היכי דמי שמות מובהקין

שם ה"ד ש"מ אר"פ כו' קמ"ל דאע"פ ששייך שמות אלו בישראל אלא דלא שכיח, ובזה מיושב משה"ק תו' מבאטי והורמין ואינך, והתו' לשיטתם לק' ב' דש"מ ליכא בישראל כלל, אבל להמפרשים שם דתלינן דישראל ניהו, ע"כ סגי בזה שיבררו קודם שיסמכו עליהם כיון ששמותיהן מטין שהם שמות גוים, ולפי' שני שברמב"ן קמ"ל לאפוקי לוקוס ולוס, וזה כמש"פ תו' כאן דאין מצוי כי הני בישראל כלל.

בטעם פסול ש"מ שנעשו בהדיוט, ושמות שאינן מובהקין

שם אבל בשמות שאינן מובהקין נעשה כמי שנעשו בהדיוט ופסולין, פשטות הדברים דכשנעשה בהדיוט אף בשמות מובהקין פסול, אבל לא נתפרש מ"ט, ולכך דחקו רש"י ותו' דלאו בגט אשה קאמר דפסול, וכבר תמה בזה הרמב"ן והובא בר"ן, והרמב"ן פ"י דכשנעשה ע"י גוים יש לחשוש לכל פסולי הגט, אלא דסמכין אעדי מסירה דדייקי שנכתב כדין, ובזה בערכאות סמכין דידעי שנכתב ע"י גוים ודייקי, משא"כ בנכתב בהדיוט, ועמש"כ לק' סק"ג.

ולכאוי לפמ"ש הריא"ז דערכאות נאמנים לענין שנדע שנמסר מהאיש לאשה וממילא סמכין שנמסר כדין, לפ"ז ניחא בפשיטות דאמנם הוצרכנו לשמות מובהקין כדי שלא יסמוך עליהם ויגרש בלא ע"מ, אבל לענין נאמנות מהניא חתימתו, ולכך לא חשיב מזויף מתוכו, אבל בהדיוט דאף לענין נאמנות

בשה"ג בשם ריא"ז דבאמת מהני חתימת הערכאות לומר שנמסר כהלכתו, ועי' בזה להלן, ובסק"ג. שו"ר בספר מרן זללה"ה סי' פ"ז סקל"ז תמה ע"ד הריא"ז נזוה כמש"כ בסק"ג עי"ש.

שם מודה ר"א במזויף מתוכו שהוא פסול – בטעם הדבר, ובהא דערכאות שאני

שם מודה ר"א במזויף מתוכו שהוא פסול, לדעת הרי"ף דאף לר"א מהני ע"ח לחוד, א"כ החשש הוא שמא יסמכו על העדים לחלות הגירושין בלא ע"מ, אבל לדעת תו' דאף בעדים כשרים בעינן ע"מ לר"א, ע"כ החשש שיסמכו על העדים שנמסר כדין, וכמ"ש תו' ד' א' ד"ה מודה, ובתו' שם כתבו דאף שהעדות אמת אין להוציא ממון אלא ע"פ עדים כשרים ולכך פסלוהו.

ונראה ביאור הדברים דכל המחתיים עדים פסולין על שטרו יש בזה משום זיוף, דלאיזה צורך הוא מחתימן, הרי מן הדין ראוי להתייחס לשטר זה כאין עליו עדים כלל, והוא רוצה לעשותו כשטר בעדים ולכך פסלוהו, ויש לעי' לפ"ז למה הכשירו בערכאות בשמות מובהקין, סו"ס ראוי להתייחס לשטר זה כאין עליו עדים, ולאיזה צורך החתימו בערכאות, וי"ל דכדי שיהא לגרושין תוקף בדינא דמלכותא החתימן, ולפ"ז אפשר לומר דמה"ט בהדיוטות פסול אף בשמות מובהקין, דכיון שאין תועלת בחתימתן אלא בשביל עדותם, הו"ל כמזויף מתוכו, דכל חתימה שמשמשת רק לשקר דהיינו שנסמך על פסולין, זהו מה שפסלו חכמים, וכ"ש אם נימא דערכאות נאמנין לענין חשש משקר כשא"צ לעדותם לקיום הדבר דלפ"ז ניחא בפשיטות וכמשי"ת להלן בס"ד, ועי' לק' סק"ג דאף כשאין לחוש שכוונתו לשקר, מ"מ הפסול בשטר עצמו.

י"א א' בשמות מובהקין

י"א א' בשמות מובהקין, פ"י דאין חשש שיסמכו עליהם, לא לחלות

הכי דנקט מה שהוזכר בפלוגתתם, אלא דממילא ידעינן דה"ה באינן מובהקין, ויתכן גם דבאינן מובהקין אף ר"ע מודה דפסול, [נ"ב, לפו"ר, ואפשר דה"ק לא הוזכרו גיטי נשים בערכאות דפסילי אלא בזמן כו' וכיון דפתח בערכאות ומסיים בהדיוט ע"כ דחסורי מיחסר].

שם ואב"א סיפא כו'

שם ואבע"א סיפא כו' פרש"י דרבנן קאמרי לה, ולפמשנ"ת בסמוך לגרסת הרמב"ן בברייתא דמייטנין, אפשר דהא נמי ר"ש קאמר לה דלא הוזכרה פלוגתא ר"ע ורבנן אלא בגיטי ממון בהדיוט, מיהו אף לפ"ז כפרש"י עיקר.

ובפשוטו נראה דאף להאי לישנא גיטי נשים בהדיוט פסולין [לדעת הרמב"ן והר"ן], דלא משמע שיש מחלוקת בין הלשונות בד"ז, וכ"נ ברמב"ן דר"ע ורבנן בגיטי נשים נחלקו, ולרבנן פסול ור"ש כרבנן.

שם תניא אר"א

שם תניא אר"א כו' הרמב"ן כתב דהגרסא בכולהו נוסחי ברישא חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים לא נחלקו אלא בזמן שנעשו בהדיוט שר"ע מכשיר וחכמים פוסלין רשב"ג אומר כו' [כ"נ גרסתו], ואפשר לפרש דנחלקו בשאר שטרות בהדיוט או בגיטי נשים כמ"ש הרמב"ן, ולפ"ז נראה דתרי לישני דלעיל פליגי בפי' הברייתא דלכו"ע לא הוזכרו ר"ש קאמר לה שלא הוזכרו דפסולין בפלוגתא דר"ע ורבנן אלא בהדיוט, ולישנא קמא מפרש דנחלקו בגיטי נשים בהדיוט, ול"ב מפרש דנחלקו בשאר שטרות בהדיוט, ויותר מיושב לומר דר"ע לא מכשר בהדיוט בשאר שטרות בלא ע"מ וכמו שתמה הרמב"ן והוכיח כן מהתוספתא, ולפ"ז לל"ב רבנן קאמרי לה וכפרש"י.

לא מהני הו"ל מזויף מתוכו, דלאיזה צורך החתימן, וזהו הזיוף שרוצה שיסמכו על חתימתן כעדים, אם מפני שלא ידקדקו בשמות או שיחשבו שהם כשרין, אבל בערכאות החתימן מפני שעדותם מועלת לידע שנמסר מיד האיש לאשה, [שו"ר בספר מרן זללה"ה ספ"ז ס"ק ל"ז שתמה ע"ד, ועסק"ג בזה], ואף לפרתו דודאי לא מהני עדותם לומר שגירש כדין, אכתי י"ל דמהני עדותם לענין ממון המסתעף מהגירושין, וכמש"כ לעיל דכ"ז שהגט בידה נאמנת לענין כתובה כגט שחתום בישראל, (באופן שצריכה גט להוכיח שלא פרע), ולכן לא חשיב זיוף, אבל בהדיוט הו"ל זיוף כיון דלא מהמני כלל, [א"נ דבערכאות יש לו צורך שיהא לגירושין תוקף כדינא דמלכותא, ולכן אין כאן זיוף משא"כ בהדיוט דחתימתן רק לזיוף, מיהו טעם זה צריך ראי'].

ולפ"ז מיושב הא דחשיב שמות שאינן מובהקין כנעשו בהדיוט דבתרוייהו חשיבא חתימתן מזוייף מתוכו וכמשנ"ת והא פשיטא לן דכולה מיירי בנכתב לשמה ונמסר בע"מ כדינו, ופלוגתתם רק בדיני מזויף מתוכו, וכ"כ במלחמות בשם הר"ש עי"ש, וכונתו לרש"י כ"ה בחידושי הרמב"ן הנדמ"ח, וכ"ה בראב"ד על הרי"ף, וכ"כ בריטב"א בשם רבנו, וחלק על הרמב"ן בד"ז.

שם ה"נ קאמר בד"א בשמות מובהקין כו'

שם ה"נ קאמר בד"א בשמות מובהקין כו' יש להבין היכן מרומז ענין זה במתני', ואפשר דה"ק בד"א בידיעינן שהחתומים הם ערכאות, אבל בדלא ידעינן משמותיהן, הו"ל כנעשו בהדיוט, ולפי שסתם ערכאות ידועין בחתימתן לכך נקטו החילוק בין ערכאות להדיוט, אבל הטעם שזה באינן מובהקין ובהדיוט, ועוד דלפמש"כ אינן מובהקין גרע מהדיוט, ולפמ"ש להלן דלשון לא הוזכרו אפלוגתא דר"ע ורבנן קאי, ניחא מ"ט נקט

שם שמוא בשמא מיחלף

שם שמוא בשמא מיחלף, לכא' משמע מזה דגזרי' אטו שא"מ, ולא משום דחיישינן שיסמכו על אלו, אבל ברשב"א הזכיר דגזרי' שיסמכו על הש"מ, ויש לדחות דאתרא באתרא לא מיחליף וידעו דאי אתא מהאי אתרא גוים נינהו.

בדין מזויף מתוכו אם הוא דוקא מזויף במוחלט, או גם בדבר שאפשר לטעות

ג. **בדין** מזויף מתוכו דפסול יש להסתפק אם דוקא בדבר שהוא מזויף במוחלט פסול, או אף בדבר שאפשר לטעות בו, כגון שטר מתנה דהדין נותן שערכאות נאמנין לראי', אלא שאין המתנה חלה ע"י שטר שלהם, האם ג"ז חשיב מזויף מתוכו כיון שאפשר לחשוב שהם עדים כשרים, או"ד כיון שהם משמשים לעדות ראי', אין כאן שום זיוף שאף לצורך זה צריכין לחתום, ולא אמרו מזויף מתוכו אלא כשאין בחתימות שום צורך מהלכות השטר, ולכן חשיב זיוף, דלא יעלה על הדעת שחתמו שלא לצורך, אבל חתימה המועלת אע"פ שאפשר לטעות, מ"מ אין כאן זיוף.

ואם נימא דבכה"ג לא חשיב מזויף מתוכו, א"כ אפי' בשמות שא"מ כשר במתנה שנמסר השטר בע"מ, ונראה שזו דעת רש"י והרמב"ן והרשב"א והר"ן דס"ל דבע"מ מהני שטר מתנה, ולא הצריכו ש"מ דוקא, וה"נ מסתברא דאם בשמות שא"מ לא מהני, מנ"ל דל"ג מובהקין אטו שא"מ, שו"ר בספר מרן זלה"ה סי' פ"ז ס"ק י"ג דפשיטא ל"י דבכה"ג לא חשיב מזויף מתוכו, ונספק אם עדות הערכאות מועלת לראי', דלא סמיכין אע"ח לראי' אלא כשכשרים לע"מ, ועי' לק' סק"ד בדברי התו' בזה.

ודאתאן עלה ליתא למש"כ סק"ב לפרש דלדעת הרי"ף איכא טעמא דמזויף מתוכו אף אם ערכאות נאמנין לראי' על

הגירושין, דמ"מ יש כאן זיוף שמא יאמרו דהגט לחד מועיל בלא ע"מ, דאכתי לא גרע משטר מתנה דכיון דמהני לראי' לא חשיב מזויף מתוכו אע"פ שאפשר לטעות דמהני לגוף הקנין ג"כ, וה"נ בגט אין כאן זיוף כיון שעדותן מועלת להוכיח שנמסר מיד הבעל לאשה, מיהו לדעת תו' דאף בכה"ג חשיב מזויף מתוכו, וכ"ד הריטב"א, י"ל דה"ה בגט, ועי' לק' סק"ד בעיקר הדבר אם מהני לראי' במתנה.

ויש כאן לבאר דפסול מזויף מתוכו אינו משום דחדשינן שכונתו לזיוף, דודאי הבעל עצמו אין כונתו לגרשה בגט פסול, ואף לא למנוע ממנה עדות הגט, דא"כ הי' יכול לגרשה בגט בלא עדים כלל, וגם אין לחוש שהבעל יטעה ויתן לה הגט בלא ע"מ, דלדידי' לא מהני ש"מ, שהרי הוא יודע שגוים הם, ואם יטעה דמוסרין בחתימת גוים, אף בש"מ ימסור מכח חתימתם, אלא דכי אתא לפנינו גט בש"מ נדע לחקור אחר ע"מ משא"כ בשא"מ, ולפ"ז אף למש"כ דלהרי"ף יש לחוש שנמסר בלא ע"מ, אין החשש שמא באמת מסרו הבעל בלא ע"מ דלא חשיד להכי, אלא ע"כ כמ"ש תו' ד' א' דאע"פ שהעדות אמת אין לעשות אלא ע"פ עדים כשרים, ודלא כדסברנו לעיל דלהרי"ף יש חשש מכשול באמת, אלא לכו"ע ענין מזויף מתוכו שאין להשתמש בחלק האמת שבשטר כשיש בו דבר שקר, ולפרתו' השקר הוא בראי', ולהרי"ף השקר גם בחלות הגירושין, ולאו משום חשש מכשול באופן זה שאנו פוסלין אותו, או שהמכשול הוא שנטעה דאין לעשות אלא ע"פ עדים כשרים כמ"ש תו', וכן צ"ל בלשון הרשב"א ד' א', וצ"ע.

בביאור הא דפשיטא לן דבנעשו בהדיוט אפי' ש"מ פסול

נחזור לביאור הגמ' מ"ט פשיטא לן דכשנעשו בהדיוט אפי' ש"מ פסול, ולעיל כתבנו

בידיעת הבעל חשיב ודאי זיוף, וכיון דחשידי לזה חשיב כחתומין עליו עדי שקר, ואף דעתה אמת הוא שחתמו, מ"מ כיון שידועים לעדי שקר כמזויף חשבינן ליה, ועי' לק' סק"ו דלפי' הרמב"ן והריטב"א הקלו אף בהדיוט בספק.

ובריטב"א בתירוץ בתרא פ' דר"ש בעי תרתי קול וש"מ, אבל בש"מ לחוד גזרינן אטו שא"מ, ולכן בהדיוט פסול דליכא קול, אבל בערכאות דקול יוצא שנעשה בערכאות לא יסמכו ע"ז בלא ע"מ, וצ"ל דגם לאח"ז כשתבא עם הגט יזכרו הקול, וכבר הק' לנפשי' דא"כ כד פריך דהו"ל מזויף מתוכו הו"ל לשנויי דשאני ערכאות דאיכא קול, וכתב דאה"נ אלא דקושטא קאמר שלא התיר אלא בש"מ, ונראה כונתו דמהא דלא שרי בהדיוט אפי' בש"מ כדמשמע סתמא דבכל ענין פסול, מזה מוכחינן דלא סגי ליה בחדא לטיבותא, וע"כ דבעינן גם קול וגם ש"מ, דאם הוא סגי בקול אפי' בשמות שא"מ, הדין נותן שיועיל ש"מ בהדיוט, לפי מה שביאר דהפסול משום גזירה ולא משום דחשיב מזויף מתוכו, וק"ק שלא הוזכר טעמא דקול, דלכאוי' מסתמות המשנה הוה ניהא טפי לומר דסמך ר"ש רק אקול וא"צ ש"מ, ואין מועיל כלל ש"מ דשמא בשמא מיחלף ולכן בהדיוט פסול.

והרמב"ן פ' דבנעשו בהדיוט חיישינן שלא ידעו הע"מ שנעשה ע"י גוים ולא ידקדקו אם נעשה לשמה ושאר דיני הגט, אבל בערכאות דאית ליה קלא וידעי שנעשה ע"י גוים לא מזדקקי להכשיר הגט ע"י מסירה בפניהם עד שיבררו שנכתב ע"י ישראל בכשרות, ויש לעי' דהא ע"כ מיירי בדאיכא ע"מ קמן ונשיילינהו, וכתב במלחמות דגזירי אטו גט אחר, אבל קשה מנ"ל למיחש לזה הא בעלמא סמכינן על הבעל שיעשהו בהכשר, ואם הבעל טועה דע"י ערכאות ג"כ כשר מנ"ל דהעדים לא יטעו בכך, וגם לא אשכחן שהעדים חייבין לברר כשרות הגט, מיהו י"ל דמן הדין לא חיישינן שיטעה הבעל אלא

ג' אפשרויות א' לדעת הרי"ף דכיון שאינם מועילין כלום הרי חתימתן משמשת רק זיוף משא"כ בערכאות דמשמשין לראי', ולפמשנ"ת א"א לפרש כן לדעת הרבה ראשונים דאם איתא דערכאות מהני לראי', אף בשמות שא"מ לא הוה חשיב מזויף מתוכו, ובלא"ה דעת הראשונים ז"ל דערכאות לא מהני לראי' בגיטי נשים כלל, דכל נאמנותם בממונות תק"ח כמ"ש תו' והר"ן, או כעין חזקה, ולא מהני באיסורין דבעינן עדות, וכ"כ הריטב"א, ב' דעכ"פ מהני ערכאות לראי' לענין גביית הכתובה, היכא דגט בידה הוי ראי', ובהדיוט לא מהני מידי, וג"ז אין נראה דכיון שאין לזה דין שטר כלל לראי' על הגרושין לא תיקנו שיהא ראי' לענין כתובה, ועוד שאם הוא מועיל לראי' זו שוב אינו מזויף מתוכו וכדלעיל, ג' דבערכאות יש לו צורך בחתימתן לענין דינא דמלכותא, אבל בהדיוט חתימתן רק לזיוף, והנה כבר נתבאר דלא חשדינן לבעל בכונת זיוף כלל, דבקהל יכול להחתים עדים כשרים, מיהו י"ל שטעה דכסבור שעדותם מועלת, ובכה"ג חשיב זיוף, כיון שאין עדותם מועלת אא"כ יטעו בהם, ולפ"ז ה"ק ר"ש דגיטין העולין בערכאות כשאין חשש שיטעו הכשירים חכמים, אבל בהדיוט שאין שום תועלת בחתימתן ואין צורך להתירן לא התירו לסמוך בהם על ש"מ, וחשבינן ליה כמזויף מתוכו.

ואפשר עוד דבמזויף ממש שזייוף חתימות בידיו אף שמות מובהקין בהדיוט פשיטא דפסול, דהוה ממש מזויף מתוכו, דבזיוף גמור לא מהני מה שנדע דגוים הם, דמ"מ אנו משתמשין בשטר מזויף, וגדר הפסול אפשר שהוא אטו זיוף חתימות ישראל, או מפני שהזיוף נעשה לתועלת מסוימת, ונהי דלא ידעינן לה מ"מ יש כאן זיוף, ולפ"ז אפשר דמה"ט פסלינן נעשה בהדיוט משום דכמזויף חשבינן ליה, דכל חתימות גוים כחתימת עדי שקר חשבינן לה, דבחתמו שלא

כדין, ובכח"ג לא חשיב מזויף מתוכו כיון דבאמת סמכין על חתימת הערכאות לראי' זו, דכיון שהקנין נעשה כדין ע"י ע"מ, חזר דין הערכאות כשטר מכר דמהנו לראי', ולא דמי לגט דלא סמכין אערכאות לראי' כלל, שלא אמרו אלא בממון משום תק"ח או דחשיב כחזקה ולא כעדות, ולפ"ז אפי' בשמות שא"מ מהני במתנה, דאם צריך שמות מובהקין מנין פשיטא לי' לרש"י דכאן ל"ג רבנן אטו שא"מ, ולפ"ז בהדיט י"ל דלא מהני אפי' ש"מ, דאכתי חשיב מזויף מתוכו כיון שאין סומכין על חתימתן כלל [מיהו י"ל דרש"י סמך על מימרא דרבא בשטרא פרסאה וקושתו על מסקנת הגמ' שהחליטו תני כגיטי נשים וש"מ דלפי האמת א"א לתרץ כן].

אבל אאמו"ר שליט"א בס"ב סק הביא שתי ראיות דטעמי' דרש"י לאו משום דסמכין אערכאות לראי', אלא דס"ל לרש"י דל"ג אטו שא"מ אלא בגיטי נשים דחמירי ולא בממון, א' מהא דרש"י פ' טעמא דמזויף מתוכו דילמא אתי למימסר קמייהו, ולפי טעם זה לא מהני מה שהם כשרים לראי', דמ"מ יש לחוש שימסור קמייהו, ב' דרש"י פ' בשטרא פרסאה שחתמו הדיוטות, ואם איתא דטעמא דמהני ע"מ משום דמהימני הערכאות א"כ מ"ט מהני התם הדיוטות, מיהו לפ"ז קשה איך אפשר לכלול במתני' שטר מתנה בע"מ דכשר אף בהדיט, הרי מתני' הכשרא דערכאות קמ"ל, ובשלמא אם ע"י ע"מ חזרנו להכשר הערכאות לראי', שפיר נכללו שטרי מתנה בהדי שטרי מקח לענין זה דלראי' מהנו, אבל אם אין תועלת בערכאות כלל אלא דלא פסלי לשטרא לקנין שנעשה בע"מ, א"א לכללם בהדי שאר שטרות דהתם מתפרש שריותא בהכשר הנעשה ע"י ערכאות, י"ל דע"כ לפרש"י הא דאר"ש אף אלו כשרים היינו אף בהדיט, וש"מ דרישא ממעטת גם כה"ג, ולהכי לא תני מתנה בחוץ, משום דכשר בע"מ, ומ"מ דוחק הוא שיטנה התנא מתנה

דלחשש דרבנן מצרפינן זה שמסתמא העדים לא יטעו, וישאלוהו איך נעשה הכשרו, [נעי' לק' ב' ברמב"ן דבשעה"ד מקילין אף בנעשו בהדיט], ומ"מ הדבר סתום מאד בסוגית הגמ' שיש כאן חשש נוסף ובזה סמכין אע"מ, וגם קשה מאי קאמר נעשה כמי שנעשו בהדיט הרי פסול הדיוט מחשש עשיקר הדין, ופסול שמות שא"מ מדרבנן משום מזויף מתוכו, גם צ"ב למה הוצרך לטעמא דקול הרי בפשוטו הגט נמסר לפני הערכאות דלא מסתבר דחתמי גט לבעל שאין אשתו עמו, וא"כ הע"מ קמי הערכאות קיימי, ולפ"ז אף בשמות שא"מ ידעי דנעשה בערכאות, אלא דבזה חיישינן שיסמכו ע"ז לאח"ז, ועוד צ"ע בזה.

והריטב"א בשם רבו הרא"ה חלק בזה על הרמב"ן דלא הוצרכנו לע"מ לענין חשש לשמה ושאר דיני הגט, וכ"כ הרמב"ן במלחמות בשם רש"י וכ"ה בראב"ד, וראיתי שהר"ן בחי' הביא דברי הרמב"ן כמ"ש בחידושים ובמלחמות, אבל בפ"י על הרי"ף העתיק פ"י הריטב"א דהחשש שמא יסמכו ב"ד על שטר זה בלא ע"מ, ולא משום הע"מ עצמן, עיי"ש. [והרשב"א כתב בשם הרמב"ן דחיישינן שמא גט מעושה ע"י גוים הוא, ולא ראיתי ד"ז ברמב"ן, שו"ר בנדמ"ח כתב דרש"י פ"י שנכתב ע"י ישראל וע"ז סיים הרמב"ן דאף לפי' זה צ"ל דהדיוט פסול שמא תלתה עצמה בהן ועשוהו שלא כדין עיי"ש].

לשיטת הריטב"א והר"ן אין לנו בשמעתין אלא דין מזויף מתוכו, וא"צ לחדש גזירות שלא הוזכרו בגמ', וגם לדעת הרמב"ן ניחא, אבל לפרתו' צריך לחדש גזירות שלא נזכרו.

בביאור דעת רש"י דע"מ מהני בשטר מתנה

ד. **בדעת** רש"י י' ב' ד"ה תני שכ' בפשיטות דע"מ מהני בשטר מתנה, נקטנו דטעמו משום דערכאות מהנו לראי' שנמסר מיד הנותן למקבל, וממילא אמרי' שנמסר

אמיתי, דע"כ נעשה הקנין ע"י חזקה או שטר אחר, והחילוק בין הטעמים הוא רק בטעם הפסול, אם זה כמזויף דגט שאינו מועיל לראי' כלל, או דבדין הוא שהי' מועיל לראי' אלא דכיון שאנו פוסלין אותו לחלות הקנין אפי' ע"י ע"מ, ממילא גם לראי' יפסל, ולפ"ז לר"ש דוקא בש"מ מכשר, דכיון דבשא"מ איכא למיחש דאתי למימסר קמיייהו, ה"ה דפסול לראי', אבל קשה דלר"ש לא מצינו חשש דלמימסר קמיהו אלא דליסמוך עלייהו, וכאן הרי בדין יש לסמוך עלייהו במתנה, א"ו דעת תו' דאף לר"ש בש"מ אין השטר מתנה כשר לראי' ולכן יש לפסול דילמא אתי למיסמך עלייהו, מיהו אם נימא כמש"כ בתחלת סק"ג דחשיב מזויף מה שחושבין שא"צ ע"מ בשטר זה, אין ראי', אבל פשוט הדברים דמשום זה אינו מזויף.

בביאור דברי התו', יעוי' בתו' הרא"ש שביאר דתירוצם דגזירי' במתנה כמו בגט, כיון שאינו מועיל לחלות הגט, ובתחלת הדברים ביאר מ"ט לא תיקנו שיועיל מסירת שטר ערכאות לקנין, מפני שאין מועיל מסירת שטר חתום בעדים לעשות קנין בלא ע"מ, ובתו' לפנינו הוסיפו דאף אם מועיל בלא ע"מ, מ"מ שטר ערכאות לא תיקנו שיועיל, ובמ"ש תו' ואין לומר כו' ביאר כונתם דבעינן כתיבה ע"י ישראל כשרוצים לעשות הקנין ע"י שטר אפי' בע"מ, וכבר תמה במהר"ם דלא מצינו ד"ז אלא בגט דבעינן לשמה, והדבר צ"ת, [ומשה"ק שם בלשון חספא בעלמא, לכאור' הגמ' מתפרשת על שטר בלא ע"מ, דומיא דשטרי מלוה ומקח, ורק לגבי הקו' דנוקמה למתני' בע"מ כתבו תו' טעמא דגזירה, אבל לא שזהו פירושא דחספא בעלמא, ונראה שהרא"ש לשיטתו דכל שטר קנין צריך ע"מ כמבואר בדבריו לעיל, א"כ כשהקשו בגמ' חספא בעלמא היינו דגרע משטר מתנה בעלמא דמהני ע"י ע"מ, וע"ז הק' דאם פסולו רק משום גזירה לא מיקרי חספא, אבל לפמ"ש

בכלל השטרות לענין שאין הערכאות פוסלין אותה, אבל אם ערכאות מהנו לראי' ניחא קו' רש"י דמשכח"ל גונא שאף במתנה השטר לראי' כבמקח ואינך, ולענין זה קפסיק ותני לכולהו שטרות.

ומה שהוכיח אאמור"ר שליט"א מהא דלרש"י יש לגזור דילמא אתי למימסר קמיייהו, י"ל דלא גזירי' הכי אלא כשאין שום תועלת בעדותם, ובזה יש לחוש שילמד מדחתמו ש"מ דמהימנינן להו, אבל כשחתימתן מועלת לראי' ידע שפיר דלכך חתמו, ועכ"פ לא חדשו גזירה אלא בדבר הנעשה ללא תועלת שבזה יש לחוש לכל מכשול, תדע שלא חששו למכשול כשתיקנו שערכאות נאמנין לראי' בשטרי מקח ומלוה, וניחוש שיאמינום בעדות על פה, א"ו כל החשש כשחותמין ללא תועלת.

ומה שהוכיח מפרש"י בשטרא פרסאה אפשר בשני פנים, א' דשטרא פרסאה מייירי בשטר מלוה ולא בשטר מתנה, וכדממעטינן להו בכלל בגיטי נשים, ואמנם במתנה פסול בהדיוטות משום מזויף מתוכו, [מיהו אם נימא דבכל שטר פסול מזויף מתוכו אע"פ שאינו פועל קנין כגט ומתנה, א"כ בכל ענין יש לפסול בשטרא פרסאה, וכ"נ עיקר כמש"כ סק"ה], ב' דקושטא הוא לדעת רש"י דהדיוטות בש"מ כשר במתנה אף לרבנן, אבל קושיתו במתני' דליתכשר אפי' בשמות שא"מ, וכשמנ"ת דמהני הערכאות לראי', ועדיין ל"ע בשטרא פרסאה.

בדברי התו' בזה ובדעת הרמב"ן

ובתו' אין מבואר אם כונתם דאף לראי' אין שטר מתנה דערכאות מועיל והוי ממש דומיא דגט, או דאף כשמועיל לראי' אכתי חשיב מזויף מתוכו שיסמכו עליו לקנין בשטר, והיינו שאחר החתימה ימסרנו בלא עדים, מיהו גם לפי צד זה ע"כ לפי האמת לא יועיל לראי', כיון שכתוב בו קנין וידענו שלקנין הוא פסול, א"כ השטר הזה אינו מעיד על דבר

תו' ניהא לישנא דחספא, כמו דמתפרש אי מתני' ר"מ].

לדעת הרמב"ן דשאר שטרות בהדיט וע"מ וש"מ כשרין, יש לדקדק דס"ל דערכאות בשטר מתנה מהנו לראי' שנמסר מהנותן למקבל ואמרי' שנמסר כדינו בע"מ (או בקנין אחר), דס"ל כקו' רש"י דהו"מ לשנויי דשטר מתנה כשר בערכאות בע"מ, ואם איתא דכה"ג גם בהדיט כשר, א"כ י"ל דמתני' דמכשרא ערכאות דוקא, משמע דבלא ע"מ מיירי, אבל אם ערכאות מהנו לראי' ניהא דהשתא הו"ל ערכאות במתנה כבשאר שטרות ובהדיט פסול, ויש לדחות, ומלשון הרמב"ן והר"ן נראה דהא נמי דוקא בש"מ קאמרי, שהזכירו דאי בע"מ וש"מ בהדיט נמי כשר, וגם סוגיא דלעיל דמיירי בגיטי נשים שפי' לה בדכוותה מיירי בכה"ג, ואמנם אין הכרח מזה, אבל הו"ל להזכיר דקושיתם אף בשמות שא"מ, ובאין ע"מ קמן.

ובאמת מכח קושית רש"י הי' נראה ללמוד דלא מהנו לראי' בשטר קנין של מתנה דאנו נאמר שנמסר כדין, דשפיר הו"ל לתלמודא לתרץ מתני' כפשטה חוץ מגיטי נשים, ומהני ערכאות בכל השטרות לראי', וכיון דגם במתנה הועילו בחתימתן שפיר כיילניהו לכולהו אע"פ שצריך ע"מ במעשה הקנין, אבל אם אינם מועילין אלא דלא חשיב מזוין מתוכו בזה י"ל כהרמב"ן דפשטא דמתני' דסמכין אחתימתן, ולא רק שאינם מקלקלים בחתימתן.

י"א א' האי שטרא פרסאה כו' אם יש חילוק בזה בין שטרי מלוה לשטרי מקח

ה. **י"א א'** אמר רבא האי שטרא פרסאה כו' נראה דאף בשטרי מלוה יש פסול דמזוין מתוכו, ואע"פ שא"צ לכח השטר לעשות הקנין כגט ומתנה, מ"מ יש לזה כח שטר לענין שא"י לטעון פרעתי אם העדים מכירין שזהו השטר שנמסר בפניהם, וחכמים

פסלו מזוין מתוכו לכל דין שיש בשטר, וכך מתפרש לשון מודה ר"א דבמזוין מתוכו דין שטר לר"א כמו לר"מ, והרי לר"מ אין ענין שטר בלא חתימות, ולפ"ז אין לפרש הכשירא דשטרא פרסאה בשטרי מלוה דוקא, מיהו קושטא הוא דענין קלא בשטרי מלוה נאמר, דבשטר קנין לא שייך ענין משעבדי וב"ח דסו"ס קנה השדה, ואם יגבוהו ממנו ראוי שיגבה ממשעבדי מכח שט"ח של אלו שגבו ממנו וערשב"א ד' א' דקלא אית לי', ובשו"ע סי' ס"ח ס"ב אמרו גם בזה ב"ח, וצ"ל דהלקוחות יאמרו סברנו שעדיין השדה ברשות בעליה והנחנו מקום לבע"ח לגבות ממנו מיהו ברשב"א כתב דקלא אית לי', וגם סתמא דמלתא רואים מי יושב בשדה, ולא מסתבר דלעולם לא יגבה ממשעבדי אם יטרפו שדהו, הרי אף הקונה בלא שטר ראוי שיגבה ממשעבדי, וי"ל דהכונה מזמן הכתוב בשטר אבל מזמן שישב בקרקע גובה ממשעבדי, אבל גם בזה בעינן שלא יהא מזוין מתוכו.

והק' הרא"ש לשיטת תו' דבנעשו בהדיט אף בש"מ פסול מ"ט מכשרין שטרא פרסאה, ותיריך דבאינו חתום מיירי, וצ"ל דס"ד דכל שטרי גוים שבהדיט פסולין ולא הכשירו אלא בערכאות, [אבל אם כתבו ישראל בלשון פרסי לא איצטריך לאשמועין דכשר, דלק' י"ט ב' מוכח דלא זהו חדושי' דרבא עי"ש, והטעם דבשטר שעיקר סמיכותו על ע"מ ולא גבי מב"ח פשיטא לן דלא גרע מגט, ורק לענין קלא למיגבי ממשעבדי איצטריך לאשמועין דכשר בכל לשון, וגם משום דסמכין אשטרא לחוד בלא ע"מ, אבל הכא פשיטא דכשר ומש"ה לא ילפינן להיא מדרבא], ולא משמע דאתא לאשמועין דלא גבי ממשעבדי, דלישנא דרבא וסוגית הגמ' דנין בחידוש דכשר, מיהו אכתי הדבר סתום דסתם שטרא פרסאה היינו עם חתימות, ואם כל הכשרו תלוי בזה שאינו חתום לא הו"ל לרבא למיסתם, דהא ע"כ בשטר שכתבוהו

פרסיים הוא דאיצטריך לאשמוענין וכ"ה לשון שטרא פרסאה, וכיון שדרכן לחתום הו"ל לפרושי דכשלא חתמוהו מיירי.

ובאמת מה"ט קשה לאוקומה בש"מ דוקא, דלא הו"ל למיסתם ולהכשיר שטרא פרסאה, ולכא' יש ללמוד מזה דכיון שנכתב בלשון פרסי אפי' חתמוהו פרסיים הדיוטות כשר, וזה עדיף משמות מובהקין דכל כי האי לישנא ידע כו"ע שנעשה ע"י גוים, כדפרכינן והא לא ידעי למיקרי, וממילא יחקרו אם חותמיהן גוים, [שו"ר שכ"כ בב"ח חו"מ סי' ס"ח ציינו בש"ך סק"י], מיהו אפשר דלענין גט לא מהני כיון שאין מצוי לכתוב גט ע"י גוים, וגם כתיבתו פסולה, אמרי ודאי ישראל כתבו, (ערמב"ן שכ"כ גבי נעשו בהדיוט), ורק בשטרות שהם רגילין בהן חשיב כש"מ, ועדיפא מינה דמהני אף לרבנן דר"ש, עי' לעיל סק"ד איך מתפרשת ק' רש"י והראשונים לימא דמתני' בע"מ, אם הכונה דוקא בערכאות או דבשטרות ל"ג ש"מ אטו שא"מ.

בתו' ד' א' שהוכיחו משמעתין דהלכתא כר"א
אף בשטרות ובדברי שאר ראשונים ז"ל בזה

בתו' ד' א' הוכיחו משמעתין דהלכתא כר"א
אף בשטרות, דהא האי שטרא כלית בי' עדים דמי, ואפ"ה פרכינן דליגבי ממשעבדי, ואף הא דגבי מב"ח משמע דמכח השטר הוא, דאל"כ למה לי האי שטרא כלל, א"ו מהני השטר שלא יוכל לטעון פרעתי, וכגון שהעדים מכירין אותו בטב"ע, כדמהני לר"א בלא ע"ה, והרשב"א שם כתב די"ל דלגבי זה קיי"ל כר"א אף בשטרות, דלא אמרו דלית הלכתא כותי' אלא במ"ש וגובה מנכסים משועבדים, כיון דלית לי' קלא, ולפ"ז מהני השטר לחלות הקנין במתנה ומכר דא"צ קלא לזה, עיי"ש, והא דאמרי' ל"ל קלא לאו דוקא בשטר זה אלא לומר שדינו כשטר שאין בו עדים, ואפשר לומר דרבא קושטא קאמר דאף לר"א

לא גבי הכא ממשעבדי, דמכח כתיבתו לית לי' קלא, אבל הדברים מחודשים להכשיר כר"א אף בשטרות ולומר דרב ושמואל נחלקו אם יש לפסוק כר"א בכולה מילתי', דכיון דע"כ לא קיי"ל כר"מ אין לנו לחלוק מדנפשינן בדר"א, וגם הלשון ל"מ כן, דהא לא פסקינן דלא כר"א בשטרות אלא לענין משעבדי, אבל השטר כשר, וכבר הביא הרמב"ן פ"ו ב' תירוצ' זה ולא ניחא לי' בהכי מה"ט.

והרמב"ן שם ובספר הזכות כתב דע"י הע"מ עשאוהו להאי שטרא כשטר ערכאות, ולפ"ז אף לר"מ מהני, וכ"כ הריטב"א, וצ"ב מה מועילין החתומין על השטר הא בלא ע"מ לא סמכינן עליהו, ועם ע"מ לא בעינן לחתימתן כלל, דהם עצמם חשודין לחתום שקר אלא שעדות זו ידעינן מע"מ דאמת היא, ואין כאן כח שטר מהחתימות כלל, ול"ד לערכאות דסמכינן על חתימתן לחוד, וצ"ע, וכבר תמה מרן זללה"ה בסי' פ"ז ס"ק כ"ב ע"ד הריטב"א בזה, מיהו אין כונתם ז"ל דמהני מכח שטר גמור, אלא דשוויהו רבנן כערכאות דמהנו אף לר"מ מדרבנן, ושמא טעמייהו כיון שרוצה לשעבד עצמו בשטר מהני לזה חתימתן לשווייה שעבוד בשטר, ול"ד לשטר בלא ע"ה דלא חשיב שטר כלל, דאינו מתייחס לזה כעדות, משא"כ ע"י חתימות אפי' של נכרים, דמ"מ נראה כמשקר אם יטעון שהעידו שקר, וכיון שמסר שטר כזה בעדים שעבד עצמו שיועיל שטר זה לראי', ולא יוכל לטעון שזהו שטר אחר שחתמו אותם גוים בשקר שהרי הוא בעצמו האמינם לחתום על שטרו האמיתי, ושוינהו בעדות זו כערכאות לגבי נפשי'.
[שו"ר רמב"ן כ"ב ב' ולע"כ].

הרשב"א בסוגיא י"א א' נקט כדעת תו' דשאר שטרות בהדיוט אפי' בש"מ פסול גזירה אטו ערכאות, ולא נתפרש היכי מוקים להא דשטרא פרסאה, ובדף ד' א' מפרש לה כדר"א וא"כ הדין נותן דלכה"פ

כר"ש, ומ"מ בצירוף הספק שמא ישראלים הם הכשיר, נחא, דה"ק לא הכשרנו אלא באופן שממ"נ כשר לר"ש, ובוה סמכנו על הספק והכשרנו דלרבנן נמי אפשר דכשר, וגם אם גוים הם אין פסולו אלא גזירה דרבנן אטו פסולא דרבנן, וכ"כ הרמב"ן וכן פ"י הרשב"א בדעת רש"י, מיהו כ"ז לשיטת רש"י ותו' דש"מ כשר לר"ש אף בהדיוט, א"נ כר"ע וכמ"ש הרמב"ן.

ולפ"ז החשש הוא שמא טעה הבעל והחתנים גוים, ואף בש"מ קיים חשש זה, דסתמא דמילתא קים ל"י לבעל מי הם החתומין, ויש לעי' אם גם כשהשליח אומר דלא ידע אם ישראלים הם מספק"ל לר"ל, או דבכה"ג דאיכא ריעותא פשיטא ל"י דפסול, וממילא גם ר"י לא הכשיר בכה"ג, ולפ"ז מתפרשת הסוגיא והבריתא בגט הבא לפנינו אחר שנתגרשה בחו"ל, או בא"י והשליח אמר בפ"נ אבל אינו עתה בפנינו, ומספק"ל לפי השמות שמא טעה הבעל וגם השליח והחתנים גוים, וכ"מ בתו' הרא"ש שתירץ דמיירי באתיוהו בי תרי, וש"מ דאי קאי שליח ואמר דלא ידע אם ישראלים הם פסול, שו"ר בריטב"א דאף בשליח מספק"ל ומכשר בלוקוס ולוס, וצ"ל דסמך שהבעל ידע, או דסגי לן בצד רחוק להכשיר כיון דמעיקר הדין כשר כר"ש, עיי"ש.

לפרש"ב מספק"ל לר"ל אם חיישין שהבעל יטעה בהכרת העדים ואם חיישין שיטעה בדין להחתנים גוים, ור"י השיבו דלא חיישין שיטעה בדין, אבל בהבחנתם יכול לטעות, ולכן בש"מ דידע שגוים הם כשר, וכ"ז בדאיכא ריעותא בשמותיהן אבל בחו"ל לאו ריעותא היא כדמפרש בברייתא, וסיים הרשב"א דק"ק שיטעו הבעל והשליח בהכרת העדים העומדים לפנייהם, ועי' להלן.

לדעת הרמב"ן דבהדיוט אף לר"ש פסול אפי' בש"מ, פ"י כאן דסמכין בספיקא

בעינן ש"מ, אבל אין זה מתישב לפי' בדף י"א א' דאף לר"ש לא מהני בזה ש"מ, וכ"ש לרבנן, וגם בדברי רבא סתם ולא פ"י דבעינן ש"מ ומשמע מזה דלענין למיגבי מב"ח ס"ל דאפי' בשמות שא"מ כשר, מיהו מדבריו נראה דאף לשטר קנין מהני כר"א, וע"כ צ"ל כמש"כ לעיל בשם הב"ח דכיון דכתוב בלשון פרסי חשיב כש"מ ועדיף מינייהו דמהני אף לרבנן בשטרות.

לענין הלכה

ולענין הלכה בשו"ע חו"מ סי' ס"ח ס"ב הביא דעת הרמב"ם שסתם להכשיר אפי' חתומין עדי גוים, והביא דעת הרמ"ה דבעינן ש"מ, והש"ך תמה למה השמיט הרמ"א דעת הרא"ש דבכל ענין פסול כרבנן דר"ש, או דאף ר"ש מודה, ובאמת הרמב"ם שלא הדגיש דדוקא בכתב בלשון גוים כשר, (אע"פ שהזכיר שיודעים לקרותו), צ"ע טעמו שמכשיר, והרמב"ן והריטב"א כתבו שדינו כערכאות, ולפ"ז א"צ ש"מ, וגם רש"י סתם ולא הזכיר ש"מ, גם דברי הרשב"א והר"ן סתומים, אבל בהא דאמרי' תני חוץ מכגיטי נשים פשיטא להו דע"מ מהני, ולא הזכירו ש"מ, ואם נפרש דבריהם רק בערכאות אין ראי' לנד"ד, אבל אם כונתם דבהא פשיטא לן שלא גזרו אטו שא"מ, א"כ יש ללמוד מדבריהם דבש"מ מיהא כשר, ועי' בזה לעיל סק"ד, וכ"כ במלחמות (גבי לוקוס ולוס) דש"מ אפי' בהדיוט כשר בשטרות, וכ"ה לשיטתו דפסול הדיוט משום דיני הגט.

י"א ב' לא בא לידינו אלא לוקוס ולוס כו' שזין לוקוס ולוס לשאר שמות

ו. **י"א ב' לא בא לידינו אלא לוקוס כו'** לפרש"י ותו' דהיינו כר"ש צ"ע מה ענין זה לדברי ר"ל, הול"ל דלא סמכין דישאל נינהו, ועוד דהלכה כר"ש, דהא לא הכשיר כלום מכת הספק שמא ישראל נינהו, [שו"ר במלחמות], אבל אם בעלמא לא ס"ל

גוים ומספק"ל אי סמכינן אבעל דידע, ואילו
בברייתא אמרי' דליכא ריעותא כלל, ובשלמא
לפרתו' דהנודן דר"ל ג"כ אם השמות ריעותא
ניחא, אבל לרשב"ם דר"ל מודה דהשמות
ריעותא אלא דסמכינן אבעל דדייק, א"כ אין
זה ענין לברייתא דקתני ששמות אלו אינם
ריעותא, וכבר האריך מרן זללה"ה בסי' פ"ז
ס"ק ל"א ל"ב בזה שהשליח צריך להביא
עדים שהבעל עשאו שליח, ותמה במשמעות
הריטב"א דסגי באמירת בפ"נ, וכנראה דעת
הריטב"א דהשליח נאמן לומר שהגט נחתם
בידי ישראל, דהריעותא של החתימות אינה
אלא משום חשש טעות, וכל שלא חשדינן ל'י'
בזיוף נאמן לומר ששטר כשר בידו, דג"ז
מחזקת שטר, ולכן נאמן לומר שהבעל מסרו
לידו, וכ"מ בתו' הרא"ש דמוקים לה באתיותו
בי תרי, ועמש"כ בזה אאמו"ר שליט"א בסק
, ועדיין צ"ע בכ"ז.

והמחזור שבכולן מה שהביא הרמב"ן י"מ
דלוקוס ולוס שכיחי ישראל דמסקי
בשמהתייהו והטעם מפני שהם שמות ישראל
מתורגמים ללשון יון, כדאמרי' בשלהי סוכה
לוקוס לוקוס ופרש"י דהיינו זאב בלשון יון,
וזה דבר המצוי שקורין ישראל שמותם
בתרגום לשפת הגוים, אבל שמות שעיקרן של
גוים לא מכשרינן, ופריך ל'י' מברייתא
דמכשרא אף שמות גוים סתם, ולפ"ז ר"י
אהדר ל'י' מענין בעיא דידי', וכן הברייתא
בחד ענינא, ומכשרינן להו בלא ע"מ כסתמות
הסוגיא, ולא תליא בדר"ש ורבנן כלל, וגרסת
הגמ' נראה ברמב"ן שאינה מבוארת אי גרסי'
דשכיחי או דלא שכיחי עיי"ש.

אר"ע דמכשר, ובריטב"א כתב דאף לרבנן אינו
פסול מן הדין אלא גזירה, ולכן הקלו בספק.

פשטות הברייתא, וכן בעיא דר"ל, דגיטין
הבאין בשמות כשמות עכו"ם
ממדה"י מכשרינן להו כשאר גיטין, והיינו
דסמכינן על הגט לחודי', אבל הא דאר"י לא
בא לידינו כו' והכשרנו, ע"כ מיירי בע"מ,
דהא הכשרנו משום דר"ש בין לפרתו' בין
לפי' הרמב"ן, ועיקר דינו של ר"ש משום דלא
סמכינן אש"מ כלל, וע"כ דה"נ לא סמכינן
עליהו ומכשרינן ל'י' בע"מ, ומשכח"ל
באתיותו כי תרי כמ"ש בתו' הרא"ש בשם
הר"מ, א"נ בהביא השליח עמו שטר הרשאה
או עדים המעידים שעשאו הבעל שליח, או
עדים המעידים שבפניהם נתגרשה בגט זה,
אבל מכח הגט אין להכשיר כלום, דדינו
כשליח המביא גט שחתומין עליו עכו"ם וראי
בשמות מובהקין.

מיהו לפרשב"ם דשמעתין כרבנן יתכן לומר
דאף בלא ע"מ הכשיר ר"י דומיא
דברייתא, אבל הדבר קשה לחדש כן, דהא
לר"ש ש"מ כשר מפני שבודאי לא יסמכו
עליהם, והכא אמרי' דלרבנן סמכינן עליהו,
דכיון שיודע שש"מ פסול לא יחתימם בגט,
ובפשוטו ודאי כל שיש לחוש שגוים הם אין
לסמוך על הגט לחוד, ורק לענין החשש
דמזויף מתוכו מהני האי טעמא, וגם קשה
דר"י הוה איפכא מהברייתא דמכשר טפי
בש"מ, אבל אם ר"י מכשיר רק בע"מ ניחא,
מיהו קשה לפרשב"ם מאי מוטיב ר"ל
מברייתא הא איהו נמי מודה דיש לחוש שהם

סימן ג

בסוגית זמן

דמתני' משום פסידא דלקוחות, [דגם לשון הגמ' בשלמא לר"ל מש"ה קמכשר ר"ש מתפרש משום דסבר כר"י דיש לבעל פירות עד שעת נתינה, דכך מתפרש בסתמות לשון משו"ה, דהיינו שהוזכר כאן טעם החולקין והיינו דברי ר"י, והרי לפי האמת אינו כן, ולכן אין להוכיח ממהלך הגמ' איך מתפרש לפי האמת, מיהו רש"י פי' לשון זה כפי האמת בדר"ש].

יש לעי' לפרתו' דטעמא דפסול מוקדם משום שמא יחפה, מ"ט קתני במתני' פסול, ובפשוטו אינו בכלל ג' גיטין אלא גרע מינייהו, וכ"ה דעת הרא"ש והר"ן עי' טור וב"י סי' קכ"ז, ובאמת הר"ן פי' שם פ"ו א' דלשיטת תו' מוקדם פסול משום פסידא דלקוחות, ואף לשיטת רש"י דליכא פסידא צידד דמ"מ מוקדם פסול, אבל לפרתו' דאיכא קלא ורק משום שמא יחפה פסול, א"כ יש להשוותו לאין בו זמן, וי"ל דבגונא דאיכא משום שמא יחפה איכא נמי משום פסידא דלקוחות, דאז יתן לה בצנעא כמש"פ הגרע"א ז"ל, ונמצא שחששא דשמא יחפה גורם שבמוקדם יהא גם פסידא דלקוחות, ומש"ה גרע מאין בו זמן ופסול, ועוד י"ל דמוקדם גרע מאין בו זמן שהוא עושה היפך תקנת חכמים, דמאחר שתיקנו זמן יש בו פסול מוקדם שהוא כמעיד שקר, ולכך פסלוהו, כן שמעתי מאמור"ר שליט"א.

בקו' הגרע"א ז"ל מנ"ל לר"י דבתרתי פליגי

הגרע"א ז"ל הק' מנ"ל לר"י דר"ש ורבנן בתרתי פליגי, דילמא לכו"ע אין לבעל פירות משעת כתיבה, ופלוגתתם אם גזרי' שמא יחפה, ולפי מש"כ דלא פסלו הגט

בפסול נכתב ביום ונחתם בלילה אם הוא לר"י משום חפוי או משום פסידא דלקוחות, ובדעת תו' בזה

א. י"ז א' נכתב ביום ונחתם בלילה פסול, בתו' פי' דלר"י הטעם שמא יחפה, ולר"ל משום פסידא דלקוחות, ויש לעי' מ"ט לא פי' לר"י נמי משום פסידא דלקוחות, ולפרש"י לק' ב' דלא סמכינן על הזמן שבגט ניחא, אבל לפרתו' בכה"ג איכא פסידא דלקוחות, שהרי כתבו לק' ב' דבנכתב ביום ונחתם בלילה ליכא קלא, וטעם זה עדיף מטעמא דשמא יחפה, ודמי לפסול מוקדם בכל השטרות, ואפי' נשאת י"ל דתצא כפשטות לשון פסול, ואילו בטעמא דשמא יחפה אם נשאת לא תצא כדתנן בג' גיטין פסולין, [מיהו אם לא היתה תקנת זמן בגט כלל, אפשר שלא הי' גט שכתוב בו זמן מוקדם פסול לגרושין, ואפשר שהיו פוסלין אותו כעין מזויף מתוכו], שו"ר שהגרע"א ז"ל ביאר דלעולם ע"מ מפקי לקלא וליכא פסידא דלקוחות, ורק כשירצה לחפות ימסרנו לה בצנעא, ועי' לק' סק"ב עוד בזה.

ולכאוי מבואר כן בגמ' דאמרי' בשלמא לר"י היינו דאיכא בין ר"ש לרבנן, והיינו דטעמ' דר"ש דמכשר משום דל"ג שמא יחפה ואם איתא דטעמייהו דרבנן במתני' משום פסידא דלקוחות, א"כ פלוגתא דר"ש ורבנן לא תליא בשמא יחפה, והול"ל דפליגי אם אין לבעל פירות משעת כתיבה או נתינה, [מיהו למש"כ דבלא תקנת זמן לא היו מסתמכין על הזמן כלל, א"כ ע"כ דתליא בתקנת שמא יחפה דמשו"ה תקנו זמן], מיהו למאי דמשני דלר"ל א"ב פירות דמשעת כתיבה עד שעת חתימה, אפשר לפרש דלר"י נמי פסול מוקדם

במש"כ הגרע"א ז"ל דכשיש נ"מ לפירות מקדים פורענותא לנפשיה

והגרע"א ז"ל הוכיח מדברי התו' דאם יש נפ"מ לענין פירות מקדים איניש פורענותא לנפשי', ורק לתועלת חיפוי לא מקדים, ועפ"ז פי' דאם אין לבעל פירות משעת כתיבה, תו לא נפיק קלא ע"י הע"מ, דעיקר הקול לגלות שאין הזמן נכון לגבות ע"פ, וכיון דלפי זמן הכתיבה אזלינן א"כ הזמן נכון לגבות מהלקוחות, ואיכא למיחש דמקדים פורענותא כדי שתגבה הפירות מזמן הכתיבה, ואז יועיל הגט גם לחיפוי, ומדכותבין גט לאיש כו' ש"מ דליכא למיחש שיקדים, וע"כ הטעם מפני שלא תועיל לו ההקדמה לגבית הפירות, ע"ש, ולפי שיטתו יש לדחות דלא חיישינן לקנוניא כזו, לפי שירא שלא תחזיר לו כלום, כיון דבדין טרפא, ורק כשמקדים לה שלא כדין סומך שתחלוק עמו, כדי שלא יגלה שזמן הנתינה הי' אחר זמן הגט.

מיהו עיקר הדבר רחוק לומר שמקדים פורענותא לנפשי' לזמן מסוים, ורוצה להפסיד הלקוחות, דסתמא דמילתא יש לו לחוש שיודע להם והוא יפסיד יותר (עכ"פ לר"ש), וגם בגמ' לא חששו אלא דאי מפיסה תיפייס, אבל לא אמרו כשמחליט שיאחר זמן הגירושין, ומ"ש תו' טעמא דקלא ולא אמרו מיד טעמא דלא מקדים פורענותא לנפשי', היינו מפני שאין לנו להזדקק לכתוב לאיש על סמך דלא מקדים, דלמה לנו להכניס עצמנו בדבר מסופק שעלול לגרום פסידא ללקוחות, ואמנם לענין חיפוי אין לנו לחוש, אבל לענין חשש פסידא דאחריני יש להתייחס לכל חשש, וע"ז תירצו דבכל גירושין כדרכם איכא קלא, ותו לא חיישי לקוחות שמא יצטרך לחפות ויתן בצנעא, ואף אם מקדים איניש פורענותא לא הו' חיישי, אבל משום חיפוי הי' ראוי לפסול גט כזה, כמו באין בו זמן.

ברעבד משום שמא יחפה לחוד, ע"כ דטעמייהו דרבנן משום פסידא דלקוחות.

ואפשר עוד דבאמת אין לחוש לשמא יחפה בנכתב ביום ונחתם בלילה, לפי שנכתב בזמנו ולא חיישינן כלל דדעתו לחפות מכאן ולהבא, ולא הוצרכנו לתקנת זמן אלא בדליכא זמן כלל, תדע דהא עדיף משבוע דלקמי', אלא דכיון דעיקר תקנת זמן משום חיפוי, פסלינן כל זמן שאינו מתקן חשש חיפוי, ולא סמכינן דמהני לשבוע דלקמי' כיון שמעיד שקר בחתימתו, עתו' לק' ב' ד"ה כתבי', אבל אם עיקר תקנת זמן משום פירי אף לרבנן כמו לר"ש, נהי דרבנן חיישי נמי לחיפוי, מ"מ לא היו פוסלינן אלא היכא דחשש החיפוי מועיל הרבה, אבל כל שנכתב בזמנו היו מכשירין, [פי' דאף דרבנן חיישי לחיפוי מ"מ סגי להו לקבוע תקנת זמן לפי פירי כמו לר"ש, וממילא תו ליכא חשש חיפוי, דהא עיקר חשש חיפוי בדליכא זמן כלל, וזה ממילא פסול משום פירי, וכן במקדים הזמן קודם ליום הכתיבה, בלא"ה פסול, ולית להו לתקן משום חיפוי לחוש לאופן רחוק שבאמת א"צ לחוש בו לחיפוי, ורק אם עיקר תקנת זמן משום חיפוי אין להכשיר כשעדיין חשש חיפוי קיים אפי' בצד רחוק].

שו"ר שאאמו"ר שליט"א ביאר בסק"א דא"א לומר שתקנת זמן נתקנה להעיד על שני זמנים שהרי צריך להעיד על זמן הכתיבה, לומר שאפי' נמסר אח"כ מזמן הכתיבה גובה פירות, וגם להעיד על זמן המסירה משום חיפוי, שהרי ע"כ זמנים שונים הם, ואם נכתב היום ולא נמסר עד למחר אין לו תקנה עד שיכתוב שני זמנים, שאם יכתוב אחר הרי הוא עושה שלא כדין שכבר הפסיד פירות משהחליט כתיבתו בגט הראשון, ולא מצינו תקנת שני זמנים בגט, וע"כ דהזמן מורה רק על זמן אחד כתיבה או נתינה.

פירות אם יש כאן פסול מוקדם, וכ"ה פשטות המשנה, אלא דמדמכשר ר"ש לכתחלה ש"מ דלית לי' שמא יחפה.

לפרתו דלר"י ליכא חשש חפוי במשנה משום דאיכא קלא, מ"מ היאך העדים חותמים

ובאמת עדיין קשה לפרתו דנקטו דטעמא דמתני' משום שמא יחפה, ופרשנו בשם הגרע"א ז"ל מדברי התו' לק' דליכא פסידא משום דאיכא קול, דמ"מ איך אפשר לעדים לחתום שקר על סמך הקול, שהרי הם חותמים על גט שנכתב ביום, והאשה תגבה מלקוחות על סמך עדותם, ויש כאן עדות שקר, ול"ד לכותבין גט לאיש שחותמין ביום הכתיבה דעדותם אמת, ולא חיישינן שישהה השטר עד שיגרשנה וגם סמכינן אקול, אבל לחתום שקר לא יתכן על סמך קול, וגם יש להם לחוש שימסרנו בעצמו.

בקו' תו' היאך כותבין גט לבעל

בעיקר קו' תו' איך כותבין גט לבעל ואין חוששין שימסרנו לה לאח"ז, והיא תגבה מזמן הכתוב בו, בפשוטו זוהי ג"כ קו' הגמ' כתבי' ואותבי' כו' ותירצו דלא חיישינן להכי, אלא שהתו' קשיא להו דאכתי יפסל כשבא לגרש בגט כזה משום פסידא דלקוחות, וע"ז תירצו דאיכא קול, או דקשיא להו שאין לסמוך ע"ז בחשש פסידא דלקוחות, עמש"כ סק"א, ולכאו' גט שונה משאר שטרות דע"כ צריך לכותבו קודם הגירושין, ונמצא שעדותם אמת דכך מתפרשת חתימת גט שעדיין קודם הגירושין קיימין, אלא שהיו יכולים לתקן שישיגוהו שיגרש בפניהם, ושפיר סמכו ע"ז דלא משהה גיטו, וגם שאינו חשוד להפסיד לעצמו דהאמת שהכל שלו, וגם יחזור ויגבו ממנו, ולא מצוי למעבד קנוניא עם גרושתו, בפרט שהדבר מועט, דאין לחוש לימים מרובין בין הכתיבה למסירה, וכ"נ ברמב"ן דטעמא לאו משום קלא, אלא דלא חששו לקנוניא בזה, [ומיהו דוקא כשחותמין אמת

ויש להוסיף בזה ביאור דאם בכל גט מוקדם איכא פסידא דלקוחות, ה' ראוי לפסול גט כזה, וממילא אין לכתוב לאיש בלא אשתו, דהיינו שמגרשה בפנינו, אבל כיון שהגט בעצמותו כשר אם יגרש בו באופן דאיכא קול, לכך לא פסלו גט כזה, ואמנם כ"ה דעת ר"י דגט שהקדימו צריך לגרש בו ע"י שליח דאיכא קלא.

עכ"פ לענינו אף במקום דשייך פסידא דלקוחות, לא נוסף חשש חיפוי, דאמרי' לא מקדים איניש פורענותא לנפשי', ולית להו לרבנן למיגזר בהכי.

בדעת הראשונים דאף לר"י הפסול במשנה משום פירות

ב. **דעת** הר"ן [פ"ו א', ובמתני', אבל בגמ' כאן כתב כפרתו, ושמא נקט טעם אף לפרש"י, וצ"ע], וכ"נ דעת הרמב"ן והרשב"א דפסולא דנכתב ביום ונחתם בלילה אף לר"י משום פסידא דלקוחות הוא, ומש"ה גרע מאין בו זמן דאם נשאת ל"ת, ומיושב בזה דלא נחלקו ר"י ור"ל אמתני' ונקטו לה כמימרא בפ"ע, דבמתני' לכו"ע הטעם משום פסידא דלקוחות, [דלר"ל ע"כ כ"ה כמ"ש תו'], מיהו לפרתו נמי ל"ק, כיון דטעמי דר"ל בתקנת זמן אינו כטעמי בפסולא דמתני', לכך לא נחלקו אמתני', ועי' לעיל סק"א דלשון הגמ' דהיינו נמי פלוגתתם בטעמא דמתני', מיהו אף לפרתו קושטא הוא דבמתני' גרע משום פסידא דלקוחות כמש"כ סק"א.

ולישנא דמתני' שהי' רש"א כל הגיטין כו' נמי משמע דלת"ק טעם הפסול בגט ככל השטרות, אלא דר"ש מחלק בין גט לשאר שטרות, והיינו פסול מוקדם, ומזה נמי משמע דפסולא דרבנן פסול גמור הוא כבכל השטרות, וער"ן פ"ו א' בדעת רש"י בזה, ומיושב נמי משה"ק הגרע"א ז"ל מנ"ל לר"י דפליגי בתרתי, דלפ"ד עיקר פלוגתתם במתני' בדין

קאי, ולא חשש אחר, כמ"ש תו', [ועוד דלר"ל בדין מפסדי לפרתו], ועוד דלשון הגמ' משמע דלא חיישינן שיפסידם במתכוין, דאיהו לשמא תיפייס אנחי', ואיכא למימר דלא חיישינן שיתכוין להפסידם כשאירע לו שנתאחר, ולא חיישינן לקנוניא אלא כשהגט מוקדם או שעתה עבר זמן כתיבתו, אבל כיון דבשעת חתימתו לא חיישינן שכונתו לקנוניא, לא אסרו לכתוב הגט שמא אם יודמן לו עיכוב, ישתמש בזה לרמות.

נמצינו למידין דלדעת תוס' והראשונים ז"ל לא הוזכר בגמ' חשש קנוניא בגט שנכתב בזמנו, ורק בגט שנפל שאנו מוסרין לידה גט מוקדם הקשו כן בגמ', וכן בנכתב ביום ונחתם בלילה יש לפסול מטעם זה, דיש כאן עדות שקר כמ"ש סק"ב, אבל באירע שנשאר אצלו הגט לא פסלוהו, דאם ירצה לרמות יתננו בצנעא, ולכן אף אם ראינוהו מוקדם לא חידשו לפסלו, וזוהי דעת הרמב"ן, מיהו במקום דאיכא פסידא אסור לבעל למסור לה גט כזה, אע"פ שאם מסר מגורשת, ולפרתו ג"כ י"ל דבכל גונא איכא קלא וכשר, ומשום חיפוי לא פסלו הגט בדנשאת וגם אהני לשבוע דקמ', וערא"ש.

שם א"ל לא מקדים איניש כו' ובקו' הרשב"א
שעיקר התקנה הוא משום שמא יקדים

שם א"ל לא מקדים איניש פורענותא לנפשי', הק' הרשב"א הא לר"ש ולר"ל כל עיקר תקנת זמן הוא שמא יקדים זמן הכתיבה לנתינה, ולא מסתבר שחדשו תקנה משום דבר שאינו מצוי כלל, מיהו י"ל דמ"מ כיון שזמן הכתיבה קובע הלכות, ראוי שיהא זמן בגט, והרמב"ן כתב דבלא זמן יש לחוש שיקדים לכתוב הגט, דלא מפסיד פירות וגם לא ידעו דלא פייס, ורק עם זמן אמרו דלא מקדים דהשתא הוי לגביה רק פורענותא, וכונתו ליישב בזה קו' הרשב"א, אבל הרשב"א מפרש כרש"י פורענותא עצם הגירושין, וצ"ע למה

דהיינו ביום שכתוב בגט], ועי"ש שכ' דלא חיישינן לרמאי כיון דקנוניא דאיסורא הוא.

כתביה ואותביה בכיסתיה כו' בפרתו' שהקו' למ"ד שמא יחפה, ואם יל"פ הקו' משום פירי

ג. **שם ב' א"ל** רבינא לרבא כתבי' ואותבי' בכיסתי' כו' פי' תו' דהקו' למ"ד שמא יחפה, ויש לעי' מאי קו', הא בפשוטו י"ל דל"ג אלא שלא יכתוב מתחלה גט לשם חיפוי, דהיינו שאם זינתה יכתוב גט בלא זמן, אבל הכא שמתחלה אינו מועיל לחיפוי ואין דעתו ע"ז, ל"ג כלל, ואף דמשכח"ל שיכול לחפות ע"י גט זה לא חיישינן להכי, חדא דהחשש רחוק שיודמן אצל זה שרצה לגרש, ועוד דמ"מ הועילו בתקנתם לאופן הרגיל שלא יוכל לחפות וסגי בזה, ועוד דהא בדרך כלל זה זמן מועט, שהרי אינו מתייחד עמה משעת כתיבה כדלקמן, וזה עדיף משבוע דלקמ', ואין לפרש דהקו' שיש לפסול גט כזה שמגרש כשהזמן מוקדם, דע"ז לא מהני לא מקדים איניש, כיון דהקו' שנפסול הגט כשהקדים, וי"ל דמ"מ הול"ל שאין כותבין גט לאיש, שהרי אין צורך מיוחד להתיר כתיבתו שלא בשעת גרושין, וכיון שעדין יש לחוש לחיפוי אין להוציא ד"ז מכלל תקנת זמן, ומשני דאין לחוש לזה כלל, וכן בגיטין הבאין ממדה"י הו"ל לתקן שיכתבו הע"מ גם זמן הנתינה על הגט, מיהו אכתי יכול למסרו לה בצנעא בלא ע"מ, א"נ שיכתבו זמן מאוחר באופן המשוער שהשליח יגיע, מיהו לשון מה הועילו חכמים בתקנתן ק"ק, דאהנו טובא כמ"ש לעיל, וצ"ל דה"ק מה תיקנו בהני שיועיל לבטל חשש זה ואפשר דנקט כן להוכיח שהחשש הוא כדו"ל ולכן לא תיקנו בהני.

ולכאזי ה' אפשר לפרש בין לר"י בין לר"ל דהקו' משום פסידא דלקוחות, והוה ניחא טפי דלא מהני לזה טעמא דשבוע דקמ', וגם קול מהני סתמא ללקוחות, ולא לחיפוי עתו', אבל לשון הגמ' משמע דאתקנת זמן

מוחלטת לגרשה, דאל"כ לא הי' מקדים פורענותא לנפשי, אבל בבאין ממדה"י ס"ל דאינו מפסיד פירות משעת כתיבה, ואפשר דאליבא דר"ש מודה רש"י דמפסיד, ורק לרבנן ס"ל דבעינן גט מזומן לגירושין מדהצריכו אף חתימה, (ועי' עובדא דריב"ל).

שם מה הועילו חכמים כו' ביאור הקושיא דהו"ל לתקן עוד זמן

ד. שם מה הועילו חכמים כו' פי' דהו"ל לתקן עוד זמן בגט כזה, דא"א לתקן שיכתבוהו בלא זמן, דא"כ לעולם יוכל לכתוב גט בלא זמן ויאמר שרוצה לשלחו לאשתו במקו"א, וגם א"א שהע"מ יחתמו זמן בתוך התורף של הגט דיש לחוש שהבעל יכתבנו מוקדם, ואין לע"ח לחתום בשמקום הזמן פנוי, אלא ע"כ קו' דהו"ל לחכמים לתקן שהע"מ יכתבו זמן אחר, ואף אם אין לזה תוקף של שטר סגי בזה שיתעוררו לברר מתי נמסר, (או תקנה אחרת ואולי שיכתבוהו מאוחר מתאים לזמן המסירה, דבזה יש לחוש שתמחוק הזמן, ועס"ק), אבל אין הקו' מה הועילו דאהנו לשבוע דקמי', והא דיש להחמיר טפי בגט כזה פי' תו' ד"ה כתבי' דכשאין הזמן שבגט נכון הר"ז נגד תקנת זמן שיכתוב זמן אמיתי, ולכן לא סגי בהא דמהני לזמן דקמי'.

שם תוד"ה הנהו

שם תוד"ה הנהו, וא"ת ובההוא למה תקנו זמן וי"ל ע"י הזמן כו' תירוצ' זה לשיטתם דבכל גט שנמסר שלא בזמן הכתוב בו איכא קול, אבל אם נימא דרק בבאין ממדה"י איכא קול, א"כ הקול הוא ע"י השליח וא"צ לזמן הכתוב בו, וי"ל דתרווייהו בעינן, מיהו בלא"ה א"א לתקן שבגט ממדה"י א"צ זמן דא"כ לעולם יוכל לחפות ע"י שיאמר לעדים שרוצה לשלחו למדה"י ויחתמו לו וכן הסופר, או שיאמר שרוצה להשלישו או לשלחו לעיר הסמוכה, ולכן ע"כ לתקן זמן, שו"ר בחדושי הגרע"א ז"ל שכ' דכונתם

לא תירצו בפשיטות דלר"ש ור"ל דמשעת כתיבה אינו חייב בפרקונה תו לא הוי פורענותא לגביה, דמקדים וכתב כדי שיהא מזומן בידו, ואפי' אם כתוב בו זמן אכתי הדבר בידו שאם יעבור זמן מרובה ויפסיד פירות יכתוב גט אחר, אבל לר"י דאינו מרויח כלום בכתיבתו, הוי לדידי' רק פורענותא, ואפי' נימא דאין חשש פרקונה מספיק לאקדומי פורענותא, מ"מ בהחליט לגרשה אינו חושש להקדים מפני שמרויח פרקונה, ועכ"פ אין קו' אם חששו לזה לר"ל ולר"ש דהא בלא זמן אף פירות אינו מפסיד, ופרקונה מרויח שאם ישבוה יביא העדים שכתבוהו וחתמוהו קודם לכן, או יוציאנו מיד באופן שיהא מוכח שכבר נכתב קודם, ובאמת מסתבר דלאחר התקנה לא מקדים כתיבתו אף לר"ל ור"ש משום הפסד הפירות, דמפסיד טפי מלר"י, וסתמא דמילתא אין דעתו על חשש פרקונה.

מהא דנקט טעמא דאי מפייסה תיפייס, משמע דבהחליט לגרשה פשיטא לי' דלא חיישינן שיעכבו בידו שלא לצורך, וערשב"א בזה.

במה שהביאו הראשונים מרש"י שהקו' מה הועילו כו' גם בקו' קמייתא

תו' והראשונים ז"ל העתיקו מרש"י מה הועילו חכמים בתקנתן אף בקו' קמייתא, ואינו כן בגמ' וברש"י, דלא שייך לשאול על חשש כה"ג מה הועילו, ול"ד לגיטין הבאין ממדה"י דהם מוקדמין בודאי, ונקט שפיר האי לישנא דמה הועילו לגיטין אלו, מיהו האמת הוא מדסתם רש"י דס"ל דגם בד"ז הקו' בין לר"י בין לר"ל.

למס' דלא מקדים כו' מודה רש"י דמפסיד פירות משע"כ

ונראה דלמאי דמשני לא מקדים כו' מודה רש"י דבכל גונא מפסיד פירות משעת כתיבה, דאם הקדים לכתוב אמר' דדעתו

למסור לשליח גט שנכתב כמה ימים קודם, אע"פ שביום שכתוב בו הזמן נחתם, שהרי בתירוץ בתרא מיירי נמי ע"י שליח וע"ז כתב דלתירוץ זה מותר מוקדם, וש"מ דלתירוץ קמא אסור, והיינו למסור ליד השליח גט שהוא עתה מוקדם, ודעת הר"ן כתירוץ קמא, וה"נ מסתברא דאין היתר להקדים יותר דחשיב טפי פסידא דלקוחות, ורק מה שהעיגונא מצריך להתיר שרינן.

והנה מרן זללה"ה שם הוכיח מהגמ' לק' דאף בדאיכא קלא אם נכתב ביום ונחתם בלילה פסול, [ועסקין באותו ענין שאני], מדאמרי' באמר לעשרה כתובו וחתום בי תרי מינייהו ביומ' ואינך מכאן ועד עשרה ימים למ"ד משום תנאי כשר ולמ"ד משום עדים פסול, והא ודאי מיירי שלא נתנו לה קודם שחתמו כולן, והשתא למ"ד משום תנאי מ"ט כשר הרי לא ניתן ביום כתיבתו, וע"כ טעמא משום דאיכא קלא, ודכוותה אמרו דמשום עדים פסול, וש"מ דנחתם אחר יום כתיבתו פסול אף בדאיכא קלא, [וכן הק' הגרע"א ז"ל משם להסוברים דמוקדם ממש כשר בדאיכא קלא], ולפמש"כ אכתי קשה לדעת הר"ן דלא התירו אלא משום עיגונא וא"כ מיירי הכא בשליח ממדה"י וכיו"ב, אכתי מאי מהני האי קלא לעשרה ימים שנתעכבו בחתימתן, הרי אף במקדים כתיבתו קודם המסירה לשליח יש לאסור, כיון דאין בזה משום עיגונא, וע"ל דמ"מ לא פסלו גט זה, כיון דע"כ נמסר שלא ביום כתיבתו, וסמכין גם בזה אקלא דנפיק, ומיירי כגון דלא מכר פירי, דאל"כ אין לסמוך אקלא להוסיף בהקדמת הגט.

ויותר מיושב ללמוד מזה כמשמעות הרמב"ם פה דאף לכתחלה מותר לגרש בגט שנכתב ונחתם בזמנו ואותב' בכיסת', היכא דליכא פסידא דלקוחות, כי היכי דמגרש לר"ש בגט שנכתב ביום ונחתם בלילה או אחר עשרה ימים בדלא פייס, דהקדמה בגט לאו

דבאופן שהעדים מעכבין הגט בידם עד שיתנו לשליח לא נצריך זמן, ואכתי יש לחוש שיסע לעיר אחרת כדי לשלחו, אלא דאז נפיק קלא, (קודם תירוץ תו' שע"י הזמן נפיק קלא).

בדין גט מוקדם ששלחו ע"י שליח, ובנכתב ביום ונחתם בלילה בזה, ובדין נתאחרה הנתינה, ולענין הלכה בכ"ז, ואם ניסת אם תצא

ולפ"ז צ"ע מ"ש הרשב"א דבשולח ממדה"י יש להכשיר גט מוקדם, דא"כ לעולם יכול לחפות בכה"ג, שישלחנו למקור"א ועי"ז יכתבו לו גט מוקדם, ונראה דמודה הרשב"א דאסור לעדים לחתום שלא ביום הכתוב בגט, דזהו בכלל מה שאמרו דבלא זמן לא יכתבו הסופר והעדים כיון דלא תנשא לכתחלה, וכ"ש מוקדם ממש, ולכך לא אמרי' מה הועילו כו', אבל באירע שחתמו ס"ל דכשר, ודוחק, וע"ל דכונתו בגט שמונה בידו קודם זמן מסירתו לשליח, והיינו כמו שדן לעיל דרק ע"י שליח איכא קלא, ולתירוצו הראשון לא התירו לסמוך על קול אלא במה שנצרך לשולח ממדה"י משום עיגונא, וא"כ אפי' נכתב ונחתם בזמן הכתוב בו אם אירע שנשאר בידו אסור למוסרו אפי' ע"י שליח, וכ"ה דעת הר"ן, שו"ר שכ"כ מרן זללה"ה בסי' פ"ח סק"ו. [שו"ר בטור סי' קכ"ז כנראה השוה דין מוקדם דגט כדינו בשטרות דשם אין חילוק בין נכתב מוקדם לנמסר אח"כ, והוכיח מהרמב"ם דלא מהני לכתוב מוקדם אף שמוסרו ע"י שליח, ומשמע ל' ברמב"ם דפסול, ולא רק הנהגה נכונה, כמ"ש כשאר שטרות, ובב"י אמנם הביא תשו' הרשב"א שכ' דלא דמו, אבל בדעת הר"ן והרשב"א בחידושי נקט דבכל ענין מוקדם קאמרי, וזה כהבנת הטור, אבל האמת בדעת הרמב"ם כמ"ש הרמב"ן, וממילא ע"כ דהקדים בשעת כתיבה גרע].

ולא אמור יש ללמוד מדברי הרשב"א דלטעמא דמשום עיגונא הקלו, אין

שקרא הוא דלעולם הוא נכתב ונחתם קודם הגירושין, ואין חתימתם הוכחה שאמנם נמסר באותו יום, ולכן גם כשמוסרו אח"כ אין זו כעדות שקר, ובמקום דליכא פסידא שרי.

ועובדא דריב"ל נמי בפשוטו משמע שהבעל מסר הגט לשליח (או לשליש) וכיון דמיגרשא ע"י שליח קלא אית לי, ואפ"ה אי לאו ר"ש הוה פסל לי, וש"מ דמוקדם אף בדאיכא קלא ואף במקום עיגון פסול, (כדפרכינן והאר"ל לא הכשיר כו'), מיהו יש לדחות דהבעל נתנו לידה ואח"כ הלך, [או בדניסת להסוברים דנכתב ביום ונחתם בלילה לרבנן תצא, ערש"י י"ט א'], אבל יותר מיושב בסתמות הדברים דלא הי' צריך לחוש לפסידא דלקוחות מעיקר הגט, ולא רק שאירע שלא היו לקוחות, והיינו משום דבלא"ה איכא קלא שלא נמסר ביום כתיבתו, ומ"מ פסול מפני שנחתם שלא כדין, וע"ז סמכינן אר"ש.

ולענין הלכה כבר כתב מרן זללה"ה דאין להקל בכתבו מוקדם דהיינו שבזמן הכתיבה כתב יום מוקדם, אפי' ממדה"י, דלא הוכשר ע"י קול אלא גט שנכתב כדינו והי' כשר למסרו במקומו, אבל טעמא דקול אינו מכשיר גט פסול, וגם העדים כחותמין שקר, ואף לר"ש לא הוכשר אלא כשנכתב ביום שכתוב הזמן, ובזה תלוי בדעת הפוסקים אם בשעה"ד מקילינן כר"ש, ועי' ב"מ שהאריך ג"כ לפסול גט שנכתב מוקדם, וכ"ה ברי"ו, ועב"מ שכ' להקל במקום עגון כדעת הרמב"ם והרמב"ן דנכתב כדינו ונמסר אחר כמה ימים כשר, ולפ"ד אין מקום להכשיר גט פסול ע"י קול, דרק לדעת הפוסלים גט שנחתמה נתינתו, ומבואר בגמ' דע"י קול כשר, לפ"ד הי' מקום לדון בנכתב מוקדם, אבל אם נתאחרה נתינתו כשר, לא מכשרינן שום גט שנכתב בפסול, ע"י קול, וכבר כ"כ אאמו"ר שליט"א סק"ד.

ובאמת פשוט הגמ' דאתמר מאימתי מוציאין לפירות ומאימתי מונין לגט וכולה שמעתין דמיירי בשאין הזמן שבגט כזמן הנתינה, מוכיח דלעולם גט שנכתב כדינו אפי' נתאחרה נתינתו כשר, דדוחק לאוקומי כולהו במדה"י ובמשליש, וכן סתמות הסוגיא במכאן ועד י' ימים, ועוד שהי' ראוי לחוש שלא לכתוב גט לאיש, שמא יאחר ויפסל הגט, ונהי דלא חיישינן לפסידא דלקוחות וחיפוי, דסתמא דמילתא אינו מתעכב, ואף אם יתעכב מעט אין מצוי הפסד וחיפוי עי"ז, אבל אם הגט פסול הי' ראוי לחוש לזה, שו"ר ברמב"ן שכ' דלא הו"ל להכשיר גט ממדה"י אע"ג דאית לי' קלא שלא ליתן דברין לשיעורין ועסק"ח, וכן פשטא דמתני' דגט ישן וסוגיא דלק' כ"ו ב' משמע דכל שנחתם בזמנו אין בו פסול זמן.

ובדין אם נשאת בגט מוקדם אם תצא, לדעת הרמב"ם דכל פסול דרבנן ל"ת ולא דוקא בג' גיטין, ה"נ ל"ת, אבל להסוברים דבפסול דרבנן תצא, י"ל דמוקדם גרע מאין בו זמן, אע"פ שאין בו חסרון לענין חיפוי טפי מאין בו זמן, מיהו נראה דלא נתנו חכמים למוקדם דגט, פסול כדין מוקדם דשאר שטרות, אלא פסולו מהלכות גיטין, וראי' לזה מדאמר' כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו, ואם לרבנן ע"י תקנת זמן חזר פסול הגט כפסול שטרות, לא הו"ל למסמך אר"ש, אבל בהלכות גיטין שפיר מקילינן בדרבנן כר"ש בשעה"ד, וכ"נ מהא דסמכינן אלא מקדים איניש, ואקלא, והטעם דגט לאו לגובינא עביד וגם ההפסד אינו מצוי דאם אין הבעל רוצה להפסיד לקוחותיו ממילא יוודע זמן המסירה, אבל אכתי י"ל דהחמירו בזה טפי מאין בו זמן, ועי' בספר מרן זללה"ה סי' פ"ח סק"ג. [ועמש"כ סק"א דאפשר דבלא תקנת זמן לא הי' זמן מוקדם פוסל בגט, דכיון דעיקרו לאו לגובינא לא היה סמכינן עלי'].

ולאמור אפשר דיש להקל בנשאת בגט שנתאחר זמן נתינתו מהזמן הכתוב בו, שהרי לדעת הרמב"ם והרמב"ן כשר לכתחלה ליתנו, ודעת רש"י י"ט א' מצאנו רק בגט שנכתב מוקדם, ולחד תירוצא בתו' ורא"ש בכל גט איכא קלא וכשר בנתאחר, ועכ"פ יכול לגרש באופן שיהא קול, ועוד דלריב"ל מקילינן בשעה"ד ונשאת היינו שעה"ד, וכ"ז אם פסול דרבנן תצא, והרי דעת רה"ג והרמב"ם ועוד דבכל פסול ל"ת.

ובשלחו ע"י שליח גם לתו' והרא"ש [והרשב"א] כשר, ואף לדעת הר"ן דמצריך שיהא צורך בגט ממדה"י או משליש, מ"מ מסתברא דל"ת כיון דסו"ס איכא קול וגט כזה כשר, ואין כאן אלא שעשה שלא כראוי, והנה דעת תו' דאף בשלחו ע"י שליח והוא בעיר איכא קול, [כ"מ ממש"ה"ק לפרש"ן], ויש להקל כדבריהם בחומרא דידהו, אבל במקום פסידא דלקוחות אין להקל אלא בקול שבגמ' דהיינו שליח ממדה"י או משליש, דכל שהגט נמצא איזה זמן ביד שליח ע"מ שיגרש לפי דעתו בתנאים שאמר הבעל איכא קול, דיש כאן גט משונה ואית ל' קלא, וכן ממדה"י שהבעל איננו, אבל בנשלח מיד הבעל לאשה אפי' נעשה ע"י שליח אין לדבר פרסום שהכל מתייחס לבעל ואין כאן דבר משונה, [וכ"כ אאמור"ר שליט"א ליישב מ"ש רש"י במשליש שאינו בעיר ע"ש סק"ד].

ובנכתב מוקדם כגון שהקדים זמנו בשעת כתיבתו, בזה לכו"ע יש לפסול אפי' ע"י קול וכמשנ"ת, ומ"מ לדעת הרמב"ם ורה"ג בכל פסול דרבנן ל"ת.

י"ח א' ל"ש אלא כשאין עסוקין באותו ענין כו' ה. **י"ח א' ל"ש** אלא כשאין עסוקין באותו ענין כו' לשון ל"ש מתפרש אמתני' דקתני נכתב ביום ונחתם בלילה, דאי אמתני' דשטרי חוב המוקדמין פסולין וכמ"ש בריטב"א ור"ן, לא הו"מ למיסתם הכי, חדא

דהתם לא מיירי בהקדים הכתיבה לחתימה אלא בהקדים החתימה למסירה או בהקדים הזמן בכתיבה, ובזה לא מצאנו ענין עסוקין באותו ענין בין חתימה לנתינה דשוב אין העדים עסוקין בענין הנתינה, ועוד דעסוקין באותו ענין שייך רק מיום ללילה שאין הפסק זמן גדול ביניהם, ועל שטרי חוב המוקדמין לא הוה סתים כהאי לישראל, ועוד דהתם קתני לשון רבים כשרין ופסולין, ורש"י שהזכיר שטרות ג"כ פ"י לה בנכתב ביום ונחתם בלילה, וגם פ"י דעסוקין אחתימת עדים קאי, ובאמת במתני' קתני נמי כל הגיטין שנכתבו כו', ולכאור' נראה ברמב"ן שפ"י כונת רש"י דלאו דוקא שטרות אלא ה"ה גיטין.

והנה אליבא דר"ל כתבו תו' י"ז א' דכיון דאית ל' קלא הבעל מפסיד פירות משעת כתיבה, דהו"ל כנחתם, אבל אכתי לר"י דמשעת נתינה צ"ע, שהרי לא הוזכר כאן שנמסר באותו ענין, ואף דסתמא נמסר מיד, או באותו לילה, אכתי למה יפסיד הבעל פירות משעת כתיבה, הרי אין הקול עושה אלא דהו"ל כנחתם ביום, אבל לר"י בנחתם ביום אינו מפסיד פירות אלא משעת נתינה, (וגם אין העדים רשאים לחתום אא"כ הגט בידם עד זמן נתינה), ואף בנמסר מיד אין לבעל להפסיד פירות עד שעת נתינה כפשוטו הדברים דבגירושין ממש תליא מילתא, וכבר הק' כן הב"י סי' קכ"ז, ולכאור' לדעת תו' י"ל דאיכא קול שלא נמסר ביום הכתיבה, ומ"מ נכתב ביום ונחתם בלילה שחתמוהו מוקדם פסול ולא סמכינן אקול, וע"ז אמרו בברייתא דבדאיכא קול משעת כתיבה כיון דבשאר שטרות חשיב זמן הכתיבה עיקר, חשיבא נמי חתימה בזמנה, והר"ז כנתאחר זמן הנתינה אחר החתימה דסגי בע"מ או דבעינן שליח, דלא החמירו בזמן גט טפי מזמן דשאר שטרות וכל שחשיב זמנו סגי בזה אף לטעמא דחיפוי דלא חששו משום שעה מועטת, וחשיב שפיר גט עם זמן, אבל בלא עסוקין באותו

אלא כשהעדות שקר דחשיב שאין עדות על הזמן.

מיהו נראה דאם הי' הדין שאין כותבין גט לאיש כו' והיו העדים צריכין לעכב הגט בידם עד שימסרנו בפניהם, [ולא חיישינן לאונס שיארע שיטלנו ולא ימסור בפניהם], לא הוה סגי בעסוקין באותו ענין, עד שתהא המסירה ג"כ ביום הכתיבה, דאז הוה חשיבא עדותם על הכתוב בגט שנעשה כן בפניהם בזמן הכתוב בגט, וה"נ לא היו חותמין סמוך לשקעה"ח אא"כ יש שהות שיתנן באותו יום.

ולפ"ז אפשר להבין הא דמהני בשטרי מכר שהקנין ע"י השטר דכיון דמהני בגט אע"פ שבאמת זמן המסירה קובע, ה"ה בהני, דלעולם העדים חותמין קודם המעשה, מיהו למ"ד דרק בשטרי הקנאה כותבין ללוה בלא המלוה, ה"ה דבהני בעינן שתהא עדותן על המעשה ג"כ וכמש"כ לענין גט, אבל למ"ד עדין בחתומיו זכין לו י"ל דסגי בזה שזכין לו בשעה הראוי' לחתימה, ואמנם אין לו אלא מהלילה אבל מ"מ החתימה אמת והשטר כשר, שו"ר ברמב"ם פכ"ג ממלוה ה"ג שכתב אע"פ שקנו מידו בלילה ובהלכה ה' פסק כר"א דדוקא בשטרי הקנאה כותבין ללוה בלא המלוה, ונראה דמיירי שקנו מידו בין כתיבה למסירה, [במקום שכתוב וקנינא], ולכן חשיב ג"ז חלק מסדר הכתיבה, וממילא אין עדותם אלא שעתה הזמן הראוי לחתימה, ול"ד למש"כ גבי גט שצריכין להעיד על המסירה.

ודעת הר"ן דלא מהני אלא בשטר מלוה שכבר נתחייב מבעו"י ע"י ההלואה, דהנדון רק משום דלית לי' קלא, וע"ז מהני עסוקין באותו ענין, דכיון שמזומנין לחתום נפיק קלא, אבל היכא דהחויב נעשה בלילה פסול, [ובקנו מידו ביום א"צ עסוקין באותו ענין כמ"ש בשו"ע חו"מ סמ"ג ס'], ולפ"ז ה"ה דפסול גבי גט לר"י אפי' נמסר בלילה

ענין לא מהני אע"פ שהי' זמן מועט, דהשתא חתמו הגט בפסול מוקדם, ואפי' חתמו למחר מסתברא דפסול אע"פ שהיו עסוקין בענין הכתיבה עד הלילה, דרק כשהחתימה המשך הכתיבה מותר, וע"י להלן.

ולדעת הרמב"ן ג"כ י"ל דלא פסלו בגט טפי משאר שטרות, ואמנם אין הבעל מפסיד פירות אלא משעת נתינה, לא חיישינן שמא תוציא פירות מלקוחות משעת כתיבה, דאם אמנם מכר הבעל הפירות עליו מוטל לברר נתינתו באופן שלא יהא הפסד ללקוחות, וכמו שצריך לזהר בנותן הגט אחר הזמן שנכתב בו, ולא פסלו הגט משום זה כיון שנכתב בזמנו, ובאמת אם יטען לוקח שיש לו שטר מאותו יום ויאמר שקנה מיד בתחלת הלילה ושמא לא חתמוהו ונתנוהו אלא בתחלת הלילה, לא תוכל לגבות ממנו, וכן בכל לוקח אם לקט הפירות שכבר קנה בתחלת הלילה.

וביאור הדברים דלעולם בזמן הכתיבה צריך לכתוב אותו יום, וכשהעדים חותמין מיד כשנשלם ענין הכתיבה, הרי הם מעידין שהכתוב בשטר אמת, וחשבינן כל העדות בכתוב בשטר, וחתימתן מאשרת הכתוב ואין העדים צריכין להעיד יותר, דבמשך הזמן שמהכתיבה עד החתימה ממילא מובן שהכתיבה היתה מעט קודם החתימה, ולא אמרו בעדותן שחתמו ביום הכתיבה אלא שחתמו בזמן הראוי לחתימה בלא עיכוב, [ומסתברא דאם נמשכה הכתיבה עד הלילה וחתמו למחרתו ביום פסול, דרק כשחתמו באותו עסק חשיבא עדות אמת], וכיון שהעדות אמת יש לנו לדון מדין פסידא דלקוחות כענין בפ"ע ולא כפסול בשטר, ולדעת תו' סמכנין אקול, ולדעת הרמב"ן מוטל על הבעל לזהר שלא יגרם הפסד ללקוחות, ולחיפוי לא חיישינן בזמן מועט, ולא פסלו

מיד, ודוחק לאוקומה סתמא רק בחוב, ועש"ך דסתמות הפוסקים דלא כהר"ן.

ומדברי התו' י"ז א' שכתבו לר"ל דהבעל מפסיד משעת כתיבה ליכא ראי' דס"ל כהר"ן, דהא לר"י ג"כ מהני אע"פ שהחיוב חל רק בשעת מסירה, דלית לן לשוויי פלוגתא בין ר"י ור"ל בביאור הברייטא, אלא דלר"י איכא קול שלא נמסר בזמן הכתוב בו, משא"כ לר"ל דליכא קול אם נחתם בזמן הכתיבה, ולכן ע"כ שכבר הפסיד מזמן הכתיבה, מיהו מה"ט גופא יש לדון בשטרי קנין דליכא קול מתי נחתם ויגבו מלקוחות שלא כדין, ולפ"ז דעת תו' כהר"ן אלא דמפרשי הבריתא לגבי גט בלבד, אבל בטור חו"מ סמ"ג העתיק הברייטא סתמא בכל השטרות, ובאה"ע סי' קכ"ז העתיקה גבי גט ג"כ, וכן ברש"י פי' בכל שטרות, ודוחק לפרושי רק במלוה, וגם סתמות תו' והרא"ש משמע דלא קשיא להו לר"י, דכיון שנחתם כדין ממילא ידעינן דכשר, וכן ברשב"א כתב דנחתם ביום חשיב, ולא ביאר מה זה מועיל לר"י או בשטרות דבעו קנין, וצ"ל כמש"כ בדעת הרמב"ן דכיון שנחתם בזמן הראוי לחתום חשיבא עדות אמת ולא פסלו השטר ואמנם אם יהא חשש הפסד יזהר הבעל, וכן הלקוחות יטענו אם היתה לקיחתם בתחלת הלילה, ועוד שהמוכר לפנינו ולא מצוי שימכור באותה שעה, וגם ידעו בזה הלקוחות, ולכן חכמים לא קבעו בזה דין, דהחשש רחוק והשטר נכתב כדינו, ובגט מיירי כשמסרו מיד בלילה להמצריכין מסירתו בלא איחור, אבל סוגיין במעשה החתימה מיירי, וצ"ע.

י"ז א' תוד"ה ר"ל, בראית התו' מסוגיא דב"ב דמאוחר כשר

ו. י"ז א' תוד"ה ר"ל, ובפ' ג"פ מוכח דכשר כו' יש לעי' מאי מייתו מהתם הרי מוכח בגמ' שם דלאו בכל שטרות קאמר, שהרי פי' בגמ' קס"ד ב' דטעמי' דרחב"ג מפני

שאין כותבין שובר, ובגמ' קע"א ב' מבואר דלכו"ע שטרי מקח המאוחרין פסולין, דלא מהני בהו טעמא דאין כותבין שובר, שהחשש שיחזור ויקחנה ממנו, וא"כ אף לרחב"ג פסול, וממילא י"ל דה"ה גט אשה, ולק' פ' א' כתבו דלא מסתבר לומר דרחב"ג רק בשט"ח קאמר, משום דלא משתמיט בשום דוכתא דגט מאוחר פסול, (ומבואר דאמנם אין להוכיח מסתמות דברי רחב"ג דפשיטא דדבריו מתפרשים במקום שמאוחר כשר, ולכן שטרי מקח דמאוחר פסול ה"ה במקושר שעשאו פשוט, וה"ה אם ה' גט אשה המאוחר פסול, אלא שאין לשנות כן כדבר ידוע דגט אשה פסול, ולכן סתמות דבריו מתפרשים גם בגט אשה), וי"ל דעיקר גט מקושר משום גט אשה נתקן, ולכן סתמות דבריו מתפרשין בגט אשה, דדוחק לאוקומי כהאי לישנא רק בשט"ח ולאפוקי גט אשה ושטרי מו"מ, וגם אפשר דעיקר החידוש משום קפידא דבעל, ולא מצינו לחשוש כן בשאר שטרות, ערמב"ן ב"ב במתני' שם.

והרמב"ן כתב לדחות דהתם רק בשט"ח מיירי, ועוד כתב דבגט אשה אין לחוש שמא תעשנו פשוט להפסיד לעצמה עי"ש, וצ"ב כונתו דמ"מ אם איתא דגט מאוחר פסול היכי אמרי' שיכול לעשותו פשוט, הרי פשוט כזה פסול, ומאי מהני שאין לחוש שתעשנו פשוט, ואפשר שאם יפשטנו לשנה הבאה כשהוא בזמנו יהא כשר, דעם חלות דין פשוט הרי הוא בזמנו, וסגי בזה להכשיר המקושר עתה כדינו.

ובזה יש ליישב דעת תו' דס"ל דמאוחר כשר בזמנו, וא"כ מאי מהני דיכול לעשותו פשוט, הרי אם יפשטנו יתכשר רק בזמנו, וי"ל דמ"מ כיון שיש בו צד הכשר סגי להכשירו עתה כיון שהוא מקושר וזמנו הוא, מיהו בתו' שם נקטו דרחב"ג מכשירו רק בזמן הכתוב בו, וממילא ה"ה בגט, ולפי דבריהם שטרי מקח שהקנין ע"י השטר ג"כ כשרין במאוחר

כיון שהמקח חל רק בזמן הכתוב בו, ורק בשטר רא' אמרו דפסולין.

ודעת הראב"ד נראה דרחב"ג מכשיר ל' מיד, וממילא מוכיח משם דמאחר נמי כשר מיד, ואמנם במקושר מפסיד גם הפירות מיד, מ"מ סגי בזה שיכול לעשותו פשוט לענין עיקר הגרושין מיד.

בדין שט"ח מאוחר, ושטר מקח מאוחר, ואם מהני ידיעת המוכר

בסוגיא דב"ב קע"א ב' מבואר דשט"ח מאוחר כשר, ולא חיישינן שיגרם הפסד ללוה, דאיהו דאפסיד אנפשי', שהי' לו לכתוב שובר בלא זמן, ויש לעי' א"כ מה הקשה רבי לרחב"ג קס"ד ב' דיגרם הפסד ע"י שיעשנו פשוט, הרי יכול לכתוב שובר בלא זמן, כבבר תירצו תו' קס"ב א' דבשטר מאוחר מסיק אדעת', כיון שיודע שנכתב שלא בזמנו, וכשאומר המלוה שאבד שטרו יזהר לכתוב שובר בלא זמן, אבל בגט מקושר שנכתב כדינו בלא איחור לא מסיק אדעת', והיינו דא"ל רבי לרחב"ג דאין ראוי להכשיר מקושר שחתמו מתוכו שמא יעשנו פשוט ולא ידע הלוה להזהר, ובתו' קס"ד ב' כתבו בחד תירוצא דחיישינן רק לפסידא דלקוחות שיגבה מהם המלוה חוב השני שלא כדין, אבל לזה איהו דאפסיד אנפשי', ויש לעי' אי חיישינן לפסידא דלקוחות א"כ בכל שט"ח נמי אמאי אמרי' איהו דאפסיד אנפשי', וי"ל דסמכינן שאם יש מקום לחוש יזהר ולא יפסיד נפשי' וממילא גם לא יפסידו לקוחות, ובמקושר דחיישינן שלא ידע ליזהר יש לחוש לפסידא דלקוחות, וה"ה שיש לחוש לפסידא ידי', אלא דבתירוץ קמא ס"ל דאיהו דאפסיד אנפשי' בעשיית שטר כזה.

ולכאז' פשוט דהא דשרינן מאוחר בשט"ח היינו בידיעת הלוה, דהא דאמרי' איהו דאפסיד אנפשי' היינו מפני שידע ששטרו מאוחר, וכדמוכח ממקושר דחיישינן לפסידא

ידי' או דלקוחות מפני שלא מסיק אדעת', וכ"ש שיש לחוש שלא יכתבו הזמן מאוחר בלא ידיעת הלוה, דהשתא ודאי לא מסיק אדעת', ולפ"ז הא דאמרי' דבשטרי מקח מאוחר פסול היינו אף בידיעת המוכר, ולא אמרי' איהו דאפסיד אנפשי', וטעמא דמילתא משום דשטר מקח מאוחר יש בו מכשול בלא תיקון וכה"ג פסלוהו חכמים, אבל בשט"ח שיכול עדיין לכתוב שובר בלא זמן, א"כ השטר כשר, ואח"כ שלא כתב שובר בלא זמן איהו דאפסיד אנפשי', ויש לתמוה בש"ך סמ"ג ס"ק כ"ט שכ' דבידיעת המוכר כשר, והעתיקו הנה"מ, ולפ"ר צ"ע.

בא"ד ואורי' דבמאחר אין הבעל מפסיד כו' ובמה שמשמע מדברייהם שאינה מתגרשת קודם הזמן

ז. **שם** בא"ד ואורי' דבמאחר אין הבעל מפסיד כו' משמע דהא פשיטא להו שאינה מתגרשת קודם הזמן, אלא דמ"מ הו"ל להפסיד משעת חתימה, וולכך ליכא לאקשויי משום חיפוי כלל, וברא"ש הוסיף דאף לר"י קשה דע"י שהזמן מאוחר מפסדת פירות שלא כדין, ולכאז' קשה הרי יכולה לילך עם הגט מיד לב"ד כמ"ש תו' לק' ב', ולפ"ז י"ל דכיון שאינה מגורשת עדיין לא אזלא לב"ד, ומ"מ חשיבא שעת נתינה להפסיד הפירות, כיון שכבר הוחלטו הגירושין, וכסברת משעת חתימה לר"ל, ותירצו דלכו"ע אינו מפסיד הפירות קודם הזמן, מיהו בלא"ה י"ל דכיון דאמרי' ביום שנכתב נמסר נמצא שהשטר מעיד שקר ומפסיד לאשה, ואמנם תוכל להנצל מהפסד זה, אבל מ"מ השטר יש לפסול, ול"ד לעיקר תקנת זמן, דאין לתקן זמן כשיכולה לתקן לעצמה ע"י שתלך לב"ד, דהשטר אמת ואין נגרם ע"י הפסד, וכ"כ אאמור"ר שליט"א בסק, ועוד דאם תתאחר איזה ימים יסמכו על השטר, וזה גרע מאין בו זמן שיתנו לבם לזכור זמן הנתינה כיון דסמכא על הע"מ.

והנה הראב"ד השווה גט מאוחר לשט"ח מאוחר, דהתם נמי החיוב כבר חל ואיחור הזמן נעשה כדי שלא יגבה קודם הזמן הזה, וכההיא דע"ז י' א', וה"נ בגט הגירושין חלין מיד והרא"י שבו לענין פירות בזמנו, ולפ"ז הע"מ צריכין לידע שהזמן מאוחר דאל"כ תקרע הגט ותביא עמה הע"מ ותגבה מיום שנתגרשה, מיהו קצת דוחק הוא כיון דגט לאו לגובינא עביד, ובשטר קנין שמשמש גם לרא"י ניחא טפי ענין זה דלא יהא לו זכות לגבי בע"ח שקודם הזמן.

ברשב"א משמע דהראב"ד מפרש שזה כעין שיור בגט, וא"צ למחילה דידה, והרשב"א כתב טעמא דמחילה ואלבא דר"ל באמת אסור להם לחתום קודם שידעו שמחלה, ואלבא דר"י סמכין שתראה בשעת נתינה, ואם לא תמחול תלך לבי"ד לגבות מזמן הנתינה, וזה כדברי הרא"ש, אבל לשון הרשב"א משמע דאף לר"ל דתיקנו זמן משום פירות סגי בזה שתראה בשעת נתינה, וצ"ע מ"ט, ואפשר דסתמא דמילתא כשעושה כן יודע שמוחלת, ול"ד לגט בלא זמן שלא תדע שהקדים כתיבתו כלל, אבל הכא שמאחרו ויודעת בכך סתמא דמילתא מדעתה הוא, ואם יארע שלא ידעה ולא מחלה ג"כ לא פסלוהו, כיון שאין ההפסד גדול כ"כ, דסתמא דמילתא אינו מאחר זמן מרובה, ואאמו"ר שליט"א בסק"ח ביאר דכיון דבמחלה הגט כשר תו לא מצו למיפסל גט מאוחר, דכשמוחלת זהו תיקונו, והשתא נמי דלא מחלה לא חשיב הפסול בגט דזמן מאוחר כשר, ואין לומר דכשמוחלת זהו זמנו ואינו מאוחר, דמ"מ הגירושין חלין מיד בגט שזמנו מאוחר.

ברשב"א בשם תו' מ"ט באמר ל"י כתבו אינו מפסיד פירות משענה שחתמו השנים

יעו"י ברשב"א שם שהביא קו' תו' מ"ט באמר לעשרה כתבו אינו מפסיד פירות משחתמו השנים, ומשמע דלפי' הראב"ד

ולכאז' לדעת תו' לא יתכן לפסול גט מאוחר לר"י דכיון שאינה מתגרשת אלא בזמנו ליכא למיחש למידי, ואף לר"ל נקטו תו' דכשר, ולפ"ז הרמב"ם שפסל גט מאוחר ע"כ ס"ל דמתגרשת מיד, ונפ"מ לענין דאוריתא דנהי דלא תנשא אבל אם נשאת להרמב"ם ל"ת, ונמצא דחומרא דהרמב"ם מדרבנן מלמדת קולא בדאורייתא, וצ"ע ברמב"ן שכ' תחלה דמסברא נראה דאינה מתגרשת קודם הזמן הכתוב בו דלאו כרות גיטא הוא, ואח"כ החמיר לפסול הגט, וע"כ דלפי צד זה הגט כשר מדאוריתא מיד, [ועי' לק' ס"ק י"א בדברי הרמב"ן ב"ב קע"ב ב'].

לדעת תו' ה' מקום לדון דא"י לחזור בו משהגיע גט לידה, דהנתינה הזו נתינת גרושין היא, אבל א"א לומר כן אלא דינו כמקדש לאחר ל' שחוזר בו ובעינן שהגט יהא קיים עד הזמן הכתוב בו, ואפי' ישנה בהגיע הזמן מתגרשת, ויש לעי' אם כתבו בגט גיטא דנן אחרונהוהו אם מתגרשת ביומי' לפרתו, מי אמרי' אחרונהוהו פירושו דהיום זימני' הוא, או"ד כל גט ושטר קנין שזמנו מאוחר אינו עושה חלות גרושין וקנין אלא מהזמן הכתוב בו, ולצד דמתגרשת מיד נראה דדינו כאין בו זמן ופסול.

בדעת הראב"ד שמתגרשת מיד והפירות של הבעל עד הזמן הכתוב בו

דעת הראב"ד דמתגרשת מיד אלא שהפירות של הבעל עד הזמן שבגט, ועמ"ש בזה הרשב"א, ויש לעי' איך חותמין העדים במאוחר, דילמא לא מחלה, ואמנם כשיגיע גט לידה תדע שהוא מאוחר, אבל אכתי לר"ל חסר כאן עיקר תקנת זמן, לפי שיכול למוסרו לה בזמנו או קודם, ותו לא נדע שעת כתיבה אימת הוא, ואפשר דבאמת אינן רשאים לחתום כ"ז שלא ידעו שמחלה, [ועי' בסמוך לדלעת הראב"ד שזה שיור ל"ק, אבל להרשב"א צ"ל כן].

דמילי מסרן, ואפשר גם דלא הוה חיישינן שמא איחרו וכתבו, דלא מצינו כן אלא גבי עדים שהם בודאי כתבוהו, אבל כאן דאיכא ענן בר חייא אחר, לית לן לחדש שזה הענן כתבו באופן שונה מהרגיל, אבל גמלא פרחא וקפיצה אפשר שאירע כן ואין השינוי בגט, ובפרט דעיקרו סמיך אמילי מסר.

במש"כ המרכב"מ לפסול מאוחר שמה יחזירנה ותוציא הגט

במרכבת המשנה כתב לפרש דמאוחר פסול כטעמא דאמרי' ב"ב קע"א ב' גבי שטרי מו"מ שמה יחזור המוכר ויקחנה ממנו קודם הזמן שבשטר, וה"נ נחוש שיחזירנה ואח"כ תוציא הגט הזה ותגבה מלקוחות שלא כדין, וכבר כתב אאמו"ר שליט"א בס"ק י"ב דלא חששו כן אלא במוכר דמפני דוחק מעות מכר שדהו, וכשמזדמן לו מעות חוזר ולוקחה, אבל לחוש שהבעל יחזיר גרושתו לית לן למיחש, (והוסיף דמהא דלא מקדים פורענותא לנפשי' חזינן שאינו כותב גט אלא כשהדבר מוחלט, וממילא גם לא יחזירנה מה"ט), ועוד דכ"ז שהיא תחתיו לא תוציא הגט, וא"כ יש לנו לחוש שגם יחזור ויגרשנה, וביותר הדבר רחוק שהיא תאמר אבד גיטי ע"מ לשמרו שאם יחזור ויגרשנה תגבה פירות, ול"ד כלל לשטרי מקח ומלוה שמטמין השטר בזמן שחוזר ולוקח ממנו או בזמן הפרעון ע"מ לחזור ולגבות מיד.

כ"ו ב' קפסיק ותני ל"ש מן הנשואין כו' בכל הסוגיא

ח. כ"ו ב' קפסיק ותני ל"ש מן הנשואין ול"ש מן האירוסין כו' בגמ' אין רמז דיש חילוק בין נוסח גט דאירוסין לנשואין, ובפשוטו בתוריהו כתבין אינתתי, והיינו דמוכחינן דאכתי בגט דאירוסין מצי למכתב זמן, ומתני' סתמא קתני דבכל הגיטין צריך להניח מקום הזמן, והרי בחלק מהגיטין יכול לכתוב הזמן כגון שנה פלונית ואם לא

ולפירושו נחא, וצ"ב מ"ט, נהי דלפירושם לעולם מפסיד משעת חתימה אף במאוחר, אכתי קשה מ"ש עסוקין באותו ענין מאמר לעשרה כתבו, וע"כ דבכול תליא מילתא, וצ"ל דניחא ל' רק שא"צ לעשות כמה חילוקי דינים, דלפירושם משנגמרה חתימתו לעולם מפסיד, אא"כ התנה או מחלה, ולפרתו' יש ג' חילוקים, ועדיין צ"ע ולע"כ.

בקו' ריטב"א ור"ן דאיכא במאוחר משום שמה יחפה

בריטב"א ור"ן הקשו דבגט מאוחר איכא נמי שמה יחפה ע"י שתראה גיטה בב"ד קודם הזמן וע"כ שנתגרשה קודם והו"ל כגט בלא זמן, ותירץ אאמו"ר שליט"א דבזה נמי אמרי' לרמאי לא חיישינן, דהיכא שצריכה חיפוי ע"כ ידעו שאיחרו בכונה לחפות, ולא חיישינן אלא בלא זמן שלא יהא ניכר שום כונה לחיפוי, ואמנם לשיטת הראב"ד יש לשאול שיאמר דמשום פירות איחרו דמחלה לו הפירות עד זמן פלוני, אבל האמת דגם בזה מינכרא רמאותו, וגם כיון שעושה זמן משונה יזכרו העדים זמן המסירה, דע"כ צריך להודיע לעדים ד"ז, כמש"כ לעיל, תקרע הגט ותביא הע"מ עמה, אם לא חשש לזה מנכרא רמאותו דלחיפוי עבד.

בקו' הרמב"ן מסוגיא דיבמות קט"ז א'

הרמב"ן הקשה משמעתא דיבמות קט"ז א' מ"ט לא אמרו שמה איחרו וכתבו, ובאמת מצינו בברייתא סנהדרין ל"ב א' שאמרו על הזמה (כי האי) על העדים שמה איחרוהו וכתבוהו, ומכאן זה הק' הרמב"ן דלא הו"ל לגמ' לחדושי טעמי אחרוני, [שו"ר דרש"י פ"י שם שכתבוהו לאח"ז, וער"ן פ' א' בזה], מיהו האמת שתירץ הגמ' א"נ מילי מסר פשוט יותר, דלא נצטרך לומר שהלך לסורא כלל, וגם כתבוהו בזמנו, [וערמב"ן יבמות שם דתירוצי דגמלא פרחא וקפיצה, אינן עיקר התירוצי, ועיקרו סמיך אתירוצא

וראיתי ברמב"ן שהביא י"מ דאם כתב סופר הזמן ואירע שבו ביום הוצרך אדם לגרש בו כשר, וזהו פרתו' שפי' דמיתורא דמתני' דייק דאף מן האירוסין פסול, ואם איתא דמתני' קמ"ל דאסור לו לכתוב בלא ציווי הבעל שמא יארע שיקדימו עי"ז, א"כ גם בדנשואין יש חידוש במתני' טפי ממתני' דנכתב ביום ונחתם בלילה, דכאן אפי' נחתם ונמסר באותו יום פסול מפני שכתבו סופר מעצמו, וסיים הרמב"ן ואינו מחזור לי דמתני' משמע דגזרי' בי' שמא יגרש בו משנעשה מוקדם, והיינו דאף בנמסר בזמנו פסלוהו.

שם ואמר עולא מה טעם גזירה כו' יעוי' ברשב"א כאן ולעיל י"ז ב' דלר"י איכא טעמא דשמא יחפה, אלא דעולא נקט טעמא דשוה לכו"ע, א"נ במגרש ע"י שליח, משמע דעתו ז"ל דאם אמר להם כן ביום הנשואין שפיר דמי, ורק כשמקדים הזמן יאמרו גיטה קודם לבנה, ואמנם כן משמע בשמעתין דמה"ט מניח מקום הזמן שלא יהא מוקדם אבל ביומו שפיר דמי אף אם חותמין קודם הנשואין [לחד פירושא ברמב"ן], אבל אפשר לומר דכל שחתמו קודם הנשואין נפיק קלא ויאמרו גיטה קודם לבנה, וגזירה דשמעתין כשחתמו אחר הנשואין בו ביום [כפי' שני ברמב"ן], ולכן רק משום מוקדם יש לפסול, וברייטא אף בזמנו באותו יום פסול כפשטות הלשון, ול"ד למ"ש תו' שאם כותבין זמן שאחר נשואין שפיר דמי, דהתם לא נפיק קול ע"י החתימה כיון שאינו ראוי לגרש בו עד הזמן הכתוב בו, שו"ר בזה בב"ש סי' קמ"ח סק"ה עי"ש, (ואם כתב בו שנה או חדש אפשר דדמי לאיחר הזמן, אע"פ שראוי לגרש בו מיד, וצ"ע, ומ"מ לא מיירי בכה"ג).

ואכתי יש לשאול לדעת הרשב"א בכל גט ישן היכי מיירי, אם הזמן באותו יום שנתייחד עמה הרי ליכא גזירה, ואם הקדים הזמן אמאי אינו נפסל משום אין בו זמן, ולכו"ע גט ישן קיל מאין בו זמן, דלכ"ש

יצטרכו גט בשנה זו ישמש לגט אירוסין, [ומיושב בזה למה צריך לכתוב בשל אירוסין זמן כלל, דאם מוקדם כשר א"צ זמן בגט כלל, אבל למש"כ דיכתבנו שישמש לגט נשואין אם יודמן ניחא, מיהו בלא"ה י"ל דהדרך לכתוב זמן בכל שטר וגט], וכ"נ לכאו' דעת רש"י והרמב"ן שאין חילוק בנוסח הגט, ואף למ"ש תו' מתפרש שפיר דמתני' סתמא קתני דבכל הסוגי גיטין צריך להניח כן, ועשו"ע סי' קכ"ו סמ"ו, ובמ"ש תו' דמיתורא דייק, ערמב"ן, [הובא להלן], ולקושטא דמילתא אף מתני' דנכתב ביום כוללת כל הגיטין אלא דלא מצי לאוכוחי מהתם דבגיטין שמוקדם פסול מיירי מתני', ואם באירוסין מוקדם כשר א"כ אינן בכלל מתני', אבל בטופסי גיטין איצטריך לאשמועין שיש עצה לסופר לכתוב גם הזמן.

שם בשלמא מן הנשואין כו' יעוי' ברשב"א שדקדק דפירות דמוקדם אינן פירות דתקנת זמן, ומצינן למימר שאם הסופר כותב טופסי גיטין עם זמן, יראה לעדים איך שנוטל גט מוקדם מהסופר, ושוב לא יפסיד פירות מזמן הכתוב בגט ידיעו שבודאי לא נחתם ביום הכתוב בו, ותפסיד האשה פירות דמשעת חתימה, מיהו קושטא הוא דסגי בתקנת פירות דלקוחות לתקן זמן.

שם אלא למ"ד משום פירי כו' בק"נ פ"ב אות ל' כתב לפרש דאר"ש קאי, ויישב בזה דלא אתי עולא כר"ל דוקא, ומיושב בזה דלא הוזכרו ר"י ור"ל בהדיא כיון דמ"ד משום פירי כולל ר"ש ור"ל, ובאמת בב"מ י"ט א' אמרו בגמ' הניחא למ"ד כיון שנתן עיניו כו', עיי"ש.

קושית הגמ' היא שבארוסה יהא גט מוקדם כשר, וה"ה שלא יצטרך זמן כלל, ויש להסתפק אם צריך לכתוב הזמן בציווי הבעל כשאר התורף, או דרק בעינן שלא יקדים, ופשטא דמתני' משמע דדין כל התורף שוה,

נותנו לכתחילה ולב"ה נשאת לכתחלה, ולדעת הרמב"ם והרמב"ן דכל שנכתב ונחתם בזמנו נותנו לכתחלה אפי' אחר כמה ימים בדליכא פסידא דלקוחות נחא, וצ"ל דמיירי ע"י שליח, ודוחק, וי"ל דמודה הרשב"א דאף בו ביום פסול גט ישן, אלא דעיקר הגזירה משום הקדימו גזרינן, דמשום בו ביום לחוד לא הוה לן למיחש כ"כ, כיון דבכתבו אח"כ כשר בזמן זה, ולא חיישינן לקול כ"כ, שו"ר ברשב"א ע"ט ב' דאמנם מוקים לה במגרש ע"י שליח, ע"ש שכ"כ ע"ד רש"י, ודוק.

שם ה"נ גזירה שמא כו' יש להבין מה נתחדש לו בההיא ברייתא, הרי עיקר הא דקשיא לי' דבארוסה מה שיין תקנת ולד, והתם בברייתא מיירי בהדיא שמגרשה אחר הנשואין, אבל הכא בגט דארוסה מיירי, וי"ל דבברייתא מבואר דיש עוד ענין בזמן שבגט אף בדליכא משום פירות, וכיון שכן יש לקבוע תקנת זמן בכל הגיטין, אפי' בחשש רחוק, מיהו אכתי קשה היכי משכח"ל חשש גיטה קודם לבנה בגט דאירוסין, ותיירץ הרמב"ן דאם מגרשה ביום הנשואין דינו לענין פירות כגט דאירוסין, ואם בגט דאירוסין מוקדם כשר, ה"נ יחתמו העדים על גט מוקדם, ויש לעי' מ"ט הרי יש לבעל פירות של אותו יום, דכיון שנשאת הו"ל הבעל מוחזק ואפי' גרשה בו ביום אין לה פירות אלא משעה שתוכיח שהגיע גט לידה, וע"י המוקדם מפסיד, ואפשר דמיירי בדידעי דליכא משום פסידא דלקוחות, שלא מכר קודם הנשואין דלאו ידי' הוה, ולא הספיק למכור אחר הנשואין, עוד תירץ הרמב"ן שיחתים העדים ביום הנשואין קודם הנשואין דהו"ל גט דארוסה דכשר מוקדם, ויגרש בו אחר הנשואין, ולא חייש לאקדומי פורענותא כיון שדעתו לגרשה בו ביום, ובריטב"א כתב דחיישינן שמא ישחנו הבעל ויגרשנה אחר הנשואין, דכיון שהחליט לגרשה מקדים פורענותא לנפשי, וצ"ב א"כ כי כתבי זמן

ביום חתימתן נמי ניחוש להכי, ומ"ש אם הזמן הרבה קודם או מעט קודם הנשואין, וצ"ל דאם תיקנו חכמים דמוקדם באירוסין פסול, ידקדקו העדים קודם חתימתן לידע שדעתו לגרשה מיד, אבל אם בלא"ה הזמן מוקדם אף הם לא ידקדקו בחתימתן אם מגרשה מיד, ואפשר דהא דגזרי' הכא היינו בצירוף הא דבלא"ה ראוי להשוות כל דיני גיטין בתקנת זמן, וסגי בטעם כל דהו להצריך זמן גם בדאירוסין.

שם תוד"ה ה"נ

ט. **שם** תוד"ה ה"נ, וא"ת מה קפידא כו', פי' כיון דע"כ מיירי שחותמו אחר נשואין, א"כ אין לפסול גט דאירוסין מוקדם, דלעולם בתר חתימה אזלינן, וכשיחתמו בזמן אירוסין כשר, ואחר נשואין לא יחתמו, וביאור הדברים דאם מיירי כשחתמוהו קודם נשואין א"כ לא יועיל שיכתבו הזמן ביום חתימתן, דאכתי הזמן קודם לנשואין ויאמרו גיטה קודם לבנה, וע"כ דלא חיישינן שישנה הגט בידו דלא מקדים פורענותא לנפשי, וכ"מ בתו' הרא"ש.

והנה מבואר בדבריהם דכל החשש הוא שיחתמוהו אחר נשואין, והדין נותן דלר"ל מפסיד פירות מזמן חתימה, וזהו שהקשו בסוף דבריהם א"כ יפסל משום שאין בו זמן, דלא תדע האשה מתי נחתם ולא תוכל לגבות הפירות, וקיימא עיקר תקנת זמן, ובתו' הרא"ש תירץ דבכה"ג יש לבעל פירות עד שעת נתינה, אף לר"ל, ולא נתפרש מ"ט, ולכאור' כונתו כיון שנשאה אחר כתיבת הגט וכמ"ש בט"ז סי' קל"ב ס"א, אבל הרי בתחלת הדברים מבואר דאין לחוש אלא שיחתמו אחר הנשואין, ובזה הדין נותן שיפסיד מזמן החתימה.

ולכאור' אם נימא דבחתמו מן האירוסין אין לבעל פירות כלל וכמ"ש הרמב"ן, א"כ הכא לא תפסיד האשה, דעל הבעל

**במש"כ הרשב"א דבכתוב ארוסה ידעו לקוחות
שנשאת ויאמרו לה אייתי ראייה כו'**

הרשב"א כתב בחד תירוצא דהיכא דכתוב בגט ארוסה ידעו לקוחות שהגט מוקדם כיון שבודאי נשאת ויאמרו לה אייתי ראי' אימת מטא גיטא לידך, ומשמע מזה דבנחתם מן האירוסין ונשאת יש לבעל פירות עד שעת נתינה אף לר"ל, דאל"כ מה ראי' יש מזה שנשאת, ועוד שהאשה מפסדת פירות' משעת חתימה עד שעת נתינה, ועכצ"ל דנקטינן שנחתם באירוסין וכיון שנשאה יש לו פירות עד שעת נתינה, וכמש"כ לעיל בדעת תו', מיהו ברמב"ן מבואר דאין לבעל פירות ככה"ג, ואפשר דלא פליגי, דהרמב"ן מיירי בדעולא דאמר כתבו גט לארוסתי כשאכנסנה אגרשנה, דנתן עיניו לגרשה אחר הנשואין, והרשב"א מיירי בנתן עיניו לגרשה מיד וחזר ופייס ונשאה, ובזה ודאי יש לו פירות, וסתמא דמילתא הכי הוא שאם נשאה ש"מ דפייס, ולית לן למיחש שישאנה ע"ד לגרשה.

ובאמת יש להסתפק לענין פרקונה אם נשבת מיד כשנשאה, אם יפטר ע"י שיוציא גט שחתמו מזמן האירוסין, דבפשוטו לא יהא נאמן שכנסה ע"מ לגרשה, ויהא חייב בפרקונה, וה"נ יהא נאמן לענין פירות שפייס ויש לו פירות, ולפ"ז דוקא כשאמר לעדים כתבו גט לכשאכנסנה אגרשנה יפטר מפרקונה וגם אין לו פירות וכמש"כ, מיהו אפשר דכ"ז שלא גרשה לא מהני אם יגרשנה עתה לפוטרו מפרקונה, אע"פ שמגרשה בגט מוקדם.

**יל"ע דלד' תו' במקודם דאירוסין ניוחש
שיקדימו קודם הקידושין**

יש לעי' לדעת תו' דבמאוחר מתגרשת בזמן הכתוב בגט, למה לא נחוש במקדם דאירוסין אם הסופר יכתוב זמן שמא יקדימוהו קודם הקידושין, ובאותו זמן אין לגט משמעות לקדושין אלו, שעדיין היתה מותרת לכל אדם,

להביא ראי' מתי נחתם, ואע"פ שיש קול שנשאת מ"מ איהו דאפסיד אנפשי' שהחתים הגט בזמן מוקדם, וכיון דמכח הגט אית לן למימר שנחתם בזמנו, א"כ אין לו פירות כלל, אבל קשה א"כ יפסידו הלקוחות דלא יועיל הקול שנשאת, ונראה מזה דלא אמרי' ביום שנכתב נחתם א"כ מוקדם פסול, דבזה יש לעדים לזיהר שלא יחתמוהו מוקדם, ודוחק דמ"מ כיון שכתוב בו ארוסה וזמן אירוסין עליו להביא ראי' שלא נחתם בזמנו, ושמא נאמר דכיון שנשאת חיישינן שמשום פיוס נשאה ויש לו פירות עד שעת נתינה, ואי אמרת דלא פייס מסתמא נחתם אחר הנשואין, דרחוק הוא שישאנה כשדעתו לגרשה, ולפ"ז מהלקוחות לא תוציא אבל איהו אפסיד אנפשי' וממנו תוציא, וג"ז מחודש.

ואם נימא דבחתמו באירוסין ונשאה יש לבעל פירות עד שעת נתינה אפשר ליישב דאמנם החשש הוא שמא יחתמוהו אחר הנשואין, אבל הלקוחות לא יפסידו כי הבעל יטען שנכתב ונחתם בזמנו, ויש לו פירות עד שעת נתינה, אבל האשה תפסיד כיון שבאמת נחתם אחר הנשואין, וזוהי קושייתם, ועמש"כ בזה אאמו"ר שליט"א ס"ג סק.

עיקר הא דפי' תו' מהלך הסוגיא מפני שכתוב בגט שהיא ארוסה, אין לו רמז בגמ', [ויערשב"א דמפרש איפכא דכיון שכתוב בו ארוסה מזדהרי טפין], ולפי' הרמב"ן אין לנו מקור לד"ז, וגם הדבר מחודש לומר שהעדים יטעו שהיא ארוסה, ועל סמך זה יחתמו על מוקדם, דאם אין לבעל כונה לרמאות סתמא דמילתא ישאלוהו ויודיעם, (דהא ע"כ שמכירין אותו ואת אשתו דאל"כ אסורין לחתום לו), ובפשוטו לפרתו' חיישינן רק לטעות, אם נימא דכשהגט מזמן אירוסין אין לו פירות כלל.

למ"ד כיון שנתן עניו לגרשה כו' והיינו ר"ש, וכ"כ בק"נ ליישב ההיא דלק' כ"ו ב' עיי"ש.

במ"ש הרי"ף דקיי"ל יש לבעל פירות עש"נ מדמחייב בפרקונה עד שעת גירושין

ברי"ף כתב דקיי"ל יש לבעל פירות עד שעת נתינה מדחייב בפרקונה עד שעת

גירושין, ולכאור' מוכח מזה דלר"ל אינו חייב בפרקונה משעת חתימה, דאל"כ מאי ראי' היא, הא ר"ל נמי מודה בזה, דלאו כל כמיני' להחביא גט ולהוציאו אם יראה שנשבת, א"ו ס"ל להרי"ף דכיון דפירות תחת פרקונה אינו חייב בלא פירות, ומשמע לי' פשטות הגמ' דכל תנאי כתובה קיימין עד הנתינה, מיהו אפשר דמודה ר"ל שאם נשבת קודם שגרשה אינו יכול לגרשה בגט מוקדם אע"פ שנתן עניו לגרשה, דכיון שהי' בידו שלא לגרשה, לאו כל כמיני' לגרשה כשנשבת, ולפ"ז קושטא הוא אף לר"ל דחייב בפרקונה עד שעת נתינה, מיהו בצד רחוק משכח"ל כגון שנתן גיטה לשליח לקבלה ולא ידע שנשבת, (והי' מקום לפרש דכיון דתיקנו פירות תחת פרקונה והיינו דפרקונה עיקר, א"כ בנתן עניו לגרשה אין לחייבו בפרקונה דלא קרינן בי' ואותבינן לי לאינתו, שהרי אינו חפץ בה, ולכן אין לו פירות, אבל לפמ"ש"כ דמחייבין לי' בפרקונה כ"ז שלא גרשה, ע"כ דהא דאין לו פירות היינו שלא ישמוט ויאכל ויוציאנה).

שם אהנו דלכתחילה לא תנשא, מאימתי מפסיד פירות בזה

שם ג' גיטין פסולין כו' אהני דלכתחלה לא תנשא, לכאור' אף למ"ד משום פירות סגי בטעם זה דשוב לא יכתוב גט כזה, אבל אם באמת גרשה בגט שיש עליו עדים ואין בו זמן או בכת"י ואין עליו עדים, וראו עדים הגט בידו קודם יום הגירושין, י"ל דמפסיד הפירות מזמן הכתיבה, דכיון שגרשה בגט זה אגלאי מילתא דכבר נשלם בכתיבתו וחתימתו לגרושין, אבל בתו' ג' ב' ד"ה כתב מבואר

וצ"ל דע"כ בכה"ג לא אזלינן בתר הזמן הכתוב בגט, ורק לענין מאוחר דבידו הוא אמרי' שכונתו שתתגרש רק מזמן הכתוב בו, אבל עכ"פ חזינן מזה דאין הזמן שבגט קובע בהחלט את הכרות גיטא.

י"ז א' מתני' נכתב ביום כו'

י. י"ז א' מתני' נכתב ביום כו' לא זו אף זו קתני דביום דמיפרסמא מילתא אין כותבין שעוות, ואפי' בלילה דלא מיפרסמא מילתא, ואפי' מלילה ליום דאיכא תרתי דבלילה לא מיפרסם וביום דרך למכור וגם אפשר לכתוב יום או לילה, - וכולה מתני' מתפרשא בלא נחתם סמוך לכתובה דאל"כ לא שייך להזכיר כשר, ולפ"ז מרומז נמי דעסוקים באותו ענין כשר.

שם ב' אליבא דר"ש לא קאמינא

שם ב' אליבא דר"ש לא קאמינא, הי' אפשר לפרש כיון דלר"ש בלא"ה הוצרכו לתקן זמן משום פירות, תו לא איצטריך למיחש לחיפוי, דכבר נתקן חשש חיפוי ע"י זמן הנכתב לפירות, ומשום אופנים רחוקים אין לתקן לחוש לחיפוי כמשנ"ס סק"ג עיי"ש, מיהו אכתי באירוסין דליכא פירות כלל הו"ל לתקן משום חיפוי, ויש ליישב, ועוד דכיון דחותמין ונותנין על זמן מוקדם בהדיא משמע דלא חייש לחיפוי, מיהו ע"כ הכי הוא לדידי' דס"ל דהבעל מפסיד מזמן כתיבה, ומאי איכא למעבר, אם נפסול גט מוקדם מלגרש תפסיד האשה, שהרי כתיבת גט חדש אינו תיקון לנתינת עד לגרשה.

שם איפוך

שם איפוך, יעוי' ברמב"ן דלא פסיקא לגמ' הי מינייהו מפכינן, ומש"ה אמרי' בעלמא למ"ד משום פירות ולא אמרי' בהדיא ר"י ור"ל, ולכאור' נקט הכי מפני שלשון זה כולל אף ר"ש דמודה ר"י דלדידי' הטעם משום פירות, ובכ"מ י"ט א' אמרי' בהדיא הניחא

על גט חתום בלא זמן עד שתביא ע"מ, וכמו שבגט בלא עדים אפשר לומר דא"צ זמן, כיון דע"כ תביא עדים, ה"נ תקנת זמן בגט חתום קובעת שהגט פסול מדרכנן ולא תנשא ע"פ הגט עד שתביא עדים, אבל עדיין אין זה מחייב שלא תוכל להנשא ע"פ העדים בגט כזה, וברמב"ן הק' דגט עם חתימות ודאי צריך זמן כיון שנשאת על פיו, ולפמש"כ לא תנשא על פיו לפרשב"ם.

י"ע להרי"ף דאף ע"מ כרתי, היכן מרומז שהיו כאן ע"מ

יש לעי' לדעת הרי"ף דלר"א אף ע"מ כרתי, היכן מרומז בדברי אבא שאול שהיו כאן ע"מ, [ולדעת ר"ת דאף לר"מ בעינן לכתחלה ע"מ נחא, שו"ר ברמ"ה שפי' דלהאי שינויא יש עליו עדים עדי מסירה קאמר, אבל ל"מ כן מש"פ], ואפשר דעדים החתומין על גט שכתוב בו גרשתיה היום, מעידין שהגט נמסר בפניהם ביום הכתיבה, ואע"פ שחתמו קודם המסירה, מ"מ חשיב זה בכלל עדותם, ככל שטרי דלאו אקניתא שאין כותבין עד שיהא מלוה או לוקח עמו, דמעידין שלא נתנו השטר אלא כשהי' מזומן ליתנו, ולא חיישינן לאונס שיטלנו ע"מ ליתן ולא נתן, וה"נ מעידין שחתמו באופן שיתן היום בפניהם, וממילא הו"ל נמי ע"מ, וניחא בזה נמי לענין פירות, דמעידין שביום שנכתב נמסר, אבל אין בידי סברא מכרעת לומר כן, דאמנם יש חילוק בין היום לחותמין ביום ראשון, דכשחותמין היום חשיבא עדותם כל יום, ולכן אם לא ראו ביום חתימתן, הרי הם מעידין על יום מחר, משא"כ בחתמו יום ראשון דלמחרת כבר ניכר מתוכו שהגט מוקדם, ושוב אינם מעידין בו, אבל אכתי אין חילוק זה מחייב, דמ"מ הרי הם מעידין שנמסר ביום ראשון ואע"פ שלא ראו הגרושין, ומה לי אם מעידין שכבר נמסר או שמעידין בכל יום שהיום נמסר, ולפ"ז יכולין לחתום היום כמו שחותמין יום ראשון, וסמכי ע"ז שימסרנו באותו יום, והדק"ל מנלן דהוה

דכיון שפסלו חכמים גט זה אין הבעל מפסיד פירות משעת כתיבתו כיון שאין ראוי לגרש בו, והיינו אפי' גרשה בו לבסוף, (דבהכי מיירו התו' שם), ואפשר הטעם מפני שהדין נקבע בזמן הכתיבה, וכיון שאין ראוי לגרש בו אינו מפסיד, ובכתב בכת"י מסתבר כן, דלא עדיף מכתב ולא חתם דאינו מפסיד לרבנן, וש"מ דבעינן מעשה מוחלט ומפורסם, ובכת"י ליכא ד"ז, [מיהו אם הי' ראוי לגרש וגירש בו מפסיד משעת כתיבתו, ול"ד לכתב סופר ומסר בע"מ, שעדיין חסר ע"מ לעיקר הגט, שלא יוכל לשמש לראי' כלל, מיהו לו"ד ז"ל הי' מקום לומר דאינו מפסיד בכת"י כלל, אף אם הי' ראוי לגרש בו, דכת"י לא חשיב כ"כ נתן עיניו דלא גילה לאדם, ואין זה מעשה מוחלט, (בפרט אם צריך ע"מ כדעת תו'), ולפ"ז קשה מ"ט פסלו כת"י, וי"ל דפסלוהו מלשמש כע"ח, אבל שפיר חשיב ככתב סופר בלא עדים דאם מסרו בע"מ כשר לר"א, ובזה הטעם מובן שלא רצו לסמוך על כת"י לראי' גמורה, וכ"מ ברא"ש פ"ט ס"ז דכת"י פסול לראי' לר"א ועס"ק י"ב בזה, וכ"מ בריטב"א קדושין ס"ה ב'], וכבר ביאר אאמו"ר שליט"א כל דבריהם בסק [ועי"ש דתירוצ' בתרא מוסיף על תירוצ' קמא, ומסתברא נמי דתירוצ' קמא מודה דמהני תפיסה, מיהו לר"י דעד שעת נתינה יתברר הדבר ע"י הע"מ מתי ניתן, אבל הכא אין לה ראי' דאינה יודעת מתי כתבו ומספק תובעת, ואמנם אם לא תוכל להביא ראי' תגבה מה שבידה, אבל סתמא דמילתא יתברר הדבר ע"י ע"מ, משא"כ אם גובה משעת כתיבה].

ב"ב קע"ב ב' ודלמא אב"ש כר"א ס"ל כו'

יא. ב"ב קע"ב ב' א"ל אב"י ודלמא אבא שאול כר"א ס"ל דאמר ע"מ כרתי, פרשב"ם דלר"א א"צ זמן בגט כיון דהע"מ יודיעו הזמן, ותמהו עליו דהע"מ לא יזכרו לעולם וגם דוחק לומר דכל המשניות דזמן דלא כר"א, ונראה דכונת רשב"ם דלא נסמוך

כשכתב היום יש בזה משום זיוף, [ובשטמ"ק בשם עליות דר"י נראה דלשון היום גרשתיה מתפרש שהעדים מעידין שכבר נתגרשה, וכיון ידיעין מי החתומין סמכין שיתברר הדבר על ידיהם, דבכה"ג ידיעין שהם היו גם הע"מ].

בדברי הרמב"ן

הרמב"ן פי' דהרא"י מאבא שאול היינו בעיקר הא דהגט מהני מדאורייתא, דכמו שאם כתב הרי את מגורשת ביום פלוני ולא פירש איזה יום אינה מגורשת דלאו כרות גיטא הוא, ה"נ באמר היום כיון שיכול להתפרש בכל יום לאו כרות גיטא הוא, והיינו דומיא דלויית ממך, דכיון שאין ידוע ממי, אינו שטר, ומדמהני בגט ש"מ דא"צ יום ברור, וה"נ בשטר ממך ממי שיוצא מתח"י, [ולכאור' זה כדעת תו' גיטין י"ז א' דגט מאוחר מגורשת מהזמן הכתוב בגט, ויש לדחות קצת דשאני היום גרשתיך דהוי כחוכא כיון שידוע שאין שום יום מבורר בעולם לא חשיב גט כלל, משא"כ במאוחר], דרבה פשט דאע"פ שאין מבורר למי מתחייב חשיב שפיר שטר שמתחייב לכל המוציא, ודכוותה בגט מתפרש בכל יום שיצא הגט, ודחי אביי דהתם אינו מתפרש בכל יום אלא ביום מסוים שיתברר ע"י ע"מ, ודכוותה בשטר האדם המסוים שקבל ממנו ההלוואה, וא"כ אינו מועיל לאחר וניחוש לנפילה.

לענין הלכה בגט שכתוב בו היום גרשתיה

והחילוק בין פי' תו' שהביא לפירושו הוא דלפרתו' אביי תרתי קאמר דלא תפשוט מדאבא שאול אלא אליבא דר"א, ועוד דאף לר"א ניחוש לנפילה בשטרות, ולפירוש הרמב"ן הא בהא תליא, דאי מהני לר"מ לויית ממך, א"כ לא נגרע כח השטר בנפילה, דכך נתחייב מתחלתו לכל המוציא שטר זה, אבל אם רק לר"א מהני א"כ הכוונה בשטר ליום מבורר בשעה שיראו הע"מ, וה"ה בשטר למי שלוה ממנו שהוא המבורר בכונתו בכתובה

כאן ע"מ, [מיהו עשטמ"ק בשם עליות דר"י מ"ש בזה דהיום גרשתיך משמע עדות שכבר נתגרשה], וצ"ל דה"ק אם כתוב בו גרשתי היום ה"ז גט כשר דשייך בו גירושין כשרים, א"נ לגמרי כשר לענין זה דחשיב יש בו זמן, אבל אכתי לא ידיעין זמן הכרות גיטא אלא ע"י ע"מ, וזה כסברת הרמב"ן דכ"ז שלא ידיעין איזה יום אינה מגורשת כלל, שו"ר דגם בגיטין כ"ב א' דמוקמין מתני' כר"א יש לשאול כן, אלא דהתם אפשר לאוקומה בלא ע"ח אבל קשה דזה לת"ק בכל ענין פסול, וע"כ צ"ל דלא חייש תנא למיתני כשר כשיכול לגרש בו, והכונה ע"י ע"מ, וצ"ע.

היאך מהני גרשתיה היום לחשט חפוי ופירות

יש לתמוה היכי מהני גרשתי היום שלא יחפה ולענין פירות הרי אין ידוע מתוך הגט איזה יום ולא תוכל לטרוף הלקוחות וגם יוכל לחפות עלי', וכבר תמהו בזה האחרונים ז"ל, ומסתמותן של ראשונים שהקשו לפרשב"ם דאף לר"א בעינן זמן, ולא ביארו היכי מהני זמן דהיום, נראה דבפעם ראשונה שהגט נראה לב"ד או לעדים נקטינן שזהו זמנו וכאילו ה' כתוב בו שם היום הזה, וקטלינן לה אם זינתה קודם, דלא מהני הא דגרשה קמן [עתו' גיטין י"ז א' ד"ה משום], אלא בדלא ידיעין מתי נתגרשה, אבל הכא אמרי' דהאי יומא הוא דנתגרשה, וכמו שבגט שיש בו זמן לא חיישינן שנתגרשה קודם הזמן, אף להסוברים דמתגרשת מיד, ה"נ בכתוב בו היום, וכ"מ בנמו"י בהדיא, ואם יהא רגלים לדבר שכבר ה' בידה מאתמול, ננקוט שאתמול הוא ההיום שכתוב בו, וכן לענין פירות נקטינן דביום שנכתב נמסר, דזהו משמעותי' דהיום דנפיק מתותי ידי', וכשחותמין לו היום היינו מפני שעתיד ליתנו היום, או דלא חיישינן שישנה כיון שכתב בו זמן, דלא חיישינן לזיוף בהדיא, וכל שלא כתב זמן אין כאן שקר כלל, אבל אם משהו

זו, וא"כ אם מצאו אחר אין לזה כח שטר לגבי ידיד, וניחוש לנפילה.

לענין הלכה קיי"ל דגט שכתוב בו היום גרשתיה כשר, והיינו דסמכין אע"ח לחוד, כדין כל גט שיש עליו עדים, ולדעת הר"ף א"צ ע"מ כלל, למאי דקיי"ל כרבה, [ועי' בפוסקים בזה], ובפשוטו מתגרשת מיד אלא שאנו לא נחזיקנה כמגורשת אלא ביום שנראה הגט לב"ד או לעדים, ואמנם אם קראו ע"מ הגט ואפי' מכירין גט זה שפיר דמי מיום המסירה, אבל להר"ף במסרו לה בלא ע"מ לא נחזיקנה כמגורשת קודם ראית הגט, ואם קיבלה קדושין מאחר, ואח"כ הראתה הגט, לא נחזיקנה כמקודשת, וצ"ע. ול"ע כה"צ בסוגיא.

בדין גט שא"ב זמן וא"ב עדים ונמסר בע"מ

יב. **בדין** גט שאין בו זמן ולא עדים ונמסר בע"מ מבואר ברמב"ן ורשב"א ב"ב שם דפסול אף לר"א כדין אין בו זמן, ועי"ש בעליות דר"י דכיון דע"כ צריכין למסמך אע"מ נדע מינייהו הזמן, אבל בדאיכא נמי ע"ח פסול דאף לר"א סמכין אע"ח שנמסר כדינו, לכו"ע, ועי' לעיל שכתבנו בדעת רשב"ם דמודה דלא תנשא ע"פ ע"ח לחוד בלא זמן, ורק בדאיכא ע"מ קמן א"צ זמן, ולכאור' אליבא דר"ל ליכא נפ"מ בזמן כתיבת גט זה שלא נחתם, דאינה מפסדת פירות אלא משעת נתינה, מיהו כיון דכבר תיקנו זמן הצריכו לכתוב כדי שיהא בידה הזמן לנתינת הגט.

ולכאור' הי' נראה דהיכא דלא סמכין על הגט ליכא לתקנת זמן דע"כ צריכין לע"מ, אבל אין הדבר כן דאף בדליכא ע"ח, משמש הגט בדין שטר לגבי הזמן, והיינו כשיעידו הע"מ שמכירין הגט בטב"ע, ולכן חשיב כל גט בכלל תקנת זמן, והדבר מוכח בדר"א כ"ב ב' דפסל גט שיכול להזדייף לאחר עשרה ימים, ואם איתא דאין לנו זיקה לגבי הכתוב בגט כלל, א"כ לא גרע אחר י' ימים מאילו

קרעתו לאלתר, א"ו סמכין על הגט בטב"ע דעדים, ולכן נתנו לגט כל דיני שטר ע"י ע"מ כמו ע"י ע"ח, ועיקר הדבר דסמכין אע"מ מבואר י"א א' בשטרא פרסאה, ומש"כ מדר"א היינו דחכמים פוסלין הגט מכח זה שהגט עשוי לסמוך עליו, [ויעו"ש כ"ב ב' ברמב"ן שהזכיר אפשרות לומר דלא פסל ר"א אלא בע"ח דסמכין עליהו, ודחה זה, עיי"ש], וכיון שכן מתפרש סתמות תקנת זמן בכל הגיטין, וזוהי דעת הרמב"ן ודעימ' בב"ב שם, ומה"ט נראה דמפסיד לר"ש מזמן הכתיבה, דהע"מ צריכין לידע זמן הכתיבה שהוא אמת, ונמצא שמעידין על זמן הכתיבה, ולרבנן אסור להם להיות עדים על גט שזמן הכתיבה מוקדם, ודין ע"מ לענין זה כדין ע"ח.

כתב בכתי"י ויש בו זמן ומסרו בע"מ

כתב בכתי"י ויש בו זמן ונתנו בע"מ לכאור' אין סברא לחשבו כאין בו זמן שהרי הע"מ מעידין על הזמן כמו בכתב סופר, ואם משום שיכול ליתנו לה בלא ע"מ, מה הועלנו בזה שנפסלנו, הרי עדיין יכול ליתנו, דאין פסול כת"י חמור מפסול דאין בו זמן, והשתא דסמכין אע"מ לא גרע כת"י מכתב סופר, ולפ"ז לדעת הסוברים ב"ב קע"ב ב' דלר"א באין עליו עדים א"צ זמן, ה"ה דבכת"י א"צ זמן, דכיון שתיקנו דכת"י ככתב סופר, ממילא יצטרכו ע"מ לעולם, וא"ת א"כ גם בע"ח נתקן שאם אין בו זמן לא תנשא אלא בע"מ [כמש"כ לעיל בדעת רשב"ם], ולמה תיקנו שהגט פסול אף בע"מ, לאו קו' היא דכיון דע"כ סמכין אעדים בגט, אין להמציא סוג תקנה כזו שבאין בו זמן הגט כשר ולא נסמוך אעדים, וע"כ שם התקנה הוא שחסרון זמן פוסל את הגט, אבל בכת"י שפסלנו כת"י מלשמש כעדים לגמרי, תו לא צריכין לפסלו טפי מכתב סופר, ואי משום שמא יחפה הרי אם ירצה לחפות לעולם יכול לחפות בכת"י דכשר מדאורייתא, ולהנשא לכתחלה השתא נמי אינה יכולה להנשא בלא ע"מ, כללא דמילתא

אחר שהשינו כת"י לכתב סופר, אין צורך להחמיר בכת"י טפי מכתב סופר.

במ"ש הרא"ש דאף לר"א ג' גיטין פסולין לראי'
ברא"ש פ"ט סוס"ז כתב דאף לר"א ג' גיטין פסולין לראי' שתנשא על פיהם, ומבואר מזה דכת"י פסול לראי' לר"א, ולכאור' הטעם שתיקנו שלא לסמוך על כת"י לראי', ואאמו"ר שליט"א פי' דהכל מתקנת זמן, דכיון שכת"י כאין בו זמן, ממילא א"א לסמוך ע"ז לראי', כדלא סמכינן איש עליו עדים וא"ב זמן, ומיושב בזה דהרא"ש ביבמות פ"ג ס"ז סבר כתו' דפסול כת"י משום זמן, וכ"מ בתו' הרא"ש ולא נצטרך לחדש כאן פסול בעדות דכת"י.

שם אהנו דלכתחילה לא תנשא, יל"ע אבתי כת"י מאי

יג] שם אהנו דלכתחילה לא תנשא, פרש"י דהסופר והעדים לא יכתבו ויחתמו לו, ויש לעי' בכת"י מאי, וי"ל דהתם חייש טפי דמינכרא רמאותו, אם לא יביא ע"מ, דיאמרו דמשום חיפוי נתן לה גט מוקדם או בלא זמן שלא בעדים, אבל ודאי דאי עביד הכי אהני לחיפוי, וצ"ע בתו' רי"ד הנדפס על גליון הגמ' דלא משגחינן בכת"י דאמרי' דלחפות עלי' כתבו.

שם גזייה לזמן כו'

שם גזייה לזמן כו' גבי אשה ודאי דתגזו הזמן דהכי עדיף לה, אלא דמעיקרא לא הוצרכו לתקן משום אשה, שלא תזנה על סמך הגט שאינו בידה, אבל הבעל יכול ליתן גט כדי לחפות עלי', ויש לעי' אבתי הבעל יתן

גט ויאמר לה שהיא תחתוך הזמן מן הגט, וי"ל דאז יאמרו לבעל שיביא ע"מ, ואם לא יביא תהא ניכרת רמאותו, [ולכאור' מ"ש תו' מההיא דיבמות ניהא בפשיטות, דהתם הנדון על זנות שמשעת קבלת השטר לידה, דהא לא תזנה על סמך הגט, וא"כ משקיבלה הגט לידה תשמור זמנו, והחשש הוא רק בנתינת הבעל, משא"כ בקדושין דהנדון מכאן ולהבא, וצ"ל כונתם דהתם נמי הו"ל לחוש שיתן לה ע"מ שתגזו הזמן וכמש"כ].

שם אהני לשבוע כו' דאלת"ה יומא גופיה כו'

שם אהני לשבוע כו' דאלת"ה יומא כו' צ"ב מאי ראי' היא זו, הא מהא דלא תיקנו חכמים לכתוב שעות ש"מ דלא חיישינן להכי, ומה יש ללמוד מזה לשבוע, דסתמא דמילתא בכה"ג אין תועלת בזמן כלל, וצ"ל דהיכא דכתב שבת אין ראוי לפסול הגט אע"פ שלא נהג בו בזמן הראוי לכתחילה, דסו"ס זמן מועט הוא, ולכן השוו הדין והכשירו כל שהוא בגדר זמן, דכיון שהוא כותב זמן משונה מהרגיל, כבר יתגלה שקרו אם כונתו לחפות [או להעלים פירות שזה אינו מצוי כ"כ שמקדים טובא, וגם העדים יבחינו בשקר], ועי' תורת גיטין שכ' דדוקא שבוע שהוא בגדר זמן בדיני התורה מדבודקין את העדים באיזו שבוע, אבל טפי מיני' לא, והא דאמר דאלת"ה כו' היינו רק לומר שהמושג זמן אינו מחייב שנדע בדיוק מתי נכתב, וסגי בהא דמהני לקמי' ובתרי', אבל באמת אין ראי' כלל מיום לשבת ושנה, ועיקר התירוץ בסברא דאם יודמן החיפוי ע"י שינוי כתיבת הזמן מהרגיל ירגישו בו שהוא רמאי, אלא דפריך שזה כאין בו זמן, וע"ז תירץ דהמושג זמן הוא גם בכה"ג.

סימן ג

בסוגית זמן

תמצית הדברים בקצרה

משעת כתיבה ופלוגתתם רק אם גזרי' שמא יחפה, ולפמש"כ לדקדק דפסול דמתני' משמע פסול גמור, ע"כ דטעמיהו דרבנן משום פסידא דלקוחות, ועוד נראה דאם גם לרבנן הוצרכו לתקן זמן משום פירות, שוב לא היו צריכין לתקן משום שמא יחפה, כיון דחשש הפירות מצריך זמן בכל האופנים דאיכא חשש חיפוי, ובאחר הנתינה מהכתיבה אין לחוש לחיפוי, כיון שהוא זמן מועט ואין דעתו לחפות, והא דהזכירו חיפוי בגמ' כתבי' ואותבי' כו' מאי, היינו כיון שעיקר התקנה משום חיפוי אין להכשיר בכה"ג, אבל באמת א"צ לחוש לחיפוי בכה"ג, ומדפסלי רבנן נכתב ביום ונחתם בלילה ש"מ דעיקר התקנה רק משום חיפוי וא"צ כלל זמן משום פירות, שו"ר בספר אאמור"ר שליט"א סק"א שכ' דא"א לקבוע זמן אחד גם לכתיבה וגם למסירה דאם מפסיד פירות מזמן הכתיבה ואירע שאחר הנתינה א"י לכתוב אחר שהרי כבר הפסיד הפירות מזמן כתיבתו, וא"י לגרש בראשון משום חיפוי, ושני זמנים בגט אחד לא מצאנו, וע"כ דרק זמן אחד נתקן, ורבנן דחיישי לחיפוי לית להו משום פירות, והגרע"א ז"ל תירץ דהא דנפיק קלא ע"י הע"מ היינו להודיע ללקוחות שלא נמסר ביום הכתיבה, אבל אם גובה כדין מיום הכתיבה א"כ לא מפקי קלא, דאין להם ענין במסירה, ועפ"ז פי' דכיון שיש לו נפ"מ לאקדומי לענין פירות חיישינן דמקדים פורענותא לנפשי', וע"כ דלרבנן יש לבעל פירות עד שעת נתינה, ויש להעיר דלא חיישינן לקנוניא כזו שמפסיד הפירות כדין, דחושש שלא תחזיר לו חציין, כיון דבדין הם שלה, ומפסיד עי"ז, מיהו עיקר הדברים צ"ע שיקדים פורענותא לנפשי' כדי להפסיד נמי פירות מן הדין כדי שתוכל לגבותם אח"כ, חדא דכשהחליט לגרש אינו מעכב כלל, ורק לעיכוב דאי מפסיד חיישינן, וגם אם יודע כתיבתו יפסיד והאי נמי פורענותא היא לדידי', ומ"ש תו' טעמא

א. י"ז א' נכתב ביום ונחתם בלילה פסול, פי' תו' דלר"י הטעם משום שמא יחפה, ויש לעי' למה לא פי' משום פסידא דלקוחות, לשיטתם דאמרי' ביום שנכתב נמסר, ותגבה מלקוחות הפירות שלא כדין, ואמנם בלא תקנת זמן אפשר שלא הי' גט נפסל ע"י זמן מוקדם, דגט לאו לגובינא עביד ולא הוה סמכין על הזמן לענין פירות, או דמ"מ לא הוה פסלינן הגט, אבל השתא מסתבר טפי לפרושי מתני' דקתני פסול, דגרע מג' גיטין פסולין דאין בו זמן, וע"ע בזה לק' סק"ב, ותירץ הגרע"א ז"ל דבתו' לק' ב' מבואר דאין לחוש לפסידא דלקוחות כיון דע"מ מפקי קלא, אבל כשיתכוין לחפות יתנו בצנעא, וכשיתכוין לחפות גם הלקוחות יפסידו, אבל עכ"פ בעינן לטעמא דחיפוי אף בגונא דמתני', ולכאור' מבואר כן בגמ' דאמרי' בשלמא לר"י היינו דאיכא בין ר"ש לרבנן והיינו דפליגי בטעמא דחיפוי, ואי טעמא דמתני' משום פסידא דלקוחות א"כ אף לר"י הו"ל לפרושי פלוגתא דר"ש ורבנן בדין הפירות, מיהו אין להוכיח מזה דאף למסקנא קיימא הכי, דלמאי דמשני דלר"ל פירות דמשעת כתיבה עד שעת חתימה א"ב, ה"ה דלר"י פלוגתתם במתני' משום פירות, וגם הא דאמרי' בשלמא לר"ל מש"ה קמכשר ר"ש, נראה דמתפרש לס"ד משום דסבר כר"י, ולמסקנא הרי לא זהו טעמו, מיהו רש"י פי' בזה כפי האמת בדר"ש. ואפשר לקיים אף לדעת תו' דבמתני' הגט פסול במוחלט ואם נשאת תצא, אם משום דכשירצה לחפות ימסור בצנעא ואיכא נמי פסידא דלקוחות, או דמוקדם שמעיד שקר היפך מרצון חז"ל בתקנת שמא יחפה גרע ופסלוהו לגמרי, ובעיקר הדברים עי' לק' סק"ב דלחתום שקר גרע טפי, אלא דהכא לפרתו' קיימינן דהטעם משום חיפוי.

הק' הגרע"א ז"ל לפרתו' מנ"ל לר"י דר"ש ורבנן פליגי בתרתו' דילמא לכו"ע מוציאין לפירות

ג. שם ב' א"ל רבינא לרבא כתבי' ואתבי' כו' מאי, יש לעי' מאי קו' הא ודאי דאין לחוש שכותבו לחיפוי, ולא מצינו בגזירה אלא שמא יכתבנו לחפות, וגם הדבר רחוק שיזדמן אפשרות חיפוי ע"י גט זה, ועוד דזה עדיף מאהני לשבוע דקמי', ואם הקו' שנפסול הגט כשהקדימו, ע"ז אין תשו' במ"ש לא מקדים, וי"ל דהקו' למה התירו לכתוב גט לאיש, הרי זה נוגד תקנת זמן, ואף אם החיפוי אינו מצוי מ"מ אין צורך להתיר לכתוב לו בענין שיגרש בזמן מוקדם, ומשני דסתמא מגרש בזמנו, וכן בבאין ממדה"י הקו' דנתקן זמן דשעת גירושין, ולא משום דבאמת יש לחוש לחיפוי, ולכאור' הי' אפשר לפרש הקו' משום פסידא דלקוחות, והנה ניהא דלא סגי באהני לשבוע דקמי', אבל לשון הגמ' משמע דאתקנת זמן קאי כמ"ש תו', וגם בקו' מבואר דלאו משום קנוניא אותבי' בכיסתי, ולית לן לחדש שאם יארע לו שלא נתייסה יעשה עמה קנוניא.

והאמור לא הוזכר בגמ' טעמא דקלא נגד חשש קנוניא, אלא בשנמסר מוקדם בההיא דנפל, ויש ללמוד מזה דגט שנתאחר מסיירתו כשר, דהא לא הצריכו קלא לענין זה, ולענין חשש חיפוי לא דנו לפסול הגט, אלא שלא להתיר כתיבתו לבעל לחודי', אבל משנכתב בהכשר, לא נרויח חשש חיפוי ולקוחות אם נפסלו, כי יכול למסרו לה בצנעא, ומיהו הוא צריך לזהר שלא יצא מכשול, אבל אין כאן פסול דרבנן, וזו דעת הרמב"ם והרמב"ן, וכן לדעת תו' י"ל דלא פסלוהו כיון דאיכא קלא, מיהו בזה ס"ל לחד תירוצא דדוקא ע"י שליח איכא קלא, ערא"ש, גם י"ל דלא נתחדש ע"י תקנת זמן פסול דשאר שטרות, דכיון שקודם תקנת זמן לא הי' הזמן מועיל לגבות על פיו, דלכאור' לא אמרי' ביום שנכתב נמסר אלא כשה חלק מהשטר, והשתא נמי דתקון רבנן לא פסלוהו אלא כמה שצריך לתקנת זמן.

שם א"ל לא מקדים כו' הק' הרשב"א הא לר"ל ור"ש עיקר תקנת זמן משום מקדים, והרמב"ן כתב דדוקא עם זמן אינו מקדים דאית ל' פורענותא עי"ז, שיצטרך להביא ראי' מתי נמסר, וגם יאמרו שלא נתפס מאותו זמן, אבל כשכותב בלא זמן יאמר שעכשיו נכתב, ולכן הוצרכו לתקן זמן, ולכאור' יש להוסיף דהא מרויח בפרקונה ולא

דקלא, הינו מפני שאין לסמוך על חזקה דלא מקדים כשיש חשש הפסד לאחריו, וע"ז כתבו דסתמא דמילתא איכא קול וליכא הפסד, ועוד דאם לא הי' אופן דליכא פסידא, היו צריכין לתקן דאין כותבין גט לאיש, כיון דכ"ז שלא ידענו שהוא מגרש מיד הרי הגט פסול, ולכן הוצרכו לטעמא דקלא שהגט כשר בעצמותו ע"י קול.

ב. דעת הר"ן פ"ו א' דנכתב ביום ונחתם בלילה גרע מאין בו זמן ואם נשאת תצא וכ"נ לכאור' דעת הרמב"ן והרשב"א דפסולא דמתני' כשאר פסולין דרבנן, וכ"כ הר"ן במתני' דמשום פסידא דלקוחות גרע, אבל בגמ' כתב דטעמא דמתני' לר"י משום שמא יחפה, ולפ"ד ניהא טפי דלא נחלקו ר"י ור"ל אמתני', דבמתני' לכו"ע הטעם משום פירות, מיהו אף לפרתו טעמי' דר"ל לאו היינו טעמא דמתני', ולישנא דר"ש כל הגיטין כו' פסולין, משמע דלת"ק אף גט פסול ככל השטרות והיינו משום פסידא דלקוחות, וניהא נמי דמפרש ר"י פלוגתא דר"ש ורבנן בדין הפירות, ובאמת לפרתו' הדבר קשה איך מותר לעדים לחתום שקר על סמך קול, סו"ס יש כאן חשש הפסד ומה צורך יש להם לחתום שקר, ול"ד לכותבין גט לאיש שעכשיו הגט אמת ולא חיישינן שישנהו, ועוד דיש להם לחוש שימסרנו בצנעא.

בעיקר קו' תו' איך כותבין גט לאיש כו' בפשוטו זוהי קו' הגמ' כתבי' ואתבי', אלא דבגמ' מתפרש משום חיפוי, וס"ל להתו' דבמקום פסידא דלקוחות אין לסמוך על סברא דלא מקדים כו', או שיפסלו גט שנתאחר מסיירתו, וע"ז תירצו דסמכינן אקול, והנה גט שונה משאר שטרות דע"כ כותבין אותו קודם הגירושין, ולכן לא שייך לתקן שיחתמו רק אחר החיוב, אלא שהיו יכולים לתקן שלא יחתמו אלא כשעומד לגרש בפניהם, וכיון דחתמתן אמת שפיר אפשר לסמוך, שלא יפסיד לעצמו ויעשה קנוניא ליתן לגרושתו מחצה, ולא יקדים פורענותא לנפשי' ע"מ להפסיד ללקוחות שלא כדין, וגם יחזרו ויגבו ממנו, וגם מצוי שיוודע יום המסירה, ואם הקדימו זמן מרובה ודאי שידעו השכנים שלא נמסר באותו יום, וכולי האי לא חיישינן, אבל לחתום שקר לא מהני כל הני טעמי, וכ"מ ברמב"ן דלא חיישינן לקנוניא, ועסק"ג.

מוקדם דגט לשטרות וכל שמוטר למסור מוקדם מותר גם לכתוב מוקדם, וזהו שהוכיח מהרמב"ם דס"ל דאף ע"י שליח פסול מוקדם, אבל באמת דעת הרמב"ם דבנכתב בזמנו כשר למסורו לאח"ז, וע"כ דלדידי' כתבו מוקדם גרע, וכן הוכיח מרן זללה"ה מסוגיא דלק' דאפי' בדאיכא קלא אם חתמוהו שלא בזמן הכתוב בו פסול, וכ"נ גם בעובדא דריב"ל דבפשוטו נמסר ע"י שליח, ואפ"ה לא מכשר לי' אלא כדר"ש.

והנה דעת הרשב"א בתירוץ קמא וכ"ד הר"ן דרק במקום צורך שרינן למסמך אקול, דהיינו בשולח ממדה"י או כשצריך לילך מכאן, ולכאור' לפי"ז השולח ממדה"י אין להכשיר אם כתבו הרבה קודם יום מסירתו דאין סיבה להתיר לו הקדמה זו, ולא מהני מה שבלא"ה נמסר לאח"ז, וכן יש לדקדק מהרשב"א דמיירי בשליח ולא מכשיר מוקדם לתירוץ קמא, ולפי"ז קשה מסוגיא דלק' ב' דלמ"ד משום תנאי מכשרינן חתימתן אחר עשרה ימים, ולפי' הר"ן ע"כ מיירי בשולח ממדה"י או משליש, כמ"ש מרן זללה"ה והגרע"א ז"ל, וא"כ קשה אכתי הני עשרה ימים לא הו"ל לאקדומי שאין זה מצורך השליחות, וצ"ל דמ"מ לא פסלוהו כיון שע"כ למסרו אח"ז כתיבתו, אבל יותר מיושב ללמוד מכאן כדעת הרמב"ם והרמב"ן דכל שנכתב בזמנו, לא תיקנו חכמים פסול בגט כלל, ואמנם חובת הזהירות על הבעל במקום הפסד שלא ליתנו, אבל אין בזה מהלכות גיטין, ומיירי שפיר בכל גונא דכשר בכל ענין, ומדברי ר"ש יש ללמוד דאפשר לחתום על גט מוקדם כשאין הפסד כלל, אם נכתב בזמנו, וה"נ לכו"ע אפשר למסרו לאח"ז, ופשטות הסוגיא כולה דגט כשר לימסר אח"ז כתיבתו כדאמר' מאימתי מוציאין לפירות מאימתי מונין לגט ומכאן ועד עשרה ימים ועוד, ודוחק לאוקומה במדה"י דוקא, ועוד דאם גט מוקדם פסול הי' ראוי שלא לכתוב גט לאיש, דנהי דלא חיישינן לחיפוי וקנוניא, אכתי נחוש לגט פסול, א"ו לא פסלו גט שהי' כשר בזמן כתיבתו וחתימתו.

ולענין הלכה כ"כ מרן זללה"ה דבנכתב מוקדם או ביום נחתם בלילה אין להכשירו ע"י שליח, וכ"ד האחרונים ז"ל וכ"ה ברי"ו, וכל שנכתב בפסול מוקדם אפי' לר"ש נמי פסול, ונפ"מ

חשיב פורענותא שאם יצטרך לפדותה יוציא הגט ואף בלא זמן יביא ע"מ, ולענין פירות יכול לכתוב גט אחר, ואף אם אין לחוש שדעתו ע"ז, מ"מ אין לתקן זמן כתיבה באופן שרק הבעל מרויח, ואף בלא פרקונה אין לתקן לפירות זמן שלא תוכל לברור, מיהו בזה דעת הראשונים ז"ל דכיון שאין לחוש לזה לא היו צריכין לתקן זמן לצורך זה, ואין לומר דלממונא חיישינן טפי, דהא לענין פסידא דלקוחות נמי סמכינן ע"ז כמ"ש הראשונים ז"ל, וע"ע לק' סק , מהא דנקט דאי מפיסה כו' משמע דבהחליט לגרשה ודאי מגרש מיד, בגמ' לא אמרו מה הועילו כו' בכתב' ואותב' כו' דאף אם התירו לכתוב גט לאיש, הועילו לעיקר חשש חיפוי, אבל בבאין מדה"י דהם מוקדמים בודאי, שפיר אמרו מה הועילו לגיטין אלו, ותו' העתיקו מרש"י גם כאן כהאי לישנא, שם א"ל כו' לכאור' מודה רש"י למסקנא דאף באותב' בכיסת' מפסיד מזמן כתיבה, דזה מוכיח שהחליט הגירושין, ואליבא דר"ש אפשר דאף בבאין ממדה"י מודה דמפסיד, ועי' עובדא דריב"ל.

ד. י"ח א' מה הועילו כו' פי' דגט שבודאי לא ימסר ביום כתיבתו חשיב כאין בו זמן, והו"ל לתקן זמן של שעת מסירה ג"כ, אבל בלא זמן אין לחתום גט דאיכא חשש חיפוי ולעולם יאמר לסופר ולעדים שכונתו לשלחו למדה"י, שם תוד"ה הנהו וי"ל דע"י הזמן כו' היינו לשיטתם דבכל גט איכא קול, אם נמסר שלא בזמן הכתוב בו, אבל אם הקול ע"י שליח ושליש, דהיינו כשלא נמסר כדרכו, א"כ א"צ זמן, וי"ל דתרווייהו בעינן, מיהו לפמשנ"ת ע"כ לכתוב זמן דאל"כ בטלה התקנה שיאמר שכותבו לשלוח למקו"א, או שאמנם יסע לעיר אחרת וישלחנו, מיהו בזה נפיק קלא, א"ו לעולם אין חותמין גט בלא זמן, [שו"ר בחדושי הגרע"א ז"ל] ולפי"ז צ"ע במ"ש הרשב"א דע"י שליח יש להכשיר אף מוקדם, דא"כ לעולם יכול לחפות, וי"ל דמ"מ העדים לא יחתמו לו כשניכר שכונתו להקדים, כדאמר' גבי אהני דלכתחלה לא תנשא, ויותר מיושב לומר דכונתו מוקדם שנכתב כדינו ונמסר לשליח אח"ז כתיבתו, אבל לכתוב זמן מוקדם לא שרינן בשום ענין, וכ"מ בתשו' הרשב"א שבב"י סי' קכ"ז, מיהו בטור שם נראה דמשו"ה פסול

למיסתם בזה ל"ש, וערמב"ן דרש"י אף בשטרות קאמר, והנה הסכימו תו' והרמב"ן והרשב"א והרא"ש דאגט קאמר, ואלבא דר"ל פ"י תו' דבכה"ג מפסיד משעת כתיבה, אבל אכתי אליבא דר"י קשה, דלא מהני אלא שיהא כנחתם ביום, ואכתי אף בנחתם ביום אינו מפסיד, ולא מצינו ענין עסוקין באותו ענין למסירה, וגם לא הוזכר כן בברייתא, ולפרתו י"ל דלענין לקוחות איכא קול שלא נמסר ביום הכתיבה, ומשום חיפוי לא חששו בשעה מועטת, דהיינו שקבעו דין זמן בגט כזמן בשטרות וכל שעסוקין באותו ענין מיקרי נחתם בזמנו כמשי"ת להלן, וגם עיקר התקנה מיקיימא בהכי, אבל במוקדם שלא עסקו באותו ענין אין להכשיר אע"פ שחשש החיפוי רק דשעה מועטת, ואפי' נחתם אח"כ באותו לילה אין להתיר, דרק כשהכל המשך אחד מיקרי בזמנו, וביאור הדברים דכיון שהעדים חותמין קודם המעשה הרי הם מעידין על דעת המתחייב שבשטר, וכיון שהשטר נכתב כדינו בזמנו והם חתמו בלא עיכוב אין צריכין יותר, דלא אמרו בעדותם אלא שנכתב הזמן כפי הראוי ליכתב ונחתם בזמן הראוי לחתימה, והדין נותן שאם כותב ביום צריך לכתוב זמן היום אף שאפשר דהחתימה תהא בלילה ע"י עסק הכתיבה, וכן לדעת הרמב"ן לא חששו להפסד לקוחות בכה"ג כמו שלא חששו במסירת גט אחר כמה ימים, ואמנם מוטל על הבעל ליהזר שלא יהא הפסד ללקוחות אבל אין ד"ו נקבע בגט כל שנכתב בזמנו כדין.

והפ"י אפשר להבין הא דכשר אף בשטרי קנין ואע"פ שקנו מידו בלילה כמ"ש הרמב"ם, דהקנין נעשה בין כתיבה לחתימה וכיון שג"ז מסדר הכתיבה לעשות הקנין על כל הכתוב, [כמו שנוהגין בתנאים לקנות במקום שכתוב וקנינא], א"כ השטר נכתב בזמנו, ושפיר מעידין ע"י, כמו גבי גט שעדיין לא חל, וחותמין, והר"ז כחותמין סמוך לשקה"ח ויודעין שלא תתגרש עד הלילה, מיהו אם ה' הדין שאין כותבין גט לאיש כו' ה' בכלל עדותם גם המסירה ובזה לא ה' מועיל עסוקין באותו ענין, דה"נ היו צריכין לחתום רק ביום המסירה ולא סמוך לשקיעה"ח.

לשעה"ד, ובב"מ כתב דבמקום עיגון יש להקל כהרמב"ם והרמב"ן שאפשר למסרו אח"ז כתיבתו, אפי' בלא שליח, ולפ"ז בודאי שאין להקל בנכתב בפסול, דהא חזינן דל"ד נכתב מוקדם לנמסר מוקדם, ובנשאת בגט מוקדם אם נכתב כדינו ונמסר לאח"ז אפשר שיש להקל, אף להסוברים דבפסול דרבנן תצא, דנראין הדברים שפסול מוקדם בגט אינו אלא מתקנת זמן, דבעיקר הדברים גט לאו לגובינא עבד ולא חיישינן לפסידא, דבדרך כלל הגירושין אית להו קלא, ולא חיישינן שמקדים כדי להפסידן, ומה"ט סמכו אחזקה דלא מקדים ואקלא במדה"י, ורא"י לזה מדסמכו אר"ש בשעה"ד ש"מ שזה מהלכות גיטין ולא מפסידא דממונות, ואמנם עדיין י"ל דהחמירו בזה טפי מאין בו זמן, ומה"ט יש לחוש בכתבו מוקדם, או בחתמו אח"ז לרבנן, אבל בנתאחר זמן מסירתו איכא טעמי טובא להקל, דהא להרמב"ם והרמב"ן נותנו לכתחלה, ולפרתו בחד תירוצא איכא קול אף בלא שליח, ואף להר"ן דרק במקום עיגון שרי מסתברא דהיינו לכתחלה, דסו"ס הגט כשר אלא שלא התירו לנהוג כן, וע"י שליח ודאי שפיר דמי, ואפי' הבעל בעיר דיש להחמיר בעיקר הדברים דליכא קול אלא בנמסר באופן משונה, אבל בזה שהתו' והר"ן שהם הפוסלין הם המכשירין יש להקל, ואף בלא שליח אם נשאת איכא שעה"ד דסמכינן אדר"ש, וגם דעת רה"ג והרמב"ם להקל בכל נשאת, ועוד דמרן זללה"ה לא פסיקא לי' בדעת תו' והרא"ש והר"ן אם הגט פסול או דלכתחלה אין לגרש בו, וא"כ אף בלא נשאת מותרת, וכן הקיל הב"מ במקום עיגון אף בלא נשאת, וכ"ז בנכתב כדינו אבל לא בהקדימו הזמן מיום הכתיבה.

ה. י"ח א' ל"ש אלא שאין עסוקין כו' לשון זה קשה לפרשו על מתני' דשט"ח המוקדמין, דהתם לא מיירי רק בהקדים הכתיבה לחתימה אלא בהקדים זמן הכתיבה או איחר המסירה, ובזה אף עסוקים באותו ענין ל"מ, וגם לשון זה שייך בנכתב ביום ונחתם סמוך לו, ולא הו"מ למיסתם כהאי לישנא, וגם כשר לשון יחיד מתפרש אמתני', ואמנם ודאי דאף אי אמתני' דשט"ח קאי ענין עסוקין בנכתב ביום ונחתם בלילה הוא דשייך כדפרש"י, אבל התנא לא מצי

הק' רבי לרחב"ג במקושר שיעשנו פשוט דהלוה יפסיד אם יאחר הזמן, דיש לחוש שלא ישים לבו לחוש לכך, אבל בכתוב מאוחר ידע לזוהר, ובפשוטו דין שט"ח המאוחר דכשר מיירי שאיחרוהו בידיעת הלוה, דאל"כ ליכא למימר איהו דמפסיד אנפשי, ומ"מ בשטרי מו"מ פסלוהו, דכיון שלשטר זה אין תיקון לינצל מזיוף הלוקח, אין לנו להכשיר שטר כזה, ורק כשעדיין יש עצה ע"י שובר, אמרי' דהשטר כשר ואיהו דאפסיד אנפשי, וצ"ע בש"ך סמ"ג סק שכ' דברשות מוכר כשר.

ז. שם בא"ד ואורי' דבמאוחר כו' משמע דעיקר חידושם בזה שאין הבעל מפסיד אע"פ שהגט חתום, אבל הא דאינה מגורשת קודם הזמן פשיטא להו, ולפ"ז ל"ק כלל משום חיפוי, והרא"ש הוסיף דאף לר"י יש לפסול כיון שמפסידין לה הפירות, ויש לעי' הרי יכולה לילך עם הגט לב"ד, ומצינן למימר דכיון שעדיין אינה מגורשת לא אזלא לב"ד עם הגט, ומ"מ הבעל מפסיד משעת נתניה אע"פ שעדיין לא חל, שכבר הוחלטו הגירושין, מיהו בלא"ה י"ל דאין להכשיר גט שמשמש רק זיוף ואף שיש עצה לינצל מזה.

לכאוי' להרמב"ם דגט מאוחר פסול ע"כ ס"ל דמתגרשת בו מיד, דכל ענין מאוחר הוא כשהגט משמש עתה וזמנו מאוחר, אבל כשמשמש בזמן הכתוב בו אין כאן איחור ואין חשש פירי וחיפוי, ונמצא חומרו קולו, דאם נשאת קודם הזמן לדעת הרמב"ם ל"ת, ולדעת תו' תצא והולד ממזר דמדאור' אינה מגורשת, וצ"ע ברמב"ן שכ' תחלה דמסתברא דאינה מגורשת קודם הזמן, ואח"כ החמיר לפסול כאין בו זמן, והיינו ע"כ משום דמתגרשת מיד, וצ"ע.

לכאוי' לדעת תו' א"י לחזור בו קודם הזמן, דנתניה זו לגירושין ניתנה ולא לשליחות, אבל א"א לומר כן אלא דינו כמקדש לאחר ל' שיכול לחזור בו והגט צריך להיות קיים בהגיע הזמן, ומסתברא דאפי' ביארו בגט שנכתב באיחור מ"מ חשיב כאין בו זמן, ואפשר דאף בכה"ג אינה מתגרשת קודם הזמן.

דעת הראב"ד דמתגרשת מיד והזמן קובע ממתי מפסיד הבעל פירות, ונראה שהשווה ענין האיחור כמו שהוא בשט"ח דהחיוב כבר חל,

ודעת הר"ן דלא מהני אלא בשט"ח, דלענין קול מהני עסוקין לחתום, אבל בעינן שהחיוב נשלם מבעו"י, ולפ"ז בשטר מוכר אין בזה חידוש שאם קנה מבעו"י כבר נשלם החיוב והו"ל דקנו מידו דחותמין משעת קנין, ודוחק לאוקומה בשט"ח בלבד, אלא דהר"ן מפרש ל"ש אמתני' דשט"ח, ועי' לעיל, ומדברי התו' שכתבו דלר"ל מפסיד משעת כתיבה, ליכא ראי' דס"ל כהר"ן, דע"כ לר"י אינו מפסיד ומ"מ כשר, וכמשנ"ת לעיל, אלא כונתם דלר"י איכא קול שלא נמסר ביום הכתיבה אבל לר"ל ליכא קול מתי נחתם ולכן ע"כ שמפסיד מיד, אבל לפ"ז צ"ע בשטרי קנין דליכא קול מתי נמסר, וצ"ל דכיון שנכתב כדינו לא חששו לשעה מועטת, ואם אמנם מוכר בתחלת הלילה יתברר הדבר ע"י העדים, דרק בכונה יגרום להפסיד לקוחותיו, ולא חיישינן להכי, וגם המוכר עומד עמהם, ואם לזה באותה שעה אפשר דבלא"ה אין למלוה זכות אלא משקיעה"ח של יום מחר, ולא הפסדנוהו, וראיתי שמרן זללה"ה צידד לומר דאף לר"י מפסיד כאן משעת כתיבה, אבל הדברים מחודשים, ובטור העתיק ד"ז בכל השטרות ואף בגט, וע"כ צ"ל כמש"כ, וצ"ע.

ו. י"ז א' תוד"ה ר"ל, ובפ' ג"פ מוכח דכשר כו' יש לעי' הא בלא"ה מוכח התם דלאו בכל שטרות קאמר, דשטרי מו"מ דמאחרין פסולין אף לרחב"ג א"י לעשותו פשוט, וא"כ מאי קו' אם גם גט פסול, וי"ל דעיקר גט מקושר משום גט אשה תקנוהו, ולכן סתמא דמילתא גט אשה בכלל דבריו, וע"ע רמב"ן ב"ב שם, והרמב"ן אמנם דחה דההיא בשט"ח מיירי, מיהו מ"ש דאין לחוש שתעשנו פשוט לקלקל לעצמה, צ"ע דאכתי היכי קאמר מפני שיכול לעשותו פשוט, הרי יפסל כשיפשוטנו ויהא מאוחר, ואפשר שאם יפשוטנו בזמנו יהא כשר אף להפוסלין מאוחר, דמיד עם חלות דין פשוט כבר אינו מאוחר, וסגי בזה להכשירם עתה כמקושר, ולפ"ז אפשר ליישב נמי לדעת תו' מ"ט מתכשר מיד כמקושר, אבל בתו' ב"ב שם מבואר דלרחב"ג אינו כשר מיד, ודעת הראב"ד דרחב"ג מכשירו מיד ולכן מוכיח מזה דמאוחר כשר מיד.

בסוגיא דב"ב מבואר דשט"ח מאוחר כשר מפני שיכול לכתוב שובר בלא זמן, ומ"מ שפיר

מעוֹת חוֹזר ולוקחה אבל במגרש לא חיישינן שיחזירנה, וגדולה מזו אמרו בגמ' דכ"ז שאין הגרושין מוחלטין לא מקדים למכתב, ואם קודם גרושין לא חיישינן לנמלך כ"ש אחר הגרושין, ועוד דלחוש שיחזור ויגרשנה אחר שיחזירנה הוי טפי מההיא דמקח, וגם לחוש שהאשה תסתירונו לשמא יחזור ויגרשנה אין לו מקום, ול"ד כלל למקח שמסתירו ע"מ להוציאו מיד אחר מכירתו.

ח. כ"ז ב' קפסיק ותני ל"ש מן הנשואין כו' בפשוטו אין חילוק בנוסח הגט בין אירוסין לנשואין, והיינו דפרכינן דיכול לכתוב בגט שנה זו, ואם לא יודמן גט נשואה, ישמש לארוסה, אבל אם גט ארוסה שונה מדנשואה, א"צ לכתוב בו זמן כלל, וגם מיושב טפי דבכל טופסי גיטין יכול לכתוב זמן, וא"צ לפרש דהדיק מדלא מחלק ש"מ שכולל כל סוגי גיטין, מיהו ג"ז נחא שפיר דמתני' משמע שאין עצה לכתוב בטופס זמן כלל, ואמנם כ"נ דלדעת הרמב"ן אין חילוק בטופס הגט בין דארוסה לנשואה, שם בשלמא מן הנשואין כו' לכאו' אם יטול מהסופר גט שזמנו מוקדם יראה הדבר לעדים ולא יפסיד פירות מזמן הכתוב בו, ונמצא שרק האשה תפסיד, וערשב"א שדקדק בזה. יש להסתפק אם הזמן יש לו דין תורף לכתבו בציווי הבעל לשמה או דרך בעינן שלא יקדים, וממ"ש תו' דמתני' מיתרא לומר דאף מן האירוסין צריך זמן, משמע דאין ללמוד ממתני' זמן דינו כשאר תורף, וזהו שכ' הרמב"ן דלפ"ד הי"מ אם נודמן שביום שכתבו הסופר הוצרך אדם לגט זה כשר, וסיים דלא מחזור עיי"ש.

שם גזירה שמא יאמרו כו' יעוי' ברשב"א דלר"י סגי בטעמא דחיפוי, נראה מדבריו דאם אמר כן ביום הנשואין כשר, וכן מתפרש בשמעתין דמה"ט לא יקדים הזמן, אבל אם כתוב בו זמן דיום הגרושין שפיר דמי, מיהו אפשר לומר דבחתמוהו קודם הנשואין נפיק קלא ויאמרו גיטה קודם לבנה, ורק אם יהא בו זמן מאוחר כתבו תו' דמהני, ויש לשאול גט ישן להרשב"א מ"ט לא מיפסיל משום זמן, ולדעת הרמב"ם והרמב"ן דבחתמוהו בזמנו תו' לא מיפסיל נחא, ואם בחתמוהו בו ביום ג"כ פסול נחא, וצ"ל דנפ"מ ע"י שליח דאיכא קול, ודוחק, מיהו כ"מ ברשב"א

והאיחור כדי שלא יגבה קודם הזמן הכתוב כדאמר' ע"ז י' א', וק"ק דגט לאו לגובינא עבד, ויש לעי' איך רשאין העדים לחתום על מאוחר הרי מפסידין לאשה משעת כתיבה לר"ל, בשלמא לר"י סמכינן שתראהו בשעת גירושין, אבל לר"ל אכתי לא תדע זמן כתיבה, וי"ל דסתמא דמילתא אינו מאחר אלא כשיודע דמחלה, שהרי יודע שתדע מהאיחור, כצ"ל בדעת הרשב"א, ולכאו' הי' נראה דאסור להם לחתום עד שידעו שמחלה, ול"מ כן ברשב"א, ברשב"א נראה דהראב"ד מפרש לה מדין שיור בגט והרשב"א הוא שמפרש מדין מחילה, ואאמו"ר שליט"א ביאר דכיון דבמוחלת ראוי לכתוב זמן מאוחר נמצא שגט מאוחר כשלעצמו כשר, ולכן אף כשלא מחלה אין לפסול הגט לגרושין, אלא ליזוהר שלא יגרם לה הפסד, ולפ"ז סתם גט מאוחר מעיד שמחלה, - ברשב"א שם הביא קו' תו' מ"ט באמר לעשרה כתבו וחתמו שנים לא הפסיד פירות, ומשמע דלפירושו נחא, וצ"ע דאף לפירושו קשה מ"ש עסוקין באותו ענין מחתמו שנים, ואפשר דלפרתו צ"ל ג' חילוקי דינים, ולפירושו סגי בשני חילוקים, וצ"ע.

ברימב"א ור"ן הקשו דיכול לחפות ע"י מאוחר שתראהו בב"ד קודם הזמן, ותיריך אאמו"ר שליט"א דזה בכלל מ"ש דלרמאי לא חיישינן, שהרי ידעו דבכונה איחור, ואמנם לדעת הראב"ד יוכל לומר דמשום הפירות שמחלה לו איחור, אבל אם באמת צריכה חיפוי לא יאמינו לו בזה, ועי' לעיל דצריך שידעו הע"מ הזמן דאל"כ תקרע הגט ותגבה פירות ע"י הע"מ, וממילא גם ישימו לב לזמן המסירה שלא נמסר בזמנו.

הרמב"ן הק' אם מאוחר כשר מ"ט לא תירצו כן ביבמות קט"ז א', ובפרט שמצינו כן בברייטא סנהדרין ל"ב א' דאמר' בכה"ג שאיחורוהו וכתבוהו, ולמה אמרו בגמ' טעם אחר, אבל באמת טעמא דמילי מסר פשוט יותר, שאין שום דבר משונה בגט, וטעמי דגמלא פרחא וקפיצה אינם עיקר הטעם כמ"ש הרמב"ן שם, במרה"מ הק' דכי היכי דחיישינן בשטרי מקח המאוחרין דילמא הדר זבין לה מיני' ה"נ ניחוש בגט מאוחר, ותיריך אאמו"ר שליט"א דלא חיישינן הכי אלא במוכר שרוצה בשדהו וכשמודמן לו

מיידי באמר לעדים לכשאכנסנה אגרשנה וכו' אין לו פירות, והרשב"א מיידי באופן שיש לחוש שמא פייס, וכו' תלינן מדנשאה מסתמא חזר בו מהגירושין, ובאמת לענין פרקנה מסתברא דנימא לי' מדנשאה ש"מ פייס, מיהו יש להסתפק דשמא לעולם חייב בפרקנה כ"ז שלא גרשה, ולא כל הימנו לגרשה בגט מוקדם אחר שנשבת.

פ'רתוי דמאוחר מתגרשת מזמן הכתוב בו, יש לדקדק מ"ט בכתוב בו זמן שקודם האירוסין הרי היא מגורשת, וצ"ל דלא אזלינן בתר הזמן אלא כשאפשר לתלות שזו כונתו בכתבת הזמן מאוחר, מ"מ חזינן מזה שהזמן אינו קובע בהחלט הכרות גיטא.

י. י"ז א' נכתב ביום כו' לא זו אף זו קתני, דבליילה לא מיפרסמא מילתא והי' ראוי להצריך שעות, ולעומת זה אין דרך למכור בליילה, וגם הי' מקום לכתוב לילה או יום. שם אליבא דר"ש לא קאמינא כו' הי' אפשר לפרש דלר"ש בלא"ה נתקן חשש חיפוי ע"י הזמן שמשום פירות, ותו לא חייש לחשש רחוק דחיפוי, אבל ק"ק מגט דאירוסין דהו"ל לתקן שם משום חיפוי, שם איפוך, יעוי' ברמב"ן דלא פסיקא לתלמודא הי מינייהו מפכינן, ולכך הוזכר בעלמא למ"ד משום פירות בלא שמו, ולכאוי' י"ל דהאי לישנא כייל נמי ר"ש, וכ"ה בהדיא ב"מ י"ט א', וכ"כ בק"נ ליישב ההיא דלק' כ"ו ב'. הרי"ף כתב דקיי"ל משום ב"א מדחייב בפרקנה עד שעת נתינה, ומבואר דעתו דלר"ל אם נשבת אחר שחתמו פטור מלפדותה, דאם גם ר"ל מודה דכ"ז שלא הוחלטה נתינתו לא מיפטר, א"כ אין ראי' מזה דלא כר"ל, וערמב"ן ור"ן, ועי' כתב הרי"ף דפשטות הגמ' משמע שלא נפטר מפרקנה אם יוציא גט חתום מתח"י, מיהו אפשר דאף ר"ל מודה דכיון שהי' יכול שלא לגרש, לא יחבינן לי' זכות זו לגרש משנשבת, ונמצא שמפסיד פירות וחייב בפרקנה, מיהו אם לא ידע שנשבת ונתן הגט לשלוחה יתכן שיפטר, והי' מקום לפרש טעמא דאין לו פירות משנתן עיניו לגרשה מפני שפטור מפרקנה דלא קרינן ב'י' ואותבינן לי' לאיתנו, אבל אין נראה כן, ולפמש"כ אפשר גם דחייב לכו"ע עד שעת נתינה.

ע"ט ב', ויתכן דמודה הרשב"א לדינא דאף בו ביום פסול, אלא דלא הוה גזרינן משום האי גונא.

שם ה"ג גזירה כו' תו' והרשב"א פי' סוגיין מכח שינוי דנוסח הגט דכתיב ב'י' ארוסתו, ועי' בזה לק' סק"ט, והרמב"ן פי' דביום הנשואין דינו לענין פירות כאירוסין ולכן יחתמו העדים אפי' על מוקדם, וצ"ע דאכתי איכא פירות דההוא יומא, וצ"ל דהיינו באופן דידעי שלא מכר פירות בו ביום, ועריטב"א, ועוד פי' דיחתמו ביום הנשואין קודם הנשואין, ובאותו יום מקדים פורענותא לנפשי' שכבר החליט הגירושין ואין ההקדמה ניכרת, וצ"ל דסגי בטעמים אלו להשוות דאירוסין לנשואין, ובריטב"א כתב דכשהחליט הגירושין מקדים פורענותא לנפשי', וצ"ע א"כ אף בחתמוהו בזמנו נחוש שישנהו, וצ"ל דכיון דמוקדם פסול יהבי דעתא לידע אם דעתו לגרש מיד או לא.

ט. שם תוד"ה ה"ג כו' מבואר בדבריהם דכל החשש שיחתמו אחר נשואין, דאם נחוש שישנהו בידו מזמן אירוסין א"כ בלא"ה יהא מוקדם, והנה הדין נותן שיפסיד הבעל פירות משעת חתימה וזהו שהקשו דא"כ הו"ל כאין בו זמן דלא נדע ממתי מגיע לאשה, ובתו' הרא"ש תירץ דבכה"ג יש לבעל פירות עד שעת נתינה אף לר"ל, ולא נתפרש מ"ט, ואמנם בחתמוהו בשעת אירוסין כתב הט"ז דיש לבעל פירות כיון שכנסה אח"כ הו"ל כביטל הגט, אבל הרא"ש מיידי בחתמוהו אחר נשואין, וברמב"ן מבואר דאין לבעל פירות בחתמו מן האירוסין, ולפי דבריו אם הבעל טוען שחתמו אחר הזמן הכתוב בו עליו להביא ראי', וא"כ האשה לא תפסיד, אבל הלקוחות יפסידו, ואולי יכולין הלקוחות לטעון דמדנשאה ש"מ פייס, אבל הבעל אפסיד אנפשי', ואם נימא דבחתמו קודם אירוסין יש לו פירות, יכול הבעל לטעון שחתמו בזמנו ויש לו פירות, וא"כ האשה תפסיד וזוהי קו' תו', עיקר פי' התו' דכל החשש מפני שיראו שכתוב בגט ארוסה אין לו רמז בגמ', וערשב"א ש' טעם הפוך בזה, והדבר מחודש שלא ידעו העדים ויטעו מכח זה לחתום על מוקדם, וצ"ע.

ברשב"א משמע דבנחתם באירוסין יש לבעל פירות, ואפשר דלא פליגי והרמב"ן

ללויתי ממך, דהכא גם אם נמסר לה היום הרי למחר יהא גט זה בידה ולא תהא עדותו אמת, ואפשר דמ"מ מוקמינן לה בחזקת א"א דהגט כמעיד שאין ריעותא אלא היום, עתו' גיטין י"ז א' ד"ה משום, ולענין פירות נמי נקטינן דביום שנכתב נמסר, וצ"ע, ואמור"ר שליט"א כתב דאמנם אין זה מועיל, אבל כיון דחשיב יש בו זמן, שאם נדע זמן הכתיבה נדע נמי שבאותו יום נמסר, שוב לא פסלוהו כמו חרש שנה שבוע דכשר, דאם יתכוין לחפות יתגלה שקרו ולרמאי לא חיישינן, ובאמת אב"ש רבואת אתא לאשמעינן, ואיכא למימר דהיינו דקמ"ל, אבל בראשונים ז"ל נראה דקמ"ל דאמר' היום זימני' הוא כדאמר' שלוה מזה.

הרמב"ן פי' דכמו דבבבלי' ממך הי' מקום לומר שאינו שטר כלל, דידוע שאין מי שיוכל להוכיח שהוא המלוה, ה"נ בהיום גרשתיך כיון שאין יום מבורר אין זה כרות גיטא, דגט זה יכול להתפרש על מחר, וזה שמוציאתו היום אין זה הכריתות בגט, ומדמכשר אר"ש ש"מ דאמר' דהיום אע"פ שכולל כל יום, מ"מ כשר ליום שמוציאתו, ה"נ בשטר כשר למי שמוציאו, אם משום דמעיקרא נתחייב לכל המוציאו, וה"נ נתכוין לכל יום שתוציאו, או דעכ"פ נתכוין שיהא זכות למוציאו לומר שהוא המלוה, ולפי טעם זה ליכא למיחש לנפילה, כיון דמכשרינן אע"פ שאין הממך מבורר, ודחי דאביי דאב"ש מכשר מפני שהיום מבורר ע"י ע"מ, וה"נ אם הי' המלוה מבורר הי' השטר כשר למלוה זה, אבל אכתי נחוש לנפילה, ובשם תו' פי' דאביי תרתי קאמר דאין מכאן רא' אלא אליבא דר"א, ועוד דבשטר אף לר"א יש לחוש לנפילה.

והענין הלכה בגרשתיה היום הגט כשר כדין יש עליו עדים וזמן, והיינו כרבה דאף לר"מ מהני, ולדעת הר"ף א"צ ע"מ אף לר"א, ויש לדון מנ"ל למפסק כרבה גם בזה נגד אביי, ולהרמב"ן ניחא, דכיון דלא חיישינן לנפילה חשבינן ל' מוכח מתוכו, ועי' בראשונים, ולע"כ כה"צ, ולכאור' מתגרשת מיד בקבלת הגט, אלא שכ"ז שלא יתברר בב"ד ע"י עדים שראו הגט לא נחזיקנה כמגורשת, ונאמר דהיום היינו היום שנראה הגט לפנינו, ובדאיכא ע"מ שקראו הגט ודאי שפיר דמי.

שם ג' גיטין פסולין כו' אהני דלכתחלה לא תנשא, לכאור' גם למ"ד משום פירות סגי בטעם זה, ולפ"ז י"ל דאם באמת גרשה בכת"י בלא עדים או בעדים בלא זמן, הפסיד מזמן הכתיבה, אבל בתו' ג' ב' מבואר דכיון שפסלו חכמים גט זה אינו מפסיד עי"ז פירות אף כשגרשה לבסוף בגט זה, ובאמת בכת"י יש מקום לומר דלא חשיב נתן עיניו לגרשה, כיון שלא גילה הדבר לאדם, ואף אם יכול לגרש בו מיד, דמ"מ כשהודיע לסופר גרע, ולפי סברא זו אין לפסול כת"י משום זמן לר"ל, וע"כ דפסלוהו מלשמש כע"ח, דעדים עדיף טפי, וכמ"ש הריטב"א קדושין ס"ה ב'.

יא. ב"ב קע"ב ב' דילמא אב"ש כר"א ס"ל, מ"ש רשב"ם דלר"א א"צ זמן, נראה דמודה דביש עליו עדים ואין בו זמן אינה נשאת לכתחלה עד שתביא ע"מ, וזהו שהועילו בתקנת זמן, וניחא בזה דאף ביש עליו ע"ח כשר לגרש בו לר"א, והראשונים ז"ל הקשו דבזה בודאי יש לפסול. ועי' להלן. יש לעי' לדעת הר"ף דלר"א אף ע"מ כרתי, היכי סתם אב"ש דהגט כשר הו"ל לפרושי דבע"ח כשר, וראיתי ברמ"ה שאמנם פי' דלהאי שינויא יש עליו עדים דקתני היינו ע"מ ואפשר דכשחותמין על גט שכתוב בו היום גרשתיה צריכין לידע שעומד לגרשה היום ולא להניח הגט בידו עד שיראו שגרשה ונמצא דע"כ הו"ל ע"מ, ובעליות הר"י אמנם כתב דכאן חשיבי כמעידין על הגירושין שנעשו בפניהם, אבל כונתו כנראה מלשון גרשתיך דמשמע עבר, ובאמת מש"כ דהיום גרע מכתב יום א' אין לזה סברא מכרעת, אף שיש חילוק דבהיום חשיבי כמעידין כל הזמן על היום שיצא גט מתח"י, משא"כ בכתבו זמן שעדותם רק על אותו יום וצ"ל דכיון דאין בו זמן אף בע"מ פסול שייך לומר דכאן הגט כשר, ולפי' הרמב"ן דהי' מקום לפסול משום דלאו כרות גיטא, א"כ צריך ע"מ לברר ההיום וממילא איכא זמן, ובאמת גם במתני' פ"ב דגיטין דמכשרא יכול להודיף ומוקמינן לה כר"א כ"ב א', לא הוזכרו ע"מ.

ויש להבין מאי מהני היום לחיפוי ולפירות, ומדברי הראשונים ז"ל נראה דביום שמגיע הגט לפנינו נקטינן שהיום נמסר לה, ובפשוטו ל"ד

יב. בדין גט שאין בו זמן ואין בו עדים ונמסר בע"מ, ברמב"ן ורשב"א ב"ב שם מבואר דפסול, ובעליות הר"י נראה דכשר, ולדעת רשב"ם אף בדאיכא ע"ח כשר, ועי' לעיל דהיינו שתנשא רק ע"י ע"מ, ואף לראי' לא מהני, וע"ע שיטות הראשונים שכ' אאמו"ר שליט"א, ולכאור' לר"ל אין תועלת בזמן כיון שלא נחתם, אלא דמ"מ תיקנו שיהא בידה לזמן הנתניה, דהעדי מסירה מעידין דביום הזמן נמסר, ולכאור' הי' נראה דכיון דע"כ צריכין לע"מ א"כ אין חסרון הזמן פסול בגט, אבל אין הדבר כן דאף בדאיכא ע"מ סמכין על הגט, דמה"ט פסל ר"א כ"ב ב' לאחר עשרה ימים, וש"מ דענין גירושין בע"מ היינו דהגט משמש כשטר ע"י שהע"מ יכירוהו בטב"ע, וכשטרא פרסאה י"א א', ומדר"א נלמד לכו"ע דכיון שפסלו חכמים כשחסר דינו שטר בגט שנמסר בע"מ, ה"ה שתיקנו בו דין זמן מה"ט, דכשהעדים מכירין אותו בטב"ע אזלינן בחר זמנו כמו בדאיכא ע"ח, ומה"ט נראה דמפסיד לר"ש משעת כתיבה, דדינם לגמרי כע"ח דאסור להם להעיד אלא כשיודעים מתי נכתב, ולרבנן נכתב ביום ונמסר בלילה פסול.

כתב בכת"י לכאור' יש לדמותו לכתב סופר, ולהסבירים דאף באין בו זמן כשר, ה"ה

כת"י, ובדאיכא זמן בודאי יש להכשיר, דחכמים תיקנו שלא יסמכו על כת"י ותו ליכא מכשול אם משום תקנת זמן כפרתו, או דלא סמכין עלי' כעדים כפי' הריטב"א, דאם ירצה לחפות עי' כת"י בלא ע"מ, השתא נמי יכול לחפות כן, דבנשאת הרי כת"י כשר, ומה פסול נוסף בו אם נחשבנו כאין בו זמן, ואין להקשות א"כ גם יש בו עדים ואין בו זמן נאמר שלא תנשא בלא ע"מ, דכיון דסמכין אע"ח בדאיכא זמן, ע"כ הגדרת הפסול הוא משום שא"ב זמן, וע"כ לפסול הגט, ועוד דהתם בדאיכא ע"מ נמי ליכא זמן, אבל בכת"י בדאיכא זמן א"כ הע"מ מעידין על הזמן שבגט כשמכירין אותו בטב"ע, וכמש"כ, ולא הוצרכנו לטעם ראשון אלא להסבירים דא"צ זמן.

הרא"ש בפ"ט סוס"ז כתב דאף לר"א כת"י אינו משמש לראי', ואפשר לפרש טעמו דפסלו כת"י שלא ישמש כע"ח, אבל אאמו"ר שליט"א ביאר דהכל מתקנת זמן, דכיון שא"א לסמוך על זמן ידיד' בלא עדים, ממילא גם א"א לסמוך עליו בתורת ראי', דהו"ל כא"ב זמן, וניחא בזה דדעת הרא"ש ביבמות פ"ג כתו', דכת"י פסול משום חסרון זמן.

סימן ד

כתב ע"ג כתב

תמצית עיקרי הדברים

ב. שם איתמר המעביר דיו כו', נראה דכולהו מיירי כשהכתב העליון הוא הנראה לעין, והכותב בסיקרא על ניר שחור חייב, אבל הכא דאיכא כבר כתב, לא חשיב מלאכת כותב כשמחזק הכתב הקיים וכ"ש כשמגרעו ואפי' בדיו ע"ג סיקרא שמבטל הסיקרא מ"מ אין עושין מעשה, שם אחת משום מוחק יש לעי' מ"ט חשיב מוחק הרי הוא רוצה בכתב שיתקיים ומחזקו בדיו, ואם מפני שמסלק הסיקרא אטו הכותב על טפת סיקרא חייב משום מוחק כדין מגרר טיפת דיו בשו"ע או"ח סי' ש"מ ס"ג, וי"ל דאמנם המוחק מפני שמסלק צבע הסיקרא ומ"מ בטיפת סיקרא לא חשבינן המעשה למחיקה אלא ככותב על ניר אדום, שם דיו ע"ג דיו כו' אפי' כשניכר העליון עיקר, ועי' להלן דה"ה בדיו ע"ג אבר, שם מוחק הוא, דהשתא ניכר האדום אלא שאין זו מעשה כתיבה כיון שמגרע בכתב, וחשיב ע"מ לכתוב האדום, כ"ה בפרש"י ועתו' ותו' הרא"ש שם א"ל אינו כתב כו' פי' דפסלינן לי' ולא רק הנהגה לכתחלה, ומש"ה הק' והלא לימדנו רבינו כו', קו' דר"ל אפשר דהיינו מדחייב משום מוחק ש"מ שנסתלק לגמרי הראשון, אבל יותר נראה דלא מחייבינן בשבת אלא כשמסלק לגמרי כתב ראשון ונמצא דשבת ועדות שוין, שם באבר ס"ד, יעו"י פרש"י, וצ"ע מאי קו' אם שמואל מקיים למעשה כדסבר ר"י, וי"ל מדנקט אבר ולא נקט סיקרא ש"מ דמהדר אדבר שאינו כתב, ואפשר דכיון דאבר שחור לכו"ע פסול דלא מתבטל כתב ראשון בשחור ע"ג שחור.

ג. תוד"ה דיו, מ"ש תו' דכתב שני אינו מתקן כלום אי קאי אגט צ"ע מ"ט, וערשב"א שכו' דגם הראשון לשמה, וצ"ע מ"ט, ועתו' הרא"ש שכו' מפני שהראשון נכתב לצורך העדים, ולכאור' זהו יתרון לשני ולא חסרון, ואפשר דס"ל דדוקא כשהשני בכונה אחרת לגמרי אינו נטפל לראשון,

א. י"ט א' לאתויי הא דתני ר"ח כו' הרמב"ם כתב דהא דר' חנינא כשר לכתחלה והא דר"ח רק בדיעבד, וביאר המ"מ דמקורו מדלא מפרשינן דמתני' אתיא לרבוויי נמי הא דר' חייא, ש"מ משום דמתני' מתפרשא לכתחלה, ויש לפרש הטעם משום דהני הצבע יבש ואין נבלעין בניר כדיו שהוא לח אלא דבוקין מבחוץ ובקל אפשר להסירן, ואם נימא דיכול להזדייף א"כ פשוט מ"ט לא כללינהו בריבויא דמתני' דאתיא ככו"ע, אבל בפשוטו משמע דלא מזדייף, לפי שהיא ניכר אם מחקן, מיהו קשה דלענין שבת אין חילוק בין דיעבד לכתחלה, ובשבת ק"ד ב' ג"כ נקטו בגמ' כה"ג, ואפשר דכיון דבהני דר' חייא אין החידוש בכתב המתקיים דרישומו ניכר ומתקיים אלא שאינו מובלע בניר, מש"ה לא מפרשינן לי' בריבויא דמתני' דמשמע דומיא דמשקין ומ"פ, והיינו מי טריא ואפצא, ולפ"ז כשר לכתחלה.

בתו' רי"ד הביא פ"ח דאבר דכשר היינו אבר עצמו, וכן יש ללמוד מדומיא דשחור דהיינו פחמין, אלא שבטור פי' גם בהם מיא דפחמין, לפי פרש"י במיא דאברא, ובאמת בעפרון שכותבין כהיום לא מסתבר לפטור בשבת, וראיתי בבה"ל סי' ש"מ ס"ד שאמנם כתב דבזה מסתבר דלכו"ע חייב, עי"ש, וכ"נ מלשון הגמ' אבר ס"ד, משמע שדבר ידוע הוא שאבר כשר ודשמואל מוקמינן במיא דאברא, ועי' לשון הגמ' בדר' אבהו, וכ"נ ממש"פ בטעמ' דהרמב"ם דפסל אבר לכתחלה, וכ"נ מסתמות הרי"ף והרמב"ם שהעתיקו אבר כשר, וסתם אבר לא מתפרש במיא דאברא, ומ"ש הב"י דס"ל דרב פליג אדשמואל וס"ל דאברא נמי כשר, צ"ע שיסתמו מכח זה להכשיר, וטעם זה יכול להועיל רק שלא להעתיק דין מיא דאברא דפסול, אבל לא לכתוב בהדיא דכשר אפי' אברא, גם בסברה דחוק לפרש כן דא"כ נימא דרב מכשיר אף במי מילין ורוק.

דפטור בכתב ע"ג כתב לראב"י, וכן יש ללמוד מדר"ח דאמר דמתני' דלא כר"י, ש"מ שאין דברי ר"י דין מיוחד בענין לשמה, דא"כ הו"מ לאוקומי מתני' אף כר"י, וגם ה"י מפרש ברייתא כראב"י כפשטות הלשון דהפסול רק מפני שאינו מן המוכחר, וכן בירו' לא מצאו יישוב למתני' אליבא דראב"י אא"כ כתב ע"ג כתב פירושו שכתב האות השני' תחת הראשונה ולא בשורה אחת, וצ"ל דפשטא דסוגיין אתיא למ"ד כתב ע"ג כתב פטור, ולכן לא הוצרכו לפרש, ולפ"ד מרן זללה"ה י"ל דבדיו ע"ג סיקרא מודה ר"י דפסול, דהו"ל כע"ג חק תוכות, וצ"ע בזה.

מיהו דברי התו' והרשב"א והרא"ש לא נתפרשו אלא א"כ נימא כפי' מרן זללה"ה, וראיתי בתה"ד סי' מ"ח שכ"כ בשם גליון תו' בגיטין, אבל לשון הרשב"א והרא"ש צ"ע אם כונתם כן, וגם בתו' הדברים סתומים, ולכאו' נראה דהמעביר קולמוס על גט שכבר נחתם אינו פוסלו ואף בלא ציווי הבעל, אבל אין ללמוד מזה דכתב התחתון לעולם קיים, אלא דכיון שהכתב העליון נכתב בלא כונה אלא לחזק כתב התחתון הרי הוא נטפל אליו, ולפ"ז כתב סתמא בס"ת על לשמה כשר, מיהו אין ד"ז מוכרע ועמש"כ סק"ז, וראיתי גרסא חדשה בדראב"י מובאת במפרש על הרמב"ם פ"ג ה"ב ובב"ש תמה ע"ז וכ"ה בחידושים הנדפסים ע"ש ריטב"א וביד אהרן העתיק לשון הרמ"ה שביאר הגרסא, והיינו דכו"ע מודו דגט פסול דבעינן כריתות דהיינו שכל הכתוב בגט זה יהא לשם אשה זו, וש"מ דהכתב התחתון לא בטל אף לר"י.

נמצינו למידין שתי שיטות בהא דמכשר ר"י העברת קולמוס, דלדעת הרמב"ן סגי לן בכתב עליון, ולפ"ז מהני בכל מילי אף ע"ג חק תוכות וע"ג סיקרא ועדים חותמין ע"ז וכשר, ולדעת הסה"ת זוהי קולא בלשמה דוקא.

ה. רצועות תפילין שצבען שחור ע"ג סיקרא נראה דכשר לכו"ע, דלא דנו ר"י ור"ל אלא בכתב דהכתב העליון אינו מחדש הכתב אלא צובע הכתב שתחתיו, אבל ברצועות דהנדון מהו הצבע של הרצועות פשיטא דהשתא הצבע שחור, ומשמע בסוגיין דאין לדרון משום חציצה של הסיקרא שתחת הדיו, דאם דיו ע"ג סיקרא

כגון שהראשון יהודה והשני לשם, או שהראשון לזו והשני לאשה אחרת, אבל כששניהם לכונת שמות עדים אלו, חשיב הכל כתב אחד, ולפ"ז אם כתבו בלא ציווי הבעל לא יועיל תיקון לשמה, דמעיקרא נמי לשמה הוה, ויש להק' מלק' נ"ד ב' דבפשוטו ידע שכותב האזכרות אלא שלא נתכוין לקדושת השם, ומ"מ מהני העברת קולמוס, ואם נימא דסגי בידוע שכותב השם כמ"ש הריטב"א שבת ק"ד ב', ע"כ מיירי התם שלא כתבן לשם השם כלל, וע"ע לק' סק"ד בביאור דברי התו', שם בא"ד דמתני' משמע ל'י בכל ענין, לכאו' י"ל דפשיטא ל'י לר"ח דלא מצי תנא למסתם כתב ע"ג כתב פטור אי ס"ל כר"י, כיון דסתמא דמילתא מתפרש שיש לו תועלת בכתב עליון ואם בכה"ג חייב מ"ט תני פטור.

הרמב"ן כתב דראב"י מוקים למתני' דשבת בסיקרא ע"ג דיו, וצ"ע היכי סתים תנא דכתב ע"ג כתב פטור בזמן שברוך כלל חייב ורק במקלקל כה"ג פטור, ועוד דלא מיקרי כותב אלא מוחק, וגם תיקשי לאמרי לה חייב מאי איכא למימר, ומשמע מדברי הרמב"ן דסיקרא ע"ג דיו פסול בגט אף לר"י, ולתירוץ שני צ"ל דראב"י פליג אר"ח בסברא דחייב שבת, ושמא י"ל דמודה ראב"י דמתני' דלא כר"י אלא דלישנא דרבנן דר"י משמע ל'י דרך משום שאינו מן המוכחר פסלי, ואמנם ממתני' דשבת מודה דאיכא רבנן דפסלי, והיינו טעמ' דר"ח דלא חש ללישנא דאינו מן המוכחר, כיון דע"כ מתני' דשבת פליגא, ובירו' שבת שם מבואר דמאן דסבר כראב"י מפרש מתני' בכתב האותיות זו תחת זו ולא אצל זו.

ד. פשמות הסוגיא דנדרון כתב ע"ג כתב בשבת וגט וס"ת שוה, דהא ר"ל יליף משבת לגט ור"ח מדמה שבת לס"ת, וק"ק שלא הזכירו בסוגיין דברי ר"י ורבנן כלל, ומרן זללה"ה פי' דר"י רק בלשמה מכשר, דשייך להוסיף כח הלשמה בכתב שני לתקן הראשון, אבל כשהכתב הראשון אינו מענין הכתב השני כלל, כגון הכא שרשמו לעדים שיחתמו, בזה לכו"ע כתב עליון אינו כתב כיון שאינו יכול להצטרף עם הכתב התחתון, וכ"מ בסה"ת דבכתב ע"ג חק תוכות מודה ר"י דפסול, אבל מדברי הרמב"ן וש"פ נראה דבכל גונא מכשר ר"י, ומש"ה לא אשכחו גונא

לשמה סגי בזה שהעליון לשמה, וכבר נתבאר סק"ד שתי השיטות בזה.

ז. **בדין** כתב התחתון לשמה והעליון שלא לשמה, יש לדון דלכו"ע פסול, דנהי דכתב עליון אינו כתב בפ"ע, אבל השתא זהו הכתב הנראה, ובסיקרא ע"ג דיו ודאי שפוסל אף לרבנן, מיהו יתכן דאף לר"י כשר, דהכתב העליון נטפל לתחתון, מיהו היינו דוקא בסתמא, אבל שלא לשמה י"ל דגרע, ולסברת הסה"ת דר"י מכשיר רק בלשמה יש להסתפק אם כתב תחלה לשם הגדולה אם מהני העברת קולמוס לשם הקטנה, ולדעת הרמב"ן מסתברא דכשר, ובכה"ג פשיטא דהתחתון נתבטל, ואפשר דבאמת מחשבתו קובעת וכל שרוצה לחזק התחתון או בסתמא הכל מתבטל לתחתון, ובכה"ל נקט דלרבנן כתב תחתון עיקר, ועמש"כ בזה אאמו"ר שליט"א.

בדין טיפת דיו שנפלה על קוי האות וסילקה מבואר ברשב"א ור"ן שבת ק"ד ב' דלא חשיב חק תוכות, ונראה הטעם מפני שגם התחתון משמש בתורת כתב, וכמו בדיו עבה שאם מסלק העליון לא חשיב ח"ת אע"פ שלר"י העליון עיקר ואף בהוסיף אח"כ לחזק התחתון, וה"נ כ"ז שהכתב קיים חשיב התחתון גם בתורת כתב, ולכן כשמגלהו לא חשיב חק תוכות, ולפ"ז יתכן דאף בדיו ע"ג סיקרא לא חשיב חק תוכות, דנהי דסגי להכשיר ע"י עליון לחוד, אבל מ"מ התחתון לגבי נפשי' לא נתבטל מליחשב כתב, כ"ז שהכתב קיים במקומו.

ח. **כ"א** רושמא מחרץ חריץ כו' נראה דהכתב בולט יותר מעובי הדינר קודם הרושמא, דמקום החריץ ע"כ בולט בכתב, וראי' לזה מציץ דעכ"פ הו"מ לשנויי דע"י דחיקת הטס כולו, בלט הכתב, וע"כ דאעפ"כ לא חשיב מעשה בכתב, ואפשר דהטס נתעבה מהחריץ אבל הכתב לחוד אינו בולט יותר מעובי הדינר, מיהו אף באופן שבוטל פסול, ולשון הגמ' מגויא ומאבראי משמע שאם מכה בקורנוס מאבראי כשר כיון שתוחב מקום הכתב, אבל מהראשונים ז"ל נראה דדוקא כשתוחב הכתב באופן שנעשה שוקע מאבראי כשר, כ"מ ברש"י ורמב"ם וראב"ד, וקצת משמע שהציץ

חשיב כתב, פשיטא דכשר, וכ"כ בשע"ת סל"ב סק"ו בצבע שצובעין הקלף, דמתבטל לקלף, ודאיתאן עלה יש לדון להכשיר אף בשחור ע"ג שחור כשהתחתון שלא לשמה והעליון לשמה דער כאן לפ' רבנן עלי' דר"י אלא בכתב, אבל בצבע פשיטא דהעליון זהו צבעו של העור, דהצבע התחתון אינו משמש כלום לגבי העור, ורק בכתב שייך להתייחס לו כגוף בפ"ע, וכמו שדנו תו' מדין כתב ע"ג כתב גם בצבע ע"ג כתב שבחקק לחוד, ובזה פשיטא דבצבע לא שייך לדון כן, וכיון דהצבע העליון בהכשר כשר, שו"ר במ"א סל"ג סק ובמ"ב ובה"ל שם, ולפמש"כ נתקיימו דברי המ"א ולא מטעמי' דתלי לה משום דראב"י, ויש להסתפק לענין שבת אי מייחב בלשמה ע"ג שלא לשמה, דאפשר דלא סגי בתועלת זו לחשבו צובע, ול"ד לכתב ע"ג כתב דר"י דנתבטל התחתון שאינו משמש כלום, אבל ברצועות דיינין על העור ולא נתחדש בצבעו אלא ההכשר.

ו. **בדין** דיו ע"ג סיקרא בשם, יש לדון דאין כאן איסור מוחק אף אם לענין שבת חייב, דכיון שמוסיף עילוי לכתב אין זה בכלל לא תעשון, וכן אם צובע השם בזהב לכבודו, ואם מסלק הזהב י"ל דחשיב מוחק אע"פ שהספר נכשר בכך, כיון שהזהב כבוד לשם, עב"י בזה, ולכא' יש לדקדק מדתניא בכתבן שלא בדיו יגנוז ולמה לא יעבור עליהן בדיו, ואם אסור משום מוחק ניחא, ויש לדחות דעיקר כונת התנא לאשמועינן שס"ת פסול צריך לגנוז ולא יניחנו לקרות בו ביחיד, ולא הטריחוהו לעבור על כולו בדיו וגם לא יעלה יפה, ולענין שלא כסדרן ג"כ י"ל דכשר היכא דהתחתון כשר, דכל שמחזק הכתב אע"פ שעיי"ז התחתון מתבטל חשיב הכל כתיבה אחת, דוגמא לדבר גט שהי' כתוב בסיקרא וחתמו עדים ואח"כ עבר עליו בדיו, די"ל דכשר, דאם בדיו ע"ג דיו כשר כה"ג, י"ל דלגבי הגט אין כאן אלא שינוי צבע, דדין כתב ע"ג כתב אינו מוכרח לבטל התחתון, אלא שאפשר להתייחס לעליון בפ"ע, ובדיו ע"ג דיו ודאי מסתברא דאין שייך משום מוחק, ודעת אאמו"ר שליט"א דבדיו ע"ג סיקרא איכא משום מוחק, וטעמא דדיו ע"ג דיו מפני שגם התחתון משמש, ור"י דמכשר מפני שלענין

דאל"כ ל"ד לדיו ע"ג סיקרא דכ"ז שהתחתון ניכר יש סברא לומר שאינו אלא כצובע את החקק, וגם עיקר התירוץ אינו פשוט, דגם דיו ע"ג סיקרא יש חשיבות לכתב העליון אלא החסרון מפני שכבר כתוב תיבה זו, ולענין זה י"ל דלא מהני היתרון של כתב ע"ג חקק, ואמנם הרישב"א והר"ן נדו מפרש"י, וכן ברשב"א כ' רק תירוץ קמא – כתיבה בעט ברזל אף אם נעשה חקק לא חשיב כתב ע"ג כתב, כיון שמיד עם הכתיבה מתבטל כתב החקק, ונמצא שיש רק נקודה אחת של חקק בכל פעם, ואין ע"ז שם כתב.

מ' ב' תוד"ה מקרעין, ברשב"א ותו' הרא"ש פ"י דלרש"י מרחיבין השריטה וצ"ע כיון שמקרעין ע"י סכין ממילא יהא כתבם רחב יותר וניכר, וצ"ל דמ"מ הא עדיפא, שו"ר שאמור"ר שליט"א כתב דלרש"י להרחיב הכתב לא מהני כיון שעיקרו בנוי על השריטה, ולפרתו' י"ל דלא אמרו להרחיב אלא בקרעים שהוא ממלא בדרך כלל כל הקרע וגם א"י להתרחב, אבל בדיו ע"ג סיקרא בכל ענין כשר או שירחיב או שיקצר, אין להקשות אם חתימתן ניכרת מ"ט נגדי' ר"כ, דמ"מ יש לחוש לזיוף שאף העדים עצמם לא יוכלו להכיר אם זיף כיון שכתבו ע"פ אחרים ואין להם היכר כתי'.

הרי"ף והרא"ש והרמב"ם לא הביאו הירו' להלכה, ובאמת א"א לומר דתלמודן סתם משום דממילא מובן, דהא בהדיא אמרי' ממלאין את הקרעים דיו, וזה אינו להירו' שאינן ממלאין, ולשון הירו' מקרע לפניהם וחותמין, וגם אין זו סברא פשוטה להצריך כן וכמו שתמה מרן ז"ל על הירו', וגם מתפרש דומיא דאבר ומי מילין שא"צ להרחיב לפמ"ש לעיל.

י' שם אתמר עדים שא"י לחתום, נראה דמודה רב באבר דכשר ופלוגתתם בהנהגה הראי', ולפ"ז מדסתמו בגמ' כדקתני בברייתא מקרעין, ש"מ דסתמא דלא כשמואל, ולא ממר' דחדא נקט כיון דהדין לכו"ע כשר וקמ"ל ההנהגה, וכ"מ בירו' דפריך מ"ט לא אמרי' שירשום במים, ומשמע דמקרעין דוקא, ואפשר דמשני שאם נתיר לרשום יכול הבעל לערער שרשם בדבר שהוא כתב, ולכן קבעו שאין רושמין על הגט עצמו כלום, מיהו

לא הי' שוקע הכתב מאבראי, אלא דאפשר שאחר שתחב הכתב רדדו והחליקו כנגד פניו.

בב"י או"ח סל"ב הביא פלוגתא בדין שי"ן של תפילין אם כשר בחק תוכות, ואין להקשות מדחשבינן שי"ן של תפילין בקדושה לענין ביהכ"ס שבת ס"ב א', דחק תוכות אין החסרון בחשיבות הכתב לענין מחיקת השם ושטרות, אלא דחסר במעשה הכתיבה, ובמ"א ס"ק נ"ז לפי מה שביאר במחה"ש דן בעשיית שני דפוסין מבפנים ובמחוץ, ונסתפק דשמא מפני שהעור רך מקדים החיצון לחקוק התוכות, וצ"ע במ"ב שכנראה נהגו בדפוס מבחוץ בלבד, ושמעתי מאמור"ר שליט"א דיש לדון דשמא בעור שהוא רך נדחקין הירכות לחוץ ע"י דחיקת הדפוס, ולא אמרי' דהשי"ן במקומו עומד והדפוס רק מיחרץ חריץ, כעין דוגמא לדבר הדוחק במים מצד אחד ועולין מצד אחר, ולמעשה מורה אמור"ר שליט"א ליזהר לדחוק השי"ן בחזרה כדי שיתבטל ואח"כ להוציאו ע"י דחיקת הירכות לחוץ, ונראה שאם דחק הירכות לחוץ ומניח עליהן דפוס כדי שיתיישרו לשי"ן יפה חשיבא כתיבה כיון שהמעשה נעשה ביריכות הבולטין.

מ' י"א א' כתב עליון כתב או אינו כתב, יש לעי' אם מרחיב הסיקרא כמ"ש תו' ט' ב' גבי קרעים למה לא יחשב כתב מ"ש מכותב על ניר אדום, ונראה דהחסרון מפני שכבר כתוב כאן שם זה ולא מפני שהעליון אינו ניכר, ומה"ט גם על גבי חקק שאינו צבוע כלל שי"ן נדון כתב ע"ג כתב, ולפ"ז אם הי' שני קרין בסיקרא זה למעלה מזה כזה וכתב עליהן בדיו אות כ' חשיב שפיר כתב אע"פ ששני קרין מהכף כבר היו כתובין, ויש להסתפק אם לענין דין כתיבת ס"ת בדיו מהני כתב ע"ג כתב כגון שהראשון בסיקרא לשם ס"ת והעביר עליו דיו לשמה, דאפשר דסיקרא עדיף משל"ש, ולענין צבע הכתב אזלינן בתר עליון כמ"ש סק"ה בדין רצועות, או"ד כשל"ש דמי ולרבנן פסול.

בתו' לעיל ט' ב' כתבו ליישב פרש"י דמסרטינ על הניר עצמו דמ"מ לא חשיב כתב ע"ג כתב משום דהוי רושם בעלמא ולא כתב, ועוד דעדיף מדיו ע"ג סיקרא, ולכאור' נראה דגם לתירוץ בתרא מיירי כשע"י הדיו מתבטל כתב החקק,

לק' ב' מייתי לה אמסרטיין, וכ"ה בר"מ, אבל אפשר דהוה בשאר גוונים, דעיקר כונת הגמ' לאתווי דבמקום שכשר בגיטין נגדי' בשטרות.

יא. י"ט ב' א"ל עולא לא צריכת כו' בתו' ט' ב' פירשו קורין לפניהם תרי או חד דאית לי' אימתא ולפ"ז סוגיין דלא כרשב"ג, ומבואר מדבריהם דלא מחלקינן בין יודע לקרות וטריחא לי' מילתא, אע"ג דלכא' בכה"ג חשיב טפי גילוי מילתא, ולכא' שטר שכבר נחתם ל"ד לדרשב"ג דפשיטא דיגילוי מילתא בעלמא הוא והיינו דר"פ, והרמב"ם מחלק בין דיינים לעדים, ויש לזה סמך בירו', ולענין הלכה.

יתכן גם דבעי דירו' מתפרש בניחותא דה"ה במים, וכ"נ מסיידא דתלמודן דמסיק בדרב לבתר דברי ר"פ, ש"מ דמסיק דלא ככולהו, וזוהי דעת הרי"ף וכ"נ דעת הרא"ש שלא הביא לדר"פ משום דכונתו לפסוק כרב, וביאר דברי שמואל כדי לכלול דדיו ע"ג סיקרא פסול, ועוד משום דבדיעבד כשר בכולהו, אבל הרמב"ם פסק כר"פ, ואם מפרש מסרטיין כדמשמע קצת בה' מלוה י"ל דס"ל דלרבותא נקט מסרטיין וכ"ש אינך, וכ"כ בריטב"א, ולענין הלכה הרמ"א כתב דלכתחלה רק מקרעין, וכתב אאמו"ר שליט"א דיש להחמיר כהירו' להרחיב הקרע, שם גמ' דההוא דעבד עובדא כו'.

סימן ד

כתב על גבי כתב

מקום המחק, ומ"מ לכתחלה אין כותבין בהם כיון שנמחקין לגמרי.

מיהו יש לדקדק דבשבת ק"ד ב' ג"כ אמרי' בגמ' כהאי לישנא, ולענין חיובא דשבת אין לחלק בין כתב הכשר לכתחלה או דיעבד, ואע"פ שיכול להזדייף חייב, ואפשר דכיון דבהני אין החידוש בזה שהם של קיימא, דודאי מתקיימין, אלא שאינם נבלעין בניר וכמש"כ, מש"ה לא מרבינן להו בכל דבר שהוא מתקיים, דמשמע טפי דמיירי בדבר שאין רישומו ניכר כ"כ דכלפי משקין ומ"פ דסיפא נשנו, וכברייטא דר' חנינא, שו"ר בפר"ח סי' קכ"ה שדקדק בזה.

בתו' רי"ד הביא פר"ח דאבר דכשר היינו אבר עצמו, וכ"נ דעת הרי"ף והרמב"ם שסתמו, והיינו דלא נחתו לבאר דמיא דאברא פסול, אבל אין נראה דרו"ש פליגי בדין אברא או מיא דאברא וקיי"ל כרב, דאם טעמי' דרב משום דאבר כשר, אכתי איכא מי מילין ורוק, א"ו רב לא ניחא לי' בכתב ראשון כלל, ולית לן לחדש פלוגתא בדין אבר, ועכ"פ מוכח

י"ט א' לאתווי הא דתני ר"ח כו' תני ר"ח כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר

א. **י"ט א' לאתווי** הא דתני ר"ח כו' כשר תני ר"ח כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר, יש לדקדק מ"ט לא אמרי' דמתני' אתיא לאתווי אף הא דתני ר"ח, שהרי הדין אמת כדר"ח, וראיתי ברמב"ם פ"ד ה"א שחילק דבהא דר' חנינא כותבין לכתחלה ובהא דר' חייא רק בדיעבד, ונראה שדקדק כן מהא דלא קאמר לאתווי הא דר' חייא, ולמד מזה דמתני' משמע כותבין לכתחלה וזה רק בדר' חנינא ולא בדר' חייא, שו"ר שכ"ה בר"ן, וכ"כ המ"מ שם בה"ד, וטעמא דמילתא נראה משום דהני יבשים נינהו ואינם נבלעין בניר ובקלף אלא כדבוקין מבחוץ, ואפשר למחוק הכתב, כמו שהוא היום בעפרון, דגם כתיבת פחם דהיינו שחור כ"ה, [שו"ר בטור שפי' גם בזה מי פחמין], ולפ"ז י"ל דמש"ה לא מרבינן לה במתני' משום דהו"ל כתב שיכול להזדייף, ופליגי בסיפא בד"ז, ובאמת מפשטות הדברים משמע דא"י להזדייף, ואפשר שיהא ניכר

חדשה, ומה"ט בסיקרא ע"ג דיו לא חשיב כותב.

שם אחת משום מוחק

שם אחת משום מוחק, יש להבין מ"ט חשיב מוחק אם מפני סילוק הכתב או מפני שמכין הניר לכתיבת הדיו, דלכא' הכא כיון שרוצה בכתב אלא שרוצה לשנות צבעו, ל"ד למוחק שרוצה לסלק הכתב, ואם מפני שנעשה המקום ראוי לכתיבת הדיו, לכא' לא שייך כן בסיקרא שכל הזמן ראוי לכתוב עליו בדיו, והכותב בדיו ע"ג טיפת סיקרא שנפלה על הניר אין לחשבו מוחק, [נעשו"ע או"ח סי' ש"מ ס"ג]. וי"ל דאמנם בכתב של סיקרא המוחק הוא סילוק צבע זה מהניר, אבל כשכותב ע"ג טיפת סיקרא לא חשיב המעשה סילוק הסיקרא ולכן חשיב רק כותב. צע"ע בזה.

שם דיו ע"ג דיו

שם דיו ע"ג דיו כו' כבר נתבאר דהיינו באופן שהעליון עיקר, ומ"מ פטור כיון שאינו מבטל כתב התחתון אלא מוסיף עליו לחזקו, ואין זו מלאכת כותב אלא תיקון ושיפור הכתוב כבר, ועמ"ש להלן בקו' הגמ' אבר ס"ד.

שם א"ל חייב מוחק הוא

שם אמרי לה חייב מוחק הוא, פי' דהשתא ניכר הכתב האדום למעלה, אף שאינו דומה לאדום בלא שחור, מ"מ סילק מכאן הכתב השחור, (עתו' דראוי לכתוב עליו בשחור), אבל אין לחשבו כותב כיון שמיעט חוזק הכתב, ולא שייך למיחשבו' במלאכת כותב אע"פ שנשתנה הצבע, דגרע מדיו ע"ג דיו, והר"ז כמגרר מעט מהדיו ונעשה דיהה מעט, דלא חשיב כותב אלא מוחק, ומ"מ חשיב מוחק ע"מ לכתוב, כיון שרצונו בצבע האדום, ואין זו מחיקת קלקול, כ"נ ברש"י, ועתו' ותו' הרא"ש.

דהרמב"ם מפרש אבר עצמו בברייתא דר"ח, דלא הי' סותם להכשיר אבר מכח ראי' זו דרב פליג, ואף אם נאמר דמה"ט נמנע מלהעתיק דמא דאברא פסול, אבל לא נוכל לומר שסתם להכשיר מכח זה, ולפמשנ"ת הטעם דפסל הרמב"ם לכתחלה ג"כ מוכח דבאבר גופי' מיירי, ודומיא דשחור, [שו"ר בטור בזה], וה"נ מסתברא דלענין שבת יש לחייב בזה, וכן יש לדקדק מדפרכינן אבר ס"ד, משמע שזהו דבר פשוט דאבר כתב הוא, דאם למסקנא באמת שמואל אבר קאמר, הול"ל והתני ר"ח, כדפריך בדברי ר' אבהו והתני ר"ח, ולשון אבר ס"ד משמע שזה דבר פשוט דלאו באבר קאמר, וקאי הכי למסקנא, ולפ"ז מיא דאברא רישומן ניכר מעט, שו"ר בב"י וב"ח ופר"ח סי' קכ"ה בכ"ז, שו"ר בבה"ל סי' ש"מ ס"ד שכ' דבעפרון שנהוג כהיום חייב שבת, דכיון שמתקיים צ"ל דלאו היינו אבר שפרש"י בגיטין, (ובפר"ח הנ"ל הביא דרש"י בשבת פי' אבר עצמו), וכ"ש לדעת המחבר שפסק כהרמב"ם דבאבר כשר, עיי"ש.

שם איתמר המעביר דיו ע"ג סיקרא כו'

ב. **שם** איתמר המעביר דיו ע"ג סיקרא כו' נראה דכולהו גווני מיירי כשהכתב העליון בלבד ניכר, ואילו הי' הניר סיקרא והכתב דיו או הניר דיו והכתב סיקרא, [וכן דכוותה בדיו ע"ג דין], פשיטא דחייב משום כותב, דכיון שכתבו ניכר לא מיפטר בשינוי הגוונים, וכ"מ בתו' דסיקרא ע"ג דיו ג"כ ניכר הסיקרא עד שראוי לכתוב עליו, ודכוותה בדיו ע"ג דיו מיירי שהכתב העליון חזק יותר והוא הניכר לעין, ומ"מ לענין כתב ע"ג כתב לא מיחייב משום כותב כיון שהכתב הראשון הי' קיים ואינו אלא משפר את הכתב הראשון, והיינו דקמ"ל בדיו ע"ג סיקרא דבטל כתב ראשון ורק הכתב עליון כתב, ואף בזה לא הכריעו למעשה, אע"פ שהכותב על ניר אדום בדיו חייב, דמ"מ כיון שהי' כתב ולא נתבטל ממקומו, חשיב הכל שיפור בכתב ולא כתיבה

שם א"ל אינו כתב

שם א"ל אינו כתב, לשון זה משמע דיש להחמיר אפי' בדיעבד, דאם כונתו בהנהגה הראוי' כדס"ל לר"פ ברוק ולא במיא דאברא, הול"ל אין כותבין, ולכך הוסיף בהאי לישנא שיבאר לו אם כונתו מעיקר הדין, ולכך הקשה והלא למדתנו כו', (מ"ש הרמב"ם בה' שבת חייב, היינו כמו שאמר ר' יוחנן חייב, וסמך ע"ז שאינו נוגע למעשה).

שם והלא למדתנו כו'

שם א"ל והלא למדתנו כו' יש לעי' מאי קו' דילמא לענין שבת סגי בזה שהכתב חשוב יותר (או דסגי בשינוי הצבע), אבל לענין עדות בעינן שיבטל הכתב התחתון, ואפשר לומר דמהא דחייב משום מוחק פריך, דשמעינן מינה דכתב ראשון לגמרי כמאן דלית', ובכה"ג בודאי יש להכשיר לענין עדות, ואפשר דכל שהכתב הראשון קיים לענין עדות אף לענין שבת לא חשיב מלאכת כותב, כיון שיש כאן כתב קיים, ושיפור הכתב אינו בחיוב מלאכת כותב, וכ"ה פשטות הסוגיא וכמשנ"ת לעיל.

שם באבר ס"ד

שם באבר ס"ד, פרש"י דהו"ל כדיו ע"ג סיקרא דקאסרינן לעיל, וצ"ע מאי קו' אם שמואל סבר אף למעשה כדס"ל לר' יוחנן להחמיר, ועכ"פ לא שייך לתמוה באבר ס"ד, ואפשר דכיון שלא אמר בסיקרא ש"מ דאסר כתב ע"ג כתב, וממילא גם באבר פשיטא דאסור, ולכא' הי' נראה דכיון דאבר צבעו שחור אף לחומרא לענין שבת פטור, דהו"ל כדיו ע"ג דיו, שאין העליון מבטל את התחתון אלא מחזקו, ולגבי מוחק ודאי מסתבר דלאו מוחק הוא, ועב"ש סי' ק"ל ס"ק כ"ח.

תוד"ה דיו, אבל הכא שכתב השני אינו מתקן כלום כו'

ג. תוד"ה דיו, אבל הכא שכתב שני אינו מתקן כלום כו' במהרש"א כתב

דלא קאי אגט דשמעתין, ובמהר"ם שיף הק' ע"ז, דפשטות דברי התו' דשמעתין כולה אף כראב"י עי"ש, אבל הדבר תימה מ"ש הכא מגט שכתבו שלא לשמה, ובתו' הרא"ש וברשב"א מבואר דמפרשי אף בעיא דגט כראב"י, והרשב"א כתב דהכא אף הכתב הראשון נכתב לשמה, והרא"ש כתב דכיון דהסיקרא נכתב רק בשביל העדים שיחתמו ע"ז לא חשיב תיקון לכתב ראשון, ולא נתפרשו דבריהם דהראשונים אין כותבין לשמה, וזה שכותבין כדי שיחתמו השניים א"כ אדרבה כתב שני עיקר, ואפשר דכונתם דדוקא כשהכתב השני שונה מהראשון מהני תיקונו, דהיינו שמתחלה כתבו לשם יהודה ועכשיו לשם השם, וה"נ בגט כשמתחלה כתבו לשם אשה אחרת, דכיון שהלשמה הוא שינוי גמור דעכשיו כותבו לשם אחר חשיב כתב בפ"ע ואינו נטפל לראשון, משא"כ הכא שמתחלה כתבו לשם חתימת אותם עדים, ואמנם החתימה הראשונה אינה חתימה כלל וגריעא משלא לשמה, אבל מ"מ החתימה לשמה אינה שינוי בשמות החתומין אלא שינוי בכונה לחוד, וזה לא מהני, ולפ"ז אם כתב הגט בלא ציווי הבעל, לא מהני העברת קולמוס אחר ציוויו, שאינו משנה כונתו בשמות הכתובין בגט, ואמנם יש גם סברא איפכא דכיון שנתכוין מתחלה לאלו קל יותר להכשירן בכתב שני, אבל השתא קיימינן בחשיבות כתב שני לעצמו וכל שהוא בכונה אחרת עדיף טפי דחשיב כתב בפ"ע ואינו נטפל לראשון.

ויש להקשות מההיא דלק' נ"ד ב' שלא כתב האזכרות לשמן, דלכא' ידע שכותב אזכרות אלא שלא כתבן לקדושת השם, דדוחק לאוקומי בכולה ס"ת שנתכוין לכתוב יהודה וכיו"ב, ומבואר בגמ' דמהני העברת קולמוס אע"ג דמעיקרא נמי ידע שכותב כאן השם, מיהו אם נימא דסגי בזה שיודע שכותב עתה אזכרה וכמ"ש בריטב"א הנדמ"ח שבת ק"ד ב' דדוקא בנתכוין ליהודה פסול, ע"כ דהתם

באתרו ב' משום כותב ולא משום מוחק, ומ"מ יש ללמוד מדברי הרמב"ן דבגט שכתבו בדיו שלא לשמה והעביר עליו סיקרא לשמה לא מהני דלאו כותב מיקרי, והו"ל כתב ראשון עיקר.

ולתירוץ השני צריך לחדש דראב"י פליג אר"ח אף בסברא דפשיטא ל' לר"ח דיש לחייבו על הכתב השני לר"י, ולראב"י פטור דלא חשבינן ל' מלאכת כותב, דכיון דבמציאות לא נתחדש כאן כתב, רק לענין הדין, פטור.

היה אפ"ל דמודה ראב"י דהמשנה בשבת דלא כר"י

וה"י אפשר לומר דמודה ראב"י דמתני' דשבת דלא כר"י, ורק בברייתא דרבנן ור"י פליג, דכיון דרבנן אמרי טעמא דאין השם מן המוכחר משמע דטעמיהו בשם דוקא, ולכן לא הוזכרו דברי ראב"י בשבת, ואמנם ר"ח נמי מכח מתני' דשבת פי' כן, דכיון דע"כ איכא רבנן דפליגי אר"י, ראוי לפרש דלדבריו דר"י קאמרי ל' וכמ"ש הרשב"א בשם ירו', נויש לזה סמך בתלמודן נ"ד ב' דבמנומר מודה ר"י, ומש"ה אמרי ל' דבשם אחד ג"כ אינו מן המוכחר, ולפ"ז לדינא אף לראב"י לא קי"ל כר"י, דסתם מתני' עיקר, ואיהו נמי דילמא קאמר, והיינו מכח מתני' דשבת, ואפשר דמה"ט לא הוצרכו לבאר בגמ' דאמנם דברי ראב"י נכונים במשמעות ברייתא זו, אבל דברי ר"ח מוכרחים במתני' דשבת שו"ר דאיכא מ"ד בירו' שבת שם דמפרש כתב ע"ג כתב שאות השני תחת הראשונה ולא סמוכה לה [כן פי' שם חד לעיל מן חד], ומפרש הכי לשנויי ברייתא כראב"י דשמעתין דאף רבנן רק משום שאינו מן המוכחר פסלי ל', עיי"ש, ואפשר דראב"י הכי ס"ל, ומ"מ תלמודן לא ס"ל הכי אלא כשינויא קמא דירו' וכמ"ש הרשב"א.

מיירי שלא ידע שכותב אזכרות, שו"ר בט"ז ונקח"כ יו"ד סי' רע"ז ולע"כ.

מיהו עיקר הדברים לא נתיישבו כה"צ דבפשוטו בכל ענין יש לכתב השני לתקן, ואדרבה הכא כתב שני עיקר, וביותר קשה בדיו ע"ג סיקרא דהדין נותן דלהוי כתב עליון כתב מק"ו דהעברת קולמוס לשמה, וע"כ דשמעתין אליבא דרבנן וכו"ח, (ועתו' הרא"ש, ולפ"ד דיו ע"ג סיקרא חייב, וכשנכתב לצורך העדים גרע, וא"כ מאי מותיב ר"ל לר"י), וזוהי דעת הרמב"ן, ומה"ט פסק הרמב"ם דאינו גט ולא חש לראב"י, ועי' לק' סק"ד מש"כ עוד בביאור דברי התו'.

שם בא"ד משום דמתני' משמע ליה דבכל ענין פטור

שם בא"ד משום דמתני' משמע ל' דבכל ענין פטור, לכאו' י"ל דלר"ח עיקר רבנותא דמתני' לאפוקי מדר"י, דבכותב בלא תועלת לא איצטריך לאשמועין, ודיו ע"ג סיקרא אי מחייב לאו כתב ע"ג כתב הוא, דהתחתון נמחק, ועכ"פ מתני' מתפרשת כשיש צורך בכתב השני, וא"א לסתום פטור אי ס"ל כר"י, דזהו מה שנלמד מדתנן פטור דכתב עליון אינו כתב.

בתירוץ הרמב"ן דלראב"י מתני' דשבת בסיקרא ע"ג דיו, או דלענין שבת שאני

הרמב"ן כתב דראב"י מוקים למתני' דשבת בסיקרא ע"ג דיו, א"נ ס"ל דאף שהעליון מתקן לענין לשמה, מ"מ פטור, דלגבי שבת מלאכת מחשבת בעינן ולא אהנו מעשיו שכבר נכתב, והתירוץ הראשון ודאי דוחק לאוקומי סתמא דמתני' בכה"ג, דהיכי סתים תנא כתב ע"ג כתב פטור כשסתמא חייב ורק במקלקל הכתב פטור, ועוד דכיון דמוחק התחתון א"כ לאו כתב ע"ג כתב מיקרי, אף דפטורו משום כתב ראשון, ועוד דלאמרי לה חייב קשה מ"ט קתני פטור, ודוחק לומר

עוד בשיטות הראשונים ביישוב הסוגיות

ד. פשטות הסוגיא דשבת וגט ולשמה שוין, דהא ר"ח מדמה שבת ללשמה וס"ל דלר"י כתב ע"ג כתב חייב, ור"ל מדמה גט לשבת, מיהו בדעת ראב"י צידד הרמב"ן דמחלק בין לשמה לשבת, אבל משמעות דבריו ז"ל דמדמינן עדים שא"י לחתום ללשמה, נויש לבאר דהתם נמי קודם העברת קולמוס יכול למחוק השם ונמצא שהקולמוס כמשנה מהותו מיהודה לשם, ושבת שאני דבעינן מלאכה חשובה, ולפ"ז ע"כ סוגיין דלא כראב"י, וכ"ה פשטות הדברים דנהי דאשכחן דפליג ראב"י אר"ח, אבל לית לן לחדש דפליג אר"י ור"ל, ולפ"ז בדיו ע"ג סיקרא פשיטא דמהני לר"י בס"ת ואף בגט, מיהו אפשר לדחות דקו' דר"ל מדחשיב ל"י מוחק ש"מ דכתב עליון בלחוד הוא הכתב, אבל משבת או מדר"י לחוד לא הוה יליף לגט.

ולפ"ז אפשר ליישב סוגיין ככו"ע, ונימא דגט גרע משבת ולשמה, ועד כאן ל"פ ר"ח וראב"י אלא אי מדמינן שבת ללשמה, דכיון דמהני ללשמה חייב, אבל לענין חתימות לא מהני כתב עליון לעקור מציאות כתב התחתון לגמרי, דלמטה חתימת ראובן היא וע"ג חתימת שמעון, ולא מצינו שיהא כח לכתב עליון אלא לתקן אבל לא לשנות מהות החתימה, וכבר כ"כ מרן זללה"ה בסי' קמ"ז והובא בספר אאמו"ר שליט"א ס"ד סק"א, ועד"ז במהר"ם שיף ובתו"ג, [ולפ"ז י"ל דדיו ע"ג סיקרא פסול אף לר"י, דאינו מתקן כתב הסיקרא, דסיקרא פסול לס"ת מיהו י"ל דבשיעור שהראשון קיים הוא גם נתקן ע"י הדיו, ואף בגט יש מקום לדון], ולעיל סק"ב נטינו מזה דמשמעות הראשונים ז"ל דלגמרי מדמינן להו, כדמשמע בתו' הרא"ש וברשב"א, וכן ברמב"ן וריטב"א ור"ן ונמו"י אוקמו סוגיין דלא כראב"י, ולא משתמיט שיחלקו בין שמעתין ללשמה, ולמדו כן מדפשיטא ל"י לר"ח דלר"י כתב ע"ג כתב חייב, ואם לא

חשיב ל"י ר"י כתב בפ"ע אלא שמועיל תיקונו לתחתון לענין לשמה, א"כ מנ"ל דלענין שבת חייב בזה משום כותב, ודחק ר"ח מכח זה דרבנן לדבריהם דר"י קאמרי ל"י וכמשנ"ת לעיל סק"ג, וכן בירו' לא מצאו יישוב למתני' אם נימא דרבנן כר"י ס"ל, אלא אם נפרש כתב ע"ג כתב בענין אחר, הובא לעיל שם, ולא מצאו הרמב"ן והריטב"א והר"ן אופן הפטור לראב"י אלא בסיקרא ע"ג דיו, וש"מ דלעולם כתב עליון עיקר, ואי משום סתמא דסוגיין י"ל דלא איצטריך לפרושי דאתיא אליבא דמתני' דכתב ע"ג כתב פטור, דבזה יש לדון דיו ע"ג סיקרא מאי, אבל למ"ד חייב לא מיירי כלל.

מיהו הישוב שכתבנו בדעת הרשב"א והרא"ש אינו מחוור, ואם נפרש דעתם דשאני חתימות מלשמה, וכמ"ש האחרונים ז"ל, יתיישב החילוק יפה, ולפ"ז ס"ל להתו' דדוקא כשהשני מתקן את הראשון מהני כתבו להכשיר, אבל כשהשני צריך לעקור את הראשון לא מהני, דסו"ס גם הראשון קיים, ולענין שבת סגי לחייב בתיקון זה, [ונפרש דברי תו' הרא"ש דכיון דהסיקרא נכתב לצורך חתימתו, לא חשיב כתב שנתקן ע"י השני, אלא כמאן דלית' דמי, ולא אלים כתב שני אלא לתקן אבל לא מצינו להכשיר שיהא כתב שני משמש בלבד וכמו ע"ג חק תוכות], שו"ר בסה"ת סי' ר"ה וכן בסמ"ג ה' תפילין דע"ג חק תוכות לא מהני העברת קולמוס אף לר"י, ואכתי י"ל דחתימה ראשונה עדיפא, [וזה כונת הרא"ש דלא עדיפא], אבל מ"מ חזינן דזוהי קולא בלשמה, וכיו"ב, מיהו צ"ע אם דינו דסה"ת מוסכם.

ולכא"ו נראין הדברים דהמעביר קולמוס על שם האיש שלא בציווי הבעל או על שם העדים לא פסל את הגט, ומשמע מזה דאין הכתב השני כמוחק אף לא לענין לשמה, וע"כ דטעמי' דר"י משום דסגי בתיקון כתב הראשון אע"פ שאין השני כתב בפ"ע, אבל

דענין לשמה קיל דסגי בזה שמעורב כאן כח לשמה, אלא לעולם בחר כתב עליון אזלינן, מיהו אפשר דאחר שכבר נתקדש תו לא פקעה קדושתו ע"י כתב אחר שע"ג, וכן במעביר כתב על כתב ידי העדים.

ושיטת הסה"ת והסמ"ג דאף לר"י לא מהני העברת קולמוס על כתב שחק תוכות, ואפשר שזוהי דעת תו' דמה"ט לא מהני חתימת העדים על כתב ראשון, ולפ"ז רק לענין לשמה מצינו דמהני כתב שני לר"י, דהכתב השני מתקן את הראשון ומוסיף בו חשיבות הלשמה, אבל לא מהני כתב שני בפ"ע, שו"ר בתה"ד סי' מ"ח שכ"כ בשם גליון תו' בגיטין (ומשמע דדעת תו' דכתב עליון כתב) עיי"ש.

בדיני רצועות התפילין בשחור ע"ג סיקרא, ובשחור לשמה ע"ג שחור של"ש, ולענין שבת בזה

ה. יש להסתפק ברצועות תפילין אם כשרין בשחור ע"ג סיקרא, ונראה דמדין צבע כשרין, דכמו שהכותב בדיו על ניר אדום כשר לגט, ה"ה דהצובע את האדום בשחור הו"ל שחור, ולא דנו בגמ' אלא לענין כתב כיון שלא חידש בעליון הכתב אלא הצבע, וכמו שדנו תו' ט' ב' דע"ג חקק ג"כ פסול בדיו, ולענין צבע לא שייך לדון בזה, ואין לדון אלא מדין חציצה שהאדום חוצץ בין השחור לרצועה, ונראה דפשוט לראשונים ז"ל שאין לפסול מדין חציצה, דהא לשיטת הרמב"ן ודעימי' לר"י הכתב העליון לחוד כשר, ולא אמרינן שהתחתון חוצץ, ופשטות הדברים לדבריהם דלר"י דיו ע"ג סיקרא נמי כשר, וכן לכו"ע אם נעשה מעשה כר"י ור"ל, וכן באבר להסוברים דאינו כתב, דלא הוזכר טעמא דחציצה בכולה סוגיין, ואף להסה"ת דדיו ע"ג חק תוכות פסול, ולפ"ז י"ל דה"ה ע"ג סיקרא כמש"כ סק"ד, מ"מ לא דן משום חציצה כלל, וכן בשע"ת או"ח סל"ב סק"ו הביא תשו'

נראה דאין ללמוד מזה דלשמה שאני, אלא הכא היינו טעמא דכיון שהכתב משמש דבר חשוב בפ"ע, א"כ כל הנטפל עליו מתבטל ליחשב כמותו, ורק כשהכתב הראשון אין לו חשיבות מהני כתב השני להחשיבו, ובזה לשמה וחתימת עדים שוין, דהכתב הראשון כקלף לגבי השני דמחשיבו, אבל אחר שהכתב חשוב בפ"ע, אין הנטפל עליו מבטלו, אלא נעשה חלק ממנו, ועי' רשב"א ור"ן שבת ק"ד ב' שכתבו דטיפת דיו שנפלה על האות וגורדה אין בזה משום חק תוכות, ומשמע לכאור' דצריך להסירה משום שלא לשמה, מיהו התם אינה כתב כלל, ולע"כ שם.

וראיתי גרסא חדשה מובאת במפרש על הרמב"ם (במקום המ"מ) פ"ג ה"ב דגרס בדראב"י אף לאידך גירסא דדילמא פסל ר"י בגט משום דבעינן כריתות, והב"ש בסי' קל"א סק"ו תמה ע"ד, ובדפוס"ח הביאו כן מספר יד אהרן שזוהי גרסת הרמ"ה וכן נדפס בחדושים מכת"י (ע"ש הריטב"א), וביאר הרמ"ה דבעינן שכל מה שכתוב בתורף יהא לשם כריתות וכתב ראשון לאו לשם כריתות הוה, ומשמע מזה דלא נתקן כתב התחתון אלא דסגי בזה שיש כאן כתב לשמה ע"ג גט, ולטעמא דמצריך כריתות מגרע הכתב התחתון בשלימות הכריתות שבגט, מיהו ש"פ לא הוזכרו גרסא זו ומייתו מדראב"י דס"ל דלכו"ע כשר.

נמצינו למידין שתי שיטות בהא דמכשיר ר"י העברת קולמוס לשמה, א' שיטת הרמב"ן ודעימי' דלר"י לעולם כתב עליון כתב, ולא דוקא בלשמה אלא ה"ה אם הכתב התחתון ה' חק תוכות, [כ"נ ללמוד מדיו ע"ג סיקרא ומחתימת עדים ודלא אשכחו שום אופן הפטור לראב"י אלא סיקרא ע"ג דין], דסגי בזה שהכתב העליון ראוי, ואין הכתב התחתון חוצץ בינו לקלף, וכן מהני בחתימת עדים ע"ג רשימה שסימנו להם, [מיהו היינו דוקא כשאנו כתב ראשונים, עי'], ולפ"ז לא מצינו

פמ"א דצבע לכן שצובעין את הקלף אין בו משום חציצה דמתבטל לקלף, (ועי"ש שיגרור הנדבק שלא נתבטל לגמרי), ולפ"ז נראה דשחור ע"ג סיקרא כשר ברצועות, דבדין צבע העליון קובע.

ודאתאן עלה אפשר דאף בשחור ע"ג שחור, והתחתון שלא לשמה או מתעסק, והעליון לשמה נמי כשר, דבצבע לעולם בתר עליון אזלינן, לא מיבעיא לדעת הרמב"ן [שהיא שיטת ר"ה פ, כ"ג, ע"י] דלר"י בתר עליון אזלינן, וש"מ דאף בדיו ע"ג דיו מהני כח העליון להכשיר בפ"ע, ועד כאן ל"פ רבנן עלי' דר"י אלא בכתב, דדיו ע"ג סיקרא נמי פסלינן וכ"ש דיו ע"ג דיו, דהמושג כתב אינו נעקר ולא משתנה בצבעים, והכתיבה הראשונה כגוף שהצבע אינו חשוב כתיבה חדשה, אבל בצבע בדיו ע"ג סיקרא כשר ה"ה בדיו ע"ג דיו, דלית לן לחדש פלוגתא בין ר"י ורבנן בזה, אלא אפי' לדעת הסה"ת דאף לר"י לא מהני כתב עליון לחודי', אלא שמתקן את התחתון, מ"מ י"ל דהיינו רק בכתב, כטעמייהו דרבנן בדיו ע"ג סיקרא, אבל בצבע עליון עיקר, דלא מצינו להחמיר בדיו ע"ג דיו שיהא גרוע לענין לשמה טפי מדיו ע"ג סיקרא, [דאילו צבע סיקרא ע"ג דיו זה ואח"כ דיו ג"כ כשר], מיהו בזה יש לדחות דמדר"י נלמד דשחור ע"ג שחור הו"ל הכל כתב אחד ולכך מהני הלשמה להכשיר אף התחתון, ונימא דה"ה לרבנן, אלא דס"ל דלא סגי בהכי לענין לשמה, אבל יותר מיושב דלר"י כתב עליון עיקר טפי מדחייב לענין שבת, ואית לן למימר דבצבע ל"פ עלי' רבנן.

והנני מוסיף בזה ביאור, דהמושג צבע מתייחס לחפץ הצבוע, ולא לגוף הצבע כלל, ולכן לא הי' נדון בסוגיין אם דיו ע"ג סיקרא חשיב שינוי צבע, ואפי' צבע שחור עמוק ע"ג שחור דיהא דלענין כתב חשיב הכל כתב אחד, מ"מ לענין צבע בתר עליון אזלינן, ומה"ט גם בשחור ע"ג שחור אין התחתון

משמש תואר הצבע, דלגבי הבגד והעור אין חילוק אם התחתון אדום או שחור, דלעולם התחתון מתבטל לבגד והעליון משמש לצבע, ולכן אין לחדש מסוגיין לדון לפסול בזה, מאחר שתואר הבגד והעור נקבע ע"י העליון, ונדון כתב הוא ענין בפ"ע, לפי שהכתב הוא גוף בפ"ע, והגוף הזה אינו נעשה מהות אחרת בשינוי צבעו, (הגע עצמך באותיות בלא ניר) ומה"ט דנו הראשונים ז"ל דאף על חקק אין כתב ע"ג כתב, [מיהו בזה י"ל דהכתב בצבע הוא כחפצא בפ"ע שמשמש גם אם יסתור כותלי החקיקה], ומצינו בגמ' דס"ל לר"י דכיון שהכתב העליון יכול לשמש בפ"ע, חזינן התחתון כנתבטל לקלף, ובזה ודאי דאית לן למימר דעד כאן ל"פ אלא בכתב וכמשנ"ת, ואף אם ר"י מודה בכתב דאין התחתון מתבטל אלא ששניהם משמשי יחד, היינו דוקא מפני שהכתב הוא דבר בפ"ע, שכאילו צבעו את הכתב, ואם באנו לפסול בצבע שחור ע"ג שחור יש לנו לדון אם שחור ע"ג לכן כשר, דשמא כל צבעו שחור בעינן, וכיון שנראין הדברים דכשר וכמש"כ לעיל דלא דנו כאן משום חציצה כלל, ה"נ לענין שחור ע"ג שחור בתר עליון אזלינן, ואין לנו מקור לחדש דכיון דהכל צבע אחד א"א לחלק העליון מן התחתון, שהרי אנו יודעים שהעליון זהו צבע העור, [מיהו עדיין אין זה מחייב דשלא לשמה ע"ג לשמה פסול, די"ל דלשמה זוהי חשיבות חיובית, וכל צבע שע"ג נטפל ללשמה, וכמש"כ סק"ד דלכא' הנוגע בקולמוס ע"ג אות מחתימת חבירו לא נתבטלה חתימתו עי"ז].

והל"ה ראיתי במ"ב סל"ג ס"ק כ"ד שהביא דעת המ"א דמהני לצבען לשמן ע"ג שלא לשמן, ושהאחרונים נשאר בצי"ע משום דהו"ל דיו ע"ג דיו, [ובבה"ל שם כתב דיש עצה להעביר סיקרא ע"ג הדיו ואח"כ לחזור ולצבעו בשחור, ועי"ש שפקפק בזה, ולא נתפרשו דבריו שם דהא סיקרא ע"ג דיו נמי

הכשר ס"ת תליא מילתא, אלא כל שהעליון עילוי לפי הענין, אין בזה משום מוחק, ובב"י אור"ח סל"ב כתב דאם מסלק הזהב מעל הדיו חשיב מוחק, ואע"פ שמתקן בכך הס"ת, י"ל דכיון דבכבוד הכתב חשיב עילוי ע"י הזהב א"כ כשמסלקו ממצע מכבודו, ולזה לא מהני דמתכשר הספר, ואפשר גם דבהכרח מתקלף גם מהכתב של הדיו, ולפ"ז אין מכאן ראי' לדיו ע"ג סיקרא אם חשיב מוחק, [בעיקר פי' הנמו", ערשב"א בשם ירו' דהמטיף לא חשיב כתב דהיינו שנוסף טיפי דיו על הקלף ואיכא מ"ד דאפי' חיבר הטיפין עי"ש, ולפ"ז ה"ה דעפרות זהב אינו בכלל כתב, וא"כ דין הוא שיבטל את הכתב אף אם זהב הי' כשר לכתובת ס"ת].

ולכאור' יש לדקדק מדתניא שבת ק"ג ב' בכתב שלא בדיו יגזזו וכן בכתב האזכרות בזהב, ואם כתבו בסיקרא הרי יכול לעבור עליו בדיו, למאי דסברי ר"י ור"ל דכתב עליון כתב [ואף אם דיו ע"ג סיקרא פטור בשבת י"ל דכשר בס"ת כשהסיקרא ג"כ לשמה] אבל אם יש איסור משום מוחק את השם ניחא דע"כ טעונין גניזה, ויש לדחות דאף דיש תקנה בהעברת קולמוס שפיר קתני יגזזו, דעיקר כונת התנא לאשמועינן שלא ישאירם כך אלא יגזזו, דאף אם אינו רוצה לקרות בהם בציבור לא ניתנו ליקרות בהן אם משום דהו"ל בעל פה או דנפיק מיני' חורבא, ולא הצריכוהו לעבור בדיו על כל הספר דזה קשה יותר מלכתוב כמה ספרים וגם קרוב הדבר שלא תעלה כתיבתו יפה, כדאמרי' לק' נ"ד ב' שהפסיד שכתבו, ורק בשמות לחוד עביד איניש דטרח בהעברת קולמוס, ובאזכרות שכתבן בזהב אם יעבור עליהן בדיו יש מקום לאסור כיון שממצע מכבודן שע"י הזהב, כמ"ש הב"י בהעברת הזהב, ואפשר דכיון שהזהב בולט תו לא מהני העברה בדיו לחשבו כתוב בדיו.

ואפשר דכשמעביר הדיו על חצי האות או על חצי התיבה יש בזה קלקול ואסור

מוחק הוא אלא שמקלקל, וכבר נתבאר לעיל בדדיו ע"ג סיקרא לענין צבע לכו"ע חשיב צובע], ולפמשנ"ת נתקיימו דברי המ"א, אלא שהמ"א תלה טעם ההיתר בראב"י דאף רבנן לא פסלו אלא בשם, וע"ז חלקו האחרונים ז"ל עי"ש.

ויש להסתפק לענין שבת אי מיחייב בצובע רצועות לשמן ע"ג שלא לשמן [לצד דמהני], דאפשר שלא אמרו כן אלא בכתב, דאי אזלינן בתר עליון נתבטל התחתון לגמרי, דאין לנו בכתב אלא הכתב, משא"כ בצבע שהחיוב מתייחס לרצועה, וכיון דמעיקרא היתה צבועה שחור לא חשיב שינוי לגבי הרצועה, והכשר הלשמה לחודי' לא סגי בי' לחיוב, [ערמב"ן בדראב"ן], דהר"ז כצובע בצבע קדוש שאינו משנה הצורה די"ל דפטור, משא"כ בכותב דמעיקרא יהודה והשתא שם, והיינו מה"ט דהכתב כדבר בפ"ע, מיהו להמפרשים דלר"י דחייב בכתב ע"ג כתב אינו מפני העליון לחודי' אלא מפני שמכשיר התחתון וכמש"פ מרן זללה"ה וזה כדעת הסה"ת לעיל סק"ד, (אע"פ שגם בדעתו אין זה מוכרע), י"ל דה"ה ברצועות, ואפשר דלפי' זה נמי דוקא בכתב חשיב שינוי הלשמה ככתיבה חדשה, דמעיקרא יהודה והשתא שם, משא"כ בצבע הרצועות.

באיסור מחיקת השם בדיו ע"ג סיקרא ובדיו ע"ג דיו ובדין שלא בסדרן

ו. **באיסור** מחיקת השם יש להסתפק אם דיו ע"ג סיקרא חשיב מוחק, דאף אם לענין שבת חייב משום שמסלק מכאן כתב הסיקרא, אכתי איסור מחיקת השם נלמד מלא תעשון כן, וכיון שיש בכתיבתו עילוי ותיקון, אינו בכלל לא תעשון, ואין לחייבו על סילוק כתב הסיקרא כיון שהתיקון בא יחד עם המחיקה, ומה"ט אם זרק עפרות זהב על הדיו לא חשיב מוחק את השם דלכבודו עביד, ואם הי' כשר י"ל דמותר, ואמנם לאו בהלכות

משום מוחק, אף שאין בזה לאו גמור, כיון שהתיבה נקראת, [ואף בסיקרא ע"ג דיו אפשר שאין לאו גמור], מ"מ כיון שבזמן זה חשיב קלקול אסור, [שו"ר בבה"ל סל"ב ס ד"ה ובפמ"ג שם].

ולענין שלא כסדרן אם הכתב התחתון פסול לכאור פשוט דלא מהני העברה בדיו, אף לצד דכתב עליון כתב לכו"ע, אבל אם הכתב התחתון כשר אף אם העליון מבטל התחתון לגמרי י"ל דכשר, [כגון אם הי' סיקרא כשר וכתב עליו בדיו], דאע"פ שהכתב התחתון נסתלק והעליון נכתב שלא כסדרן, מ"מ י"ל דלענין זה מהני כתב התחתון, וחשיב הכל כתב אחד, דוגמא לדבר גט או שטר שהי' כתוב בסיקרא וחתמו עליו עדים (בדיו) ואח"כ עבר עליו בדיו, די"ל דחתימתן כשרה, דכיון שהכל ענין אחד אין כאן אלא שינוי צבע, [ועי' לק' סוסק"ז לענין חק תוכות].

וב"ז בדיו ע"ג סיקרא אבל בדיו ע"ג דיו לכאור פשוט דאין בזה משום מוחק כלל, דאף אם כתב עליון עיקר, מ"מ אין לייחס שם איבוד בכה"ג כיון שהכתב קיים ועלויי עלייה בתוספת דיו ע"ג דיו, וכ"כ בשו"ע סל"ב סכ"ז דאותיות שנמחקו קצת ורישומן ניכר כו' יכול להעביר עליהן קולמוס לחדשן, ולא מיקרי שלא כסדרן, ובשע"ת שם כתב בשם התשב"ץ שאוסר להעביר קולמוס על השם, ובברכ"י סייע דבריו מדברי הראשונים ז"ל בשמעתין, ולכאור כונתו דמהא דדיו ע"ג דיו פטור אין רא' דלא חשיב מוחק די"ל דאין זה כתב חשוב כמ"ש הרמב"ן אליבא דראב"י דאע"פ שהכתב העליון שהוא לשמה מכשיר הגט, מ"מ לענין שבת י"ל דפטור, וא"כ י"ל דאף לענין השם חשיב מוחק אלא דמ"מ פטור.

ואאמור"ר שליט"א בסק"א ביאר טעמא דדיו ע"ג דיו לא חשיב מוחק מפני

שהכל נעשה כתב אחד, ושניהם משמשינ עתה, ואמנם בדיו ע"ג סיקרא פשיטא לי' דחשיב מוחק, והביא כן בשם החת"ס, ובסק"ו הביא מהפ"ת תשו' בנו של הנוב"י דס"ל דלא חשיב מוחק, עי"ש, ואף בדיו ע"ג דיו אם הי' כתב עליון עיקר מספק"ל שיהא אסור בשם, עי"ש סק"א, ויש כאן לבאר דדעת אאמור"ר שליט"א כמ"ש בתחלת הדברים בשם מרן זללה"ה דלא הכשיר ר"י אלא בדין לשמה דסגי לזה במה שיש כאן כח של לשמה, אבל לענין כתב גמור אף ר"י מודה דאין העליון משמש כתב בפ"ע, ולכן לענין חתימות אף לר"י פסול, וכן בדיו ע"ג סיקרא כיון שאין התחתון משמש עם העליון דבעינן דיו, וזה כדעת הסה"ת והסמ"ג דע"ג חק תוכות מודה ר"י דפסול, [וכ"כ אאמור"ר שליט"א שם ס"ק ע"ד המ"ב עי' להלן], אבל כבר נתבאר לעיל סק"ד דדעת הרמב"ן והריטב"א והר"ן ונמו"י דלר"י אף בחתימות כשר, וכן בדיו ע"ג סיקרא וכ"ה פשטות הגמ' דאר"ח דמתני' דכתב ע"ג כתב פטור דלא כר"י, ואם איתא י"ל דלעולם פטור, ולשמה שאני, ועוד דבפשוטו משמע דאף גט שכתבו לשם אחרת כשר בעבר עליו לשמה, ולא מסתבר להכשיר בזה אא"כ הכתב העליון עיקר, ולפ"ז לר"י לעולם כתב עליון עיקר, ולראב"י לכו"ע הדין כן, ומדמכשרינן דיו ע"ג דיו לענין כסדרן בשו"ע שם, ש"מ דאף שהכתב העליון עיקר, מ"מ לענין שלא כסדרן סגי בזה שלא נתחדש כאן כתב והי' כשר קודם לכן, וכן לענין האזכרות, ועפ"ז כתבנו לדון דאף בכתב דיו ע"ג סיקרא מותר.

בדין כתב תחתון לשמה ועליון של"ש, ובתחתון לשם גדולה ועליון לשם קטנה

ז. **בדין** כתב התחתון לשמה והעליון שלא לשמה יש להסתפק בין לרבנן בין לר"י, תיבעי לרבנן דנהי דלא מהני כתב עליון להכשיר, אבל מ"מ סגי בזה לפסול, תדע דאף אם דיו ע"ג סיקרא לא חשיב כתב, מ"מ פשוט דסיקרא ע"ג דיו פסול הס"ת, וש"מ

לדראב"י דרבנן מודו לר"י, וש"מ דזה מהני לכו"ע, וכיון שכן יש להסתפק בלא מחשבה כלל אם נפסל התחתון לר"י, וכן לרבנן.

ובבב"ל סל"ב סי"ז ד"ה ואינה, נקט דלרבנן אין פוסל שלא לשמה על לשמה, ואף לר"י יש עצה לחזור ולכתוב לשמה, ואאמו"ר שליט"א תמה ע"ז דאף לר"י לא נתבטל כתב התחתון בדיו ע"ג דיו, אלא דלענין לשמה סגי בתערוכת לשמה, אבל היכא דכתב העליון צריך לשמש לחוד כגון בחתימת עדים או ע"ג חק תוכות אף לר"י פסול, וש"מ דל"פ אם עליון עיקר או תחתון, וא"כ י"ל דלרבנן בכל ענין פסול, ואף לר"י י"ל דפסול היכא דהעליון שלא לשמה, וכש"כ בטפת דיו שאינה כתב כלל ליחשב תערוכות, וכבר נתבאר דאמנם זוהי שיטת הסה"ת והסמ"ג, ולש"פ פליגי בעיקר דין כתב ע"ג כתב אף בחתימות ואף ע"ג חק תוכות, ומ"מ יש להסתפק בדין שלא לשמה ע"ג לשמה, ובחזר וכתב לשמה לר"י ודאי כשר, ולרבנן צ"ע.

בדין טיפת דיו שנפלה על קווי האות, וגרר הדיו, ובדיו ע"ג סיקרא והעביר הדיו

ובדין טיפת דיו שנפלה על קווי האות מבואר ברשב"א ור"ן שבת ק"ד ב' דפשיטא להו דגרירת הדיו לא חשיב חק תוכות, [והיינו אפי' לר"י דכתב עליון עיקר, שהרי דעת הרשב"א בגיטין כ' א' להחמיר כראב"י], ויש להבין מ"ט, הרי לר"י כתב התחתון כבר נתבטל, ואף לרבנן י"ל דלחומרא עליון עיקר, ונראה דכי היכי דאם כתב בדיו עבה וגרר חציו העליון לא מיקרי חק תוכות, ה"נ בכתב ע"ג כתב, דנהי דנתחדש בדברי ר"י שאפשר להתייחס לכתב העליון לחוד, מ"מ עדיין התחתון לא נתבטל מתורת כתב, כמו שבכתב כשר ע"ג כתב כשר משמש הכל כתב אחד, ה"נ בפסול ע"ג כשר עדיין מציאות כתב התחתון קיים, אלא דכיון שאפשר לנו בעליון לחוד חזינן התחתון כמאן דלית'.

דק לגבי חשיבות העליון לא חשיב כתב, אבל לפסול י"ל דפוסל, תיבעי לר"י דנהי דמהני לשמה ע"ג שלא לשמה להכשיר אכתי י"ל דכ"ש דמהני לשמה תחלה שלא יפסל ע"י תערוכת שלא לשמה, לא מיבעיא להסה"ת והסמ"ג דדברי ר"י הם בדין לשמה דוקא, דמהני כתב העליון להצטרף לתחתון, א"כ י"ל דכ"ש דתחתון מהני, ואפי' לרבנן, אלא אפי' נימא דטעמי דר"י משום דכתב עליון עיקר, מ"מ י"ל דהעליון נטפל לתחתון, וכמש"כ סק"ד דמסתבר שאם יעביר קולמוס על תיבות מהגט שלא בצווי הבעל, לא פסלו, דכיון שאין הכתב העליון במחשבה חיובית אחרת הרי הוא נטפל לתחתון.

מיהו יש להסתפק בעיקר הא דמהני העברת קולמוס לשמה לר"י אם זה מהני גם בכתב הראשון לשם הגדולה והעביר הקולמוס לשם הקטנה, דאפשר שלא אר"י אלא כשהתחתון חסר בו מחשבת קדושת השם או שנכתב הגט סתמא, אבל כשנכתב לשם גירושין אינו נעקר בהעברת קולמוס, ועיקר הספק לדעת הסה"ת דדברי ר"י הם רק בדין לשמה, אבל לדעת הרמב"ן וש"פ דלר"י מהני לחתום עדים על כתב ראשון מסתברא דבכל ענין כתב עליון כתב, [נדאל"כ הו"מ לאוקומי מתני' דכתב ע"ג כתב פטור באופן שהתחתון נכתב לשמה עיי"ש].

ואם נימא דמהני הכתב העליון לגרש בו את הקטנה, א"כ פשוט דהתחתון נפסל לגרש בו את הגדולה, אבל עדיין יש לדון בכתב העליון סתמא או בלא ציווי הבעל או שנפלה טפת דיו, דמדחזינן דמהני לבטל כתב התחתון לגמרי, ש"מ דחשבינן לתחתון כמאן דלית' לגמרי, מיהו יתכן דמחשבתו קובעת וכל שבדעתו לבטל כתב התחתון מהני, אבל אם דעתו לחזקו כגון בדיו ע"ג דיו לחזק הכתב י"ל דלא מתבטל התחתון, וכדקיי"ל בשו"ע סל"ב סכ"ז דמהני אף לכסדרן, ולא חיישינן

ולפ"ז אפשר דאף בדיו ע"ג סיקרא אם העביר הדיו לא חשיב חק תוכות, ואף למאי דס"ל לר"י ור"ל דרק כתב עליון כתב וחייב נמי משום מוחק, דכ"ז לענין להכשיר כתב העליון לחודי, אבל כתב התחתון לגבי נפשי לא נתבטל, דבמדה מסוימת הוא ג"כ משמש כתב, מיהו בהעביר סיקרא ע"ג דיו ומחק התיבה לגמרי, וחזר והעביר הסיקרא מסתברא דחשיב חק תוכות, ולדעת הרשב"א דחטרי' לגגי' דחיי' לא חשיב חק תוכות אפשר דבכה"ג נמי כשר, כיון שחזר הכתב לשמש מכח הכתיבה דמעיקרא.

כ' א' א"ל רבינא לר"א רושמא מיחרץ חריץ כו'
ח. כ' א' א"ל רבינא לר"א רושמא מיחרץ
 חריץ כו' נראה דבמציאות ודאי בולט הכתב יותר מעובי המטבע קודם דחיקת החותם, [וכ"כ אאמו"ר שליט"א בס"ד ס"ק כ"ג], דמקום דחיקת התוכות להיכן הלך, וליכא למימר דנדחק במקומו ונעשה מהודק יותר, דמי לא עסקינן שהשוה הדינר תחלה בחותם חלק, וראי' לזה מדפרכינן מציץ, ולא משני דמיירי שהכתב נעשה בולט יותר מעובי הטס, דהא ודאי אם הטס רחב ודוחק הרבה שהכתב יבולט, ע"כ מה שנדחק בתוכות בולט בכתב, א"ו אע"פ שנעשה בולט מיקרי חק תוכות, והטעם מפני שהמעשה במקום הכתב מתייחס לחריץ, ואפשר שמקום הכתב אינו נדחק לחוץ ורק הטס שתחתיו מתעבה ועי"ז נעשה מקום הכתב בולט יותר מעובי המטבע קודם החותם, ונפ"מ אם נעשה הכתב בולט יותר מעובי הדינר דמעיקרא מלבד הטס, ונראה דפסול.

ויש לעי' בהא דאמרי' התם מגואי והכא
 מאבראי אם סגי בזה שמכה בקורנס מאבראי כנגד החותם, דאז האות בולטת ומקום החק כדקאי קאי, [וכמשמעות לשון גואי ואבראי דבאותו אופן כשר מאבראי], או דבעינן שידחקו היריכות לחוד לחוץ באופן

שיהא שוקע מאבראי, ולשון הגמ' התם תוכות הכא יריכות משמע שצריך לחקוק היריכות, אבל אם מכה בקורנס על הכל מאבראי אחתי חק תוכות מיקרי, וכ"מ בפרש"י שדוחק ירכותיהן והם בולטות, ע"ש, וכן ברמב"ם פ"ט מכה"מ ה"ב שחופר האותיות מאחוריו, וכן בראב"ד שם פ"י שמכה בדפוס צורת האותיות מאחוריו עד שהאותיות בולטות מלפניו, ולפ"ז משמע שמצדו השני של הציץ ניכר כתב שוקע, וק"ק מאי קאמר כדינרי זהב בשלמא אם בא לאפוקי שאינו שוקע כנגד הבולט נחא דהיינו דקאמר שהכתב דומה לדינרי זהב, ולא קאמר באיזה אופן עושה כן, [ושמא לאפוקי שאינו מדביק אותיות מבחוץ], וגם בפשוטו נראה שהי' הציץ חלק מצדו הפנימי, דכן ראוי שיהא מונח על מצחו, וכך מתפרש לכאו' ופתחת עליו פתוחי חותם דיש רק פיתוח בלא חקק, מיהו בפשוטו נחא דאחר שדחק הכתב לחוץ רידד הטס ויישר החקק, ואף בתוך דפוס יכול להכניסו ולדחוק כיון שהכתב קיים.

בדין חק תוכות בשי"ן של תפילין, ובעשייתו ע"י דפוס

בב"י או"ח סל"ב הביא פלוגתא בדין שי"ן של תפילין אם כשר בחק תוכות, ונראה דחק תוכות חשיב כתב לענין איסור מחיקת השם וכן לשאר מילי, כגון שטרות וכמ"ש הר"ש אה"ע סי' קכ"ה ס"ק דבטופס לא פסל מדאורייתא, ולכאו' אם הטופס אינו כתב אין לתורף משמעות בפ"ע, וצ"ע בזה, [מיהו לשון הפסוק גם בזה וכתוב בספר, וצריך בירור], וטעמא דמילתא כיון דהתוצאות שוין כגון בגירר הדיו ונשאר האות מה איכפת לן איך נכתב, מיהו באינו מכוי' לשם קדושה לא עדיף מנתכוין לכתוב יהודה דמותר למחקו, אבל בחק תוכות יכול לכיון בחקיקה כמו בכתיבה, וכ"מ בפ"ת יו"ד סי' רע"ו ס"ק בשם תשו' נו"ב עי"ש, ולפ"ז נחא הא דאמרי' שבת ס"ב א' התם משום שי"ן דיש בו קדושת שי"ן אף אם חק תוכות כשר.

ובמ"א ס"ק נ"ז כתב דכדוהק בצד השני בדפוס כשר וכן נהגו לעשות השיניין בדפוס מיהו י"ל דדוקא בטס של מתכת אבל עור שהוא רך נדחה גם סביביו והו"ל חק תוכות, ומבואר מדבריו דבדפוס מבחוץ פשיטא דאין לעשות ואף מבפנים חושש בעור, וביאר במחה"ש דעושין שני דפוסין מבפנים ומבחוץ, ואם לא ה' דפוס מבחוץ פשיטא דכשר אף בעור, אבל בעור צריך הוא לדחיקת הדפוס שמבחוץ, ועכ"פ מבואר מדברי המ"א שעושין דפוס מבפנים, אבל במ"ב ס"ק קצ"ג נראה דנהגו לעשותן בדפוס מבחוץ בלבד, וזה כמנהג הספרדים שכ' בב"י, וצ"ע איך מוכיח מכנה"ג בשם רמ"ע שהרי כתב הב"י דמנהג האשכנזים שלא לעשותו בדפוס.

ושמעת מאמו"ר שליט"א דיש לדון ולומר דבעור שהוא רך אף בדפוס כנופי מיכניף וכשר, דכיון שע"י דחיקת הדפוס נדחק העור לחוץ חשיב שפיר מעשה באות עצמו, והרי משמע בפרש"י שאם האות היתה בולטת ע"ז חשיב שפיר מעשה באות, [אך לעומת זה משמע ברש"י דחק יריכות לא מהני בדחיקה מאבראי לעיל], אלא דלעיל כתבנו בשם אמו"ר שליט"א שאף ברושמא נעשה מקום הכתב עבה יותר, ומ"מ אמרי' דמיחרץ חריץ, ולפי מה שצדדנו דהתם מיכניף לטס שלמטה וע"ז נעשה עבה יותר, י"ל דהכא עדיף דניכר שמכניף לתוך השיין, [דוגמא להסביר הדבר בדוחק מים מצד אחד שעולים מצד שני, וה"נ בכל דבר רך א"צ למיחרץ חריץ כדי שתתהווה הבליטה דבדוחק מועט בולט לחוץ, משא"כ במטבע, (ועי' יומא מ"ה א' זהב שחוט שנטוה כחוט פרש"י מפני שהוא רך, ולא אוקמו הכי בציץ מפני שהאמת אינה כן, דלא נעשה מזהב זה שהוא רך, וגם י"ל דמ"מ גרע מעור)], מיהו י"ל לאידך גיסא כמ"ש המ"א דמפני שהוא רך מיחרץ חריץ תחלה, קודם שידחק לפנים מכח המיכנף כניף וצריך להתיישב בדבר, [ואם נימא דכל שדוחק

מאבראי כשר ניחא טפי, דקרוב לומר שנדחק לתוך הדפוס מכח דחיקה דאבראי וא"צ לדחיקה דתוכות כ"כ אבל כבר הבאנו לעיל דהראשונים ז"ל לא פי' כן], ולמעשה מורה אמו"ר שליט"א לנהוג בעשיית השיניין כך, וז"ל תחלה בדפוס ואח"כ לבטלו כולו בדפוס ואח"כ למשכו בצבת, [ולא לדחוק את הצבת בשעה שבא לאחזו בעור כי דחיקת הצבת כדחיקת הדפוס], לאחר שכל השיין בולט אם אפשר להשאירו כך מה טוב, ובאם לאו יש לצבעו בצבע ואח"כ להחזירו לדפוס, וכל מקום שאין בו צבע והוא מן השיין יש לבטלו כליל ולהחזירו ע"י הצבת, עכ"ל, ומ"ש שלא לדחוק את הצבת לכאור' ע"כ ידחוק השיין מבפנים לחוץ, או יוציאנו מעט בסכין, ולכאור' אם מבליט השיניין הרבה ואח"כ דוחק עליהם בדפוס שיתעבה ויתיישב אין בזה חסרון דח"ת דכל המעשה עושה בגוף האות, ויכול לעשות באופן זה [במקום לצבוע], גם אפשר דלאחר שהאות בולט לא אמרי' דמיחרץ חריץ על סביבי האות אע"פ שמתעבה ע"ז, כיון שהאות הבולטת מונעת הדפוס מלחרוץ ולהשאר במקומו, וע"כ הנוסף בעובי האות מיכנף כניף מהתרחבות האות שכבר בולטת, ואפשר שכך היו נוהגין באשכנז דלאחר שעשו השיין ע"י קמטי העור מבחוץ נתנהו בדפוס שיתיישב וישתווה דוהי פעולה בירכות, ואח"כ נשתרבו לעשות בדפוס בלבד, ואם מוסיף לבלוט ע"י חק תוכות מסתברא דאינו פוסל, שאין זה אלא שיפור באות הקיימת.

י"ט א' כתב עליון כתב או אינו כתב, אם מיירי בסיקרא רחב מהדיו מ"ט פסול

ט. **י"ט א'** כתב עליון כתב או אינו כתב, יש לעי' למ"ש תו' ט' ב' ד"ה מקרעין בשם ירו' דמרחיב את הקרע וניכר כתב העליון, א"כ דכוותה בדיו ע"ג סיקרא נמי מיירי בכה"ג שכתב הסיקרא רחב וניכר הדיו בפ"ע, א"כ מ"ט פסול מ"ש מכותב בדיו ע"ג ניר אדום דחשיב כתב, ונראה דהחסרון

במ"ש תו' ט' ב' לישב פרש"י דמסרטיין על הנייר ולא חשיב כתב ע"ג כתב

בתו' לעיל ט' ב' בתירוצו בתרא כתבו ליישב פרש"י דמסרטיין על הנייר ולא חשיב כתב ע"ג כתב משום דעדיף מדיו ע"ג סיקרא, [עתו' הרא"ש], ונראה דכונתם דוקא כשהכתב התחתון מתבטל דומיא דדיו ע"ג סיקרא, ובוזה אמרו דדיו ע"ג סריטה יש לו חשיבות כתב, אבל בחקק גמור שניכר מקום החקק יש מקום לומר דגרע מכל כתב ע"ג כתב, דעד כאן לא דנו אלא היכא שהכתב העליון מבטל התחתון, ומעתה העליון לחוד משמש כתב והתחתון כנייר, אבל היכא שהכתב התחתון עדיין ניכר והעליון רק צובע את התחתון י"ל דלא חשיב כתב אלא צובע, וי"ל נמי דכיון שאין הכתב ניכר בצבע יש חשיבות לצבע ככותב, אבל עכ"פ אין זה בנדון כתב ע"ג כתב דדיו ע"ג סיקרא ולא בנדון דר"י ורבנן].

ועיקר תירוץ תו' לאו מילתא דפשיטא היא, שהרי אף בדיו ע"ג סיקרא יש חשיבות כתב לדיו וכמש"כ לעיל, אלא דכיון שיש כאן כתב לא חל על מעשהו שם כותב וכמשנ"ת, וא"כ אף על גבי רשימה על הנייר יש לדון כן, וער"ן וריטב"א דנדו מפרש"י מפני קו' זו, וכן ברשב"א כתב דרושם אינו כתב וזה כתירוץ קמא דהתו', מיהו דעת תו' דכיון שאין כתב הסריטה ניכר להדיא אין הכתב שעל גביו מתייחס אליו והרי הוא כתב בפ"ע, באופן שהסריטה מתבטלת ע"י הדיו וכמש"כ.

בדין כותב בעט ברזל

הכותב בעט של ברזל אם החקק מתמלא ע"י הדיו ואין ניכרת החקיקה, א"כ מעולם לא הי' כאן כתב חקיקה, שהרי כל נקודה שחקק נתמלאה בכתב הדיו, ועדיף ממסרטיין שכותבין תחלה אות שלימה ע"י חקיקה, ואמנם בדיו ע"ג סיקרא יש לדון דאף בכה"ג יפסל, היינו מפני שהדיו והסיקרא

בחשיבות כתב העליון, דכיון שכבר כתוב כאן ראובן לא מיקרי כתב העליון כתב אלא שצובע כתב התחתון, ואף אם לא צבעו כולו, אכתי לא מיקרי כותב כיון שלא חידש כאן הכתב, וכל שאינו נקרא כותב לענין שבת לא מהני לחתימת העדים אע"פ שהיא ניכרת יפה, ומה"ט נמי לא מיקרי מוחק כיון שהכתב קיים אע"פ שצבע הסיקרא נסתלק לגמרי.

ולפ"ז נראה דאם הי' כתוב רי"ש בסיקרא והעדים צריכין לחתום שם כ"ף לא חשיב כתב על גבי כתב, דדיו ע"ג סיקרא כתיבה גמורה היא, ולגבי האות כ"ף חשיב הרי"ש כטיפת סיקרא על הקלף שאינה מגרעת, [מיהו אם הוסיף תחלה הקו התחתון בדיו, י"ל שכבר יש כאן אות כ' ע"י הדיו והסיקרא], ואף אם נחמיר באות ע"ג אות, אכתי בהי' קו אחד סיקרא שפיר משלימו לאות, ולא מיקרי כתב ע"ג כתב.

ס"ת שכתבו בסיקרא לשם ס"ת אם מהני העברת דיו

יש להסתפק בס"ת שכתבו בסיקרא לשם ס"ת אם מתכשר בהעברת דיו, ולכאור' פשוט דכיון דמחמירין דכתב עליון אינו כתב, ה"נ פסול, אבל אין זה מוכרע די"ל דלענין שיחשב הכתב בדיו סגי בכתב עליון, (כמש"כ לעיל סק"ה לענין רצועות), ואמנם הכתב העליון אינו כתב בפ"ע אבל הוא מועיל לחשוב הדיו ככתב, ונעשה הכתב התחתון כעשוי בדיו, מיהו אם חסרון דדיו כחסרון דלשמה הו"ל בדין כתב ע"ג כתב, ולעיל נקטנו דפסול ולמש"כ יש לדון בזה, ולפ"ז אם נעשה כתב הס"ת אדום אף באופן דפסול מ"מ יכול לעבור עליו בדיו וכשר, וכ"נ במג"א סל"ב ס"ק ל"ח, ועמש"כ בזה אאמו"ר שליט"א בסק"ד, ולע"כ כה"צ.

הא דשטרות אסור, אבל א"א לומר כן דהא באבר ורוק ניכרת חתימתן וכמש"כ, ומ"מ אסור בתלמודן).

בהשמטת הרי"ף ורא"ש ורמב"ם דברי הירוש' דמרחיב הקרעים

הרי"ף והרא"ש והרמב"ם השמיטו הירוש' דמרחיב הקרעים, וביותר יש לדקדק בזה מדברי הרא"ש שהביאו בתוספותיו ט' ב' והשמיטו בפסקים, ובאמת סתמא דתלמודן שלא ביארו כן משמע דבכל ענין שפיר דמי, דאין לומר שסמכו שזה דבר המובן מאליו, שהרי בלא"ה אין להם חתימת ידם הניכרת ובכל מקום הם חותמין לפי הקרעים, ואמנם בירוש' יש לבאר דתהא חתימתם ניכרת בקרעים ברוחב כזה איך מטין את ידם לחתום בתוך הקרעים, [ולכן חייש לזיופי כיון שיש כאן גם כח כתב ידן], אבל סתמא דמילתא אין אפשרות לעמוד על חתימתן בכה"ג, ואם איתא שיתרון זה מעכב לא הוה סתים תלמודן מלבאר, וביותר יש לדקדק דאיפכא קתני וממלאין את הקרעים דיו, ואם אינם ממלאין למה שנה רב והביריתא ממלאין, ובירוש' באמת אמרו מקרע לפנייהם וחותמין, ולא אמרו כלישנא דתלמודן, ועוד דמתפרש דומיא דאבר ומי מילין, ולפמש"כ התם א"צ להרחיב כיון שאינו מוגבל לפי הקרעים, וא"כ מתפרש סתמא כולוהו בחד גונא, ולפ"ז יש ללמוד דלא חיישינן לזיופי כלל אף באופן שאין חתם ידן ניכר, ועי' בספר מרן זללה"ה סי' צ"ו סק"א שאמנם תמה למה הוצרכו להרחבת החתימה, (ואפשר דמ"ש בירוש' אח"כ שאם בא וערר עררו קיים [ובשבת הגרסא בטל] היינו לומר דמשום ערעור הבעל יש להרחיב הקריעה ולא מעיקר הדין).

שם איתמר עדים שא"י לחתום רב אמר כו' בכל הסוגיא

י. שם איתמר עדים שא"י לחתום כו' נראה דמודה רב שהגט כשר אף באבר

מצטרפין לאות שלימה, אבל חקיקה ודיו אינן מצטרפין ליקרא יחד, וכבר נתבאר לעיל דנדון כתב ע"ג כתב הוא רק באות ע"ג אות, וכ"ש בחקיקה, ועמ"ש אאמור"ר שליט"א בסק"ה בענין כתיבה בעט ברזל ובדין כתיבה על השרטוט.

ט' ב' תוד"ה מקרעין, ברשב"א ותורא"ש שפי' דלרש"י מרחיב השריטה

פי' ב' תוד"ה מקרעין, בירוש' פריך כו', ברשב"א ותו' הרא"ש פי' דלרש"י מרחיב השריטה, ולכאור' כיון ששורט בסכין וכיו"ב ממילא תהא הכתיבה רחבה מהשריטה ושפיר ניכר הכתב העליון, ורק בקרע שממלאין לפי הקרע יש לשאול כן, כיון שבדרך כלל ממלאין הקרע ומה שבולט מכח כתיבתם לא יראה בגט אלא על הגיר העליון, ויש ליישב דמ"מ הרחבת השריטה עדיפא, ואמנם ה"ה הרחבת הכתב, [שו"ר שאאמור"ר שליט"א בסק"ז כתב דכיון שעיקר כתבן על השריטה לא מהני מה שמתרחבין].

ולפ"ז אפשר דבסיקרא ג"כ א"צ להרחיב הכתב, דלא אמרו כן אלא בניר שממלאין הקרעים, אבל כל שאינו מוגבל למעט או להרחיב כרצונו מיקרי שפיר כתב ידי', [ובאמת בירוש' אמרו כן בקרעים], ומ"מ יש ללמוד דלא מהני להרחיב הסיקרא לענין שלא יחשב כתב ע"ג כתב, דאי מהני הול"ל עצה זו, כמו בקרעים, ויש לדחות.

בהא דנגדיה ר"כ לההוא דעבד הכי בשטרות יש לעי' אם ניכר כתב ידן של העדים מ"ט נגדי' ר"כ לההוא דעבד הכי בשטרות, וי"ל דמ"מ כיון שאינם יודעין לחתום אפשר לזייף חתימתן זו, כיון שאף הם עצמם לא יכונו בכל פעם באותו אופן, (ועתו' הרא"ש ט' ב' וצע"ק), ול"ד ליודעין לחתום שיש להם הרגל בחתימתן, ויש היכר בכת"י, (והי' אפשר ליישב דהבבלי לא ס"ל כהירוש' ולכן לא הוזכר בתלמודן הא דמרחיב הקרע ולא הוזכר בירוש')

בתרא ועבד עובדא ש"מ דמסיק דלא כברייתא, [ולא הביא הא דמקרקעין דכ"ש הוא מרוק, וגם כדי שלא יצטרך להביא הא דירו' דמרחיבין הקרעים, דבתלמודן סתים לה, ולפמ"ש"כ לעיל ד"ז דוקא בקרעים עי"ש], שו"ר בפכ"ד ממלוה ה"ו משמע דהרמב"ם מפרש מקרקעין על הניר עצמו שכ' קרעו להם ניר חלק וחתמו על הרשום וכ"כ בש"ך סמ"ה סק"ו, ולפ"ז אפשר לומר דמפרש דרב רבנא קמ"ל וכ"ש אבר ורוק, ומיושב בזה שבה' מלוה הביא דין מקרקעין דבזה מבואר בגמ' דנגד' (מדמייתין לדר"כ אדרשב"ג) ובה' גרושין פסק כעובדא דר"פ, וסתם דין מקרקעין במ"ש דרושמין ברוק וכיו"ב מדבר שאין רשומו מתקיים, [שו"ר בריטב"א דאמנם פי' דלרב אצ"ל דרושמין באבר ורוק, וצ"ע דלפירושו כתו' ודאי לאו ק"י הוא וכנראה חסר].

ובשו"ע אה"ע סי' ק"ל סט"ז פסק המחבר כהרמב"ם, והרמ"א הביא דעת הרמ"ה שאין לעשות כן לכתחלה, אלא מקרקעין כפרתו', ובנה"מ חו"מ סמ"ה ס"ד כתב דמרחיבין הקרע או הכתב, וכ"כ אאמו"ר שליט"א דיש להחמיר כהירו', ולפרש"י לא מהני הרחבת הכתב.

שם גמ' וכן אורי לי' ר"פ לפפא תוראה ברוק, אפשר שהבעל ציוהו לכתוב ולכן לא יכול להחתים אחרים.

שם דההוא דעבד עובדא כו' לכאו' משמע לק' ב' דהעובדא הואי במקרקעין, וכ"כ הרמב"ם בפכ"ד ממלוה ה"ו ד"ז במקרקעין, אבל אפשר נמי דהוה בשאר גוני דשמעתין, ומ"מ שפיר מייתי מינה לק' ב' דעובדא דר"כ הכי הוא, דנגד' למאן דעבד בשטרות מה שכשר בגיטין, ולכן אף אם ר"כ מכשיר ברוק איכא ראי' לדין מקרקעין דהלכה כרשב"ג, - בטור אה"ע סי' ק"ל מבואר דנגד' לדין, ומיירי שהי' מזיד דאל"כ הו"ל לאודועי', ולשון הרמב"ם בה' מלוה משמע דלעדים

כדשמואל אלא שאין ראוי לנהוג כן, שמה יכתבו בדבר המתקיים, ומסתברא דאפי' חתמוהו אין ליתנו לה אליבא דרב, אבל אחר שנתנוהו לה תנשא, ואפשר שאחר החתימה כיון שהגט כשר יכול ליתנו לה, וסגי לן בהנהגה שלכתחלה לא יחתמו כן, וצ"ע, וביירו' בתר דאמר מקרקעין לפנייהם בעי ולמה לית אנן אמרין שירשום לפנייהם במים, אם בא ועירר עירו קיים [ובשבט הגרסא בטל], ולכאו' ר"ל שאם נתיר לרשום בדבר שאינו מתקיים, יכול הבעל לערער שטעה ורשם להם בדבר המתקיים, אבל אם נקבע הדין שאין רושמן לפנייהם על הגט עצמו כלום, שוב לא יוכל לערער, ומבואר מזה שקבעו הנהגה שלא לרשום בגט כלל, ובתלמודן נמי נראה דר"א פליג אדשמואל, ור"פ פליג אדר"א, דכל אחד פוחת והולך ברשום שלא יהא ניכר ולא מתקיים כלל, וכיון דפלוגתתם בהנהגה הראוי' [ולא בעיקר הדין] יש ללמוד מהברייתא דלא ככולהו, וכך מתפרש גם סדר הגמ' דמייתי ת"כ דרב בתר כולהו לאסוקי כרב, ואם היתה הנהגת ר"פ למעשה לנהוג כן אף בתר ידיעת הברייתא הוה מייתי ליה תלמודא אחר הברייתא, [ויש לדחות דמפני הסוגיא שדנה בביאור הברייתא הביאה לבסוף, אבל מ"מ צריך ראי' לדחותה], ובהדיא מבואר בירו' דמקרקעין מתפרש לאפוקי נמי מים.

וזוהי דעת הרי"ף שהביא רק דברי רב, והרא"ש הביא דברי שמואל כדי לבאר דדיו ע"ג סיקרא נמי פסול, [ומ"ש דכ"ש ממיא דאברא צ"ע, ועי' לעיל סק"ב ע"ד רש"י בזה], דלא רצה להשמיט לגמרי הא דמסיק וכי מפני שאנו מדמין כו', ועוד דבדיעבד כשר אף בדשמואל ובמיא דאברא וסיקרא פסול, אבל עכ"פ דבריו מתפרשים לפסוק כרב ולכן לא הוצרך להביא דר"פ, ובדיעבד אף דשמואל כשר וכ"ש דר"פ, וצ"ע ברמב"ם פ"א הכ"ג שפסק כדר"פ ולא הביא לדרב וגם סיים דה"ה בכל כתב שאינו מתקיים, וכנראה דעתו דר"פ

מנגדינן, וכבר העיר בזה בסמ"ע סמ"ה סק"ז, ויתכן נמי דלבעל השטר נגדי' דניכר שכונתו לזייף אח"כ.

י"ט ב' א"ל עולא לא צריכת כו' ודוקא ר"נ כו' יא. י"ט ב' א"ל עולא לא צריכת כו' ודוקא ר"נ כו' בתו' לעיל ט' ב' מבואר דהא דתניא קורין לפנייהם היינו שנים או חד דאית לי' אימתא, ולפ"ז כל הני עובדי דלא כרשב"ג, לא מיבעיא אי מיירי בשטרות, אלא אפי' בגיטין כיון דרק משום עיגונא שרינן, א"כ לכתחלה ראוי לקרות ואמאי א"ל לא צריכת א"ו לא ס"ל כרשב"ג ומייתי להו תלמודא סיעתא לרב גמדא, וגם בדברי רשב"ג מוכח דאם אין יודעין לקרות אין שום עצה בשטרות, והיינו דלא מהני שיהיו שנים קורין, [ובש"ך סמ"ה סק כתב דאכתי אין ראי' מתו' דהלכה כרבנן, אבל לכאו' אם עובדא דעולא כרבנן א"כ מתפרשת הגמ' לסיועי' לרב גמדא, ומזה למדו תו' דלרבנן בעינן שנים או ספרי דייני ור"נ, וממילא מובן דס"ל דהלכה כרבנן, דאל"כ הו"ל לפרושי עובדות אלו כרשב"ג].

ברם יש לדון דלא דמו הני עובדי דרשב"ג, דהא ר"י ידע למיקרינהו, אלא שהי' לו טורח בדבר, וכן ר"נ, ובכה"ג י"ל דלכו"ע קורין לפניו וחותרם, דבכה"ג חשיב טפי גילוי מילתא וליכא למיחש לשיקרא דחיישי שיקראנו בעצמו, וזו נראה דעת הרי"ף שפסק כרשב"ג, והביא הא דר"נ וספרי דייני לומר דביודע לקרות יכול לסמוך על מאן דאית לי' אימתא מיני', [והא דר' אלעזר איכא לאוקומה נמי בכה"ג דר"נ, א"נ דבשנים מהני לכו"ע, והרי"ף השמיטה משום דלא מיפרשא בגמ' היכי הוה].

ובשטר שנחתם כדינו ובא לפני ב"ד ואינם יודעין לקראו אפשר דלכו"ע סמכינן אע"א, כיון שאין קובעין עתה העדות על פיהם, והא דהוצרך ר"פ תרי מסל"ת היינו

בגוים, אבל בישראל סגי בע"א דגילוי מילתא בעלמא הוא, אבל לכתחלה לחתום על סמך עדות אחרים לא שרינן, [וגם יש לסמוך שהלקוחות ידקדקו בדבר מיד, משא"כ בחתימות דלא ידעי איך נחתם לערער ע"ז], תדע דאם נימא דבאין יודעין לקרות אפי' תרי לא מהני, א"כ איך יגבו ב"ד בשטרא פרסאה לעולם, א"ו בשטר שנכתב כדינו גבינן ע"פ עדות של אחרים שקורין לפני ב"ד, שו"ר בב"י וש"ך סמ"ה כע"ז ע"ש, אבל הרא"ש נקט דמהא דר"פ יש ללמוד דמהני שנים אפי' לחתום על פיהם, [נאותא דר"פ כרבנן לפרתו', או אפי' כרשב"ג אם פלוגתתם דוקא בחד כהרא"ש בדעת הרי"ף], ולפ"ז א"א לגבות ממש עבדי בשטרא פרסאה לרשב"ג אלא ע"י עדים ישראל יודעין למיקרייה קמי בי דינא, וצ"ע.

הרמב"ם בפכ"ד ממלוה ה"ז כתב דראש ב"ד יכול לחתום ע"פ סופר שלו, ומשמע דמפרש דעולא א"ל לר"י דיש לחלק בין דין לעדים, דנחיה דקיי"ל כרשב"ג בעדים מ"מ ראש ב"ד יכול לחתום ע"פ סופר שלו, וכנראה פ"י כן גם בדעת הרי"ף, וד"ז יש לו מקור בירו' שהביא הב"י בסי' ק"ל, ובש"ך סק"ד תמה על רי"ז שכ' דלהרי"ף והרמב"ם לא סמכינן על אחרים או על אחד שירא ממנו כמו שכתבתי בדיני דיינים אלא כשיודע לקרותו כו', ובפשוטו מתפרשים דבריו דבדיני דיינים אין חולק דסמכינן, אבל הרי"ף והרמב"ם סוברין דד"ז דוקא בדיינים ולא בעדים, [ו]ממילא מבואר מדבריו דאינו מחלק בין חד דאית לי' אימתא לשנים, ואולי מפרש גם דברי ר"פ משום דדיינא הוא, וע"י להלן בענין יודעין לקרותו ולא קראהו, והראב"ד הוסיף דדוקא בשטר מעשה ב"ד התירו, וכ"ה פשטות הענין בלשון הרמב"ם שכ' ראש ב"ד שהי' יודע ענין השטר כו' מיהו במ"מ דייק מדאמר' ספרי דיינא ואיניש אחרינא ולא אמרו דיינא אחרינא, אלמא בכל עדות מהני בספרי

דיינא ור"נ, ולכא' מהגמ' אין רא' דהא רבנותא דספרי דיינא הוא מפני שאומנותן בכך ולא מרעי אמונתיהו וגם אין ריעותא דכך דרכם, וא"כ כשאמרו ספרי דיינא ואיניש אחרינא ג"כ מתפרש כשהם משמשין עכשיו כסופרי הדיינים, וא"כ אין להוכיח מזה כשנזדמן סופר הדיינים עם ר"נ בענין אחר, אבל בסברא נראה דאית לי' אימתא מיני' בכל ענין, אלא די"ל שלא התירו אלא לדיין בדינותו, אבל בעדות לא פלוג בין דיין לעדים דעלמא.

ויש לעי' למה לא חילקו ז"ל בין יודע לקרותו לאינו יודע לקרותו וכמש"כ לעיל, וכן לשון הבריייתא אם יודעין לקרות ולחתום ולא אמרו אם קראוהו חותמין, וראיתי ברשב"א ותו' הרא"ש שאמנם הביאו חילוק זה לענין לחשבו גילוי מילתא טפי, אבל לא להתיר אליבא דרשב"ג עי"ש, ולשון רי"ו נ"ד ח"ג בדעת הרמב"ם דלא סמכין על שנים או על אחד שירא ממנו (כמ"ש בדיני דיינים) אלא כשיודע לקרותו אבל כשאינו יודע לקרותו אינו חותם, ומשמע לכא' מלשון זה דביודע תליא מילתא, וכמש"כ, אבל מסתימת דבריו משמע דמחלק בין עדים לדיינים וכמש"כ בדעתו ז"ל לעיל, ואפשר דסתמות הגמ' לא משמע דשריותא דהני עובדי משום ידיעי דהו"ל לעולא לפרושי או לגמ', אבל אם החילוק בין דיינים לעדים אין חסר פירוש

דממילא מובן, וצ"ע דלמה באמת לא נחלק כן, שוב שמעתי מאמור"ר שליט"א דאין לקבוע היתר ע"פ יתרון זה, דכיון דחשבינן לי' גילוי מילתא דחייש הקורא שמא יתנו לאחר לקרא, אמנם יש יתרון מעט שיכול לקראו בעצמו, אבל החילוק מועט, ואי מתקנינן להחמיר יש לקבוע הדין דדוקא בקראו בעצמם חותם.

לענין הלכה לדעת תו' איכא חומרא בגט להצריך שנים או אחד שירא ממנו, וקולא בשטרות להתיר לחתום ע"פ שנים, ולדעת הרמב"ם לא הוזכר גבי גט דבעינן שנים, ובפשוטו ה"ה חד, אבל בשטרות לא מהני מיד, אלא דיין וסופר שלו, [ולחמ"מ מהני ד"ז אף לעדות ולהראב"ד דוקא לפסק ב"ד], ולענין דיעבד בשטרות לדעת תו' אם חתם ע"פ אחד פסול דהא רבנן נמי לא שרו אלא בשנים או כדר"נ, וזהו שכ' הטור בריש סי' מ"ה דפסול, ולפמ"ש הש"ך בסק"ד דלכו"ע כשר בדיעבד, א"כ לדעת הרמב"ם אף באחד כשר, ואמנם כ"ה פשטות לשון הגאונים שבטור וברא"ש בשם העיטור דאי אמרי אקרינן למאן דידע למיקרי שפיר דמי, ולא הזכירו דבעינן תרי, אלא דע"כ הרא"ש מפרש לה בתרי, ולפמ"ש הש"ך בסק"י דבדיעבד אפי' לא קראו לפניהם כשר היכא דמכווני סהדותיהו בע"פ, ה"נ יש להכשיר בחד בכ"ש.

סימן ה

עדי מסירה

כ"ב א' תוד"ה לא

א. כ"ב א' תוד"ה לא, שהכתב על הנייר שאינו מחוק כו', וה"ה איפכא, וכונתם לאפוקי שניהם על המחק, ובאמת טפי הו"ל לפרש הוא על המחק ועדיו על החלק, דלישנא דחכמים מכשירין משמע לכתחלה כר"א, ובכה"ג שהוא על הניר אסור לעדים לחתום על המחק, כיון שיכול למחוק הכתב, ולכתוב מה שירצה, והו"ל הוא ועדיו על המחק דכשר, אלא דמ"מ אם עברו וחתמו מתכשר נמי בע"מ, דלא חשיב מזויף מתוכו (דכ"ז שהוא על הניר ניכר שלא זייף), והק' הגרע"א ז"ל למה צריך ע"מ בכה"ג הרי עתה ניכר שלא זייף דהכתב על נייר חלק וליתכשר בעידי חתימה, ולכא' פשוט דכיון שחתמתן שלא כדין, וכמעידין שקר דמו לפי שיכול לזייף], אין לזה תורת שטר בע"ח אף כשניכר שלא זייף, אלא דכונתו ז"ל שנסמוך על העדי חתימה בתורת עדות כמו על הע"מ, ולכא' כיון שאין לזה תורת שטר הו"ל כמפי כתבם, וגרע מזה כיון שהם מוכיחין על עצמם כעדי שקר, שנתנו בידו שטר שיוכל לזייף ע"פ חתימתן, שו"ר בספר מרן זללה"ה סי' קמ"ז שכבר ביאר בזה.

שם בגמ' מאן חכמים כו'

שם גמ' מאן חכמים אר"א ר"א היא דאמר כו' בפשוטו משמע דריב"ב סבר כר"מ או כר"י דבעינן נמי ע"ח, וצריך טעם מ"ט תני פלוגתיהו הכי דמשמע שיש מחלוקת בדין יכול להזדייף, ובאמת המחלוקת אם בעינן ע"ח, ואם נימא דריב"ב נמי כר"א ס"ל ומ"מ קאמר דאין כותבין בהני ניחא, ויתפרש טעמי' שמא יסמכו על חתימתן לחוד, או אטו שאר

שטרות, או דילמא הוה ב' תנאה וזייפתי', [לר"א אטו אחר כמה ימים, ולר"י משום דס"ל כר"א ואינו מחלק בין לאלתר לאח"ז], אבל סתמות הדברים ל"מ כן, ואפשר דרצה רבי להשמיענו חידושי' דר"א דשרינן ע"ד שיכול להזדייף, שהרי יש בזה חידוש אף לטעמי' דחזינן בדברי ר"א ור"י בגמ', ורצה לשנות הדברים בלשון חכמים, וכיון דריב"ב שנה ד"ז בהדיא גבי גט הביא הדברים בשמו, ואמנם טעמו משום דבעינן ע"ח, ור"מ ור"י לא הוצרכו להזכיר ד"ז בהדיא דפשיטא דלא עדיף משאר שטרות.

ולכא' נראה דלמאן דבעי ע"ח ס"ל דנייר מחוק ודיפתרא פסול מדאוריתא, ואם נימא דמדאוריתא לא חיישינן לזיופא כ"כ בהני, דקרוב הדבר שיהא ניכר הזיוף, א"כ י"ל דאמנם ריב"ב יחידאה הוא בזה שפסלו מדאוריתא, [דהכי משמע לישנא דאין כותבין דומיא דשאר אין כותבין דמתני' הכא], ולכן שנה התנא הדברים בשם ריב"ב, ור"מ ור"י פוסלין מדרבנן, ור"א מכשיר, אבל אין לחדש כן בלא ראי', ועי' י"א א' י"ט ב' דגוים לא חיישי לזה, ומשמע שאינו דבר קל.

בתו' משמע דאף בדאיכא ע"ח כשר לר"א דלא חשיב מזויף מתוכו דידעי שאין לסמוך על העדים בדבר שיכול להזדייף, ומה"ט העדים רשאים לחתום ע"ז ולא חשיבי עדי שקר שמא יזייף, דודאי לא יסמכו ע"ז, וכן הוכיח הרמב"ן דמתני' ע"כ בדאיכא ע"ח דהא ת"ק כר"מ ס"ל ואי בדליכא ע"ח מאי איריא דיכול להזדייף הא ליכא עדים, א"ו בדאיכא עדים קאמר ואפ"ה חכמים מכשירין, וכ"כ תו' והרשב"א והר"ן על פרש"י לק' ב'

[ומה שצריך עדות שזהו השטר אינו מגרע כחו].

ולפ"ז מיושב בהנדון בכח השטר, ולא נתחדש כלל דעדים לא מהימני משום דלא רמו אנפשייהו שפיר, אלא מיירי בדבאמת לא דכירי ומ"מ סמכין שלא זייפה לר"י משום דאם איתא דהוה ב' תנא מידכר דכירי, וזה אפשר בשני אופנים או משום דאיתתא חיישא להכי, או דאנן סמכין דמדלא דכירי ש"מ דלא הוה תנאה, ועכ"פ לא מיירי באופן שזוכרים בודאי שלא הי' תנאי, אלא שאין זכור להם תנאי, אבל לפ"ז יש כאן חידוש לר"י דסמכין על שטר שיכול להזדייף אע"פ שאין עדים שמעידין בבירור שלא נזדייף, ואמנם יש ליתן טעם בדבר דאין לחדש תנאי בגט שלפנינו, וכיון דלא דכירי תנאי אמרי' דיש כאן גט גמור בעדות העדים, ומהיכי תיתי לחדש שהי' בו תנאי, אבל הדבר צריך ראי', וגם דלפ"ז הוא דין מיוחד בתנאי, ולא בשאר פרטי השטר, ומנלן להכשיר בשטרות אפי' לאלתר, וע"כ דסמכין על עדותם לקיים השטר.

ואפשר דמיירי שהעדים מכירין השטר כולו, ולכן לא חיישנן שזייפתו כולו, אבל שינויים מעטים אפשר שתעשה בו, ואינם זוכרים העדות בעל פה להעיד בב"ד, אבל מעידין ששטר זה עם הכתב והתוכן הזה נמסר בפניהם, והיכא דלא חיישנן לשכחה אמרי' דזוהי עדות שלא נזדייף כלום, אבל בזמן מרובה דלא דכירי שוב אין כאן שטר, [ואם יעידו בודאי שלא נשתנה דבר אפשר דמהני], ולשון הרמב"ן שהעדים טועין ושוכחין התנאי, ולכאז' כונתו דוקא כשמעידין על השטר שזהו שנמסר בפניהם, אבל אם מעידין על גרושין בעל פה ולא סמכי אגיטא, אין לחדש פסול ע"י הגט, ועוד הביא הרמב"ן אפשרות לפרש דדוקא בדאיכא ע"ח סמכי אע"ח עי"ש, ומשמע דאפי' אמרי ידענו לא מהימני, דבזה

דאין לחוש שיסמכו על העדים בדבר שיכול להזדייף, וכ"נ סתמות הטוש"ע, וצ"ע בריטב"א שכ' דחשיב מזויף מתוכו, [ואולי אזיל לטעמי' י' ב' דלעולם אין ע"מ מועילין טפי מע"ח, ולע"כ], שו"ר שכבר תמה בזה מרן זללה"ה לעיל י"א א'.

כ"ב ב' לא הכשיר ר"א אלא לאלתר

ב. **שם** ב' ואר"א לא הכשיר ר"א אלא לאלתר כו' יש לעי' האם הכשיר ר"א את הגט בתורת ראי' על מה שכתוב בתוכו, או דרק למעשה הגירושין מהני (וכן למעשה קנין עתו'), אבל לעולם אין לסמוך על הגט על סמך שלא נזדייף, ובסברא מיושב כפי' בתרא דלא סמכין לעולם על כתב הגט אלא על העדים, ולחלות הגירושין הוא דמהני, אבל לשון הגמ' משמע דלאלתר מכשיר מאי דפסל לאח"ז, והיינו דלאלתר סמכין על הגט, דאל"כ הול"ל בפשטות לא הכשיר ר"א אלא לגרש בו אבל לא לראי', וכ"מ בתו' דלקנין אף בשטרות כשר, ומדפסל בשטרות מאי דמכשיר בגיטין, ע"כ דבגיטין כשר לאלתר לראי'.

מיהו צ"ב אם העדים מעידין על הגרושין, למה צריכין להכשיר הגט, הרי בזמן הגרושין הי' כשר ואיכא סהדי שנתגרשה, ותו א"צ לגט כלל, ואפשר דמיירי שהעדים אינם זוכרים אם הי' בו תנאי, אלא מכירין שזהו הגט שנמסר לפניהם, ואנן לא חיישנן לזיופא, כיון שהיא חוששת דסהדי מידכר דכירי, דכמו שבאינו יכול להזדייף מהני לר"א, כיון שצריכה להביא עדים שזהו השטר שנמסר בפניהם, הי' לאלתר ביכול להזדייף, ולכן אף אם אירע דלא דכירי לא חיישנן לזיוף, וכן נמי לאידך גיסא דאף אם זוכרין לאחר זמן, שוב אין לזה כח של שטר, כיון שאין כתב זה מתכשר אלא ע"י עדות על פה, ולא חשיב שטר אלא כשכל העדות על פי השטר לחוד,

שייך לחלק בדאיכא ע"ח לא רמו אנפשיהו למידכר שפיר, אבל אי מיירי בדלא ידעי להעיד על פה, א"כ גם בדליכא ע"ח ניהא שפיר דלא מהימני, וצ"ל דמיירי במעידין על השטר, אלא דאף במעידין בודאי לא מהימני, דהשטר מטעה לחשוב שלא נזדייף, [דאין כאן הכרת חתימות לומר דדייקי טובא], אבל במעידין עדותן על פה אין השטר מגרע, ואולי זה כענין שאמרו יבמות זימנין דחזו בכתבא ומסהדי דלא חשבינן סהדותיהו מפיהם, ולכך בעינן הכשר השטר, ועי' עוד בר"ן בכ"ז.

בטעמא דבעינן ראוי לימים רבים

שם ואר"א לא הכשיר כו' למען יעמדו ימים רבים, לכא' מוכח דהגדון בכח השטר ולא בנאמנות העדים על פה, דהא ודאי לאלתר מהימני, וע"כ דפסול מלשמש בתורת שטר, והיינו היכא שאין העדים יודעים להעיד על המעשה, וכמשנ"ת סק"ב, ואפשר דנפ"מ שאינו גובה ממשועבדים דכיון שאין לזה דין שטר הו"ל מלוה ע"פ, ואע"פ שהעידו עדים לאלתר בב"ד ונתבררה אמיתות השטר, דינו כמלוה ע"פ, ולפ"ז אף מצי למיטען פרעתי, אלא שאין הדבר מצוי באלתור, אבל נפ"מ בהעידו לאלתור ונשאר השטר בידו עד לאח"ז.

יש להבין מ"ט פסלה תורה שטר שאינו ראוי לעמוד ימים רבים, ואפשר דדין שטר קולא היא שנתנה תורה לסמוך על שטר כמי שנחקקה, ולא ניתן ד"ז אלא כשצריך עדות לימים רבים, אבל לזמן מועט דיכול לסמוך על העדים לא ניתן דין שטר, א"נ י"ל דהטעם דילמא סמכי סהדי על הכתוב בשטר, ולא הכשירה תורה שטר דעיקרו לימים רבים שמא יניחוהו לימים רבים ויסמכו עליו, ולכן פסלתו גם לימים מועטין, א"נ משום דבטל העיקר בטל הטפל, דכיון שאינו ראוי לעיקר ענין שטר אין זה שטר, אלא דצריך טעם למה קבעה תורה בזה הלכות, ולכן צדדנו בטעמים הראשונים, [ולפ"ד אין לחדש פסול אליבא דר' יוחנן כיון דראוי לעמוד זמן שצריכין לשטר ולא חיישינן לטעותא דעדים, ואין לפסלו משום שאינו ראוי לימים מרובין ביותר, ועי'

בטעמי דר' יוחנן דאמר אפי' בשטרות

ג. **שם** ור"י אמר אפי' בשטרות, בתו' מבואר בתירוקן קמא דאף בשטרות סבר ר"י דמדכר דכירי, ויש להבין בשלמא גבי גט שעיקר תוכנו ידוע, והתנאי הוא דבר נוסף שייך לומר דאם איתא דהוה ב' תנאי מידכר דכירי, אבל בשטרות הרי שייך זיוף בעיקר תוכנו אם מכר לו מאה אמה בשדהו או חמשים, ואין שינוי זה נקבע בלב לזוכרו, ובתירוקן בתרא כתבו רוב תנאים ולא כתבו משום עיקר המכר וההלוואה, וברמב"ן מבואר כתירוקן קמא ולא הזכיר תירוקן בתרא, ואפשר דבעיקר העדות ודאי סמכינן על העדים דרמו אנפשיהו למידכר, וגם לדקדק בכתב הגט יפה, ולא חששו אלא בתנאי שהוא דבר צדדי, ונמצא הגדון בגט ושטרות שוה.

שם והכתיב כו' בתו' נקטו דלר"י דמכשיר עד עשרה ימים חשיב ראוי לעמוד ימים רבים, ואע"פ שאינו ראוי לעמוד ימים רבים ממש דלא דכירי עדים כולי האי, מ"מ אין לפסול השטר מפני זה, דלא מסתבר להצריך שיאה השטר ראוי לימים רבים ממש, אבל אם אינו ראוי אלא לימים מועטין, שפיר י"ל דפסול שאינו ראוי לעיקר ענין שטר, אבל ברשב"א הזכיר גם אפשרות דמודה ר"י בימים רבים דפסול, וכונתו דומיא דעשרה ימים דפסול ר"א, אבל יש גם לדון דאינו ראוי משום דלא

לעיל]. – בר"ן הזכיר מפני שנמחק מעצמו, וצ"ע בנ"ר מחוק מא"ל, ובר"ן לא הזכיר דפתרא אבל לכאור' בנ"ר מחוק אינו נמחק, ומדבריו למדנו דלאו משום חשש מכשול פסלתו תורה.

בתוד"ה אבל כו' דהנ"מ בשטרות העומדים לראי'

שם תוד"ה אבל, וי"ל דהא דקאמר כו' ה"מ בשטרות העומדים לראי' כו', יש להבין למה סתמו בגמ' בהאי לישנא, הא לק' פ"ו ב' דאמרי' הלכה כר"א בגיטין מתפרש לאפוקי אף שטר קנין, ולעיל י' ב' איצטריך לשנויי חוץ מכגיטי נשים, ואמנם התם הוזכרו בהדיא גיטי נשים, אבל עכ"פ אמורא לא הו"ל למיסתם הכי, ואם נימא דכל הנדון בסוגיין בראי' של השטר לאלתר וכמש"כ סק"ב אבל לחלות הקנין פשיטא דמהני, א"כ י"ל דגם דברי ר"א בבאן מתפרשים לענין הראי' שבשטר, ובזה לא מהני בשטרות אפי' לאלתר, אבל חלות הקנין מהני בכולהו, וגם מדרשא דקרא מובן כן דהתם לכאור' קנה בכסף והשטר לראי', ואף דקרי ל' ספר המקנה, ודרשינן מיני' דמהני אף לקנין, מ"מ עיקרו לראי' נעשה, אבל אין נראה כן דעת תו' אלא דבכלל גיטין כל שטרי קנין, ואפשר שדעת תו' דלעולם לא סמכינן על השטר אפי' לאלתר וכולה אעדים דיינינן, ולפ"ז אתא קרא למימר שלא נסמוך על עדותם אפי' לאלתר, ואפשר דהיינו דוקא כשעדותם מועלת לדין שטר כגון שטוען פרעתי וע"י עדותם אמרי' דהשטר מוכיח, אבל אם טוען להד"ם מהני עדותן, והכי מסתברא, [ועי' לשון הרמב"ן ב"ב נ"א א' דנוטה כן, וכ"כ אאמו"ר שליט"א מלשון תו' ב"ב קס"ב א' ורמב"ן קע"ב ב'], ולפ"ז לא דנו בגמ' בחלות השטר לקנין דודאי מהני, ומ"מ הדברים סתומין, ובתו' ב"ב נ"א א' תירצו עוד דמיירי בכתב ידו דליכא למיחש לזיופא, וצ"ע מ"ט לא הזכירו תירוצן זה בשאר דוכתי, ושמא משמע להו פשטא דברייא

בשטר סתם שהוא בעדים, א"נ דומיא דלשון הבריתא בשטר קדושין, מיהו נראה דשטר קדושין לגיטין מדמינן ל', אף אם בשטרות לא מהני לקנין, וניחא ההיא דשטר קדושין אף אם אין לכתבו לכתחלה בכת"י כמו ג' גיטין, עתו' יבמות ל"א ב' ד"ה למעוטי.

בדעת הרמב"ן דשטרות לא דהיינו שטר ראי' ולפ"ז ברו"ש דפליגי פ"ו ב' בשטרות אי יל"פ דהיינו בשטרי ראי'.

ד. דעת הרמב"ן בשמעתין דהא דאמרי' בשטרות לא, היינו שטרי ראי', ולפ"ז הי' אפשר לפרש אף פלוגתא דרו"ש פ"ו ב' דהיינו דוקא בשטרי ראי', ויתיישב בזה הא דמיתו מסנהדרין כ"ח ב' דקיי"ל כר"א בשטר מתנה, וכן ההיא דכתובות צ"ד בשני שטרות דקיי"ל כשמואל דסבר כר"א, וגם הלשון שוה לשטרות דשמעתין, ויש לעי' א"כ מ"ט דחה הרמב"ן שם פ"י זה דאין לחלק בהא דקיי"ל כר"א בשטרות גופיהו, ונקט בפשיטות דרב קאמר דוקא בגיטין, ולא בשטרות כלל, וי"ל דהא בכתובות שם מוקמינן דרב כר"מ בשטרי מקח, וש"מ דרב כר"מ בכל שטרות, (ובאמת מה"ט קשה לפרש שטרות דשמעתין דוקא בשטרי ראי', דסתם שטרות בגמ' כולל כולן), ועי' לעיל ס"ב סק, שו"ר דאמנם כ"כ הראב"ד, והרמב"ן בספר הזכות השיג עליו מההיא דכתובות.

בדברי רש"י דטעמא דרב דלא קיי"ל כר"א בשטרות משום דכתיב וכתוב בספר וחתום

רש"י לק' פ"ו ב' פ"י טעמא דרב דלא קיי"ל כר"א בשטרות משום דכתיב וכתוב בספר וחתום וטעמא דמאן דמכשיר דהתם עצה טובה קמ"ל, ואין להקשות הא ר"א אליבא דר"א לא ס"ל דעצה טובה קמ"ל, דשאני קרא דלמען יעמדו דמשמע טפי דדינא קאמר, מיהו מסתמות הגמ' בשמעתין משמע דלר"י לא דרשינן מהאי קרא מידי אף לרבנן, וכן לר"א לא משמע דר"א ורבנן פליגי

כתב דלא איברו סהדי אלא לשקרי, והגרע"א ז"ל תמה דכתב סופר לחוד אין עליו תורת שטר ובמה קנה, ולפמש"כ י"ל דבאמת יש עליו דין שטר לר"א כיון שיכול למוסרו בעדים, והשתא נמי שמסרו בינו לב"ע קנה, אם מודה שלשם קנין נתנו לו.

אח"כ ראיתי במלחמות ובר"ן שאמנם הוכיחו מהא דמהני ע"ח לחוד בשטרות ש"מ דלר"א אף ע"מ כרתי וה"ה ע"ח, ומבואר דזה דבר פשוט אף לדעת תו', ולפמש"כ מיושב דבשטרות א"צ חתימות עדים לקיום הדבר וסגי בשטר לחוד, שו"ר בזה בש"ך סי' מ"ב סק"ב ובקצה"ח וש"פ שם, ואמנם לומר שיועיל ע"ח ע"ד שיכול להזדייף אינו מובן, אבל לומר שכתב שאפשר למסרו ע"י ע"מ מהני לקנין אם מודה המוכר, זה יתכן דנימא שענין השטר לקנין הוא במסירת כתב מהמוכר ללוקח דסגי בזה לגמירות דעת, מיהו הדבר צריך ראי' לחדש דמהני שטר שאין לו שום תוקף של נאמנות אם יכחיש הלוה, דבפשוטו אין קנין שטר מועיל אלא מכח זה שהוא מהווה ראי', ובאין עליו עדים ונמסר בינו לב"ע, אין בו משום ראי' כלל, אבל יתכן דכיון ששטר זה ראוי לעשות קנין בע"מ, מהני נמי במסרו בלא עדים דסו"ס מסר כתב מידו ללוקח, ויש בזה גמ"ד וגם קשה לו להכחישו לגמרי, ומדברי הרמב"ן והר"ן יש ללמוד דלא מהני וכדעת הב"ח והגרע"א ז"ל שכתבנו, אלא שיש לפרש דברי התו' ד' א' כמש"כ, (דאל"כ נמצא דאף בשטרות בעינן נמי ע"מ, ול"מ כן).

ה. י"א א' והא בעינא צריך שיחזיר מענינו של שטר כו' אי מיירי בדליכא חתימות, א"כ אין ענין בשיטה אחת, שזה נאמר בריוח שבין השטר לחתימות, ומתפרש דבעינן שלא יהא ריוח בין הכתוב בשטר לסוף הדף שיכול להוסיף שם כרצונו, ומשני בדמהדר, ולכא' עדיין יכול להוסיף ולחזור בסוף מענינו של שטר, בין אם מתחלה חזרו

בדרשא דהאי קרא, [וכ"ש אם זוהי דרשא גמורה לפוסלו מדאוריתא], ובפשוטו טעמי' דרב כדאמר' י"ט ב' אליבא דרשב"ג דמקילינן בגיטין טפי משום תקנת עגונות, ובעיקר הדין ס"ל כר"א דכשר, וטעמא דחשיב קולא משום דבעינן למיסמך אטב"ע שזהו השטר וכדחיישינן בשמעתין דלא דכירי, משא"כ בהיכר חתימות שההוכחה ניכרת לכל, וליכא למיחש, (ועוד דגם בשטרות איכא תיקון העולם בחתימה, ושפיר קבעו כן לעיכובא, משא"כ בגיטין שלא החמירו לפסלן) שו"ר בראב"ד ורמב"ן ור"ן שהזכירו טעמי' דרש"י או טעמא דלית לי' קלא עי"ש שו"ר בכתובות שם דמדפשיטא לן דע"ח כרתי לרב, ש"מ דיש פסול גמור בשטרות, ומיושב טפי לרש"י.

לדעת תו' דלר"א רק ע"מ כרתי, נמצא דאי מחמירנן בשטרות דלא כר"א בעינן תרוייהו, דהא מעיקר הדין אף בשטרות ע"מ כרתי, [דלא מסתבר שנתחדש בשטרות כח דע"ח כרתי, וגם מאן הוא התנא שחידש כן] מיהו אפשר דדוקא בגיטין וקדושין דבעינן עדות לקיום הדבר קאמר דע"מ כרתי, אבל לקנות שדה אפשר בשטר בלא עדים כלל אם המוכר מודה שמסרו לו לשם קנין ולא אמרינן דכיון שאין עליו עדים לא גמר בדעתו שתחשב מסירה זו קנין, כדנראה לכא' מסברא שהרי שטר ענינו ראי' וזה אין בו כח ראי', די"ל דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי, ואילו אמר שקנה בכסף מהני ה"נ בשטר, וכיון ששטר זה ראוי לעשות קנין בפני עדים, מהני נמי בינו לב"ע, דמ"מ יש כאן כתב שנמסר מהמוכר ללוקח להחליט המכירה, ולפ"ז ניחא דמהני מסירת שטר לקנין בלא ע"מ ואף שאין ע"ח מועילין לקנין כלל כיון דלחלות הקנין סגי בזה שנמסר כתב מהמוכר ללוקח והעדים החתומין מהנו לראי' בלבד, וראיתי שהדברים מבוארין בתו' ד' א' במ"ש ומיהו יש לחלק כו' עי"ש, שו"ר בשו"ע חו"מ סי' קצ"א ס"א כתוב דמהני שטר בלא עדים כלל, ובסמ"ע

מענינו, ובין אם לא חזרו הרי הוא יכול לחזור אחר שהוסיף כרצונו, לכתוב שריר וקים, ואפשר לומר דבכלל התשובה בדמהדר שלא הניחו משום להוסיף, ואפשר דה"נ אין מניחין בסוף אלא שיטה אחת חלק, כמו בע"ח, ואם נימא דלא כתבין תרי שריר וקים, א"כ משחזרו פעם אחת לא יוכל להוסיף, אבל זה קשה דשפיר יכול לחזור מענינו במילי אחריני ולא דוקא שריר וקים, [ועי' להלן], אבל אי מיירי בדחתמי עלי' פרסאי ניחא דאינו יכול להוסיף אחר חתימתו, ומיירי בדמהדר, ובדלא הרחיקו חתימתן מהכתב הרבה, [ועס"ב סק ? מ"ט לא חשיב מזויף מתוכו].

והרשב"א הק' ע"ד הרמב"ן דהא לק' י"ט ב' אמר' כן גם בשחותמיו ישראל, ונראה דאין כונת הרמב"ן להוכיח כן מקור' הגמ', אלא קושטא קאמר דכי היכי דבשטר שיש עליו עדים אם הרחיקו שני שיטין כל השטר פסול, ה"ה בע"מ בהרחיקו שני שיטין ויותר, דכיון דמוקמינן לה בכתב שא"י להזדייף והיינו משום דסמכי אהכרת השטר בלא לזכור הכתוב בו, יש לחוש לזיוף, ולא נדע כמה שיטות הוסיף, אלא שהרמב"ן תירץ דע"י דמהדר נדע שזהו סוף השטר, וזה מחודש לומר דיש דין שיהא ניכר בשיטה אחרונה שהיא סוף השטר ואין לתרץ במכירין שזהו סוף השטר דא"כ למה צ"ל בדמהדר נימא דמכירין גם שיטה אחרונה, ולא ניחא לי' להרמב"ן לומר דודאי ידעי ע"מ שאין להניח מקום שתי שיטין פנוי בדף, דלא נאמר ד"ז אלא בע"ח דיש להם להסמך חתימתן לכתב, אלא שמצוי שמרחיקין שיטה אחת, והתירוצ המיושב הוא שמכירין לפי חתימות הפרסיים שזהו סוף השטר, ודקדקו המלוה והלוה שלא ירחיקו חתימתן אלא כחתימת ישראל, ולכן בעינן שיחזור בשיטה אחרונה וסגי בזה, ולפ"ז אין מקור בגמ' לומר דבמכירין לא סמכין אשיטה אחרונה, דהכא מיירי באין מכירין וסמכי אחתימות, ואמנם ה"ה בדליכא חתימות ואין מכירין, דכל מה

מענינו, ובין אם לא חזרו הרי הוא יכול לחזור אחר שהוסיף כרצונו, לכתוב שריר וקים, ואפשר לומר דבכלל התשובה בדמהדר שלא הניחו משום להוסיף, ואפשר דה"נ אין מניחין בסוף אלא שיטה אחת חלק, כמו בע"ח, ואם נימא דלא כתבין תרי שריר וקים, א"כ משחזרו פעם אחת לא יוכל להוסיף, אבל זה קשה דשפיר יכול לחזור מענינו במילי אחריני ולא דוקא שריר וקים, [ועי' להלן], אבל אי מיירי בדחתמי עלי' פרסאי ניחא דאינו יכול להוסיף אחר חתימתו, ומיירי בדמהדר, ובדלא הרחיקו חתימתן מהכתב הרבה, [ועס"ב סק ? מ"ט לא חשיב מזויף מתוכו].

והא דבעינן שלא יוכל להוסיף אע"ג דמיירי בע"מ, היינו מפני שהע"מ מכירין חלק מהשטר בטב"ע וכיון שא"י להזדייף סמכין שלא נשתנה בו דבר, ואם יכול להוסיף אחר סיום השטר, א"כ יכול להוסיף שם כרצונו, ולא יבחינו העדים בדבר, ואם באנו להשוות שטר שע"י ע"מ לשטר שע"י ע"ח, א"כ אם נשאר בשטר מקום שני שיטין פסול, וע"כ חייבין העדים שלא להשאיר שני שיטין בדף או לעשות סימן היכן נגמר השטר, או דחתימת הפרסיים תוכיח וכמש"כ, ולשון הגמ' שיטה אחרונה לישנא קלילא הוא דה"נ אין גומרין השטר בשיטה אחרונה של הדף ולכן אף בע"מ אין למידין משיטה אחרונה, ויותר מיושב דהכונה בין השטר לחתימת הפרסים אלא שהוצרכנו לזה אי מיירי בלא חתימות, ובאמת דעת הרמב"ן [כאן ולק' כ"ב ב'] דמיירי בדאיכא חתימות.

ולפ"ז יש מקום לומר דהיכא דנשאר שני שיטין חלק ואין הע"מ זוכרין להבחין בדבר, הרי כל השטר פסול כמו בע"ח שפסלו כולו מה"ט, וזו כונת הרמב"ן דבלא חתימות או בפרסים דמרחקי החתימות טפי יש לפסול כל השטר, מיהו אין מפורש בדבריו דפסלינן כולו די"ל דלא ידעינן כמה שיטות לפסול, אבל אכתי מה שודאי הי' כתוב מעיקרא כשר,

שאינ מכירין פסול, אבל במכירין שפיר מהני סהדוטייהו, ואפשר דהכרה זו כמכירין בכתב שיכול להודיין דמיא, וקי"ל כר"א דפסול בשטרות ואמנם לר"י כשר, וכ"מ ברמב"ן שסיים דכ"ז לר"א והוכיח מכאן דקי"ל כותי, [עיי"ש דמסמיכות דבריו נראה דכ"ש דקאי אשיטה אחרונה] ולפ"ז בגט כשר במכירין.

עיקר קושיות הגמ' כאן ולק' י"ט ב' מתפרשים כך, דכיון דאשמועינן רבותא בשטרא פרסאה ע"כ החידוש דאע"ג דלא ידעי למיקרי או דיכול להודיין או דלא מיהדר מענינו, ואמרו לה בגמ' בלשון קושיא מפני שהאמת דפסול, ושיעור הלשון כך הוא דקמ"ל רבא דהאי שטרא פרסאה כשר ופרכינן מאי קמ"ל ומשני דקמ"ל דאע"פ שאין דרכם למיהדר בשיטה אחרונה כשר, [ומתפרש דכל מה שנפסל בשטרות בדלא מיהדר כשר כאן], ופריך והא בעינן שיחזור כו' ואין סברא להכשיר בשטרא פרסאה טפי, ואם הי' האמת דקמ"ל דכשר הי' משמע דבעלמא כולו פסול, מדלא הדגיש רבא דכשר כולו, אבל כיון דהדברים רק נרמזו בקו' הגמ' אין להוכיח מזה.

ולפ"ז מתפרש נמי קו' דוהא לא ידעי למיקרי דה"ק דקמ"ל דאע"ג דלא ידעי למיקרי כשר, והחידוש דאע"פ שאינם יודעין להעיד שזהו השטר שנמסר בפניהם, כדלא ידעי בחתימה, מיהו ל"ד דבחתימה לא מהני מה שמכירין שזהו השטר שחתמו עליו, דסו"ס בשיקרא חתמו, אבל הכא סגי בזה שמכירין שזהו השטר שמסר הלוה למלוה, וכבר הק' כן הגרע"א ז"ל, וע"כ צ"ל כמו שתיירן אאמו"ר שליט"א דכיון שאינם מכירין הכתב לא יכולין להכירו בטב"ע, [שור"ר שכ"ה בריטב"א, וביאר דנקט האי לישנא משום דבעלמא בעינן שיקראו השטר כדי שיוכלו להעיד או לתתם], וזה מיושב לפמש"כ דהגמ' נחתא לברר מה החידוש, ואי מיירי במכירין

השטר בטב"ע ואע"ג דלא ידעי למיקרי, א"כ היינו ידעי.

בדין גט שאין בו ע"ח ונשארו בו שיטין חלקים בסופו ונמסר בע"מ לא מצאנו מי שפוסלו, דלאלתר דכירי העדים מה כתוב בגט, ומגלן לחדש דניר חלק גרע מיכול להודיין, ולאח"ז ג"כ קיי"ל כר"י, ועוד דאין לחוש שהיא תוסיף תנאים בגט שזה מגרע זכותה, וכ"מ ברמב"ם פ"א הי"ח, ואף הראב"ד לא פליג אלא שמא תוסיף תנאי כדי שיהא לה גט עם ע"ח, אבל בדליכא ע"ח לכו"ע כשר, וכ"נ ברמב"ן שסיים על הא דשיטה אחרונה שכבר כתבנו דשמעתין כר"א, ומבואר דלר"י כשר אף בדלא מהדר עיי"ש, וה"ה בגיטין לכו"ע, ועוד דאין לפסול עיקר הגט דלא שייך לחוש בו לתוספת, ולא מצאנו בהדיא ברמב"ן ובר"ן אלא דיש לפסול ? הרבה משום דלא ידעינן כמה נוסף בשטר, [ושפיר פריך סתמא שהוא פסול], אבל לא אמרו בזה תקנה דרבנן לפסול, מיהו בזה י"ל דכיון שלא נדע כמה הוסיף אין ראוי לגרש בגט כזה, ויש לתקן מדרבנן שלעולם לא יגרש בגט ששייך להוסיף בו, דאל"כ ע"כ לא נסמוך על שום גט אם העדים רשאים לכתחלה להעיד בכך, דלימים רבים לא דכירי, ונמצא שלעולם לא נסמוך על גט בלא ע"ח אלא על עיקר הגט, ולכן יש לתקן שלא לגרש בגט כזה וממילא נוכל לסמוך שלא קיבלו עדות על גט עד שזוהרו שידעו סוף הגט או שלא נשאר מקום פנוי, אך י"ל דעל השיטות הנוספות שיילינן להו לידע אם יש לחוש לתוספת, אולי צ"ל כן נראה ברמב"ן שכתבנו. ועי' בספר אאמו"ר שליט"א ס"ב ס"ק ט"ז בזה, ועוד שהרמב"ן והרשב"א והר"ן כתבו דבמבדהר מענינו כגון שכ' וקנינא כו' לא חיישינן לתוספת, וכן כדת משה וישראל כמו שדנו הראשונים ז"ל, [ועבי' ר"ס ק"ל בשם ריב"ש דסמכינן ע"ז ול"ע בזה], ואף לדעת תו'

דתיקנו שיחזור מענינו של שטר י"ל דבגט לא תיקנו כדשרו יכול להזדייף, וצ"ע.

ובשטרות ג"כ יש לדון דלא מיפסל אלא מה ששייך לדונו כתוספת על השטר אבל עיקר השטר דלא שייך לומר שלא הי' בתחלה וסהדי נמי דכירי, אין לפסלו, דלא נוסף בהם אלא זה שאין ללמוד מכמה שיטין אחרונים, ולפ"ז בכל שטר בע"מ שיש בו הוספות על העיקר שיילינן לעדים אי דכירי שהיו הוספות או שנוהרו שלא ישאר מקום פנוי, והיכא דניכר שזהו סוף השטר אין לחוש, כגון שכתוב וקנינא כו' או שריר וקים, מיהו העדים צריכין לזכור שהי' כתוב כך, דאל"כ יש לחוש שהוא הוסיף כן, אבל האחרונים ז"ל נקטו דדינו כיכול להזדייף דפסול בשאר שטרות, וצ"ע דיש לחלק כמש"כ, עי' בספר מרן זללה"ה ספ"ז סק.

הרחיק הע"ח שני שיטין אם חשיב מזויף מתוכו

ובדין הרחיק הע"ח שתי שיטין אם חשיב כמזויף מתוכו שנחלקו בזה הרמב"ם והראב"ד שם, יש לדקדק בלשון הרמב"ם דסבר דבהרחקה כזו אין עדותם מתיחסת לכתב, וזה מובן טפי כדעת הרמב"ם שאין לחדש בכה"ג פסול של מזויף מתוכו, דנהי דאפשר לעשות זיוף בגט זה, אכתי השתא אין שום ריעותא בגט, משא"כ אם העדים חתומין על הגט בפסול, באופן שאפשר לזייף בזה י"ל דחשיב מזויף מתוכו, ובאמת פשטות הדברים דחתימתן מתייחסת לכתב אלא שפסול מפני שיש לחוש שיוסיף או יכתוב שטר אחר במקום החלק, אלא שאין לפסול הגט אא"כ החשש שימשיך הכתיבה כדי שיתיחסו העדים לגט, ויתכן לומר דלא חיישינן לזיוף כה"ג כיון שהמעשה אמת, וכל עיקר הפסול במזויף מתוכו כשאין שום מכשול חידוש הוא, והבו דלא לוסף עלה בכה"ג שהכל אמת, ולענין הלכה כתב אאמו"ר שליט"א דאין להקל.

ובשטרות כתב הב"ש סי' ק"ל סק"ג ליישב דעת הרמב"ם והשו"ע דפסול אף בע"מ משום דאינן ראויין לעמוד ימים רבים, וגם בזה אין הדבר פשוט דכיון שאף אם ימלא החלק אין כאן פסול מדאורייתא בעיקר השטר, מנ"ל דבעינן שיעמדו ימים רבים בלא פסול מזויף מתוכו דרבנן, מיהו י"ל דחיישינן שיוסיף תנאים שישנו את עיקר השטר, וכ"ז לענין לפסול כל השטר, אבל השיטות שיש לחוש שנוספו ודאי לא גמרינן מנייהו.

י"ט ב' ואלא מאי קמ"ל כו'

ו. **י"ט ב'** ואלא מאי קמ"ל דכל לשון כשר כו' לכאור' נראה דהחידוש דכשר לגבות ממשעבדי אבל מב"ח ידעינן מדרבא י"א א', אבל לשון הגמ' משמע דאם הי' פסול אף מב"ח לא גבו ב', והיינו דמייתנין ממתני' גיטין, ואם הנדון משום משעבדי הול"ל אי מההיא לא שמעינן ממשעבדי, ויתכן לומר דבאמת היינו דקאמר אי מההיא הו"א ה"מ גיטין, דהכונה כדלק"כ ב' לא הכשיר ר"א אלא בגיטין אבל בשאר שטרות לא, ולפ"ז לא נצטרך לומר דהיינו משום תקנת עגונות, אלא קמ"ל דסהדי ישראל מפקי לקלא אע"פ שאין השטר עצמו נקרא לעיני ישראל הוואהו, אבל רש"י לא פי' כן, ולשון הגמ' ג"כ לא מדכר ענין המשעבדי וקלא, ויש לפרש דכיון דשטר נעשה לגבות ממשעבדי הי' מקום לפסלו בלשון שאינו ניכר לכולם, ואפשר דמה"ט אף לב"ח הי' פסול או דהוה סגי לב"ח כמו בנמסר בע"מ, ועכ"פ צריך ב"ד לתקן ד"ז, ומדכר לגיטין ש"מ שלא תיקנו בו דבר, ומשני דס"ד דדוקא לגיטין אבל לשטרות לא ידעינן אם פסלוהו לגמרי או דרק לב"ח ואשמועינן דכשר אף למשעבדי.

ואפשר דס"ד לפסלו מדרשב"ג דלעיל דזימנין דלא ידעי למקרייה וחתמי ע"פ אחרים, ולפ"ז ניחא דפסול אף לב"ח, כיון דהעדים חתמו שלא כדין.

לנו חלק ס"ד דאין לחוש כלל ואפי' בדקו אמרי' השתא הוא דפליט, וקמ"ל שמואל דכיון שאמר ה"ז גיטיך יש לחוש דלא עיינינן שפיר, - והא דאמר חיישינן שמא במי מילין כתבו פי' שמא כתבו סמוך לגירושין במי מילין, ולשון זה כולל שהכתב הי' קים וגם עיקר החשש.

ח. שם צריכי למקרייה, לכאוי' נראה דהיכא דהבעל אומר שטר פסים הי' או ניר חלק הי' אינה מגורשת מדאורייתא, דהא דאיכא למיסמך על הבעל מדין בעל שאמר גרשתי נאמן, מהני רק כשעדיין אומר גרשתי, דבזה עדיף כשנתן גט בידה והי' הדבר עומד להתברר אלא שהיא זרקתו, אבל אם הבעל טוען שלא הי' גט, בזה אין אמירת ה"ז גיטיך כלום, שהרי לפי דבריו היתה רואה מיד שאין זה גט, ולחוכא בעלמא איכוין.

י. שם צריכי לא בעלמא לא צריכי הע"מ למיקרייה, וסמכי ע"ז שהבעל והאשה אומרים שנתגרשה, אכתי בכה"ג דברייתא א"א שתהא מגורשת ודאי, ויש לעי' א"כ מאי פריך לרבינא הא לכו"ע קשיא, וי"ל דהו"מ לאוקומי ברייתא באופן שקודם שזרקתו לא ערער בדבר והי' ניכר בדעתו שהחליט הגרושין, ורק אחר שא"א לברר חזר ואמר שטר פסים הוא, אבל אם קודם שזרקתו אמר שטר פסים הוא ואח"כ זרקתו באמת אינה מגורשת ודאי, אבל לרבינא קשיא דאם קראוהו תחלה לא משכח"ל שיאמר שטר פסים הוא, ומשני דעיילי' לבי ידי' כו', ובזה כיון שכבר נתאמת הענין בנתינתו הר"ז כחזור בו אחר שאמר גרשתי, ולא מהני מה שטוען שסמך ע"ז שתראה מיד שאינו גט, מיהו אם אמר כן קודם שזרקתו באופן שאפשר לברר ואח"כ זרקתו מסתברא דיש לחוש לדבריו דהא עבידא לאיגלווי נשור בספר אאמו"ר שליט"א ס"ד ס"ק ט"ו שלא כ"כ ואפשר דיש לנו לנקוט דלשבובשי בעלמא אמר כן, כ"ז שלא ראינו כן], אבל כשאמר כן אחר שזרקתו אפי' לא הי' שהות בין

ז. שם אמר שמואל נתן לה ניר חלק כו' שמואל נמי חיישינן קאמר, לפרתו' אשמועינן שמואל דכיון שאמר הבעל ה"ז גיטיך קרוב הדבר שזה גט ולכן אע"פ שנראה כניר חלק הר"ז מגורשת בספק, דיש לחוש שהי' כתוב במי מילין, ויש לפרש שלא קראוהו מעיקרא, ועכשיו רואין שהוא חלק, וקמ"ל דהר"ז ספק כ"ז שלא בדקוהו, וחיישינן שמא במי מילין כתבו, וממילא יש לחוש שבזמן הנתינה הי' ניכר הכתב, וזה חשש קרוב ביותר, דאל"כ למה כתבו במי מילין, יתן לה ניר חלק לגמרי, והק' הרשב"א דהול"ל אלא שמואל חיישינן קאמר, [ומלבד דחסר אלא, גם לשון נמי מתפרש כדקאמרת], וי"ל דמימרא דשמואל מתפרשת כשהניר לפנינו דצריך לבדקו, דאע"פ שהניר חלק חיישינן שמא הי' כתוב במי מילין וניכר, וממילא שמעינן דאם לא בדקו נמי חיישינן, דלא מסתבר לפרושי דלכתחלה בלבד קאמר, ולמדנו מזה תרתי דאף בדפליט חיישינן ואינה מגורשת ודאי, אע"פ שהסברא נותנת דבזמן הגרושין הי' ניכר, ועוד דבדלא פליט לא חיישינן שמא אירע שלא נפלט, ונחוש שהי' כתוב, ולכן לא אמרו בגמ' אלא כיון דקושטא הוא דעיקר מימרא דשמואל מתפרש בחיוב הברור ולא באבד, אבל מש"פ הרשב"א דרק לכתחלה קאמר שמואל דצריך לברר אבל באבד אינה מגורשת, זהו דחוק טובא בדשמואל, דבשלמא מעיקרא דס"ד דשמואל מגורשת ודאי קאמר, [ולשון חיישינן היינו דלכתחלה לא תנשא, כ"כ הרמב"ן], שפיר מפרשינן לה בדבדקינ', אבל לפרש דשמואל אמר מגורשת, ואינה מגורשת כלל ואפי' ספק ליכא אלא בדבדקינ' ופליט, א"כ לא הול"ל ניר חלק, אלא דאם כתבו במי מילין ולא ידעינן אם כבר נבלע בזמן הנתינה הר"ז ספק מגורשת, ועוד דמילתא דפשיטא הוא, ואם עיקר חידושו דחייבין לבדוק, א"כ צריך ראי' לומר דבאבד בטל חיוב זה, וי"ל דכיון דנראה

הנתינה לזריקה, מ"מ נתינה שאחר הקריאה חשיבא נתינה ברורה ולא כל הימנו לאוסרה.

בנדון בראשונים ז"ל אם בדיעבד לא תנשא

ודקדקו הראשונים ז"ל מדלא דחי דמיירי בדלא קראוהו ש"מ דאף בדיעבד לא תנשא, [ולפמש"כ אפשר לדחות דאף בלא רבינא לא מסתבר לי' לומר דמגורשת ודאי בדלא קראוהו, אלא דאי לאו דאיכא דיניה דרבינא לא הוה דחקינן לאוקומה בעיילי' לבי ידי' אלא בשהחזיק הגרושין עד אחר שזרקתו וכמש"כ לעיל, ומ"מ מפשטות הגמ' משמע דלעיכובא הוא], אבל אכתי אין מזה ראי' דאם נשאת תצא, דהא בביריתא קתני לא כל הימנו לאוסרה והיינו דנשאת לכתחלה.

ובתו' כתבו בתירוצ' קמא דאם נשאת ל"ת, ובתירוצ' בתרא כתבו דמיירי בקריהוה אלא שאח"כ נתחלף, [והיינו ביד הסופר כדתנן במתני' וכ"ה ברשב"א], ונראה דאין ראי' דתירוצ' בתרא פליג לדינא דתצא, אלא דאי מיירי בעברה איסור בנשואי' מאי פריך מאי הו"ל למיעבד, ואמנם לתירוצ' קמא צ"ל דהיינו דמשני איבעי לה לאקרויי גיטא כדינה, אבל תירוצ' בתרא לא ניחא לי' בהכי, אף אם הדין אמת דלא תצא, וכ"נ שהבין הטור בסי' קל"ה דמשמע דעתו שאם נשאת לא תצא, - בר"ן לק' פ' ב' נראה דנקט דלתירוצ' בתרא תצא, עיי"ש שהק' דבלא קראוהו בלא"ה תצא, והיינו לתירוצ' בתרא שכ' כאן, (מיהו כל שהבעל מערער גרע).

הנדון אם נשאת תצא או לא היינו באופן שמבחינת העדים נתאמת הדבר לפי הענין שנתן לה גיטה אלא שחסר הבריור הגמור דקריאת הגט, ובזה מסתברא דאם לא נתחדש ריעותא הר"ז מגורשת מדאורייתא, דאין לחוש לחוכא כלל, דכל כה"ג חשיב גילוי מילתא וא"צ עדות, וכדלא חיישינן דחלופי חלפיה, וחשיב כאמר גרשתי ועדיף מינה כיון שנתן גט לפנינו, וכ"ה לשון הרמב"ן דכיון

שבידו לגרשה נאמן לומר שזהו גיטה, והיינו דמיירי באופן שאמירתו כעדות ואין הדבר מסופק, [וכ"מ בראשונים ז"ל שהוצרכו לראי' דאף בדיעבד פסול, ועכ"פ ש"מ דמדאורייתא כשר], ושמאל קמ"ל דאף כשיש ריעותא דהניר חלק, מ"מ הא דא"ל ה"ז גיטיך משוי לה ספק מגורשת ובעינן למבדקי', ולפ"ז ניחא דלא הוזכר בדשמואל ולא בדר"נ דברי הבעל, דסתמא מתפרש שעומד בדבריו הראשונים דהר"ז גיטיך, ואף אם חוזר בו היינו כההיא דזרקתו לים שאין דבריו האחרונים כלום, דרק כשא"א לברר חוזר בו, אבל אם אין הדבר ברור עד שנראה הגט, אף מדאורייתא הר"ז ספק, וכן אם קודם שחיפשו הגט אמר דמזוזה הואי, ואשתכחו ב' וג' י"ל דמדאורייתא אינה מגורשת בדלא קראוהו, וכן בניר חלק כשאומר שאינו כתוב במי מילין, דכיון שיש ריעותא לפנינו והבעל אינו אומר גרשתי לא מהני ההסתברות דמעיקרא, אבל בקראוהו י"ל דחשיבא עדות גמורה ותו לא מהני חזרתו כלל, עי' לעיל.

שם מזוזה בני דני לא שכיחא, פשטא משמע דלא קראוהו, והנדון אם היא ספק מגורשת מכח אמירתו כההיא דשמואל, ויש לעי' אם הבעל אומר גרשתי מ"ט אינה ספק מגורשת, וי"ל דכיון שאומר שעתה גרשה ע"כ שקר הוא, ואם אמר מזוזה זרקתי קודם שחיפשו הגט ולא מצאוהו אפשר דאינה מגורשת כלל אפי' מצאו ב' וג' וכמש"כ לעיל, ואם אחר שלא מצאו חוזר ואומר לא זרקתי גט אין בדבריו כלום, מיהו אפשר דאפי' קראוהו חשיב ריעותא הא דלא אשתכח, ובכל גונא פשיטא לן דאינה מגורשת ודאי, ול"ד לזרקתו לים דליכא ריעותא כלל, ומלשון הגמ' משמע דבעובדא דר"נ לא חששו לגרושין כלל, ואם בב' וג' מגורשת ודאי, מן הראוי לחוש בחדא לומר שהיא ספק מגורשת, וזה מסייע לומר דלא קראוהו וכפ"י הרמב"ם, ועוד דלשון אימור משמע ספק כמ"ש הרשב"א, ואי

בב' וג' וקראוהו נמי ספיקא הוי, א"כ א"צ לאוקומה בקראוהו, דעיקר הריח כדי לפרש הגמ' בגט ודאי, מיהו י"ל דניחא להו לפרושי שנעשה הגט כדינו, וצ"ע ברשב"א דנקט דהא דלא אשתכח גיטא אינו ריעותא ודמי לזרקתו לים, ואמנם בלא אשתכח מידי היינו ים, אבל באשתכח מזוזתא דאיכא למיתלי בהא, אין להחליט דעכברים שקלוהו, באופן הרגיל שאין נטילת העכברים פשוטה כ"כ לתלות בה, דא"כ בחדא נמי הוה לן למיתלי בהו עכ"פ לשווייה ספק.

ונראה דאף אם בעלמא בלא קראוהו לא תצא, הכא דאיכא ריעותא תצא, [וכן בניר חלק דשמואל], וכל הנדון בזרקתו לים והבעל אומר דגיטא הוי, דזה שנתן גט מסייע לנאמנותו שגרשה כיון דבעל שאמר גרשתי נאמן, ואפי' אם התם תצא הכא י"ל דלא תצא, שו"ר שכ"ה בטור סי' קל"ה שכ' בהא דשמעתין דהויא ספק מגורשת אפי' בב' וג', וכ"פ בב"ח שם, מיהו אם דעת הטור דאפי' בשקראוהו ואשתכח ב' וג' הויא ספק מגורשת, א"כ חזינן דחשיב לנטילת עכברים ריעותא גמורה, ובזה פשיטא דתצא, אבל לשון הטור אינו מפורש בזה, ונראה שסתם הדברים בדין קראוהו ואשתכח ב' וג', דאם הגמ' בלא קראוהו אין לנו ראי' דבקראוהו לא חשיב ריעותא, דהרמב"ן והר"ן שצידדו כן, היינו אם הגמ' מתפרשת כן, אבל אם פי' הגמ' בלא קראוהו וכל הסוגיא מתי אין לחוש כלל לגט, א"כ י"ל דלחומרא לעולם הוי ספק, וכ"ה לשון השו"ע שם ס"ה כמ"ש הב"ש, ועי"ש דהב"ח כתב דמגורשת ודאי, ובאמת גם הרמב"ן והר"ן לא כתבו בהדיא דמגורשת ודאי אפי' בקראוהו אלא שראוי לפרש כן לפירושם.

ט. פי' ב' ה"ד לאלתר כו' בריטב"א כתב דמיירי שהאשה מכחישתו, דקודם שנשאת אין שייך נדון דקנוניא כלל, וכן ברא"ש תמה בזה, ולכאור' לפ"ז יש לפרש גם דברי ראב"א במכחישתו, דלא משמע דפליגי

בעיקר דברי ר"א, וכ"מ ברמב"ם וטור שהעתיקו דברי ראב"א בדאיכא למתלי שנאבד ממנה, (דאם היא מודה ע"כ דחיישין שמסרתו לידו, וא"צ להזכיר נפילה), ומיושב בזה משה"ק תו' דבלא"ה תצא מזה ומזה, דע"כ כונתו להפסידה שהרי היא מכחישתו ולא תחזור אליו, ועו"ק כמשה"ק הגרע"א דאם מודה לו בלא"ה אסורה לשני דשויא אנפשה חד"א, ולשון הגמ' משמע דנשאר זכותו של שני, [ושמא י"ל דמותרת לו משום דאמרי' עיני' נתנה באחר, והיינו הבעל הראשון, ואינה אסורה לו], מיהו אם נפרש באינה יודעת אפשר לפרש דרישא נמי מיירי בכה"ג, [מדאמרי' עלה ביבמות מאי הוה לה למעבד], מיהו בלא"ה נמי מתפרשא פלוגתי' דר"א בבא לאבד זכותו של שני וכמ"ש הראשונים ז"ל מהירו' דאם בודאי טעה ד"ה תצא, ופלוגתתם בסתם והיינו שהיא אינה יודעת, וכן יש לפרש דברי הרמב"ם והטור.

לפרש"י ותו' פי' מהרש"א דנפ"מ לכהן שרוצה להחזירה, א"נ שרוצה להחזירה מיד בלא קדושין ובלא חופה ועוד, אבל פשטות הגמ' דהנדון בלאבד זכותו של שני או שלה שהיא ראוי' לשני.

מז"פ הרי"ף כראב"א היינו משום דהוי לחומרא, אבל מכח שינויא דחיקא לחוד אין להכריע כאן, כיון דשמואל אמר דבריו אמתני', וס"ל דלאלתר דנקט ר"א דוקא הוא, וע"כ לדחוקי בלשון זכותו של שני, ולעומת זה ראב"א צריך לדחוק בלשון לאלתר דהיינו עד שנשאת, [והיינו משום דמתני' מיירי בנשאת, ולכך שייך לשון לאלתר על הזמן שקודם נשואין].

בתו' י"ט ב' פירשו בדקראוהו לגיטא ואח"כ נתחלף, וקנסין לה דאיבעי לה לאקרויי גיטא, ואין להוכיח מזה לשאר גיטין דכאן דביד הסופר נתחלף ויש בידו גט ושובר אפשר דבעיא לאקרויי גיטא, ואכתי אין מזה

דאע"פ שאינם העדים הכורתין את הגט, מ"מ יש כאן מסירה בפני עדים, וכאילו אמר בפניהם גרשתי את אשתי ועדיף מזה, מיהו משמע דמ"ש בההיא דלק' זוהי מסקנתו דבתרא הוא.

י. כ' א' ודילמא אקנוי אקנו לי' רבנן, בפשוטו הבעל מקבל הגט בידו וזוכה בו מיד הסופר, דסתמא דמילתא הקלף של הסופר ולא קנאו עכשיו בזוזא דיהבה לי', (כדתנן הכותב טופסי גיטין כו' מפני תקנת הסופר), וא"כ כשהבעל נותן שכר הרי הוא קונהו בקבלתו מיד הסופר, והשתא נמי דאקנו לי' רבנן היינו שיחשב כאילו הוא נתן השכר, ואי לאו דאקנו לי' רבנן הי' הסופר מקנהו לאשה שהיא נתנה לו השכר, ואף כשנותנו ליד הבעל אין כונתו אלא למסרו לידי מי ששכרו לכתיבה זו, וכיון דאקנו לי' רבנן הזוז לבעל, דחשיב כאילו הוא יחבי' לסופר ונתחייב לתת הגט לבעל, ממילא קני לי' בנתינו ליד הבעל, והא דמבעיא לן אי איתתא ידעא לאקנוי היינו כשצריכה להקנות דבר מסוים, משא"כ בהאי זוזא שאינה מקנתו לבעל, אלא שחייב הסופר לכתוב הגט עבור הבעל, והרי נתינתה לסופר עבור הבעל כדין עבד כנעני, ולכן א"צ הקנאה, משא"כ כשהיא כותבתו, (לשון דילמא אפשר משום דאיכא למימר דאיהי נמי ידעה לאקנוי לי').

הרמב"ן הביא מאמר לשנים כתבו, ומי שהי' מושלך לבור, דאין הבעל צריך לזכות הגט בידיו ממש, וגם לא מצינו שמזכין לו ע"י אחר, ואפשר בשני פנים א' דסתמא דמילתא כשלוקחין הגט מהסופר קונין אותו לבעל, דכיון שלצורך הבעל כותבין אותו וזכין אותו ג"כ בסתמא, כמו שהסופר זוכהו בסתמא לבעל ע"י המעות שנתן לו, ב' דיכולין ליתן הגט בשביל הבעל וזה לכא' מדין עבד כנעני, דכמו שיכול השליח דקדושין ליתן מעות משלו עבור המשלח, ה"נ בגט, דזכין בקדושין מטעם שליחות וכ"ש הכא שהם שלוחין ממש,

ראי' לבעל שנתן גט דיש לחוש שהחליפו בשטר אחר הדומה לגט, דזה חשש רחוק יותר, אבל הראשונים ז"ל נקטו דבכל דוכתא ראוי לאקרוי אחר הנתינה, והרמב"ן קיים לה מסברא דלפירושו אין הכרח מהגמ'.

הרמב"ן י"ט ב' כתב דבדאיכא ע"ח א"צ לאקרוי גיטא, ואיכא לאוקומה הכא בע"ח, וצ"ל שנשאת במקום שלא הוחזקה בא"א, דאל"כ איך נשאת בלא גט, דהא לא עבדה איסורא, והק' אאמו"ר שליט"א בס"ד סק .. אכתי היכי אר"א דאין מאבד זכותו של שני הרי השתא דהוחזקה א"א צריכה גט והרי הגט ביד הבעל, וי"ל דאמנם צריכה הימנו גט כדי שתוכל לישראל אצל השני, ומ"מ כיון דמחזקין לה כמגורשת ע"פ הודאת הבעל עד השתא, לא אמרי' תצא מזה ומזה, (ועוד שהרי נשאת בהיתר במקום שלא הוחזקה, מיהו יש להסתפק בזה אם בלא הודאת הבעל ג"כ שרינן לה לשני כשנשאת במקו"א ועכשיו נתן לה גט, ואפשר דלא מהימנינן לה, אבל הכא עדיף).

בעיקר הדברים לכא' נראה דאף לתירוץ קמא דתו' או לתירוץ הרמב"ן, מ"מ הדין אמת דאף בקראוהו תצא מזה ומזה, דפשטא משמע דבכל ענין אפשר לתבעה לבור בירור גמור, אלא דבזה אף לת"ק לא מהימנינן לבעל או לתרויהו, כי היכי דלא מהימנינן לי' בזרקתו לים, וצ"ע.

הר"ן פ' ב' כתב דבלא קראוהו אפי' ניסת תצא, אבל בדבריו י"ט ב' ס"ל דאם נשאת ל"ת, ואמנם הביא גם תירוץ בתרא דתו', אבל דעתו נוטה דמעיקר הדין הבעל נאמן ורק מפני שהע"מ כרתי צריכין לבור עדותם, ולפ"ז כתב דבדאיכא ע"ח א"צ למקרייה, ומשמע דסגי בזה שהבעל אומר שיש כאן ע"ח, ואפשר דצריך שנדע שחתמו עדים על גט של הבעל, דבכה"ג חשיב בידו טפי ונאמן, מיהו דוקא בנותן בפני עדים

ואפשר דבשליח א"צ לדין ע"כ, אלא שלוחו כמותו ואף שנותן משלו שפיר דמי, שו"ר בזה כפר"ח סי' ק"כ, ולשון הרמ"ה שבטור משמע דבעינן זכית הבעל, דאל"כ לא הי' צריך להזכיר הזכ"י לבעל.

שו"ר דדין עבד כנעני לא משוי לעבד כנותן, אלא שהאדון משתעבד לעבד לשחררו, וזהו החידוש שמשמעבד למי שלא נתן לו ולא חסרו, ולענין קנין כסף סגי בזה שהמקבל משועבד לזוכה, ולפ"ז בגט דבעינן ונתן, לא מהני לחשבו נותן מדין ע"כ, דבחידושא דע"כ שמעינן רק בשעבוד ממון תמורת נתינה דאחרים, אבל לא דאיכא נתינה במקום העבד או הבעל, ולפ"ז הא דמהני באומר כתבו ותנו היינו מפני שמזכין לבעל או משום דשליח עדיף וא"צ בזה לדין ע"כ, וכן נסתפק אאמו"ר שליט"א בקדושין ס"א סק אם צריך לדין ע"כ בשליח, ולשון רש"י קדושין ז' א' שהי'

שלוחו, ולשון הריטב"א שלא הי' שליח לנתינה, אלא דלשון רש"י מתפרש שפיר בשליחות לקדושין והימנה משלו, וספיקא דידן בנותן במקום הבעל בשליחותו (ועתיד לגבות ממנו המעות), ולע"כ, שו"ר בב"מ כאן העיר בזה, ואפשר דבגט א"צ נתינה משל בעל אלא נתינה גמורה והחסרון רק כשאינו שלו אבל כל שנתנת הגט מוחלטת ממנו או משלוחו שפיר דמי, וכע"ז כתב אאמו"ר שליט"א לדקדק מדאף על איסוה"נ כשר.

סוגיא דלק' כ' ב' אם אשה ידעה לאקנויי כו' היינו בדבר שעתיד לחזור אליה ואין דעתה לקנין גמור, והיינו דמייתי מזקן וערב, שקנינם לזמן וע"ד שיחזור לנותן, ולפ"ז אם אבי הבעל או אבי האשה נותנין מעות לסופר פשיטא דידעי לאקנויי כיון שבודאי יוצא מרשותם, ועוד שהסופר ג"כ יודע שאין להקנותו להם, וכבר כ"כ אאמו"ר שליט"א.

סימן ו

בדין שני יוסף ב"ש

ב"ב קס"ז ב' מאי ובלבד שיהא מכירן

א. ב"ב קס"ז ב' מאי ובלבד שיהא מכירן, פי' אם סגי במכירן בלא שמותיהן ונסמוך ע"ז שירא שיכחישוהו, דאם תוציא אשת חבירו הגט וישאלו לעדים יאמרו שחתמו לשני, או דבעינן שיכיר שזהו שמם, ואר"י א"ר דבעינן הכרת השם ג"כ, ולכך הזכיר רק שם האיש בגט, דשם האשה ודאי מכיר שהרי אינה עומדת לפניו שיהא לו בה הכרה אחרת, וכיון דעיקר מימרי' דרב לומר דלא סגי בהכרת הפנים לכך לא הזכיר האשה בגט דאם מכירה ודאי בשמה הוא, [ואם הי' רב מפרש שם האיש והאשה הי' מקום לומר דכונתו שצריך להכיר גם האשה, ולכן הזכיר רק האיש כדי שידעו שחידושו בהכרת השם]. כ"מ ברשב"א בשם הראב"ד.

שם וליחוש דלמא כתב גיטא כו'

שם וליחוש דלמא כתב כו' פי' החשש הראשון שמא שמו שוה לשם הבעל אבל אין שמות נשותיהן שוין, וליחוש לשני' יוב"ש כו' היינו שמא שמות הנשים ג"כ שוין, וכ"מ ברמ"ה, [וכ"מ בתוד"ה וליחוש דלמא] והא דבעינן שיגרשו זה בפני זה היינו בשמות שניהם שוין, דאל"כ סגי בשינוי שמות הנשים, שו"ר בב"ש סי' ק"כ ש דאף באין שמות נשותיהן שוות בעינן שיגרשו זה בפני זה.

ובתו' פי' דכולה שמעתין מיירי בהוחזקו שני יוב"ש, אבל בלא הוחזקו א"צ להכיר שם האשה בגט, דלא חיישינן ששם הבעל שוה לבעל אחר, ויש לעי' א"כ מאי דייקין ארב שם האיש בגט אין כו' הא מימרא דרב וכן מתני' מתפרשא סתמא בדלא הוחזקו, ואמנם בדהוחזקו צריך נמי שם האשה, וגם

מאי קאמר רב וה"ה לשם האשה, הא לאו ה"ה הוא אלא בהוחזקו, ועוד דאם נדון זה תלוי בפלוגתא דאביי ורבא צ"ל דכל הני אמוראי כאביי ס"ל, דדוחק לומר שהם הקשו בהוחזקו ואביי השיבם דאף בלא הוחזקו, [שו"ר בתו' גיטין כ"ד ב' שכתבו דבסתמא נמי צריכין לחוש שמא הוחזקו, ולפ"ז נפ"מ בדבריהם כשיודעין העדים בכירור שלא הוחזקו דלהתו' אין לחוש ולש"פ אפשר דבעינן בירור גמור ולא סגי בזה שלא הוחזקו].

ולכאוי' נראה דל"ד לההיא דיצחק ריש גלותא דלא חיישינן בדלא הוחזקו, דהתם ידעינן דהאי יצחק אזל לאספמיא, והנדון שמא אחר ג"כ הלך, ולית לן למיחש שנודמנו שנים בשמות שוין באותו מעשה, וכן בגט שאבד אין לנו לחוש ששני אלו אבדו גט, אבל הכא דהנדון אם בכלל יש שני יוב"ש (בעולם או) באותה העיר, ודאי דיש לחוש לזה, ועוד דסגי בספק מועט שלא לכתוב לו גט עד שיגרש בפנינו, משא"כ בהני עובדי שכבר אירע המעשה, ולית לן למיחש בחשש רחוק, ולפ"ז אפשר דאף לבני יוב"ש ששמות נשותיהן שוות נמי חיישינן בסתמא שלא לחתום לו, ויחיישב בזה דשתי הקושיות וליחוש אף בלא הוחזקו, [וגם לא הו"מ לשנויי דאמנם בכה"ג דהוחזקו אין כותבין לזה שלא בפני זה], אלא דבזה מסתברא דקאי רק אעדים דלא ידעי אם הוחזקו אבל ב"ד בסתמא לא חיישי כ"ז שלא נודע שהוחזקו, ואפשר דב"ד אף אחד נמי לא חיישי כשעומד לפנינו והשטר בידו.

ומדברי' הפוסקים שהעתיקו שמעתין בסתמא יש ללמוד דאף בלא הוחזקו צריכין

אם העדים מעידין שבעלה של זו גירשה א"צ שיהא זה בפני זה, דכל הדין נאמר בהכרה שע"פ השמות, אבל במעידין שמכירין המגרש והמתגרשת אין מקום לחוש כלל, ואפי' אין מכירין אם זו אשתו אבל מעידין עתה על הבעל והאשה העומדים לפנינו שהוא נתן לה הגט אין מקום לחוש, ורב קמ"ל דבדקיימי תרוייהו סגי בהכרת השמות כמו בעלמא, [וכגון שמכירין השמות ע"פ ע"א או אשה].

וב"ז בשמותיהן שוין, אבל אם הי' סימן בגט או שכתבו כהן או ג' דורות אין זה בכלל שני יוב"ש, דכל עיקר מימרא דרב מתפרשת בגונא דתנן במתני' שאין מוציאין שט"ח זע"ז, ועלה קאמר דבגט בעינן שיהא זה בפני זה, אבל באופן שמוציאין שט"ח זע"ז פשיטא דא"צ לגרש זה בפני זה, וכן קושיא דוליחוש אשני יוב"ש קאי ובדאיכא סימן א"כ ליכא שני יוב"ש כהאי.

ויש לעי' למה לא תיקנו שיכתבו דורות או סימן מפני תיקון העולם, דהא השתא אינה יכולה לינשא בלא ע"מ, ואפשר מפני שאין הכל בקיין בדורות ולא ימצאו בקל עדים, וצ"ע ברשב"א גיטין כ"ד ב' שכ' דלפרתו' אף בדאיכא סימן בעינן דוקא זה בפני זה, ולא נתפרשה כונתו ז"ל מ"ט, ושמא ר"ל דהע"מ סמכי על השמות עצמן וכיון דחזו דהשמות אמת סמכי על הסימנים כדסמכי על הכרת הבעל לפרתו', מיהו אף זה קשה דיש להם לסמוך על הע"ח שלא היו חותמין עד שיתברר להם הסימן, ורשאין להעיד עפ"ז, ולפמ"ש תו' כתובות כ"ד ב' ד"ה אמנה דהיכא דלא הוחזקו אין העדים משגיחין על הסימן, י"ל דחיישינן שהע"ח לא ידעו שהוחזקו, ואין עדותם מתייחסת לסימן, וברשב"א שם כתב דהיכא דהלשון הכתוב הוא של העדים אמרי' דאכולה מילתא מסהדי, ורק כשהלשון של הלזה אנא פלוני כהן, וכ"כ הרמ"א בחו"מ סמ"ט ס, וראיתי בתו"ג שכ' דמה"ט לא מהני סימן בגט, [ואכתי קשה

להכיר שם האשה בגט, [ואף אם קו' דוליחוש לשני יוב"ש מיירי בהוחזקו לא היו צריכין להזכיר ד"ז, דדינא דמגרשין זה בפני זה ע"כ בהוחזקו מיירין], ועמש"כ לעיל מתו' בגיטין, שו"ר בב"ש סי' ק"כ סק"ד דמכל הפוסקים משמע דאף בלא הוחזקו צריכין להכיר, ומה שהביאו תו' מההיא דיבמות יש לחלק, (ולא פירש עי"ש), וברשב"א יבמות שם פי' בדידינן שאין במקום הזה תרי יצחק, והגדון שמא אתא לשם מעלמא, וע"ז אמרי' כאן נמצא כאן הי', ולפ"ז בדלא ידעינן אם יש כאן עוד יוב"ש לכו"ע חיישינן.

שם וליחוש לשני יוב"ש

ב. שם וליחוש לשני יוב"ש כו' פי' ואמאי כותבין אע"פ שאין אשתו עמו, ומשני שני יוסף ב"ש הדרים בעיר אחת אין מגרשין כו' דכיון שלעולם צריכה להביא עדים שגרשה במעמד שניהם, אין לחוש אם יחתמו לו אע"פ שאין אשתו עמו, ויש לעי' אף באשה עמו יש לחוש שמא אשת חבירו היא, דהא מיירי כשאין העדים מכירין שהיא אשתו אלא שזהו שמה, ואפשר דבאמת רב קאמר דבכל ענין בעינן זה בפני זה, אבל מאן דפריך וליחוש סבר דנחי דלא גזרינן לחוש שתעזי לקבל ממנו הגט בפני עדים, אבל אכתי יש לחוש שימסרנו לה אח"כ בצנעא, וכיון שעדים חתומין עליו אנו נסמוך ע"ז שבודאי נמסר בע"מ, א"נ אף המקשן בעלמא פריך ואף אם אין כותבין אא"כ אשתו עמו קשיא לי, אא"כ מכירין שזוהי אשתו.

והנה מסקנת הגמ' דבדאיכא שני יוב"ש אינה יכולה לינשא ע"פ הגט, עד שתביא עדים שניתן לה הגט בפני יוב"ש השני, [ומדלא בדקינן בכל אשה המביאה גט שמא יש עוד יוב"ש, ש"מ דלא חיישינן לשני יוב"ש בדלא הוחזקו, וההיא דאביי יבמות קט"ו ב' י"ל דאבד שאני, וההיא דיצחק ר"ג שאני דאין כאן מי שמעיד שבעלה של זו הי'], ובפשוטו

שלא נסמוך על שם אביו, והעדים רשאים לחתום כ"ז שלא הוחזקו.

מיהו פשטות הגמ' דדוקא בשני יוב"ש שגם שם האב שוה בעינן זה בפני זה, וזה מוכיח דעל שם האב ודאי סמכינן על העדים ומה שהזכיר רב שם האיש וה"ה שם האשה ולא הזכיר שם האב מסתברא דד"ז תלוי אם שמו מצוי כגון ענן בר חייה בזה ע"כ כותב שם אביו, אבל אם שמו אנדרולינאי א"צ להזכיר שם אביו, וכיון דשם ענן מצוי טובא הבא לגרש ע"כ כותב שמו ענן בר חייה וזהו שם האיש דקאמר רב, ומה"ט כל מה שכותב לבאר שמו בכלל ההכרה דקאמר רב, ובפשטו ההיא דכתובות שאני שלא הזכיר שם אביו ולכן לא מיחזי האי הכהן כחלק משמו הנצרך לעדות, ולא דייקי בזה סהדי, אבל אם כותב יוסף בן שמעון בן ישראל הכהן הווי דייקי נמי אהא דקאמר הכהן, וג"ז בכלל תירוץ התו' שם, ולפ"ז מן הראוי ה"י שלא לכתוב שום דבר על פיו, אלא דאחר שנהגו שוב לא נסמוך על עדותם בזה וכמש"כ.

בתו גיטין כ"ד ב' סוד"ה בעדי כתבו דלא רצו לתקן שהע"מ יכירו שזו אשתו, כדי שלא יקשה למצוא ע"מ, ויש לעי' לפרתו' דהע"מ יאמרו שראו שגירש אשתו, מאי מהני אם נימא שצריכין להכירה, הרי אנו חוששין שיאמרו שהכירוה, וצ"ל דכיון שיתקנו כן ידעו ב"ד לחקור היטיב אחר הדבר, ואם נימא דכונתם שיתקנו כן בכל הגיטין ניחא, דכיון שהדין כן בכל דוכתא ליכא למיחש שיאמרו כן בלא הכרה.

גיטין כ"ד ב' אמר רב זאת אומרת שני יב"ש כו'
ג. **גיטין כ"ד ב'** אמר רבא זאת אומרת כו' א"ל אביי אלא מעתה כו' יש לעי' ורבא מאי קסבר, הא ידע דרישא דשמע קול סופרין מתוקמא כר"א, וכן מבבא דנמלך, ובלא"ה נמי איך אפשר להוכיח מכאן הא אף בלא הראי' מרישא פשיטא דמתוקמא שפיר

למ"ד אכולה מילתא קמסהדי מ"ט תיקנו כן, דהא לא פליג על תקנה זו, ומ"ש הרמ"א סי' ק"כ ס דכותבין שם אביו ע"פ עצמו זה נתחדש אחר דברי רב דמגרשין זה בפני זה ותו לא נסמוך על הסימן, ואפי' על שם אביו, דודאי משמע דסמכינן ע"ז בשטרות, מ"מ בגט כיון שתיקנוהו באופן שלא נצטרך שם אביו, שוב לא דקדקו להצריך עדות בדבר, דמדאורייתא כותבין וחותמין אע"פ שאין מכירין כדחזינן משעת הסכנה, ול"ד לשטרות דיש לחוש טפי לקנוניא, וצ"ל כמש"כ דמשום עיגונא לא רצו להצריך עדים שמכירין הסימן ותיקנו שיגרשו זה בפני זה, ואחר שנתפשט המנהג לכתוב שם אביו על פיו תו לא מהני סימן דורות או כהן, [מיהו אכתי ארוך וגו'] בדין הוא שיועיל.

ובתו"ג סי' ק"כ ס כתב דאין לכתוב שם אביו על פיו אלא בשמכירין שזו אשתו, ולא בעינן שם אביו אלא כדי שיהא מוכח מתוכו, אבל באין מכירין יש לחוש שיסמכו על שם אביו ויגרש אשת חביו, ובפ"ת סק הק' דאין להם לחוש שיהיו שמות הנשים שוות, ורק בהוחזקו ששמות נשותיהן שוות לא יחתמו על פיו, וצ"ע דנהי שרשאין לחתום ליוב"ש כשמו ולא חיישינן שמא יש יוב"ש אחר, אבל מנ"ל שרשאין לחתום דבר שאינם מכירין, הרי אם יתברר שיש שני יוב"ש לא יחושו כלל לברר הדבר כיון דאיכא סימן, ואילו בגונא דגמ' הרי הוא חושש שידקדק בדבר כיון ששמותיהן שווין ויחקרו אחר העדים אם מכירין הכותב משא"כ בדאיכא דורות או סימן, ועוד דאם יתברר שאף שמות נשותיהן שוות לא תנשא בלא ע"מ, וע"י הסימן תנשא, ונהי דל"צ לחוש מעיקרא אבל אינן רשאים לחתום באופן שלא נוכל לברר אח"כ, ונראה דאמנם אם יתברר שיש שני יוסף ושמות נשותיהן רחל לא יסמכו על שם אביו, כיון דידעינן שהעדים חותמין זה על פיו, ותו ליכא למיחש דמגרש אשת חבירו לפי

שזו אשתו נמי סגי, וכן אם יעידו עתה שמכירין מי הוא הנותן, אבל רב אשמועינן דבאין מכירין לא יגרשו אלא זה בפני זה, ולפ"ז הא דאמר בשמעתין בע"מ ור"א היא אין הכונה דוקא זה בפני זה, אלא דבע"מ יכול לגרש בו, וכל האופנים בכלל אם מכירין הגדולה והקטנה או שיכירום עתה או שנתנום זה בפני זה, ועי' בסמוך דזה לא מהני בגדולה וקטנה.

והא דבסוגיא דב"ב שם הוזכרו דברי רב על הקו' מ"ט חותמין העדים ליוב"ש כשאין אשתו עמו דמשמע שאם לא היו חותמין ניחא, והרי אף לר"א הוצרכנו לדרב, היינו משום דהי' מקום לומר שהע"ח לא יחתמו אלא בפני חבירו וממילא יהא רא' מהחתימה כמו בכל גט, ועי' קמ"ל רב דלא מהני כיון שאח"כ יכול למסרו לאשתו חבירו בצנעא, ולא סגי בזה שחבירו יודע מהגט, וגם לא מהני שיגרש בפניהם שמא אשת חבירו היא, וע"כ צריך לגרש בפני חבירו, ועוד דפעמים שאין העדים יודעים שהוחזקו ויחתמו לו.

שי"ר דבאמת בגדולה וקטנה לא מהני זו בפני זו, דאם הע"מ אין מכירין מי הגדולה ומי הקטנה לא יועיל שהגדולה קיבלה בפני הקטנה, אכתי הרי יכול לומר שהקטנה היא זו שקיבלה בפני הגדולה, דהא החשש בשני יוב"ש אם מוציאין שט"ח על אחרים הוא שמא מחבירו נפל או מסרו לו, ומאי מהני ידיעין שנמסר לאחת מהן בפני חברתה, ול"ד לשני יוב"ש שאחד טוען שאמנם הגט נמסר לזו שהוא בידה אלא שלא הוא מסרו לה, ובזה מהני שהעדים מעידין דלכה"פ הוא ראה שנמסר לה, ולפ"ז ניחא דרבא דייק מגדולה וקטנה דלא הו"ל לתנא למיסתם כיון שאין אפשרות אלא במכירין ממש, ול"ד לרישא דמיירי זה בפני זה, וד"ז אפשר בכל עדים, [מיהו ל"ק דע"י שיהיו זה בפני זה יתנו לב לדעת אם הגדולה קבלה או הקטנה], ואביי משני דכיון דמיירי בע"מ מיתוקמא שפיר

בדאיכא ע"מ, ובשלמא אם התנא הוה נחית לדון בכשרות הגט דראשון וגדולה, י"ל דהו"ל לתנא לפרושי אף אליבא דר"א שאין חתימתו מועלת [ועי' להלן ד"ה שו"ר], ונראה דאמנם גבי גדולה וקטנה מתפרשא מתני' בהדיא טפי דקטנה הוא דלא מצי מגרש, משא"כ בראשון שלא דיבר התנא אל הראשון כלל, ולכן דקדק רבא דהו"ל לתנא לפרושי דאף לגדולה לא יועיל גט זה בלא ע"מ, והיינו משום דמתפרשא מתני' בסתם גט שעדים חתומין עליו מפני תיקון העולם, וכ"ש דלר"מ הו"ל לפרושי דבעינן נמי ע"מ, ודחי אביי דכולה מתני' מיירי בלא ע"ח כלל ואף רישא מיירי בהכי, ולכן לא הוצרך התנא לזוהר בדקדוק גדולה מצי מגרש בי', דמיירי בדאיכא ע"מ ידיעי את מי גירש.

ולא **אמור** בדוקא מוקים לה אביי כר"א כיון דמיירי בדליכא ע"ח, [וה"נ מסתברא שהרי בלא"ה אין תועלת בהם לר"א, דע"כ נצטרך לע"מ], דאי איכא ע"ח הו"ל לתנא לפרושי שאין גט זה כשאר גיטין וזהו עיקר דיוקי' דרבא דסבר דאף לר"א הו"ל לתנא לפרושי דא"א לסמוך כאן על ע"ח, ואביי דחי דכיון דברישא פשיטא דבעינן ע"מ, סמך התנא ע"ז, ומתפרשא כולה בע"מ לחוד, ולא מצי לאוקומה כר"מ דא"כ הו"ל לתנא לפרושי דבעינן ע"מ, קצרון ש"ד כיון דראית רבא לא הואי מהא דלא משכח"ל הכשר בגט, אלא מסתמות התנא, לא הי' מתיישב אי הוה מוקמין לה בכגון דאיכא תרוייהו, ורק בע"מ ור"א לחוד מיתוקמא דלא הו"ל לתנא להזכיר דבר, דממילא מתכשר כמו כל גט.

הא דאמר רב ב"ב שם דאין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה מתפרשים דבריו לכו"ע דהא קיי"ל כר"א ולא הו"ל למיסתם הכי אי מיירי רק לר"מ, ולדעת הרי"ף דלר"א אף ע"מ כרתי ניחא דלכו"ע איצטריך לאפוקי דלא סגי בע"ח, ולדעת תו' נמי קמ"ל דלא סגי בע"מ שמכירין שם האיש והאשה, ואמנם במכירין

דיוקא גדולה מצי מגרש במכירין, ויוכלו להעיד אח"כ שהגדולה קבלתו, מיהו ל"ק כ"כ דבקי ידעו ע"י שיאמר להם הבעל דזוהי הגדולה, ומ"מ ה' לו לתנא לפרש כיון דסתמא לא ידעי שיש לו שתי נשים ושמותיהן שוות, ואב"י משני דכיון דמיירי בע"מ מיתוקמא שפיר דיוקא גדולה מצי מגרש במכירין, ויוכלו להעיד אח"כ שהגדולה קבלתו.

ד. דעת דעת תו' דבדאיכא שני יוב"ש לא חשיב מוכח מתוכו ופסול לר"מ, מיהו לא בעינן שיהא מוכח מתוכו בשתי נשים ושמותיהן שוין, דכל שיש למחזיק בו כח שטר חשיב מוכח מתוכו, אע"פ שאין מבואר בו אם גדולה מגרש או קטנה, ויש לעי' הרי שגירש יוב"ש בעירו ולא כתב שם עירו ואח"כ נודע שיש יוב"ש בעיר אחרת האם יפסל הגט לר"מ, ואם פסול א"כ שם עירו דאוריתא הוא דבעיר אחרת יש לחוש שיש עוד יוב"ש, ול"מ כן, ולומר שתקנו פסול בזה לר"מ מדרבנן ג"כ צ"ע לחדש כן, דדוחק לומר שהי' הדבר פשוט לגמ' תקנה זו ולא פירושה ועוד דמדאוריתא מסתברא שאין לחוש דילמא ממטי לי' לאיתתא דהיאך, כדחזינן דבשעת הסכנה כותבין ונותין אע"פ שאין מכירין, ואם באנו לפוסלו ע"כ היינו מדרבנן, מיהו לדעת הרמב"ן נראה דאף אם מדאוריתא הוא חיישינן להכי, מ"מ חשיב שפיר גט כריתות, כיון שמפורש בו שמו ושמה, ואין חסרון בשלימות הגט מחמתו, אלא שאפשר להחליפו באחר.

הרמב"ן הק' לפרתו' דההיא דפרכינן וליחוש דילמא ממטי לי' לאיתת' דהיאך ע"כ לר"מ קאמר דאי לר"א יבאו ע"מ ויעידו מי נתנו לה, ועוד דהא יכול לכתבו בכתי' וליתנו בע"מ, אבל דעת תו' משמע דהע"מ סמכי על ע"ח דכיון שחתמו ש"מ שהם מכירין, וכיון שהע"מ רואין שהכל כמו שכתוב בגט לא דייקי, שאינם נותנים לב להבחין בין

זה לשאר שטרות, וכיון שנתאמת בלבם מעידין, אבל בדליכא ע"ח דייקי לברר אם זו אשתו כיון דידעי שסומכין הכל עליהם, ובאמת יש לפרש לפרתו' דקו' הגמ' וליחוש מתפרשת היכי שרינן לחתום וסמכין אע"ח, לר"מ לגרושין ולר"א לראי', [דאם ה' מועיל לראי' חשיבי נמי מוכח מתוכו, כדחזינן בגדולה וקטנה וכמש"כ], ורק למאי דמשני דבעינן זה בפני זה ונמצא שבאמת אין הוכחה מהגט אז נשתנה הדין דלא מהני אלא לר"א, אבל אי מעיקרא ידע דמיירי בע"מ הוה פריך וליחוש דילמא טעו וכיו"ב, ומיושב בזה הענין דעיקר התקנה משום שאין לסמוך על ע"ח, וממילא תיקנו באופן מושלם, מיהו לפ"ד בדליכא ע"ח א"צ זה בפני זה לפרתו', ודוחק דא"כ הע"ח רק לגריעותא נעשו, וי"ל דנהי דלא חיישינן למכשול עי' ע"מ לחוד, אבל אכתי לא תוכל לינשא כי יעידו האמת שלא הכירו אם זו אשתו, ולכן צריך שיהא זה בפני זה, וכ"ה לדעת הרמב"ן דלכו"ע בעינן זה בפני זה, ורק הקושיא הואיל ר"מ, מיהו ברמב"ן סיים דלכך לא תיקנו שיהיו הע"מ מכירין אותם, משום דבעלמא א"צ ע"מ כלל, [ולכאו' זה כשיטת הרי"ף דלר"א אף ע"מ כרתי ועי' בסמוך], וה"נ לא תיקנו ע"מ אלא שיעידו שנתנו בפני חבריו, ואף שאינם ע"מ, ולכאו' ממילא הו"ל נמי ע"מ, וי"ל דהה"נ אלא דלר"מ לא רצו לתקן ענין מחודש של ע"מ, אלא עדים שהגט עם ע"ח נמסר בפני חבריו, ולפ"ז משמע דכולה לר"מ קיימא או לר"א בע"ח כהרי"ף אבל בע"מ כר"א לא אמר רב דצריך זה בפני זה, [נוה נחא רק להרי"ף אבל לא לשיטת תו'], ומ"מ הדין אמת דאם אינם מכירין צריך זה בפני זה, ובמכירין להרמב"ן שפיר דמי, ולתו' לא מהני שאומרים שמכירין.

צ"ע לפרתו' דההיא דשני גיטין שוין מיירי בכתבו סימן, א"כ מ"ט קתני לפיכך אם אבד אחד מהן הרי השני בטל, ואמאי הרי

הדבר יכול להתברר לאח"ז מיהו בלא"ה צ"ע מאי קמ"ל מתני', (גם לפו"ר צ"ב למה לא מהני ע"מ כשיודעין ע"פ הסימן שעכשיו מקבלת הגט שכתוב בו "כהן", וכשיתברר להם מי הוא הכהן איגלאי מילתא שראו הגירושין ומ"ט פשיטא לתו' דלא מהני בכה"ג לר"א, - עוד לפו"ר הסברא דר' ירמיה פ"ו ב' לכאו' ידיעה מכח ממ"נ חסר בשלמה שצריך ידיעה פרטית מיוחדת, אף כשאין ספק).

ה. יש יש לעי' המביא גט ממדה"י דסתמא דמילתא אין העדים מכירין שם אשתו, איך חותמין לו באינם מכירין, ואפשר לומר דמשום עיגונא מקילינן כמו בשעת הסכנה, וכן ראיתי בט"ז סי' ק"כ ס"ק י"ג ובפ"ת שם סק בשם הב"ח, ואפשר דכיון שמוסרו לידי שליח לא חיישינן לקנוניא, דאין לחוש שהשליח שורף לקנוניא, ואם יבא ליתנו לאשת חברו יתגלה הדבר, ורק בבעל עצמו שיתננו לה בצנעא יש מקום לחוש, אבל שליח שסבור שהיא אשתו ומפרסם הדבר ונותנו לה בפני שנים או שלשה, בודאי יתברר הדבר, ולפ"ז אם אין העדים מכירין שם אשתו יש להם להקפיד שיתננו לשליח בפניהם, וצ"ע בסתמות הדברים, אא"כ נימא דכל ממדה"י מקום עיגונא הוא ולא תיקנו דבר וכתירוץ הט"ז, וצ"ע, ואם השליח מכירה יכולין לסמוך עליו ולחתום.

ה. יש יש לעי' המביא גט ממדה"י דסתמא דמילתא אין העדים מכירין שם אשתו, איך חותמין לו באינם מכירין, ואפשר לומר דמשום עיגונא מקילינן כמו בשעת הסכנה, וכן ראיתי בט"ז סי' ק"כ ס"ק י"ג ובפ"ת שם סק בשם הב"ח, ואפשר דכיון שמוסרו לידי שליח לא חיישינן לקנוניא, דאין לחוש שהשליח שורף לקנוניא, ואם יבא ליתנו לאשת חברו יתגלה הדבר, ורק בבעל עצמו שיתננו לה בצנעא יש מקום לחוש, אבל שליח שסבור שהיא אשתו ומפרסם הדבר ונותנו לה בפני שנים או שלשה, בודאי יתברר הדבר, ולפ"ז אם אין העדים מכירין שם אשתו יש להם להקפיד שיתננו לשליח בפניהם, וצ"ע בסתמות הדברים, אא"כ נימא דכל ממדה"י מקום עיגונא הוא ולא תיקנו דבר וכתירוץ הט"ז, וצ"ע, ואם השליח מכירה יכולין לסמוך עליו ולחתום.

ה. יש יש לעי' המביא גט ממדה"י דסתמא דמילתא אין העדים מכירין שם אשתו, איך חותמין לו באינם מכירין, ואפשר לומר דמשום עיגונא מקילינן כמו בשעת הסכנה, וכן ראיתי בט"ז סי' ק"כ ס"ק י"ג ובפ"ת שם סק בשם הב"ח, ואפשר דכיון שמוסרו לידי שליח לא חיישינן לקנוניא, דאין לחוש שהשליח שורף לקנוניא, ואם יבא ליתנו לאשת חברו יתגלה הדבר, ורק בבעל עצמו שיתננו לה בצנעא יש מקום לחוש, אבל שליח שסבור שהיא אשתו ומפרסם הדבר ונותנו לה בפני שנים או שלשה, בודאי יתברר הדבר, ולפ"ז אם אין העדים מכירין שם אשתו יש להם להקפיד שיתננו לשליח בפניהם, וצ"ע בסתמות הדברים, אא"כ נימא דכל ממדה"י מקום עיגונא הוא ולא תיקנו דבר וכתירוץ הט"ז, וצ"ע, ואם השליח מכירה יכולין לסמוך עליו ולחתום.

ו. צ"ד ב' בני אדם הבאים משם לכאן כו' היאך מגרשין נשותיהן כו' אפשר לפרש דהנדרן כששולחין גט מחו"ל לא"י, ובזה הנדרן אם אזלינן בתר מקום הכתיבה או הנתינה, אבל אם היו מגרשין בחו"ל פשיטא דכותבין שמו שבחו"ל, אבל בברייתא לא הוזכר ששולחין גט לא"י, וגם הלשון שמו יוסף וקוראין לו יוחנן, משמע דשמו שבא"י הוא עיקר, ואף בחו"ל גופא הספק איך לכתוב, דאל"כ הול"ל בא"י קוראין לו יוסף ובחו"ל יוחנן, ועוד שלא הוזכר בדברי ר"ג איזה שם לכתוב עיקר, ובפשוטו מתפרש דכותב שמו שבא"י דזהו הנקרא שמו בלשון השאלה, ואם איתא דבחו"ל פשיטא דמגרש בשמו שבחו"ל, א"כ יש לפרש דשמו היינו זה שבחו"ל, והו"ל לפרושי במילתי' הכי, ואם נפרש דהנדרן בחו"ל גופא יש לפרש דידוע ששם העיקרי כבא"י, אלא שבחו"ל הורגלו לקרותו בשם אחר מחמת מרדין או שאר סיבות, ומספק"ל אם צריך לגרש בשמו העיקרי או שיכול לגרש בשם שקוראין לו בחו"ל אע"פ שיודעים שאין זה עיקר שמו, וס"ל לר"ג דצריך לגרש בשמו שבא"י, אלא כדי שלא יבואו לגרש בשם שקוראין לו

אפשר דפעמים שיהא חשש דאותתא אי אפיק שמ"י במקום אחר וכתב אותו שם ובאמת עדיין לא הוחזק בשם גמור ומדאו' נמי פסול, ובתקנת ר"ג צריך להזכיר שמו הראשון הידוע במקום הנתינה.

והא דלא תיקן ר"ג דנכתב שם במקום נתינה לחוד, אפשר לומר משום דחייש ללעז דבני חו"ל, א"נ דחייש שמא ישנה שמו ויכתוב רק דחו"ל, והשתא דתקון תרוייהו ע"כ יבר איזה שם לכתוב ראשון, א"נ דבני חו"ל לא יחתמו לו אלא כפי השם שמכירין אותו, אבל לטעם זה קשה שהרי אין כתוב שמו שבחו"ל בגט, אא"כ נימא כפר"ת שכותבין דמתקרי, אבל אם כותבין וכל שום שיש לי אין לבני חו"ל לחתום עד שיתברר שזה שמו בא"י, ועוד דבביריתא משמע קמאי, [מיהו זה אינו מוסכם כדלהלן], שתקנתו אף בכותב במקום הנתינה צריך להזכיר שמו השני, וזה ע"כ משום טעמי קמאי.

ויש לעי' כיון דמפרשין תקנת ר"ג בשולח ממדה"י למקום אשתו א"כ מאי קאמר ר"א והוא דאתחזק בתרי שמ"י, פשיטא דבהכי קיימינן, ונראה מדברי הראשונים ז"ל דבאמת ר"א לא קאי אדר"י א"ש דבעובדא דידי' לא שייך לסיים והוא דאתחזק, ור"א אמתני' קאי דקתני סתמא שצריך להזכיר כל שם שיש לו, וקאמר ר"א דהיינו דוקא במקום דאתחזק בתרי שמו, ומדברי ר"א שמעינן דדינא דמתני' בכל דוכתא נאמר ואף בכותב ומגרש במקום אשתו כיון שידוע שיש לו שם אחר בחו"ל צריך להזכיר וכל שם, וכן בביריתא סתמא קתני אף במגרש אשתו שביהודה ביהודה, ורק ביצא למקו"א יכול לגרש שם אשתו שביהודה בשמו שביהודה, דנראה ברש"י דלא מיירי ברייתא בשולח כלל אלא במגרש במקו"א וכיון שלא הוחזק שם, מגרש בשם שהוחזק בו שם, ואף להמפרשים סוגיין בשולח למקום אשתו דמודו לד"ז דאף במגרש ביהודה כיון שידוע שיש לו שם בגליל אם לא הזכיר שמו שבגליל

בחו"ל, תיקן שלעולם יזכירו שניהם, א"נ שני השמות כשרין אבל מפני תיקון העולם הצריך לכתוב שניהם שלא יוציאו לעז בני א"י אם יכתוב של חו"ל או בני חו"ל אם יכתוב של א"י, והיינו דקאמר ר"א והוא דאתחזק בחו"ל שיש לו שם עיקרי בא"י, אבל אם בחו"ל קורין לו רק יוחנן מגרש שם בשם זה בלבד, דכיון שנשתקע שם הראשון הו"ל שמ"י דחו"ל עיקר לגבי חו"ל, וזה נראה שיטת רש"י שלא הזכיר כלל שליחת גט מחו"ל לא"י.

מיהו אפשר דפשיטא דבשולח מחו"ל לא"י מיירי, ולכך לא הזכירו בגמ' מקום החשש שמא כשתלך לא"י לא ידעו שגרשה היא, דהבעיא מתפרשת בבנ"א שברחו או הלכו לחו"ל ורוצין לשלוח גט לנשותיהן מה יכתבו בגט, דאם שניהם בחו"ל ודעתה לחזור הו"ל לפרושי מאי קמיבעיא להו, ודוחק לומר כמש"כ דהספק מפני ששםם שבא"י עיקר, דד"ז מתפרש בשדעתם לחזור וגם עדיין לא נשתקעו כ"כ בחו"ל, אלא ה"פ בנ"א הב אין בלא נשותיהן הי אך מגרשין אם כמקום הכתיבה או כמקום הנתינה, ואם הבעל בעצמו בא לא"י פשיטא דאינו מגרש בשמו שבחו"ל, כיון שבמקום הכתיבה יש לזה תורת גט ונכתב כדינו כשמו שם, מיבעיא להו אם אזלינן בתר מקום הכתיבה, ויש לעי' מה דינו מדאוריתא אם גירש באחד מהן, ואם נתחזק בתרי שמ"י מסתברא דכשר בחד מיניהו, אבל אם בא לא"י וכתב שמו שבחו"ל ושם אין ידוע שיש לו שם אחר מאי, ואם הזכיר בגט מקומו שבחו"ל ונתברר בעדים ששמו שם כך מסתברא דמהני, ואפשר דאף בלא הזכיר מו"ל בשטרות כה"ג אפשר להוציא ממנו ממון ע"פ עדים מחו"ל, וה"נ מהני לגט, ולפ"ז מדרבנן הוא דחשש ר"ג, וכן מתפרש מפני תיקון העולם שאינו מעיקר הדין, [ער"ן], אלא די"ל שאותם שבאו לא"י כתבו שםם שבא"י ולא שינו, ובביריתא דקתני אינה מגורשת ודאי מדרבנן הוא שהרי הוחזק בתרי שמ"י, מיהו

וְלִכְּנָן נראה דבראשונה הי' משנה שמו ושמה מתפרש כשנותנו בעצמו במקום הכתיבה, והי' משנה שמו לפי שהי' סבור שמקומו הראשון עיקר, כגון בנ"א הבאים מא"י ושהה עם אשתו שלשים יום במדה"י ונשתנה שמו, מ"מ כשמגרשה כותב שמו שבא"י לפי שחושבו עיקר שמו, דשינוי השם מחמת מרדין וכיו"ב, והיינו דאמר' שמו יוסף וקוראין לו יוחנן, והוא כותב כשמו העיקרי, וזהו ששאלו בני מדה"י לפי שיש מהם שהי' דעתם לכתוב כשם הראשון, ולזה קורא ר"ג שינוי השם, וכדי שלא יבאו לידי מכשול זה תיקן שיכתבו שני השמות, ושוב לא יחושו לשם הראשון כיון שגם הוא כתוב בגט, ומתפרש איש פלוני כמו שנקרא במקום זה, וכל שום שיש לו אם בפירוש אם דרך כלל, לכלול שמו הראשון, ואם יכתוב שמו של א"י לבד היינו שינה שמו דפסול, ומדאורייתא כשר כיון שיש עדים שכך הי' שמו ובני א"י קוראין לו כך, [וכ"ז בנותן בעצמו במקום כתיבה].

וְעוֹד יש אופן שמשנה שמו כגון שמגרש אשתו שביהודה ובא לקבוע עיקר דירתו אצל אשתו שבגליל, דבכה"ג פעמים שכותב שמו שבגליל מפני שמחזיק שם זה לעיקר, ומיירי נמי בכותב ונותן ביהודה, והיינו שינה שמו, וגם בזה תיקנו שיזכיר שמו שבגליל עם שמו שביהודה כדי שלא יבא לידי מכשול לכתוב שמו שבגליל לחוד.

וְלִפְיֵי צ"ע במגרשה ביהוד הבשמו שביהודה איך אפשר לחשבו שינה שמו, הרי זהו שמו הראוי לכתחלה, ואם מפני שלא הזכיר שם נוסף, זה לא מיקרי שינה שמו, ואמנם לא נזכר בברייתא לשון שינה שמו, אבל ע"כ ד"ז נכלל במתני' דשינה שמו, וכן בתקנת ר"ג, וצ"ל דבאמת אין זה שינוי ממש, מ"מ כיון שהמכשול הגמור הוא במשנה שמו של שני מקומות החמירו בזה דכל שמות שבשני מקומות מעכבין בגט, גזירה שמא יכתוב רק שמו שבגליל, וכך מתפרשת תקנת ר"ג בבני

אינה מגורשת, ויצא למקו"א הוא ואשתו קאמר, ועי' לק' סק"ח משפ' הרא"ש והר"ן בדאתחזק שהרכיבו פרש"י בזה על פרתו', דאף בשולח למקו"א בעינן אתחזק במקום הכתיבה.

אבל בתו' וברמב"ן נקטו דבמגרש ביהודה בשמו שביהודה כשר בדיעבד כדאמרו בירו', והביריתא מיירי בשולח ממקו"א, ואתחזק בתרי שמי היינו ששמו במקום כתיבתו שונה ממקום הנתינה, אבל אם יצא למקו"א ושם לא הוחזק שמו כבגליל יכול לגרש אשתו שביהודה בשמו שביהודה ולשלחו ליהודה, ולהרמב"ן יצא למקו"א היינו שאינו גליל ולא יהודה שמגרשה במקום הכתיבה, דלא חיישינן לשני שמות ומגרשה בשם של מקום דירתה, ובאחד מהם הינו לשל יהודה בשם של יהודה ולגליל בגליל, א"נ אם אשתו שביהודה באה לגליל מגרשה בשם הגליל והשתא נמי יכול לגרשה בשם שבגליל.

ז. **וְעוֹד** בבאור הגמ', הראשונים ז"ל נקטו דהא דקתני אינה מגורשת היינו כשיש שינוי בין מקום הכתיבה למקום הנתינה, אבל אם נותן במקום הכתיבה כשמו ששם כשר, אע"ג דאתחזק בשם אחר במקו"א, והדבר סתום שלא ביארו במשנה ובגמ' דשולח גט ממדה"י, וסתמא מתפרשא אף במגרשה בעצמו, ועוד דלא ברירא מילתא איך צריך לכתוב אם כמקום הכתיבה או כמקום הנתינה, ואיך חשבוהו בסתמא כמשנה שמו כשכתב כמקום הכתיבה אם זהו הראוי לכתוב בעלמא, ולומר דחשיב משנה ע"ש סופו של מקום הנתינה, א"כ לאו משנה הוא אלא שהגט משתנה, ולשון שינוי מתפרש כהיה דלק' פ' א' הי' במזרח וכתב במערב אילימא בעל היינו שינה שמו כו' וכן ברי"ף לא הביא כלל הברייתא ומימרא דר"י א"ש, ומתני' סתמא ודאי מתפרשא אף באינו שולח ממדה"י, וכן ברש"י, וכן בטור סי' קכ"ט בשם הרמ"ה כתב דהדין שוה בין בשולח בין בנותן בעצמו.

ונראה דקושיא זו הביאה את הראשונים שפי' שמעתין בשולח ממקו"א להסב סתמא דתלמודן מפשטי' ולפרשם ע"פ הירו', כמ"ש בזה הרמב"ן שד"ת צריכין זל"ז זה נועל וזה פותח, דנראה להם רחוק לומר שהמגרש ביהודה בשמו שביהודה יחשב שינה שמו ואינה מגורשת דכיון שזהו מקום כתיבה ונתינה ואשתו מכאן וזהו שמו שבכאן איך אפשר לפסלו מפני שלא כתב שם שבגליל אדרבה הרי במקום זה יש עדיפות שלא להזכיר שמות שאין קוראין לו כאן, ונהי דהוחזק שיש לו אשה ושם אחר בגליל, מ"מ אין זה גורם לחשבו כשם גמור כאן, וכיון שמצאו הדבר מפורש בירו' דכשר, ובתלמודן יתכן לפרש כמ"ש בירו' דמיירי בשולח גט מגליל ליהודה, הכריעו ז"ל להשוות תלמודן עם הירו' דמסתבר טעמי', ומפרשין ההיא דשלחו בני מדנה"י לר"ג בשולחין גט ממדה"י, אבל בנותנין במקומן פשיטא להו שמגרשין בשם מקומן.

הרמב"ן מפרש כל האופנים שבגמ' ובברייתא בשולח גט, אבל במגרש בעצמו אין לנו אלא מקום נתינה, ואע"פ שידענו שיש לו שם במקו"א, [ואפי' באה אשתו שביהודה אצלו בגליל משמע דמגרש בשמו שבגליל, ואמנם עי"ז נפיק חורבא כשתבא ליהודה, מ"מ א"א לפסלו דאין לנו אלא מקום הגירושין ועי' להלן], והא דאר"א והוא דאתחזק פירושו והוא שידוע בשם אחר במקום הכתיבה, אבל אם שולח ממקו"א שאינו מוחזק שם בשם אחר ממקום אשתו כותב רק מקום אשתו, ויש לעי' פשיטא כיון דבמגרש ביהודה סגי בשמו שביהודה מ"ש עבר הירדן מיהודה, ואמנם גם הא דמגרש ביהודה בשמו שביהודה נלמד מדר"א, אבל לשונו ולשון הבריתא משמע דקמ"ל חידוש במקו"א, וי"ל דקמ"ל אע"פ שידועין במקום זה שקוראין לו שם אחר במקו"א, דמהא דמגרש ביהודה בשמו שביהודה לא שמעינן אלא דא"צ להזכיר שמו

מדה"י לפי שחשש שיכתבו רק שם שם שבא"י תיקן להם לכתוב וכל שום, ולכן החמיר בתקנתו שלעולם יכתוב שני השמות, ועוד דאם אשתו שביהודה תבא לגליל ויגרשנה שם, עדיין יש מכשול כשתשוב לביתה שביהודה, ולכן תיקן דאף במגרש אותה שביהודה ביהודה שני השמות מעכבין.

ועד"ז נראה שפרש"י והרי"ף והרמב"ם והראב"ד והרמ"ה דכולהו נקטו שמעתא דתלמודן כפשטה שלא הוזכר ענין שולח ממקו"א כלל, ופסלו בסתמא אף במגרש ביהודה בשמו שביהודה אם לא הזכיר שם דגליל עמו, מיהו היינו דוקא באתחזק שידוע שיש לו שם אחר בגליל, דכללא קבעו כל מקום שיש שני שמות ידועים ויש לחוש שיכתוב שמו השני בלבד, פסלו אף בשמו הראשון בלבד, אע"פ שבאמת זהו השם הראוי לכתבו כאן לברו, - ברש"י ובראב"ד (הנדפס ברי"ף) וברמ"ה שבטור, [ו... נדמ"ח לשון הרמ"ה בחדושים מכת"י שמלקט ומבואר שם באר היטיב שכ"ה כונתו], הדברים מבוארים דמפרשי ברייתא כדקתני שאינה מגורשת עד שיכתוב שמו שביהודה ושם דגליל עמו, ולדעת הרמ"ה וכד' רש"י סגי בכל שם, ולהראב"ד יש חילוק בין אם שני השמות במקו"א או שידוע שיש לו שם במקום אחר, והרמ"ה חולק ע"ז (עי' בנדמ"ח שם) ורק בשולח ממקו"א ס"ל כן עיי"ש, וברי"ף ורמב"ם מתפרש דשמעתין באותו מקום הכתיבה והנתינה ואם אינו כותב וכל שם משמע ברמב"ם שאינו כשר, וברי"ף אפשר דהיינו שינה שמו נראה דפ' הזורק, לפי שהעתיק תקנת ר"ג לאפוקי משינה שמו ושמה, והביא דבעינן אתחזק, לומר דרק בכה"ג חשיב שינוי, - וכתב אאמו"ר שליט"א ס"ה סק דשלא במקום עיגון יש להחמיר כותיהו שאפי' כתיבה ונתינה במקום אחד צריך לכתוב וכל שום או דמתקרי, אם ידוע שיש לו שם אחר במקו"א.

לכתחלה], ז. שלח גט ממקו"א ויש לו שם שם אחר, כותב שם מקום הנתינה וכולל מקום הכתיבה בכול שום, ואם הפך פסול, ואם כתב דמתקרי במקום פלוני כך כשר בכל ענין, אפי' כתב מקום הכתיבה תחלה.

בד' רמב"ן ורשב"א דשם נתינה עיקר, ובדעת הר"ן, ולענין הלכה

ח. **הא** דנקטו הרמב"ן והרשב"א דשם נתינה עיקר כדנתיא בשמעתין, יש לעי' אם זה סותר למ"ש בתוספתא דאם אמר אני פלוני שביהודה עם השם שיש לי בגליל ונשוי אני אשה מגליל מגורשת, דלכאור' היכא דמזכיר שמו שבגליל בהדיא וכן ששמו השני מיהודה מה חשש יש בדבר, אבל הרמב"ן והרשב"א דחו התוספתא מבריתא דשמעתין, ולמדו מהתוספתא והירו' דצריך להזכיר שם העיר דהיינו וכל שם שיש לו בגליל, ונראין הדברים דאם מזכיר שמו בהדיא של גליל ויהודה באמת אין חשש בדבר, כענין שכ' הרמב"ן גבי שרה דמתקריא מרים דכשר, וכ"ש הכא שלא הזכיר כלל הי מינייהו עיקר, אלא הזכיר שמו שביהודה תחלה כלשון התוספתא, וכונת הרמב"ן מפני שהתקנה הואי לכתוב וכל שום סתמא ובזה ס"ל שאם כתב וכל שום שיש לי בגליל ולא פי' שמו פסול, דאכתי לא ידעי בגליל מי הוא המגרש כלל, וצ"ע ברשב"א דאיהו ס"ל כדעת ר"ת לכתוב דמתקרי, וא"כ בכל ענין יש להכשיר, ואפשר דבאמת הרשב"א לאו לעיכובא כתב כן.

והר"ן בחידושו הק' על דבריהם ודעתו דמקום כתיבה עיקר מיהו אף אם כתב מקום נתינה עיקר ומקום כתיבה טפל כשר, ולא הכריע שם אם בכתב שם מקום נתינה בפירוש ומקום כתיבה בכול שם אי מהני, או דבעינן שיכתבנו בפירוש, ובדבריו על הרי"ף מבואר דבכל ענין מהני וכל שום על השם השני בין בכתב דנתינה עיקר או דכתיבה עיקר, [ומשה"ק דמשמע איש פלוני של מקום

שבגליל כיון שביהודה קורין אותו רק בשם אחד, שלא הזכיר שביהודה מכירין שמו שבגליל, ור"א קמ"ל דביצא למקו"א אע"פ שידועין שיש לו שם אחד בגליל ואחד ביהודה מ"מ סגי בכותב שמו שהוחזק באותו מקום אם זה מתאים למקום הנתינה, והיינו דקאמר דאתחזק פי' דדוקא בהוחזק שמו צריך לכתבו, אבל לא סגי בידוע שמו, ידיעה לא מיקריא הוחזק.

נמצינו למדין לדעת הרמב"ן א. שם של מקום נתינה מעכב בדיעבד, ואפי' לא נודע במקום הכתיבה שיש לו שם אחר במקום הנתינה. ב. כתב ונתן במקום אחד אפי' נודע שיש לו שם אחר במקום אחר, סגי בשם של מקום הנתינה, ולכתחלה בין נודע בין לא נודע צריך לכתוב שאר שמות שיש לו, או לכתוב וכל שום שיש לו, [במקום פלוני ופלוני], ג. אפשר דאין לכתוב דמתקרי על שם של מקום אחר אא"כ מזכיר אותו מקום, אבל וכל שום יכול לכתוב סתמא, ולכתחלה צריך לכתוב וכל שום שיש לו במקום פלוני ופלוני, ד. הי' לו שני שמות במקום אחד שנקרא כאן בשניהם, אם שם האחד עיקר דרובא קרו ל' הכי והשני מייעוט, כותב הראשון ווכל שום, ואם לא כתב וכל שום הביא הרמב"ן שתי דעות אם מעכב, ואם כתב רק המיעוט ולא כתב וכל שום נראה דמעכב בדיעבד, ואם כתב וכל שום לכלול השם העיקרי ג"כ מסתברא דלא מהני, ה. אם כתב פלוני דמתקרי פלוני אפי' כתב שם הטפל תחלה כשר. ו. היו שני השמות עיקריים כגון שהגויים קורין לו בשפתם וכולהו נמי קרו ל' הכי, כותב שם הישראל דמתקרי כשם הגויים, ואיפכא נמי כשר, וכן אם כתב אחד מהם וכל שום על השני, אבל בחד מינייהו לחוד בשם ר"ת כתב דכשר בדיעבד, והרמב"ן כנראה לא הכריע כוותי', ואפי' בששהשני מייעוט כבדין ד', [דנראה דעת הרמב"ן דכל שהוא בתקנת ר"ג מעכב, דלא מצינו בזה חילוקי דינים, אלא דאף מה שאינו מתקנת ר"ג ראוי לעשות כן

בשם של מקום הכתיבה לחוד, שו"ר כע"ז בתו' רי"ד הנדפס על הגליון ש"ס ביהודה.

ולענין הלכה היו לו שני שמות אחד בגליל ואחד ביהודה כתב בגליל לגרש

ביהודה יכתוב שמו שביהודה דמתקרי הכי בגליל, ואם כתב וכל שום שיש לי בגליל כשר, ואם כתב שמו שבגליל דמתקרי הכי ביהודה ג"כ כשר, כמ"ש הב"ש סי' קכ"ט סק"ז ח', ובאמת לא מצאנו מי שפוסל בזה בדיעבד, שהרי הרא"ש והר"ן ס"ל דמקום כתיבה עיקר בדלא אתחזק שם, וכ"ש דמהני בכתב דמקום כתיבה וכל שום, ואף להרמב"ן כיון דכותב דמתקרי אין חילוק מי ראשון, כמשה"ק עפר"ת, וכן להרשב"א נראה דכשר בדיעבד, וכ"ז אפי' בלא הזכיר שהשם השני ביהודה מאחר שהזכיר השם בפירוש אבל אם הזכיר דמתקרי ביהודה, ודאי דיש להקל, מהו בעיקר הדבר היכא דכתב דמתקרי סתם ולא הזכיר דמתקרי בגליל, לא ברירא לי ד"ז, דלא מצינו בגמ' לשון דמתקרי אלא על כינוי שבאותו מקום דבפשוטו ההוא דשלחו מתם וכתבו דמתקרי היינו כדי שידעו ע"פ הכינוי מי הוא, ולא משמע דשמו הי' מא"י ודמתקרי היינו בבבל, וכן פרש"י דכך היתה חניכתו, [ושמא ר"ת פי' כן, ומ"מ ל"ד דהכא כתוב שם השולח מא"י, דמתפרש דמתקרי גבייהו בבבל], וסתמות הפוסקים משמע דשפיר דמי, אבל הרמב"ן והרשב"א הביאו מהירו' לכתוב וכל שום שיש לי בגליל, וכ"ש דבלשון דמתקרי שיש לחוש לזה כיון שלא נקרא שמו כאן כן], ואם כתב שמו שבגליל וכל שום סתם וה"ה אם כתב וכל שום שיש לי ביהודה] בזה להרמב"ן נראה דפסול, ולכאו' יש להחמיר כיון דלכו"ע (מלבד הר"ן) אמרו בגמ' שצריך לכתוב שם דיהודה, ולדעת ר"ת בכל ענין צריך לפרש שמו שביהודה, וא"כ י"ל דוכל שום פסול, ולא נתפרש בהדיא בתו' וברא"ש וברשב"א דבדיעבד מקום כתיבה ולא נתפרש בהדיא כשר, ולכן יש להחמיר, מיהו

כתיבה, לכאו' י"ל מדנקטו בשאלה שמו יוסף על שם מקום הנתינה, מתפרשים דברי ר"ג נמי הכי, דאיש פלוני היינו שמו העיקרי ולא השינוי שבבבל, [דלא נשתקע שמו של א"י], והא דאמרו בראשונה הי' משנה שמו לאו למימרא דכולהו עבדי הכי, אלא שהי' מצוי לעשות כן, אבל מי שנהג כראוי לא שינה שמו], מיהו צ"ע במה דמשמע בר"ן שאם אין ידוע במקום הכתיבה שיש לו שם אחר במקום הנתינה וכתב רק שם הכתיבה כשר, ומה יתרון יש בזה שלא ידענו ד"ז במקום הכתיבה הרי בזמן חלות הגט ע"כ מתחזק לנו שיש לו שני שמות, ולא מצאנו כן אלא ברש"י לשיטתו דמייירי באותו מקום, ובחידושי הר"ן באמת כתב על פרש"י דלפי הירו' מתפרש אתחזק ששמו שבמקום הכתיבה שונה ממקום הנתינה, ולאפוקי ביש לו שם במקו"א דלא מעכב, וברא"ש כתב ג"כ פרש"י בדאתחזק, וכן העתיקוהו הטור ורי"ז ולא נתפרש טעם הדבר, וכבר תמה בזה ביש"ש, ואפשר דדעת הרא"ש דכל שלא נודע במקום הכתיבה שיש לו שם אחר לא תיקן ר"ג שיכתבו שני שמות מאחר שאין ידוע במקום זה כלל, דהר"ז כשקר במקום זה, וכ"נ בתשו' הרא"ש כלל ט"ו ס"ד שהביא סוגיא זו לענין שאין לכתוב שם שלא נתחזק כלל עי"ש, וה"ה דוכל שום נמי אין כותבין מה"ט, וכ"ש אם התקנה היתה לכתוב מקום נתינה עיקר, א"כ כשכותב כאן שם שאינו ידוע לו כלל, אין ע"ז שם גט, וכיון דע"כ לכתוב שם של מקום כתיבה תו ליכא תקנתא דר"ג בכה"ג, אע"פ שהטעם קיים, [ובזה יתיישב הנראה בטור סי' קכ"ט דשם נתינה מעכב בדיעבד] ומה שהוסיף דבמקום הנתינה נמי אין יודעין שמו של הכתיבה, אפשר דאם יודעין שפיר אפשר לתקן שיכתוב שם של מקום הכתיבה וכל שום, וידעו דמשום שם הכתיבה הוא, אבל בדלא ידעי א"כ לא הרווחנו בלשון זה, וע"כ להכשיר גם

דכל שלא כתב וכל שום הו"ל בדין שינה שמו ושמה, וזו נראה דעת הרמב"ן שנקט דפסול, והביא י"א שמכשירין והיינו דמפרשי שאין זה מעיקר תקנת ר"ג, וכ"ד הרשב"א דאפי' לכתחלה כשר, וכן הר"ן כתב בזה דאפשר דכשר, ובאמת לשיטתם דתקנת ר"ג בשני שמות בשני מקומות, וכתב במקו"מ ומגרש במקו"א, י"ל דבמקום אחד אין לחשוב שינוי השם, בפרט בשם העיקר, [וכ"כ המ"מ בשם הרמב"ן דבשני שמות במקום אחד וגירש באחד מהן כשר, אלא דהתם ע"כ כונתו כששני השמות משמשי יחד כשמות שקורין להם הגוים, לאפוקי האי דמרים ושרה, ומזה אין ראי' דכיון ששני השמות כשרין לא תיקן ר"ג, שהרי איזה שי כתוב לא יחשב שינוי], וכ"ד תו' דההיא דשרה ומרים היינו רק לכתחלה, אבל לדעת רש"י דתקנת ר"ג היתה באתחזק במקום אחד, אם חששו למקום אחר, ה"נ יש לחוש למקום זה, וכמש"כ לבאר דחשש שמא ישנה שמו, מיהו דעת תו' משמע דבדיעבד אף שם הטפל כשר וא"כ אין להחמיר בתקנה זו שבשום ענין לא יחשב שינוי, וכ"נ בטור סי' קכ"ט בשם הרא"ש כדעת תו' דכל האופנים כשרים בדיעבד.

ובכתב שם הטפל ולא כתב וכל שום, או שכתב נמי וכל שום, לדעת הרמב"ם פסול ובפשוטו כונתו אפי' כתב וכל שום, והעתיקו הר"ן, ובטור כתב בשם הרא"ש דכשר, וכ"ד תו', [ועב"י בדעת הטור היכא דלא כתב וכל שום, ועד"מ, ועבהגר"א דל"נ לרפש בדעת הרמב"ם דוכל שום מגרע], ובחדושי הר"ן תולה דין שם טפל וכל שום בדין כתב מקום כתיבה וכל שום להסבירים מ"נ עיקר, [או איפכא לשיטתו], דאי מכשירין מקום טפל וכל שום ש"מ דבדיעבד כשר שם טפל שבמקום זה וכל שום, ומ"מ בר"ן על הר"ף לא תלי להו בהדי הדדי, וה"נ מסתברא דאם שם טפל בלא כל שום מעכב בדיעב, דלא מהני לזה כל שום, משא"כ בשני מקומות

בריי"ו הביא פלוגתא וכתב דכשר עיקר וכ"נ מסתמות לשון המ"מ שהזכיר פסול רק בכתב מקום כתיבה או נתינה לחוד, וצ"ע. וכן לדעת הרא"ש מסתברא דכשר כיון דבלא אתחזק אמרי' דסגי במקום כתיבה, ומה"ט הי' ראוי לנקוט כן בדעת הטור, אבל קשה דמדברי הטור נראה דבכתב מקום כתיבה וכל שום פסול בדיעבד, דלא הכשיר לרבות עיקר השם בוכל שום אלא בששני השמות במקום אחד, וצ"ל דאין ראי' מהא דלא אתחזק, שלא תיקנו שם תקנת ר"ג כלל, וכמש"כ הטעם לעיל, אבל היכא שתיקנו צ"ל שם העיקר דוקא ואינו מתרבה בוכל שום והיינו מקום נתינה, וא"כ גם מדברי הרא"ש אין ראי', וצ"ע, שו"ר בספר מרן זללה"ה סצ"ד סק"ז שכ' דבמקום עגון יש להקל, [וכתב דדעת הטור אינו מפורש].

ט. **שם** אמרי נהרדעי מרים וכל שום כו' הלשון משמע דהא פשיטא שצריך לכתוב וכל שום בכה"ג, ונהרדעי קמ"ל שלא יכתוב שרה וכל שום, ויש לעי' היכי שמעינן לה מתקנתא דר"ג הא התם ששמו השני אינו ידוע בו במקום זה איכא לעז, אבל כשרובא קרו לה מרים ליכא לעז, ונראה דבכל גונא שאחד מן השמות נראה שינוי בשמו, תיקן ר"ג לכתוב וכל שום כדי שלא יכתבו השם הגרוע, והיינו שלא יכתוב במקום הנתינה שמו של מקום הכתיבה, וה"נ שלא יכתוב השם דרק פורתא קרו לה, ואע"ג דמיעוט אלו במקום הנתינה הם, מ"מ כיון דרק פורתא נינהו לפעמים משתקע השם ואיכא לעז, דכל שיש לו שתי ברירות יש מקום לחוש, אבל אחר שתיקן איש פלוני וכל שום, לא חשש שיכתוב הטפל עיקר, [ערשב"א בזה], ועוד די"ל שזה עדיף מלא לכתוב השם העיקרי כלל, [ובזה דעת הרשב"א דעדיף לכתוב הטפל בלא כל שום].

ולענין דיעבד בכתב שם העיקר ולא כתב וכל שום אם נקטינן דהאי עובד אנמי מתקנת ר"ג, א"כ יש לפסול כמו בדיני' דר"ג,

ולשון זה יכול להתפרש בין בכותב וכל שום בין בכותב דמתקרי.

ולכאוי לשון הגמ' דקאמרי נהרדעי מרים וכל שום שיש לה מכריע דלא כר"ת, דכיון דנחתו בגמ' למעשה שידענו איזה שמות יש לה, ולא פירשו הלשון הראוי לכתוב מרים דמתקריא שרה, ש"מ דלא כתבינן אלא לשון כל שום, וההיא דאמרי' לק' דמתקרי אדא מרי לא מיירי בנוסח הגט אלא בחניכה כדי שידעו מי הוא.

ומהא דאמרו בירו' דאם יש לו שם במקו"א צריך להזכיר שלשתן דקדקו הרמב"ן והרשב"א שצריך להזכיר שם המקום שנקרא בו כך דהיינו וכל שום שיש לי במקום פלוני ופלוגי, אבל לפר"ת שמזכיר השם בפירוש נחא בפשיטות שמזכיר הג' שמות וא"צ להזכיר המקום כלל, ואף אם האמת כש"כ, מ"מ י"ל דכשכותב השם בפירוש א"צ להזכיר מקום, ובנוסח הגט של בה"ג והפוסקים לא הוזכר מקום כלל, ומזה משמע כדמשמע הר"ן דלשון כל שום כולל כל המקומו, ורק כשמזכיר השם בפירוש צריך להזכיר שלשתן, ואפשר שלא אמרו כן בירו' אלא ביצא למקו"א ואשתו עמו שמגרש בשם השלישי, דלכתחלה צריך להזכיר שם דגליל ודיהודה דשמות אלו אינם מתרבים בלשון כל שם, כיון שעיקר דירתו הידועה היא אצל נשיו בגליל או ביהודה, ואם הי' מגרש שם בשמו השלישי לא מהני, והשת אנמי דבעינן לכתחלה שתוכל להשתמש עם הגט במקומה צריך להזכיר שם מקומה בפירוש, דלכתחלה דיינינן לי' כמקום נתינה, ולפ"ז במזכיר שם נתינה בפירוש א"צ להזכיר מקום בכל שם, ומתפרש הלשון יצא לו שם במקו"א ומגרש במקו"א צריך להזכיר שלשתן, א"נ לכתחלה צריך להזכיר השמות בפירוש כדעת ר"ת.

ולפמיי הרמ"א לכתוב השמות בפירוש, שוב א"צ להזכיר המקומות, [אף דלכאוי

דכל אחד שם גמור הוא במקומו, ושפיר מהני כל שום, אבל לעיקר הנדון אם שם טפל מעכב בלא כל שום י"ל דשם של מקום זה עדיף משם של מקום אחר, ובאמת אם המקום האחר אינו מקום כתיבה לכו"ע גרע משם טפל במקום זה, והנדרון בחשיבות מקום כתיבה.

י. תודי"ה וכל, ואין נראה לר"ת כו', אפשר דכונת ר"ת להוכיח מקו' זו דגם כונת בה"ג לכתוב כל שם שיש לו בפירוש כדמתפרש במתני' לפר"ת, דע"כ אין כונתו כפשוטו שבכל טופסי גיטין יכתוב וכל שום, אלא זה הלשון מדבר בה"ג אלא הוכתב וכן יכתוב כל שם שיש לו, א"נ ש"מ דלאו דסמכא הוא האי לישנא, אבל אין לפרש דכונת ר"ת רק שלא יכתבו כן בכל גט, שהרי לפר"ת כונת המשנה לכתוב בפירוש כל השמות, ואינו בדין שיועיל כל שום שיש לי אפי' בדיעבד, דרק אם ר"ג תיקן כן שייד להסביר ענין התקנה דמהני שלא יוכל להוציא לעז, אבל אם תיקן שיכתוב בפירוש לא מהני האי לישנא כלל.

והרמב"ן הק' לפרת' דא"כ ליתני התקין שיהיו כותבין כל שום שיש לו, ובזה י"ל דקמ"ל שיכתוב שם העיקר תחלה כדאמרי נהרדעי מרים וכל שום שיש לה כו', והא דאמרו בירו' הגע עצמך דהוי שמ' ראובן ואפיך שמ' שמעון כו' פי' הרמב"ן דמפרשי בירו' שמה"ט לא יכתוב בפירוש דמתקרי, ויש להבין מאי קו', אם יכתוב שמות אמיתיים שפיר דמי, ואם אינם אמת לא יחתמו לו, וגם אינו חשוד לקלקלה במזיד, וצ"ל דמ"מ במקום נתינה לא ידעו דשמ' שמעון ויאמרו אחר הוא, ועדיף שלא להזכיר השם בהדיא, ולכך תיקנו בלשון וכל שום, מיהו פשוטו הירו' מתפרש דאם יכתוב שמו החדש תחלה לא ידעו מאן הוא, להכי קתני איש פלוני דהיינו שמו הידוע, ושאר השמות טפלין,

כתב חניכתו במקום שמו כשר, אבל אכתי לא עדיף משמו דכל שום מעכב, מיהו אכתי י"ל דהיינו בדיעבד, ונלמד מזה דשני שמות במקו"א לא מעכב בהו כל שום אבל לכתחלה צריך לכתוב כדפשיטא לנהרדעי ל"ד ב', והרשב"א שם דקדק ממתני' דאף לכתחלה א"צ, והיינו לפי הגרסא דכך היו נקיי הדעת עושין אחניכתו וכמ"ש תו', ולכאור' קשה לפרש מנהג נקיי הדעת בגרושין דמסתמא לא מצוי אצלם גירושין, וגם שיזדמן שיש להם חניכה, ולכן מיושב יותר כפרש"י, ובירור' משמע דכך היו נקיי הדעת חוזר על העדים, דכמו שבגט כשר חניכתו כך היו נקיי הדעת כותבין בחתימתן, עיי"ש, וזה מיושב ג"כ, ולפ"ז אין לנו מקור דלכתחלה כותבין רק חניכה, ולפר"ת דלעולם כותבין דמתקרי, ע"כ מתני' מתפרשא בלא כל שום דאם כותב חניכו וגם שמו פשיטא דכשר, וא"כ נחתא מתני' לאשמועינן דכשר בלא כל שום.

ברם יש לעי' אם עיקר השם נכלל בחניכה וכל שום שיש לו, דלכאור' ניכר מתוך הלשון דחניכה זו אינה שם גמור, דלא מתפרשא בשמו יוסף וחניכתו יוחנן, אלא כענין כינוי לשון כל שום אלא והשם שיש לו, וכעין זה מבואר ברמב"ן דישאל שיש להם שמות כשם הגוים וגם שם ישראל צריך לכתוב שני השמו, ומדלא כתב שיכתוב וכל שום ש"מ דבכה"ג ששניהם עיקר לא מרבינן אידך מלשון כל שום, כמו שרה דמתקריא מרים, [ואפשר דמספק] איזה יש לתפוס עיקר ולטעמי' אזיל דבלשון דמתקרי כשר אפי' שרה דמתקריע מרים], ואח"כ הביא התוספתא דמוכח מינה דגיות נמי כשר עיי"ש דהנדרון אם צריך כל שום, אבל עיקר הדבר דסגי בחד מינייהו נתחדש מהתוספתא, ואם אמת הוא דצריך לשנות הלשון ולא לכתוב כל שום, א"כ מבואר דכשר אף בלא כל שום וקצת יש משמעות במתני' דאפי' לכתחלה כשר מדלא פריש לן תנא העצה איך לכתוב בחניכתו,

יש בזה הידור לומר דמתקרי במקום פלוני ולא כאן עי' לעיל סק"ח], ועדיין צ"ע בהשוואת הירו' לתלמודן, וכן בלשון הבריייתא ושם דגליל עמו אם הכונה להזכיר מקום.

יא. פ"ז ב' כתב חניכתו וחניכתה כשר, פשטות המשנה שלא כתב בגט אלא חניכתו, ועוד דסתם חניכה מתפרש בחניכה דיד' ולא חניכת אבות, ולכן יש לפרש כפר"ח ור"ת דלאו היינו חניכת אבות שבגמ' דבחניכת אב לחוד לא מתכשר גיטא, [עבי' וד"מ סי' קכ"ט], ובגמ' אפשר לפרש דמזכיר שם אבי אביו בהדיא והא דקרי לי' חניכה היינו מפני שאינו שם אביו אלא כינוי ליחוסו במקום שם אביו, ובתוספתא פ"ו הו' (הובאה ברמב"ן ל"ד ב') לשם אבי אביו כשר לשם אבי משפחה פסול אם היו נקראין על שמו כשר, והענין מבואר שאם מייחס עצמו על שם אבי אביו כמו אל רעואל אביהן אע"פ שאינו נקרא על שמו כשר, דפעמים שאדם מייחס עצמו על שם אבי אביו, והיינו עד ג' דורות כרשב"א, ואם היו נקראין על שמו כשר אפי' טובא, [ועב"י ועריטב"א בזה], ואפשר לפרש דמייירי במקום שיש שני ראובן וצריך להזכיר שם אביו, א"נ אפי' במקום שא"צ להזכיר אם שינה פסל, [ובשם הרמ"ה ראיתי דמפרש הנדרון בגמ' אם אפשר להזכיר כינוי אבי אביו במקום שמו, וקאמר דעד ג' דורות כינוי זכור וכשר, וניחא בזה לשון חניכה, ופי' דמייירי בשצריכין לשלש, כגון שני יוב"ש, ומ"מ פשטות הדברים כפרש"י מכמה טעמים, וכ"מ בתוספתא], ועראב"ד על הרי"ף ומהתוספתא יש ללמוד כפרש"י דג' דורות היינו רק ע"ש אבי אביו ולא ג' דורות של בנים.

ולענין אם צריך לכתוב כל שום, לכאור' פשטא דמתני' מתפרשא בכתב חניכתו ולא כתב כל שום, דכיון דמייירי ביש לו שם אחר לא הו"ל לתנא למיסתם כשר ולא לפרש דצריך לכתוב כל שום, [ובדוחק י"ל דה"ק

ובשלמא אם כותב כל שום י"ל דסמך אמתני' דלעיל, אבל אם הלשון שונה הו"ל לפרש, וזהו באמת טעמו של ר"ת מדדלא פריש ש"מ דמיירי בלא כל שום, [נערמב"ן בשמו על התוספתא, ולשיטתו דכותבין דמתקרי מוכח כן וכמש"כ], ואפשר לומר דכיניו עדיף, כמו שבכותב שם העיקר א"צ לכתוב הכינוי, וכעין שכתבו תו' בכינוי שדומה לשם, וה"ה באינו דומה, דהכיניו שם מובהק ואינו ניתן לשינוי, והראב"ד על הרמב"ם כתב דברגיל בכינוי יותר כשר.

ולענין הלכה סתם בשו"ע ס"א דבחניכתו לחוד כשר, והיינו בדיעבד כמ"ש הב"ש, ולכתחלה צריך לכתוב שמו העיקרי ולהזכיר חניכתו בלשון המכונה, או וכל שום וחניכא דאית לי, ואם כתב חניכתו ודמתקרי על עיקר השם כשר וכן אם כתב וכל שום, אבל בלא כתב וכל שום אפשר דלכתחלה יתן גט שני, ומסתמות הפוסקים משמע דלגמרי כשר בדיעבד.

ובדין כתב שם אבי אביו במקום שם אביו, לכאור' הדין מפורש בתוספתא דכשר, והובאה ברמב"ן ואפשר לפרש כן לשון חניכת אבות שבגמ', וכ"פ הרי"ד והריא"ז, ומיירי באין ידוע שמתייחסים כן, דבידוע מבואר בתוספתא דאפי' טובא כשר, אבל אאמו"ר שליט"א כתב דאין להקל בזה, דרש"י מפרש לה בכינוי שמו שמוסיף שם אבי אביו לשמו ואינו כותב בן, כגון שכותב אברהם עזרא בן מאיר, ועזרא הוא שם המשפחה, ולהראב"ד מיירי בכותב אבן עזרא דמתפרש ייחוס אבות וידוע בהאי לישנא שאין כונתו בן עזרא, אבל בכותב שם אבי אביו בסתמא פסול, וצ"ע, שו"ר בב"ש ס"ק י"ט בשם מהרש"ל כתב להקל במקום עיגון, מיהו באינו מייחס עצמו על שם אבי אביו מסתברא דפסול, כגון שאבי אביו לא הי' מפורסם וחשוב להתייחס אחריו, בזה י"ל דחשיב שינוי, [ועובדא דמומר שבתשו' הרא"ש הי' נראה דשינה שמואל ע"ש

אבי אביו, אבל הרא"ש לא ידע שכן הוא, ולכן פסלו במוחלט, דסתמא דמילתא אם שינה לשם שמואל אינו שם בעלמא אלא ע"ש אבי אביו, וקרוב הדבר דבכה"ג דמי לחניכת אבות כיון שיש סיבה שמתייחס ע"ש אבי אביו, וגם הוחזק שמו כן, וכבר כ"כ בב"ח בשם מהרא"י, אבל שם נקט דאעפ"כ פסלו הרא"ש מדרבנן, וכ"ד אאמו"ר שליט"א בסק' ועי"ש שפי' חדושי' דהרא"ש אע"פ שכבר הוחזק כן מ"מ בשם אביו פסול, וכ"כ בב"י בשם מהרא"י, ואינו תח"י].

ואם שינה שם אביו כתב הרא"ש דפסול, ובב"י הביא תשו' רש"י דבהחזיק שמו כן כשר, ונראה דרש"י דמכשיר לאו משום דמהני כינוי לאביו, אלא דהו"ל כלא כתב שם אביו כלל, אלא ככינוי משפחה לעצמו, וכענין חניכת אבות שמתייחס לאבי משפחה, ה"נ מייחס עצמו בשם זה, ומה"ט אם כתב שם אביו האמיתי ודאי שפיר דמי ולא חשיב שינוי למקום זה שהוחזק בשם אחר, והרא"ש מיירי בשסבורין ע"י הגט שזהו שם אביו, ובהוחזק שם אביו במקום זה בטעות שגם הבן סבר ששם אביו כן, י"ל דכשר כיון שמוציאין ממנו ממון על סמך שטר כזה, דלא בעינן שם אביו בעצם אלא ככינוי משפחה למגרש, וכיון שהוחזק כן זהו שמו, וכבר ביאר בזה אאמו"ר שליט"א בס"ק ל"ו.

בדין מומר שכ' שם גיות כתב הטור בשם הרמ"ה דפסול, וכונתו גם בזה דהרמ"ה פליג ופסל בשם טפל אפי' כתב וכל שום, אבל להתו' והרא"ש כשר, וכמש"פ בד"מ טעמי' דהרמ"ה, וכ"מ בחדושים מכת"י שנדפס שם לשון הרמ"ה בכל זה עי"ש, ושם ביאר הרמ"ה דלעולם שם ראשון עיקר ולכן גבי גר כשר עי"ש, ולפ"ז לענין הלכה הו"ל להפוסקים להכשיר, וכבר הק' כן בב"ש ע"ד הרמ"א, דעכ"פ בלא וכל שום הו"ל להכשיר ועוד דהכא עדיף דאי לאו דשם גיות הוא הרי זהו עיקר שמו, וכבר הביא אאמו"ר שליט"א

דנקטינן בשעה"ד כדעת הבה"ט בשם באר שבע ומהרש"ל דאפשר להקל בשם גיות, [ענין שם גיות דוקא בשם ההמרה כמ"ש הט"ז וכמו שביאר מרן זללה"ה].

פ' א' תוד"ה ושם, שאם יארע שיש שם יוב"ש כו'

יב. פ' א' תוד"ה ושם, שאם יארע שיש שם יוב"ש אחר יהא בו סימן כו' יש לעי' איך יועיל הסימן הזה הרי הוא נכתב ע"פ עצמו, ויכול לומר חבירי כתב מקום

לדתי ע"פ עצמו, וצ"ל דבמקום שהוחזקו באמת אין כותבין ע"פ עצמו, ולכן מועיל לסימן, אבל הדבר דחוק שיתקנו כן בכל הגיטין משום גונא דהוחזקו, שאז יודעין לחפש סימן, וממילא ידעי לשלש או לכתוב כהן או סימן אחר כמקום לידה, (דאם לא נחתי לזה הרי יכתבוהו ע"פ עצמו), וגם לשון התו' שאם יארע כו' משמע שאם אח"כ יתברר שיש שם אחר יועיל סימן זה, ואיך יועיל אם בזמן הכתיבה לא הוחזקו ולא קפדי עדים לברר ד"ז. (לא נגמר).

סימן ז

בסוגית שליש

השטר ואומרת פרוע מיד, או שאומרת פרוע ומוציאה השטר, אלא ר"נ סבר דאין נאמנות לשליש טפי מע"א דעלמא, וכיון שראינו השטר של המלוה חתום כדינו, הו"ל ע"א במקום שטר, ולא מהני מיגו לע"א נגד שטר, דסברת מיגו היא זכות טענה לבעל דבר, ושליש לאו בע"ד הוא, ולמאי דאמרי' דשליש הימני' הרי הוא כבעל דבר, שאין עדותו כעד מבחוק, ולכן מהני בי' מיגו, ואף בדליכא מיגו נאמן כיון דהימני', אלא דרבא פריך ל' לכל הפחות בדאיכא מיגו ליהמנה.

שם תוד"ה אין, ובגדון אם יש מיגו שהיה מחזיר ללוה

שם תוד"ה אין עליו עדים, א"נ יש לפרש לאו דאין עליו עדים כו', בתו' הרא"ש מבואר דאף לפי' זה הקו' מכח דמשמע ל' אפי' אתחזק, וביותר מבואר בתו' הרא"ש סופ"ק דב"מ שהק' נימא דמהימן במגו שהי' נותנו ללוה, ותירץ דמיירי בדאתחזק, ועמהרש"א וש"ך סנ"ו סק"א.

ברם יש מקום לדון דלא מהני לשליש מיגו שהי' נותנו ללוה, (ומה"ט לא הוזכר בגמ' אלא מיגו דאי בעיא קלתיה), דמציאות השטר ביד השליש מחשיבתו כברשות המפקיד, ואמנם הימניה למוסרו ללוה כשיפרע, אבל כ"ז שלא מסרו חשבינן ל' כעדות שלא נפרע, אי לא מהימנינן לשליש בעדותו לחוד, דעיכוב השטר בידו אינו דבר ראוי, כיון שבידו כבחזקת המלוה חשיב, וה"ז כשטר ביד המלוה ומיגו ללוה שהי' יכול לתופסו, דמ"מ חשיב מיגו נגד השטר, והכא גרע דחשיב שעשה שלא כדין במיגו שהי' יכול לעשות כדין, משא"כ בקלתיה שלא הי' שום תביעה

סנהדרין ל"א ב' כיון דאיתחזק בבי דינא איבעיא קלתיה לא אמרינן

א. סנהדרין ל"א ב' כיון דאיתחזק בבי דינא איבעיא קלתי' לא אמרינן, פי' תו' דכיון שראו ב"ד השטר בידה הו"ל מיגו למפרע, ולפ"ז מיירי כאן באופן מסוים שראו ב"ד השטר בידה קודם שבאה להעיד בב"ד ושוב אין בידה להכחיש ענין השטר, וכבר הוכיח הש"ך בסמ"ז סק שכן פי' הראשונים ז"ל דכבר ראו השטר בידה מקודם, וא"ת א"כ מאי ס"ד דרבא דמהני מיגו למפרע, וי"ל דרבא סבר שיש להאמין לשליש עכ"פ באופן שהי' בידו איזה זמן לפטור את הלוה, דכיון שנתן בידו נאמנות כזו יש לנו להאמינו, אבל אם לא הי' לו אפשרות לפטור את הלוה לא הימני' כ"כ, וראי' לזה מדאותב' רבא מנאמנות דשליש, וכ"נ דעת תו' ב"ב ל' א' דהוכיחו משמעתי' דמיגו למפרע לא אמרי', וע"כ פירשו קו' דרבא מכח נאמנות דשליש, ובהא איתותב ר"נ דשליש נאמן אף במיגו למפרע, ויש לעי' מ"ט הק' רבא מכח מגו דאיבעיא קלתי', הא לכאור' שליש נאמן אף בדליכא מיגו כלל דהא הימני' כדאמר ב"מ כ"א א', ואפשר דאה"נ אלא דרבא נקט האי לישנא להוכיח דהימני', ומש"ה סברא הוא להאמין לשליש, - בסה"ת שער נ"ב ח"ג ראיתי שפ' שהוציאתו בב"ד סתמא ואחר שנתקיים השטר אמרה פרוע הוא, דהי' נראה שלטובת המלוה הוציאתו, עיי"ש.

ואפשר לפרש אתחזק בבי דינא עכשיו שאנו רואים השטר לפנינו, (וכמו שהביא הש"ך שם), אבל אין הטעם משום דהוי מיגו למפרע, דודאי כל שטוענת עם הוצאת השטר זהו ככל מיגו דעלמא, דאין לחלק אם מוציאה

שלא מדעתו, והרי אנו דנין שטר זה כאבד באונס ונמצא ולא ידעין אם מהמלוה נפל או מהלוה.

ומי"מ הדבר תימה דנמצא לפ"ז שכל מי שאבד שטרו לא יהא הלוה נאמן לטעון פרעתו, לענין שלא יוכל המלוה לתפוס, א"כ יש לו שובר, ולכאור' ה' נראה פשוט דכיון דלית ל' למלוה שטר ולא מצי טעין שטרך בידי מאי בעי, הרי הלוה נאמן לטעון פרוע, וה"נ הכא לא גרע שליש מאבד.

ובמעמא דלא אמרי' מיגו שהי' נותנו ללוה באתחזק, י"ל דבכה"ג שהשליש אומר שהוא מסרו ללוה, אין ללוה מיגו שקיבלו מהמלוה, דלא ניחא ל' לכפור נגד השליש, ולכן בראו השטר ביד השליש דלא מצי למקליה ולומר שלא קיבלו כלל, ע"כ יאמר האמת שמסרו ללוה אלא דיאמר שכדין מסרו, ואז לא יהא הלוה נאמן מאחר שידענו שמהשליש קיבלו, ולית ל' מיגו כמ"ש"כ, אבל אם באמת קיבלו מהמלוה אין מגרע מה שהי' השטר ביד שלישי, כ"ז אם נימא דבמסרו ללוה נמי לא מהימן, ודלא כמ"ש"כ לעיל, וכן אם השליש טוען שהחזירו למלוה נמי נאמן, אלא דלא אמרי' מיגו שהי' טוען כן דלא חציף לטעון כן, או שיעטרך שבוועה, (מדרבנן, דאין נשבעין על שטרות), משא"כ כשמוסרו ללוה או שמוציאו לפנינו שא"צ לישבע.

נמצינו למידין שטר שראוהו עדים ביד שלישי לר"נ דלא מהימן, מ"מ אם יוצא מתח"י הלוה נאמן אם טוען שקיבלו מהמלוה, ואם קיבלו מהשליש יש להסתפק בדבר, דתלוי בשני התירוצים שכתבנו, ועי' לק' סק"ב בדברי הרשב"א שבש"ך סי' ס"ה סק"ז.

ל"א א' א"ד לא הימנה ר"נ, בדברי הרשב"א והש"ך אם ר"נ גבה בשטר זה

ב. ל"א א' א"ד לא הימנה ר"נ, הרשב"א בתשו' ח"א סי' אלף ל"ה פ"י דלא הימנה וגבה בשטר זה, והק' מ"ש מהא

עליה וממילא הי' בטל השטר, ואפשר עוד דלא חשיב מיגו כיון דלפי דבריו לא היושר מנעו מליתנו ללוה, וע"כ טוען שלא הספיק ליתנו ללוה, וכיון שכן אנן נמי אמרינן דמעיקר לא ידע דהלוה בא לכפור, ולכך לא נתנו לו, ועכשיו לא הספיק ליתנו לו, משא"כ באי בעיא קלתה דטוענת שמפני היושר לא שרפתו, (זכר לדבר הא דלא אמרי' במודה במקצת מיגו דהילך), שו"ר ברמב"ן גיטין ס"ד א' שכ' מהלך כזה בסוגיא דהתם דכל הנדון בגט ביד שלישי.

ויש לבאר הדברים בנדון נוסף, דלכאור' נראה דנהי דלית ל' לר"נ נאמנות שלישי במה שבידו, מ"מ אם השליש נתנו ללוה שפיר מהימן, דודאי לכך ניתן לו השטר למסרו ללוה כשיפרע, ולא הוצרכנו לנאמנותו אלא כשהמציאות מעידה היפך דבריו, דמיד המלוה הופקד אצלו וחשבינן ל' ברשות מלוה, אבל כשקיים שלישותו פשיטא דלהכי יהבי' ניהליה, ולפ"ז אפי' אתחזק בב"ד אם יוצא מתח"י הלוה נאמן, [ואפשר לפ"ז דאי קלתי' אפי' ראה אין גובין עפ"ז, דבעינן לכח השטר שהוא כברשות מלוה, ורק לענין מיגו אמרינן דלא ניחא לה למקליה כיון שראוהו בידה, וצ"ע בזה], ולפי דברים אלו מובן נמי דלית ל' מיגו דהוה יהיב ל' ללוה, כיון דכל הנדון בנאמנותו משום דלא יהיב ליה, ולא שייך לעשות מזה מיגו.

יש להקשות איך אפשר לומר דבאתחזק השטר בידה לית לה מיגו דהחזרתי ללוה, הרי לכאור' האמת שאם תחזירנו ללוה יפטר, דהלוה מצי למימר שקיבלו מהמלוה, ויהא נאמן נמי כשקבלו מהשליש במיגו שקיבלו מהמלוה, ומדברי מרן זללה"ה אה"ע סי' ק' סק"ג נראה דאם ראוהו ביד השליש, למ"ד דלא מהימן לא יועיל מה שהשטר ביד הלוה לענין שלא יוכל לתפוס מנכסיו, דכיון שידעין שהי' השטר ביד אחר הו"ל ספק פרעון, שהמלוה יכול לטעון שהשליש נתנו ללוה

דתנן נמצא לאחד שטר בין שטרותיו וא"י מה טיבו יהא מונח, ותירץ דמשום דהימני' חשיב זה שאינו יודע ריעותא, אבל הכא דלא הימני' לר"נ לא מחזקין ריעותא ביד השליש, ומרן זללה"ה בסי' ק' סק"א הק' דאכתי תיקשי לי' מתני' לר"נ, והרשב"א בח"ב סי' מ' [ציינו בבהגר"א סי' ס"ה סק"ה] ביאר דר"נ מוקים למתני' בדלא אתחזק בבי דינא דהתם השליש נאמן אף לר"נ, ולכן יש לנהוג ריעותא על פיו דהימני' משוי לי' כבעלים ומספק אינו גובה, אבל היכא דהשליש לא מהימן אנן לא מחזקין ריעותא בשטר שביד שלישי, וחשבינן לי' כברשות מלוה דאיהו אפקיד גביה, ועיי"ש שביאר הדברים דע"מ כן נתנו המלוה שיתנהג בספיקו כאלו הוא עצמו מסופק, ולכן אף שב"ד מוקמי לי' אחזקת' מספק, מ"מ כיון שהמלוה גופי' אינו רשאי לאוקמי' אחזקת', ה"ה דהשליש צריך לנהוג כבעלים.

והק' הרשב"א לנפשי' מדתניא בתוספתא דאף בנמצא בין שטרותיו של אביו דינו כנמצא בשוק, [וצידד לדחות], והניח בצ"ע, ולכאור' י"ל דאתחזק בב"ד דשמעתין מיירי שראינוהו בידה קודם הפרעון וידענו שמיד המלוה ניתן לה, ולכן מחזקין לי' כברשות מלוה, דהושלש בידו ע"מ שיתן ללוה וכ"ז שלא נתן הר"ז בחזקת המלוה, אבל יורש שאינו יודע מי מסרו לאביו, אף דלא מצוי שהלוה מוסרו לשמור, מ"מ שפיר דיינינן בי' כנמצא בשוק דלא ידעין ממי נפל, דלית לי' חזקה דשל מלוה הוא, ולפ"ז אם נודע בעדים או דקים לי' שהמלוה מסרו לאביו יחזיר, אע"פ שא"י אם פרוע הוא, כללו ש"ד לעולם דיינינן השליש כנפקד שצריך להחזירו למפקיד, ורק בגולד ספק לשליש יהא מונח, שו"ר בנה"מ שם סק"ו שכ' כעיי"ז, אלא דמפרש שהשליש מודה שלא אמר לו המלוה להחזירו ללוה, אלא שהוא נודע לו שפרעו, [ובזה דמי לסי' רמ"ג סי"ג, ועי' להלן בזה], ולפמש"כ דעת הרשב"א דלר"נ כיון דאתחזק

לפנינו בשעה שהי' שייך למלוה בודאי, מוקמינן לי' בחזקת', ורק בדלא ידעין ממי בא לידו יהא מונח, ובשו"ע שם ס"א ב' מיירי בדלא ידע מה טיבו כלל, ודומיא דנמצא בשוק, כמש"כ [ומ"מ הדבר מחודש לגבות בשטר כזה, ובעה"ת פ"י שהחזיקו בב"ד כביד המלוה ואחר שקיימוהו טענה פרוע וניחא טפי לגבות בכה"ג].

מיהו לפ"ז צ"ל דטעמא דלא מהימן שלישי במיגו דאהררי' ללוה, היינו משום דמציאות זו שהשטר בידו כברשות מלוה דמי, וכמש"כ סק"א, אבל לא מסתבר שאף אם יהא השטר ביד הלוה יגבו ב"ד ממנו, דהא דאתחזק שטר ביד השליש שהמלוה הפקידו אצלו, אינו גורם שלא יסר השטר ללוה כשיפרע, ובשלמא לענין שיועיל תפיסה צדדנו לעיל דחשבינן לי' כנפל מהמלוה, אבל לענין גביה ממש לא מסתבר כלל שיגבו בכה"ג, ואף לענין תפיסה שמעתי מגיסי הרד"ח הכהן שליט"א שתמה בזה דלא מצינו בשום מקום שתועיל תפיסה כשאין למלוה שטר, ואף בנפל השטר מהמלוה לפנינו ולא כתבו לו שטר אחר נאמן הלוה לטעון פרוע, ולא יוכל המלוה לתפוס, ולא מהני תפיסה אלא בנמצא השטר ויש ספק דשל המלוה הוא, אבל לא יתכן שבלא שטר יהא המלוה נאמן לעולם אף לא לענין תפיסה, דכיון דאין כאן טענת שטרך בידי מאי בעי הו"ל מלוה ע"פ, [ועי' שו"ע סמ"א ס"ד], ודעתו דאפי' נדע שהלוה קיבלו מהשליש שוב לא יוכל המלוה לתפוס, דסו"ס אין לו שטר, והרי השליש טוען שכדין מסר לו, ואין לנו לכתוב למלוה שטר אחר שיהא במצב של יהא מונח, וע"כ נדון המלוה כאבד שטרו או גרוע מזה, ולא יוכל לתפוס, ולפ"ז הדק"ל מ"ט לא נאמן השליש במיגו שהי' מוסרו ללוה, וצ"ל דאתחזק בב"ד ונשאר השטר בידם ששוב א"י למוסרו ללוה, ודוחק, [שו"ר שכ"כ בחדושים ע"ש הר"ן] ורצה לפרש דכיון שהלוה טען שאין השטר בידו,

ודאי לא יתכן שלא יהא שטר ביד המלוה והלוה לא יוכל לטעון פרעתי, וכמש"כ לעיל.

שם ב' אין עליו עדים ויוצא מתח"י שלישי כו', ד' פירושים בזה, ובד' הנמו"י דהימניה בלא קיום

ג. **שם ב' אין עליו עדים ויוצא מתח"י** שלישי כו' ד' פירושים נאמרו בזה, (מלבד פרש"י דמשמע אף בלא עדים כלל), א' פ"י תו' שאין עדים על הסמפון כלל אלא שאף השטר ביד השליש, ולפ"ז אין לנו ענין בסמפון אלא בהגדתו בעל פה, ועי' להלן בדברי הרמב"ם, ב' פ"י תו' שיש עדים וגם אפשר לקיים חתימתן אלא דלא ידעי אי פריע או לא, ג' פ"י הרשב"א ב"מ כ"א א' דאין עדי הקיום חתומין עליו, דומיא דברייתא קמייתא שם, ד' פ"י הנמו"י והובא גם ברשב"א שם דאף בלא קיום מהימניה לשליש, כיון שהי' יכול לקיימו והימניה, ואע"פ שעכשיו א"י יכול לקיימו, מ"מ כבר נקבע דינו כשליש כשהי' יכול לקיימו, וכבר הביא הרשב"א שם פ"י זה, ומ"מ סיים על פ"י בתרא שהוא הנכון.

ולכא"ו נראה דדוקא במסר המלוה ליד שלישי ס"ל להנמו"י דהימניה, אבל לזה שהסכים על השטר שיהא ביד השליש לא חשיב הימניה טפי מאילו הי' השטר ביד המלוה, וטעמא דמילתא דשטר שביד שלישי הר"ז לטובת הלוה, דבדין הוא שיהא השטר ביד המלוה, וכן סמפון כשהמלוה מפקידו ביד שלישי הר"ז לטובת הלוה, ולכן אמרי' דהימניה כאילו הי' ביד הלוה, אבל לזה שמסר שטר שאינו מקוים למלוה נמי הימניה שהי' יכול לקיימו מיד, ומ"מ כשעכשיו א"י לקיימו נאמן פרוע במגו דמזויף, וה"נ ביד שלישי נמי מהימן, ואף באופן שפרע מקצת חובו והימני' לשליש על החצי שפרע, מ"מ על החצי שלא פרע, שע"ז הנדון, לא הימניה טפי מנתנת שטר ליד המלוה, ולפ"ז מודה הנמו"י בדינא

שוב אין לשליש מיגו זה, אבל ממ"ש הנמו"י והתו' הרא"ש דדוקא משום דאיתחזק לית לי' מיגו זה, ש"מ דאמרי' שעשו השליש והלוה קנוניא וקודם שטען הלוה פרעתי ידע שהשליש יאמר פרוע, ולכן אית לי' נמי מיגו שהי' מוסרו ללוה קודם שטען שאין לו שטר, שו"ר בספר אאמו"ר שליט"א סק"ב שכ' ג"כ דאפשר לאוקומה סוגיין אחר שטען הלוה שאין לו שטר ולא סמפון ולכן ליכא מיגו דאהדרי' ללוה.

והש"ך שם סק"ז פ"י דלא הימנה ר"נ היינו דלא נתנו השטר ללוה, אבל אף המלוה לא גבה בו כדין אינו יודע מה טיבו דיהא מונח, ודעתו דבכה"ג דאפשר דפרע הר"ז כספק אם הלוה הפקידו בידו, דהיכא דידעינן שהנותן הפקיד קי"ל בסי' רמ"ג סי"ג דיחזירו ליורשי נותן, [ועיי"ש וכאן בבהגר"א], אלא דהתם ע"כ צריך ליתן או לזכות השטר למקבל ואח"כ יחזור כפקדון חדש בידו, ולזה לא חיישינן ומוקימין לי' בחזקת נותן, אבל הכא שעם הפרעון חשיב כהפקידו לזה, ה"ל א"י מה טיבו, אבל דעת הרשב"א דלעולם מוקמינן לי' בחזקת מפקיד, כאילו הפקידו ביד אחר שאינו שלישי, ורק כח השליש משוי לי' ספק, ולר"נ דלא מהימן, הו"ל כשומר בעלמא, כללו ש"ד לדעת הרשב"א שטר ביד שלישי אינו מהוה ספק, שהרי מתחלה ניתן בידו וקודם הפרעון, והימניה ליתנו ללוה וכ"ז שלא נתנו הר"ז בחזקת המלוה, אבל מסקנת האחרונים כהש"ך.

במשנה"ק מרן זללה"ה סי' ק' סק"ג לר"נ דשליש לא מהימן א"כ כל מלוה יפקיד שטרו בעדים ביד אחר ושוב לא יהא נאמן הלוה אפי' יהא השטר בידו, כתבנו לעיל סק"א דהיכא שהלוה טוען שקיבלו מהמלוה שפיר נאמן, ועיי"ש מש"כ בטעמא דל"ל מיגו לשליש, א"נ אם באמת מסרו ללוה הי' נאמן אפי' מסרו השליש עיי"ש, וגיסי הנ"ל טען דזה

דש"ע סנ"ו ס"ד דנאמן הלוח לטעון פרוע במגו דמזויף אע"פ שהשליש מעיד שלא פרע, וכמו שכתב הסה"ת דלא הימניה טפי מאילו מסרו למלוה.

ומרן זללה"ה בסי' ק' סק"ו כתב דהנמו"י לא אמר כן אלא בשובר, שאילו באמת מסרו השליש ללוה, לא ה"י המלוה נאמן פרוע במיגו דמזויף, דטענה גרועה היא לומר שנתן השובר ללוה קודם שפרע, משא"כ בעלמא דשפיר י"ל שפרע ולא לקח השטר מיד המלוה, ואין להקשות א"כ ל"ל טעמא דהימניה הא אית לי' מיגו שה"י נותנו ללוה, דכיון שאף אם ה"י מוסרו הו"מ למיטען מזויף, (כדאמרי' השתא פרוע במיגו דמזויף), אין זה מיגו טוב, דעדיף לי' להשאירו בידו ולומר פרוע, מיהו אין זה ישוב דהא מזויף נאמן גם ביד השליש, ונמצא שבמסירתו ללוה עדיף לי', ומ"מ לאו מיגו הוא כיון דמ"מ יש למלוה מיגו דמזויף, ואין ביד השליש לקבוע כדבריו.

אבל אאמו"ר שליט"א שם כתב דמסתברא דבכל גונא נאמן פרוע במגו דמזויף אף בשובר ביד הלוח, דחשבינן נאמנותו מדין הפה שאסר, ואין לנו לחלק שלא להאמינו אף בטענה רחוקה, עי"ש שביאר הדברים, וכ"ה פשטות הדברים דבכל מקום שבלא קיום אינו גובה, השתא דמודה צריך לקיימו, וכאן יש להוסיף שהמלוה יטען האמת שמסרו לשליש והוא מסרו לללוה, ובכה"ג ודאי אינו רחוק שיצא השובר מתח"י קודם שנפרע, (ואם נימא דחשיב מיגו שה"י נותנו ללוה והוא ה"י נאמן כשהמלוה מודה שכתבו, א"כ מוכח כן מהטוש"ע סי' ס"ה סי"ט שכתבו דצריך לקיימו, ואם יש לו מיגו בדין הוא שיהא נאמן, אלא שכתבנו דלא חשיב מיגו).

ובעיקר דברי הנמו"י נראה דמסברא לא היינו מחדשים דהימני' טפי מהלוה עצמו, אלא דמכח הברייטא מחדשין כן, וא"כ לפי'

השני שבנמו"י, וכן לשאר פירושים שבתו' ובראשונים דאין מקור לחדש כן אינו נאמן, ולפ"ז לענין הלכה בההיא דסי' נ"ו ס"ד דהנדרן להוציא מהלוה לכו"ע לא מהימן, וכן לגבי מלוה אי תפס. — עצם הדבר הוא נדון בסברא דודאי הנותן לשליש הימני' אף אם יקיים שטרו, אלא דמ"מ כיון דאסתייעא מילתא שלא קיים השטר לא נתכוין לבטל זכותו, דה"נ כשנותן למלוה ידע שיכול לקיימו, ומ"מ אם לא קיימו הרי הוא נהנה במיגו דמזויף, אבל לעומת זה י"ל דהימני' לשליש כעין נאמן עלי אבא לענין הנדון אם פרע או לא, ולכן לא מהני מיגו.

שו"ע סי' ס"ה סי"ט ואפי' מת השליש כו' מסקנת האחרונים ז"ל דשטר ושובר ביד שלישי ומת השליש ולא אמר פרוע, ג"כ מחזקין לי' כפרוע ודאי, ובדאיכא שובר לחוד בעינן שיאמר שהוא פרוע, ויש לפרש הסברא בזה דכיון שהשטר גופי' ג"כ צריך לעדות השליש וגם יש כאן שובר, הרי"ז מרע לשטרא דשטרא גופי' ריע, ולכא' שייכא סברא זו רק בשטר שנמצא ביד שלישי ולא ידענו מי הפקידו או שנמצא בשוק, דהשתא מהני חשש השובר להכריע, אבל בשטר ושובר שידענו שהפקיד המלוה ביד השליש לא איתרע שטרא, והרי"ז כביד המלוה כ"ז שלא אמר השליש פרוע, לדעת הרשב"א לענין גביה [ועי' להלן בזה], ולדעת הש"ך וש"פ רק לענין תפיסה.

ובאמת אין לנו מקור לד"ז, דהרמב"ם שפי' דשליש נאמן בסמפון שאין עליו עדים, מפרש לה בכתב שכתב השליש לעצמו או למסור ללוה, דהו"ל כאמר פרוע, דבדידי' ליכא טעמא דדילמא מתרמי שבא לפרעו ע"ש ביהש"מ, וכ"ה פשטות הגמ' דבנאמנות דשליש עסקינן, ומנין לנו להחזיק דסתם שובר ביד שלישי כעדות דמיא, ופשטות התו' בתירוקן קמא דאף בשטר יוצא מתח"י בעינן שיאמר פרוע, וכן ברשב"א ב"מ שם תמה על תירוקן

יהא כנעשה מציווי, ולכן אם יתנו לה לשם גירושין הרי ג"ז בשליחותו, ולכאור' נראה דבנותנו לשם פקדון בעיר אחרת, אף לר"ה אמרי' דהימני', דבלא סברת הימני' אין לסמוך על השליש אפי' מעיר אחרת דהא קאי בעל ואומר דלשם פקדון נתן לו, והרי אין זה רחוק שיתנו לשם פקדון, וביאור הדברים דהיכא דידע הבעל שלא יאמינו לו כ"כ, הימני' לשליש לגמרי, אבל באותה העיר שידע שיש נטי' להאמין לו דטפי מסתבר דלפקדון יהב לי', בזה לא האמינו כמו שמצינו שלא האמינו במקום שעדים מכחישים אותו, וכן בדאית לי' מיגו נחלקו ז"ל אי הימני', עסק"ג, [עד"ז ביאר אאמו"ר שליט"א].

והא דאמרי' שאני ממון דאתיהיב למחילה, יש לעי' הא באיסורין נמי מהני הימני' כגון בעיר אחרת, וי"ל דבכה"ג שסומך שיאמינוהו בטענתו דלפקדון יהב לי', אינו דבר ברור דהימני' כ"כ, ובממון אמרי' לי' דאיהו דאפסיד אנפשי' ובדידי' קיימא למחול ולהסכים להנהגת ב"ד ע"פ השליש, אף אם מעיקרא לא הימני' ע"ד כן, אבל בגירושין אם מעיקרא לא הימני' לא מהני מה שמסכים לנהוג כן עתה, וחישנין שמא סמך שיטען כן ולא הימני'.

מידו אכתי יש לעי' בנשאת קודם ערעור הבעל למה יהא הבעל נאמן, הרי לענין זה הימניה שיכול ליתן קודם ערעורו וממילא יפסיד, ואמנם בריעותא דשליש אין חילוק בין נשאת ללא נשאת אבל סו"ס לענין זה הימניה שיכול לגמור הדברים קודם שיוודע ותו לא אפשר בחזרה, והול"ל שאם יארע כן נותן לו אדעתא דגירושין, והי' אפשר לומר דאה"נ, אבל לפ"ז ל"ק קו' תו' מה מועיל בפ"נ באותה עיר, דהא שפיר אהני שאם נשאת לכו"ע שלישי נאמן, וגם בפשטות הגמ' ל"מ לחלק בזה, וצ"ל דכיון שהי' בטוח שידע בדבר קודם שתנשא לא הימני' לגרשין כלל.

זה דמאי איריא מחמת שובר תיפו"ל משום שהשטר בידו, וש"מ דלפי' זה ג"כ מתפרש באמר פרוע דוקא, ובטור ובעה"ת אפשר לפרש כפי' הב"י, וכ"פ בבהגר"א ס"ק ס"ג דברי הטושי"ע, ומיהו לגבות בשטר כזה הדבר רחוק אף לדעת הרשב"א שצייד לגבות בשטר שביד שלישי ומת, - מקור דברי הרמב"ם אפשר שהוא מהתוספתא שהביא הרשב"א בתשו' דמסיים אירוש שיעשה מה שבסמפונות.

גיטין ס"ד א' איתמר בעל אומר לפקדון בו'

ד. גיטין ס"ד א' איתמר בעל אומר לפקדון בו' כתבו הרמב"ן והרשב"א דהרי"ף בתשו' מפרש לה בשליח להולכה וכבר נתנו ליד האשה, אלא שהאשה עצמה מודה שקבלתו מהשליש ואינה יודעת אם הבעל נתנו לגרושין, ובשולח הגט מעיר אחרת לכו"ע מהימנינן לשליש, דהא ליכא טעמא דלדידה הוה יהיב לה, אבל בשניהם בעיר אחת מסתבר דלפקדון יהיב ליה, ויש לעי' אשה שקיבלה גט משליח ובעלה באותה העיר האם צריכה לבורר שמא לפקדון ניתן לו, או שנשאת בו סתמא כ"ז שלא ערער הבעל, ולכאור' מוכח מדברי ר"ח דקאמר שהימני' בעל לשליש, והיינו שהי' יכול למסור הגט לאשה והיתה נשאת בו, וש"מ דאע"פ שהבעל עמה בעיר מ"מ היא נשאת בגט שע"י שליח, ויש לדחות דלא סליק אדעתה לחוש לכך, ולכן נשאת בו בסתמא, אבל בפשוטו ל"מ כן, וכ"מ בתו' שהקשו במביא גט מערסא לערסא דאכתי איכא למיחש לערעור הבעל, אבל הדבר פשוט שנשאת בגט זה אע"פ שלא שמעו אם הבעל נתנו לפקדון או לגרושין, ומבואר מזה דאף באותה העיר לא חיישינן בסתמא שהשליש יבא לגרש בגט שניתן לו לפקדון, ורק כשהבעל טוען כן חיישינן.

ופברת הימני' ביארו הראשונים ז"ל דנתנו לו ע"ד כן שכל מה שיעשה השליש בגט

ש"ר בספר אמו"ר שליט"א ס"ט ס"ק כ"ג דנקט בדעת תו' דשליח המביא גט באותה העיר אסורה לינשא לר"ה עד שתדע שנתנו הבעל לגרושין, ולפ"ז צ"ל הא דהימני דקאר"ח היינו דידע הבעל שאפשר שהשליש יתננו לאשה והיא לא תחוש שמא השליח משקר ותאמר שקבלתו מהבעל כדי שתוכל לינשא, דאע"פ שכתבו הראשונים ז"ל דהשתא לית לי' מיגו שיתננו לה דשמא לא תקבלנו מידו, היינו דוקא לאחר ששמעה ערעור הבעל, אבל מעיקרא לא חיישא להכי, א"נ לענין הימני סגי בחשש שמא תקבל מידו הגט, דמ"מ הימני לצד שתקבלנו ממנו, אבל לענין מיגו לא מהני האי טעמא כיון שאינו בטוח שתקבלנו מידו, [כמ"ש תו' דהימני לצד שימותו העדים].

ברם עיקר הדבר נראה מחודש לומר דלר"ה לא מהני בפ"נ מערסא לערסא וצריך עדים דוקא, דא"כ הרי סוגיא דפ"ק מוכחת דהלכתא כר"ח, ואמנם זוהי בלא"ה קו' לתירוצו התו' דאתיא כר"ח, וע"כ לומר כתירוצו בתרא דנפ"מ בהלך הבעל, מ"מ סתמות הגמ' משמע דחומרא אשמועינן מערסא לערסא ומשכונה לשכונה, ולא משמע שהדבר ידוע דבאותה שכונה צריך לעולם עדים, ופשטות דברי התו' ה' נראה דאף לר"ה מותרת לינשא וא"צ בפ"נ כיון דבלא"ה לא מהני לערעור הבעל, ומשה"ק אמו"ר שליט"א דאיך יתכן שמפני שנוסף חשש דלפקדון יהביה נקל יותר מאילו ה' חשש מזויף לחוד, הרי סו"ס איכא חשש מזויף ואין להתירה בלא בפ"נ, י"ל דלכו"ע באותה העיר לא דמי לעיקר תקנת בפ"נ דמדנה"י, אלא דסברי אמוראי שיש בזה תועלת לקיום הגט, וראוי לכלול כל הבאת גט בתקנה זו, וע"ז כתבו תו' דלר"ה שאין תקנה זו מושלמת כנגד ערעור הבעל א"צ לכלול ד"ז בתקנת בפ"נ, ואמנם בסברא יש מקום לומר דאין מצוי שיטען הבעל לפקדון, ולכן שפיר תקנת בפ"נ למזויף קיימת, ועוד דמ"מ

יש להרויח ע"י תקנת בפ"נ אם יטען מזויף, אבל מ"מ בדעת תו' י"ל דכיון שהנדון אם לכלול אותה העיר בתקנת בפ"נ אע"ג דלא חמירא כמדנה"י, מהני ענין זה שלא לכללה בתקנה זו, כיון דמעיקרא לא היו מתקנים כשעדיין בידו לערער,

ובן מוכח מדברי הרמב"ן שכ' תירוצו התו', וכתב עוד דכיון דתקון הצריכו אף באותה העיר לבטל מיהא חשש מזויף, ולתירוצו האחרון פשוט דא"צ עדים דבדאיכא עדים ליכא תקנת בפ"נ, והרי לא נסתפק הרמב"ן אם נשאת ע"פ שליח באותה העיר, וכיון דבתירוצו בתרא ס"ל דנשאת, ה"ה בתירוצי קמאי, [ש"ר ברמב"ן שכ' להוכיח בדעת הרי"ף דרק באותה העיר הבעל נאמן, דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנת בפ"נ, הרי הבעל טוען מזויף ולא שלחתי, ומשמע דר"ל שאף טענת לפקדון מצויה ואם לא הרוחנו ערעור הבעל לא הוה לן לתקן בפ"נ, וזה מסייע דעת תו', אף אם אנן לא חיישינן וכמ"ש"כ] וכ"מ בר"ן שהביא תירוצו בתרא דהרמב"ן, וכ"מ ברא"ש ס"ח שכ' דהיכא דאין הבעל מכחישו אף לר"ה נאמן, ור"ל שנשאת על פיו כ"ז שלא הכחישו הבעל וכמ"ש בק"נ, ובתו' הרא"ש כתב כתירוצי התו', [ומ"ש בתו' הרא"ש הקו' ממתני' רק לר"ה היינו משום דהכי מתפרש מהלך הגמ' בעלמא דקושת תנן רק אחד מ"ד, ובפסקים כתב האמת דאף לר"ה צריכינן לפרושה הכי], וכ"מ בטוש"ע סמ"א סנ"ה כמ"פ אמו"ר שליט"א מדנקטו טוב ליוהר ש"מ דאי מייתי נשאת על פיו, וכ"מ בשו"ע שם ס"י כמשה"ק שם בב"ש וכמ"ש אמו"ר שליט"א, ומ"ש בשו"ע סנ"ז יש לפרש דכיון שכתב מעיקרא דערעור הבעל לא מהני אם יתקיים בחותמיו, לכן סיים דלדעה זו חוששין לו, אבל עכ"פ פשטא דמילתא לכו"ע דאף לר"ה אשה נשאת בגט שקבלה מהשליח אפי' בעלה בעיר, וכן בדברי המ"מ רפ"ו יש לדחוק דכונתו שאין נאמנותו גמורה

טעמא דאיתיהיב למחילה, ואם איתא דאף בגט הימני, אלא דחמיר לי' ולא הימני במקום שידעו הריעותא שבטענתו, א"כ הול"ל דגט חמיר לי' לבעל ואינו מאמינו בקל, ולעיל סק"ד כתבנו לפרש בזה דבממון מהני מחילה דהשתא אף אם באמת לא הימני מעיקרא, דמ"מ יודע עתה שהוא גרם הדבר לעצמו, עיי"ש, אבל הראשונים ז"ל כנראה פירשוהו כפשוטו דלא אמרי' הימני באיסורין.

ואפשר דשליח המביא שטר חתום ואין שום ריעותא בנאמנותו, הרי הוא נאמן מכח חזקת שטר, בין בש"ק כשידעין בעדים שאמרה וידו כידה, ובין בשליח הולכה משנתנו לה (עכ"פ), דכיון שהדבר בהנהגת העולם לשלוח שטר ביד אחר, א"צ בזה להעדאת הבעל, (וכדילפינן שליח מושלחה מביתו) ורק במקום שיש ריעותא כגון באותה העיר, או שצריך לנאמנותו לומר פרוע, בזה מדכרינן טעמא דהימני, כיון שהדבר מסופק אצלנו, וצ"ע בזה, ולפ"ז מיושב משה"ק לעיל דאף באותה העיר הי' בדין שיאמינו אם יבא אחר שנשאת.

ובזה מיושב הא דפשוט הרי"ף דהלכה כר"ח מדפריך וליהמני' לשליש, דכיון דלר"ה אין נאמנות שליש באיסורין לא הו"ל למיפרך הכי, ולכאוי' זו כונת הרשב"א, ולא מהני לזה הא דלא מכחיש לי' בעל, דכיון דהנדון אם סמכין על נאמנות שליש באיסורין, ואמנם אף לר"ח לא מצינו אלא במאי דהימני', והיינו דמשני מי קא נפיק גיטא מתותי ידי', אבל לר"ה ל"ק כלל, ויש לדחות דהקו' לימא קסבר ר"י כר"ה, אבל זה שסתמו בגמ' בקו' ובתירוצ' דאיכא נאמנות שליש, משמע דהכי נקטינן.

יש לעי' לפי' הרי"ף מאי קמ"ל רבה דמודה ר"ה באומרת קמאי ידידי כו' פשיטא כיון דגט בידה נאמנת לומר שניתן לה בהכשר, בשלמא להמפרשים גט ביד שליש שפיר קמ"ל דאמרי' מיגו שהי' נותנו לה והיא היתה

כלא עדים, אבל לא איירי אם יש לנו לחוש לכתחלה לזה, וה"נ מתפרשא מתני' דצריכה שתי כתי עדים למאי דמפרשינן דלר"ה נחא, דאם רוצה נאמנות גמור נגד ערעור הבעל צריכה שתי כתי עדים, אבל לכתחלה א"צ לחוש לזה.

ובסברא הדבר מיושב דאשה השולחת שליח לקבלה אפי' באותה העיר א"צ לחוש שמא הבעל נתנו לו לפקדון, [והרי מתני' אף להרי"ף בש"ק], וכן בשליח להולכה כשיודעת שאין לה קנוניא עם השליח אין לה לחוש לפקדון, וכיון שהדבר רחוק שהבעל יטען לפקדון בשקר, דסתמא אין מתאמתים דבריו מאחר שמודה שכתבו, וקרוב שקר להתברר, אנן נמי לא חיישינן להכי, משא"כ מזויף שטוען להד"מ ובוזר מונע מעצמו חשד ואיכא למיחש ללעז, אבל כשטוען לפקדון ובא מחמת טענה להוכיח דבריו דאם איתא כו' יש לנו לומר דלא הימני' בכה"ג, לפי שהי' סבור שלא יעזי' ליתנו לה כששקרו ניכר, וגם יאמינו לבעל יותר, אבל אאמו"ר שליט"א נקט שהדבר מחלוקת הראשונים ז"ל ודעתו נוטה להחמיר כמ"ש הב"ש, וכ"נ דעת מרן זללה"ה סי' ק' ס"ק י"ט, שהק' מ"ט חשיב הימני' לר"ח הרי היא תחוש לפקדון ולא תקבלנו מידו, ותירץ דחשיב הימני' בזה שנתן בידו האפשרות ליתנו לה אם תרצה להתגרש שלא כדין, כיון שיכולה לקבל הגט ולהעלים שקיבלתו משליח, וצ"ע.

בדברי הראשונים דלר"ה לא אמרי' כלל הימניה באיסורין

ה. **מ"ש** הראשונים ז"ל נראה דלר"ה לא מהני הימני' באיסורין כלל, [וער"ן שפי' דלא עביד איניש דמחיל], והדבר קשה דהא ע"כ בדליתנהו באותה העיר אמרי' דמגורשת אע"פ שהבעל נתנו לפקדון, וע"כ דהימניה בכה"ג שיודע שלא יאמינוהו בטענת לפקדון, אבל לדבריהם נחא לשון הגמ' דנקט

אומרת שקבלתו מהבעל, אבל להרי"ף דגט בידה וטוענת שקבלתו בהכשר למה לא נאמינה, וצ"ל דה"י מקום לומר דאיתרע כח הגט שביד השליש כיון שהבעל נאמן לומר דלפקדון נתנו לו, ובמיגו לחוד לא מפקינן לה מחזקת א"א דסו"ס הגיע הגט לידה מיד השליש.

ומה שהוכיח הרי"ף בתשו' מדאמרי' דאי בעיא אמרה לידיי יהבי' ניהלי' ש"מ שהגט בידה אפשר דמלישנא בעלמא דייק, דאל"כ הו"ל לגמ' לפרושי מיגו דאי בעי יהיב לה גיטא ואמרה כו', אבל לדינא מודה הרי"ף דאף בגט ביד שלישי מהני כה"ג, תדע דאילו אמרה שהיא הפקידתו ביד השליש אחר שבא לידה ודאי מהימנא בהאי מיגו, וה"נ בש"ק שידו כידה ואומרת קמאי ידי לגירושין יהביה ניהליה, דהר"ז כהפקידתו בידו.

הר"ן הוכיח ממיגו דאי בעיא קלתה, דה"נ אמרי' מיגו דאי בעי יהיב לה גיטא בדרך לב"ד, ואע"פ שעתה בב"ד לא מציא למקלייה ולא מצי יהיב לה גיטא, והק' אאמו"ר שליט"א בס"ק ט"ז דהתם אף בב"ד יכולה שלא להוציא השטר ונמצא שעדיין המיגו קיים, ונראה דאה"י, אבל ממה שאמר בגמ' אי בעיא קלתה ש"מ דאף אפשרות זו משויא מיגו אע"פ שאינה קיימת משבאה לב"ד.

שם וליהמניה לשליש כו'

ו. **שם וליהמני' לשליש כו' תינח אמרה כו', בתו' פירשו דמעיקרא נמי ל"ק לי' מאמרה, ויש לעי' אמאי הרי יש לו מיגו שהי' נותנו לה, והיא היתה נאמנת שאמרה לו, דבשלמא לענין אם נתנו לפקדון לא אמרי' מיגו מפני שהיא לא תקבל ע"מ לשקר, אבל לומר שאמרה שפיר תקבלנו, ותאמר בב"ד שהוא בידה משליח לקבלה שלה ואינה יודעת למה נתנו לה בעלה, ובאמת יש לשאול כן במש"פ תו' בתחלת הסוגיא דמיירי בדאיכא**

עדים שאמרה, ולא סגי באמירת השליח, ואמאי הרי האשה מודה לו בזה, והיתה מקבלת הגט ומודית שאינה יודעת למה נמסר לו וכמש"כ, שו"ר דזהו באמת דעת הר"ן, אלא שהר"ן הק' כן רק לבתר דאמרי' הימניה ונאמן דלגירושין נתן לו, אף היא תקבלנו ממנו, ומשמע דלר"ה לא תקבלנו ממנו לחצאין, דכיון שאינה מתגרשת בודאי, כ"ז שלא נתברר לה שנתנו לגרושין, אינה נוטלתו ממנו ע"מ להוכיח שעשאתו שליח לקבלה, וניחא בזה דרק לר"ח קשיא מתני', שו"ר בספר מרן זללה"ה סי' ק' ס"ק כ"ב כ"ג ל"ה שאמנם ביאר כן דהיכא דאית לי' מיגו שהי' מוסרו לה א"צ עדי אמירה, והיינו כשלא ראינו בידו הגט בזמן שא"י למוסרו לה וכשבזמן אמירתו שקיבלו לגרושין לא הוי מיגו למפרע.

והיכא דאמרה קמאי ידיי יהיב לי' לגרושין הדין נותן דלכו"ע א"צ עדי אמירה, כיון דאית לי' מיגו ומהני לכל דבר, דבידה נאמנת הכל, אבל אאמו"ר שליט"א כתב בס"ק י"ב דגט ביד שלישי כ"ז שלא ידענו שהוא ש"ק לא מרע לחזקת א"א, דבמגו לחוד לא מרעינן חזקתה כמו בעל שאמר גרשתי למאי דקיי"ל דלא מהימן, ודוקא בגט ביד האשה או ביד ש"ק ידוע, מהני מיגו, דחזינן גט במקומו המועיל וסגי במיגו לקיימו, ולפ"ז כ"ש דלא מהני בלא עדי אמירה בדלא ידעה אי לגירושין יהיב לי', וכ"ז אפי' לר"ח.

ולכא"י נראה מדברי הר"ן הנ"ל דלא אמרי' כן, וכ"נ מדברי מרן זללה"ה, ויש ליתן טעם בדבר דכיון שאם אמרה האשה שהיא הפקידתו ביד השליש היתה נאמנת כשהשליש מודה, השתא נמי דאמרי' תרווייהו שהוא ש"ק חשיב גט במקומו לאורועי חזקת א"א, ולא חשיב מיגו לחוד, דסו"ס לפנינו גט שניתן מיד הבעל לגירושין, וזה מצריכנו לברר אם מחזיק בגט מכח האשה, ושפיר מהני מיגו לחשבו כביד האשה, תדע דבבעל אומר

דלפקדון יהב לי, וצ"ע בחדושי הריטב"א דמפרש לשמעתין במקוים, והרשב"א הזכיר שתי האופנים.

וכבר העיר בלח"מ פי"ב מה"ג ה"ג בסתירה שברמב"ם וטוש"ע דבס"י קמ"א סנ"ה משמע דבמודה שכתבו א"צ קיום, ובס"י קנ"ב ס"י מבואר דאף ביד האשה נאמן לומר פקדון במגו דמזויף, ובלשון הרמב"ם אפשר לדחוק דאף בשליש כונתו במקום, אבל לשון הטוש"ע שכתבו ואם מודה שכתבו משמע דלא מיירי במקוים, ויש לדחות בדוחק דלא נחתי לדין הקיום, ואפשר לחלק בין שלישי לאשה דבשליש כיון שהי' יכול לומר בפ"נ והי' מועיל גם נגד טענת מזויף א"כ הימני' גם נגד מזויף ומהני עכ"פ בטוען לפקדון, משא"כ באשה עצמה דלא הימנה כיון שהי' יכול לטעון מזויף, [וזה עדיף מדברי הנמו"י סנהדרין ל"א ב' דהימני' לשליש כיון שהי' יכול לקיימו, דכאן לא הי' צריך קיום ע"י אחרים], ומ"מ הדברים רחוקים, (ומסתברא דאם קבלתו מהשליש לא נגרעה נאמנותה מהשליש עצמו, כיון שהוא מעיד כדבריה הר"ז כבידו), ובמ"מ שם פשיטא לי' אף בדעת הרמב"ם דנאמן אף בלא קיום, וכ"מ בתשו' הרי"ף שהעתיק שם הי"א, וכתב אאמו"ר שליט"א דבשא"א לקיים יש להקל.

עוד בביאור הגמ'

ח. עוד בביאור הגמ', רש"י והראשונים ז"ל פירשו סוגיין בשניהם בעיר אחת, ונראה דלשון שלישי מתפרש כן שהגט בידו בתורת שלישות, דבשולח מעיר אחרת שליח מיקרי, וגם סתם גט מתפרש בשדר עם אשתו ולא בהלך למקו"א, [ובשם הרמ"ה נדפס בחדושים מכת"י דמיירי בדריס בחצר אחת, וכונתו ג"כ דסתמא מיירי בדר עם אשתו], ולפ"ז הא דאמרי' אם איתא דלגרושין כו' ה"פ דכל ענין שלישי בגט מורה שהענין לא הוחלט עדיין, דכיון שאין לו צורך בשליחותו אינו

לגירושין וכן השליש והאשה מודה שהוא ש"ק ודאי מסתברא דמהני מיגו, אע"פ שהבעל אינו יודע אם באמת עשאתו ש"ק, דמ"מ הגט שבידו משוי ריעותא, ולא רק ע"י המיגו מתחדש הענין, א"נ בלשון אחר כל היכא שאחר נאמנות המיגו הרי אנו רואים לפנינו הגרושין דהיינו גט ביד האשה או שלוחה לא חשיב החזקת גט ע"י מיגו, משא"כ בבעל שאמר גרשתי דבעינן נאמנות גברא לחוד.

בגט שאינו מקוים והבעל אומר פקדון או תנאי במיגו דמזויף

ז. בדין גט שאינו מקוים והבעל טוען לפקדון או בתנאי הי' ולא נתקיים התנאי, יש להסתפק אי מהימן במיגו דמזויף, ויש לדון מתרי טעמי דלא מהימן, חדא דטענת לפקדון בגט טענה גרועה היא, בפרט ביד האשה, וממילא הימני' שימסרנו לאשה ותהא נאמנת בלא קיום, ועוד דכיון דבגט לא הצריכו קיום כ"ז שאין הבעל מערער (להחולקים על הראב"ד) א"כ לא חשיב כשמודה שכתבו כהפה שאסר, ועד כאן ל"פ במודה בשטר שכתבו אם צריך לקיימו אלא בכה"ג שהוצרכנו להודאתו לקיום השטר, אבל הכא לא הוי אלא מיגו ואיכא למימר דלכו"ע אין צריך לקיימו, וכ"כ אאמו"ר שליט"א סברא זו בסק"כ, וכן נמצא בחדושים הנדמ"ח מכת"י ע"ש הריטב"א דמה"ט א"צ קיום, וכן נמצא שם הראי' שהביא אאמו"ר שליט"א מקו' דקבל ל"ל, ואם איתא דצריך קיום א"כ שפיר שנה התנא בראוהו שקבל דאיכא נמי קיום, ואם הי' שונה בראוהו עדים בידו הוה צריך להוסיף שגם קיימוהו באותה שעה, ושם הק' מסתמות הגמ' קבל ל"ל דמשמע דסגי בראוהו קורע, וכן בקו' הגמ' ליהמני' לשליש דמשמע דאי נפיק מתותי ידי' נאמן אף בלא קיימו דומיא דקרע, וכן מסתמות סוגיית הגמ' שלא הוזכר קיום גבי שלישי, ואין נראה לאוקמה במקוים דזה ריעותא בטענת לפקדון, כדאשכחן ב"מ כ"א א' דבשובר מקוים לא אמרי'

נותנו ביד אחר, (ואף בגונא דכסיפא לי' ליתנו לה הרי הוא שולחו לה מיד, דסתמא דמילתא אין הויכוח מתעורר בשעה מועטת).

הא דמתיב ר"א מברייטא דשליש נאמן משניהם היינו משום דמשמע שמכח הודאת בע"ד סמכינן אשליש, דמשו"ה פתח תנא בהודאת בע"ד כמאה עדים ושליש עדיף מיני', ואי בדליכא טענה לערער על השליש פשיטא דלהכי יהב לי', וע"כ קמ"ל סברת הימני' אף כשיש לו טענה לערער דכיון דכהודאת בע"ד הוא נאמן טפי מיני', ובזה ניחא הא דגמרינן מינה לשניהם בעיר אחת, דבשולח מעיר אחרת פשיטא דנאמן דזוהי שליחותו וא"צ בזה להימני' אלא זהו בכלל חזקת שטר דא"צ הכל לעשות בעצמו, אבל בדאיכא ריעותא, בזה בעינן להימני' דהאמינו שיתקיימו דבריו בכל מה שנתן בידו לעשות, ומשני דבממון אה"נ, אבל באיסורין לא הימני' אלא למה שדבריו מוכיחין, ולא שייך לאקשווי דאכתי בעיר אחרת נמי בעינן להימני' באיסורין, דהתם לאו משום הימני' הוא אלא זהו עיקר המעשה שעושה, למה"ד לנותן גט לאשתו לפקדון, דכיון שאנו לא נאמין דלפקדון יהב, דא"כ בטלו גיטין, הרי הוא יודע דבמעשה הוא נותן לגרושין, ולא רק שהאמינה יותר ממנו, דזה בעינן רק באופן שמעשיו אינם מוכיחין היפך דבריו, כגון באותה העיר דיש סברא לראות דלאו לגירושין יהב, וכבר נתבאר בסק"ה.

בשליח לקבלה דאיכא עדים שאמרה, לכאוי' טענת הבעל לפקדון רחוקה, אלא די"ל שטוען שאמר לו אי אפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה, ולדעת הרי"ף אפשר לומר דלמסקנא אף ר"ה מודה בש"ק דנאמן, דהא לא פירשו בגמ' בהדיא הניחא לר"ה כו' והיינו משום דהו"מ למימר דר"ה פליג, אבל לקושטא דמילתא י"ל דמודה ר"ה בש"ק, וכ"כ רי"ו בח"ג דלהרי"ף אפשר דבש"ק מודה ר"ה, הובא בב"י סי' קמ"א ס, [אבל איפכא ליכא

למימר דבש"ק לא אמרי' הימני' לגרש מיד במסירה לידו, דודאי מסקנת הגמ' מתפרשא דאי לאו דקרע הי' נאמן אף אם הבעל טוען לפקדון, ועוד דכיון דבעיר אחרת מודה ר"ה בש"ק, אין סברא לחלק באותה העיר בין ש"ק לש"ה].

בשליח לקבלה ע"כ מיירי שיש עדים בזמן מסירת הבעל הגט לידו, לדעת תו' דלר"א בעינן ע"מ דוקא, ואף אם הבעל טוען שנתנו לו לפקדון שלא בעדים ע"כ מהימנינן לשליש לר"ח, דאל"כ לעולם יש לבעל מיגו שמסרו שלא בעדים, וביאר אאמו"ר שליט"א טעמא דמהימנינן לשליש בזה דכיון דידעינן שהוא ש"ק הרי ידו כיד האשה, וכמו שהאשה נאמנת לומר שנמסר לה בעדים דזהו חזקת שטר, ה"ה ש"ק דידו כידה, ובאמת סתמא דמילתא הש"ק מודיע לבעל שהוא ש"ק, ואם נותנו לו לפקדון יודע שעלול למוסרו לאשה ששלחתו, ואי לאו דלא איכפת ליה לגרשה לא הי' מוסרו ליד ש"ק, ועכ"פ לא הי' מוסרו שלא בעדים, ועוד דהש"ק משתדל לקיים שליחותו ומביא עמו עדים וסתמא דמילתא עדיין לא הי' הדבר ברור שימסרנו לפקדון או לגירושין, ולכן סתם מעשה כה"ג פתיכא בדעת' שאפשר שזהו מעשה גירושין, וחובתו ליתנו באופן המועיל, וכך צריך ליישב מה ששמעתי מאאמו"ר שליט"א לתמוה בסברת הימני' דנהי דאמרי' דפתיכא בדעת הבעל שאפשר שזהו מעשה גירושין ונותנו לשם כך, אכתי לא מסתבר שיביא עדים משום חשש שהשליש ישקר ויעמיד העדים כדי שיועיל שקרו ע"פ דין, [ולפי' הרי"ף דא"צ ע"מ ניחא], וצ"ל דסתמא דמילתא הנותן גט לפקדון לש"ק מיירי באופן שהשליח סבור שבא ליתנו לגרושין, דאף פקדון זה מסתמא ע"מ לגרש בו בסוף הוא, דהבעל שמע שהיא רוצה לקבל הגט וכתבו אמנם עבודה אלא שלא מסרו לשליח באופן מוחלט אלא לפקדון, ובכה"ג פתיכא בדעת' טובא שמא יגרש בו

וגם סתמא דמילתא איכא עדים, בין מצד הבעל שחושש שיגרש בו ובין מצד השליח, ועדיין צריך יישוב. – עיקר הדבר דבעינן שהשליח יאמר שקבלו בעדים פשוט בסברא ומבואר ברשב"א ובטור סי' קמ"א, ובתו' כתבו אפי' נתנו בעדים ולכאור' ע"כ מיירי בעדים, וצ"ל כונתם אפי' אומר הבעל שלכך נתנו בעדים משום דלא הימני'.

אם באו עדים שלפקדון נתנו לכו"ע אינו נאמן, כ"מ מדברי התו' דמשמע דאילו אתו סהדי מהני, אף שיש לדחות דכיון דזימנין דמייתי סהדי הימני' בכל ענין, מ"מ פשוט הדברים דעדים ודאי מהנו, דאטו אי אפשר למסור גט לפקדון, וע"כ דעדים מהנו אלא שאם יארע שלא יבאו הימני', וה"נ מסתברא דע"כ ל"פ ר"ח אר"ה אלא דטענת אם איתא לא מגרעא נאמנותו, אבל עדים דעדיפי לכו"ע מגרעי, [שו"ר בתו' הרא"ש שכ' דלכאור' נאמן, אף נגד עדים, וסיים ומילתא דתמיהא הוא בין באיסורא בין בממונא אי מהימן במקום עדים, ולא חילק בין קודם שנשאת או לא, ועיי"ש עוד], וכ"מ ברשב"א שכ' דהאמינו אם לא יבאו עדים קודם טענתו, וכ"מ בשו"ע חו"מ ס' ס' דבמקום עדים לא מהימן, ואפי' במקום מיגו פליגי התם עש"ך סנ"ו סק, ועי' לעיל סק, וכתב אאמו"ר שליט"א דאם באו עדים אחר שנשאת לא תצא, דהא מעיקרא הא דנשאת היינו משום דנקטינן דבכה"ג שלא יוכל לברר קודם שתנשא הרי הוא נותנו לגרושין, ואף אם האמת כדבריו וממילא גם יש עדים על כך דהא נקטינן שנתנו בעדים ועל סמך זה התרונה וא"כ מה נתחדש עכשיו שבאו העדים, ועוד דאיך נתירנה להנשא בכה"ג אם כשיבאו העדים נימא דתצא, וכ"כ בנה"מ סנ"ו סק"ד, ובאמת הדברים מוכרחים, אלא שיש לדון בהנהגה דרבנן אם ל"ת בכה"ג, דפשוטא דשמעתין דמשום נאמנותו אתינן עלה, ואמנם ע"כ הבעל נותן באופן זה כיון שיודע שהוא נאמן, מ"מ אנו לא

מהימנינן לי' נגד עדים וכל שנתברר שקרו מהדרינן עובדא, ואמנם לקושטא דמילתא מגורשת היא ולא הכשלנוה בהיתר זה, מ"מ בהנהגת הדברים אין לנו אלא היתר דנאמנותו, ואמנם יש להניח שהבעל לא יביא העדים אחר שנשאת כיון דהימני' בכה"ג ומסח דעתו' מלקלקלה, וגם האשה לא תנשא אלא באופן שאין לה עם השליש דבר של קנוניא וחשש, ובכה"ג קרוב שהאמת כדבריו, ונמצא שלא הכשלנוה בהיתר זה, ואפשר שנכריח הבעל ליתן גט שני ולא תצא, דעד השתא אנוסה הואי, ועדיפא מינה, דקשה לקבוע שתצא בלא פגם ולדות דמעיקרא, ואפשר דבכה"ג לא מקבלינן עדותם בב"ד, דאמרי' דבלא"ה ליכא נפ"מ בעדות זו, ובזה אפשר ליישב סתמות הדברים קצת, ובפסקי תו' נסתפקו בד"ז, ואפשר שזה ע"פ תורא"ש.

בתוד"ה שלישי, בדין דברים העשויים להשאל, ובדין שליח שנתן גט לאשה והבעל אמר ממני נפל

ט. **שם** תוד"ה שלישי, ולפ"ז מהימנינן לשליש אפי' בדברים העשויין להשאל כו' פי' אע"ג דלית לי' מיגו דלקוח, ולכאור' מיירי באופן שביד המקבל ליכא טעמא דעשויין להשאל, דבזה שפיר אמרי' הימני' שאם הי' נותנו לו לא מצי למיגבי מיניה, אבל אם גם ביד המקבל מהני ראה להוציאו ממנו לא עדיף שלישי ממלוה עצמו, דלא שייך להסתייע מזה שהי' נותנו לו ולא היו רואים אותו בידו, דא"כ גבי שלישי נמי נימא דהימני' שמא לא יראוהו בידו, ועוד דאין לנו אלא דכוותה דאשה שכשהגט בידה לא מהני טעמא דלפקדון כלל, ולפ"ז ניהא דל"ד למ"ש בחו"מ סנ"ו ס"ד דבאינו מקויים לא מהני שלישי דלא עדיף ממלוה גופיה, דהכא נמי לא עדיף שלישי ממקבל גופי'.

ולכאור' נראה דלא אמרי' הימני' אלא באופן שיש למקבל שייכות של דו"ד בחפץ

זה דומיא דגט וסמפון ושטר, דבזה אע"פ שנתנו לפקדון, מ"מ הימני' כלפי בעל דינו, אבל בפקדון שאין לאחר בו תפיסת יד לא אמרי' הימני', דמה"ת נחוש שימסרנו לאחר, ועוד שיצטרך להחזיר לו פקדונו ולא יוכל לומר מסרתיו לפלוני אא"כ ידענו שיש לו זכות אצלו, ועכ"פ יצטרך שבועה ע"ז, משא"כ בשטר שמסרו למלוה שלו דמסתברא דא"צ שבועה, ובחפץ לפרעון צ"ע דינו, אבל במסרו לאחר למתנה מסתברא דצריך שבועה, ועי' להלן דאם לא מסר א"א להשביעו, ומ"מ היכא דאין למקבל דו"ד י"ל דחשבינן לנותן מוחזק והשליש רק ע"א.

ומבואר מדבריהם דאף בדאית לי' מיגו שהי' אומר לשאלה מסרתיו ולא האמנתי כלל, אפ"ה במודה שמסרו לפקדון אמרי' דהימני', ויש לעי' היכא אשכחן דכוותה בשמעתינן, הא איכא למימר דבכה"ג לא הימני' כלל כיון שידע דאית לי' מיגו, וכענין דאמרי' לר"ה דלא הימני' כיון דידע דאיכא טענת אם איתא כו', והיינו שיאמינוהו בטענת לפקדון, ומנ"ל דמיגו גרע, ויש לחלק דטענת אם איתא כו' מוכחת על עיקר הענין שלא נתנו לגירושין, משא"כ מיגו דשאלה שאינו אלא נאמנות למפקיד, ואיכא למימר דכיון דמודה דהימני' הרי הוא נאמן בכל ענין, ובתו' הרא"ש כתב דלפי סברת תו' דהימני' הי' ראוי להאמינו אף נגד עדים, אלא שהדבר תמוה להאמינו נגד עדים, וכלפי זה מתפרשים דבריהם דמ"מ אף בדאית לי' מיגו הימני'.

בדין שליח שהביא גט בידו ונתנו לאשה והבעל טוען ממני נפל או גזלתו ממני, פשוט הדברים שאין הבעל נאמן, דלנפילה לא חיישינן ואינו חשוד לגזול, ואמנם יש לחלק בין שליח לאשה עצמה דודאי באשה עצמה זהו עיקר דין שטר שלא נחוש לנפילה וגזילה, משא"כ בשליח, מ"מ לא מצינו דחיישינן לנפילה בשליח שהביא גט, דא"כ לעולם יש לבעל מיגו דנפילה ואף אם נימא

דמיגו לא מהני לי' בדהימני', מ"מ לא משמע שיש לבעל אפשרות לפסול גט מקוים, והרשב"א בשמעתין כתב דלא חיישינן לנפילה, וכן ברמב"ן מבואר דשליח להולכה נאמן על עיקר השליחות כשהבעל טוען לא שלחתיו ואיהו שקלי', והרא"ש בפ"ק ס"ב כתב דהימנוהו לשליח כדהימנוהו בבפ"נ לענין קיום, ומשמע דמקולי גט משום עיגונא הוא, אבל מלשון הרמב"ן והרשב"א משמע דמעיקר הדין נאמן, וכ"ה סתמות הדברים, [אף בשליח להולכה שאין ידו כיד האשה דבזה פשיטא דמהימן, דלא חיישינן לנפילה שימצאנו הבע"ד או השליח שידו כידה, משא"כ בש"ה שכל המוצאו יכול למוסרו לה, כמ"ש הגרע"א ז"ל חילוק זה וכ"כ אאמור"ר שליט"א בסק"ט י'], ואף לדעת הרא"ש משמע דבכל שליח הימנוהו אף בא"י שאינו אומר בפ"נ, מיהו יש לדון אם ד"ז דוקא בגט, דאין לחוש שהמוצא יבא לקלקלה, וגם אין מצוי קנוניא דלא מקלקלא נפשה, וכיון דלא חשיד מהימן, אבל בשטר ממון חיישינן, או דאף בממון מהימנינן לי'.

ובש"ך סנ"ו סק"ה הביא תשו' הרא"ש דהיכא דהמלוה טוען ממני נפל ואינו שליח לא מהימנינן לי', והרא"ש לשיטתו דאף בגט ס"ל שאינו נאמן, אי לאו דהקלו חכמים משום עיגונא, אבל אכתי לש"פ אם נימא דס"ל דבגט מעיקר הדין נאמן, יש להסתפק בממון מאי, ומדברי הגר"א שם סק משמע דמחלק בין ממון לגט עי"ש שהסכים להש"ך דבלא הימני' אינו נאמן שהוא שליח בלא מיגו, ומ"מ גבי גט נקט דאף אם יטען הבעל נפל ממני לא מהימן, וע"כ דס"ל דגט שאני, או דדוקא בש"ק נאמן דידו כיד האשה, ואפשר דעתו ז"ל דלא חיישינן שיטען ממני נפל, ושפיר פריך בגמ' קיבל ל"ל דאין להצריך עדים בד"ז כיון דלא חיישינן שיטען כן, אבל אי טען מהימן, אבל לפקדון חיישינן ולכן תמה על הש"ך.

לפמש"כ לעיל דדבריהם מתפרשים כשללוה יש כח מוחזק.

בשטר טענת נפל גריעא מבשאר חפצים, דבשאר חפצים אמרי' דאטו כל חפץ שיפול יתפסנו ויהא נאמן, אבל לחוש שבדיוק השטר נפל אינו מצוי כ"כ, והיכא דהלוח טוען פרעתי אפי' היכא דליכא מיגו שהי' נותנו ללוה, מ"מ י"ל דאית לי' בי' תפיסת יד מכח הלוח, ונאמן לומר שהוא שלישי, ול"ד לשאר חפצים שגופן ממון ובעינן מוחזקות בוגפן, משא"כ שטר שעיקרו עדות שבו, ומציאות בעלותו מסופקת, וכיון שמעיד שהוא של הלוח א"כ יש לו בו תפיסת יד, אף שהלוח מודה שלא הי' בידו, כלל דמילתא היכא דאם השליש טוען קבלתיו מהלוח נאמן, ה"ה באומר שלישי אני, משא"כ בדברים העלו"ל שאפי' טוען קבלתיו מפלוני לא מהימן משום דעלו"ל, (לא נגמר).

- לפו"ד -

ס"ד א' קיבל ל"ל הא מני ר"א היא כו' קרע ל"ל אר"י א"ר בשעת הגזירה שנו, יש לתמוה מה מקום להזכיר כאן במשנה שעת הגזירה, הרי בגט שאין עליו עדים אפי' הוציא גט מתח"י לא כלום הוא, וא"כ קרע ולא קרע שוין, דבדאיכא עדים שקיבל מותרת אפי' קרע ובדליכא עדים אסורה אפי' לא קרע, ועו"ק כיון דסתם גט חותמין עליו עדים מפני תיקון העולם מה ראה התנא לשנות דבריו בסתמא בגט שאין עליו עדים, ולהצריך עדי מסירה, וי"ל דבשעת הסכנה לא היו מחתימין עדים על הגט דכיון שעתידי לקרעו מיד א"כ בלא"ה אין תיקון העולם בחתימה, וביאר התנא דלכך הצריך עדים שקיבל מפני שמירי בשעת הסכנה שקורע.

ובעיקר הדברים כיון דהתנא ס"ל כר"א דצריך עדי מסירה דוקא, לפרתו, אין קושיא למה שנה בפנינו קיבל ולא שנה שנים

בעובדא דהרא"ש שם הי' מקום לומר דאפי' מודה המלוה שהפקיד בידו לא מהימן, דלא אשכחן הימני' אלא היכא שביד השליש לעשות דבר שהלוח יאמין לו לפי תומו, דומיא דגט אשה שרשאית להנשא ע"פ דבריו, אבל הכא שכשיתבענו המלוה יודה דלא ידע בדבר, א"כ לענין זה לא הימני', אף מיהו אם נימא דבגט אשה חשיב הימני' אף אם תנשא במזיד שלא כדין, ה"נ בממון, דע"י שימסור השטר ללוה יכול להכחישו במזיד, אבל לא מצינו כן [להרא"ש עכ"פ], שהרי רשאית לינשא ולא לחוש שמא הבעל נתנו לפקדון.

בבהגר"א שם הוכיח מדברי התו' דבדברים שאין עשויין לו"ל אפי' טוען הבעלים שלא הפקידו בידו כלל, מ"מ נאמן השליש במיגו דלקוח, שהרי כתבו תו' דוקא בדברים העלו"ל דבטען השאלתיו לא מהימן, אלמא דבאין עלו"ל אפי' טען השאלתיו מהימן, והיינו משום מיגו דלקוח.

נמצינו למידין דקודם תקנת היסת נאמן השליש לומר שלישי אני היכא דנאמן לומר לקוח, אבל בדברים העלו"ל+ לא אינו נאמן אם הבעלים טוען השאלתיו או נפל, אבל אם מודה שנתנו לפקדון כיון דהימני' הרי הוא נאמן, ואם לא ראוהו בידו ג"כ נאמן דהא אית לי' מיגו, ולאחר שתיקנו היסת אפשר ג"כ דלא חייבו השליש לישבע, דכיון שבדין השליש נאמן איך אפשר לחייבו לישבע ואם לא ירצה לישבע נחזיר השטר למלוה, הרי הוא אינו מפסיד בדבר, ולא מסתבר לחייבו לשלם ללוה אם אינו רוצה לישבע, דלא נתחייב לישבע לאמת דבריו, [וערמב"ן] ורשב"א ב"מ ל"ז א' בהא דלא מחייבין לנפקד שבועה כמו שצ"י בהגהות אמרי ברון], ומדברי התו' נראה דאף כשהלוח טוען ברי לא מהני כח השליש בדברים העלו"ל ואע"פ שהיתה מועלת חזקת הלוח לעצמו,

שיאמרו ראינו קודם שקרע או בפנינו קרע, דהשתא מתפרש בפנינו קיבל, והתנא מוסיף שקרע, ושפיר שנה האמת דבפנינו קיבל נמי בעינן, והרי כיון שקורעו מיד סתמא דמילתא אותם שראו הקבלה הם המעידין ע"ז, ולפ"ז

אפי' בחתום בעדים אין קושיא קיבל למה לי, דכיון דמיירי בקרע ובאמת בעינן קיבל בעדים, אין טעם שישנה בפנינו קרע ולא בפנינו קיבל, ומיושב בזה שלא אמרו הב"ע בדליכא עדים חתומין.